

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
TEOLOĢIJAS FAKULTĀTE

Ģirts Rozners

**VERBĀLĀ INSPIRĀCIJA KĀ ATBILDE
TEOLOĢISKAI KRĪZEI – IMPLIKĀCIJAS LATVIJAS
TEOLOĢISKAJĀ DISKURSĀ**

Promocijas darbs

LU Teoloģijas Fakultātes doktorantūra
Zinātnes nozare: Filozofija, ētika un reliģija
Apakšnozare: Bībeles teoloģija
Darba vadītājs: Dace Balode, Dr. theol.

Rīga

2021

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes Bībeles teoloģijas katedrā laika posmā no 2017. gada līdz 2021. gadam.

Projekta nosaukums: “Akadēmiskā personāla atjaunotne un kompetenču pilnveide Latvijas Universitātē”, sadaļa “Atbalsts doktorantiem darbam Latvijas Universitātē”

Projekts tiek īstenots Eiropas Sociālā fonda 8.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās” otrās projektu iesniegumu atlases kārtas ietvaros

Projekta līguma numurs: 8.2.2.0/18/A/010

Projekta īstenošanas termiņš: 01.10.2018.–30.09.2022.

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

ANOTĀCIJA

Promocijas darbā “Verbālā inspirācija kā atbilde teoloģiskajai krīzei – implikācijas Latvijas teoloģiskajā diskursā” autors analizē Bībeles verbālās inspirācijas domas vēsturi un aizstāv tēzi, ka verbālās inspirācijas doktrīna kristietībā ir veidojusies sasaistē ar dažādām teoloģiskajām krīzēm. Kā viens no teoloģiskās krīzes un ticības Bībeles verbālai inspirācijai rezultātiem tiek aplūkots arī kristīgais fundamentālisms un tā vēsturiskā ietekme uz kristīgo ticību Latvijā. Darba otrajā daļā veikts kvalitatīvs pētījums, kurā daļēji strukturētās intervijās intervēti 29 Latvijas protestantisko baznīcu mācītāji, lai noskaidrotu mūsdienu garīdznieku kā kristīgās kopienas viedokļu līderu pozīciju Bībeles verbālās inspirācijas jautājumā. Pētījumā secināts, ka Latvijas teoloģiskajā diskursā ir novērojamas ļoti izteiktas ticības verbālajai inspirācijai implikācijas, ko apstiprina garīdznieku argumentācijas stratēģijas un Bībeles interpretācijas metodoloģija, risinot baznīcai un sabiedrībai aktuālus problēmjasautājumus.

Atslēgvārdi: Bībeles inspirācija, verbālā inspirācija, fundamentālisms.

ABSTRACT

In the doctoral thesis “Verbal Inspiration as a Response to the Theological Crisis - Implications in Latvian Theological Discourse” the author analyzes the history of biblical verbal inspiration thought and defends the thesis that the doctrine of the verbal inspiration in Christianity has developed in connection with various theological crises. Christian fundamentalism and its historical influence on the Christian faith are also considered as one of the results of the theological crisis and belief in the verbal inspiration of the Bible in Latvia. In the second part of the paper, a qualitative study was conducted, in which 29 pastors of Latvian Protestant churches were interviewed in semi-structured interviews in order to find out the position of modern clergy as leaders of the Christian community on the issue of biblical inspiration. The study concludes that in the theological discourse of Latvia there are very strong implications of the belief in verbal inspiration, which is confirmed by the strategies of clergy argumentation and the methodology of the Bible interpretation in solving problems relevant to the church and society.

Keywords: Biblical inspiration, verbal inspiration, fundamentalism.

SATURS

IEVADS	3
1. PĀRSKATS PAR BĪBELES INSPIRĀCIJAS PĒTNIECĪBU 20.–21. GADSIMTĀ	9
2. BĪBELES TEKSTS PAR INSPIRĀCIJU	19
2.1. “Dieva cilvēki ir runājuši Svētā Gara spēkā” (2Pēt 1:20, 21)	19
2.2. “Visi šie raksti ir Dieva iedvesti” (2Tim 3:16)	22
3. VERBĀLĀS INSPIRĀCIJAS DOMAS VĒSTURE	27
3.1. Inspirācija ārpus jūdu un kristīgā konteksta	27
3.2. Inspirācija jūdaisma tradīcijā. Tās saistība ar krīzēm	29
3.3. Inspirācija un agrīnā kristietība – daudzveidīgās pieredzes krīze	35
3.4. Inspirācija kā baznīctēvu apoloģētikas arguments	38
3.5. Rakstu kanonizācija – inspirācijas robežu iezīmēšana	51
3.6. Akvīnas Toms un Raksti kā svētā doktrīna	54
3.7. Mārtiņš Luters un Dieva Vārda autoritāte	59
3.8. Žans Kalvins un dievišķais likums	65
3.9. Luteriskā ortodoksija: verbālās inspirācijas doktrīna	68
3.10. Reformētā ortodoksija un Raksti kā dievišķa mācība	75
3.11. Protestantu ticības apliecības kā atbildes teoloģiskajām krīzēm	79
4. VERBĀLĀ INSPIRĀCIJA UN EVAŅĢELIKĀLISMS	89
4.1. Teoloģiskā krīze 19. gadsimta Ziemeļamerikā	91
4.2. Fundamentālisms kā atbilde teoloģiskajai krīzei	97
4.3. Krīze un inspirācijas meklējumi ārpus Rakstiem	106
4.4. Mūsdienu evaņģelikālisms un verbālā inspirācija	109
5. INSPIRĀCIJAS KONCEPTA RISINĀJUMI 20.–21. GADSIMTA TEOLOĢIJĀ	120
5.1. Bībele kā liecība par atklāsmi	120
5.2. Bībele kā metaforisks vēstījums	124
5.3. Teksts kā atsaukšanās Dieva inspirācijai	128

5.4.	Kanons kanonā	131
5.5.	Naratīvais un kanoniskais skatījums uz Rakstu inspirāciju	135
5.6.	Secinājumi	138
6.	EVANĢĒLIKĀLISMA IMPLIKĀCIJAS LATVIJAS KRISTĪGAJĀ TICĪBĀ	141
6.1.	Piētisma ietekme uz Latvijas kristīgo ticību	141
6.2.	Teoloģiskās izglītības aizsākumi pirmās brīvvalsts laikā	146
6.3.	Padomju režīma izolācija un stagnācija	149
6.4.	“Veselīgais fundamentālisms” postpadomju Latvijā	151
7.	VERBĀLĀ INSPIRĀCIJA UN 21. GADSIMTA GARĪDZNIECĪBA: LATVIJAS SITUĀCIJA	160
7.1.	Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir Dieva inspirēta” analīze	163
7.2.	Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga” analīze	173
7.3.	Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir jāsaprot burtiski” analīze	177
7.4.	Interpretatīvā repertuāra “Pareiza ir tikai viena interpretācija” analīze	181
7.5.	Interpretatīvā repertuāra “Bībeles interpretācija nav maināma” analīze	190
7.5.1.	Jautājums par sieviešu ordināciju	191
7.5.2.	Jautājums par viendzimuma pāru attiecību atzīšanu	201
7.6.	Interpretatīvais repertuārs par Bībeli un mūsdienu teoloģisko krīzi	210
8.	SECINĀJUMI	216
9.	NOBEIGUMS	222
	BIBLIOGRĀFIJA	227
	PIELIKUMI	242

IEVADS

Šī pētījuma sākumpunkts bija autora interese par Bībeles inspirācijas jautājumu, proti, kā tas ir ticis risināts kristīgajā teoloģijā. Nākamais būtiskais jautājums: kādā veidā izvēlētais Rakstu inspirācijas modelis ietekmē tālāko teoloģisko diskursu? Kādi ir šī modeļa rezultāti? Tomēr šis jautājums ir ļoti plašs un apjomīgs, tāpēc pētnieciskā interese tika iesaurota uz vienu kristietības vēsturē ļoti ietekmīgi pārstāvētu Rakstu verbālās inspirācijas modeli, un sākotnējais pētnieciskais jautājums bija: kā vēsturē ir veidojusies izpratne par verbāli inspirētu tekstu? Kādos apstākļos šī izpratne kļuva sevišķi nozīmīga? Kādi ir verbālās inspirācijas rezultāti? Kāpēc verbālā inspirācija dažās kristīgajās tradīcijās joprojām tiek aktīvi aizstāvēta? Iepazīstoties ar verbālās inspirācijas vēsturi pasaulē, nākamais jautājums ir par šīs mācības ietekmi uz Latvijas protestantisko ticību. Cik lielā mērā Latvijas protestantiskajās tradīcijās ir vērojama ticība Rakstu verbālajai inspirācijai? Kādas ir šīs ticības saknes, veidošanās apstākļi un rezultāti?

Šīs tēmas aktualitāti ļoti uzskatāmi demonstrē pašreizējie teoloģiskie diskursi Latvijā gan jautājumos, kas skar baznīcas iekšējo kārtību, gan arī jautājumos, kas skar visas sabiedrības dzīvi. Dažādu konfesiju vadītāji paraksta atklātas vēstules un aicinājumus Saeimai ierosināt grozījumus Satversmē, kas ierobežotu kādas sabiedrības daļas tiesības.¹ Līdzīgā veidā tiek izteikti protesti pret Stambulas konvencijas ratifikāciju.² Garīgo vadītāju pozīcija ir acīmredzami balstīta izpratnē par Bībeles autoritāti mūsdienu pasaulē. Bībele kā normatīvs teksts tiek piesaukts, piemēram, lemjot par sieviešu tiesībām baznīcā, izsakoties par viendzimuma pāru tiesībām un eitanāzijas legalizēšanu.³

Varētu rasties jautājums – vai tiešām šie teoloģiskie diskursi ir saistīti ar mācību par Bībeles verbālo inspirāciju? Pēc autora domām, ļoti tiešā veidā, jo Rakstu verbālās inspirācijas rezultāts ir burtiska Bībeles interpretācija, kas Bībeli uzlūko par nemaldīgu un nekļūdīgu Dieva gribu visos

¹ “Reliģisko konfesiju vadītāju aicinājums,” *LBDS ziņas*, 2020. gada 27. decembrī, <https://www.lbds.lv/zinas/religisko-konfesiju-vaditaju-aicinajums> (skatīts 26.04.2021).

² “Kristīgo konfesiju līderi iesaistās cīņā pret Latvijas pievienošanos Stambulas konvencijai”, 02.05.2016, <https://www.delfi.lv/news/national/politics/kristigo-konfesiju-lideri-iesaistas-cina-pret-latvijas-pievienanos-stambulas-konvencijai.d?id=47386977> (skatīts 21.06.2020).

³ Bite, A. (2016). Bibliskis pamatojums tikai vīriešu ordinācijai mācītāja amatā. Pieejams tiešsaistē <http://bikerudraudze.lv/bibliskis-pamatojums-tikai-viriesu-ordinacijai-macitaja-amata/> (Skatīts 16.09.2020) Vanags, J. (2021). Homoseksualitāte un Bībele. Pārdomas par Satversmes Tiesas spriedumu. Pieejams tiešsaistē http://www.larb.lv/lv/?ct=lelb_zinjas&fu=read&id=2873. Vanags, J. (2021). Arhibīskaps komentē iniciatīvu par eitanāzijas legalizēšanu. Pieejams tiešsaistē <https://www.la.lv/baznica-komente-inicitivu-par-eitanazijas-legalizesanu> (skatīts 15.03.2021).

laikos. Lai pastāvīgi mainīgajā pasaulē šo pārliecību saglabātu, ir jācīnās un jāargumentē. Līdz ar to pārliecība par verbāli inspirētu Bībeli visvairāk ir dzirdama brīžos, kad kristīgā ticība sastopas ar dažādiem izaicinājumiem, jo atsaukšanās uz dievišķo autoritāti ir drošākā atbilde nopietnās krīzēs. Šī patiesība ir tikpat sena kā Bībele. Viens nopietnas krīzes piemērs ir atrodams 4. Mozus grāmatas 12. nodaļā. Mozus bija savas tautas garīgais līderis un dievišķās autoritātes iemiesojums. Taču viņa māsa Mirjama uzdrošinājās apšaubīt šo autoritāti, norādot uz Mozus pārkāpumu, apņēmot par sievu svešautieti un uzskatot sevi par līdzvērtīgu Mozum. Situācija izvērtās par nopietnu vadības krīzi, kas draudēja ar Mozus autoritātes zaudēšanu visas tautas priekšā. Lai atrisinātu šo krīzi, iejaucās Dievs. Arguments, ar ko tika aizstāvēta Mozus autoritāte, bija viņa īpašais statuss Dieva priekšā. Dievs ar viņu sarunājas: “Vaigu pret vaigu Es ar to runāju un ne ar parādībām, ne ar mīklām, bet redzēdams viņš ir redzējis Tā Kunga vaigu; kādēļ jūs nebīstaties runāt pret Manu kalpu Mozu?” (4Moz 12:8) Dievs pats apliecināja Mozus uzticamību. Vērtējot notiekošo no tautas pozīcijām, Mozum dotās dievišķās atklāsmes bija izšķirošs arguments krīzes atrisināšanā. Mēs varam teikt arī citādāk: Mozus bija Dieva inspirēts vadītājs, kura autoritāte tika apstiprināta ar pašu inspirācijas notikumu. Dievišķā atklāsmē vai inspirācijā kalpoja kā atbilde un risinājums krīzei. Lai arī tā bija vadības krīze, dziļākā nozīmē tekstā tā tiek parādīta arī kā teoloģiska krīze, kas risināja jautājumus par dievišķo izredzētību, pravieša runāto vārdu uzticamību un reliģiskā līdera pieņemto lēmumu pareizību. Krīze vairs nebija jārisina cilvēciskajā līmenī, to atrisināja dievišķā autoritāte.

Šī nelielā epizode no Vecās Derības labi ieskicē darbā aplūkojamā jautājuma problemātiku. Kopš jūdu un kristīgā tradīcija pazīst Rakstus, tie vienmēr ir pieņemti kā autoritatīvi Dieva gribas vēstījumi, kas lasīti un interpretēti, lai saņemtu drošu norādi, kur ticībai tālāk virzīties. Vēsturiski nozīmīgās krīzēs teksts bija dievišķās gribas medijs un, piedzīvojot dažādus izaicinājumus, kļuva ne tikai par drošu patvērumu un mierinājumu, bet arī par iedrošinājumu rīcībai. Raksti ir no Dieva, Dievs ir Rakstu autors, tāpēc no tiem var saņemt dievišķo pamācību un risinājumu.

Rakstu kā Dieva gribas izšķirošā loma ir bijusi svarīga visā kristīgās tradīcijas vēsturē, un jo sevišķi brīžos, kad tā sastapās ar nopietniem izaicinājumiem un krīzēm. Par vienu no lielākajiem baznīcas izaicinājumiem var uzskatīt reformāciju, kas bija pārbaudījums gan katoliskajai baznīcai, gan arī tiem, kuri no tās nodalījās. Jau nākamajos gadsimtos pēc reformācijas gan luteriskie, gan reformētie teologi katrs strādāja pie savas sistemātiskās teoloģijas, kuras viens no stūrakmeņiem

bija Bībeles autoritāte. Tas notika pastāvīgas polemikas kontekstā ar katoliskās baznīcas teologiem, kuri atgādināja, ka teoloģijā loma ir ne tikai Rakstiem, bet arī baznīcas tradīcijai. Tāpēc viens no luteriskās ortodoksijas uzdevumiem bija nostiprināt Rakstus kā vienīgo autoritāti iepretī jebkurai citai autoritātei. Rakstiem bija jākļūst par normu, mērauklu un teoloģijas fundamentu. Tādējādi 17. gadsimta luteriskā ortodoksija nonāca pie Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnas, proti, ka Bībeles autori tekstus ir saņēmuši no Dieva, tāpēc tie ir nemaldīgi un nekļūdīgi. Raksti no Dieva vārda tika pārvērsti par Dieva vārdiem, kas dos norādījumus, kā pārvarēt jebkuru krīzi. Uzsverot teksta pārdabisko izcelsmi, Svētie Raksti kļuva par paša Dieva izrunātu verbāli inspirētu tekstu, kas līdzās Jēzus Kristus atklāsmei pildīja arī doktrīnas funkciju. Rakstu pārdabiskā izcelsme kļuva par protestantiskās teoloģijas un baznīcas mācības pareizības garantiju.

Ņemot par pamatu iepriekš aprakstīto Bībeles piemēru, kā arī luteriskās ortodoksijas mācības par verbālo inspirāciju veidošanās apstākļus un mūsdienu Latvijas publiskos teoloģiskos diskursus, pētījuma sākumā tiek izvirzīta tēze, ka **mācība par Biblii kā Dieva verbāli inspirētu grāmatu ir veidojusies kā atbilde uz teoloģiskām krīzēm**. Tā turpina pildīt šo atbildes funkciju arī mūsdienās, veidojot drošus patiesības cietokšņus pastāvīgi mainīgās pasaules vidū. **No verbāli inspirētu Rakstu izpratnes izriet konsekvences, kas ir novērojamas arī Latvijas teoloģiskajos diskursos un garīdzniecības paustajās nostājās.**

Kas tiek saprasts ar teoloģisku krīzi? Teoloģiskās krīzes pamatā ir hermeneitikas jautājums. Zigmunts Baumanis (*Zygmunt Bauman*) par hermeneitikas uzdevumu raksta: “Ja empīriski analītiskās zinātnes palīdz darba procesos un to tehniskajā kontrolē, tad hermeneitiskās zinātnes palīdz saziņas praksē un centienos panākt vienošanos.”⁴ Tātad runa ir par spēju vienoties. Ja atšķirīgu atbilžu un perspektīvu dēļ nespēja vienoties noved pie konflikta, kas atstāj paliekošas teoloģiskas sekas, var runāt par teoloģisku krīzi. Piemēram, brīdī, kad racionalitāte runā pretī dogmatismam, veidojas teoloģiskā krīze. **Šī darba kontekstā teoloģiskas krīzes ir situācijas, kad kristīgās baznīcas diskursos rodas bažas, ka tiek zaudēta, apšaubīta vai bīstami pārdefinēta Bībeles autoritāte.** Krīzi var izraisīt jebkādi jauni teoloģiski piedāvājumi, kas nav saskaņā ar agrāko hermeneitiku un rosina to mainīt. Krīzi var izraisīt arī kultūrvēsturiskas pārmaiņas, kas kādas Bībeles interpretācijas pasludina par novecojušām un neaktuālām. Par to, vai

⁴ Zygmunt Bauman, *Hermeneutics and Social Science. Approaches to Understanding* (London: Hutchinson & Co, 1978), 241.

kādā vēsturiskā situācijā ir identificējama teoloģiska krīze, liecina baznīcas reakcija. Retrospektīvi analizējot šo reakciju un tajā izmantoto argumentāciju, var spriest par teoloģiskās krīzes apmēru un iemesliem.

Šī darba mērķis ir izpētīt uzskatu par Bībeles verbālās inspirācijas veidošanās vēsturi un cēloņiem sasaistē ar dažādām teoloģiskām krīzēm un noskaidrot, kādas ir šo vēsturisko notikumu implikācijas Latvijas protestantiskajā ticībā, kā arī izvērtēt situāciju no mūsdienu filozofiski teoloģiskā skatpunkta. Darba uzdevumos ietilpst (1) iepazīties ar verbālās inspirācijas vēsturi, (2) aplūkot verbālās inspirācijas idejas lomu dažādās krīzēs, (3) iepazīties ar akadēmiskās teoloģijas kritiku attiecībā uz verbālo inspirāciju, (4) novērtēt verbālās inspirācijas idejas implikācijas Latvijas teoloģiskajā diskursā, (5) veikt kvalitatīvu pētījumu, intervējot Latvijas protestantisko baznīcu garīdzniekus par verbālās inspirācijas jautājumu, (6) pamatojoties uz iegūtajiem rezultātiem, piedāvāt verbālās inspirācijas problemātikas vērtējumu.

Pētniecībā Bībeles inspirācijas jautājums ir aplūkots pietiekami plaši, bet specifiski verbālajai inspirācijai apoloģētiskos nolūkos vairāk pievēršas konfesionālie pētījumi. Šī darba sevišķais devums ir piedāvāt verbālās inspirācijas idejas vēstures pētījumu, kas specifiski interesējas par šīs doktrīnas veidošanās cēloņiem vēsturē un iemesliem tās nepārejošai aktualitātei mūsdienās. Arī Latvijas situācijas izpēte šādā aspektā savā ziņā ir unikāla.

Veicot šo uzdevumu, jāņem vērā arī autora personīgā pozīcija, kurš saskaņā ar savu ticību pieder septītās dienas adventistu tradīcijai, taču teoloģijas studiju rezultātā piedzīvojis ievērojamas transformācijas. Citiem vārdiem, autors pats ir piedzīvojis teoloģisku krīzi un analizējis argumentācijas stratēģijas tajā. Pēc autora domām, verbālās inspirācijas vēstures izpēte un iepazīšanās ar katra laikmeta izaicinājumiem palīdz izskaidrot mūsdienu baznīcas viedokli par aktuāliem jautājumiem.

Pētījums tika veikts divās daļās. Lai iegūtu pēc iespējas vispusīgu priekšstatu par mūsdienu procesiem Latvijā, ir jāpakāpjas atpakaļ un pētījumā jāietver lielāks laika nogrieznis – 2. – 5. nodaļa ir veltīta verbālās inspirācijas vēsturei. Vispirms tiek aplūkoti divi galvenie Jaunās Derības teksti, kas tiek izmantoti kā verbālās inspirācijas pierādījuma teksti. Šo tekstu eksegēze netiek veikta, bet tiek analizēts, kā šie teksti tiek izmantoti verbālās inspirācijas domas pamatošanai, un tam iepretī, kādi ir pētniecībā iegūtie eksegēzes rezultāti un galvenie secinājumi.

Vai verbālās inspirācijas mācība izriet no teksta eksegēzes, vai drīzāk ir dogmatiskās teoloģijas radīta nepieciešamība?

Trešajā nodaļā analizēta Svēto Rakstu lasīšanas un interpretācijas vēsture, kā rezultātā formējās verbālās inspirācijas doktrīna. Kādi bija tās veidošanās vēsturiskie un teoloģiskie priekšnosacījumi? Kādai argumentācijai sekoja tās veidotāji un piekritēji? Kā doma par Rakstu inspirāciju un autoritāti tika izmantota, saskaroties ar dažādām teoloģiskām krīzēm, sākot no baznīctēvu laikiem līdz pat 19. gadsimta fundamentālismam?

Ceturtnā nodaļa veltīta evaņģelikālisma tradīcijai ASV, kas ir galvenā Bībeles verbālo inspirāciju un kristīgo fundamentālismu pārstāvoša tradīcija. Aplūkota šīs tradīcijas pakāpeniska fragmentēšanās zinātnes attīstības un modernās pasaules pluralitātes ietekmē. Dažādi evaņģelikālisma konservatīvie un liberālie atzarojumi padara šo tradīciju arvien grūtāk raksturojamu. Nodaļā analizēta arī verbālās inspirācijas doktrīnas ietekme uz teoloģiskajiem diskursiem 20. gadsimtā.

Piektā nodaļa veltīta 20. un 21. gadsimta akadēmiskās teoloģijas kritikai attiecībā uz verbālo inspirāciju. Šeit aplūkoti autori, kuri lielā mērā noteica 20. gadsimta teoloģijas attīstības tālākos virzienus. Šie risinājumi iepretī verbālās inspirācijas skatījumam piedāvā akadēmiskajā teoloģijā balstītus Bībeles inspirācijas jautājuma risinājumus. Balstoties uz šiem rezultātiem, autors piedāvā arī savu skatījumu uz inspirācijas jautājumu.

Darba otrajā daļā – sestajā un septītajā nodaļā – tiek analizēta situācija Latvijā. Situācija Latvijā ir veidojusies noteiktu vēsturisko procesu ietekmē, kas vienlaicīgi ir gan unikāli mūsu zemei, gan arī saistīti ar kristīgās ticības izaicinājumiem citur pasaulē. Rietumu evaņģelikālismam ir bijusi nozīmīga loma arī Latvijas protestantiskajā ticībā. Pateicoties dažādiem misionāriem, tas ienāca mūsu zemē jau pirmās brīvvalsts laikā un vēl aktīvāk pēc atjaunotās neatkarības. Līdztekus teoloģiskajām krīzēm citviet pasaulē kristīgā ticība Latvijā piedzīvojusi pati savas krīzes, kas ir noteikušas tās turpmāko attīstību un arī mūsdienu veidolu. Verbālās inspirācijas implikācijas Latvijas teoloģiskajos diskursos ir novērojamas gan vēsturē, gan mūsdienās. Tāpēc vēsturiskais apskats par evaņģelikālisma ietekmi uz Latvijas teoloģiskajiem diskursiem noved līdz svarīgai šī darba septītajai nodaļai – Latvijas situācijas izpētei. Šeit no vēsturiskās un ideju pētniecības metodes autors pāriet kvalitatīvā pētījumā, veicot daļēji strukturētas intervijas ar 29 dažādu protestantisko konfesiju mācītājiem, lai iegūtu viedokli par Bībeli kā verbāli inspirētu grāmatu.

Interviju rezultāti tika analizēti, izmantojot kvalitatīvās kontentanalīzes un diskursu analīzes metodes, noskaidrojot respondentu argumentācijas stratēģijas un analizējot respondentu diskursīvo psiholoģiju un valodu.

Diskursīvā analīze interesējas par varas, sociālās nevienlīdzības, politikas, morāles un sociālo izmaiņu jautājumiem, kas tiek apstiprināti ar cilvēku valodu. Valoda tiek saprasta ne tikai kā teksts, bet arī kā sociāla darbība. Viens no mācītāja darba galvenajiem instrumentiem ir runāšana. Mācītāji ar valodu konstruē realitāti, kurā klausītāji tiek ieaicināti. Šīs valodas ietekmē formējas cilvēku reliģiskā un sociālā identitāte un tiek veidotas attiecības. Līdz ar to mācītāji ir uzskatāmi par ļoti nozīmīgiem viedokļu līderiem kristīgajā kopienā un tās sadarbībā ar sabiedrību. Diskursīvās analīzes mērķis nav precīzi atklāt cilvēku attieksmi vai uzskatus par Bībeles verbālo inspirāciju, bet gan šo uzskatu kontekstā analizēt uzvedību un domas determinējošas sociālās ietekmes vai krīzes.

1. PĀRSKATS PAR BĪBELES INSPIRĀCIJAS PĒTNIECĪBU 20.–21. GADSIMTĀ

Inspirācijas jautājums tiek pētīts vienlīdz aktīvi gan katoliskajā, gan protestantiskajā Rietumu baznīcas tradīcijā. Var teikt, ka kopumā pētnieciskā literatūra un pētnieciskais darbs Bībeles inspirācijas jautājumā ir sadalāms divās grupās. Plašs akadēmiskais darbs tiek veikts, lai aplūkotu dažādus Bībeles inspirācijas modeļus un piedāvātu pašreizējiem teoloģijas atklājumiem atbilstošākos. Šajā jomā savu devumu sniedz katoļu un arī protestantu teologi. Te Bībeles verbālās inspirācijas un nekļūdīguma koncepts ir zaudējis aktualitāti un netiek vairs diskutēts vai aizstāvēts. Arguments par Bībeles pārdabisku dievišķo izcelsmi vairs nav noteicošais, un vairāk tiek meklēti risinājumi, kas ņem vērā cilvēka pieredzi. Tajā pašā laikā joprojām ir pietiekami spēcīga konservatīvā evaņģelikālisma (fundamentālisma) ietekme uz teoloģiskajiem diskursiem, kurā lojalitāte verbālās inspirācijas doktrīnai kalpo kā pārbaudes akmens. Šie pētījumi nav ideoloģiski neitrāli, bet vairāk kalpo kā apoloģētiski darbi ar mērķi aizstāvēt verbālās inspirācijas doktrīnu kā absolūti svarīgu pareizas Bībeles interpretācijas priekšnosacījumu.

Pievēršoties verbālās inspirācijas jautājumam, pētniekam ir jāatzīst, ka vislielākais pētnieciskais darbs un plašākais literatūras klāsts veltīts Amerikas evaņģelikālismam. Lai arī verbālās inspirācijas saknes ir meklējamas Eiropas protestantiskās ortodoksijas darbos (luteriskajā un reformētājā), tomēr galvenā šīs doktrīnas tālākās attīstības vieta, sākot no 19. gadsimta, ir tieši Ziemeļamerikas kontinents. Tā iemesls, pēc autora domām, ir saistīts ar darba tēzi, proti, verbālā inspirācija ir vienkārša un autoritatīva atbilde uz vissarežģītākajām teoloģiskajām krīzēm.

20. gadsimta otrajā pusē pēc fundamentālisma un modernisma cīņām Amerikas evaņģelikālisms centās saraut agrākās saites ar fundamentālismu un kļūt modernāks un liberālāks.⁵ Ņemot vērā arvien pieaugošo pētniecisko darbu, kas norādīja uz daudzām Bībeles manuskriptu atšķirībām, evaņģelikāļi verbālo inspirāciju attiecināja vienīgi uz autoru sarakstīto tekstu oriģināliem, nevis vēlākajām kopijām. Šī būtiskā atruna tika nostiprināta 1978. gada Čikāgas Bībeles nekļūdīguma deklarācijā (Čikāgas deklarācija).⁶ Deklarācijas aizstāvji – reformātu teologi Normans Geislars (*Norman L. Geisler*) un Roberts Sprouls (*Robert C. Sproul*) – bija vieni no

⁵ Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 128.

⁶ Chicago Statement of Biblical Inerrancy, <https://defendinginerrancy.com/chicago-statements/> (skatīts 26.08.2020).

vadošajiem autoriem 20. gadsimta beigās, kuri aktualizēja un skaidroja verbālās inspirācijas nozīmi mūsdienu evaņģelikāļu teoloģijā.⁷

Lai gan verbālajai inspirācijai netrūkst kritiķu, tomēr no evaņģelikāļiem joprojām skan argumenti par nepieciešamību ievērot Čikāgas deklarācijas tēzes. Piemēram, Gregorijs Bīls (*Gregory K. Beale*) atzīst, ka starp evaņģelikāļiem attiecībā uz Bībeles inspirācijas jautājumu notiek nozīmīga fragmentēšanās. Diskurss ir sadalījies divās galvenajās frontēs – tradicionālajā un progresīvajā. G. Bīls atzīst, ka šobrīd ir novērojama Čikāgas deklarācijā paustās Bībeles nekļūdīguma un nemaldīguma tradicionālās mācības vājināšanās, kas liecina par evaņģelikālisma identitātes sairšanu. G. Bīls Čikāgas deklarāciju uzskata par ļoti nozīmīgu evaņģelikālās teoloģijas robežšķirtni. Cenšoties respektēt progresīvi domājošos teologus, G. Bīls piedāvā virzīties vienīgi Bībeles nemaldīguma virzienā, nekļūdīgumu atstājot otrā plānā.⁸ Pēc viņa domām, Vecās Derības stāstu metaforiskais skaidrojums un tās mitoloģiskās valodas atzīšana nav pretrunā Bībeles nemaldīguma doktrīnai.⁹ Tajā pašā laikā G. Bīls oponentē kritiskās pētniecības rezultātiem, piemēram, jautājumā par Jesajas grāmatas autorību aizstāv viena autora, kas dzīvojis pirms Asīrijas perioda, versiju.

Evaņģelikāļu teoloģijā vērojamās pārmaiņas ir tik lēnas tāpēc, ka pastāv bažas par “slidkalniņa” (*slipperly slope*) principu. Piekrist radīšanas stāsta metaforiskam skaidrojumam jau ir liels solis pretī liberālākai teoloģijai, taču pieļaut, ka Jesajas grāmatu ir sarakstījuši vairāki autori, nozīmē sākt bīstamu slīdēšanu pretī Bībeles augstajai kritikai un relatīvismam, par ko jau brīdināja 19. gadsimta Prinstonas teologs Benžamins Vārfīlds (*Benjamin Warfield*).¹⁰ Specifiski šai tēmai ir pievērsies adventistu teologs Aldens Tompsons (*Alden Thompson*), argumentējot, ka, baidoties no “slidkalniņa”, var nonākt otrā galējībā, ko viņš nosauc par “Rehabeāma principu”. Proti, ierobežojumi un aizliegumi runāt par Bībeles cilvēciskajiem trūkumiem kļūst tik neizturami, ka domājošs cilvēks zaudē interesi par ticību. Pēc A. Tompsona domām, jau 19. gadsimta pieredze

⁷ Norman L. Geisler, R. C. Sproul, *Explaining Biblical Inerrancy: Official Commentary on the ICBI Statements* (Mathews, NC: Bastion Books, 1983), Norman L. Geisler, “The Chicago Statement on Biblical Inerrancy” in *Inerrancy*, ed. N. L. Geisler (Grand Rapids: Zondervan, 1990), R. C. Sproul, *Essential Truths of the Christian Faith* (Tyndale House Publishers, 1992).

⁸ Šo virzienu kā opozīciju klasiskajam Bībeles nekļūdīgumam un nemaldīgumam 60.-70. gados izvēlējās Fullera seminārs, saucot Dieva vārdu par “vienīgo nemaldīgo ticības un prakses likumu”. Skatīt Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 164.

⁹ Gregory K. Beale, *The Erosion of Inerrancy in Evangelicalism* (Wheaton, IL: Crossway Books, 2008), Kindle, 219.

¹⁰ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction*, 70-71.

parādīja, ka tieši nespēja atrast veselīgu vidusceļu starp verbālo inspirāciju un augsto kritiku bija par iemeslu tik apjomīgai laikmeta ticības krīzei.¹¹

Zīmīga šī darba kontekstā ir arī evaņģelikālo teologu interese par kristietības vēstures pētniecību. Piemēram, jau minētais Normans Geislers nelielā vēsturiskā pētījumā aplūko kristietības vēstures nozīmīgākos periodus un secina, ka gan baznīctēvi, gan viduslaiku sholastiķi, gan reformatori Bībeli saprata kā verbāli inspirētu, nemaldīgu un nekļūdīgu.¹² Cits piemērs, Marks Tompsons (*Mark D. Thompson*) ir Austrālijas evaņģelikālis, kurš veicis apjomīgu 300 lappušu pētījumu par Mārtiņu Luteru. Viņa mērķis ir analizēt Lutera kā teologa pieeju Svētajiem Rakstiem, īpaši pievēršot uzmanību viņa izteikumiem par Rakstiem un tam, kā viņš tos izmantoja. Tompsons secina, ka Lutera savos darbos runāja par Rakstu dievišķo un cilvēcisko autorību, par to skaidrību un pietiekamību. Tāpat Lutera pievērša uzmanību Rakstos lietotajiem vārdiem un vārdu secībai, kontekstam. Tas pētnieku vedina secināt, ka Lutera Svētos Rakstus uzskatīja par “dievišķi inspirētu Dieva Vārdu, kura centrā ir Jēzus Kristus, par ko tie liecina skaidri un pietiekami”.¹³ Šādi secinājumi evaņģelikālajā teoloģijā ir ļoti nozīmīgi, jo pierāda verbālās inspirācijas un Rakstu nemaldīguma un nekļūdīguma mācības vēsturiskumu. Tajā pašā laikā pētnieks atzīst, ka ir paveicis kaut ko mūsdienu Lutera pētniecībai neraksturīgu.¹⁴

20. gadsimta akadēmiskajā pētniecībā Bībeles inspirācijas jautājums tiek aplūkots daudz plašāk nekā viens verbālās inspirācijas modelis. Tēma tiek risināta dažādu modeļu salīdzinošā stilā, un rezultāti tiek sistematizēti atšķirīgi. Klasiska metode ir, piemēram, nodalīt divas atšķirīgas pētnieciskās pieejas jeb metodes – deduktīvo un induktīvo. Deduktīvajā metodē pētnieks Bībeles tekstu pieņem, rēķinoties ar tam jau uzlikto dogmatisko uzstādījumu. Sākumpunkts ir vienkāršs pieņēmums, ka vislabākais veids, kā Dievs varētu īstenot savus mērķus, ir, ja cilvēki būtu diktēta teksta pierakstītāji. Līdz ar to parādās apstiprinājums Bībeles nemaldīguma doktrīnai, no kuras tiek atvasināti visi tālākie secinājumi par inspirācijas notikumu. Šī metode apvieno visas Dieva vārdā

¹¹ Alden Thompson, *Inspiration: Hard Questions, Honest Answers* (Hagerstown, MD: Review and Herald, 1991), 241-247.

¹² Norman L. Geisler, *Biblical Inerrancy. The Historical Evidence*, 3rd edition (Bastion Books, 2013), Kindle loc. 1775.

¹³ Mark D. Thompson, *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Interpretive Method in Luther's Approach to Scripture* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004), 286-287.

¹⁴ Thompson, *A Sure Ground*, 284.

centrētās inspirācijas teorijas. Deduktīvās metodes rezultāti ietver verbālo inspirāciju un mazāk radikālu tās paveidu – saturisko jeb kontenta inspirāciju.

Induktīvajā metodē inspirācijas jautājums tiek aplūkots, ņemot vērā cilvēka pieredzi, jo pašam cilvēkam ir jāspēj spriest un būt atbildīgam par morālo patiesību. Pats cilvēks, būdams iesaistīts konkrētā situācijā, izlemj rakstīt grāmatu un darīt to saskaņā ar Dieva augstākajiem nodomiem. Viņa mērķis nav attēlot Dievu, bet padarīt viņu klātesošu. Šī metode apvieno visas neverbālās inspirācijas teorijas.¹⁵

Šādā veidā savu pētījumu strukturē, piemēram, Mančestras Universitātes profesors Deivids Lovs (*David R. Law*). Viņš inspirācijas modeļus iedala divās kategorijās. Konservatīvā jeb deduktīvā metode uztver tekstu kā dievišķi inspirētu mācību. Bet liberālā jeb induktīvā pieeja meklē vēstījumu aiz teksta. D. Lovs piedāvā meklēt vidusceļu. Tam ir jābūt balstītam rakstītajā vārdā, tomēr pēc būtības neverbālam. Tādā veidā vēstījums nav pakļauts autoru vārdiem, un rakstītais vārds nezaudē savu nozīmi. Cilvēka zināšanas ir ierobežotas, taču inspirācijas notikums norāda uz transcendentu realitāti, kas atrodas aiz zināšanu horizonta. Inspirācijas notikuma būtība ir uztvert šos simbolus un vēstījumus jeb, kā D. Lovs tos dēvē, šifrus. Galvenais Rakstos šifrētais vēstījums ir Jēzus Kristus atklāsme.¹⁶

Atsevišķs virziens ir sociālās inspirācijas modelis, kas piedāvā pilnībā atteikties no jebkādas verbālas vai neverbālas teksta inspirācijas, tā vietā runājot par inspirēto lasītāju vai inspirēto kopienu. Vācu luteriskais teologs Ulrihs Kertners (*Ulrich H. J. Körtner*) norāda, ka nav kvalitatīvas atšķirības starp Bībeles autoru inspirāciju un vēlāko Bībeles lasītāju inspirāciju. Inspirācija ir Dieva pastāvīgā aktivitāte, kas visā vēstures gaitā piedāvā cilvēkiem labākas dzīves un pestīšanas piedzīvojumu. Inspirētajam lasītājam aktuāls ir nevis tekstā aprakstīto notikumu vēsturiskais patiesums, bet gan šajos stāstos ietvertā patiesība, kas uzrunā viņa dzīvi.¹⁷

Līdzīgu risinājumu piedāvā katoļu teologs Brūss Voters (*Bruce Vawter*), kurš skaidro, ka Rakstiem ir jādzīvo līdzī laikiem un jāuzrunā draudze laikā, kurā tā pastāv. Kopienas loma Votera izpratnē ir pat svarīgāka nekā satura vai teksta jautājums. Tāpēc ir jārunā par inspirēto draudzi. Ir

¹⁵ Skatīt David R. Law, *Inspiration* (London: Continuum, 2001), 41-144.

¹⁶ David R. Law, *Inspiration* (London: Continuum, 2001), 145-148.

¹⁷ Ulrich H.J. Körtner, *Der inspirierte Leser: Zentrale Aspekte biblischer Hermeneutik* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1994), 165.

jāmeklē nevis inspirēti autori, bet inspirēta kopiena. Votera skatījumā nevis indivīds tiek inspirēts kādas kopienas labā, bet caur dzīvi kopienā tiek inspirēts indivīds.¹⁸

Cits induktīvās pieejas virziens ir eksistenciālais inspirācijas modelis. Evaņģēliskais angliķānis Kerns Trembāts (*Kern R. Trembath*) nodala biblisko inspirāciju no dievišķās inspirācijas. Brīdī, kad lasām Bībeli un tā mūs iespaido, pieskaras mūsu dzīvēm un vada, notiek bibliskā inspirācija. Bet, kad Dieva Gars darbojas ikdienā un iespaido mūs kādā veidā ārpus Bībeles (filma, grāmata, izrāde, notikumi), – tā ir dievišķā inspirācija. K. Trembāts saka, ka vārdi var būt inspirācijas līdzekļi, bet tie nav inspirācijas atribūti. Tikai personas var tikt inspirētas, tāpēc biblisko inspirāciju nevar aplūkot šķirti no pestīšanas piedzīvojuma. Inspirācija notiek, kad Rakstu saturs transcēdē kognitīvi faktuālo dimensiju un aktualizējas reliģiski transformējošā veidā. Bībele ir kā inspirācijas līdzeklis, nevis tās gala rezultāts.¹⁹

Viens no ievērojamākajiem inspirācijas jautājuma risinātājiem Pīters Enns (*Peter Enns*) piedāvā skaidrot inspirāciju ar inkarnācijas analogiju.²⁰ Viņš apzinās, ka tā ir viena grūti izprotama jēdziena skaidrošana ar otru tikpat grūti izprotamu jēdzienu. Tomēr šāda analogija ļauj vieglāk pieņemt domu, ka dievišķais pie cilvēkiem nāk caur cilvēcisko. Līdzīgi kā jautājums par inkarnāciju ietver neizskaidrojamo un noslēpumaino, tāpat arī neviens inspirācijas jautājuma risinājums nesniedz galīgo atbildi. Bībele ir vienīgā grāmata, caur kuru Dievs runā “inkarnētā valodā”. Pēc P. Enna domām, inkarnācijas analogija ļauj ieraudzīt Dieva daudzveidīgo un evaņģēlija daudzdimensiju raksturu kā sākotnēju dievišķo ieceri. Zīmīgi, ka, izmantojot inkarnatīvo Bībeles inspirācijas modeli, P. Enns ir gatavs pieņemt Bībeles, konkrēti, Vecās Derības, teoloģisko daudzveidību. Viņš aicina Vecajā Derībā atrodamos vēstījumus uztvert kā dzīves trajektorijas, nevis likumus, bet Bībeles interpretāciju uztvert kā ceļa iešanu, nevis cietokšņa aizstāvēšanu. Analizējot Vecās Derības tekstu lietojumu Jaunajā Derībā, P. Enns norāda uz Jaunās Derības autoru hermeneitisko atslēgu, kurai ne vienmēr ir spēcīgs ekseģētisks pamatojums – Jēzus Kristus atklāsme.²¹

¹⁸ Bruce Vawter, *Biblical Inspiration* (Philadelphia: Westminster Press, 1972). Citēts Mark J. Zia, *What are They Saying About Biblical Inspiration?* (New York: Paulist Press, 2011), 31-42.

¹⁹ Kern R. Trembath, *Evangelical Theories of Biblical Inspiration: A Review and Proposal* (New York: Oxford University Press, 1987), 81-109.

²⁰ Peter Enns, *In Inspiration and Incarnation. Evangelicals and the Problem of the Old Testament* (Baker Publishing Group, 2005). Kindle Edition, 158.

²¹ *Ibid.*, 159-160.

Notrdamas Universitātes socioloģijas profesors Kristians Smits (*Christian Smith*) apjomīgā pētījumā norāda uz neatbildamajiem jautājumiem Bībeles nemaldīguma un nekļūdīguma aizstāvjiem, proti, kā tas ir iespējams, ka, neskatoties uz skaidro un nepārprotamo Dieva gribas atklāsmi Bībelē, kristīgajā pasaulē pieaug nevienprātība un tik atšķirīga ir dažādu Bībeles tēmu interpretācija, piemēram, jautājumā par pestīšanu, par cilvēka iepriekšizredzētību, par sabata svinēšanu, verdzības attaisnojumu. K. Smits novēro, ka dažādo interpretāciju veidi tikai turpina palielināties. Viņš nonāk pie secinājuma, ka šī “visaptverošā Bībeles interpretāciju plurālisma” iemesls ir lasītāju iepriekšējie pieņēmumi, ar kuriem tie dodas pie teksta, neatkarīgi no tā, vai tie ir tradicionālās vai netradicionālās interpretācijas piekritēji, kā arī pašu Rakstu neviennozīmīgais ideju pasniegšanas veids. Vienīgā izeja no šīs situācijas ir Rakstu daudzveidības pieņemšana, t.i., nemēģināt par katru cenu tajos visu saskaņot, atrastās patiesības nepārvērst dogmās, bet meklēt tajos vēstījumu, kas ir aiz rakstītā teksta.²²

Anglikāņu teologs N. T. Raits (*N. T. Wright*) risina Rakstu autoritātes jautājumu, norādot, ka tā nav Rakstu autoritāte, bet gan aiz tiem stāvošā Dieva autoritāte. Rakstu inspirācijas mērķis nav pievērst uzmanību tekstam, bet gan ārpus teksta esošajai realitātei – Dieva autoritātei un viņa lielajam stāstam, kurā viņš aicina iesaistīties ikvienu cilvēku. N. T. Raits norāda uz vēsturiskajām problēmām, kas traucē mūsdienu cilvēkam ieraudzīt šo lielo stāstu un savu vietu tajā. Pirmkārt, Raksti pakāpeniski pārvērtās baznīcas likuma kodeksā, no kura tālāk tika veidotas doktrīnas un baznīcas ētikas normas. Otrkārt, Raksti tika izmantoti ar mērķi saklausīt tajā Dieva balsi, kas runā tieši uz mani. Arvien nozīmīgāku lomu sāka iegūt interpretācijas veidi, kas darbojas tieši jauno tendenču interesēs. Teoloģija pārvērtās pierādījumu tekstu stratēģijā, lai pamatotu un nostiprinātu baznīcas pamata mācības, pie kurām tā bija nonākusi.²³

Kreigs Elerts (*Craig D. Allert*) aplūko augsto skatījumu uz Bībeli un verbālās inspirācijas jautājumu, analizējot Bībeles kanona veidošanos un Jaunās Derības tekstos ietvertās liecības. Viņš secina, ka Bībele mums nepiedāvā nekādu inspirācijas teoriju, tāpēc ir jābūt kritiskiem pret jebkādiem mēģinājumiem kādu no teorijām pasludināt par biblisku. Jebkuras teorijas

²² Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 207. Šo problēmu jau 19. gadsimtā aprādīja Džons Nevins (*John Nevin*), sakot, ka, neskatoties uz dažādo konfesiju apgalvojumiem, ka ticības vienīgais pamats ir Bībele, dzīvē notiek pretējais – kristieši nevis kļūst vienotāki, bet vēl vairāk sadalās dažādās sektās. Skatīt John W. Nevin, “The Sect System,” *Mercersburg Review* 1 (1849): 482–507, 491–492.

²³ N.T.Wright, *Scripture and the Authority of God*, 65.

pasludināšanā par absolūtu līdzī nāk cilvēka vēlme par to, kādai vajadzētu būt Bībelei, bet pētnieciskais darbs nereti tiek pakļauts šai vēlmei.²⁴

Latvijas teoloģijā ievēriības cienīgs ir baptistu profesora Ilmāra Hirša darbs “Bībele. Šaubas, autoritāte un integrācija”. I. Hiršs norāda, ka rakstītajam vārdam ir trīs pamatfunkcijas; vispirms tā ir informācija (Bībelē ir aprakstīti vēsturiski notikumi, fakti un personas), ekspresija (katrs runātājs izsaka kaut ko no sevis, zināma pašatklāsmē) un aicinājums (vārds meklē klausītāju). Implicēti kritizēdams cilvēka nepieciešamību piešķirt Bībelei absolūtā nemaldīguma un nekļūdīguma atribūtus, viņš saka: “Tā ir viena no pamatklūdām, ka mēs Bībeles autoritāti sākam meklēt informācijas kvalitātē, nevis Dievā pašā. Bībele nav gudru un pareizu pamācību rokasgrāmata dažādām dzīves situācijām.”²⁵ I. Hiršs nemēģina piedāvāt savu risinājumu Bībeles inspirācijas fenomenam, lai arī tas ir Bībeles autoritātes pamats. Viņš redz inspirāciju kā dievišķu providenci un vadību, kas turpina darboties līdz pat mūsu dienām. Tā sākas pie Bībeles sarakstītājiem un turpinās pie šo tekstu sakārtotājiem, redaktoriem un kanona sastādītājiem, līdz nonāk pie Bībeles interpretētājiem un katram individuālajam lasītājam mūsdienās.²⁶ Tāpēc Bībele nav verbāli inspirēta protokolu grāmata un tajā atrodamās neatbilstības un atšķirības nav jāsauc par kļūdām. Atsevišķi I. Hiršs izsakās arī par mūsdienu teoloģisko krīzi, ko radījusi Bībeles autoritātes pazaudēšana. Tās pamatā ir problēma, ka “Bībele ir kļuvusi par pētniecības objektu, ne vairs par kristieša praktiskās dzīves mērauklu”. Profesors Hiršs no vienas puses redz problēmu Bībeles pētniecībā, kas radīja šo krīzi, jo “nepareizi saprot un pielieto vēsturiski kritisko Bībeles pētniecības metodi”, no otras puses viņš redz arī problēmu harismātiskajās kustībās, kas ir viena no atbildēm šai krīzei.²⁷

Nozīmīgs ir arī katoļu teologu devums Bībeles inspirācijas jautājuma risināšanā, sniedzot samērā atšķirīgus inspirācijas jautājuma risinājumus. Viduslaiku un sekojošā reformācijas laika katoliskajā teoloģijā novērojams gan deduktīvās, gan induktīvās metodes lietojums Bībeles inspirācijas jautājuma risināšanā. Atkarībā no izvēlētās metodes tika iegūti atšķirīgi rezultāti. Katoļu teologs Džeimss Barčels (*James T. Burtchaell*) aprāda, ka verbālās inspirācijas aizstāvji bija dominikāņi, bet satura jeb kontenta inspirāciju pārstāvēja jezuītu domātāji. Viņš uzsver, ka

²⁴ Craig D. Allert, *A High View of Scripture? (Evangelical Ressourcement): The Authority of the Bible and the Formation of the New Testament Canon*, ed. D.H. Williams (Grand Rapids: Baker Academic, 2007), 171-172.

²⁵ Ilmārs Hiršs, *Bībele. Šaubas, autoritāte un integrācija*, otrais izdevums (Rīga, 2019), 60.

²⁶ Hiršs, 64.

²⁷ *Ibid.* 59-61.

tieši jezuītu piedāvātā satura inspirācija bija kā galvenais arguments 19. gadsimta otrajā pusē, kad tika izcīnītas viskarstākās cīņas par Bībeles autoritāti. Dž. Barčels kritizē katoliskās teoloģijas atkarību no tās pagātnes, jo patiesība ir dinamisks un pastāvīgi mainīgs process. Viņš kritizē katoliskās teoloģijas pagriezienu 20. gadsimtā prom no satura inspirācijas skatījuma un argumentē, ka kļūdas Bībelē ir svarīga liecība par tās cilvēcisko izcelsmi. Dievs ir izraisījis rakstīšanu, bet nav šo procesu kontrolējis. Dž. Barčels neuzskata, ka Bībelē atrodamās kļūdas un nepilnības var aizvest ticīgos prom no pestīšanas. Dievs savai baznīcai nav apsollījis pārliecību, bet gan izdzīvošanu.²⁸

Cits vēlākos katoļu darbos kritizēts autors ir Karls Rāners (*Karl Rahner*), kurš piedalījās Vatikāna II koncila materiāla *Dei Verbum* sagatavošanā. Tomēr viņa ieteikumi neguva atbalstu. Rānera esejas nosaukums “*Inspiration in [un nevis of] the Bible*” ļoti labi parāda viņa pozīciju šajā jautājumā. Arī Rāners izmanto induktīvo metodi, kas dievišķo darbību Bībeles rakstīšanā redz vienīgi kā ierosinošu, nevis visu procesu kontrolējošu. Dievs ir *Urheber*, nevis *Verfasser*. Līdz ar to Bībele ir jāsaprot kā dievišķi apgaismotu cilvēku grāmata, kura tika sarakstīta bez obligātas nepieciešamības pēc ekstātiskās pieredzes.²⁹ Tomēr, rēķinoties ar katoliskās baznīcas atbildību maģistērija, garīdzniecības un laju priekšā, *Dei Verbum* tekstā priekšroka tika dota baznīcas tradicionālajam skatījumam, kas Bībeles inspirācijai vilka paralēles ar Jēzus inkarnāciju kā dievišķā un cilvēciskā pilnīgu savienību.³⁰

Marks Zia (*Mark J. Zia*), analizējot dažādas inspirācijas teorijas, priekšroku dod Vatikāna II koncila *Dei Verbum* piedāvātajam risinājumam, ka Bībeles inspirācijas doktrīnas labākai izpratnei palīdz Eiharistijas hermeneitika. Citiem vārdiem, Bībeles lasīšana un tās vārdu uzņemšana ir līdzvērtīga Kunga miesas godināšanai Eiharistijas notikumā. Līdzīgi kā Dieva Vārds ir iemiesojies Jaunajā un Vecajā Derībā, lai pieņemtu cilvēka valodas formu, tāpat Dieva Vārds Eiharistijā pārvērš vīnu un maizi savā miesā.³¹ Tas nozīmē, ka nevis paši Raksti ir autoritatīvi, bet tie kļūst autoritatīvi brīdī, kad norāda uz transcendentu realitāti aiz tiem, Dievu kā visas patiesības avotu.

²⁸ James T. Burtchell, *Catholic Theories of Biblical Inspiration Since 1810: Review and Critique* (Cambridge University Press, 1969), 291.

²⁹ Karl Rahner, *Inspiration in the Bible* (New York: Herder and Herder, 1961), 354.

³⁰ “Jo Dieva vārdi, kas izteikti cilvēku valodā, ir veidoti kā cilvēku diskurss, tāpat kā mūžīgā Tēva Vārds, kad Viņš uzņemas cilvēciskās miesas vājumu, visās lietās kļūva kā cilvēki.” *Dei Verbum*. Pieejams tiešsaistē https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_en.html (skatīts 17.03.2021).

³¹ Mark J. Zia, *What are They Saying About Biblical Inspiration?* (New York: Paulist Press, 2011), 75-76.

Par šo pieredzi spilgti liecina Lūkas evaņģēlija stāsts par diviem mācekļiem uz Emmausas ceļa (Lk 24:13-35).

Marks Zia atstāj nerisinātu jautājumu par Bībeles nekļūdīgumu un nemaldīgumu. Šai problēmai sīkāk pievēršas cits katoļu teologs – Deniss Farkasfalvijs (*Denis Farkasfalvy*). Viņš argumentē: “Ja Dievs ir Bībeles autors, tad tā nesatur neko Viņa necienīgu.”³² Tas ir viens no senākajiem Bībeles nekļūdīguma principiem, ko, cīnoties pret gnosticismu, aizstāvēja otrā un trešā gadsimta baznīctēvi. Kļūdīgums nav savienojams ar dievišķo autorību, tāpēc Dieva vārdā nav melu vai kļūdu. Tomēr, kā atzīst D. Farkasfalvijs, šo nekļūdīgumu nedrīkst saprast vienkāršoti. Bībele nav jāuztver kā norādījumu saraksts. Tās patiesumu nevar mērīt, pārbaudot atbilstību vēsturiskiem faktiem un korektai loģiskajai domāšanai. Bībelē ir pārstāvēti dažādi žanri, un tā atspoguļo ļoti subjektīvu noskaņojumu. Bībelē izteiktās domas ir ietērtas cilvēku domāšanas un izteiksmes formā, tāpēc patiesību nevar aizsniegt, neņemot vērā cilvēces vēsturi un kultūru. Dievs pielāgojas savu klausītāju un arī lasītāju prātiem un kultūrai. Viņš tapa arī miesa, lai kļūtu par zināšanu avotu, kas izteikta cilvēkam saprotamā formā.

D. Farkasfalvijs piedāvā inkarnatīvo Bībeles inspirācijas modeli. Līdzīgi kā Jēzus “pieņēmas gudrībā pie Dieva un cilvēkiem”, tāpat arī katra Bībeles grāmata atspoguļo attīstības procesu, kurā dievišķā inspirācija piedalījās, virzot uz vienojošo gala rezultātu, kāds tas redzams Bībeles kanonā. Līdzīgi kā Jēzū atklājas pilnīgs Dievs un pilnīgs cilvēks, tāpat arī Bībelē redzama pilnīga abu šo dabu savienība. D. Farkasfalvijs piedāvā inspirāciju formulēt kā dievišķās providences vadību vēstures gaitā, kur atsevišķos brīžos tika saglabāti pieraksti par inkarnētā Vārda saskarsmi ar cilvēci. Tāpēc inspirācijai nav nepieciešams, lai katrs pants un katrs teikums būtu nekļūdīgs un bez trūkumiem no visiem viedokļiem. Tieši pretēji – valodnieki, zinātnieki, psihologi un filozofi atradīs tekstā daudz nepilnību, trūkumu un kļūdu, bet tas nenozīmē, ka Dieva Vārds ir kļūdīgs. Tas tikai liecina, ka Dieva vēsts ir dažādos laikmetos izteikta cilvēkam raksturīgā nepilnīgumā. Neskatoties uz to, D. Farkasfalvijs paliek uzticīgs domai, ka katrs teikums un pants atspoguļo patiesību, kā to ir vēlējis pavēstīt Dievs savos pestīšanas nolūkos.³³ Faktiski viņš piekrīt Bībeles

³² Denis Farkasfalvy, *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture* (Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2010), 231.

³³ *Ibid.*, 232.

nekļūdīgumam, jo uzskata, ka nebūtu korekti, vadoties pēc subjektīva lasītāja sprieduma, uz vienu tekstu attiecināt nekļūdīgumu, bet uz citu ne.

Tajā pašā laikā D. Farkasfalvijs atzīst mūsdienu kritiskās pētniecības rezultātus un pieņem Bībeles manuskriptu dažādās redakcionālās atšķirības un pat iespēju, ka kādas grāmatas ir vairāku, nevis viena autora darbs vai pat pseidoepigrāfiskas. Lai atrisinātu šo problēmu, viņš piedāvā inspirācijas notikumu attiecināt uz visiem Svēto Rakstu teksta veidošanā iesaistītajiem. Inspirēti ir bijuši gan oriģinālie autori, gan dažādo tekstu fragmentu sakārtotāji un redaktori, gan tie autori, kurus pat nepazīstam, jo tie ir sarakstījuši pseidoepigrāfiskus darbus. Šajā gadījumā būtu vietā runāt par kolektīvu inspirācijas notikumu, kad dievišķo vadību ir piedzīvojuši gan tekstu sastādītāji, gan rediģētāji. To var attiecināt arī uz evaņģēliju autoriem, kuri kā avotus saviem darbiem izmantoja mutvārdu tradīcijas un dažādus pierakstus.³⁴

Kā viens no jaunākajiem katoļu teologu darbiem ir Džeralda O'Kolinsa (*Gerald O'Collins*) grāmata, kurā viņš galvenokārt runā par hermeneitikas jautājumiem un piedāvā savus desmit principus, kas jāievēro Rakstu interpretēšanā. Dž. O'Kolins uzmanīgi nodala inspirāciju no atklāsmes un Bībeles patiesības, runājot par inspirāciju, kas darbojās ne tikai uz Bībeles sarakstītājiem, bet arī tās lasītājiem. Šis inspirācijas veids jau ir novērojams pašā Bībelē – Vecās Derības teksti iedvesmoja misijai Jēzu Kristu, stāsti par Ādamu un Ievu un Sinaja derības slēgšanu iedvesmoja apustuli Pāvilu. Arī vēlākajos laikmetos 1. Mozus grāmatas stāstu motīvi ir bijuši iedvesmas avots mūzikā, mākslā, kā arī kristīgajā liturģijā.³⁵

³⁴ *Ibid.*, 212.

³⁵ Gerald O'Collins, *Inspiration: Towards a Christian Interpretation of Biblical Inspiration* (Oxford: Oxford University Press, 2018), 107.

2. BĪBELES TEKSTS PAR INSPIRĀCIJU

Šajā īsajā nodaļā tiek aplūkoti divi galvenie Bībeles panti, uz kuriem tiek balstīta kristīgās baznīcas mācība par Rakstu inspirāciju. Uzreiz ir ļoti būtiski atzīmēt aspektu, kam ir saistība ar šajā darbā izvirzīto tēzi. Gan Vecās, gan Jaunās Derības tekstu tradīcijas veidošanās ir bijusi saistīta ar teoloģiskām krīzēm. Vecās Derības tekstu apkopošana un rediģēšana notiek senajai Izraēļa tautai kritiskajā Babilonijas trimdas laikā. Toras un praviešu teksti tiek veidoti kā risinājums šai teoloģiskajai krīzei. Tās ir kā Dieva atbildes un skaidrojumi notikušajam. To mērķis ir sniegt iedrošinājumu un tālāko virzienu. Arī Jaunās Derības teksti, precīzāk, vēstules, satur sarakstītāju piedāvātos risinājumus sava laikmeta teoloģiskajām krīzēm, no kurām lielākā bija agrīnās draudzes saskare ar gnosticizmu, ko varēja nosaukt par “izgudrotām pasakām” (2Pēt 1:16), kurām iepretī ir jāliek “mācība, par ko esi pārliecinājies” (2Tim 3:16).

Bībeles inspirācijas tēmai ir sena vēsture. Kristīgajā teoloģijā šis vārds ienāk līdz ar kristietības izplatīšanos Romas impērijā, kur saziņai tika lietota latīņu valoda. Lai apmierinātu strauji augošās latīņu baznīcas vajadzību, Hieronims 4. gadsimtā tulko Rakstus latīņu valodā, ko pazīstam ar nosaukumu Vulgāta. Šeit Jaunās Derības tekstā divās nozīmīgās vietās Hieronims izmanto vārdu *inspirare* – 2Pēt 1:21 un 2Tim 3:16. *Inspirare* nozīmē ‘iedvest’, ‘iepūst’, ‘ieelpot’. Lai arī vārda burtiskā nozīme ir skaidra, reliģiskajā kontekstā tas ieguvis arī pārnesto nozīmi. Par iemeslu tam ir darbības vārda *spirare* (elpot) kopīgā sakne ar lietvārdu *spiritus* (elpa), kas tiek lietots attiecībā uz Svēto Garu (*Spiritus Sanctus*). Tāpēc, lietojot vārdu *inspirare* reliģiskā nozīmē, tika saprasta dievišķa iedvesma jeb Svētā Gara izraisīta darbība. Šādu idejisku sasaisti var novērot 2Pēt 1:21 tulkojumā Vulgātā.

2.1. “Dieva cilvēki ir runājuši Svētā Gara spēkā” (2Pēt 1:20, 21)

Pār visām lietām ievērojiet, ka neviens rakstu pravietojums nav patvaļīgi iztulkojams, jo pravietošana nekad nav cēlusies no cilvēku gribas, bet Dieva cilvēki ir runājuši *Svētā Gara spēkā*. (2Pēt 1:20, 21)

Šis Jaunais latviešu tulkojums diezgan precīzi atspoguļo grieķu tekstā izteikto domu, ka pravieši ir runājuši Dieva vadībā (*ὕπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι*). Latīņu Vulgātas versijā tā pati frāze ir tulkota *Spiritu Sancto inspirati*, piešķirot tai izteiktāku garīgo nozīmi, proti, pravieši bija nevis vienkārši Dieva vadīti, bet iedvesmoti. Faktiski latīņu Vulgātas versijā ir vērojama tulkotāja

interpretācija, lai pravietiskajai pieredzei piešķirtu daudz spēcīgāku mistisko dimensiju, proti, ja ir darbojies Gars (*Spiritus*), tad ir notikusi inspirācija (*inspirare*), lai gan grieķu tekstā minēta vienkārši vadība (*φέρω*). Rezultātā tulkojums nevis precīzi atspoguļo oriģinālajā tekstā izteikto domu, bet gan vēlāko baznīcas tradīciju un izpratni par Svēto Rakstu saņemšanas veidu.

Kristieši, protams, vienmēr ir ticējuši, ka Svētais Gars ir aktīvi iesaistīts kopienas dzīvē, to pastāvīgi vadot un iedvesmojot. Kā liecina Apustuļu darbu grāmata, agrīnajā draudzē netrūka pārdabisku Gara iejaukšanās gadījumu. Līdz ar to ir saprotams vēlāko gadsimtu Bībeles tekstu interpretu uzsvars uz Rakstu saņemšanas pārdabisko veidu.

Pētera vēstules konteksts ir paša Pētera liecība par pieredzēto Jēzus Kristus apskaidrošanu (17. un 18. pants). Vēstules nolūks ir apliecināt, ka šis notikums nav “izdomāta pasaka”, bet viņa kā aculiecinieka piedzīvotais. Dievs ir tas, kas dod pravietojumus un atklāsmes, un šiem notikumiem ir savi aculiecinieki, tāpēc tie ir uzticami. Pētera vēstule nekādā veidā neskaidro nekādu inspirācijas notikuma fenomenu. Tās mērķis ir aicināt uzticēties praviešu un apustuļu vēstījumiem kā patiesiem, balstoties uz apustuļu un paša Pētera personīgo pieredzi. Arī jebkādi mēģinājumi uz šī teksta pamata veidot vispārēju mācību par Svēto Rakstu inspirāciju ir nekonsekventi, jo Pēteris runā par pravietošanu un pravietojumiem, nevis par Bībeli, kādu to kristīgā tradīcija apstiprināja 4. gadsimtā.

Pārāk maza uzmanība 2. Pētera vēstules interpretācijās tiek veltīta 20. panta tēmai par piesardzību, patvaļīgi skaidrojot Rakstus. Turpmākā vēstules 2. nodaļa ir veltīta “viltus skolotājiem, kas aizsākuši postošus novirzienus”. Pētera rūpes tāpēc ir ne tik daudz skaidrot Rakstu izcelsmes mehānismu, bet gan aicinājums ievērot Rakstu skaidrošanas tradīcijas. Pēteris runā par pretiniekiem, kas dzīvo alkatībā un izlaidībās, sola citiem brīvību, bet “paši ir iznīcības vergi” (2:19). No vēstules 3. nodaļas var saprast, ka viens no šo novirzienu veidošanās iemesliem ir Jēzus *parousia* kavēšanās. Acīmredzot kopš Pāvila sludināšanas ir jau pagājušas vairākas dekādes.³⁶ Šajā laikā var runāt par pirmajām nopietnajām vilšanās pazīmēm joprojām nenotikušās Jēzus *parousia* dēļ. Radusies krīze, kurā viens no reakcijas veidiem bija skeptiķu ņirgāšanās un “dzīvošana savās

³⁶ Par to, ka draudžu aprītē ir nonākušas Pāvila vēstules, liecina 2Pēt 3:16 “kā visās savās vēstulēs”.

iekārēs” (2Pēt 3:3-4), kā arī Pāvila vēstuļu un pārējo rakstu “sagrozīšana sev par pazušanu” (2Pēt 3:16).³⁷

Ir skaidrs, ka 2. Pētera vēstule tapa laikā, kad kristīgā baznīca piedzīvoja nopietnu krīzi jeb nekristīgo novirzienu, kuri izmantoja Rakstus, bet skaidroja tos vairāk savās interesēs, apdraudējumu. Nenoliedzams ir arī fakts, ka vēstules autora mērķis ir nostiprināt praviešu (Rakstu) dievišķo autoritāti un aizsargāt to interpretāciju apustuliskajā tradīcijā. Pētera vēstules autors kā risinājumu izejai no teoloģiskās krīzes redz turēšanos pie kādas pravietojumu interpretācijas tradīcijas. Augošā skepticisma un patvaļīgas praviešu un apustuļu mācības skaidrošanas apstākļos Pētera vēstules autors aicina kristiešus atcerēties trīs galvenās ticības autoritātes – “praviešu vārdus, Kunga un Glābēja bausli, kuru jums nodeva jūsu apustuļi” (2Pēt 3:2). Var secināt, ka 2. Pētera vēstulē nepārprotami pievērsta uzmanība Rakstu un kristīgās mācības autoritātes jautājumiem, taču šajā vēstulē nav atrodami nekādi norādījumi par Rakstu saņemšanu verbālās inspirācijas ceļā.

2Pēt 1:20, 21 interpretācija verbālās inspirācijas interesēs

2Pēt 1:20, 21 vēsturiski ir bijis nozīmīgs teksts gan 17. gadsimta Vācijas, gan 19. un 20. gadsimta Amerikas teoloģiskajās krīzēs, kad norisinājās polemika par Svēto Rakstu autoritāti un interpretācijas veidiem. Tādi teksti kā 2Pēt 1:20, 21 tika pakļauti ļoti rūpīgai analīzei, veidojot veselas teorijas gan par pašu Svētā Gara vadības un inspirācijas fenomenu, gan par visu Svēto Rakstu izcelsmi un dievišķo autoritāti. Tā, piemēram, 17. gadsimtā Johans Andreass Kvenštets (*Johann Andreas Quenstedt, 1617–1688*) secināja, ka “runāt Svētā Gara vadībā” nozīmē izteikt ne tikai idejas, bet arī vārdus. Dievišķai vadībai tiek pakļauts ne tikai intelekts un prāts, bet arī rakstāmspalva un mēle. Tas, protams, nenozīmēja pilnīgu gribas un prāta atslēgšanu, jo pravieši saprata, ko raksta, tomēr viņu pašu domām šajā procesā nebija nekādas nozīmes.³⁸

³⁷ 2Pēt 3:16 Pāvila rakstītās vēstules tiek nosauktas kopā ar “pārējiem rakstiem”, kas liek domāt, ka tās tika lasītas kā vienlīdz autoritatīvas kā “pārējie raksti”. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc 2. Pētera vēstule pētniecībā tiek uzskatīta par pseidoepigrāfisku darbu, kas veidojies laikā no 90. līdz 120. gadam. Vēstulē ir identiski fragmenti ar Jūdas vēstuli, un abas risina draudzēs ienākušo herēžu problemātiku, precīzāk, libertinisma problēmu (Jūdas 4). Pētniecībā uzskata, ka Jūdas vēstule ir senāka nekā 2. Pētera vēstule. Vēlāk Jūdas vēstules fragmentu 2. Pētera vēstules autors ir iekļāvis savā darbā, jo uzskatīja to par ļoti svarīgu, cenšoties risināt sava laika draudzes problēmas. Lai sasniegtu savu mērķi, viņš atsauca uz divām autoritātēm – apustuļa Pāvila vēstulēm (2Pēt 3:15) un paša Pētera autoritāti. Skatīt Petr Pokorny, Ulrich Heckel, *Einleitung in das Neue Testament* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2007), 712-715.

³⁸ Robert Preus, *The Inspiration of Scripture, A Study of the Theology of the 17th-Century Lutheran Dogmaticians*, 2nd ed. (Saint Louis: Concordia Publishing House, 1957, Kindle ed.), loc 1672.

Arī viens no inspirācijas doktrīnas aizstāvjiem 19. gadsimtā Benžamins Vārfields (1851–1921) uzskatīja, ka Pētera vēstulē minētie “rakstu pravietojumi” ir attiecināmi uz visu Bībeli, gan Jauno, gan Veco Derību. Tāpat viņš uzskatīja, ka frāze “pravietošana nav cēlusies no cilvēka gribas” nozīmē pilnīgu cilvēciskās gribas faktora izslēgšanu Rakstu saņemšanas brīdī un absolūtas dievišķās gribas kontroli pār to: “Cilvēki runājuši Svētā Gara spēkā.”³⁹

Ir acīmredzami, ka šāda veida pieeja tekstam ir vairāk dogmatisku apsvērumu vadīta, nekā izrietoša no teksta eksegēzes. Teikt, ka “rakstu pravietojumi” ir termins, kas attiecināms uz visu Bībeli, ir ļoti ideoloģisks vispārinājums. Kā norāda Džeimss Bārs (*James Barr*), citējot 2Pēt 1:20 “neviens rakstu pravietojums nav patvaļīgi iztulkojams”, – neviena cita kristīgā tradīcija nav pārkāpusi šo norādījumu vairāk kā kristīgie fundamentālisti.⁴⁰

2.2. “Visi šie raksti ir Dieva iedvesti” (2Tim 3:16)

[..] ka tu no mazām dienām zini svētos rakstus, kas spēj padarīt tevi gudru pestīšanai caur ticību Kristū Jēzū. Visi šie raksti ir *Dieva iedvesti* un ir noderīgi mācībai, vainas pierādīšanai, labošanai, audzināšanai taisnībā [..]. (2Tim 3:15, 16)

2Tim 3:16 ir vienīgais Jaunās Derības teksts, kurā grieķu oriģinālā lietots vārds *θεόπνευστος*, bet latīņu Vulgātas versijā lietots *divinitus inspirata*. Sengrieķu saliktenis *θεόπνευστος* sastāv no diviem vārdiem *θεός* (Dievs) un *πνευ* (elpot, pūst), un kristīgās tradīcijas kontekstā visdrīzāk ir uzskatāms par jaunvārdu, kuru aktīvi sāks izmantot tikai vēlāk. Ārpus Bībeles literatūrā *θεόπνευστος* sastopams grieķu filozofu un hellēniskā jūdaisma tekstos, kur tam ir ļoti plaša nozīme. Tas var apzīmēt dievišķas gudrības pildītu runu, dievišķas smaržvielas un dievišķus sapņus. Tāpēc pētnieki uzdod jautājumu, vai mums būtu jācenšas izvairīties no šīs vispārējās un plašās vārda nozīmes un jādefinē šis vārds kā ļoti specifiska verbāla inspirācija.⁴¹ Kas tiek saprasts ar inspirāciju jeb ko nozīmē *θεόπνευστος*? Un par kādiem Rakstiem šeit ir runa?

Ņemot vērā faktu, ka vēstules sarakstīšanas brīdī nebija pilnībā noformēties arī Vecās Derības kanons, būtu arī anahroniski teikt, ka šajā tekstā ar Svētajiem Rakstiem tiek domātas

³⁹ Benjamin B. Warfield, “God-Inspired Scripture,” in *Works of Benjamin B. Warfield*, 1:273, citēts Allert, Craig D. *A High View of Scripture?* (Baker Publishing Group, Kindle Edition, 2007) 156.

⁴⁰ James Barr, *Escaping from Fundamentalism* (London: SCM Press, 1984), 5.

⁴¹ Craig D. Allert, *A High View of Scripture? (Evangelical Ressourcement): The Authority of the Bible and the Formation of the New Testament Canon*, 154.

mums zināmās 39 Vecās Derības grāmatas. Vecās Derības kanons dažādās kristīgajās tradīcijās ir atšķirīgs. Zinot, ka kristīgie baznīctēvi vēl līdz 4. gadsimtam kā Svētos Rakstus citēja arī nekanoniskās grāmatas, problēma kļūst vēl sarežģītāka. Tāpēc pētnieki norāda, ka šajā tekstā minētie raksti, kas ir inspirēti, visdrīzāk varētu būt norāde uz ebreju rakstiem.⁴² Tiem tekstiem, kas bija pieejami pirmā gadsimta jūdu kristīgajā kopienā. Līdz ar to nevar teikt, ka šajā tekstā minētā Rakstu inspirācija ir attiecināma uz Jaunās Derības tekstiem.⁴³ Būtu kļūda 2Tim 3:16 izraut no šī konteksta un apgalvot, ka teksta mērķis ir nostiprināt mācību par Rakstu inspirāciju. Tā mērķis bija izcelt Rakstu spēku un noderību attiecībā uz ticību Kristum un dzīvi.

Pētniekam ir godīgi jāpieņem tas, ko šis teksts saka un ko šis teksts nesaka. Iemesls, kāpēc apustulis atsaucas uz Rakstiem kā Dieva inspirētiem, ir tāds, ka tie ir “noderīgi mācībai, grēka atmaskošanai, labošanai, audzināšanai taisnīgumā, lai Dieva cilvēks kļūtu pilnīgs un būtu sagatavots ikvienam labam darbam”. Tāpat inspirācijas efekts parādās Rakstu derīgumā tos lietot pavisam praktiskos nolūkos. Tas, ko šis teksts nesaka, ir tas, ka tāpēc, ka Raksti ir inspirēti, tie kļūst par izšķirošu kritēriju kristīgās ticības vērtējumam.⁴⁴ Šis teksts neliecina par to, ka Rakstu inspirācijas jēga ir pareizās mācības sargāšana. Patiesībā apustuļa apgalvojums ir pavisam “pieticīgs”, jo viņš saka, ka Raksti ir “noderīgi”. Tas nav apgalvojums, kas ietvertu ticību Rakstu nemaldīgumam un nekļūdīgumam. Raksti netiek pasniegti kā augstākā kristīgās ticības autoritāte, bet pieņemti kā tādi, kas “dod gudrību”.

Jāņem vērā arī kopējais konteksts, kurā atrodas aplūkotais vēstules teksts. Abas vēstules Timotejam un vēstule Titam pētniecībā tiek sauktas par pastorālajām vēstulēm, jo to galvenā rūpe ir par draudzes kārtību, bīskapu un diakonu pienākumiem. Šajās vēstulēs nekādā veidā netiek aplūkots jautājums par Rakstu augstāko autoritāti, nemaldīgumu un nekļūdīgumu. Vēstules Timotejam nolūks nav pamatot Rakstu pārdabisko izcelsmi, bet gan aicināt Timoteju ievērot veselīgās mācības, ko viņš ir saņēmis no citiem. Pāvila vārdi nav domāti, lai iemācītu cilvēkiem pareizi ticēt Rakstiem, bet gan mudināt cilvēkus pašiem tos lasīt. 14. pants bieži paliek nepamatoti

⁴² Craig D. Allert, *A High View of Scripture? (Evangelical Ressourcement): The Authority of the Bible and the Formation of the New Testament Canon*, 150.

⁴³ Uz šo argumentu norāda vairāki pētnieki, piemēram, Panenbergs. Skatīt Wolfhart Pannenberg, “Theological Table Talk: On the Inspiration of Scripture,” *Theology Today* 07 1997; vol. 54, 2: 212-213.

⁴⁴ James Barr, *Escaping from Fundamentalism* (London: SCM Press, 1984), 3.

neievērots. Tajā Rakstu autoritātes pamatojums ir nevis to pārdabiskais saņemšanas notikums (inspirācija), bet gan Rakstu skaidrošanas tradīcija un no tās izrietošā mācība.⁴⁵

Vēl vairāk – nekur citur Bībelē nevar atrast nekādus skaidrojumus un apgalvojumus par Svēto Rakstu inspirāciju. Par to neko nav teicis Jēzus, tā nav atrodamā arī lielajās apustuļu vēstulēs. Tas nozīmē, ka Rakstu inspirācijas jautājums apustuļu laikā nemaz nebija aktuāls. Tas, ko agrīnajā kristietībā saprata ar Rakstu inspirāciju, nozīmēja pavisam ko citu nekā tas, ko ar to saprata modernā laikmeta verbālās inspirācijas aizstāvji. Tāpēc, ka Raksti ir inspirēti, ticīgais var tiem uzticēties un veidot savu dzīvi, vadoties pēc Rakstu mācības, taču tas nenozīmē, ka tie ir nekļūdīgi un nemaldīgi, brīvi no dažādu laikmetu ticīgo cilvēkiem priekšstatiem.

2Tim 3:16 interpretācija verbālās inspirācijas interesēs

Šis teksts bija īpaši nozīmīgs 17. gadsimta luteriskās ortodoksijas periodā. Uz tā pamata tika izstrādāta precīza un detalizēta luteriskās baznīcas dogmatika, lai aizstāvētu un pamatotu reformācijas *sola scriptura* principu. Gan 2Pēt 1:21, gan 2Tim 3:16 kļuva par pamatu Svēto Rakstu verbālās inspirācijas doktrīnai. Luterisko dogmatiku argumentāciju labi reprezentē Dāvids Holacs (*David Hollaz, 1648–1713*). Savu izpratni par 2Tim 3:16 nozīmi viņš izsaka šādi:

(1) Apustulis nesaka vienkārši; viss Dieva vārds ir inspirēts. Ja tas tā būtu, tad mēs varētu saprast šo tekstu kā atsauci uz Dieva vārdu formālā nozīmē, kā dievišķas idejas nesēju. Bet viņš saka: *πᾶσα γραφή* – visi raksti, kas norāda nevis uz dievišķu ideju, bet rakstītiem vārdiem. (2) Apustulis arī nesaka “viss rakstītais ir Dieva iedvests”, bet gan “visi raksti ir Dieva iedvesti”, lai parādītu, ka ne tikai rakstu saturs ir dievišķi atklāts, bet ka Svētais Gars nodiktēja rakstītājiem katru vārdu. (3) Runājot caur šiem rakstiem, apustulis stāsta, kā jauneklim Timotejam tos lasīt, kā tos rūpīgi pētīt un mācīt citiem. Viņam jālasa un jāskaidro Svētie Raksti ne tikai saturiski, bet arī saistībā ar tajos lietotajiem vārdiem.⁴⁶

Cits luteriskās ortodoksijas pārstāvis Johans Kvenštets ļoti lielu uzmanību pievērta tam, kas 2Tim 3:16 ir pateikts un kas nav. Līdzīgi D. Holacam viņš norādīja, ka apustulis nesaka “viss, kas ir rakstos, ir Dieva iedvesmots”, bet gan “visi raksti ir Dieva iedvesmoti”. Tas nozīmēja, ka nevis tikai Rakstos izteiktās domas, idejas un atziņas ir Dieva iedvesmotas, bet gan pats rakstītais teksts ir iedvesmots.⁴⁷

⁴⁵ Craig D. Allert, *A High View of Scripture? (Evangelical Ressourcement): The Authority of the Bible and the Formation of the New Testament Canon*, Kindle edition, 150. Skatīt arī N.T. Wright, *Scripture and Authority of God*, Kindle edition, 133.

⁴⁶ David Holaz, *Examen*, Prol. III, q.27 (I,95). Citēts Preus, 282-283. Autora tulkojums.

⁴⁷ Johann A. Quenstedt, *Systema*, P.I, C.4, S.2, q.4 (I, 72). Citēts Preus, 281. Autora tulkojums.

19. un 20. gadsimtā aplūkojamais pants kļuva par pamatu kristīgā fundamentālisma pārliecībai par Rakstu nekļūdīgumu un nemaldīgumu. 19. gadsimta vadošais evaņģelikāļu teologs Benžamins Vārfilds 2Tim 3:16 uzskatīja par fundamentālu pamatojumu tam, ka Raksti ir paša Dieva sarakstīti. Viņa interpretācija palika noteicošā arī vēlākajā 20. gadsimta evaņģelikāļu teoloģijā. Dievs nevis vienkārši iedvesmoja rakstu autorus, bet burtiski ar savu dvašu radīja Svētos Rakstus.⁴⁸ Verbālā vai pilnīgā (*plenary*) inspirācija evaņģelikāļu teoloģijā nozīmē, ka cilvēki ir tikai instrumenti Dieva rokās, bet viss rakstītais ir no Dieva. Tāpēc vārdi “Mozus saka”, “Dāvids saka” vai “Raksti saka” ir tas pats, kas teikt “Dievs saka”. B. Vārfilda secinājumi pēc būtības ne ar ko neatšķīrās no 17. gadsimta luteriskās ortodoksijas rezultātiem:

Rakstu dāvināšana caur cilvēciskajiem autoriem notika veidā, kas ir daudz personīgāks, nekā var izteikt ar vārdu “diktēt”. Šajā procesā Svētā Gara kontrole bija noteicoša un pārlicinoša, lai nepieļautu nekādas sekundāro autoru cilvēciskās nepilnības, kas varētu ietekmēt saņemta Dieva vārda tīrību.⁴⁹

Mēs varam uzdot jautājumu, no kurienes B. Vārfilds iegūst tik detalizētu informāciju un kas ir viņa avoti. Tie varētu būt luteriskās ortodoksijas dogmatīķi, bet ne paši Raksti. B. Vārfilda teorija lielā mērā izklausās pēc situācijas modelēšanas ar mērķi radīt pamatojumu nevainojama teksta saņemšanai, kas ir pilnīgi brīvs no cilvēciskām nepilnībām. Tomēr ir jāatzīst, ka šim modelim nav objektīva pamatojuma.

Secinājumi

Kā tika novērots, teksti, kas Bībelē pievēršas jautājumam par Rakstu inspirāciju un to autoritāti, nemaz nav daudz. Aplūkotie 2Pēt 1:20, 21 un 2Tim. 3:16 vēstī par Gara vadību un inspirāciju Rakstu tapšanas procesā, bet nevis lai tādā veidā nostiprinātu kādu mācību par pašu Rakstu pārdabisko dabu, bet lai izceltu nepieciešamību tos skaidrot saskaņā ar tradīciju un

⁴⁸ Skatīt Benjamin B. Warfield, *Inspiration: The Undeniable Truth About the God-breathed Scriptures* (Ichthus Publications, Kindle Edition, 2015), loc 92., W. Grudem, *Systematic Theology: An Introduction to Christian Doctrine* (Grand Rapids: Zondervan, 1994), 127.

⁴⁹ Benjamin B. Warfield, *Inspiration: The Undeniable Truth About the God-breathed Scriptures* (Ichthus Publications, Kindle Edition, 2015), loc 466. Autora tulkojums.

izmantot praktiski. Raksti nav patvaļīgi skaidrojami, un tās nav pasakas; tajos ir patiesība, un tie ir noderīgi labu garīgu mērķu sasniegšanai.

Viens no hermeneitikas uzdevumiem ir Rakstu interpretācijas procesā ņemt vērā teksta sarakstīšanas laika vēsturisko kontekstu. Nenoliedzams ir abu minēto tekstu apoloģētiskais uzdevums. Šie aicinājumi izskan teoloģiskās krīzes apstākļos. Rakstu uzticamība un interpretācijas tradīcijas turpināšana tiek piedāvāta kā atbilde jeb risinājums laikmeta teoloģiskajai krīzei, kas saistījās ar dažādām maldu mācībām un arī Kristus apsoltās otrās nākšanas (*παρουσία*) kavēšanos.

Bībelē neatradīsim atsauces uz pasludinātā vārda autoritāti. Pirms vēl bija pierakstīti evaņģēliji, draudzes klausījās apustuļu sludināšanā, kas jau tika apzīmēta kā “evaņģēlija patiesais vārds” (Kol 1:5) un “Dieva vēstījuma vārdi” (1Tes 2:3). “Dieva vārda” sludināšana bija apustuļu primārais uzdevums, neskatoties uz dažādām draudzes organizatoriskām pārmaiņām (Apd 6:2-4). Lai arī apustuļi bija tikai cilvēki, Pāvils norādīja uz viņu pausto vēstījumu “ne kā cilvēku sacītus vārdus, bet kā vārdus no Dieva” (1Tes 2:13). Tas, kurš vēlēties, šajos vārdos centīsies ielikt verbālas inspirācijas motīvus, tomēr vēlreiz jāatzīst, ka to mērķis nebija aprakstīt apustuļu sludināšanu kā kaut ko pārdabisku. Drīzāk tas bija veids, kā piešķirt sludinātajiem vārdiem autoritāti un spēku, kas spēj pārveidot cilvēku dzīves. Pāvils šo evaņģēliju sauc par “Dieva spēku pestīšanai” (Rom 1:16). Kā to norāda N. T. Raits, “šeit mēs sastopamies ar īsteni kristīgu Rakstu autoritātes teoloģiju”.⁵⁰ Citiem vārdiem, Rakstu autoritāte nebalstās uz paša teksta inspirācijas notikumu, bet gan tā klausītāja ticības inspirāciju un izmainītu dzīvi.

Vērojot abu tekstu interpretāciju 17. un 19. gadsimtā, var atzīt, ka no tiem izsecinātā verbālās inspirācijas mācība bija nevis teksta ekseģēzes rezultāts, bet gan dogmatikas radīta nepieciešamība. Turklāt šo nepieciešamību noteica attiecīgo laikmetu teoloģiskās krīzes, kuras aplūkotas nākamajās nodaļās. Šobrīd var secināt, ka abi teksti baznīcas mācības nostiprināšanas nolūkos tika izrauti no konteksta, tajos lietotie vārdi ir vispārināti un anahroniski attiecināti uz visiem Bībeles kanona tekstiem, veidojot mācību par Bībeles autoritāti, kas tika pamatota ar teksta pārdabisku saņemšanu. Faktiski viens Bībeles pants (2Tim 3:16) kļuva par pamatu apjomīgai mācībai par Bībeles verbālo inspirāciju, kas joprojām ir ļoti nozīmīga doktrīna mūsdienu evaņģelikāļu teoloģijā.

⁵⁰ N.T. Wright, *Scripture and the Authority of God* (London: SPCK Publishing, 2013) Kindle Edition, 50. Autora tulkojums.

3. VERBĀLĀS INSPIRĀCIJAS DOMAS VĒSTURE

Doma par Rakstu verbālo inspirāciju nav veidojusies pēkšņi, bet tā ir dažādu kultūrvēsturisku un reliģisku kontekstu noteikta. Lai veiksmīgi virzītos uz šī pētījuma jautājumu par verbālās inspirācijas implikācijām Latvijas teoloģiskajā diskursā, ir jāpakāpjas atpakaļ un jāietver pētījumā plašāks laika nogrieznis. Jautājums ir: vai Rakstu inspirācija un šaurākā nozīmē verbālā inspirācija ir tiešā veidā izrietoša no kristīgās ticības vai tomēr tā ir arī vēsturisko notikumu determinēta pārlicība? Šajā gadījumā verbālās inspirācijas domas attīstība sasaistē ar dažādiem baznīcas izaicinājumiem un teoloģiskajām krīzēm nodrošina fonu, uz kura daudz vieglāk var saskatīt arī mūsdienu problemātiku pasaulē un Latvijā.

3.1. Inspirācija ārpus jūdu un kristīgā konteksta

Ticība dievišķā spēka pārdabiskai ienākšanai cilvēkā un cilvēka ķermeņa un valodas izmantošanai, lai nodotu citiem kādus dievišķus vēstījumus, bija pazīstama jau antīkajā pasaulē un cilšu reliģijās. Seno cilšu priesteru uzdevums bija saņemt dievišķus vēstījumus un tos interpretēt. Tie tika uztverti kā autoritatīvi dievišķie norādījumi, kas saņemti caur cilvēcisku mediju. Dažādās cilšu reliģijās bija pazīstamas atklāsmes formas, kurās notika gara iemiesošanās cilvēkā, kas izpaudās pārdabisku paziņojumu un orākulu formā. Grieķu kultūrā bija pazīstams Delfu orākuls Pitija, kas darbojās 8. gadsimtā p.m.ē. Apollona templī. Tempļa apmeklētāji ticēja, ka, nonākot transa stāvoklī, Pitija pauda tiešus grieķu dieva Apollona vēstījumus.

Grieķu mītiem zaudējot savu aktualitāti, nozīmīgu vietu antīkajā pasaulē ieņēma filozofija. Filozofija nebija tikai domāšana un spriešana par pasauli un cilvēku tajā, bet arī noteikta ticības sistēma, kas iegūtās atziņas aicināja izdzīvot dzīvē. Filozofija meklēja atbildes uz garīgiem jautājumiem par cilvēka dvēseli, tās vietu cilvēka skatam apslēptajā ideju pasaulē, tās būtību un uzdevumu materiālajā pasaulē. Hellēnisma periodā, kad antīkās pasaules mitoloģiskās tradīcijas sāka apšaubīt skepticisms, filozofija ieņēma cilvēkam svarīgo reliģiozitātes vietu. Hellēnisma perioda filozofijas skolas veidojās par kulta vietām, jo, senajām tradīcijām brūkot, tās dāvāja zināmu noteiktību un drošību par to, kā dzīvot un ticēt pieaugošā skepticisma apstākļos. Skolnieki vēlējās dzīvot saskaņā ar savu skolotāju mācību, būt viņu sekotāji. Šajās skolās tika mācīts, ka lielie klasiskā perioda skolotāji Platons, Aristotelis, Zēnons, Hērakleits un vēlākie Epikūrs un

Plotīns nebija vienkārši domātāji un profesori, bet gan dievišķi iedvesmoti, inspirēti cilvēki.⁵¹ Tātad inspirācijas jēdziens bija pazīstams grieķu filozofijas skolās vēl pirms kristīgās tradīcijas.

Kā norāda teologs Pauls Tilihs (*Paul Tillich*) lekcijās “The History of Christian Thought”, pārliecība par lielo filozofu inspirāciju bija antīko filozofijas skolu atbilde sava laika skepticismam.⁵² Citiem vārdiem, ticība filozofu inspirācijai bija risinājums skepticisma izraisītajai grieķu mitoloģiskās pasaules sabrukšanai un tai sekojošajai ticības krīzei. Šis vērojums atbilst arī šajā darbā izvirzītajai tēzei, ka inspirācijas jautājums kļūst aktuāls tieši teoloģiskas jeb vecās ticības sistēmas krīzes apstākļos. Saskaroties ar jauniem un svešiem izaicinājumiem, kas apšaubā kādus agrākus racionālus vai garīgus pieņēmumus, rodas vajadzība pēc stabilitātes meklējumiem kādā transcendentā realitātē, jo ar prātu vien nevar veidot ilgtspējīgu realitāti, kurā mēs spētu dzīvot.

Doma par filozofu un dzejnieku inspirāciju gan nebija filozofijas skolnieku izdomāta, bet ir atrodamā pašu filozofijas klasiķu darbos. Piemēram, Platona sarakstītajā Sokrata un Iona dialogā, kas veltīts dzejnieku iedvesmai, Sokrats saka:

Dievs paņem projām dzejnieku prātus un lieto viņus kā savus sūtņus līdzīgi, kā viņš lieto priesterus un svētos praviešus, lai mēs, kas viņos klausāmies, zinātu, ka bezapziņas stāvoklī tie nerunā dārgos vārdus paši no sevis, bet pats Dievs ir runātājs, un caur viņiem sarunājas ar mums. Mums nav jāšaubās, vai šīs poēmas nav cilvēciskas vai cilvēka roku darbs, bet gan dievišķas, tās ir Dieva darbs, un dzejnieki ir tikai dievu, kuriem tie īpaši pieder, tulki.⁵³

Te ir saklausāma ideja par cilvēka prāta atslēgšanos un nonākšanu pilnīgā Dieva kontrolē, kas liek dzejniekam rakstīt un runāt lietas, kuras viņš pats ar savu intelektu nespētu. Dzejnieki bija tulki tādā izpratnē, ka viņi runāja, lai klausītāji spētu saprast Dieva dotos vēstījumus.

Kā uzskata P. Tilihs, šī grieķu filozofijas skolu inspirācijas ideja nākotnē radīja iespēju kristietībai ieņemt vietu sava laika pasaulē.⁵⁴ Līdzīgi kā filozofijas skolu dalībnieki atsaucās uz filozofijas autoritātēm, arī kristieši atsaucās uz Vecās Derības praviešiem kā dievišķi inspirētiem. Kristietība formulēja savu ticību, ietekmējoties no diskusijas ar sava laika filozofiskās domas

⁵¹ Hērakleits pats esot domājis, ka viņa atziņas ir no Dieva saņemtas īpašas atklāsmes, tāpēc apzinājās sevi kā pravieti. Viņš runā par dievišķo *Logos*, kas ir atklājis viņam gudrību. Skatīt James Adam, (1965), *The Religious Teachers of Greece*, “Lectures 10 and 11: Heraclitus”. Pieejams tiešsaistē <https://www.giffordlectures.org/books/religious-teachers-greece/lectures-10-and-11-heraclitus> (skatīts 10.09.2019).

⁵² Paul Tillich, *History of Christian Thought*, ed. Carl E. Braaten (Touchstone Books, 1972), 5.

⁵³ Plato, *Ion*, 534b. (Autora tulkojums.)

⁵⁴ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, Carl E. Braaten ed. (New York: Touchstone, 1968), 5.

pārstāvjiem. Nenoliedzami, grieķu filozofijā ietvertās paradigmas veidoja ievērojamu pamatu, uz kura tālāk varēja attīstīties jaunā kristīgā ticība.

Atsevišķa uzmanība jāpievērš idejai par dievišķi radītiem svētajiem tekstiem citās reliģijās. Piemēram, hinduismā Vēdas tiek uzskatītas par Brahmas radītām. Pasaules radītāja Brahmas četras sejas simbolizē četras Vēdas. Katra pasaules radīšanas cikla sākumā tika veidota viena no Vēdām. Faktiski Vēdām nav nekādas cilvēciskās izcelsmes, tie ir teksti, kas ir radīti, nevis sarakstīti.⁵⁵ Šādā izpratnē pat nevar runāt par inspirāciju, bet gan tekstam piešķirtu dievišķu autoritāti, kurai nav nekādas sasaistes ar cilvēcisko, un tāpēc teksts nepakļaujas nekādai kritikai. Tas tiek pieņemts tāds, kāds tas ir, – Dieva radīts. Savukārt islāmā Korāns ir verbāli inspirēts teksts, kurā zināma loma ir piešķirta arī cilvēkam. Praviētis Muhameds ir dievišķās atklāsmes saņēmējs un pierakstītājs, tomēr viņa loma ir būt vienīgi kā sekretāram, rakstvedim. Eņģelis Gabriels diktēja Korāna tekstu Muhamedam, kura prāts bija pasīvs.

Pie zvaigznes, kad tā riet! – nav jūsu līdzbiedrs ne aļojies, nedz nomaldījies, un viņš vis nerunā, ko iedomājas – tā tiešām ir atklāsmē, kas atklāta viņam! (Korāns 53:1-4)

Islāmā netiek pieļauta doma, ka Korāna teksts būtu Dieva un cilvēka kopdarbs. Tā ir viena no ekstrēmākajām verbālās inspirācijas izpratnēm. Šāda inspirācija bija neatkarīga no cilvēka gribas un intelekta, un tās rezultāts ir nemaldīgs un nekļūdīgs. Islāma un kristietības vēsturiskajos saskarsmes punktos, iespējams, notika šī radikālā inspirācijas skatījuma ietekme uz kristiešu priekšstatiem par Bībeli.

3.2. Inspirācija jūdaisma tradīcijā. Tās saistība ar krīzēm

Kristietība priekšstatus par Svēto Rakstu autoriem, kuri runāja un darbojās sevišķā Dieva Gara vadībā, ir mantojusi gan no grieķu filozofiem, gan arī no jūdaisma. No Vecās Derības tekstiem ir redzama praviešu īpašā loma jūdu tautas lielāko krīžu brīžos. Kad traģiski gāja bojā Ziemeļvalsts jeb Israēls, praviešu ietekmīgā sludināšana gan brīdināja, gan izskaidroja notikumus. Arī traģisko Dienvidvalsts jeb Jūdas krišanu un tai sekojošo Babilonijas trimdu pavadīja aktīva praviešu sludināšana. Dieva gara iedvesmoti pravieši iedrošināja trimdā nonākušos ļaudis, sniedzot tiem cerību par atgriešanos tēvzemē un apņēmību nepazaudēt savu identitāti. Īpašā

⁵⁵ Bruce M. Sullivan, *Seer of the Fifth Veda* (Delhi, India: Motilal Banarsidass Publishers, 1999), 86.

attieksme pret praviešu teikto vārdu autoritāti deva arī spēku tautai pastāvēt grūtajos laikos pēc trimdas, smeļot iedrošinājumu un cerību pravietiskajos vēstījumos. Pārsteidzoši, ka, pat neskatoties uz to, ka pagāja daudzi gadsimti un praviešu sludinātā Kunga diena un Mesijas valstība joprojām nenāca, tautas cerība un uzticība atstātajiem apsolījumiem nezuda. Par spīti acīmredzamajam, ka pasaules vēsture virzās citā virzienā, Dieva praviešu atstātie apsolījumi joprojām tika uzskatīti par uzticamiem. Kā tas varēja notikt, ka, neskatoties uz vēstures notikumu attīstību pavisam citā virzienā, šī ticība joprojām saglabājās? Šķiet, ka atbilde ir meklējama ticībā praviešu dievišķajam aicinājumam un viņu vēstījuma dievišķajai inspirācijai. Praviešu vārdi tika uzskatīti par dievišķi iedvesmotiem un uzticamiem par spīti vēstures notikumu gaitai. Brīžos, kad visām cerībām bija jāsabruk, tauta spēja pārciest vissmagāko ciešanu un vajāšanu periodus, pateicoties ticībai, ka pravietiskie apsolījumi ir uzticami un paša Dieva inspirēti. Ticēt Dievam nozīmēja pilnībā uzticēties likuma un praviešu dievišķajai autoritātei un nemaldīgumam.

Nozīmīgākais brīdis šīs ticības dzimšanā ir tieši Babilonijas trimdas laiks, kad liela daļa no jūdu tautas tika nošķirta no dzimtenes, priesterības un tempļa rituāliem. Faktiski nācija piedzīvoja visnopietnāko asimilācijas apdraudējumu, tāpēc diasporas jūdi izveidoja divas jaunas institūcijas, lai saglabātu savu sociālo un reliģisko identitāti – sinagogas un rakstīto Toru. Tādā veidā Raksti kļuva par Dieva atklāsmju krātuvi, kas noteica kopienas kultiskos un morālos principus. Tora kļuva par tekstu, kas reprezentēja sevi kā jaunu dievišķās atklāsmes centru iepretī senākajam uzsvaram uz templi un dažādiem tā priekšmetiem, vēsturiski nozīmīgām vietām vai personām. Savā veidā šī uzsvara pārlikšana no objektiem uz tekstu ir uzskatāma par reliģijas atbrīvošanos un humanizēšanos, jo iepretī jebkādiem objektiem par pilnīgāko Dieva izteiksmes veidu tiek izvirzīta cilvēka valoda. Tomēr pētnieki norāda, ka šis bija arī visnotaļ trausls medijs, kas pakļauts visu veidu kropļojumiem. Piemēram, kad teksts tiek padarīts par svētu objektu un nemainīgu doktrīnu avotu. Šim kārdinājumam bija pakļauts gan jūdaisms, gan kristietība.⁵⁶

Lai arī Kumrānas atklājumi liecina, ka 2. gadsimtā pirms mūsu ēras jūdaisma tradīcijā bija pieejamas atšķirīgas praviešu un citu rakstu versijas,⁵⁷ tomēr rakstītā teksta tradīcija neizbēgami virzās pretim iecementēšanās procesam, ko rada arvien lielāka nepieciešamība pēc viena noteikta

⁵⁶ Edward Farley, Peter C. Hodgson, "Scripture and Tradition" in *Christian Theology*, ed. by Peter C. Hodgson and Robert H. King, 2nd edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 64.

⁵⁷ Piemēram, būtiskas atšķirības vērojamas starp Septuagintas (LXX) un Masorētu (MT) tekstiem. (Seppo Sipilä, "Septuagint Translation Technique and Its Influence on the Textual Criticism of the Old Testament" in *Bībele: Raksti, teksts, kultūrvide*, 2. laidieni (Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2002), 65-76.)

autoritatīva teksta, kas kalpotu kā ticības etalons. Lai arī Jēzus laikā vēl nevar runāt par slēgtu ebreju Bībeles kanonu, tomēr pirmo piecu Mozus grāmatu (*Toras*) un praviešu grāmatu (*Neviīm*) kanons jau bija slēgts. Atvērta bija palikusi tikai pēdējā ebreju Bībeles rakstu (*Ketuvīm*) sadaļa. Jēzus laikabiedrs jūdu filozofs Filons atspoguļo sava laika izpratni par Toras un Praviešu tekstu dievišķās izcelsmes mehānismu. Viņš raksta:

Neviens pravieša vēstījums nav viņa paša. Viņš ir interprets, kura vārdi ir Cita pamudināti. Pašam nezinot, ko viņš dara, pravietis ir iedvesmas (inspirācijas) pilns. Saprāts atkāpjas un atdod dvēseles cietoksni jaunam ienācējam un iemītniekam, dievišķajam Garam, kas spēlē uz balss instrumenta un diktē vārdus, kuros skaidri izskan pravietiskais vēstījums.⁵⁸

Faktiski Filons seko jau aplūkotajam Platona redzējumam par dzejnieku ekstātisku inspirācijas piedzīvojumu, kuru paši dzejnieki nespēj racionāli izskaidrot, jo ir vienīgi pasīvi tās saņēmēji. Filons to attiecina arī uz praviešiem, kuri, viņaprāt, ir pasīvi dievišķās informācijas nodošanas kanāli un ar savu prātu nepiedalās pravietojuumu izteikšanā. Viņi ir kā mūzikas instrumenti Dieva rokās, kuru skanējums ir pilnībā atkarīgs no spēlētāja. Viņi paši nespēj saprast vēsti, ko caur viņiem runā Dievs; tā nav viņu vēsts, bet Dieva, kurš tikai izmanto viņu balsi. Pravietis atrodas ekstātiskā stāvoklī, kurā nespēj ne kontrolēt, ne saprast to, ko runā:

Pēkšņi parādīsies Dieva pārņemts pravietis un sniegs pravietiskus orākulus. Nekas no viņa teiktā nebūs viņa paša, jo tam, kurš patiešām atrodas dievišķās iedvesmas (*enthousiōn*) pakļautībā, nav spēja aptvert teikto, bet viņš kalpo kā kanāls neatlaidīgiem cita pamudinājumu vārdiem. Jo pravieši ir Dieva tulki, kas pilnībā izmanto viņu balsis kā instrumentus, lai izklāstītu to, ko viņš vēlas.⁵⁹

Lai arī izpratne par pravieša ekstātisko pieredzi bija tik radikāla, šāds skatījums nebija par pamatu, lai veidotos kāda viena pareiza Rakstu interpretēšanas skola. Vēl vairāk, saskaroties ar hellēnisma kultūru, izpratne par dievišķi inspirētu tekstu Otrā tempļa jūdaisma laikā mainījās. No vienas puses, Otrā tempļa jūdaismā teksts konsekventi tika skaidrots burtiski,⁶⁰ bet rabīnu veiktie teksta alegoriskie skaidrojumi bija pietiekami reti sastopami.⁶¹ No otras puses, fakts, ka teksts tika

⁵⁸ “On the Special Laws, 4.48-49” in *The Works of Philo*, transl. by Yonge, C. D. (Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1993), Kindle Edition. Autora tulkojums.

⁵⁹ “On the Special Laws, 1.65” in *The Works of Philo*, transl. by Yonge, C. D. (Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1993), Kindle Edition. Autora tulkojums.

⁶⁰ Uzskatāms piemērs burtiskai rakstu interpretācijai ir 2Moz 13:9, kas acīmredzami ir metafora, tomēr tika skaidrota burtiski kā norādījums par filaktērijām.

⁶¹ Menahem Kister, “Allegorical Interpretation of Biblical Narratives in Rabbinic Literature, Philo, and Origen: Some Case Studies” in *New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity*, edited by Florentino García Martínez, Vol 106 (Leiden: Koninklijke Brill, 2013), 139-140.

nosaukts par inspirētu, neuzlika par pienākumu interpretam skaidrot to vienā vienīgā pareizā veidā. Kā galvenais interpretācijas mērķis netika izvirzīts uzdevums atrast tekstam vienu pareizo izskaidrojumu un pie tā palikt. Tāpat arī netika izvirzīta kaut kāda viena pareizā interpretācijas metode, piemēram, burtiskā. Tieši otrādi, teksts tika uztverts kā neizsmeļamu iespēju un arvien jaunu nozīmju pilns. Teksts ir dzīvs un, mainoties vēsturei un cilvēka pieredzei, var ieskanēties jaunās nozīmēs. Iespējams, tieši tāpēc starpderību periodā, pateicoties hellēnistiskās kultūras un grieķu filozofijas ietekmei, pieaugošu nozīmi guva tieši alegoriskā Svēto Rakstu skaidrošanas metode. Mūsu ēras pirmajā gadsimtā jau to plaši izmantoja gan apustulis Pāvils, gan Aleksandrijas Filons.⁶² Alegoriskā metode bija raksturīga tieši grieķiski runājošajam Aleksandrijas jūdaisma atzaram. Tās rašanās cēloņi meklējami sasaistē ar grieķu kultūras pagriezieni, kad, grūstot senās burtiskās mitoloģiskās pasaules priekšstatiem, Homēra un Hēsioda darbus sāka skaidrot alegoriski.⁶³ Vienlaikus arī jāatzīst, ka iespēja saprast tekstu alegoriski nenozīmēja absolūto interpretācijas brīvību, kad vienlīdz pieņemamas ir jebkura veida alegorijas. Aleksandrijas Filona darbos ir arī kritizēti šādi neapdomīgi Toras skaidrojumi, kas mēģināja piešķirt garīgu nozīmi desmit baušļiem, tā atņemot tiem burtisko nozīmi.⁶⁴

Interesantu ieskatu inspirācijas jautājumā jūdaisma tradīcijā ienes 2. gadsimtā p.m.ē. veiktā ebreju Bībeles tulkošana grieķu valodā diasporas jūdu vajadzībām. Atrodoties tālu no savu senču zemes, hellēnistiskās kultūras spēcīgā iespaidā jūdaismam draudēja pilnīga asimilācija. Turpināt turēties pie senās jūdaisma tradīcijas, kurā Dieva atklāsmes valoda ir ebreju, nozīmētu nolemt izzušānai jebkuru jūdaisma kopienu ārpus dzimtenes, jo katra nākamā paaudze, dzīvojot grieķiski runājošā kultūrvidē, arvien vairāk attālinājās no savām nacionālajām saknēm un senču valodas. Tāpēc diasporas jūdu vajadzībām Svēto Rakstu tulkojums grieķu valodā bija izdzīvošanas jautājums.⁶⁵ Hellēnisma laikmeta jūdaisms Svēto Rakstu tulkošanu citā valodā uztvēra tik nopietni, ka izveidoja ap šo notikumu atsevišķu tradīciju – Aristeja vēstuli Filokrātam. Jūdu sabiedrība Aleksandrijā bija sašķēlusies. Viena daļa atzina hellēnisma kultūru, bet otra no tās stingri

⁶² Ibid., 134-135.

⁶³ John J. Collins, Daniel C. Harlow ed., *The Eerdmans Dictionary of Early Judaism* (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing, 2010), "Allegory", 323.

⁶⁴ Piemēram, darbā "Par Ābrahāma ceļojumu" Filons kritizē sabata likuma skaidrojumus, kuri izceļ vienīgi atpūtas garīgo nozīmi, atsakoties no burtiskas laika nošķiršanas fiziskai atpūtai. Viņaprāt, ejot šo ceļu, interpretācija var nonākt pie visu jūdaisma tempļa tradīcijas rituālu un dažādu svētku atcelšanas, padarot tos vienīgi par kādas garīgās realitātes simboliem. Skatīt *The Works of Philo*, transl. by Yonge, C. D., "On the Migration of Abraham", 89-92., Kindle Edition (Hendrickson Publishers.: Peabody, Massachusetts, 1993).

⁶⁵ Timothy Michael Law, *When God Spoke Greek* (New York: Oxford University Press, 2013), 35.

norobežojās. Aristeja vēstule ir pseidoepigrāfisks darbs, kas tapis 2. gadsimtā p.m.ē. Aleksandrijā ar mērķi piešķirt dievišķu akceptu Vecās Derības jūdu teksta tulkošanai grieķu valodā un tādā veidā panākt jūdaisma pieņemšanu pagānu vidū, kā arī mudināt hellēniskos jūdus stingri ievērot reliģiskos rituālus.⁶⁶

Aristeja vēstules mērķis bija piešķirt tulkojumam dievišķu autoritāti – Dievs var runāt arī grieķu valodā, ne tikai ebreju. Tora grieķu valodā ir tādi paši Svētie Raksti kā ebreju valodā. Aristeja vēstule par pašu tulkošanas procesu sniedz gaužām skopu informāciju. Teksta tulkošanai veltītas vien dažas rindas, kurās teikts, ka 72 dienās tulkotāji veiksmīgi pabeidza savu darbu, “it kā kāda providence to būtu vadījusi”.⁶⁷ Pieaugošajā reliģiskajā spriedzē starp jūdaisma un hellēnisma kultūrām leģenda piedzīvoja uzlabojumus. Aleksandrijas Filons savā darbā *De vita Mosi* Toras tulkošanas notikumu atstāstīja jau kā brīnumu. 72 tulkotāji apmetās vientuļā, klusā salā, kur klusumā, dziļās pārdomās un gavējot sāka tulkot Mozus bauslību:

[..] kā **inspirēti** cilvēki viņi pravietoja, nevis tā, ka katrs saka kaut ko citu, bet ikviens no viņiem pats par sevi lietoja tos pašus lietvārdus un darbības vārdus, it kā kāds neredzams sludinātājs būtu licis visiem runāt.⁶⁸

Filons šos tulkotājus vairs neuzskatīja par vienkāršiem gudrajiem, bet sauca tos par priesteriem un praviešiem, kurus pats Dievs bija inspirējis, turklāt nevis dažus, bet visus 72. Tātad Toras tulkojums nebija vienkārši dievišķas providences vadīts, bet gan verbāli inspirēts. Ar šādu atsevišķu vārdu inspirāciju tika panākta vēl pārliecinošāka barjeras nojaukšana starp oriģinālu un tulkojumu. Hellēniskās kultūras pieaugošās ietekmes apstākļos dievišķi autorizēts Toras tulkojums

⁶⁶ Vēstulē stāstīts, ka valdnieks Ptolemajs II Filadelfijs (285-246 p.m.ē.) aicināja jūdu augsto priesteri Eleāzaru sūtīt tulkotājus uz Ēģipti, lai pārtulkotu ebreju Toru grieķu valodā. Kā samaksu par šo darbu valdnieks apņēmas atbrīvot tūkstošiem jūdu ieslodzīto Ēģiptē, kas tur atradās kā karagūstekņi. Darījuma rezultātā Ēģiptē ieradās 72 tulkotāji un 72 dienas veltīja Toras tulkojumam, pa starpām atbildot uz valdnieka Ptolemaja jautājumiem. Zīmīgs ir šis izraudzīto tulkotāju skaits – 72, kas veidojās, ņemot 6 tulkotājus no katras Israēla cilts. Tomēr noteikti nav arī nejaušība, ka šis skaitlis ir ļoti tuvs 2Moz 24:1, 9, kur teikts, ka pēc Dieva uzaicinājuma Mozus devās Sinaja kalnā, lai saņemtu bauslību kopā ar Āronu, Nābadu, Abihū un septiņdesmit no Israēla vecajiem, tātad kopā 73 cilvēki. Pētnieki norāda, ka Aristeja vēstulē minētās detaļas liecina par mēģinājumu pārrakstīt senā Israēla iziešanas no Ēģiptes notikumus. Ja toreiz jūdiem bija jābēg no ļaunā faraona, tad šoreiz labvēlīgs valdnieks Ptolemajs II labprātīgi atbrīvoja tūkstošiem cietumnieku un palikšana Ēģiptē tiem nedraud ne ar kādām briesmām. Ja senajā stāstā tautai bija jābēg un tad Sinaja kalnā tā saņēma likumus, tad Aristeja vēstule runā par palikšanu un likuma saņemšanu Aleksandrijā grieķu valodā. Skatīt Sylvie Honigman, “The Narrative Function of the King and the Library in the Letter of Aristeas,” in Tessa Rajak et al. (eds.), *Jewish Perspectives on Hellenistic Rulers* (Berkeley: University of California Press, 2007), 132-133.

⁶⁷ The Letter of Aristeas to Philocrates, 307. <http://www.attalus.org/translate/aristeas1.html> (skatīts 19.09.2019).

⁶⁸ *De vita Mosi* II, 7. Autora tulkojums.

grieķu valodā varēja kalpot kā stiprinājums diasporas jūdaismam. Tas piešķīra dievišķo akceptu hellēniskajiem jūdiem praktizēt viņu tradīciju svešā zemē, svešā valodā un kultūrā.

Kristietības agrīnajos gadsimtos Aristeja vēstules leģenda tika izmantota kā arguments visu Rakstu nemaldīgumam. Saskaroties ar pirmo kristietības teoloģisko krīzi – gnosticismu –, agrīnie baznīctēvi savā argumentācijā atsaucās uz šo inspirācijas fenomenu. Leģenda laika gaitā piedzīvoja vairākus uzlabojumus, lai padarītu LXX tulkojumu par vēl pārdabiskāku notikumu. Tā baznīctēvs Irenejs (130-202) darbā “Pret herēzēm” jau rakstīja, ka 72 tulkotāji strādāja nevis tikai pie Toras, bet gan pie visa LXX teksta. Turklāt katrs tulkotājs strādāja atsevišķi un tad visi tulkojumi tika salīdzināti:

Bet, kad tie sanāca kopā Ptolemaja priekšā un katrs salīdzināja savu tulkojumu ar pārējo, Dievs tika patiešām pagodināts un Raksti tika atzīti par patiesi dievišķiem. Jo visi lasīja vienu tulkojumu, ko katrs bija sagatavojis, ar tiem pašiem vārdiem no sākuma līdz beigām tā, ka pat klātesošie pagāni saprata, ka Rakstu tulkojums ir Dieva **inspirēts**.⁶⁹

Nav skaidrs, vai šis atspoguļojums ir paša Ireneja interpretācija vai atsauce uz kādiem viņam vien zināmiem avotiem, tomēr viņš piemin šo brīnumu kā vēsturisku faktu un izmanto, lai argumentētu par visas grieķu valodā tulkotās ebreju Bībeles dievišķo izcelsmi un autoritāti. Vēl vairāk – viņš sasaista šī tulkojuma autoritāti ar Jaunās Derības apustuļu izteicienu autoritāti, kuri savā sludināšana izmantoja LXX tekstu. Irenejs uzskata, ka abi šie avoti vienmēr ir bijuši pilnīgā savstarpējā saskaņā, ko nevarot teikt par dažādiem herētiķiem, kuri, veicot paši savus tulkojumus, sagrozīja Rakstu patiesību.⁷⁰

Aleksandrijas Klements (150-215) komentārā par Vecās Derības grieķu tulkojumu atsaucās uz Aristeja vēstules leģendu un nosauca to par inspirācijas notikumu.⁷¹ Bet Augustīns (354-430) savā darbā *De civitate Dei* (18, 42) skaidroja, ka tādā veidā Vecās Derības tulkojums grieķu valodā ieguva dievišķās autoritātes statusu. Viņš izcēla šo tulkojumu pāri visiem citiem, ieskaitot Hieronima tulkojumu latīņu valodā. LXX bija kā mēraukla visiem citiem tulkojumiem tieši šī zīmīgā un brīnumainā tulkojuma dēļ. Augustīns uzskatīja, ka tāpat kā Gars runāja caur senajiem praviešiem, tāpat Gars runāja caur septiņdesmit vīriem, kuri tulkoja.⁷²

⁶⁹ St. Irenaeus, *Against Heresies* (Veritatis Splendor Publications. Kindle Edition), 279. Autora tulkojums.

⁷⁰ *Ibid.*, 280.

⁷¹ Clement, *Stromata*, I, 22. Autora tulkojums.

⁷² St. Augustin, *City of God* (Waxkeep Publishing. Kindle Edition), 588.

Kā redzams, ideja par pārdabisku Dieva darbošanos pie cilvēkiem, kuri rada autoritatīvu un absolūti uzticamu tekstu dievišķas inspirācijas ceļā, kristietībā nerodas vakuumā, bet ienāca no dažādiem avotiem. Šeit bija jūtama gan grieķu filozofijas skolu ietekme, gan arī daudzveidīgās jūdaisma tradīcijas ietekme, kas sākās Persijas periodā ar pravietiskās tradīcijas nostiprināšanos, gan arī ar hellēnisma laikmeta diasporas jūdaisma veidošanos un ebreju Bībeles tulkošanu tā vajadzībām.⁷³ **Aristeja vēstules leģenda palīdzēja risināt teoloģisku krīzi saistībā ar augošo jūdu diasporu Ēģiptē, kas ikdienā vairs neizmantoja ebreju valodu. Tās mērķis bija attaisnot jūdu atrašanos Ēģiptē un apliecināt dievišķo labvēlību viņu tradīcijas turpināšanai svešas valodas un kultūras vidē.** Savukārt agrīnā kristietība šo leģendu akceptēja ne tikai kā apstiprinājumu Vecās Derības autoritātei, bet arī tādēļ, lai izceltu LXX pārākumu pār tekstiem oriģinālajā valodā. Iemesls tam bija fakts, ka LXX vairāk atbalstīja mesiānisko tradīciju, līdz ar to polemikā ar jūdu kopienu nodrošināja ar spēcīgiem argumentiem, sasaistot ebreju Bībeles pravietojumus ar evaņģēlija vēstījumiem.

3.3. Inspirācija un agrīnā kristietība – daudzveidīgās pieredzes krīze

Ebreju rakstu nozīmi Jēzus un viņa sekotāju dzīvē nevar novērtēt par zemu. Jēzus citēja Rakstus un arī skaidroja. Viņa mācekļi Rakstu autoritāti pieņēma bez jautājumiem. Jēzus bija viņu Rakstu mācītājs un autoritatīvais interprets. Tomēr situācija mainījās, kad Jēzus vairs nebija kopā ar mācekļiem. Vasarsvētku dienā mācekļi saņēma Svēto Garu un piedzīvoja, ka Gars darbojas ne tikai pagātnē, bet arī tagadnē. Līdzās inspirētajai Torai un praviešiem viņi piedzīvoja arī inspirētu sludināšanu Svētā Gara spēkā. Ikviens paties ticīgais varēja tikt Svētā Gara piepildīts un aizrauts. Kā jau 19. gadsimta diskursos ar fundamentālistiem norādīja Džeralds Smits (*Gerald Birney Smith*, 1868–1929), problēma, ar kuru sastapās agrīnie kristieši, nebija līdzīga mūsdienu pētnieku problēmai, pētīt inspirācijas jautājumu. Mūsdienās par normu tiek pieņemts, ka cilvēks nav inspirēts, jo inspirācija ir īpašs izņēmums. Toties agrīnās draudzes priekšā bija pavisam cits fenomens – inspirācijas pārpilnība.⁷⁴

⁷³ Domu, ka inspirācijas ideja kristietībā ienāk tieši no hellēnisma laikmeta jūdaisma saistībā ar ebreju Bībeles tulkošanu grieķu valodā, atbalsta arī Volfharts Panenbergs. Wolfhart Pannenberg, "Theological Table Talk: On the Inspiration of Scripture," *Theology Today* 07 1997; vol. 54, 2: 215.

⁷⁴ Gerald Birney Smith, "Testing the Doctrine of Inspiration", *The Biblical World*, Vol. 36, No. 3 (Sep., 1910), 158.

Šis bija laiks, kad top Jaunās Derības kanonā iekļauti un arī neiekļauti teksti. Tāpēc pirmajos kristietības gadsimtos redzam liecības par akūtu vajadzību noteikt, kurā gadījumā cilvēks runā Dieva Gara iedvesmots un kurā gadījumā tā bija viltus mācība. Par to liecina apustuļa Jāņa rakstītais: “Mīļotie, neticat katram garam, bet pārbaudiet, vai tie ir no Dieva, jo daudzi viltus pravieši ir izgājuši pasaulē. Tā pazīsi Dieva Garu: katrs gars, kas apliecina Jēzu Kristu miesā nākušū, ir no Dieva.” (1Jņ 4:1) Agrīnajai kristietībai parādījās nepieciešamība pēc garu pārbaudes, kritērijiem, kas ļautu atzīt vai noraidīt dievišķās inspirācijas faktu. Jāņa piedāvātais kritērijs bija ļoti vienkāršs – Jēzus iemiesošanās atzīšana. Citus kritērijus piedāvāja apustulis Pāvils Vēstules korintiešiem 14. nodaļā. Viņš runā par dažādām garīgām izpausmēm, kas draudzē liecina par inspirācijas klātbūtni – runāšana mēlēs, pravietošana un atklāsmes (1Kor 14:6). Pāvils neveidoja nekādas sistemātiskas pārbaudes formulas. Viņa rūpe bija vienīgi par to, lai šīs izpausmes notiktu organizēti, nestu labumu draudzei un dievkalpojuma dalībniekiem, kā arī sniegtu atziņu, ka “Dievs patiesi ir jūsu vidū” (1Kor 14:25). Lai cik šie kritēriji mums šodien šķiet vispārīgi, tomēr tie bija pirmie, ar kuriem agrīnajā draudzē sāka pārbaudīt inspirāciju. Jebkuram vēstījumam bija vieta draudzes sapulcē, ja tas klātesošo sirdīs pamodina Dieva klātbūtnes un spēka piedzīvojumu un ticību Jēzum Kristum.

Vēlākajos pirmkristiešu draudzes tekstos parādās vēl citi kritēriji, pēc kuriem varēja vadīties, lai izšķirtu pravietošanas un inspirācijas patiesumu. Cik var saprast, draudzes laika gaitā uzkrātā pieredze radīja nepieciešamību pēc arvien jauniem kritērijiem. Pirmā gadsimta draudzes kārtības grāmatā *Didache* teikts:

Lai ikviens apustulis, kas nāk pie jums, tiek uzņemts kā Kungs, tomēr viņš nedrīkst palikt ilgāk par vienu dienu. Ja viņš paliek trīs dienas, tad viņš ir viltus apustulis. Ja apustulis dodas projām, tad lai viņš neņem neko vairāk, kā tikai maizi, lai nokļūtu līdz savai nākamajai apmešanās vietai, bet, ja viņš prasa naudu, tad tas ir viltus apustulis. Jūs nedrīkstat pārbaudīt vai tiesāt pravieti, kurš runā Garā, jo katrs grēks tiks piedots, bet tādu grēku nevar piedot. Tomēr ne katrs, kas runā Garā, ir pravietis, bet tikai tas, kurš paliek uz Kunga ceļa. Tāpēc pēc viņu ceļiem var atšķirt patiesu pravieti no viltus pravieša. Ikviens pravietis, kurš māca patiesību, bet pats nedara, ko māca, ir viltus pravietis. Ikviens, kurš Garā saka: “Dodiet man naudu vai kaut ko citu,” neklausieties tajā, bet, ja tas saka: “Dodiet citiem, kuriem ir vajadzības,” lai neviens viņu netiesā.⁷⁵

⁷⁵ *Didache*, 11. nod.

Šie Pāvila un arī *Didache* minētie kritēriji liecina par to, cik ļoti svarīgi agrīnajā kristīgās draudzes stadijā bija konfrontēt inspirāciju ar racionāliem un morāliem pārbaudes kritērijiem.⁷⁶ Draudzes vadītāji sekoja līdzi, lai viss draudzē notiekošais kalpotu draudzes kopīgajam labumam, celtu tās morāli un ticību un nebūtu tikai vienkāršas ekstātiskas izpausmes. Turklāt lēmumu par atbilstību vai neatbilstību šiem kritērijiem pieņēma kristīgā kopiena. Draudze bija tā, kas izšķīra tās vidū notiekošā patiesumu vai nepatiesumu, nevis kāda ārēja, no tās neatkarīga absolūta autoritāte.

Acīmredzot sākotnējie Pāvila, Jāņa un arī *Didache* minētie kritēriji nespēja pilnībā nodrošināt uzticamu rezultātu inspirācijas jautājuma izšķiršanā. Stingrāku kritēriju trūkums radīja iespēju draudzēm pārāk viegli uzticēties un ņemt vērā katru jauno mācību un pazaudēt evaņģēlija vienkāršo vēstījumu. Parādījās arī pirmie mēģinājumi integrēt kristīgo evaņģēliju ar dažādām gnosticisma idejām. Situācijas sarežģīšanās radīja nepieciešamību pēc stingrākiem kritērijiem inspirācijas izvērtēšanā. Par tādu kļuva rakstītā teksta apustuliskā autorība. Teksta uzticamību un vēstījuma pareizību primāri noteica nevis teksta inspirētais saturs, bet gan tas, vai to ir sarakstījis kāds no Jēzus apustuļiem, citiem vārdiem – tā autoritāte. Šo principu redzam parādāmiem jau ar 2. gadsimtu datētajā Muratorija kanona fragmentā, kurā līdās citām 2. gadsimtā zināmajām Jaunās Derības grāmatām minēts arī *Hermas Gans*. Muratorija kanona fragmentā šīs grāmatas autoritāte tiek apšaubīta, jo tās sarakstītājs Herma nav apustulis:

Bet Herma uzrakstīja “Ganu” pavisam nesen, mūsu dienās Romas pilsētā, kad viņa brālis bīskaps Pījs ieņēma Romas baznīcas krēslu. Tāpēc to patiesi vajag lasīt, bet ne publiski pie draudzes ļaudīm, ne arī pie praviešiem, kuru skaits ir noslēgts, ne arī pie apustuļiem, jo tas ir pēc viņu laika.⁷⁷

Šī ir viena no senākajām liecībām, ka agrīnā draudze ierobežoja inspirācijas dāvanu, rezervējot to vienīgi apustuļiem. Tādā veidā tika noteikts skaidrs kritērijs, pēc kura turpmāk pārbaudīt, apstiprināt vai noraidīt dažādas garīgās izpausmes draudzē, proti, to atbilstība apustuļu mācībai. Faktiski pretēji Apustuļu darbu grāmatā paustajai ticībai, ka Dieva Gars var iedvesmot katru ticīgo un ikviens var būt Gara pilns, vēlākā baznīca sāka dot priekšroku principam, ka vienīgi Jēzus īpaši izraudzītie apustuļi savā aicinājumā bija Gara vadīti, tāpēc vienīgi viņu sarakstītie darbi paūž patieso mācību. Līdz ar to senbaznīcas daudzveidīgās pieredzes krīze tika atrisināta ar

⁷⁶ Gerald Smith, 155.

⁷⁷ Bruce M. Metzger, *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance* (NY: Oxford University Press, 1987), 307 (Appendix 4.1, “The Muratorian Canon.”)

inspirācijas un autoritātes jautājumu reducēšanu līdz vienkāršai pārbaudei – vai runātājs (autors) ir Jēzus apustulis, kurš saņēmis īpašu Gara svaidījumu, un vai paustās atziņas ir saskaņā ar apustulisko mācību. **Citiem vārdiem, daudzveidīgās pieredzes teoloģiskajā krīzē inspirācija tika ierobežota un specifiski sasaistīta vienīgi ar tekstiem, kuru autori bija apustuļi.** Dievs sevišķā veidā iedvesmoja vienīgi apustuļus, tieši viņu atstātie teksti nes dievišķo autoritāti. Tās bija pirmās iezīmes tālākajam ceļam uz Rakstu kanona izveidošanu.

3.4. Inspirācija kā baznīctēvu apoloģētikas arguments

Kristietības pirmos gadsimtus iezīmē intensīvs baznīcas dialogs ar jūdaismu. Evaņģēliji, jo īpaši Mateja un Jāņa, liecina par diezgan izteiktām anti-jūdaisma noskaņām agrīnajās draudzēs. Arī vēlākie teksti, piemēram, *Didache* un Barnabas vēstule, atklāj ļoti saspīlētas jūdu un kristiešu attiecības. Arī šeit var runāt par teoloģisku krīzi. Jūdaisma kontekstam bija nozīmīga loma gan kristīgās tradīcijas veidošanās, gan tās tālākās attīstības ceļā. Abu tradīciju kopīgās saknes nevarēja noliegt. Tās izmantoja kopīgus Rakstus, bet saprata tos atšķirīgi.

Agrīno baznīctēvu mesiāniskās Rakstu interpretācijas ekseģētiskā metode nebija jauna un pašu izveidota. Kā norāda pētnieki, pirmo gadsimtu kristoloģiskās Vecās Derības interpretācijas pēc būtības balstījās rabīniskā jūdaisma Rakstu interpretācijas tradīcijās. Tas bija mesiāniskais Rakstu lasījums nevis no jūdaisma, bet kristietības skatpunkta. Turklāt to ietekmēja gan jūdaisma agadiskās (stāstījuma) tradīcijas, gan arī tas pārņēma halahiskās (juridiskās) tradīcijas ekseģēzes principus, ka 1) Raksti ir pilnībā pašpietiekami un tajos nav pretrunu, 2) katram sīkumam Rakstos ir nozīme un nav nekā maznozīmīga, 3) Raksti ir jālasa to kontekstā, 4) Rakstiem nav vairākas nozīmes, 5) ir tikai viens derīgs teksta skaidrojums.⁷⁸ Šie interpretācijas ceļi ir novērojami pirmo gadsimtu kristiešu Rakstu skaidrošanā, iezīmējot divus virzienus – alegoriskā rakstu interpretācija un pierādījumu tekstos balstītā interpretācija.

Jūdu kultūra un jūdu opozīcija bija pirmo gadsimtu kristietības ikdiens. Tai nepārtraukti bija jāskaidro sava eksistence kā Rakstos pravietotā gala laika Izraēlim un jāpierāda, ka kristīgā tradīcija ir jūdaisma mesiāniskās ticības turpinātāja, bet Jēzus ir šīs mesiāniskās cerības

⁷⁸ Oskar Skarsaune, "Biblical Interpretation" in Philip Francis Esler ed., *The Early Christian World* (New York: Routledge, 2017), 648.

piepildījums. Otrs kristīgās teoloģijas izaicinājums, kas prasīja citu pieeju, bija pirmo gadsimtu gnosticisms. Līdzās jūdaisma kontekstam agrīnā kristīgā baznīca darbojās arī daudz plašākā pagāniskajā grieķu-romiešu kontekstā. Tāpēc pirmo gadsimtu baznīcas teologu apoloģētiskais darbs bija vērsts divos virzienos – debatējot ar jūdu opozīciju un aizstāvoties pret gnostiķiem. Abos gadījumos argumentācija balstījās uz Svētajiem Rakstiem un rūpīgi izmeklētiem **pierādījumu tekstiem**. Tā, piemēram, viens no ievērojamākajiem gnostiķiem bija Markions, kurš uzskatīja, ka ebreju Rakstos atklātais Dievs nav tas pats Dievs, kurš sūtīja Jēzu Kristu. Viņš norādīja uz izraēliešu īstenoto vardarbīgo apsolītās zemes iekarošanu, kur Jozuas 6. nodaļā Dievs pavēlēja nogalināt visus Jērikas pilsētas iedzīvotājus un teica, ka tas nevar būt Dievs, ko pārstāv Jēzus Kristus. Baznīctēvu piedāvātais risinājums bija divējāds. Lai pamatotu, ka Jēzus Kristus ir ebreju mesianisko cerību piepildītājs, tie izmantoja dažādus pravietojumu pierādījumu pantus, bet, lai pamatotu, ka Vecās Derības Dievs ir tas pats Jaunās Derības Dievs, tie izmantoja **alegorisko Rakstu interpretācijas metodi**, proti, piedāvājot vardarbīgos Vecās Derības stāstus interpretēt simboliski, nevis burtiski, meklējot tajos garīgo nozīmi.

Alegoriskā metode bija jau pazīstama jūdaisma tradīcijā, pateicoties Aleksandrijas Filonam. Taču arī Filons nav uzskatāms par tās pirmavotu, drīzāk ieviesēju jūdu-kristiešu kontekstā. Alegoriskais skaidrojums jau bija pazīstams grieķu kultūrā, kas pārinterpretēja senos mītus, kuri savā burtiskajā nozīmē bija zaudējuši aktualitāti, tāpēc kristīgajā tradīcijā un jūdaismā alegoriskā interpretācija ienāca, pateicoties grieķu filozofijai.⁷⁹ Tā bija viena no baznīctēvu visvairāk izmantotajām metodēm, lai piešķirtu Ebreju Bībelei jaunu nozīmi un saturu kristīgā vēstījuma pasludinājumā.⁸⁰ Alegoriskais vēstījums tika meklēts katrā nozīmīgā Rakstu epizodē. Raksti tika uztverti kā dažādu alegorisku stāstu krājums, kuriem ir jāspēj atrast pravietiski tipoloģiskais

⁷⁹ Sīkāka analīze pieejama Michael W. Herren, *The Anatomy of Myth: The Art of Interpretation from the Presocratics to the Church Fathers* (Oxford University Press, 2017), 147-155. Viens no alegoriskās interpretācijas piemēriem ir Justīna skaidrojums par 2. Mozus grāmatā aprakstīto Mozus uzvaru pār Amaleku. Justīns šajā stāstā saskatīja pravietiski alegorisku norādi uz Jēzus pilnīgo uzvaru pār ļaunuma spēkiem (Dialogue of Justin with Trypho, a Jew, XLIX), tauta uzvarēja šo kauju tāpēc, ka Mozus turēja paceltas rokas, un tā ir norāde uz krustu. Tas, ka šo kauju izcīnīja Jozua, ir norāde uz Jēzu, jo ebreju valodā tas ir viens un tas pats vārds (CXI). Skatīt Justin Martyr, “Dialogue of Justin with Trypho, a Jew” in: Roberts, A., Donaldson, J. Coxe, A. C. eds., *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus, The Ante-Nicene Fathers*, Vol. 1 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885).

⁸⁰ Piemēram, Jērikas pilsētas iemītnieces Rahabas izglābšanas, pateicoties logā iekārtai sarkanai virvei, Justīns skaidroja kā alegoriju Kristus asinīm, kas glābj no pazudināšanas. Tas, ka līdz ar Rahabu tika izglābta arī visa ģimene, norāda uz pestīšanu tikai baznīcas ietvaros. (*Dialogue of Justin with Trypho, a Jew, CXI*) Šo interpretāciju izmantoja Aleksandrijas Klements (1.Klementa 12:7) un Aleksandrijas Origenis (*Homilies on Joshua, 3:5*). Skatīt Origen, *Homilies on Joshua*, trans. Barbara J. Bruce, ed. Cynthia White (Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2002), 49.

piepildījums Jēzū Kristū. **Alegoriskās interpretācijas pamatojums ir meklējams ticībā Rakstiem kā Svētā Gara atklātiem un inspirētiem tekstiem, kuros ir ietverta dziļāka nozīme. Alegoriskais skaidrojums bija arī apoloģētiska reakcija uz jūdaisma opozīciju kristīgajai ticībai.** Līdzīgu funkciju pildīja arī latīņu baznīcēvu apoloģētiskie darbi, kas balstījās uz pierādījumu tekstiem. Arī šī metode bija saistīta ar ticību Rakstiem kā dievišķai atklāsmei un rakstītajam kā Dieva Gara iedvesmotam.

Justīns Moceklis (100–165) ir vairāku apoloģētisku sacerējumu autors un vienlīdz enerģiski iesaistījās diskusijās gan ar grieķiem, gan ar jūdiem. Savās pamācībās grieķiem (XII) viņš centās izraisīt interesi par ebreju Bībeli kā par tekstu, kas ir daudz senāks par Sokratu, Platonu un Aristoteli. Līdz ar to ebreju Bībele ir daudz vērtīgāks vēstures dokuments nekā jebkurš cits tajā laikā zināmais teksts. Tā kā lielie grieķu filozofi bija dievišķi apgaismoti un iedvesmoti, Justīns runāja arī par Mozu, kura grāmatas nav cilvēciskas gudrības sacerējumi, bet šo “vēsturi pravietis Mozus sarakstīja ebreju valodā ar dievišķas inspirācijas palīdzību”.⁸¹

Savas Apoloģijas pirmajā sējumā Justīns vairākkārt atsaucas uz “pravietisko Garu”, kas darbojas pie senajiem praviešiem. Viņš saka: “Svētais pravietojumu Gars, runājot caur Mozu, mācīja mums, ka Dievs tā runāja uz pirmo radīto cilvēku: “Redzi, šodien es tavā priekšā esmu nolīcis labo un ļauno, izvēlies dzīvību.”” (5Moz 30:15, 19) Arī par pravieti Jesaju Justīns saka, ka viņš ir rakstījis, “būdam pravietiskā Gara inspirēts”, un “Gars runāja ar pravieša Jesajas muti”.⁸² Justīns sekoja 2Pēt 1:21 tradīcijai, ka “ne jau pēc cilvēka gribas pravietojumi tika pasludināti, bet tos runāja Svētā Gara vadīti Dieva cilvēki”, un šo Gara vadību viņš saprata diezgan burtiski. Viņš rakstīja, ka praviešu uzdevums bija “piedāvāt sevi šķīstus Dieva Gara spēkam, lai dievišķais plektrs, kas nonāk no debesīm un lieto taisnus vīrus kā arfas vai liras, varētu atklāt mums zināšanas par dievišķām debesu lietām”.⁸³ Šāds skatījums izslēdza cilvēka intelektuālu līdzdalību teksta tapšanā. Vienīgais cilvēka uzdevums ir “piedāvāt sevi šķīstus” dievišķa nodoma īstenošanai. Tam nav vajadzīgas ne iemaņas retorikas mākslā, ne spēja argumentēt un atbildēt uz kritiku, jo

⁸¹ Justin Martyr, “Justin’s Hortatory Address to the Greeks” in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe eds., M. Dods trans., *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*, vol. 1 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 278. Autora tulkojums.

⁸² Justin Martyr, “The First Apology of Justin” in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe eds., *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*, vol. 1 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 174, 177. “Dialogue of Justin with Trypho, a Jew,” *Ibid.*, 206. Autora tulkojums.

⁸³ “Hortatory Address to the Greeks”, 276.

dievišķais nodoms bija panākt, ka visi pravieši cits aiz cita runā kā “ar vienu muti un vienu mēli”, mācot mums visu, kas nepieciešams.⁸⁴

Interesanti ir Justīna uzskati par to, kā pravieši⁸⁵ rakstīja savas grāmatas. Viņaprāt, lasītājam nevajadzētu ļauties domai, ka kādā brīdī pravieši ir kaut ko rakstījuši paši savā iedvesmā, bet gan “dievišķais Vārds” bija tas, kurš viņus vadīja. Fakts, ka vietām pravieši raksta no sevis, bet citur citē citu vārdus, pēc Justīna domām, nemaina lietas būtību, jo viss pravieša rakstītais notiek pravietiskā Gara vadībā. Dažkārt pravieši pareģo nākotnes notikumus, dažkārt viņi runā Dieva vietā, dažkārt Kristus vietā, dažkārt to cilvēku vietā, kas Kungam kaut ko atbild. Citiem vārdiem, Justīns atzina Rakstos atrodamo literāro žanru daudzveidību. Bet jūdi, pēc Justīna domām, to neatzīst, jo viņi nedzird, ka tajos skan arī Kristus balss, un tāpēc nepieņēma viņu, kā arī nepieņem tos, kas par viņu liecina.⁸⁶

Šī problemātika ar jūdiem, kuri līdz galam nesaprot savus Rakstus, Justīna darbos tiek ļoti plaši aplūkota. Viņš ir pārlicināts, ka jūdu galvenā kļūda ir 1) nevēlēšanās ieraudzīt Jēzū Kristū pravietotā Mesijas atnākšanu, Pāvila vārdiem runājot, “Kristus mira par mūsu grēkiem, pēc rakstiem, un tika guldīts kapā un trešajā dienā augšāmcēlās, pēc rakstiem” (1Kor 15:3-5) un 2) nespēja ieraudzīt Rakstu alegorisko nozīmi, kas veido tik ļoti būtisko saikni starp Veco un Jauno Derību. Tāpēc Justīns veltī daudz laika gan dažādiem pierādījumiem no praviešu tekstiem, ka Jēzus ir Izraēļa gaidītais Mesija, gan arī dažādu ebreju Bībeles notikumu alegoriskiem skaidrojumiem, lai parādītu, kā tie iegūst jaunu nozīmi evaņģēlija gaismā un liecina par pestīšanu Jēzū Kristū.

Līdzīgi Justīnam arī **Klements no Aleksandrijas** (150–215) atsaucās uz grieķu filozofiem, lai argumentētu par labu Bībelei. Citējot 2Tim 3:16, viņš sauca Svētos Rakstus par “svētām vēstulēm, kas šķīstī un dievišķo; un rakstus vai sējumus, kas sastāv no šiem svētajiem burtiem un zīlēm”, par Dieva inspirētiem un noderīgiem pamācīšanai un vainas pierādīšanai.⁸⁷ Cilvēks ir “skaists pūšamais mūzikas instruments, ko tas Kungs radījis pēc sava tēla”.⁸⁸ Klements labi pazina

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Justīns par praviešiem sauca ne tikai Bībeles pravietisko grāmatu autorus, bet par tādiem uzskatīja jebkuru Bībeles autoru.

⁸⁶ *Ibid.*, 175.

⁸⁷ Clement of Alexandria, “Exhortation to the Heathen,” Ch. 1, in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe (Eds.), *Fathers of the Second Century: Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus, and Clement of Alexandria (Entire)*, vol. 2 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 196.

⁸⁸ *Ibid.*, 172.

visus LXX tekstus un tos izmantoja brīvi un meistarīgi. Viņš bija pārliecināts, ka visi šie raksti ir vienlīdz īpaši, īpašāki nekā lielāko grieķu filozofu darbi. Viņš rakstīja:

Platons par dzeju raksta: “Dzejnieks ir viegla un svēta lieta, un viņš nevar rakstīt dzeju, kamēr nav iedvesmots un zaudējis sajūtas.” Un līdzīgi arī Dēmokrits: “Lai ko rakstītu dzejnieks ar dievišķu iedvesmu un ar svētu garu, tas ir ļoti skaisti.” Un mēs zinām, kādas lietas runā dzejnieki. Vai neviens nav pārsteigts, ka Visvarenā Dieva pravieši kļūst par dievišķās balss instrumentiem?⁸⁹

Klements izmantoja Rakstu alegorisko interpretāciju⁹⁰ un bija pārliecināts, ka tie slēpj ne tikai morālas pamācības, bet arī noslēpumainus simbolus un atklāsmes, kas dāvā sevišķu Dieva tuvuma pieredzi. Viņš redzēja, ka grieķu filozofija norāda tajā pašā virzienā; tā nevis traucē izprast Rakstus, bet norāda uz tajos apslēpto vēl dziļāko intelektuālo realitāti. Viņš centās savienot Bībeli ar Platona metafiziku un dialektiku. Klementa skatījumā Raksti ir starpnieks, kas nostāda viņu Dieva klātbūtnē, kas atklājas un glābj cilvēku caur Vārdu.⁹¹ Tāpēc šis “augstais” skatījums uz rakstiem Klementam nebija svarīgs tikai kādos apoloģētiskos nolūkos, bet vēl vairāk metafiziskā nozīmē. Raksti Klementam veidoja noētisku telpu, kurā cilvēks nonāca bezgalīgā Dieva tuvumā. Tas iespējams tikai ticībā, tāpēc Rakstos ir tik daudz līdzību un simbolisku vēstījumu. Tie darbojas kā filtri pret neuzmanīgiem lasītājiem.

Līdzās polemikai ar jūdaisma pārstāvjiem agrīnā kristietība ļoti enerģiski un asi vērsās pret 2. gadsimta gnosticizmu. **Ireneja** (130–202) *Adversus Haereses* ir plaši argumentēta un analītiska opozīcija lielajiem gnostiķiem un baznīcas herētiķiem Markionam un Valentīnam. Kā norāda pētnieks Oskars Skarsaune (*Oskar Skarsaune*), šajā polemikā tika izmantota cita stratēģija – izejas punkts bija Jēzus Kristus kā patiesības atklājējs, ko atzina arī gnostiķi. No šī punkta tālāk tika veidota argumentācija par labu Vecajai Derībai un Dievam kā Jēzus Kristus Tēvam un pasaules radītājam – jautājumiem, kuriem nepiekrita gnostiķi. Tāpēc Ireneja argumentācija bija apjomīgs

⁸⁹ Clement of Alexandria, “The Stromata, or Miscellanies,” 4:18, in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe eds., *Fathers of the Second Century: Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus, and Clement of Alexandria (Entire)* Vol. 2 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 520. Autora tulkojums.

⁹⁰ Piemēram, Klements ķēniņā Dāvidā, kurš spēlēja mūzikas instrumentu un nomierināja ķēniņa Saula dusmas, saskatīja līdzību ar to, kā Dievs var izmantot pašu cilvēku kā liru vai arfu un likt tam skanēt fiziski un garīgi nevainojami, aizdzenot dēmonus. (Skatīt Clement of Alexandria, “Exhortation to the Heathen”.)

⁹¹ Eric Osborn, *Clement of Alexandria* (New York: Cambridge University Press, 2006), 56-72.

pierādījumu tekstu klāsts, kuros viņš citēja dažādus Vecās Derības tekstus, kas norādīja uz Jēzus dzimšanu, nāvi un augšāmcelšanos.⁹²

Irenejs iepretī Aleksandrijas filozofiskajai un alegoriskajai Rakstu interpretācijas tradīcijai ir Rietumu baznīcas domas pārstāvis, kas bija racionālos argumentos un loģiskā pamatota teoloģija. Šī metode ir redzama gan viņa apjomīgajā darbā “Pret herēzēm”, gan arī mazākā sacerējumā “Apustuliskās sludināšanas pierādījumi”. Irenejs nelietoja alegorisko metodi. Viņš arī neuzskatīja, ka Raksti būtu saņemti kaut kāda diktāta veidā. Analizējot Pāvila vārdus vēstulē galatiešiem, Irenejs norādīja uz neveiksmīgi izteikto vārdu secību, kas, viņaprāt, vēstules lasītājam traucē uztvert rakstītā domu. Viņš to attaisnoja ar to, ka “domu ātruma un viņā esošā Gara impulsa dēļ apustulis bieži maina teikumu secību.”⁹³ Tāpat vēstules rakstīšanas (vai diktēšanas kādam, kas raksta) laikā pastāvēja iespēja, ka vārdi netika līdzīgi apustuļa domām, un tāpēc teikumi kļuva sarežģīti un grūtāk uztverami. Irenejs norādīja, ka tādos gadījumos ir iespējama nepatiesa Pāvila vārdu interpretācija, kas var novest pat pie zaimojošiem secinājumiem. Šādas Ireneja domas no mūsdienu skatpunkta varētu liecināt par priekšroku ideju inspirācijai, respektīvi, ka Dievs cilvēkam dāvāja nevis vārdus, bet idejas, un to formulēšana vārdos un teikumos bija paša cilvēka darbs.

Tajā pašā laikā Ireneja valoda par Svētajiem Rakstiem ne ar ko nebija “zemāka” nekā citu baznīctēvu valoda. Viņš teica, ka Raksti ir “pilnīgi, jo tos ir runājis Dieva Vārds un viņa Gars”.⁹⁴ Lai arī apustuļi bija vienkārši cilvēki, tomēr pēc Kunga augšāmcelšanās “tiem tika piešķirts spēks no augšas, kad Svētais Gars uz tiem nonāca, un tie ieguva pilnīgu gudrību”.⁹⁵ Apustuļi bija aicināti meklēt tos, kas nomaldījušies, rādīt gaismu tiem, kas neredz, dziedināt tos, kas nespēcīgi, un Irenejs uzskata, ka šo darbu tie nedarīja pēc pašu saprašanas, bet atbilstoši “atklātajai patiesībai”.⁹⁶ Ireneja skatījumā Raksti ir Dieva Gara atklāti. Logoss ir tas, kurš atklāj Tēvu un darbojas pilnīgā saskaņā ar Dieva Garu. Gars savukārt ir tas, kurš piešķir Svētajiem Rakstiem dievišķo autoritāti.⁹⁷

⁹² Oskar Skarsaune, “Biblical Interpretation” in Philip Francis Esler (Ed.), *The Early Christian World* (New York: Routledge, 2017), 658.

⁹³ Irenaeus of Lyons, “Irenaeus against Heresies,” in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe eds., *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*, Vol. 1 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 420.

⁹⁴ *Ibid.*, 399.

⁹⁵ *Ibid.*, 414.

⁹⁶ *Ibid.*, 418.

⁹⁷ K.R. Laing, “The Logos and the Authority of Scripture: A Proposal Motivated by Irenaeus’ Trinitarian Account of Revelation,” *International Journal of Systematic Theology*, Vol. 20, Issue 4, October 2018, 455-471.

Irenejs runāja par apustuļiem, kuri evaņģēlijos pieraksta “doktrīnu par Dievu”, kas ir patiesa, bet paši “apustuļi, būdami patiesības mācekļi, stāv pāri visam kļūdīgajam”.⁹⁸

Kā mēs interpretēsim Ireneja vārdus par Svēto Rakstu izcelsmi un autoritāti, lielā mērā būs atkarīgs no tā, ar kādu noskaņojumu tos lasīsim. Izšķiroša loma ir paša pētnieka skatpunktam un pozīcijai aplūkojamā jautājumā. Šeit var vienīgi norādīt uz to, ka, pat ja Irenejs Rakstus sauca par pilnīgiem un Gara runātiem, tas nenozīmēja, ka tie bija diktēti vai doti caur kādu ekstātisku pieredzi, tieši pretēji – apustuļi ieguva “pilnīgu gudrību” un tāpēc varēja uzrakstīt lietas, kas ir nozīmīgas (autoritatīvas) vēl šodien. Ireneja racionālā Rakstu skaidrošana, viņa atteikšanās no alegoriskās metodes un priekšrokas došana Vecās Derības pravietojumu papildījuma “pierādījumu tekstiem” liecina par Rietumu racionāli analītiskās teoloģijas tradīcijas aizsākumu, kas priekšroku deva vēsturiskajai, nevis alegoriskajai analīzei.

Tertulliāns (155–220) savos darbos daudz atsaucās uz montānismu, tāpēc vēsturiski tiek uzskatīts par inspirācijas kā ekstātiskas pieredzes fenomena aizstāvi. Montānismā noteicošā loma bija Montāna vīzijām un pravietojumiem, kuru saņemšana bija notikusi, pilnīgi atmetot cilvēka gribu. Dievišķais vēstījums tika saņemts neizkropļotā veidā. Tertulliāns aizstāvēja montānisma ticību un bija pārliecināts, ka Montāna saņemtās dievišķās atklāsmes ir uzskatāmas par Jaunajiem Pravietojumiem.⁹⁹ Tertulliāns ticēja, ka askētiski harismātiskajā montānismā redzama Jēzus absolūtā sevišķā Svētā Gara jeb Paraklēta vadība viņa sekotājiem.¹⁰⁰

Analizējot Tertulliāna metodi Svēto Rakstu interpretācijā, pētnieki norāda uz viņa ticības likumu (*regula fidei*), kas ir obligāts priekšnosacījums, lai ticīgais varētu pareizi saprast Rakstus. Lasot jebkuru Rakstu daļu, ticīgajam bija jāuzticas vispārējai atklāsmei, kas vieno visus Rakstus.¹⁰¹ Šo atklāsmi mācīja Kristus un pēc tam apustuļi, kuri visu pierakstīja rakstos, lai baznīca to varētu

⁹⁸ Irenaeus of Lyons, “Irenaeus against Heresies,” 3:5, in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe eds., *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*, Vol. 1 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 420. Autora tulkojums.

⁹⁹ Christine Trevett, “Montanism” in Philip Francis Esler ed., *The Early Christian World* (New York: Routledge, 2017), 867.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 870.

¹⁰¹ Geoffrey D. Dunn, “Tertullian” in Philip Francis Esler ed., *The Early Christian World* (New York: Routledge, 2017), 963.

īstenot dzīvē.¹⁰² Vecā un Jaunā Derība ir savstarpēji vienotas, un tās pašas sevi skaidro.¹⁰³ Raksti bija vienīgais avots, no kura var smelties argumentus ticībai.¹⁰⁴ Tertulliāns lasīja un skaidroja Svētos Rakstus kā normatīvus visiem cilvēka dzīves jautājumiem. Viņš mācīja, ka tas, kas Rakstos nav apstiprināts, ir aizliegts un nevis otrādi.¹⁰⁵ Ar to arī ir izskaidrojams Tertulliāna ētiskais rigorisms un izteiktās simpātijas pret montānisma hipertorfēto askēzi, kas bija radikālā opozīcijā jebkāda veida kompromisiem ar pasauli. Savā veidā Tertulliāns vienmēr ir bijis kā iedvesmas avots principiālai, nelokāmai un morāli nevainojamai kristietībai, kas nesatricināmi stāv pretī sava laikmeta kultūrai. Un, protams, šādas ticības neatņemama sastāvdaļa ir pārliecība par Rakstiem kā Svētā Gara un nevis cilvēku rakstītiem.

Origens (185–254) atšķirībā no saviem priekšgājējiem centās izmantot Rakstus kā cilvēku garīgās dzīves veidošanas avotu. Viņam nebija svarīgs Rakstu dogmatiskais lietojums, bet gan to garīgais lietojums. Origens bija pārliecināts, ka alegoriskā metode ir vienīgais veids, kā domājošs kristietis var lasīt Svētos Rakstus un saskatīt tajos jēgu. Rakstu lasīšana vienīgi burtiskā nozīmē, pēc Origena domām, rezultējas divās iespējās – vai nu lasītājam ir jāklūst par jūdu, jo Vecajā Derībā ir burtiski norādījumi, kuriem seko jūdi, vai arī lasītājam ir jāklūst par Markiona sekotāju, jo viņam ir jātic Dievam, kurš ir dusmīgs un nežēlīgs. Vienīgā izeja, pēc Origena domām, bija lasīt Svētos Rakstus alegoriski, kas liek kristiešiem nevis atteikties no Vecās Derības, bet joprojām lasīt tekstu ļoti uzmanīgi un meklēt tekstā arī morālo nozīmi.

Lai arī tradicionālajā kristīgajā teoloģijā Origens tiek vērtēts pretrunīgi un viņa alegoriskās interpretācijas metodes rezultāti netiek uzskatīti par derīgiem Bībeles ekseģēzē, mūsdienu baznīcas vēsturnieki norāda uz mērķtiecīgu metodoloģiju Origena darbos, nosaucot viņa hermeneitiku par metafizisko soterioloģiju, bet Origena kristīgās ticības perspektīvu – par ehatoloģisko metafiziku, kas izpaužas kā “augšupvērsta soterioloģiskā psiholoģija” (*ascentive soteriological psychology*).¹⁰⁶ Origens ir arī viens no pirmajiem teologiem, kurš izveidoja savu kritisko Bībeles tulkojumu kompilāciju *Hexapla*, kas pēc būtības bija jauns solis pretī Bībeles teksta kritiskajai pētniecībai,

¹⁰² Tertullian, “The Prescription against Heretics” in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe (Eds.), P. Holmes (Trans.), *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian*, Vol. 3 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 252.

¹⁰³ Tertullian, “Against Praxeas” in A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe (Eds.), P. Holmes (Trans.), *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian*, Vol. 3 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885), 615.

¹⁰⁴ Tertullian, *The Prescription against Heretics*, 250.

¹⁰⁵ Tertullian, *On Monogamy*, 4 (Savage, MN: Lighthouse publishing, 2016).

¹⁰⁶ J.A. McGuckin, “The Exegetical Metaphysic of Origen of Alexandria” in Matthew Baker and Mark Mourchain, ed. *What Is the Bible? The Patristic Doctrine of Scripture* (Minneapolis: Fortress Press, 2016), 10.

kādu to pazīstam šodien.¹⁰⁷ Pateicoties šai sistemātiski mērķtiecīgajai pieejai, Origena hermeneitiskā metode stipri ietekmēja viņa laikabiedrus un sekotājus, no kuriem vieni to atzina, bet citi, lai arī atklāti noliedza, tomēr joprojām bija Origena metodoloģijas ietekmēti.

Origens aplūkoja Rakstus līdzīgi kā dzīvu būtni – tiem ir ķermenis, dvēsele un gars. Rakstu ārējais veidols jeb ķermenis bija to burtiskā un tiešā nozīmē, ko uztveram uzreiz, kad lasām tekstu. Tomēr bez tās ir arī Rakstu gars jeb garīgā nozīme un rakstu dvēsele, kas attiecas uz to morālo dimensiju. Tāpēc Origena aicināja Rakstus lasīt ar vislielāko uzmanību, apzinoties, ka katrs vārds tajos ir svarīgs. “Svētajos Rakstos nav nevienas zīmes, kura būtu bez Dieva gudrības.”¹⁰⁸ “Tiem, kuri vēlas nodoties nopietnai lasīšanai, ir sevi jāpārlicina neizlaist nevienu burtu nepārbaudītu un neizpētītu.”¹⁰⁹ Origena patiešām uzlūkoja Rakstus kā svētus un pilnīgus, saskatot katram burtam, vārdam un teikumam tajos dziļu nozīmi un jēgu: “Es domāju, ka katrs atsevišķais burts, kas rakstīts Dieva vārdos, darbojas un ka nav nevienas zīmes vai punkta rakstos, kas nepilda savu uzdevumu pie tiem, kas pazīst Rakstu spēku.”¹¹⁰

Var secināt, ka Origena ļoti “augstais” skatījums uz Rakstiem un Rakstu inspirācija bija kā apstiprinājums tam, ka līdzās burtiskajai nozīmei jebkuram tekstam Rakstos ir arī dziļa garīgā nozīme. Šī garīgā nozīme ir iespējama, pateicoties Svētā Gara inspirētajiem autoriem, kuri tika vadīti dziļākā Dieva domu izpratnē. Atbilstoši katra autora cilvēciskajām spējām uztvert patiesību Gars tiem ir palīdzējis izteikties rakstveidā. **Inspirācija ir kā priekšnosacījums idejiski vienojošās garīgās nozīmes klātbūtnei tekstā.** Bet tas ir divu virzienu ceļš. Ja vienā pusē ir svētais, kurš atklāsmi saņem un nodod to tālāk, tad otrā pusē ir jābūt svētajam, kas spēj vēstījumu lasīt un skaidrot ar apgaismotu prātu. Citiem vārdiem, arī pētnieka uzdevums ir tā paša Gara vadībā, kas iedvesmoja autorus, inspirēto tekstu saprast un iegūt līdzvērtīgu garīgu pieredzi, atklājot teksta garīgo nozīmi.¹¹¹ Origena sekoja antīkajiem filozofijas skolu tekstu eksegēzes principiem, kas meklēja dziļāku garīgo nozīmi jebkurā tekstā, ņemot vērā gan rakstītā vēsturisko kontekstu, gan autora rakstīšanas mērķi, gan lasītājam nozīmīgus ētiskus un garīgus secinājumus

¹⁰⁷ Skatīt Anthony Grafton, Megan Williams, *Christianity and the Transformation of the Book: Origen, Eusebius, and the Library of Caesarea* (Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, 2008).

¹⁰⁸ Origen, “Homilies on Jeremiah, Homily on 1 Kings 28,” Homily 28, in Thomas P. Halton ed., John Clark Smith transl., *The Fathers of the Church* (Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1998), Vol. 97, 263. Autora tulkojums.

¹⁰⁹ *Ibid.*, Fragments of Homilies 21 and 39 from the Philocalia, 279.

¹¹⁰ *Ibid.*, 278. Autora tulkojums.

¹¹¹ Denis Farkasfalvy, *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture*, 135.

savai dzīvei. Inspirācija Origenam bija garīga pieredze, kas pieejama ikvienam pētniekam, kurš tiecas pēc dziļākas Rakstu nozīmes saprašanas.

Ambrozija (340–397) teoloģija atradās līdzsvarā starp Rietumu un Austrumu teoloģijas tradīcijām. Rakstu interpretācijā viņš izmantoja Origēna ekseģētisko metodi. Meklējot Rakstos vēsturisko, morālo un garīgo nozīmi, viņš pieskārās arī alegoriskajai Rakstu nozīmei. Tomēr viņa interpretācijas nebija tik ļoti balstītas cilvēka iztēlē, bet vairāk meklēja atsevišķu tekstu, piemēram, psalmu vārdu, garīgo nozīmi. Ambrozijs ticēja, ka Vecā Derība savu piepildījumu rod Jaunajā Derībā, tāpēc nebaidījās psalmu tēlaino valodu attiecināt uz kristīgajā ticībā iegūto garīgo pieredzi.

Ambrozijs šī darba aplūkojamās tēmas kontekstā ir interesants kā viens no latīņu baznīcas doktoriem, kas pārstāv laiku, kad Rietumu baznīca cīnījās ar pieaugošo ariānisma ietekmi. Ambrozijs norādīja, ka iemesls tik daudzajām domstarpībām un nesaskaņām jautājumā par Dieva Dēlu ir nevis cilvēka prāta apmulsums kādas pārcilvēciskas patiesības priekšā, bet gan cilvēka nepakļaušanās Svēto Rakstu autoritātei.¹¹² Viņš bija pārliecināts, ka sadursmēs ar ariānismu Raksti ir vienīgais uzticamais vadonis, ar ko saskaņot ticības apliecības.¹¹³ Ambrozijs runāja par Rakstiem kā dievišķās gudrības ēdienu, kas pasniegts dažādos veidos, ar to domājot Bībeles grāmatu žanru daudzveidību.¹¹⁴ Tā nav cilvēciska gudrība, tāpēc Ambrozijs izvairījās no jebkādas sekošanas cilvēku argumentiem. Viņam svarīgs bija tikai tas, ko saka Svētie Raksti, tāpēc savā argumentācijā viņš ļoti bagātīgi izmantoja dažādus pierādījumu tekstus, katru savu apgalvojumu pamatojot ar atsauci uz Rakstiem, tā veidojot ļoti argumentētu doktrīnu. Tajā pašā laikā nevienā savā darbā viņš neaplūkoja rakstu inspirācijas fenomenu. Acīmredzot Ambrozijs uzskatīja, ka Rakstu autoritāte vairs nav jāaizstāv, bet Raksti bija visas teoloģijas avots un mēraukla.

Grāmatā “Atzīšanās” svētais **Augustīns (354–430)** atzīst Ambrozija paliekošo ietekmi uz viņa ticību. Viņš stāsta, ka Ambrozija Rakstu skaidrojumi pārliecināja viņu atteikties no maniheisma un pievērsties katoliskajai ticībai. Ambrozijs atklāja Augustīnam Vecās Derības alegorisko nozīmi, palīdzot saprast “Vecās Derības mīklainās vietas, kuras bija mani beigušas vai

¹¹² Ambrose of Milan, “Exposition of the Christian Faith,” 4:1, in P. Schaff & H. Wace eds., H. de Romestín, E. de Romestín, & H. T. F. Duckworth trans., *St. Ambrose: Select Works and Letters*, Vol. 10 (New York: Christian Literature Company, 1896), 262.

¹¹³ Ambrose of Milan, “Exposition of the Christian Faith,” 1:17, 220.

¹¹⁴ Ambrose of Milan, “The Sacrament of the Incarnation of our Lord,” 3:14, *The Fathers of the Church*, Vol. 44 (Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1963), 224.

nost, kad mēģināju tās saprast burtiski”.¹¹⁵ Augustīna darbos var atrast alegoriskus Vecās Derības tekstu skaidrojumus. Raksti Augustīnam darbojās kā noteikta zīmju sistēma, kas norādīja uz citu realitāti un augstāku nozīmi aiz tiem. Šīs zīmes ir izteiktas cilvēku valodā un ir cilvēku sarakstītas. Dieva vārds, kas izteikts cilvēku vārdos. Tā bija otra svarīgākā atklāsme aiz inkarnētā Dieva Dēla atklāsmes. Augustīns raudzījās uz Rakstiem kā cilvēku vārdiem, kuros inkarnējies Dieva vārds.¹¹⁶

Augustīns bija pārliecināts, ka, kaut arī autori bija cilvēki, tie bija nekļūdīgi. Raksti ir svēti, patiesi un nekļūdīgi. Nekas nav uzrakstīts tāds, kas būtu nevajadzīgs vai lieks. Viņš bieži lieto vārdus “dievišķi inspirēti Raksti” un arī nevairās no izteicieniem, ka Dievs šos vārdus ir diktējis. Taču, kā norāda teologs Tarmo Toms (*Tarmo Toom*), diktēšana nav jāsaprot šaurā nozīmē, kā to vēlāk skaidroja luterisma ortodoksijas dogmatiķi, bet gan daudz plašākā šī vārda latīņu valodā nozīmē – ‘uzlādēt’, ‘vadīt’, ‘mudināt’.¹¹⁷

Augustīna darbos ir atrodams vienlīdz daudz norāžu arī uz cilvēcisko faktoru Rakstos. Viņš atzīst, ka Rakstos vārdi ir pavisam divdomīgi, bieži ļoti neskaidri, grūti saprotami un mīklaini.¹¹⁸ Taču viss teiktais kalpo tikai vienam augstākajam mērķim, kas ir Dieva doto Rakstu piepildījums – mīlestība. Ir labi zināmi Augustīna vārdi: “Mums skaidri jāsaprot, ka bauslības un visu Svēto Rakstu piepildījums un beigas ir mīlestība.”¹¹⁹ Raksti viņam nav augstākais standarts un piepildījums. Piepildījums nav kaut kāda mācība vai doktrīna, bet mīlestība. **Augustīns atzina, ka jebkura Rakstu interpretācija, kas norāda uz mīlestību, nav atmetama.**¹²⁰

Ievērojami ir arī Augustīna vārdi, runājot pret Maniheju, ka “es nebūtu ticējis evaņģēlijam, ja mani uz to nebūtu pamudinājusi katoļu baznīcas autoritāte”.¹²¹ Šie vārdi tiek uzskatīti par senāko liecību Rakstu interpretācijas saiknei ar baznīcas autoritāti, pret ko vēlāk iebilda protestanti.

¹¹⁵ Augustīns, *Atzīšanās*, 5:14, tulk. Laura Hansone (Rīga: Liepnieks & Rītups, 2008), 151.

¹¹⁶ Augustine of Hippo, “On Christian Doctrine,” 1:13, in P. Schaff ed., J. F. Shaw trans., *St. Augustine's City of God and Christian Doctrine*, Vol. 2 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1887), 526. Šāds inkarnatīvais rakstu inspirācijas modelis tiek aizstāvēts arī mūsdienās. Skatīt, piemēram, Denis Farkasfalvy, *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture* (Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2010), Peter Enns, *Inspiration and Incarnation* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2015).

¹¹⁷ Tarmo Toom, “Augustine on Scripture,” in C. C. Pecknold, T. Toom eds., *The T&T Clark Companion to Augustine and Modern Theology* (London: Bloomsbury T&T Clark, 2013), 79-80.

¹¹⁸ *Ibid.*, 81.

¹¹⁹ Augustine of Hippo, “On Christian Doctrine,” 1:39, 532–533. Autora tulkojums.

¹²⁰ *Ibid.*, 1:35, 553.

¹²¹ “I should not believe the gospel except as moved by the authority of the Catholic Church.” Augustine of Hippo, *Against the Epistle of Manicheus Called Fundamental* in P. Schaff ed., R. Stothert trans., *St. Augustine: The Writings*

Augustīna teoloģija atstāja vēl nepārspētu ietekmi uz Rietumu kristīgās tradīcijas teoloģiju gan pirms, gan arī pēc reformācijas. Mūsdienu pētniecība kā unikālu iezīmi Augustīnā vairs nesaskata viņa biblicismu, bet gan vairāk tieši kristoloģiski inkarnatīvo skatījumu uz Rakstiem. Augustīns tiek uzskatīts par Rakstos ietvertās semiotikas pētīšanas aizsācēju, proti, ka vārdi norāda vai liecina par kādām teoloģiskām realitātēm aiz tiem. Tāpēc Rakstiem pastāvīgi ir jāmeklē garīgais skaidrojums, interpretējot jebkuru Bībeles tekstu, pirmajā vietā liekot Dieva galveno nodomu, proti, mīlestību. Tas nozīmē, ka Raksti nav jālasa kā vēsture vai jāaplūko kā noteiktu doktrīnu krājums, bet ir pastāvīgi jāmeklē jauni veidi, kā likt Rakstiem runāt tā, it kā Dievs runātu šodien.¹²²

Secinājumi

Kā redzams, alegoriskai Svēto Rakstu interpretēšanai bija savi vēsturiski iemesli. Tā bija atbilde uz diviem agrīnās kristietības izaicinājumiem – ārējo polemiku ar jūdaismu un iekšējo sadursmi ar gnosticismu. Vispirms alegoriskā Vecās Derības interpretācija bija veids, kā kristietība centās pozicionēt sevi iepretī jūdaismam. Metode pēc būtības pildīja galveno uzdevumu – atklāt Vecās Derības dziļāko sasaisti ar Jauno Derību un Jēzus Kristus evaņģēliju. Tādā veidā alegoriskā interpretācija pildīja kristīgās ticības apoloģētisko funkciju, cenšoties nošķirties no jūdu tradīcijas un ielikt Bībeles vēstījumu jaunā, kristīgā ietvarā.

Alegoriskā interpretācija palīdzēja kristietībai noturēt savas pozīcijas pret ne mazāk izaicinošo gnosticismu. Grieķu-romiešu pagānisma kontekstā cilvēki bija atvērti dažādām garīgām pieredzēm, metafiziskiem un filozofiskiem realitātes skaidrojumiem. Alegoriska Rakstu interpretācija spēja pildīt laikmeta pieprasījumu, jo metaforiskais tekstu skaidrojums bija pazīstams un saprotams arī filozofiskajā grieķu-romiešu kultūrvidē, kurā izplatījās kristietība un kura arī pārinterpretēja savus mītus. Tomēr, lai cik cēli bija nodomi, metodei bija arī nopietnas ēnas puses. Kā norāda pētnieki, alegoriskās metodes dēļ kristīgā ticība faktiski pazaudēja saikni ar biblisko kopainu un sāka lasīt Rakstus tikai vienas tradīcijas interesēs.¹²³ Lai arī diskutējās netika

against the Manichaeans and against the Donatists, vol. 4 (Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1887), 131. Autora tulkojums.

¹²² Tarmo Toom, "Augustine on Scripture", 89.

¹²³ N.T. Wright, *Scripture and the Authority of God*, 68.

lietots arguments par Rakstu inspirāciju, tā tika saprasta implicēti kā garīgās nozīmes klātbūtne tekstā, no kuras tālāk izrietēja Rakstu alegoriskās interpretācijas leģitimitācija. Rakstu dievišķā izcelsme tika pieņemta kā vēsturisks fakts, kas norādīja uz dziļākas jēgas esamību aiz burtiskā lasījuma. Alegoriskā interpretācija kļuva par risinājumu nopietnam laikmeta izaicinājumam un teoloģiskajai krīzei, ko izraisīja kristietības polemika ar gnosticismu un jūdaismu.

Vēlāk, kad baznīcai pievienojās arvien vairāk pagānu un mazinājās polemika ar jūdiem, katrai kopienai nocietinoties savās teritorijās, alegoriskā Vecās Derības interpretācijas metode zaudēja savu aktualitāti. Nozīmīgāka kļuva racionālajos argumentos un uz pierādījumu tekstiem balstītā apoloģētika. Taču arī šī argumentācija lielā mērā sakņojās ticībā par Vecās un Jaunās Derības tekstu dievišķo izcelsmi. Baznīctēvu mēģinājumi skaidrot, kā pravieši saņēma vēstījumus, kurus pierakstīja, ir atšķirīgi. Atrodama gan pārliecība par ekstātisku Gara kontroli pār pravieša apziņu (Justīns Mocekļis), gan norādes uz Gara dotu gudrību pravietim rakstīt (Irenejs), taču kopumā agrīnie baznīctēvi (2.–3. gadsimts) bija pārliecināti, ka Raksti ir pārdabiskā veidā caur Svēto Garu paša Dieva doti un nekļūdīgi. Tā domāja Aleksandrijas Klements, Justīns Mocekļis un Irenejs, bet vēlākie baznīctēvi (4. gadsimts) Ambrozijs, Origenis un Augustīns pie šīs ticības turējās arvien pārliecinošāk.¹²⁴ Šī pārspīlētā cilvēciskā faktora mazināšana Rakstu tapšanas procesā bija saistīta ar “cenšanos aizsargāt dievišķo Rakstu īstumu, parādot, ka šie vārdi ir no Dieva”.¹²⁵

Promocijas darbā izvirzītās tēzes gaismā šie agrīno baznīctēvu izteikumi, kuros vēlākie verbālās inspirācijas aizstāvji smelsies savus argumentus,¹²⁶ kļūst vieglāk saprotami un izskaidrojami. **Agrīnā polemika ar jūdaismu un tai sekojošā polemika ar dažādiem gnosticisma virzieniem radīja teoloģiskās krīzes apstākļus, kuros inspirācijas arguments bija izšķirošs.** Turklāt, kā jau secināts, šis inspirācijas modelis kristietībā neradās vakuumā, bet bija vairāku kultūrvēsturisku priekšnosacījumu ierosināts. Lai arī kopīga skatījuma par inspirācijas fenomenu vēl nebija, baznīctēvi bija vienoti savā vēlmē šādā veidā sniegt atbildi teoloģiskai krīzei.

¹²⁴ Edward Farley, Peter C. Hodgson, “Scripture and Tradition”, in *Christian Theology. An Introduction to Its Traditions and Tasks*, 2nd ed. (Philadelphia: Fortress Press, 1988), 69.

¹²⁵ Norman R. Gulley, *Systematic Theology. Prolegomena* (Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 2003), 296. Autora tulkojums.

¹²⁶ “Pirmie baznīctēvi uzskatīja, ka Bībele ir nemaldīgs ticības likums. Tā ir absolūti patiesa visos tās izteikumos, jo to ir devis pats Dievs. Bībele ir harmoniska, tajā nav pretrunu; un tai ir absolūta dievišķa autoritāte. Tas attiecas uz visiem vēsturiskajiem Svēto Rakstu izteikumiem, kā arī uz garīgajām un morālajām patiesībām. Šie tēvi Bībeli saprata burtiski, izņemot Origena ķecerīgo alegorizāciju.” (Norman L. Geisler, *Biblical Inerrancy. The Historical Evidence*, 3rd edition (Bastion Books, 2013), Kindle loc. 301-479. Autora tulkojums.)

3.5. Rakstu kanonizācija – inspirācijas robežu iezīmēšana

Inspirācijas ierobežošana tikai ar tekstiem, kuru autori ir apustuļi, veicināja daudzveidīgu pseidoepigrāfisku tekstu tapšanu, kurus citēja arī baznīctēvi. Piemēram, Klements un Origen savos darbos citēja Ebionītu un Ebreju evaņģēlijus. Baznīctēvi atzina ne tikai Vecās un Jaunās Derības tekstu inspirāciju, bet arī atsevišķu deiterokanonisko un pseidoepigrāfisko grāmatu inspirāciju, kā arī Svētā Gara darbību ārpus Rakstu robežām, inspirējot dažādu kristīgu sacerējumu autorus.¹²⁷ Tātad inspirācijai bija plašas un samērā brīvas robežas. Agrīnās kristietības skatījums uz dažādām garīgām pieredzēm un tekstiem, kuros tika piesaukts Jēzus Kristus, bija ļoti inkluzīvs.¹²⁸ Kā var secināt no baznīctēvu darbiem un arī no 20. gadsimtā atklātās Naghammādī bibliotēkas, pirmajos kristietības gadsimtos apritē bija bagātīgs dažādu gnostiskas izcelsmes pseidoepigrāfisku sacerējumu klāsts, kas kristīgo baznīcu noveda līdz jaunai teoloģiskai krīzei. Vēsturiskie apstākļi radīja nepieciešamību pēc apstiprinātiem autoritatīviem (autentiskiem) tekstiem. Tāpēc pirmās sadursmes ar gnostiskajiem Rakstu skaidrojumiem lika pārskatīt līdz tam samērā brīvo attieksmi pret dažādiem kristīga rakstura tekstiem.

Polemika ar gnosticizmu risinājās apmēram 150 gadus. Kaut gan šajā periodā baznīcai vēl nebija noslēgta Rakstu kanona, apustuļu praktizētā atsaukšanās uz Rakstiem un pašu apustuļu sacerējumi kļuva par pamatu “kanoniskā principa” izmantojumam diskusijās ar gnostiķiem. Šis “kanoniskais princips” izteikts vārdos: “Nams uzcelts uz apustuļu un praviešu pamata” (Ef 2:20). Tas nozīmē, ka jebkura veida diskusijai par ticības jautājumiem ir jānotiek ebreju Rakstu jeb Vecās Derības un apustuļu atstāto vēstuļu ietvaros. Kristus ir “Garā atklāts viņa svētajiem **apustuļiem un praviešiem**” (Ef 3:5). Baznīcas mācības autoritāte ir sen sacītie vārdi praviešiem un “Kunga un Glābēja bauslis, ko jums nodeva jūsu **apustuļi**” (2Pēt 3:2). Evaņģēlijs ir kaut kas, ko Dievs “jau iepriekš caur saviem **praviešiem** Svētajos Rakstos bija apsolījis” (Rm 1:1-2, 1Pēt 1:10-12).

Agrīno baznīctēvu argumentācijā pret gnostiķiem bija arī samērā konsekventa senbaznīcas atstātā apustuļu “kanoniskā principa” ievērošana. Protams, šī argumentācija nebija šķirta no

¹²⁷ Piemēram, Teds Pīters norāda, ka baznīctēvi atzina 2Tim 3:16, ka “visi raksti ir Dieva iedvesti”, bet tajā pašā laikā apzīmējumu “Dieva iedvesti” (θεόπνευστος) lietoja Nisas Grigorijs, raksturojot Bazila komentārus 1. Mozus grāmatai kā “Dieva iedvesmotu izklāstu”. Skatīt Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 106.

¹²⁸ Kā norāda Ādolfs Harnaks (*Adolf von Harnack, 1851-1930*) “Katrs vārds un katrs teksts, kas liecināja par κύριος (Kungs), tika uzskatīts par izstarotu no viņa, proti, no viņa Gara: “Kur par Kungu runā, tur viņš ir klāt.” (Didache 4:1, 1Kor 12:3)” Skatīt Adolf von Harnack, *History of Dogma*, trans. by Neil Buchanan, Vol. 2 (London: William & Norgate, 1897), 36. Autora tulkojums.

laikmeta gara un notika nevis ar mūsdienu racionālās argumentācijas paņēmieniem, bet vairāk balstījās grieķu klasiskās filozofijas domāšanā. Tomēr jebkurš aizstāvētais ticības jautājums tika balstīts uz praviešu un apustuļu mācības. Šo “kanonisko principu” var atrast Romas Klementa, Antiohijas Ignācija, Polikarpa no Smirnas un Justīna Mocekļa rakstos, bet, sākot ar Ireneju, “kanoniskais princips” jau plaši parādās Tertullīāna, Origena un citu baznīctēvu darbos. Līdztekus teoloģiskajai polemikai ar gnostiķiem, par ko runāts iepriekšējā nodaļā, agrīnā baznīca nonāca pie nepieciešamības pēc slēgta Bībeles kanona.

Paradoksāli, ka tieši lielākais baznīcas ķeceris **Markions** bija tas, kurš pirmais sāka risināt problēmu, ko, viņaprāt, radīja Vecās Derības mesiānisko pravietojumu neatbilstība Jēzus personībai. Viņam pieder ideja veidot autentisku apustulisko sacerējumu apkopojumu, kas kļūtu par kristīgās baznīcas kanonu. Viņš izveido savu Jaunās Derības tekstu krājumu, kurā ietilpst tikai viens evaņģēlijs un Pāvila autentiskās vēstules.¹²⁹ Markiona veiktais Rakstu apkopšanas, šķirošanas un rediģēšanas darbs liecina par vēsturē pirmajiem mēģinājumiem izveidot Rakstu kanonu un formulēt viedokli par to, kas ir kristīgā mācība. Markions lasīja Rakstus ļoti burtiski, tāpēc Ā. Harnaks secina, ka gnostiķi bija pirmie teologi, kuri sāka “transformēt baznīcu par doktrīnu sistēmu”.¹³⁰ Markiona sagatavotajā Pāvila vēstuļu korpusā trūkst tieši tās vietas, kurās Pāvils interpretē Veco Derību, izmantojot alegorisko un simbolisko metodi. Būdam burtiskās interpretācijas atbalstītājs, Markions radīja nopietnu izaicinājumu sava laikmeta kristiešu mēģinājumiem ar alegorisko metodi savienot Vecās un Jaunās Derības tekstus vienā vēstījumā.

¹²⁹ Par Markionu pētnieku vidū viedokļi dalās. Tradicionālais Markiona vērtējums seko baznīctēvu Ireneja un Tertullīāna kritikai, kuri apsūdzēja viņu patvaļīgā Rakstu sagrozīšanā un pielāgošanā saviem uzskatiem. Sekojot šai analīzei, izriet, ka Markions ticēja sava laika konspirācijas teorijai, kuras pamatojumu atrada Pāvila vēstulēs, kur runāts par viltus mācītājiem. Tāpēc Markions apšaubīja, ka visi evaņģēliji un vēstules tiešām ir nosaukto autoru sarakstītas, un veidoja savu kanonu, kas sastāvēja no, viņaprāt, uzticamiem tekstiem. Markions izpelnās patvaļīga Rakstu sagrozītāja un herētiķa slavu. Savukārt nesenāka hipotēze par Markiona veikumu apšaubā vēlāko baznīctēvu kritisko vērtējumu par Markionu, nosaucot viņu argumentus par anahroniskiem. Šīs hipotēzes pamatā ir pētījumi, kuros secināts, ka Markiona sastādītajos kanoniskajos rakstos nav atrodama nekā ķecerīga. Vēl vairāk – tie patiesībā nemaz neatbilst viņa ticības mācībai, un faktiski Markiona ķecerība bija viņa rakstu interpretācijas rezultāts, nevis sekas tam, ka viņš bija rakstos kaut ko sagrozījis. Šīs hipotēzes aizstāvji pat argumentē, ka, iespējams, Markiona rīcībā bija visnenākākie oriģinālie teksti, kurus vēlāk otrajā gadsimtā viņa ideoloģiskie oponenti rediģēja un papildināja. Tādā gadījumā vēlāko baznīctēvu apsūdzības Markionam izskaidrojamas ar viņu nezināšanu, ka šāda rediģēšana ir notikusi. Skatīt Jason BeDuhn, “The New Marcion” in *Challenging Common Conceptions of Early Christianity* (Forum 3, 4.2, Fall 2015), 171. Attiecībā uz to, ka Markions devis priekšroku Lūkas evaņģēlijam, viena no hipotēzēm ir, ka Markionam nemaz nebija iespējas iepazīties ar citiem evaņģēlijiem. Viņš arī nepierakstīja šim evaņģēlijam ne Lūkas, ne kāda cita autora vārdu. Plašāku diskusiju par Markiona jautājumu skatīt Sebastian Moll, *The Arch-Heretic Marcion* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2010), 77-86.

¹³⁰ Adolf von Harnack, *History of Dogma*, trans. by Neil Buchanan, Vol. 1 (London: William & Norgate, 1897), 226.

Markionam tas nebija aktuāli, jo viņš saprata, ka Vecajā Derībā darbojas cits dievs nekā Jaunajā Derībā. Šāda alegoriju izmantošana tātad liecināja par mēģinājumiem nosaukt ļaunu par labu.

Nākamais vēsturiski zināmais Jaunās Derības tekstu saraksts ir Muratorijs kanons, kas veidots arī kā reakcija uz Markiona un citu gnostiķu darbiem. Tāpat arī Aleksandrijas bīskaps Atanāzijs 39. Lieldienu vēstulē vēl pirms oficiālā Rakstu kanona apstiprināšanas Romas koncilā (382) uzskaita visas 27 zināmās kanoniskās Jaunās Derības grāmatas, saucot tās par dievišķi inspirētām. **No vēstules redzams, ka viens no iemesliem, kāpēc Atanāzijs veido šādu sarakstu, bija ķeceri, kas inspirētos Rakstus “sajauc ar apokrifiem” un novirza no patiesības vienkāršos ticīgos.**¹³¹

Vēsturnieku uzskati par kanona veidošanās priekšnosacījumiem un sekām atšķiras. Piemēram, Brevards Čailds (*Brevard S. Childs*) uzskata, ka kristīgais kanons radās divu notikumu dēļ. Pirmkārt, kristiešu rakstus atzina par dievišķi inspirētiem, vadoties pēc savas garīgās pieredzes, un, otrkārt, noteicošais bija šo tekstu praktiskais izmantojums draudzēs. B. Čailds uzskata, ka agrīnās baznīcas vēlme izveidot autoritatīvu Rakstu kanonu bija pavisam loģiska, jo, neskatoties uz to, ka baznīcai ir noteicošā loma savas liturģijas un eksegēzes tradīcijas veidošanā, tomēr visos laikmetos tai ir bijusi vienojoša pārliecība, ka Rakstu autori ir Dieva Gara inspirēti.¹³² Savukārt, pēc baznīcas vēsturnieka Ā. Harnaka domām, Rakstu kanonizācija izraisīja vairākus nozīmīgus pieņēmumus: ka Raksti ir inspirēti, ka tos iespējams harmoniski interpretēt, ka dažādus Rakstu fragmentus var savstarpēji neierobežoti kombinēt, ka tajos var atrast atbildes uz visiem jautājumiem un problēmām, ka tajos visam ir dziļāka nozīme un tāpēc tos var interpretēt alegoriski. Viņaprāt, visas šīs pazīmes ir sekas, nevis iemesli kanonizācijas notikumam.¹³³

Kā jau aprādīts, Rakstu inspirācijas arguments bija labi pazīstams agrīno baznīctēvu darbos, taču 3.–4. gadsimtā tas tiek arvien intensīvāk uzsvērts, kas ļauj domāt par tiešu korelāciju starp Rakstu kanonizāciju un inspirācijas argumenta pastiprinātu izmantošanu attiecībā uz Rakstiem, lai nostiprinātu to autoritāti. Nosakot konkrētas kanoniskās Rakstu robežas, baznīca ne tikai atviegloja savu uzdevumu tālākajā polemikā ar gnostiķiem, bet arī iezīmēja skaidru pamatu, uz kura turpmāk

¹³¹ Athanasius of Alexandria, “Festal Letters,” 39:2,3 in P. Schaff & H. Wace eds., H. Burgess & J. Smith Payne trans., *St. Athanasius: Select Works and Letters*, Vol. 4 (New York: Christian Literature Company, 1892), 551.

¹³² Brevard S. Childs, *Biblical Theology of the Old and New Testaments. Theological Reflection on the Christian Bible* (Minneapolis: Fortress Press, 1993), 64-65.

¹³³ Harnack, *History of Dogma*, Vol 2, 39.

veidosies visa kristīgās teoloģijas tradīcija. **Kanona izveidošana radīja arī pamatu tālākajai inspirācijas mācības attīstībai – grāmatas ārpus kanona netika sauktas par inspirētām, savukārt grāmatu kanoniskums automātiski nozīmēja to, ka tās ir inspirētas.**¹³⁴ Rakstu inspirācija bija spēcīgs arguments par labu tālākajiem garīgās nozīmes meklējumiem tieši kanoniskajos rakstos un to interpretācijai.¹³⁵ Var teikt, ka Rakstu kanonizācija reprezentē gan nozīmīgu pagriezienu kristīgās kopienas iekšējās identitātes formēšanās procesā, gan arī ārēji apoloģētisku reakciju uz sava laikmeta teoloģisko krīzi. Kanonizācijas procesā izmantotā inspirācijas argumenta uzdevums bija Rakstu autoritātes nostiprināšana, lai atrisinātu krīzi, kurā baznīcu ievilka pastāvīgā polemika ar herētiķiem. Var piekrist aprādījumam, ka, atrodoties herētisko virzienu un arī baznīcas institucionalizācijas ietekmē, lielākā daļa kristīgās tradīcijas pieņēma Rakstus kā inspirētus un nekļūdīgus.¹³⁶ Tātad tā ir atbilde teoloģiskajai krīzei, kurā viens no argumentiem bija Rakstu inspirācija, kā to saprata agrīnie baznīctēvi un kā to šodien mēģina interpretēt mūsdienu verbālās inspirācijas aizstāvji.

3.6. Akvīnas Toms un Raksti kā svētā doktrīna

Ticība Svētā Gara inspirētiem praviešiem un Svēto Rakstu kanonizācija veda pie loģiska nākamā argumenta par Bībeles nekļūdīgumu. Ja Dievs ir Bībeles autors, tad viss Bībelē rakstītais ir patiesība. Neizbēgami Rakstu kanona apstiprināšana mainīja attieksmi pret tiem. Jaunie nosacījumi iezīmēja stingras robežas starp to, kas ir saskaņā ar Rakstiem un kas nav. Kanoniskie teksti kļuva par rakstu kopumu, uz kā pamata tika veidota baznīcas mācība. Tāpēc sākotnējais nodoms izveidot vienotu visiem saistošu Rakstu krājumu, kura ietvaros varēs turpināt diskutēt un

¹³⁴ Plašāks ieskats dažādos agrīno kristiešu kanonisko grāmatu sarakstos, kuros izmantots arī inspirācijas arguments, atrodams Edmon L. Gallagher, John Daniel Meade, *The Biblical Canon Lists from Early Christianity: Texts and Analysis* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2017).

¹³⁵ Tajā pašā laikā neatrisināta palika problēma, ka, piemēram, dažās Austrumu baznīcas tradīcijās Vecās Derības kanons atšķīrās no Rietumu baznīcas kanona, kas norādīja uz nekonsekvenci inspirācijas notikuma piedēvēšanai konkrētam tekstam. Patiesībā kristīgajā tradīcijā vēsturiski nekad nav pastāvējusi vienprātība jautājumā par kanoniskajām grāmatām. Pat Lutera gribēja veidot savu kanonu, atsakoties ne tikai no Vecās Derības apokrifiem, bet arī no dažām Jaunās Derības grāmatām. Viņa kritērijs nebija grāmatu vai kanona inspirācija, bet gan grāmatā ietvertais kerigmātiskais vēstījums. Tāpēc viņš transcendēja sava laika autoritātes un rakstu skaidrošanas tradīciju un piedāvāja cilvēkiem jaunu interpretācijas atslēgu – Kristus pasludinājumu un taisnošanu ticībā. Skatīt Paul Tillich, *Systematic Theology*, vol 1, 51.

¹³⁶ E. Farley, P.C. Hodgson, "Scripture and Tradition," in *Christian Theology: An Introduction to Its Traditions and Tasks*, P.C. Hodgson, R.H. King ed., second edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 68.

formulēt savu ticību, viduslaikos turpināja attīstīties kā baznīcas pārraudzītas Rakstu skaidrošanas tradīcijas veidošanās.

Eiropā jaunu pavērsienu atnesa 12. gadsimta Aristoteļa darbu tulkošana latīņu valodā, kas padarīja tos pieejamus Rietumu teologiem. Tas bija brīdis, kad Rietumu tradīcijā jaunu nozīmi ieguva Aristoteļa loģika, kas bija zināšanu instruments. Tās ietekmē veidojas jauna teoloģiska tradīcija – sholastika –, kuras pamatā bija intelektuālā metode. Sholastiskie teologi bija pārliecināti, ka teoloģijai ir jābūt kā zinātnei, un zinātnes galvenais instruments bija loģika. Doktrīnai ir jābūt ģeometriski loģiskai un pamatotai Svētajos Rakstos.

Sekojošajā viduslaiku periodā ar teoloģiju tika saprasta *Sacra Pagina* (Svētās lapas jeb Svētie Raksti) interpretācija. Akvīnas Toms savā *Summa Theologiae* lieto terminu *sacra doctrina* un *sacra scriptura*. Bībeles izskaidrošanu Akvīnietis nosauc par teoloģijas galveno uzdevumu. Viduslaiku eksegētu kopīgā izpratne bija, ka Raksti balstās uz pārdabiskām zināšanām, kuras cilvēka prāts pats nespēj aizsniegt. Akvīnas Toms šo jautājumu aplūkoja no sholastikas pozīcijām, viņš raudzījās uz Dievu kā visa cēloni (*causa principalis*), līdz ar to arī cēloni Svētajiem Rakstiem. Dieva cēloniskās darbības rezultāts pie praviešiem tiek panākts ar inspirācijas mehānismu. Tā kā Dievs ir atbildīgs par viņa inspirējošās iedarbības rezultātiem, viņš ir pilnībā jāuzskata par katra atsevišķā teksta autoru. Tomēr šo dievišķo cēlonību iespaido viņa izmantotie instrumenti (*causa instrumentalis*). Šie instrumenti ir piesaistīti laikam, tie ir nepilnīgi, cilvēciski autori, kuri rīkojas ierobežotā laikā, rakstīdami tekstus saskaņā ar viņa laikmeta un kultūras apstākļiem. Tāpēc teksts ir vienlaicīgi divu autoru darbs – Dieva un cilvēka. Saskaņā ar Akvīnas Tomu dievišķā cēlonība pilnībā valda pār instrumentu, liekot tam radīt to, ko Dievs vēlas, tajā pašā laikā atstājot cilvēcisko starpnieku brīvu. Šeit redzama Akvīnas Toma teoloģijas atšķirība no viņa priekšgājējiem – viņš neuzskatīja, ka cilvēki ir tikai instrumenti Dieva rokās. Viņš noraidīja salīdzinājumu par Dievu, kurš spēlē mūzikas instrumentu. Tā vietā Akvīnas Toms izmantoja skolotāja un skolnieka analogiju. Pravietis saņem pravietošanu saskaņā ar savu iekšējo būtību, viņš domā un izmanto vārdus, kuri saistīti ar viņa dzīves pieredzi.¹³⁷ Citiem vārdiem, Dievs neielaužas pravieša pasaulē ar atklāsmēm, kas pārsniedz cilvēka apziņas robežas. Pravietis spēj aptvert un runāt tikai tās lietas, kas viņam ir pazīstamas. Līdzīgi kā skolās izglītības saturs tiek piedāvāts atbilstoši skolēnu

¹³⁷ Thomas Aquinas, *Summa Theologica* II-II, 172, 3.

vecumposmiem, tāpat arī pravietis kā skolnieks var apgūt tikai savam apziņas līmenim atbilstošas lietas.

Tajā pašā laikā uz jautājumu par to, vai šīs cilvēciskās komponentes rezultātā pravietojumi nevar izrādīties arī maldīgi, Akvīnas Toms atbild, ka nevar. Viņš saprata, ka pravietojumi ir zināšanas, kas tiek ieliktas pravieša prātā, līdzīgi kā skolnieks uzņem skolotāja pasniegtās zināšanas mācību procesā. Tāpēc skolnieka zināšanas ir līdzīgas skolotāja zināšanām un, ja skolotājs ir Dievs, tad pravietojumos nevar būt nekā maldīga.¹³⁸

Savā darbā *Summa Theologica* Akvīnas Toms vairāk pievēršas Rakstu kanoniskās autoritātes jautājumam, sakot, ka teoloģijai ir jābalstās uz Rakstu kanonā iekļautajām grāmatām, jo tajās atrodami argumenti ir “neapstrīdama patiesība”, savukārt tas, ko Rakstu interpretācijas procesā argumentē baznīcas doktori, “var tikt droši izmantots, bet kā iespējamā patiesība”.¹³⁹ Viņš atsauca uz Augustīna vēstuli Hieronimam, kur Augustīns raksta, ka “vienīgi tās Rakstu grāmatas, kuras sauc par kanoniskajām, esmu mācījies turēt tik augstā godā, ka ticu, ka autori, tās rakstīdami, nav nekādā veidā kļūdījušies”.¹⁴⁰

Šķiet, ka Akvīnas Toms piekristu secinājumam, ka cilvēciskā faktora dēļ Svēto Rakstu pravietojumi varētu būt nepilnīgi un ierobežoti, bet tajā pašā laikā ne maldinoši vai kļūdīgi. Šī cilvēciskās uztveres ierobežotība ir par iemeslu, kāpēc Rakstos bieži atrodamas metaforas, “jo Dievs par visu gādā saskaņā ar katra dabiskajām spējām”.¹⁴¹ Metaforu mērķis ir parādīt, ka Dievs ir daudz augstāks, nekā cilvēciskajā valodā tas ir izsakāms.

Atbildot uz iebildumu, ka Rakstiem vienlaicīgi nevar būt vairākas nozīmes – vēsturiska, analogiska, morāla un anagoģiska –, jo tas lasīto padara par viegli pārprotamu un nepareizi skaidrojamu, Akvīnas Toms saka, ka tieši pretēji – tā kā Rakstu autors ir Dievs, viņš savā gudrībā tajos ir ielicis visas šīs nozīmes.¹⁴² Citiem vārdiem, Akvīnas Tomam Svētie Raksti bija autoritatīvs un daudznozīmīgs kristīgās teoloģijas (svētās doktrīnas) avots, kas, neskatoties uz šo daudzveidību, uz ticībai svarīgiem jautājumiem sniedz skaidras un nepārprotamas atbildes.

¹³⁸ *Summa Theologica* II-II, 171, 6.

¹³⁹ *Ibid.* I, 1, 8.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ *Ibid.* I, 1, 9.

¹⁴² *Ibid.* I, 1, 10.

Šeit vietā atgādināt, ka 19. un 20. gadsimta polemikā par Bībeles verbālo inspirāciju argumentācijā bieži tika piesaukti viduslaiku teologu un sholastiķu izteicieni par Svēto Rakstu nemaldīgumu un nekļūdīgumu. Arī Akvīnas Toma redzējums, ka pravietojumi nav kļūdaini, bija pamatojums tālākajam apgalvojumam, ka Akvīnas Toms jau viduslaikos mācīja un atbalstīja Bībeles nekļūdīguma doktrīnu.¹⁴³ Tomēr ir jāatzīst, ka Akvīnas Toma sholastikas mērķis nebija nostiprināt Bībeles nekļūdīgumu modernās diskusijas izpratnē, jo viduslaiku teoloģija vēl nebija iepazinusies ar kritiskajām Bībeles pētniecības metodēm un argumentiem. Tās mērķis bija pavisam cits – loģiskas argumentācijas ceļā nostiprināt Bībeles kā visas teoloģijas patiesā avota uzticamību un tādā veidā runāt par teoloģiju kā patiesu zinātni.

Akvīnas Toma sholastikas risinājums praviešu atklāsmes un inspirācijas jautājumiem ir pamatā katoliskajai teoloģijai līdz pat mūsdienām, tomēr ir jūtami katoļu teologu mēģinājumi interpretēt Tomu mūsdienu teoloģisko diskursu kontekstā. Kā norāda katoļu teologs Deniss Farkasfalvijs, tomiskās filozofijas ideja par pirmkustinātāju sniedz iespēju ieraudzīt Dieva atklāsmi kā daudz plašāku fenomenu, kas nav ierobežots vienīgi senajos tekstos. Tas nozīmē, ka inspirācija ir attiecināma ne tikai uz praviešiem, bet arī uz visām citām situācijām, kurās dievišķais iedarbojas uz cilvēcisko. Farkasfalvijs aicina saskatīt baznīctēvu un viduslaiku tradīcijā ideju, kas biblisko inspirāciju pielīdzina dievišķajai providencei, kura uzņemas “pestīšanas vēstures pārraudzības” lomu.¹⁴⁴

Līdztekus milzīgajam intelektuālajam ieguldījumam, ko paveica sholastiskā teoloģija, tā atradās arī pastāvīgi veidojošās baznīcas tradīcijas ietekmē. Sholastiskā teoloģija atzina divas ticības autoritātes – Rakstus un tradīciju. Tradīcijai veidojoties un nostiprinoties dogmās, arvien vairāk tās ēnā palika Rakstu princips. Rietumu teoloģija un ekseģēze veidojās ap Vulgātas tekstu, un, lai gan galvenie sholastikas pārstāvji Akvīnas Toms, Pīters Lambarts un Danss Skots pamatoja savas idejas ar Rakstiem, baznīcas tradīcijai vienmēr bija pēdējais vārds. Baznīca absolūti leģitīmi varēja pasludināt jaunas doktrīnas, kas nebija atrodamas un saskaņojamas ar Svētajiem Rakstiem, piešķirt šīm doktrīnām autoritātes statusu un vajadzības gadījumā apstiprināt tās ar alegorisko interpretāciju, kas viduslaikos joprojām bija atzīta interpretācijas metode.¹⁴⁵

¹⁴³ Norman L. Geisler, *Biblical Inerrancy. The Historical Evidence*, 3rd edition (Bastion Books, 2013), Kindle loc. 585.

¹⁴⁴ Denis Farkasfalvy, *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture*, 218.

¹⁴⁵ N.T. Wright, *Scripture and the Authority of God*, 71.

Secinājumi

Akvīnas Toma sholastiskais risinājums veidoja pamatu katoliskās baznīcas skatījumam uz Bībeles inspirāciju, kur cilvēciskais un dievišķais tiek skatīts simbiozē. Šī darba tēzes ietvaros viduslaiku posms neiezīmē būtiskus pavērsienus, jo baznīcas teoloģija veidojās samērā mierīgos apstākļos. Rakstu inspirācijas jautājums bez teoloģiskās krīzes vairs nebija tik nozīmīgs. Jau 14. gadsimtā kļuva skaidrs, ka viduslaiku sholastika ir pazaudējusi kristīgajai ticībai raksturīgo dinamiku un kļuvusi intelektuāla un ļoti attālināta no praktiskās ticības. Teoloģija arvien vairāk raudzījās uz Rakstiem kā “pierādījumu tekstu” krātuvi, no kuras ir jāprot paņemt to, kas ir nepieciešams. Baznīcas tradīcija jau bija noteikusi to, kam ir jātic; Raksti bija vajadzīgi tikai tādēļ, lai šo pārliecību apstiprinātu. Rakstu loma bija apstiprināt doktrīnu, nevis to no jauna izaicināt. Raksti vairs nebija jaunas teoloģijas rosinātāji, bet atradās pilnīgā baznīcas teoloģijas kontrolē. Šeit atsevišķi pētāms jautājums ir par viduslaiku katoliskās baznīcas sadursmēm ar dažādām ķecerīgām ticībām, piemēram, katariem, lolardiem, valdiešiem u.c. Šīs kustības savas atziņas un prakses pamatoja ar rakstiem, tāpēc arī baznīcas inkvizīcijas apsūdzības tika balstītas uz Rakstu interpretācijām. Pētnieki gan atzīmē, ka tas lielā mērā bija saistīts ar baznīcas krīzi 14. gadsimtā, jo tās iekšējie kanoniskie likumi, noteikumi un regulas bija pārāk daudz un kļuvušas pārāk sarežģītas, tāpēc vienkāršāk šajā polemikā bija izmantot Bībeli.¹⁴⁶

Viduslaiku periodu noslēdzošā 16. gadsimta reformācija bija protests pret baznīcas autoritāti un tās tradīciju, kas bija pazaudējusi Rakstu autoritāti un kļuva par iemeslu garīdzniecības morālajam pagrimumam. Galvenā teoloģiskā problēma, kas šo situāciju veicināja, bija alegoriskā Rakstu interpretācija, ar kuras palīdzību varēja pierādīt un pamatot jebko, kas bija baznīcas interesēs. Tā rezultātā baznīcas tradīcija bija iespaidīgi apaugusi ar dažādām interpretācijām, pamatojumiem un norādījumiem, ka tajā nebija vairs vienkārši orientēties pat zinātājam. Tāpēc reformācijas atgriešanās pie teoloģijas, kas sakņojas vienīgi Rakstos un burtiskajā to interpretācijā, bija fundamentāla baznīcas tradīcijas dekonstrukcija, kas izraisīja apjomīgu teoloģisku krīzi.

¹⁴⁶ Reima Välimäki, *Heresy in Late Medieval Germany: The Inquisitor Petrus Zwicker and the Waldensians* (York Medieval Press, 2019), 102.

3.7. Mārtiņš Luters un Dieva Vārda autoritāte

Mārtiņa Lutera (1483–1546) uzsāktās reformācijas pamatā nebija jautājums par inspirāciju, bet gan par interpretāciju jeb Svēto Rakstu autoritāti iepretī baznīcas tradīcijai. Katoliskās baznīcas skatījumā tā bija sacelšanās pret baznīcas autoritāti, kas bija vienīgais drošais un patiesais Rakstu interprets. Iepretī Romas katoliskās baznīcas autoritātei, kas noteica un pārraudzīja Svēto Rakstu interpretāciju, Luters un viņa sekotāji ievēroja divus svarīgus interpretācijas principus: (1) *Scriptura sui ipsius interpres* – Raksti izskaidro paši sevi. Proti, skaidrību par jebkuriem doktrināriem jautājumiem var iegūt vienīgi Rakstos, tajos iedziļinoties un salīdzinot dažādas to vietas;¹⁴⁷ (2) *Sensus literalis* – Raksti ir jāsaprot un jāinterpretē burtiski, proti, lai pareizi saprastu Rakstus, ir jāatsakās no alegoriskās skaidrošanas metodes.¹⁴⁸ Tā bija baznīcas tradīcijas autoritātes reducēšana par labu katram indivīdam, kas lasa Bībeli. Faktiski 16. gadsimtā ar Lutera reformāciju centrā nostājās individuālais ticīgais cilvēks, nevis baznīcas institūcija. Institucionālā sistēma piedzīvoja plašu krīzi, kuras laikā notika ne tikai baznīcas sadalīšanās, bet arī neatgriezeniska un strauja fragmentācija.

Luters par Svētajiem Rakstiem runāja ļoti atšķirīgi un reizēm pat pretrunīgi. Mārtiņa Lutera un vēlāk visā luteriskajā teoloģijā bieži tika lietots jēdziens “Dieva Vārds”. Taču ne vienmēr Lutera darbos tas nozīmē vienu un to pašu. Luters sacīja, ka Bībelē var atrast Dieva Vārdu, kas ir Jēzus Kristus un viņa pasludinātā pestīšana un grēku piedošana. Viņš aprādīja, ka pati vēsts pastāvēja vēl pirms Rakstiem. Proti, kad sludināja apustuļi, Jaunās Derības vēl nebija, un tas nozīmē, ka Raksti ir doti tikai drošības apsvērumu labad, lai šo sludināto vēsti saglabātu. Tāpēc svarīgākais, kas ir Bībelē, ir pati evaņģēlija vēsts. Viņš arī uzskatīja, ka kāda daļa no Rakstiem ir daudz lielākā mērā dievišķās atklāsmes nekā citas daļas. Lielākā un nozīmīgākā atklāsmē Rakstos ir Kristus. Luters ticēja Kristum ne *tāpēc, ka* Raksti vai apustuļi mācīja par viņu, bet viņš ticēja Rakstiem, *cik tālu* tie mācīja par Kristu. Rakstu autoritāte nebija to izcelsmē vai statusā, bet gan realitātē – Jēzus Kristus atklāsmē:

Nepietiek, ka tu saki: “Luters, Pēteris vai Pāvils ir teicis tā, bet tev pašam ir jāsaprot savā sirdī Jēzus Kristus, tas ir, Dieva Vārds .. Kamēr tev nav šīs sajūtas, tikmēr tu patiešām neesi baudījis Dieva Vārdu.”¹⁴⁹

¹⁴⁷ Martin Luther, *Luther's Works*, Vol. 7, ed. Jaroslav Pelikan & Helmut T. Lehmann (St. Louis, MO: Concordia, 1955), 97.

¹⁴⁸ Martin Luther, *Works*, 18:180; 42:173.

¹⁴⁹ Martin Luther, *Works*, 10:2, 22.

Kā redzams, Lutera izpratne par Dieva vārdu būtiski atšķīrās no tās, kā vēlāk tiks izmantots apzīmējums Dieva Vārds, attiecinot to uz Bībeli. Pētniecībā valda samērā liela vienprātība, ka M. Luteram Rakstu autoritāte slēpās nevis tekstā, bet tajā atklātajā Jēzū Kristū, kas ir dzīvais Dieva Vārds. Rakstu autoritātei bija sekundāra, pakārtota nozīme.¹⁵⁰ Piemēram, Lutera salīdzināja Bībeli ar bērnu šūpulīti. Šūpulis ir tikai forma, bet tā saturs ir bērnišķīgs. Lutera bieži lietoja piemēru, ka Bībele ir kā “Kristus šūpulis”. No šejienes viņš atvasināja diezgan radikālu domu: mums jāieklausās bērna raudāšanā, nevis šūpuļa čīkstēšanā! Mums rūp mazulis, nevis gultiņa.¹⁵¹ Viens no Lutera teoloģijas pētniekiem Gerhards Ebelings (*Gerhard Ebeling*) secina, ka Luteram “Dieva Vārds bija apslēpts Rakstos”.¹⁵² Vienīgais patiesības kritērijs Rakstos ir tas, vai tie liecina par Kristu, koncentrējas uz Kristu un ved pie Kristus. Tikai tās grāmatas, kas pilda šo uzdevumu, satur Dieva Vārdu. Tāpēc, piemēram, somu teologs Mika Ruokanens (*Miika Ruokanen*) atzīst, ka M. Lutera darbi liecina par ticību nevis inspirētam Svēto Rakstu tekstam, bet gan inspirētai kristoloģiskajai vēstij, kas ir atrodama Svētajos Rakstos.¹⁵³

M. Lutera ne visiem Rakstu tekstiem piedēvēja absolūtu dievišķo autoritāti. Viņaprāt, visas Bībeles grāmatas nebija vienlīdzīgas. Tāpēc viņš atteicās no katoļu baznīcas pieņemtā Vecās Derības kanona. Ja jau baznīca kļūdījies kādos teoloģiskos jautājumos, tad mēs nevaram būt droši, ka arī Svēto Rakstu kanona apstiprināšana nav bijusi kļūda. Tāpēc M. Lutera savā Bībeles tulkojumā neiekļāva katoļu Bībeles deiterokanoniskās grāmatas. Viņš priekšroku deva ebreju Bībeles kanonam, kas tika noslēgts pirmā un otrā gadsimta mijā. M. Lutera neuztrauca tas, vai Mozus ir piecu Mozus grāmatu autors vai nav,¹⁵⁴ viņš arī zināja, ka atsevišķi praviešu apgalvojumi Vecajā Derībā ir izrādījušies kļūdaini. Esteres grāmata un Jāņa Atklāsmes grāmata, viņaprāt, neiederējās Bībeles kanonā. Viņš brīvi uzmanības centrā izvirzīja tās grāmatas, kas runā par Kristu – četrus evaņģēlijus, Pāvila vēstules romiešiem, galatiešiem, efeziešiem un 1. Pētera

¹⁵⁰ Pietiekami plašs pārskats par pētniecības rezultātiem šajā jautājumā atrodams Mark D. Thompson, *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Interpretive Method in Luther's Approach to Scripture* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004), 47-52.

¹⁵¹ Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 97.

¹⁵² Gerhard Ebeling, *The Beginnings of Luther's Hermeneutics II*, LQ 7 (1993) citēts Mark D. Thompson, *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Interpretive Method in Luther's Approach to Scripture* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004), 69.

¹⁵³ Miika Ruokanen, *Doctrina divinitus inspirata: Martin Luther's position in the ecumenical problem of biblical inspiration* (Luther-Agricola Society, 1985), 91, citēts Mark D. Thompson, *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Interpretive Method in Luther's Approach to Scripture* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004), 92.

¹⁵⁴ Lutera uzskatīja, ka visi Mozus likumi nav paša Mozus rakstīti, bet ir gudri pārņemti no viņa laika citiem likumu kodeksiem. Skatīt M. Reu, *Luther and the Scriptures* (Columbus, Ohio: Wartburg Press, 1944), 111, 112.

vēstuli. Ceturtais (Jāņa) evaņģēlijs ir pārāks par trim sinoptiskajiem, bet Jēkaba vēstule ir “salmu vēstule, kurā nav nekā no evaņģēlija”.¹⁵⁵ Faktiski jau 16. gadsimtā Lutērs sāka nodarboties ar kanona meklēšanu kanonā. Kā novēro Teds Pīters (*Ted Peters*), Lutērs atļāvās sakārtot Jaunās Derības rakstus trīs kategorijās atkarībā no tajos pasludinātā Kristus: (1) augstākajā līmenī ir tās grāmatas, kuras tiešā veidā pasludina Kristus evaņģēliju – Jāņa evaņģēlijs, Pāvila vēstules, Pētera 1. vēstule un Jāņa 1. vēstule, (2) otrajā līmenī ir sinoptiskie evaņģēliji, Apustuļu darbi, Pētera 2. vēstule, Jāņa 2. un 3. vēstule un visbeidzot (3) trešajā zemākajā līmenī ir Jēkaba vēstule, Jūdas vēstules, Vēstule ebrejiem un Atklāsmes grāmata. Savā 1522. gada Bībeles tulkojumā šīs trešā līmeņa grāmatas viņš iekļāva beigās uz nenumurētām lappusēm.¹⁵⁶ Kā norāda Pauls Tilihs, šie M. Lutera uzskati ienesa protestantismā ko tādu, ko neviena cita pasaules reliģija neatļaujās, proti, “tās Svēto Rakstu pakļaušanu vēsturiskajai metodei”.¹⁵⁷

Tomēr palikt tikai pie šāda M. Lutera pieejas Rakstiem atspoguļojuma nebūtu godīgi. Viņa pieeju Bībeles tekstam pētnieki vērtē kā “divdomīgu un paradoksālu .. nekonsekventu un pretrunīgu”.¹⁵⁸ Iespējams, tas izskaidrojams ar paša Lutera pieredzi. Sākotnēji Lutērs visai drosmīgi kritizēja Jaunās Derības kanonu, bet, kad to līdzīgā veidā sāka praktizēt arī viņa pretinieki, saprata šajā pieejā aplēptās briesmas. Tāpēc var atrast pietiekami daudz Lutera izteikumu, kuros viņš par Dieva Vārdu dedzīgi sauca Svētos Rakstus un nosodīja Rakstu autoritātes pazemināšanu un pielāgošanu baznīcas vajadzībām. Viņš Rakstus dēvēja par “karalieni, kurai ir jāvalda; un visiem tai ir jāpaklausa – gan pāvestam, gan Lutēram, gan Augustīnam, gan Pāvilam un pat eņģeļiem debesīs –, tie nedrīkst būt rakstu tiesneši, .. bet vienīgi liecinieki”.¹⁵⁹

Ir pamats domāt, ka šo M. Lutera nekonsekventu un pretrunīgo pieeju Svētajiem Rakstiem ietekmēja 16. gadsimta humānisms, jo iepretī reformācijas teoloģijai humānisms daudz aktīvāk ticās atbrīvoties no senajām paradigmām. Humānisma pārstāvji savā Bībeles interpretācijā centās saprast tekstu nozīmi, kāda tā bija laikmetā, kad tie tika sarakstīti. Tos mazāk interesēja vēlākās kristīgās tekstu interpretācijas, bet, pamatojoties uz zināšanām senajās Bībeles valodās un vēsturē,

¹⁵⁵ Martin Luther, “Preface to the New Testament”, citēts *Marthin Luther's Basic Theological Writings*, ed. Timothy Lull (Minneapolis: Fortress, 1989), 117. Autora tulkojums.

¹⁵⁶ Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 109-110.

¹⁵⁷ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, 243. Autora tulkojums.

¹⁵⁸ Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 386.

¹⁵⁹ Martin Luther, citēts Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 386. Autora tulkojums.

tie meklēja jauna veida skaidrojumu un izmantojumu kristīgajai ticībai.¹⁶⁰ **Roterdamas Erasma** (1467–1536) teoloģija no mūsdienu skatpunkta varēja kļūt par sava veida alternatīvu dominējošajām reformācijas un arī katoļu baznīcas teoloģijām. Tomēr vēsturisko apstākļu dēļ humānisti tika izstumti no baznīcas, un nesaprasti un nenovērtēti tie ātri izpelnījās herētiķu apzīmējumu. Kristīne fon Vēdela (*Christine Christ von Wedel*) novēro, ka Lutera un Erasma konflikta pamatā bija abu personību atšķirības. Viņa atsaucas uz Filipa Melanhtona vēlākiem secinājumiem, ka galvenais Erasma un Lutera nesaskaņu un asās kritikas iemesls bija meklējams Lutera nesavaldīgajā raksturā, bet galvenajos jautājumos abi bija visnotaļ līdzīgi domājoši.¹⁶¹

Humānisma pārstāvju interese par Bībeli bija ne tikai kā par autoritatīvu kristīgās teoloģijas pirmavotu, bet arī kā par literāru darbu, kas piedzīvojis dažādas redakcionālas un tulkojumu transformācijas. Viens no lielākajiem ieguvumiem kritiskajā Bībeles pētniecībā bija tieši humānistu agrīnā interese par Bībeles tekstiem oriģinālajās valodās. Bībeles valodu apgūšana deva pētniekiem iespēju lasīt un salīdzināt dažādus oriģinālus. Šo pirmo Bībeles teksta kritiķu veidotie izdevumi liecina par nopietnu pētniecisku interesi un augstu atbildību, ar kādu tie analizēja tekstus.¹⁶² Humānisti norādīja uz acīmredzamu faktu, ka manuskriptu pārrakstīšanas laikā ir pieļautas dažādas cilvēciskas pārrakstīšanās kļūdas. Tas radīja jautājumu – cik lielā mērā vispār ir iespējams atjaunot tekstu, kāds tas bija sākotnēji? Erasms secināja, ka problēma ir ne tikai ar Svēto Rakstu tulkojumiem un teksta pārrakstīšanas neuzmanības kļūdām, bet arī Svēto Rakstu oriģinālajā valodā bieži ir atrodamas rupjas gramatiskas kļūdas un nepareizas teikumu konstrukcijas.¹⁶³ Salīdzinot manuskriptus, viņš atklāja arī dažādus redakcionālus papildinājumus grieķu tekstā, kas acīmredzot bija veikti, lai padarītu domu skaidrāku vai nostiprinātu kādu teoloģisku domu. Erasms bija pirmais pētnieks, kurš teksta kritikā ievēroja principu, ka sarežģītākais teksts ir senāks nekā vienkāršotā versija. Viņš arī pievērsās dažādu tekstu autorības jautājumam, apšaubot uzskatu, ka

¹⁶⁰ Faktiski reformācijas laikā teoloģijā varēja novērot divus atšķirīgus virzienus. Viena bija uz teksta sākotnējo nozīmi orientēta interpretācija, kas mazāk interesējās par kādas teoloģijas tradīcijas saglabāšanu. Otra bija uz kristīgās teoloģijas tradīcijas turpināšanu un jaunu kristīgo dogmatiku orientētā teoloģija, ko vēlāk īstenoja ortodoksis protestantisms. Skatīt R. Ward Holder, “Revelation and Scripture” in David M. Whitford, ed., *T&T Clark Companion to Reformation Theology* (London: Bloomsbury, 2012), 57.

¹⁶¹ Skatīt Christine Christ von Wedel, *Erasmus of Rotterdam: Advocate of a New Christianity* (Toronto: University of Toronto Press, 2013), 7.

¹⁶² Pastiprinātās intereses par teksta tulkojumiem rezultātā tika veidoti dažādi Bībeles tekstus salīdzinoši izdevumi, kuros paralēli varēja lasīt un salīdzināt vairākus tulkojumus – latīņu, grieķu, ebreju, aramiešu un pat sīriešu valodā. Viens no šādiem izdevumiem bija Spānijā iespiestā Komplutensas Bībele, bet vislielāko ievērību guva Roterdamas Erasma izdotā Bībele, kurā paralēli grieķu tekstam bija lasāma viņa koriģētā Vulgātas versija. Šo tulkojumu izmantoja arī Mārtiņš Luters, veidojot savu vācu tulkojumu.

¹⁶³ Desiderius Erasmus, *In Novum Testamentum Annotationes* (Basel, 1542), 317.

evaņģēlists Jānis ir Atklāsmes grāmatas autors, vai mēģinājumus Vēstuli ebrejiem piedēvēt apustulim Pāvilam. Erasmus lieliski pārzināja baznīctēvu Hieronima, Augustīna, Ireneja, Kipriāna, Hrizostoma un Origena darbus un tos vienlīdz augstu vērtēja, kā arī kritizēja, jo saskatīja tajos vienkāršus nepilnīgus cilvēkus.¹⁶⁴

Luters bija labi pazīstams ar Erasma pētniecisko darbu. Viņš to augstu vērtēja, tomēr savstarpējās nesaskaņas pieauga. Erasmus kā galveno mērķi, uz ko tiecas Svēto Rakstu vēstījums, saskatīja Kristus filozofiju (*philosophia Christi*), saskaņā ar kuru Rakstu galvenā būtība ir aicinājumā cilvēkam dzīvot morāli pareizu dzīvi. Luteram tas izklausījās pēc darbu reliģijas. Lai arī veltījis ļoti daudz pūļu Bībeles teksta pētniecībā, Erasmus interpretācijā deva priekšroku alegoriskai, nevis burtiskai Svēto Rakstu skaidrošanas metodei.¹⁶⁵ Arī tas Lutera skatījumā nebija attaisnojams. Kā norāda Kristīne fon Vēdela, Erasma izpratnē evaņģēliju uzticamība bija meklējama nevis tās autoru dievišķās inspirācijas faktā, bet gan vēstī, ko tie liecināja. Evaņģēlija patiesums bija meklējams paša Kristus personā un nevis kādā pārdabiskā Svēto Rakstu nodošanas mehānismā.¹⁶⁶ Šajā ziņā Lutera skatījums bija līdzīgs. Iespējams, Luters saskatīja kādu bīstamību Erasma akadēmiskajos Rakstu pētniecības rezultātos un tāpēc pārtrauca pārtrauca kritizēt kanonu un sāka aktīvāk aizstāvēt Rakstus kā Dieva Vārdu.

Pastāv Lutera teoloģijas pētījumi, kuros tiek apgalvots, ka viņa darbos ir skaidras norādes uz ticību Bībeles nekļūdīgumam un Rakstu verbālās inspirācijas faktam.¹⁶⁷ Marks Tompsons (*Mark D. Thompson*) savā pētījumā argumentē, ka no dažādiem Lutera darbiem un viņa lekciju pierakstiem var secināt, ka viņš brīvi lietoja tādus apgalvojumus kā “Svētais Gars ir Bībeles autors”, “Svētais Gars vēlējās, lai tas tiktu pierakstīts” un “Svētais Gars ir uzrakstījis”.¹⁶⁸ Ir skaidrs, ka Lutera Svētajos Rakstos saskatīja dievišķu autoritāti un runāja par tiem kā par unikālu grāmatu, ko cilvēkiem devis Dievs. Tompsons savā darbā analizē Mika Ruokanena pētījumu par Lutera skatījumu uz Svēto Rakstu inspirāciju. Viņš kritizē Ruokanena tēzi, ka Lutera skatījums uz Rakstu

¹⁶⁴ Alastair Hamilton, “Humanists and the Bible” in Jill Kraye, ed., *The Cambridge Companion to Renaissance Humanism* (Cambridge University Press, 1996), 110.

¹⁶⁵ *Ibid.*, 109.

¹⁶⁶ Christine Christ von Wedel, *Erasmus of Rotterdam: Advocate of a New Christianity* (Toronto: University of Toronto Press, 2013), 97.

¹⁶⁷ Mark D. Thompson, *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Interpretive Method in Luther's Approach to Scripture* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004), 50-52. Norman L. Geisler, *Biblical Inerrancy. The Historical Evidence*, 3rd edition (Bastion Books, 2013).

¹⁶⁸ *Ibid.*, 60.

inspirāciju atšķīrās no vēlākajiem dogmatiķiem, vainojot šo pētījumu Lutera citātu trūkumā, kas to apliecinātu. Viņš piedāvā pietiekami daudz Lutera darbu citātu, kas liecina par Lutera ticību Svēto Rakstu nekļūdīgumam. Tajā pašā laikā Tompsons arī atzīst, ka ir pietiekami daudz liecību tam, ka Lutera nopietni ņēma vērā arī faktu, ka Rakstu autori ir cilvēki.¹⁶⁹ Viņš ir spiests arī secināt, ka neatkarīgi no tā, kādā pārliecībā par Bībeles inspirāciju mēs esam, mums ir jāreķinās ar faktu, ka Lutera nevienā savā darbā nav definējis, kā viņš saprot inspirācijas notikumu.¹⁷⁰ Līdz ar to Tompsona argumentācija, cenšoties aizstāvēt Lutera ticību tieši verbālai inspirācijai, ir balstīta viņa paša hermeneitiskajā interesē, kas šādu rezultātu vēlējās saskatīt Lutera darbos.

Luters bieži atsaucās uz Rakstiem kā Svētā Gara dotiem un kā kristīgās ticības pamatu. Nenoliedzami, šis principiālais Rakstu autoritātes uzsvars atbalsojās tālāk arī Lutera sekotājos. Līdzīgi Lutera, arī viņi apzinājās briesmas, kas var rasties, turpinot nodarboties ar samērā brīvo Lutera kanona kritiku. Tāpēc pirmie luterisma teologi sāka veidot stingri strukturētu Svēto Rakstu doktrīnu, kas vairs nepieļāva tik cilvēciski brīvas interpretācijas. Vēlākie luteriskās ortodoksijas pārstāvji turpināja risināt jautājumu par kanona uzticamību līdz pat 17. gadsimta sākumam, kad galu galā nonāca pie samērā ambicioza secinājuma, ka Dievs ir kanona autors.¹⁷¹ Taču tas vairs nebija Lutera skatījums. Lutera Dieva Vārds bija Jēzus Kristus, un, kā norāda pētnieki, šīs lomas piešķiršana Rakstiem bija “kļūdīgs vēlāko gadsimtu teoloģijas pagrieziens”.¹⁷² Lutera nelasīja Bībeli tā, kā to lasīja vēlākajā ortodoksijas laikmetā. Viņš turējās pie Jēzus Kristus evaņģēlija, kas atklājas gan Vecajā, gan Jaunajā Derībā. Ja Bībele būtu verbāli inspirēta, tad katrs tās teksts atrastos savstarpējā harmonijā un tos varētu kombinēt, veidojot dažādas mācības par to, ko saka Raksti. Lutera zināja par pierādījuma tekstos balstīto Bībeles interpretācijas metodi un to principiāli noraidīja. Viņš ironizēja, ka, izmantojot šo metodi, viņš varētu ar Bībeli pierādīt, ka vācu alus ir labāks nekā portugāļu vīns.¹⁷³

Lai gan šī darba tēzes kontekstā nevar teikt, ka Lutera nodarbojās ar Rakstu inspirācijas jautājuma risināšanu, tomēr viņa protestantiskās teoloģijas pamatā bija Rakstu autoritāte, pie kuras

¹⁶⁹ *Ibid.*, 61-67.

¹⁷⁰ *Ibid.*, 52.

¹⁷¹ Preus, 307.

¹⁷² Friedrich Beisser, “Luthers Schriftsverständnis”, in Peter Manns ed., *Martin Luther, Reformator und Vater im Glauben* (Zabern, 1985), 32.

¹⁷³ Martin Luther, *Works* (Philadelphia Edition), 39:75-76. Citēts Nathan O. Hatch, *The Democratization of American Christianity* (New Haven: Yale University Press, 1989), 180.

viņš aicināja baznīcu atgriezties. Pēc būtības tas bija arī jautājums, vai dievišķā autoritāte ir meklējama Rakstos vai baznīcas tradīcijā. Mēs varam novērot, ka paša Lutera teoloģiskajos uzskatos vērojama nekonsekvence, ko ietekmēja gan polemika ar katolisko baznīcu, gan arī ar Roterdamas Erasmu. Teoloģiskajai krīzei pieaugot, jautājums par Dieva Vārda autoritāti aizvedīs Lutera sekotājus pie vajadzības risināt inspirācijas jautājumu.

3.8. Žans Kalvins un dievišķais likums

Ž. Kalvina (1509–1564) monumentālais darbs, ko viņš sarakstīja 25 gadu vecumā, *Institutio Christianae religionis* (Kristīgās reliģijas institūcijas) ir ticis pētīts un analizēts visos laikos līdz pat mūsu dienām un tiek uzskatīts par vienu no fundamentālākajiem reformācijas laika sistemātiskās teoloģijas darbiem. Tajā pašā laikā ir secināts, ka Ž. Kalvina teoloģija ļoti lielā mērā balstījās uz Lutera, Cvinglija un Bucera idejām.¹⁷⁴ Atšķirībā no M. Lutera Cvinglijs nenodarbojās ar kanona meklēšanu kanonā, bet aplūkoja evaņģēliju kā nešķiramu no Bībeles. Tāpēc viņš neizcēla vienu Bībeles grāmatu pāri citai, bet nosauca visu Bībeli par Dieva vārdu. Lai Dieva vārdu saprastu, ir nepieciešams Svētais Gars, kurš neko nerunā ārpus Bībeles vai pretī tai. Kalvins šo ideju pārņēma un skaidroja savā darbā *Institutio Christianae religionis* kā mācību par “Svētā Gara iekšējo liecību”.¹⁷⁵ Viņš skaidroja, ka Dieva Gars pārlicina ticīgo par Svēto Rakstu dievišķumu. Tas notiek ar Svēto Rakstu palīdzību bez jebkādiem citiem ārējiem argumentiem:

Kungs ir sasaistījis kopā viņa Vārda un viņa Gara realitāti tā, ka no vienas puses, Garam spīdot un rosinot mūs pārdomāt Dieva būtību, mūsu prātos var mājot pilnīga ticība Vārdam, bet no otras puses mēs varam pieņemt Garu bez bailēm tikt pievilti, atpazīstot viņu viņa paša veidolā, proti, Vārdā.¹⁷⁶

Tādā veidā Kalvins sasaistīja Svētā Gara darbību ar Svēto Rakstu liecību un ticīgā pieredzi. Viņš centās uzturēt šos trīs stabilā līdzsvarā, lai nenotiktu novēršanās no Rakstu nozīmes, piešķirot primāro lomu tikai iekšējam piedzīvojumam. Kalvins iebilda tiem, kuri Rakstus sauca par burtu un domāja, ka galvenais ir garīgais pārdzīvojums sirdī: “Tie, kuri noraida Rakstus, iedomājoties, ka viņiem ir kāds cits īpašs veids, kā piekļūt Dievam, ir ne tikai nonākuši maldu ietekmē, bet

¹⁷⁴ Timothy George, *Theology of the Reformers* (Nashville: Broadman, 1988), 232; Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 386.

¹⁷⁵ John Calvin, *The Institutes of the Christian Religion*, I. 7. Kindle Edition.

¹⁷⁶ John Calvin, *The Institutes*, I. 9, 3. Autora tulkojums.

neprātā.”¹⁷⁷ Kalvins līdzīgi Cvinglijam Svētos Rakstus vienādoja ar Dieva vārdu, bet atšķirībā no Lutera, kuram Dieva vārds bija dzīvs un darbīgs katra ticīgā individuālajā pieredzē, ar Dieva vārdu saprata mācību, ticības formulējumus, cilvēka un Dieva savstarpējo attiecību skaidrojumus un autoritatīvus norādījumus. Tāpēc vietās, kur Kalvins skaidro Rakstu dievišķo autoritāti, viņš nonāk pie Svētā Gara diktāta:

Līdz ar to mēs arī secinām, ka apustuļiem nebija atļauts nekas cits, kā agrāk bija atļauts praviešiem, proti, izskaidrot senos rakstus un parādīt, ka tur dotās lietas ir piepildītas Kristū: to viņi tomēr nevarēja darīt bez Kunga; tas ir, ja vien Kristus Gars nav gājis pa priekšu un savā veidā diktējis viņiem vārdus.¹⁷⁸

Protams, frāze “savā veidā” norāda uz Kalvina nevēlēšanos detalizēti skaidrot šo noslēpumaino procesu, tomēr tieši pie Kalvina kā pirmā mēs atrodam tik nepārprotamu izteicienu par vārdu diktātu un apustuļu īpašo uzdevumu būt par Svētā Gara sekretāriem:

Lai gan, kā esmu novērojis, starp apustuļiem un viņu pēctečiem pastāv atšķirība, viņi bija pārliecināti un autentiski Svētā Gara sekretāri.¹⁷⁹

Pravieši un apustuļi nerunāja vārdus, kas viņiem pašiem ienāca prātā, bet, Dieva Gara pamudināti, runāja vārdus kā no Dieva mutes.¹⁸⁰ Raksti satur pietiekami daudz pierādījumu, ka tie ir paša Dieva runāti vārdi, un tāpēc tajos ir atrodama “debesu doktrīna”.¹⁸¹ Kalvins uzskatīja, ka mums pret Bībeli ir jāizturas tā, it kā Dievs caur to uz mums runātu dzirdamā veidā. Citiem vārdiem, Bībeles lasītajam tekstam ir tāda pati autoritāte kā paša Dieva teiktiem vārdiem.¹⁸² Taču šiem apgalvojumiem nebija kāds specifiski dogmatisks nolūks, lai piešķirtu katram vārdam Bībelē dievišķu autoritāti. Analizējot Kalvina komentārus dažādiem Bībeles tekstiem, kuros parādās autoru neprecīzi citāti un kļūdas, var secināt, ka Kalvins nebūt stingri neturējās pie uzskata, ka Raksti ir nekļūdīgi.¹⁸³ Bija pietiekami daudz pierādījumu tam, ka Rakstos ir dažādas kļūdas un neprecizitātes, kas padarīja neiespējamu burtisku ticību verbālās inspirācijas diktātam. Tāpēc Kalvina skaidrojumi par Gara diktētiem Rakstiem bija vairāk hipotētiski pieņēmumi ar mērķi

¹⁷⁷ *Institutes*, I, 9, 1. Autora tulkojums.

¹⁷⁸ *Institutes*, IV, 8, 8. Autora tulkojums. Skatīt arī *Institutes* IV, 8, 6.

¹⁷⁹ *Ibid.* Autora tulkojums.

¹⁸⁰ *Ibid.*, IV, 8, 6.

¹⁸¹ *Ibid.*, IV, 7, 4.

¹⁸² *Ibid.*, I, 7, 1; *Sermons on Gospel Harmony* XLVI, 164.

¹⁸³ Šādi teksti bija, piemēram, Rm 3:4 kļūdīgi citēts Psalmis; Ebr 11:21 kļūdīgi citēts 1Kēn 1:47; 1Kor 10:8 kļūdas saistībā ar 4Moz 25:9; Apd 7:16 vēsturiskā fakta kļūda; Ef 4:8 kļūda; Mat 23:35 un 27:9 ieliktie nepareizie vārdi; 1Moz 1:14-16 zinātniska neatbilstība. Kalvina komentāru apkopojums saistībā ar šiem tekstiem pieejams tiešsaistē “John Calvin on Errors in Scriptures” <https://postbarthian.com/2014/01/30/john-calvin-on-errors-in-scriptures-quotations-from-calvins-commentaries/> (skatīts 03.05.2021).

nostiprināt Rakstu autoritāti un uzticamību, lai tie pildītu teoloģiskās sistēmas droša pamata funkciju. Tam drīzāk bija teoloģisks nolūks parādīt Bībeles kopējā vēstījuma saskaņu un vienotību. Kalvina Bībeles teoloģijā bija viena derība un vieni Dieva ļaudis neatkarīgi no tā, vai runa ir par Veco vai Jauno Derību.¹⁸⁴ Viņš ievēroja burtisko Rakstu interpretāciju un Svētā Gara doto tekstu, jo bija svarīgi veidot Bībeles vienotā vēstījuma akcentu – pestīšana Jēzū Kristū, kas apsolīta Vecajā Derībā un papildīta Jaunajā Derībā. Burtiskais notikumu lasījums palīdzēja veidot kopīgu interpretācijas ietvaru, kas sastāvēja no radīšanas, grēkā krišanas un pestīšanas.

Kalvins, tāpat kā Luters, priekšroku deva Rakstu burtiskajai interpretācijai. Viņa inspirācijas mācība kalpoja kā metode Svēto Rakstu skaidrošanā, kas pasargāja no nevajadzīgas alegoriskas vai garīgas tekstu skaidrošanas, kad priekšroka bija dodama burtiskajam skaidrojumam, bet ne tikai tāpēc. Šodien, lasot reformatoru domas par Bībeles nekļūdīgumu, bieži vien tiek aizmirsts par laikmetu, kurā tās tika rakstītas. 16. gadsimtā Bībeles teksti tika uztverti kā vēsturiski notikumi. Laikmetā pirms kritiskās domāšanas tos neviens neuzdrošinājās apšaubīt. Kā norāda teologs Hanss Freijs (*Hans W. Frei*), Kalvina izpratnē Bībeles pasaule ne ar ko neatšķīrās no pasaules, kurā cilvēki dzīvoja viņa laikā, tāpēc tās stāsti bija aktuāli jebkurā laikmetā un ikvienam lasītājam. Vēl vairāk – Bībeles pasaule bija reālāka un īstāka nekā tā, kurā dzīvoja tās lasītāji. Lasītājam nebija svarīgs ne viņa vēsturiskais konteksts, ne kultūra, ne pieredze. Lasītājs interpretēja savu pieredzi saskaņā ar to, kas bija rakstīts Bībelē.¹⁸⁵ Tāpēc Rakstu nekļūdīgums reformatoru izpratnē slēpās ne tik daudz nekļūdīgā tekstā vai vēsturiskā notikuma precizitātē, kas tika pieņemts pats par sevi, bet gan tekstā ietvertajā nodomā – vest lasītāju tuvāk Dievam. Raksti nekļūdīgi vada uz pestīšanu – šīs dievišķā autoritāte paceļ Rakstus pāri katoliskās baznīcas tradīcijai.

Lekcijās par kristīgās mācības veidošanās vēsturi Pauls Tilihs norāda uz Kalvina teoloģiju, kurā atšķirībā no Lutera teoloģijas kristīgā dzīve tika saprasta kā Dieva likumu papildīšana.¹⁸⁶ Kalvina paša vēsturiskā darbošanās Ženēvā un arī viņa mācība bija orientēta uz pasaules noliegumu un ticīgā cilvēka iekšējā svētuma izkopšanu, kas izpaudās ārējā askētismā un pasaulīgu

¹⁸⁴ David C. Steinmetz, "John Calvin as an interpreter of the Bible" in Donald K. McKim ed. *Calvin and the Bible* (Cambridge University Press, 2006), 286.

¹⁸⁵ Hans W. Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative* (New Haven and London: Yale University Press, 1974), 23-31.

¹⁸⁶ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, 270.

prieku noliegumā.¹⁸⁷ Šis uzsvars uz morālu uzvedību bija kalvinisma pamatā. Baznīcas uzdevums bija ne tikai rūpēties par doktrīnu un sakramentiem, bet arī par disciplīnu. Kalvins uzskatīja, ka šai disciplīnai bija jātiek piemērotai valstiskā līmenī. Viņaprāt, teokrātija ir īstenojama, evaņģēliskos principus piemērojot ar politiskām metodēm. Šo vīziju Kalvins īstenoja Ženēvā, kur Dieva likumi tika attiecināti uz visiem pilsētas iedzīvotājiem un pilsētas vadība rūpējās par disciplīnu un nepaklausīgo zaimotāju sodīšanu. Valsts likumi bija pilnībā subordinēti Dieva likumiem. Tillihs uzskatīja, ka tieši no šī “dievišķā likuma” principa, kuram ir jāpaklausa, veidojās kalvinisma izpratne par Rakstu autoritāti.¹⁸⁸ Rakstiem ir jāpaklausa, jo tiem ir dievišķa autoritāte. Rakstos ietvertā mācība ir absolūta, un tāpat visa Bībele ir absolūta.¹⁸⁹

Rakstu autoritātes praktiskā pārspīlēšana, kā arī Kalvina izteikumi par Svētā Gara diktātu praviešiem kā viņa sekretāriem radīja labvēlīgu augsni vēlākajiem reformētajiem dogmatīkiem izstrādāt mācību par Bībeles verbālo inspirāciju. Šo vajadzību pastiprināja pieaugošās domstarpības starp dažādajiem protestantu novirzieniem, kā arī pieaugošā un arvien sarežģītākā polemika ar reformācijas oponentiem – katoļu teologiem, jezuītiem.

3.9. Luteriskā ortodoksija: verbālās inspirācijas doktrīna

Konkordijas formulas *Epitome* sadaļā paustais luteriskās teoloģijas uzsvars uz Svētajiem Rakstiem, kas ir “vienīgā norma un mēraukla”, kļuva par pamatu luteriskajai teoloģijai līdz pat mūsu dienām. Šis redzējums sevišķā mērā tika nostiprināts luteriskās ortodoksijas periodā, kas sekoja pēc lielajiem reformatoriem un turpinājās līdz pat 1750. gadam. Pēdējais ortodoksijas teologs, kurš piētisma un apgaismības radītās pieaugošās teoloģiskās krīzes laikmetā centās

¹⁸⁷ Jau 19. gadsimta pētnieki secināja, ka Ž. Kalvina teoloģija lika pamatu kapitālistiskajai sabiedrībai Eiropā. Kalvina sekotāji uzticīgi strādāja, taču savu peļņu neieguldīja greznās ārišķībās, būvējot pilis vai muižas, jo tas neatbilda kristīgās dzīves askētismam. Tāpēc kalvinisti nopelnīto naudu investēja jaunos darījumos, tādā veidā veicinot kapitālistiskās ekonomikas veidošanos. Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, 270.

¹⁸⁸ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, 272-275.

¹⁸⁹ Arī Kalvinam bija oponenti laikabiedru vidū. Piemēram, Anglijas baznīcas priesteris Ričards Hukers (1554-1600) ļoti spilgti raksturoja sava laikmeta teoloģijas problēmu, sakot, ka abas pretinieces – gan Roma, gan Ženēva – ir saslimušas ar nekļūdīgumu. Lai gan Hukers savos sprediķos sekoja sava laikmeta klasiskajai metaforai, ka pravieši ir kā mūzikas instrumenti Dieva rokās, viņš šo simbiozi papildināja ar cilvēciskā faktora nozīmi. Šis cilvēciskais elements nevis apšaubīja to, ka raksti ir nepilnīgi un kļūdaini saņemti, bet gan to, ka raksti tiek nepilnīgi un kļūdaini interpretēti. Hukers bija pārliecināts, ka uz rakstiem ir attiecināms nekļūdīgums soterioloģiskā izpratnē, bet ne vēsturiskā vai zinātniskā. Skatīt Egil Grisli, “Scriptural Hermeneutics,” in *A Companion to Richard Hooker*, Torrance Kirby, Rowan Williams eds. (Brill Academic Pub, 2008), 273-277.

saglabāt luteriskās ortodoksijas redzējumu, Valentīns Lošers (*Valentine Loescher*) mira 1749. gadā.

Hronoloģiski protestantiskās ortodoksijas periodu iedala trīs posmos: (1) **Ortodoksijas zelta laikmets**, kas sākas ar Vienprātības grāmatas (*Formula of Concord*) sarakstīšanu 1580. gadā un turpinās līdz 17. gadsimta otrajai dekādei jeb Trīsdesmitgadu kara sākumam. Šajā laikmetā notika teoloģijas formēšanās un aktīvākie teologi bija Vienprātības grāmatas izstrādātāji. Periodam raksturīgs pārliecinošs gars un radoša pieeja teoloģijas jautājumiem. Viens no ietekmīgākajiem šī laikmeta teologiem bija Mārtiņš Hemnics (*Martin Chemnitz*). Dogmatika tikai veidojās un balstījās uz Melanhtona darbu *Loci Communes*. (2) **Augstās ortodoksijas laikmets** sakrīt ar Trīsdesmitgadu kara laiku (1618–1648). Tas bija mazāk produktīvs laikmets, kurā pietrūka agrākā spēka. Laikmets iezīmējās ar skaidrāku luterisma pozicionēšanu iepretī Romas katoļticībam un kalvinismam, kas veicināja vienotākas doktrīnas veidošanu. Šajā laikmetā luteriskajā dogmatikā bija jūtama filozofijas un aristoteliskās terminoloģijas ietekme. Būtiska nozīme tika piešķirta arī kristīgās doktrīnas praktiskajam izmantojumam. (3) **Ortodoksijas sudraba laikmets** ietver laiku no Trīsdesmitgadu kara beigām līdz ortodoksijas perioda noslēgumam 1750. gadā. Tas bija garākais no visiem periodiem (aptuveni simt gadu). Periods iezīmējās ar analītiskās jeb induktīvās metodes ienākšanu dogmatikā, kas raudzījās uz teoloģijas jautājumiem induktīvi, virzoties no efekta uz cēloni. Arī šajā laikā tika saglabāta vēlme aktualizēt kristīgās dzīves svētuma nozīmi. Viens no ietekmīgākajiem sudraba laikmeta teologiem bija Johans Kvenštets.¹⁹⁰

Mārtiņš Hemnics (1522–1586) tiek uzskatīts par vienu no pirmajiem nozīmīgākajiem luteriskajiem teologiem, kas sāka veidot luterisko dogmatiku. Hemnics konsekventi ievēroja principu, ka visos jautājumos, par kuriem ir strīdi un nesaskaņas un par kuriem nav vienota viedokļa, vienīgajam tiesnesim ir jābūt Dieva Vārdam. Viņš lika vienādības zīmi starp Svētajiem Rakstiem un Dieva Vārdu, tomēr, respektējot Lutera idejas, arī saskatīja to atšķirību, uzskatot, ka Dieva Vārds ir pārāks par Rakstiem, jo Vārds pastāvēja vēl pirms Rakstiem. Dievs runāja uz cilvēkiem vēl pirms rakstītā vārda parādīšanās. Viss, kas ir pateikts Svētajos Rakstos, ir pilnīgi pietiekami mūsu pestīšanai, tāpēc “Svētais Gars nemācīs nekādas jaunas un atšķirīgas mācības caur baznīcas prelātiem un konciliem, kā vienīgi tās, kuras ir atklātas caur Jēzu Kristu un viņa

¹⁹⁰ Robert D. Preus, *The Theology of Post-Reformation Lutheranism* (Saint Louis, MO: Concordia Publishing House, 1970), 44-47.

apustuļiem”.¹⁹¹ Tā bija ļoti skaidra opozīcija katoliskās baznīcas mācībai par Bībeli un tradīciju kā autoritāti. Attiecībā uz Bībeles autoritāti Hemnics uzskatīja, ka tās autors ir pats Dievs, kurš pats ir izvēlējis, kādas lietas šajā grāmatā iekļaut. Viņš rakstīja:

Senais Izraēlis bija Dieva izraudzīts Svēto Rakstu sargātājs, kuros caur dievišķo inspirāciju bija pierakstīta un glabāta viņa debesu doktrīna, kas no pasaules iesākuma bija uzticēta sentēviem un atklāta Mozum.”¹⁹² “Dievs izvēlējās nerakstīt visu likumu, bet uzrakstīja ar savu pirkstu dekalogu un deva Mozum rīkojumu atlikušo rakstīt saskaņā ar viņa diktēto .. Tāds bija Rakstu sākums.¹⁹³

Tātad Dievs pats ir rakstījis dekalogu, bet pārējo Bībeles tekstu tās autoriem diktējis. Šī inspirācija piešķīra Rakstiem tādu kanonisko autoritāti, ka tos var saukt par Debesu doktrīnu.

Šim agrīnajam luteriskās ortodoksijas skatījumam netrūka arī kritiķu. **Georgs Kaliss** (1586–1656) bija luteriskās ortodoksijas teologu laikabiedrs. Kā teoloģijas profesors Helmštetē G. Kaliss mēģināja veidot kristietību vienojošu teoloģiju. Viņš vienlīdz kritiski izteicās gan par Romas katoļu, gan luteriskās ortodoksijas doktrīnām, par ko izpelnījās apsūdzības gan sadarbībā ar katoļiem, gan kalvinistiem. Viens no jautājumiem, kurā Kalisam bija nesaskaņas ar luterisko ortodoksiju, bija tieši mācība par Rakstu inspirāciju. Kaliss uzskatīja, ka visi Raksti nav vienlīdz inspirēti, bet tie satur dievišķi inspirētas un atklātas atziņas. Luteriskās ortodoksijas skatījumā tā bija bīstama mācība, jo piešķīra cilvēkam, Rakstu lasītājam, tiesības izvērtēt un šķirot, kuri teksti ir inspirēti un kuri nav, tādējādi pazaudējot jebkādu konsekveni. Kaliss deva priekšroku skatījumam, ka Rakstu autori ir dievišķi vadīti (nevis inspirēti) un ka šī vadība pasargāja viņus no kļūdīšanās. Autori rakstīja Dieva vēstījumu, bet ar pašu izraudzītiem vārdiem. Reaģējot uz šo opozīciju, luteriskā ortodoksija centās nostiprināt savu nostāju inspirācijas jautājumā. Lielā mērā, pateicoties tieši Kalisa opozīcijai, 17. gadsimtā pilnībā noformējās luteriskās ortodoksijas mācība par verbālo inspirāciju.¹⁹⁴

Johans Gerhards (1582–1637) tiek uzskatīts par trešo nozīmīgāko luterisko teologu pēc Mārtaņa Lutera un Mārtaņa Hemnica. Ticību Rakstiem Gerhards pamato nevis ar to, ka par tiem liecina baznīca, bet gan ar to, ka “tie ir Dieva balss”. “Patiesībā visa kristietība ir atkarīga no šī

¹⁹¹ J.A.O. Preus, *The Second Martin. The Life and Theology of Martin Chemitz* (St. Louis, MO: Concordia Publishing House, 1994), Kindle loc. 3595. Autora tulkojums.

¹⁹² *Ibid.*, Kindle loc. 3655. Autora tulkojums.

¹⁹³ *Ibid.*, Kindle loc. 3610. Autora tulkojums.

¹⁹⁴ Robert D. Preus, *The Theology of Post-Reformation Lutheranism. A Study of Theological Prolegomena* (Sint Louis, London: Concordia Publishing House, 1970), 274, 281.

viena pamata: Svētais Gars caur praviešiem un apustuļiem uzrakstīja to, ko mēs lasām Rakstos”,¹⁹⁵ un “Rakstu vārdi ir Svētā Gara vārdi un tāpēc atklāj mums viņa prātu”.¹⁹⁶ Pravieši un apustuļi bija Svētā Gara sekretāri, tāpēc vienīgais veids, kā mums atklājas Svētā Gara nodomi, ir caur Rakstiem.¹⁹⁷ Gerhards vilka paralēles ar pāvesta darbību un Svēto Garu. Pāvests runā to, ko viņš domā, un, kad viņš vēlas to nodot tālāk, viņš raksta vēstules un sūta tās ar saviem sūtņiem. Tāpat arī Gara domas atklājas viņa vārdos jeb rakstos; un, kad Gars vēlas, viņš sūta savus praviešus sludināt vēsti tālāk. Ikviens, kas šos vārdus klausās, patiesībā dzird Gara balsi. Gerhards lika uz svariem pāvestu un Svēto Garu, viņš kritizēja pāvesta piekritēju pārlicību, ka tas, ko domā Svētais Gars, kļūst saprotams no baznīcas, baznīcā un caur baznīcas balsi. Viņa atbilde bija, ka Svētā Gara prātu var uzzināt tikai caur Svētajiem Rakstiem.¹⁹⁸ No šejienes viņš izdarīja būtisku secinājumu, kas vienlaicīgi samazināja baznīcas un priesterības lomu, padarot to nebūtisku, un arī izcēla katra indivīda, kas lasa Svētos Rakstus, personīgo lomu. Gerhards teica, ka ikviens, kurš lasa vai klausās Svētos Rakstus, var teikt, ka pazīst un zina Svētā Gara domas. Tādā veidā baznīcas autoritāte pārstāvēt Svētā Gara domas tika nomainīta ar katra ticīgā iespēju, lasot Svētos Rakstus, personīgi iepazīt Svētā Gara gribu.

Šī nostāja padarīja aktuālu jautājumu par Rakstu interpretēšanu. Ja pāvesta interpretāciju nevar uzskatīt par autoritatīvu, tad – kādā veidā iespējams būt drošiem par jebkura cita cilvēka individuālajiem mēģinājumiem interpretēt Rakstus? Gerharda atbilde bija, ka pareizai Rakstu interpretācijai jebkura indivīda līmenī līdzās dabīgajai cilvēciskajai uztverei ir nepieciešama Svētā Gara apgaismība. Viņš atsaucās uz Lutera sacīto, ka bez Svēta Gara gaismas mums nebūtu saprotama pat vismazākā rakstu zīmīte. Tam nepieciešama lūgšana un ticība. Tie ir vienīgie priekšnoteikumi, lai lasītājs saprastu “debesu doktrīnu” pat visgrūtākajās Rakstu vietās. Raksti ir skaidri un saprotami, viss tajos ir vienlīdz svarīgs, un neviena tās vieta nav pretrunā vai nesaskaņā ar citām vietām.¹⁹⁹ Gerhards piedēvēja Bībelei visas tās īpašības, kuras saskaņā ar Aristoteli pieder pie pirmā zinātniskā principa. Pirmais princips ir nedalāms, patiess un brīvs no jebkādas kritikas, pats sevi apstiprina, nav pretrunīgs un neprasa pierādījumus.²⁰⁰ Līdz ar to ir saprotams, ka Gerhards

¹⁹⁵ John Gerhard, *Loci theologici*, ed. J.F. Cotta (Tübingen, 1762), II, 21.

¹⁹⁶ *Ibid.*, II, 23.

¹⁹⁷ *Ibid.*, II, 25.

¹⁹⁸ *Ibid.*, II, 27.

¹⁹⁹ Johann Gerhard, *On Interpreting Sacred Scripture and Method of Theological Study* (Concordia Publishing House, 2017).

²⁰⁰ Johannes Wallmann, *Pietismus und Orthodoxie* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2010), 293.

nonāca līdz mācībai par ebreju teksta punktuācijas zīmju inspirāciju.²⁰¹ Runājot par Rakstu inspirāciju, Gerhards raksta:

Dieva vārds var tikt uztverts pēc būtības kā paša Dieva izteiktās domas, vai arī kā nejauša sludināšana un rakstīšana. Tāpat kā katrā inteliģentas personas veiktā rakstu darbā, arī pravietiskajos un apustuliskajos rakstos jāpatur prātā divas lietas: pirmkārt, rakstītie burti, zilbes un vārdi, kuri ir ārējie simboli, kas liecina par prāta izteiktām idejām, un, otrkārt, pašas domas, kas ir šīs ar simboliem, burtiem, zilbēm un vārdiem izteiktās lietas. Jēdzienā “raksti” mēs iekļaujam abus, jo īpaši pēdējo.²⁰²

Tāvad inspirācijas notikums primāri jāattiecina uz Rakstos izteiktajām idejām un domām, taču arī forma, kā šīs idejas ir izteiktas, pierakstītas un sakārtotas, ir notikusi caur inspirāciju, jo viss kopā veido Rakstus. Domas un vārdi vienmēr ir būtiski. Lai arī domas ir svarīgākas par vārdiem, abi nav šķirami.

Johans Andreass Kvenštets (1617–1688) ļoti skaidri noformulēja Bībeles nekļūdīgumu un nemaldīgumu, ko pamatoja ar verbālās inspirācijas notikumu. Doktrīna kļuva par vienu no ortodoksā protestantisma stūrakmeņiem:

Svētais Gars nevis vienkārši iedvesmoja (inspirēja) praviešiem un apustuļiem Rakstu saturu un vārdu nozīmi, lai tie pēc tam varētu šīs domas ietērt savos vārdos un stilā, bet Svētais Gars burtiski deva, inspirēja un diktēja gan vārdus, gan katru domu atsevišķi.²⁰³

Sākotnējā Lutera nostāja, ka Kristus ir patiesais Svēto Rakstu ticības saturs, tika nomainīta ar ticību Svētajiem Rakstiem kā “debesu doktrīnai”, kurā visas to daļas ir vienlīdz svarīgas neatkarīgi no tā, vai tie ir vēsturiski, poētiski vai reliģiozi teksti. Visi teksti ir vienlīdz dievišķi atklāti. J. Kvenštets rakstīja:

Viss, kas ir Dieva inspirēts, ir paties un stāv pāri cilvēka kritikai. Visos laikos un visos apstākļos tā ir patiesība, kas brīva no kļūdām un maldiem.²⁰⁴

Viņa bažas bija ļoti pamatotas – ja izrādītos, ka kaut viens Bībeles pants nav Svētā Gara inspirēts, tad Sātans to nekavējoties piedēvētu visai nodaļai, visai grāmatai un visbeidzot visai

²⁰¹ Johann Gerhard, *Loci Theol* II, p. 23b. Citēts Emil Brunner, *The Christian Doctrine of God: Dogmatics: Vol. I* (Eugene, OR: James Clarke Lutterwoth Press, 1950), 111.

²⁰² *Loci Theologici*, II, 14, citēts Robert D. Preus, *The theology of post-Reformation Lutheranism* (Saint Louis: Concordia Pub. House, 1970), 267-268. Autora tulkojums.

²⁰³ *Systema*, P.I, C.4, S.2, q.4 (I, 72), citēts Robert D. Preus, *The theology of post-Reformation Lutheranism* (Saint Louis: Concordia Pub. House, 1970), 281. Autora tulkojums.

²⁰⁴ Quenstedt, *Theologia didactico – polemica*, I, 79. Citēts David R. Law, *Inspiration* (London: Continuum, 2001), 78-79. Autora tulkojums.

Bībelei un tādā veidā iznīcinātu Rakstu autoritāti.²⁰⁵ Galvenais Rakstu nekļūdīguma aizstāvēšanas iemesls slēpās ļoti vienkāršā loģikā – ja Bībelē ir kļūdas kādos ģeogrāfiskos vai vēsturiskos faktos, tas nozīmē, ka tajā var būt kļūdas arī teoloģiskos jautājumos un pat fundamentālās patiesības doktrīnās. Ja tas ir tā, tad šī grāmata nevar būt Svētā Gara jeb Patiesības Gara inspirēta.

Šajā jautājumā ortodoksā luterisma pārstāvjiem izvērtās debātes ar oponentiem (ar ekumeniski orientēto luterāņu teologu Georgu Kalisu un jezuītiem), kuri iebilda pret to, ka katra Bībelē minētā sīkā un sadzīvīskā lieta tiek uzskatīta par dievišķi inspirētu. Šajās diskusijās luteriskā ortodoksija aizstāvēja holistisko skatījumu, kas apstiprināja, ka Rakstos nav nekā maznozīmīga, lai gan lasītājam tā varētu šķist. Viss Rakstos atrodamais tur ir nevis cilvēku gribas dēļ, bet gan Dieva Gara izvēles dēļ – ar viņa dotiem vārdiem un bez jebkādam kļūdas iespējam.

J. Kvenštets nekavējās uzsvērt dievišķās inspirācijas “absolūti unikālo un pārdabisko Dieva darbību”, kas nav salīdzināma ne ar ko citu un kas piemīt tikai Rakstiem. Tā ietver pārdabisku un ārkārtēju cilvēciskā prāta apgaismošanu, kas ļoti praktiskā veidā deva “unikālus impulsus, pamudinājumus, iedvesmu, atklāsmi un ieteikumus”²⁰⁶ konkrēto Rakstu sarakstīšanai. Pamatojoties uz 2Pēt 1:21, J. Kvenštets mēģināja modelēt šīs inspirācijas mehānismu. Viņš teica, ka autori tika Dieva pamudināti satvert rokās spalvu un noskaņot savus prātus uz doktrīnas rakstīšanu. Viņi bija iekšēji apgaismoti ar pārdabisku gaismu un apveltīti ar Svēto Garu, lai varētu rakstīt ar cieņu gan pret saturu, gan izvēlētajiem vārdiem. Svētais Gars pielāgojās praviešu dabīgajām spējām un caur vienu runāja greznāku valodu, bet caur citu – vienkāršāku. Gars pielāgojās praviešu izpratnei, lai atklātie noslēpumi atbilstu to dabiskajam runas stilam.²⁰⁷

Katoļu jezuītu ordeņa teologi veidoja nopietnu opozīciju luteriskās ortodoksijas teologu doktrīnai par verbālo inspirāciju. Viens no argumentiem bija, ka Rakstos ir acīmredzamas stilistiskas atsevišķo grāmatu atšķirības. Katrs autors ir rakstījis sev raksturīgajā veidā, un tāpēc nevar šos tekstus saukt par Svētā Gara runu. Uz šo argumentu ortodoksijas teologi atbildēja, ka Svētais Gars nolaižas līdz katra autora līmenim un pielāgojas katra rakstītāja stilistiskajām īpatnībām. Šo pielāgošanos, piemēram, **Johans Konrāds Danhauers** (1603-1666) salīdzināja ar

²⁰⁵ Quenstedt, *Theologia didactico – polemica*, I, 102. Citēts David R. Law, *Inspiration*, 78-79.

²⁰⁶ *Systema*, P.I, C.4, S.2, q.3, Bebaiois 1 & 2. (I, 69-70) Citēts Robert D. Preus, *The Theology of Post-Reformation Lutheranism. A Study of Theological Prolegomena* (Sint Louis, London: Concordia Publishing House, 1970), 275. Autora tulkojums.

²⁰⁷ *Systema*, P.I, C.4, S.2, q.4. Citēts Preus, 289.

ērgļu spēli – Svētais Gars kā ērgelniēks spēlē grandiozu melodiju, kurā skan galvenā, vienojošā tēma, taču viņam visu laiku jāreķinās ar konkrētā instrumenta stabulēm un iespējām.²⁰⁸ Šī pieskaņošanās jeb Gara pielāgošanās cilvēka runas stilam un uztveres spējām ir nozīmīga verbālās inspirācijas doktrīnas sastāvdaļa. Tā šķietami atrisina problēmu ar Rakstu atšķirīgajiem stiliem, tomēr nav saprotams, kāpēc pravietim, nepiedaloties vēstījuma satura tapšanā, ir nepieciešams saglabāt savu identitāti, tādējādi radot maldīgu iespaidu, ka viņš tomēr ir piedalījies satura izveidē.

Cits jezuītu pretarguments bija pieejamās atšķirīgās Svēto Rakstu manuskriptu kopijas. Tā kā tekstu oriģinālās versijas ir zudušas, bet daudzās to kopijas reizēm atšķiras, tad kā mēs varam būt droši, ka mūsu rīcībā vispār ir pareizais teksts, un kā mēs varam to saukt par Gara iedvestiem. Dogmatiski jau bija pazīstami ar tekstkritikas atklātajām problēmām, tomēr paturēja viedokli, ka arī pārrakstītās kopijas ir inspirētas, jo pārrakstītāji ir strādājuši uzticīgi un centušies saglabāt ne tikai visus vārdus, bet arī domu. Danhauera arguments bija, ka mums nav nepieciešami autoru sarakstītie oriģināli, lai mūsu rīcībā būtu autentisks un inspirēts Dieva vārds, tāpat kā mums nav nepieciešams kauss, no kura dzēra Kristus, lai mēs varētu svinēt Eiharistiju.²⁰⁹

Abrahams Kalovs (*Abraham Calovius*, 1612–1686) bija pārliecināts, ka, tiklīdz atklāsies, ka kaut viens vārds Bībelē nav inspirēts, vairs nevarēs teikt, ka “visi Raksti ir Dieva iedvesmoti” (2Tim 3:16). Tāpēc bija būtiski saglabāt mācību, ka ne tikai domas vai idejas Rakstos ir inspirētas, bet arī forma, kādā šīs domas un idejas ir izteiktas, proti, katrs vārds, burts un akcents ir inspirēts.²¹⁰ Jau 17. gadsimta beigās luteriskās ortodoksijas teoloģijas rezultāts bija atziņa, ka Raksti ir Dieva Vārds tāpēc, ka tie ir verbāli inspirēti. Luteriskajai ortodoksijai vairs nebija atšķirības starp “Pāvils runāja” un “Dievs runāja”, jo viss, kas ir Bībelē, ir Svētā Gara, nevis cilvēku izraudzīts:

Svētie Raksti ir dievišķās inspirācijas rezultāts, un šī inspirācija izpaužas ne tikai tajos izteikto domu un apgalvojumu nolūkā, bet arī pašās domās un vārdos. Tas ir jāsaprot tā, ka praviešu un apustuļu individuālie vārdi, kā tie ir iekļauti Svētajos Rakstos, ir Svetā Gara izraudzīti.²¹¹

Raksti nav mazāks Dieva Vārds kā tas, kas nāk no paša Dieva mutes.²¹² Raksti ir Dieva tiešā runa, Dieva balss, kas skan ikvienam, kas tos lasa. “Rakstos nav neviena vārda, pat rakstu zīmītes,

²⁰⁸ Dannhauer, *Hodosophia Christiana*, 58. Citēts Preus, 284.

²⁰⁹ Dannhauer, *Hodosophia Christiana*, 51. Citēts Preus, 286.

²¹⁰ Calov, *Systema*, I, 563. Citēts Preus, 282.

²¹¹ Robert D. Preus, *The Theology of Post-Reformation Lutheranism. A Study of Theological Prolegomena* (Sint Louis, London: Concordia Publishing House, 1970), 264-265.

²¹² Calov, *Apodixis Articulorum Fidei*, 37. Citēts Preus, 265.

kas tur nebūtu dievišķās inspirācijas dēļ.”²¹³ Šeit ir ļoti svarīgi saklausīt luteriskajai ortodoksijai būtisko ideju, ka Raksti nav vienkārši dievišķa grāmata vai dievišķo orākulu apkopojums, bet gan Dieva Vārds, kas ietver arī Dieva klātbūtni un spēku.

Kalovs, tāpat kā citi ortodoksie protestanti, centās saglabāt Lutera izpratni par Dieva vārdu, kas viņam nozīmēja Jēzu Kristu. Cenšoties ieviest skaidrību, Kalovs nodalīja Dieva runāto, pravietisko vārdu un hipostātisko Vārdu (Jēzu Kristu), tajā pašā laikā atsakoties vienu no otra nodalīt. Kad Dievs runā, tas vienlaicīgi ir Dieva Tēva izteiktais vārds, kas runāts caur hipostātisko Vārdu, bez kura Tēvs neko nerunā un nedara.²¹⁴ Lai cik sholastiski sarežģīti formulēta bija luteriskās ortodoksijas teoloģija, viens no tās stūrakmeņiem joprojām bija kristocentriskā Rakstu izpratne.

Luteriskās ortodoksijas uzsvaram uz Rakstiem kā Dieva Vārdu bija vēl citi ārējie cēloņi. 17. gadsimtā šī mācība bija arī kā opozīcija tiem teologiem, kuri turējās pie Lutera sākotnējās izpratnes, ka Dieva Vārds ir vienīgi Jēzus Kristus, bet Raksti ir vienīgi nedzīvs burts, ceļa zīme, kas norāda uz Kristu. Šādi uzskatīja Hermanis Rātmanis (*Hermann Rathmann*), Andrēass Osiandres (*Andrew Osiander*) un švenkfelderieši.²¹⁵ Tāpēc luteriskā ortodoksija, oponējot šiem uzskatiem, stingri uzsvēra, ka Dieva Vārds ir ne tikai Jēzus Kristus, bet arī Raksti!

Kā redzams, luteriskās ortodoksijas doktrīna formējās un nostiprinājās reformācijas izraisītās teoloģiskās krīzes karstas polemikas apstākļos. Luteriskajai ortodoksijai bija ne tikai jāaizstāv sava teoloģiskā sistēma pret jezuītu kritiku, bet straujās protestantiskās ticības fragmentācijas rezultātā jādiskutē ar citādāk domājošajiem teologiem no pašu vidus. **Dogmatiskās sistēmas stabilitātes vārdā priekšroka tika dota verbālās inspirācijas doktrīnai.**

3.10. Reformētā ortodoksija un Raksti kā dievišķa mācība

Sākot no 16. gadsimta beigām līdz pat 18. gadsimta beigām reformētās teoloģijas ortodoksijas laiks iezīmē 200 gadu periodu pēc reformācijas notikumiem. Līdzīgi kā luterisko ortodoksiju, arī reformētās ortodoksijas laiku pētniecībā iedala četros vēsturiskos periodos: (1) agrīnā ortodoksija (1565–1620); (2) augstā ortodoksija (1620–1700); (3) piētisma ietekmētais

²¹³ Calov, *Biblia Novi Testamenti Illustrata*, II, 1034. Citēts Preus, 281.

²¹⁴ Calov, *Systema*, I, 457. Citēts Preus, 270.

²¹⁵ Preus, 271.

pārejas periods (1700–1740) un (4) ortodoksijas vēlīnā fāze un pārdabisko pieredžu laiks (1740–1800).²¹⁶

Jāatzīmē, ka kristīgās baznīcas vēsturē nav vienots viedoklis par reformēto ortodoksiju kā reformācijas ideju turpinātāju. Akadēmiskajā pētniecībā protestantiskā sholastika tiek aplūkota kā reformācijas procesa turpinājums, tomēr evaņģelikāņu teoloģijā ļoti spēcīgi ir pārstāvēts viedoklis, ka protestantiskā sholastika ir uzskatāma kā novirzīšanās vai reformācijas procesa pārrāvums.²¹⁷ Šīs vēstures interpretācijas pārstāvji par reformācijas gara turpinājumu uzskata radikālo reformāciju (anabaptismu) un piētismu. Tomēr, ja piētisma protests luteriskās ortodoksijas filozofiskās metodes lietošanai rada kādu būtisku pavērsienu vēlākajā luteriskajā teoloģijā, tad reformētās ortodoksijas veidotās teoloģiskās konstrukcijas lielā mērā palika noteicošas arī vēlākajā reformētajā teoloģijā. Tāpēc vēsturiskā procesa turpinājuma aizstāvji reformētās ortodoksijas teoloģiju pēc izmantotās metodoloģijas pielīdzina katoliskajai teoloģijai, kas ir pielāgota sava laika vajadzībām.²¹⁸

Francis Turetins (*Francis Turretin*, 1623–1687) bija viens no ievērojamākajiem reformētās teoloģijas pārstāvjiem. Dzimis Ženēvā, kur arī darbojās kā teoloģijas profesors un mācītājs. Viņš tiek dēvēts par “teoloģijas Aristoteli” un pieder pie reformētās teoloģijas augstās ortodoksijas. Turetins ne tikai sekoja Kalvina idejām, bet centās tās sistematizēt un pamatot, izmantojot viduslaiku sholastikas un grieķu filozofijas skolu.

Turetina ievērojamākais darbs *Institutio theologiae elencticae* (1688) *Locus 2* ir veltīts doktrīnai par Svētajiem Rakstiem. Viņš Rakstus uzskata par Dieva iedvestiem, tāpēc tie ir brīvi no jebkādām kļūdām. Turetins rakstīja, ka Dievs Bībeles autorus iedvesmoja, inspirēja un virzīja, tomēr tas nenotika ar spiedienu un mehāniski. Apustuļi sekoja Kristus pavēlei sludināt, un sludināšana ietver arī rakstīšanu. Viņu rakstītais ir tapis, gan atsaucoties Kristus pavēlei, gan arī apstākļu nepieciešamības dēļ.

²¹⁶ Willem J. van Asselt, “Reformed Orthodoxy: A Short History of Research” in Herman J. Selderhuis ed. *A Companion to Reformed Orthodoxy* (Leiden: Brill, 2013), 11.

²¹⁷ Skatīt piemēram, Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 455-456. Willem J. van Asselt, “Reformed Orthodoxy: A Short History of Research” in Herman J. Selderhuis ed. *A Companion to Reformed Orthodoxy* (Leiden: Brill, 2013), 12-13. Euan Cameron, *Interpreting Christian History. The Challenge of the Churches' Past* (MA: Backwell Publishing, 2005), 148-150

²¹⁸ Willem J. van Asselt, 20.

Rakstu autori tika tā vadīti un Svētā Gara iedvesmoti (inspirēti), ka rakstītā saturs un vārdi ir autoritatīvi (autentiski) un dievišķi. Visas Bībeles grāmatas nav vienlīdz ietekmīgas. Kā ir spožas un mazāk spožas zvaigznes, tā arī ir grāmatas, kas satur svarīgākas mācības, un grāmatas, kas satur ne tik svarīgas mācības. Tādā veidā atšķiras, piemēram, evaņģēliji un Pāvila vēstules no Rutes un Esteres grāmatas. Tomēr visās grāmatās ir patiesība un godība, kas tās dara dievišķas un autoritatīvas, un tajās nav atrodams nekas, kas šo autoritāti liktu apšaubīt.²¹⁹

Turretins raudzījās uz Bībeles autoriem kā nekļūdīgas ticības cilvēkiem, kas arī visu viņu uzrakstīto padarīja par nediskutējamu: “Praviešu un apustuļu liecība ir pārāka par ikvienu iebildumu un nevar tikt ar prātu apšaubīta.”²²⁰ Ja to dara, tad vai nu autori ir bijuši pievilti, vai arī viņi vēlas pievilt citus, taču neviens no šiem apgalvojumiem nav patiesība. Turretins uzskatīja, ka šo cilvēku saikne ar Dievu un veids, kā Dievs viņiem atklāja patiesību, bija nekļūdīgs, jo viņi bija “acu un ausu liecinieki tajās lietās, kuru uztveršanā tie iesaistījās ar dedzīgu aizrautību”.²²¹ Viņš atzina Bībeles autoru cilvēcisko kļūdīgumu vienīgi morāles jautājumos. Ticības jautājumos apustuļi un Bībeles autori bija nekļūdīgi. “Gars viņus vadīja visā patiesībā tā, ka viņi nekad nekļūdījās.”²²² Turretins uzskatīja, ka, piemēram, Pētera liekulība, kas aprakstīta Gal 2:12, bija viņa grēcīguma rezultāts, nevis nepareizās ticības izpausme. Interesanta ir no Turretina augstā Bībeles skatījuma izrietošā loģika attiecībā uz Bībeles ļaunajiem tēliem. Pēc tādas autoritātes piešķiršanas tekstam viņš jūta vajadzību tomēr paskaidrot, ka ne visam Bībelē rakstītajam ir normatīva autoritāte, proti, Dieva zaimotāju un velna izteicieni, kas ir pierakstīti, nav kristīgas uzvedības normatīvi teksti. Tas, kas attiecas uz pilnīgi visiem tekstiem, ir vēsturiskās patiesības autoritāte.

Attiecībā uz Vecās Derības masoretu teksta punktuāciju Turretins uzskatīja, ka pareizo patskaņu izvēle arī ir saņemta tieši no Svētā Gara, citādi Rakstu autoritāte sāktu ļodzīties. Tāpat inspirācija attiecas uz vismazāko rakstu zīmīti. Ņemot vērā to, ka masoretu teksta punktuācija tika izveidota laikā starp 7.–9. gadsimtu pēc Kristus, tika izteikti pieņēmumi, ka praviešiem šī punktuācijas metode bija zināma, lai gan tika ieviesta tikai pēc 15 gadsimtiem. Līdzīgas problēmas bija arī ar Bībeles tulkojumiem. Inspirēti var būt tikai oriģinālie ebreju un grieķu teksti.²²³

²¹⁹ Turretin, *Institutio*, 2.4.5-6, skatīt *The Doctrine of Scripture*, ed. and trans. by John W. Beardslee III (Grand Rapids: Baker Book House, 1981), 41.

²²⁰ Turretin, *Institutio*, 2.4.14, skatīt *The Doctrine of Scripture*, 45.

²²¹ *Ibid.*, 2.4.14, skatīt *The Doctrine of Scripture*, 46.

²²² *Ibid.*, 2.4.23-24, skatīt *The Doctrine of Scripture*, 54.

²²³ *Ibid.*, 2.11.11-12, skatīt *The Doctrine of Scripture*, 131.

Benedikts Piktets (*Benedict Pictet*, 1655–1724) bija nākamās paaudzes Šveices kalvinisma teologs, kurš ar pieaugošu pārliecību uzskatīja, ka Svēto Rakstu nemaldīgumu aizstāv pati Bībele. Piktets uzskatīja: “Nav jādomāt, ka Svētais Gars vienmēr diktēja praviešiem un apustuļiem katru vārdu, ko viņi rakstīja.” Tajā pašā laikā viņš bija pārliecināts, ka praviešus un apustuļus vadīja Svētais Gars un tāpēc, rakstot Svētos Rakstus, viņi tika pasargāti no “mazākas kļūmes vai kļūdas”.²²⁴

Luišs Gausens (*Louis Gaussen*, 1790–1863) atsaucās uz zināmo tekstu 2Tim 3:13, kur teikts, ka “visi šie Raksti ir Dieva iedvesti”, un saklausīja tajā pašu Bībeles sarakstītāju pārliecību, ka “viņu Raksti ir inspirēti, viņu stāsti ir vadīti no augšas un tas, kurš caur viņiem kaut ko stāsta, runā, norāda un atklāj, ir pats Dievs”.²²⁵ Dieva Svētā Gara līdzdalība Bībeles tapšanā apstiprina, ka tajā nevar būt nekāda veida kļūdas. Bībele ir nekļūdīga un nemaldīga.

Nenoliedzami, reformētās teoloģijas augstais Rakstu skatījums un verbālās inspirācijas doktrīna, tāpat kā luteriskā ortodoksija, veidojās teoloģiskās krīzes apstākļos. Kā norāda Tods Bilings (*J. Todd Billings*), reformētā tradīcija 16. gadsimtā meklēja savu ceļu starp, viņaprāt, divām aplamībām – katoļticības Trentas koncila paziņojumiem, ka Raksti un tradīcija ir paralēli dievišķās atklāsmes avoti, un radikālās reformācijas mēģinājumu nodalīt Svēto Garu dzīvē no Svētā Gara Rakstos.²²⁶ Krīzes risinājums tika meklēts Rakstu iekšējā liecībā, to norādēs pašiem uz savu autoritāti. Tātad bija jāiegūst no baznīcas un cilvēka pilnīgi neatkarīga autoritāte, uz kā veidot “dievišķu mācību”.

Reformētās ortodoksijas skatījums uz Bībeles inspirāciju bija samērā vienots no reformācijas sākuma līdz pat 19. gadsimtam. Sākot no Kalvina teoloģijas, līdz pat augstās ortodoksijas laikam 18. gadsimtā visi reformētie teologi aizstāvēja Rakstu inspirācijas doktrīnu. Tomēr ekskluzīvi verbālās inspirācijas mācību reformētajā teoloģijā pamatoja tieši augstās ortodoksijas laika pārstāvji, jo īpaši Francis Turetins.²²⁷

²²⁴ Benedict Pictet, *Christian Theology*, trans. Frederick Reyroux (London, 1834), 33-34. Autora tulkojums.

²²⁵ Gaussen, *Divine Inspiration of the Bible*, 25. Autora tulkojums.

²²⁶ J. Todd Billings, “Scripture” in *The Cambridge Companion to Reformed Theology*, ed. by Paul T. Nimmo and David A. S. Fergusson (Cambridge University Press, 2016), 21.

²²⁷ John V. Fesko, “The Doctrine of Scripture in Reformed Orthodoxy” in Herman J. Selderhuis ed. *A Companion to Reformed Orthodoxy* (Leiden: Brill, 2013), 463-464.

Šim vēsturiskajam faktam ir izšķiroša nozīme tālākajā verbālās inspirācijas doktrīnas nostiprināšanās procesā, jo Turetina teoloģija atstāja milzīgu iespaidu uz 19. gadsimta Amerikas prezbitēriānismu un tam sekojošo 20. gadsimta evaņģelikālismu. Kā aprāda ievērojamais 20. gadsimta luterāņu teologs Karls Brātens (*Carl E. Braaten*), sākotnējo Kalvina mācību par Svētā Gara lomu Rakstu saprašanā un pieņemšanā pamazām nomainīja mācība par patiesību, kas ir induktīvi un ar racionāliem pierādījumiem iegūstama no Svētajiem Rakstiem. Viņš raksta: “Biblicisms, kas radās vēlākajā kalvinismā, atstāja novārtā Kalvina mācību; tas pārakmeņoja Bībeles autoritāti par Svētā Gara diktētiem vārdiem.”²²⁸ Franča Turetina *Institutio theologiae elencticae* ortodoksā sholastika veidoja pamatu 19. gadsimta Prinstonas Teoloģiskā semināra reformētās teoloģijas studiju un mācītāju mācību programmai, kas principiāli turējās pie verbālās inspirācijas un Svēto Rakstu nekļūdīguma un nemaldīguma doktrīnas. F. Turetina sistemātiskā teoloģija līdz pat gadsimta beigām kalpoja kā galvenais protestantiskās doktrīnas avots.²²⁹ Turetina teoloģija ietekmēja tādus ievērojamus 19. gadsimta Prinstonas Teoloģiskā semināra reformētos teologus kā Ārčiboldu Aleksanderu (*Archibald Alexander*), Čārlzu Hodžu (*Charles Hodge*) un Ārčiboldu Aleksanderu Hodžu (*Archibald Alexander Hodge*).

3.11. Protestantu ticības apliecības kā atbildes teoloģiskajām krīzēm

Risinot jautājumu par verbālo inspirāciju kā atbildi uz teoloģisko krīzi, saprotam, ka protestantiskā baznīca nemitīgi ir atradusies teoloģisku krīžu spriedzē. Interesanti ir pētīt baznīcas atbildes uz katra laikmeta krīzi laika dinamikā. Viena no senākajām luteriskās ticības apliecībām ir **Augsburgas ticības apliecība** (1530), kurā kūrfirsti, firsti un pilsonības pārstāvji 28 punktos iepazīstina Svētās Romas impērijas imperatoru Kārli V ar luterisko ticību. Teksta autors ir Filips Melanhtons, un ievadā, kas tika adresēts imperatoram, tika minēts sacerējuma vēsturiskais konteksts:

Lai spriestu par nesaskaņām mūsu svētās, kristīgās ticības jautājumos. Lai ar šiem ticības jautājumiem saistītos dažādo partiju viedokļus un izteikumus varētu savā starpā mīlestībā, lēnprātībā un laipnībā abpusēji uzklaut, apdomāt un apspriest.²³⁰

²²⁸ Karls Brātens, *Luteriskās teoloģijas principi*, tulk. L. Hansone, B. Puidza, I. Ezerniece (Rīga: Ceļš 2001), 7.

²²⁹ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 65.

²³⁰ *Vienprātības grāmata*, “Augsburgas ticības apliecība” (Rīga: Augsburgas institūts, 2001), 38.

Šajā ticības apliecībā ir saklausāms nodoms jaunās atziņas saskaņot ar katolisko mācību un baznīcas tradīciju. Tā ir veidota kā aicinājums uz diskusiju katoliskās tradīcijas ietvaros. Sacerējuma tonis ir izteikti draudzīgs. Ievada un noslēguma vārdi veidoti kā argumentēti, bet apspriešanai atvērti paziņojumi. Paziņojumā tiek runāts par vispārējo un katolisko baznīcu kā visu kopīgajām mājām. Noslēgumā tiek apliecināta šīs ticības apliecības saskaņa gan ar Rakstiem, gan ar katolisko baznīcu: “Ne mācībā, ne ceremonijās pie mums nekas nav pieņemts ne pret Rakstiem, ne katolisko baznīcu.”²³¹ Citiem vārdiem, Augsburgas ticības apliecība vēl ietver domu par iespējamu katoliskās baznīcas reformēšanu un vienotās ticības tradīcijas saglabāšanu.

Augsburgas ticības apliecībā nav atsevišķa artikula, kas būtu veltīts Svētajiem Rakstiem, lai gan atsauces uz tiem ir ļoti daudz. Tiek kritizētas lietas, kas ir pretrunā Svētajiem Rakstiem, norādīts uz jomām, kuras Svētie Raksti nemāca vai aizliedz. Noslēgumā ir apliecinājums, ka viss, kas ir apgalvots, ir “saistībā ar Svētajiem Rakstiem”. Rakstu autoritāte tiek pieņemta kā kristīgās ticības pamats, bet baznīcas tradīcija tiek aplūkota no tādas dzīves pozīcijām, kas ir saskaņā ar Rakstiem. Tajā pašā laikā ticības punktu skaidrojumos ir atsauces uz baznīctēviem Augustīnu, Hieronimu, Hrizostomu un Kipriānu, pāvestiem Gelasiju, Gregoriju un Piju. Respektīvi, piedāvātie ticības apliecības formulējumi ir tapuši ciešā sasaistē ar “Rakstiem un katolisko baznīcu”.

Līdztekus teoloģiski dziļi pārdomātajai argumentācijai Augsburgas ticības apliecība neslēpj teoloģisko krīzi. Ievadā minētas “nesaskaņas” un “dažādās partijas” kā iemesls nepieciešamībai rakstīt šādus paskaidrojumus, nobeigumā apliecināts, ka ticības punkti ir sastādīti “ļoti uzmanīgi, lai mūsu draudzēs neievieštos jaunas un bezdievīgas mācības”. Tie bija jautājumi, kas uztrauca valdnieku – tās bija bažas par impērijas sašķelšanos ticības konfliktu dēļ. Kūrfirsti un firsti centās pārliecināt imperatoru, ka nav ļāvušies nevienai maldu mācībai ārpus Rakstiem un baznīcas tradīcijas. Augsburgas ticības apliecības precīzie formulējumi vēlāk sastādītajā **Vienprātības grāmatas** tekstā tika pielīdzināti senajiem baznīcas ticības simboliem: “Tāpat kā senākos laikos Dieva baznīcā, izceļoties lielām nesaskaņām, tika radītas ticības apliecības [...]. Tāpat arī mēs esam nolēmuši palikt pie šīs kristīgās ticības apliecības.”²³²

²³¹ *Ibid.*, 72-73.

²³² *Vienprātības grāmata*, “Pamatdeklarācija” (Rīga: Augsburgas institūts, 2001), 507.

Vienprātības grāmata liecina par pusgadsimta laikā padziļinājušos teoloģisko krīzi, kad strīdos un nesaskaņās ar pretiniekiem, “pāvestiešiem” radās nesaskaņas arī pašu luterāņu vidū. Šīs nesaskaņas draudēja novest pie patiesās mācības izpostīšanas: “Bet tie, kas ticībā vāji, jūtas ļoti apgrēcināti, un daži no viņiem pat šaubās, vai šādu nesaskaņu vidū patiesā mācība ir mūsu vidū.”²³³ Tāpēc grāmatas uzdevums bija skaidrot strīdīgos jautājumus, “lai īsteni kristieši, kam rūp patiesība, varētu aizsargāt un aizstāvēt sevi pret tiem maldiem un samaitātību, kas ir izcēlusies”. Pret dažādajiem ticības virzieniem, kurus bija izraisījusi reformācija, bija jāvērs radikāla opozīcija, jo “patiesā mācība” ir tikai viena un “maldīgās grupas uzskati nevar tikt paciesti Dieva baznīcā”.²³⁴ Jautājums vairs nebija tikai par katoliskās baznīcas tradīciju apšaubīšanu, bet par Bībeles interpretācijas daudzveidību ārpus šīs tradīcijas, saskaroties ar anabaptistiem, antitrinitāriešiem un citām sektām.

Teoloģiskajai krīzei padziļinoties un vērstoties plašumā, nākamās teologu paaudzes sastādītajā Konkordijas formulas *Epitome* sadaļā (1577) jau sastopamies ar luteriskās ortodoksijas bezkompromisa uzsvāru uz Svētajiem Rakstiem, kas ir “vienīgā norma un mēraukla, pēc kuras ir jāizvērtē un jāiztiesā visas mācības, kā arī mācītāji”. Turpat tālāk tiek vēlreiz atkārtots, ka “Svētie Raksti paliek par vienīgo tiesnesi, normu un mērauklu, par atskaites punktu, pēc kura visām mācībām ir jātop izvērtētām un iztiesātām.”²³⁵ Cīņas lauks no polemikas par katoliskās baznīcas tradīciju bija pilnībā pārcēlies uz Bībeles interpretāciju. Visas strīdos iesaistītās puses ticēja, ka Bībele ietver skaidrus un nepārprotamus norādījumus par “patieso mācību” un ka šī cīņa ir izcīnāma, turoties vienīgi pie Rakstiem. Taču jau Melanhtona mēģinājums atrast vienprātību ar Kalvinu uzskatāmi parādīja, ka Bībeles valoda ir dažādi interpretējama. Augsburgas ticības apliecības *Variata* versija (1540) nekādā veidā nespēja izlīdzināt pieaugošās pretrunas, tikai saasināja luterāņu savstarpējās attiecības.

Senākajās reformētās tradīcijas ticības apliecībās arī neparādās Svēto Rakstu autoritātes sasaiste ar inspirācijas notikumu, piemēram, **Beļģijas ticības apliecībā** (1561) tiek citēts 2Pēt 1:21, ka pravieši runāja Svētā Gara vadīti un “tāpēc mēs saucam rakstus par Svētajiem Rakstiem”. Raksti kā kanoniska autoritāti ticības apliecībā nosaukta “ne tik daudz tāpēc, ka baznīca ir tos saņēmusi un apstiprinājusi, bet pāri visam tāpēc, ka Svētais Gars liecina mūsu sirdīs, ka tie ir no

²³³ *Ibid.*, 507.

²³⁴ *Ibid.*, 508.

²³⁵ *Vienprātības grāmata*, “Konkordijas formula: *Epitome*” (Rīga: Augsburgas institūts, 2001), 466-467.

Dieva”.²³⁶ Savukārt par apokrifu grāmatām ir teikts, ka baznīca var tās lasīt un no tām mācīties, tomēr tām nav tāda spēka, ar ko varētu pamatot kādu ticības jautājumu.

Nākamajos gados augošās teoloģiskās krīzes situācijā Rakstu autoritāte arvien vairāk tika pavērsta pret jebkādu baznīcas tradīciju. Ticības prakse tika balstīta Rakstu skaidrojumos, un katrs jaunais skaidrojums bija pamatojams vai apgāzams vienīgi ar Rakstiem. Līdz ar to turpmākajās baznīcu ticības apliecībās arvien vairāk tika nostiprināta Svēto Rakstu iekšējā autoritāte. Respektīvi, Raksti autoritāti iegūst nevis brīdī, kad tos lasa un skaidro kopienā, bet Rakstu autoritāte ir pati par sevi pastāvoša un autonoma. To pamatoja ar Svēto Rakstu inspirācijas doktrīnu.

1647. gada Anglijas prezbitēriāņu un anglikāņu **Vestminsteras ticības apliecībā** teikts, ka Vecās un Jaunās Derības grāmatas “visas ir dotas ar Dieva inspirāciju un ir ticības dzīves norma”. Neskatoties uz to, ka katoliskajā baznīcā un arī Austrumu baznīcā Bībeles Vecās Derības kanoni ietvēra ļoti atšķirīgas grāmatas, šie apokrifi tika nosaukti par “dievišķi neinspirētiem un rakstu kanonam nepiederošiem”. Svētajiem Rakstiem autoritāti piešķir nevis baznīca vai cilvēki, bet “pats Dievs kā šīs grāmatas Autors”. Bībele ir saņemta kā “tieša inspirācija no Dieva”, un tā ir “nemaldīga patiesība”. Raksti ir “augstākais tiesnesis, ar kuru var iztiesāt visas reliģiskās pretrunas, koncilu lēmumus, seno autoru rakstus, cilvēku mācības un individuālus garus”.²³⁷

Uz Vestminsteras ticības apliecības pamata tika veidotas arī dažādas citas ticības apliecības, piemēram, 1689. gada baptistu ticības apliecība un 1742. gada Filadelfijas ticības apliecība. Tajā minētā “tiešā inspirācija” un “nemaldīgā patiesība” 19. gadsimtā rezultējās arvien stingrāk formulētā doktrīnā par Rakstu nemaldīgumu un nekļūdīgumu. **Ņūhempširas baptistu ticības apliecībā** (1833) teikts, ka “Svēto Bībeli ir sarakstījuši dievišķi inspirēti cilvēki .. un tā ir patiesība bez nekādām kļūdām”. Arī šajā ticības apliecībā ir sniegta norāde, ka Bībele ir “augstākais standarts, ar kuru jāpārbauda katra cilvēka rīcība, pārliecība un uzskati”.²³⁸

²³⁶ Belgic Confession, <https://www.crcna.org/welcome/beliefs/confessions/belgic-confession#toc-article-3-the-written-word-of-god> (skatīts 14.02.2012).

²³⁷ Westminster Confession of Faith, 1:1, 1:4, 1:5, 1:8, un 1:10. Skatīt <https://www.apuritansmind.com/westminster-standards/chapter-1/> (skatīts 14.02.2021).

²³⁸ The New Hampshire Confession of Faith, <http://baptiststudiesonline.com/wp-content/uploads/2007/02/the-new-hampshire-confession-of-faith.pdf> (skatīts 14.02.2021).

Tālāk darbā sīkāk aplūkoti 18. un 19. gadsimta teoloģiskās krīzes iemesli, bet šajā brīdī tikai jāatzīmē, ka 19. gadsimta beigās kristīgā baznīca gan Eiropā, gan Amerikā sastapās ar nopietniem tradicionālās ticības izaicinājumiem, kas lika apšaubīt līdzšinējo Bībeles burtisko interpretācijas metodi. Tāpēc šajā laikā tapušās ticības apliecībās un rezolūcijās atradīsim arvien ciešāk nostiprinātu doktrīnu par Rakstu inspirāciju, nemaldīgumu un nekļūdīgumu. Protestantiskās baznīcas bija iesaistījušās cīņā, kurā tika sakustināti viņu ticības pamati – Svētie Raksti. Kā vienīgo izeju tie redzēja šo pamatu nostiprināšanu, lai tie būtu droši un stabili. Šo monumentālo doktrināro darbu pie pamatu nostiprināšanas 20. gadsimta sākumā nosauca par fundamentālismu.

ASV prezbitēriāņu baznīca bija pirmā, kas formulēja fundamentālisma principus. Tā bija mērķtiecīga atbilde teoloģiskajai krīzei konfesijā, jo 1909. gadā Ņujorkas prezbitēriāņu baznīca bija ordinējusi trīs mācītājus, kuri neapliecināja ticību Jēzus Kristus dzimšanai no jaunavas Marijas. Atbildot uz šo incidentu, **Prezbitēriāņu baznīcas ASV Ģenerālā asambleja** pieņēma piecus ticības apliecības principus (jeb kā tos vēlāk nosauca “piecus fundamentālisma punktus”), kuriem ir jāatbilst ikvienam ordinācijas kandidātam. Viens no tiem bija ticība Jēzus nevainīgajai ieņemšanai, bet cits – ticība “Rakstu oriģinālo manuskriptu nekļūdīgumam”.²³⁹ 1910. gada Ģenerālās asamblejas sanāksmes, kurā tika pieņemti pieci punkti, protokoli liecina par prezbitēriāņu baznīcas dziļām bažām par civilizācijas norietu pastāvīgo uzbrukumu ticībai dēļ,²⁴⁰ pieaugošo sabiedrības morāles pagrimumu, patvaļības un nelikumības garu, kas izpaužas kā jebkādas autoritātes noliegšana no vienas puses un rūpēm par mācības doktrināro tīrību no otras puses.²⁴¹

20. gadsimtā ASV baptistu un prezbitēriāņu paraugam sekoja arī luterāņu baznīca. Piemēram, Viskonsīnas Evaņģēliski luteriskā sinode, kas šobrīd Amerikā apvieno 364 000 ticīgo 1300 draudzēs, baznīcas ticību par Bībeli izsaka šādi: “Tā ir Svētā Gara inspirēta. Tas nozīmē, ka Dievs ieelpoja rakstniekiem *precīzas domas un vārdus*, kas viņiem bija jāraksta. Rezultātā *katrs apgalvojums Bībelē ir patiesība*.” (Autora izcēlumī.) Ticības punkti ir apkopoti aiz ievada, kurā

²³⁹ David K., *The Presbyterian Beginnings of Fundamentalism* (April 13, 2015) <https://www.history.pcusa.org/blog/2015/04/presbyterian-beginnings-fundamentalism> (skatīts 14.02.2021).

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ “Report of the Permanent Judicial Commission [of the General Assembly of the Presbyterian Church in the U.S.A.] May 27, 1910, re complaint against the Synod of New York,” in *The Presbyterian LXXX* (June 1, 1910), p. 20. Citēts George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture* (New York: Oxford University Press, 2005) Kindle Edition, 137.

izteikta pārliecība, ka “luterāņu baznīcas mācība ir sākotnējā, seno apustuļu un agrīno kristiešu baznīcas mācība”.²⁴² Savukārt Luteriskās baznīcas Misūri sinode apvieno divus 2 miljonus ticīgo vairāk nekā 6000 draudzēs, un tās 1973. gadā izdotajās “Rakstu un konfesionālo principu nostādņēs” par Bībeli teikts, ka “Raksti ir ar Dieva Svētā Gara inspirāciju doti, un tāpēc Dievs ir katra Rakstu vārda patiesais Autors”. Bībelē “nav kļūdu vai pretrunu, bet visās tās daļās un vārdos ir nekļūdīga patiesība. Mēs uzskatām, ka viedoklis, ka Rakstos ir kļūdas, ir *sola scriptura* pārkāpums”.²⁴³ Misūri sinodes pozīciju atbalsta arī Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca, par ko liecina 2001. gadā noslēgtā kanceles un altāra sadraudzība.²⁴⁴

Šajā īsajā ekskursā par dažādām ticības apliecībām pēc reformācijas novērojams pakāpenisks doktrīnas par Bībeles inspirāciju formēšanās process, kurā Bībeles autoritāte arvien vairāk tika saistīta ar pārdabisko inspirācijas fenomenu, kam tika piešķirtas nekļūdīguma un nemaldīguma īpašības. Teologs N. T. Raits pareizi norāda, ka jau no pašiem kristietības pirmsākumiem ticības apliecības bija kā baznīcas veļas aukla, uz kuras izkārtas tās drēbes, kas “netīrās veļas mazgāšanā” ir izmazgātas jeb asos strīdos un debatēs izšķirotie un attīrītie jautājumi.²⁴⁵ Tāpēc ticības apliecības (šeit domātas samērā nesenās) parāda ne tik daudz kādu objektīvu realitāti, bet gan atspoguļo katras baznīcas subjektīvo redzējumu, atbildot apgaismības, modernā un postmodernā laikmeta spiedienam. Pieaugot zinātniskajam racionālismam un pētnieciskajam kriticismam, kristīgā baznīca vienīgo risinājumu savas ticības nosargāšanā saskatīja Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnas nocietināšanā. Kā norāda Kristians Smits, Rakstu nemaldīgums un nekļūdīgums un no tā izrietošais dogmatisms nemaz “nav mantojums no agrīnajiem baznīctēviem, bet gan pavisam nesens teoloģisks pavērsiens, ko īstenoja Vestminsteras garīdznieki, atbildot uz plaši izplatīto 17. gadsimta filozofisko skepticismu”.²⁴⁶

²⁴² “What the Bible and Lutherans teach,” <https://wels.net/about-wels/what-we-believe/> (skatīts 16.02.2021). Autora tulkojums.

²⁴³ A Statement of Scriptural and Confessional Principles, “The Infallibility of Scripture”, <https://www.lcms.org/about/beliefs/doctrine/statement-of-scriptural-and-confessional-principles#IV>. Skatīts 16.02.2021.

²⁴⁴ “Ekumenisms – ieklausīšanās un tiekšanās pēc vienotības,” <http://www.lclb.lv/lv/?ct=ekumene> (skatīts 16.02.2021).

²⁴⁵ N. T. Wright, *How God Became King: The Forgotten Story of the Gospels* (New York: Harper Collins, 2012) Kindle Edition, 16.

²⁴⁶ Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 59. Atsaucoties uz Carlos Bovell, *By Good and Necessary Consequence: A Preliminary Genealogy of Biblicist Foundationalism* (Eugene, OR: Wipf and Stock, 2009). Autora tulkojums. Skatīt arī Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 105.

Domājot par šo pakāpenisko fokusa maiņu no Rakstu autoritātes baznīcas ietvaros uz Svēto Rakstu iekšējo liecību par inspirāciju, mūsdienā teologiem rodas pamatots jautājums – kā mēs varējām zināt, ka vieni Raksti ir inspirēti un citi (piemēram, deiterokanoniskās grāmatas) nav?²⁴⁷ Ja šo jautājumu neizlemj ne cilvēks, ne baznīca, bet pats Dievs, tad – kurā brīdī un kādā veidā viņš to ir darījis zināmu cilvēkam? Skaidrs, ka kādā vēsturiskā brīdī ir pieņemts šāds lēmums, uz kura tālāk būvēt mācību par tikai kanonisko grāmatu inspirāciju. Kristiešus ietekmēja 17. gadsimta vēlinās Renesanses laika filozofija un pamatisma epistemoloģija, kas mācīja izdarīt secinājumus loģiskas dedukcijas ceļā. Taču teologu radītā inspirācijas absolūtā premisa bija atvasināta no dažiem izteicieniem Rakstos un dogmatiku plaši izvērstajiem deduktīvajiem secinājumiem.²⁴⁸

Secinājumi

Luteriskās un arī reformētās ortodoksijas teologu raksturīga iezīme ir pārlicība, ka Rakstiem ir jābūt augstākiem par baznīcas tradīciju, kā arī cilvēka pieredzi un sajūtām. Nenoliedzami, reformācijas atklātais princips bija nemainīgs – Dieva atklāsme Jēzū Kristū ir galvenais notikums, un šī atklāsme bija inspirējusi gan Rakstu autorus, gan arī lasītājus. Tomēr, kā norāda Brevards Čailds, vēlākā protestantiskā teoloģija šo principu izmantoja arvien mazāk un nepietiekamāk.²⁴⁹ Atklāsmi attiecinot uz pašiem Rakstiem kā verbāli inspirētu tekstu, radās ilūzija, ka ir iespējams izveidot Rakstos droši balstītu nemainīgu un nemaldīgu kristīgās ticības tradīciju.

Jau 16. gadsimta beigās, kad tika izgudrota iespiedtehnika, Bībele kļuva pieejama visiem sabiedrības slāņiem. Ikviens, kurš to vēlējās un varēja atļauties, lasīja un centās skaidrot Bībeli. Fakts, ka Raksti no mācīto un izglīto teologu rokām nonāca plašākā sabiedrībā, īpaši ietekmēja tālāko Rakstu interpretācijas vēsturi. Turpinoties polemikai ar katoliskās baznīcas opozīciju, protestanti arvien vairāk Rakstus saskatīja kā kristīgās dogmatikas avotu un arvien mazāk tos lasīja kā senas liecības, kas jāskaidro sava laika kontekstā. Bībele tika saprasta kā tiešs vēstījums

²⁴⁷ Skatīt, piemēram, Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 104.

²⁴⁸ Christian Smith, *The Bible Made Impossible*, 105.

²⁴⁹ B. Childs, *The Theology of the Old and New Testaments*, 66.

paudzei, kas to lasa, un viens no tās skaidrošanas uzdevumiem bija uzturēt protestantisma dogmatiskās un teoloģiskās sistēmas.²⁵⁰

Veidojot doktrīnu par Rakstu verbālo inspirāciju, 17. gadsimta luteriskās ortodoksijas galvenais mērķis bija pierādīt šī notikuma autoritatīvo rezultātu. Kā novērojām, luterisko dogmatiku skatījums par Rakstu inspirāciju virzījās uz arvien ciešāk un skaidrāk definētu pārliecību par Rakstiem kā debesu doktrīnu. Lai to panāktu, bija trīs nozīmīgi principi. Pirmkārt, bija svarīgi parādīt, ka inspirācija norisinājās pilnīgā Dieva kontrolē un tekstu autori rakstīja pārdabiskas Dieva vadības iespaidā. Otrkārt, bija būtiski pierādīt, ka visi Raksti ir Dieva Gara sarakstīti un tādējādi tie veido saskanīgu doktrināru sistēmu, kurā nav nekādu trūkumu un nepilnību. Treškārt, visi Rakstu vārdi ir vienlīdz Dieva iedvesmoti un nav tādu tekstu, kas būtu mazāk iedvesmoti nekā citi.

Veicot šo uzdevumu, dogmatiski, cik vien iespējams, centās norobežoties no mēģinājuma aprakstīt kādus psiholoģiskus fenomenus, kā tieši notika inspirācija. Tas nebija tik būtiski, jo galvenā interese bija pievērst pašam rezultātam – Rakstiem un to autoritātei un uzticamībai. Ņemot vērā katoliskās baznīcas mācību, ka līdzās Svētajiem Rakstiem dievišķo autoritāti pārstāv arī baznīcas tradīcija, ortodoksā protestantisma teologiem bija būtiski pierādīt Svēto Rakstu mācību kā pilnīgi pietiekamu un paša Dieva izveidotu. Ja katoliskās baznīcas opozīcija pauda pārliecību, ka dievišķā inspirācija turpina darboties caur baznīcu visos laikmetos, tad luteriskās teoloģijas mērķis bija ierobežot inspirāciju vienīgi Svētajos Rakstos. Luteriskās ortodoksijas izpratnē inspirācijas notikumu nevarēja paplašināt ārpus Bībeles robežām, to nevarēja attiecināt uz kādām agrākām tradīcijām vai vēsturiskiem procesiem, kas saistīti ar Rakstu veidošanos. Inspirācijas notikums bija raksturīgs tikai un vienīgi Svēto Rakstu tapšanas procesam. Tāpēc būtiski bija uzsvērt nevis cilvēku inspirāciju, bet gan viņu izteikto un rakstīto vārdu inspirāciju. Verbālās inspirācijas doktrīna bija kā universāla atbilde visu veidu kritikai, jo ticības jautājumos visas atbildes tika iegūtas no Bībeles un uzskatītas par nemaldīgām un nekļūdīgām. Katrs vārds bija Dieva iedvesmots. Tādā veidā Svētā Gara dinamiskā darbība tika ierobežota ar rakstīto vārdo.

²⁵⁰ To pašu var teikt arī par katoļu baznīcas pētniecību, kas Bībeles kā vēsturiska dokumenta pētniecībai veltīja samērā maz pūļu, un līdz pat 17. gadsimtam galvenais uzdevums bija ar Bībeles eksegēzi pamatotas dogmatikas nostiprināšana. Skatīt Alastair Hamilton, "Humanists and the Bible" in Jill Kraye, ed., *The Cambridge Companion to Renaissance Humanism* (Cambridge University Press, 1996), 113-115.

Dogmas nostiprināšanos vēl vairāk veicināja protestantiskās baznīcas institucionalizācijas process. Rakstītais vārds kļuva par normatīvu kritēriju, kas ļāva izvērtēt gan ticības atbilstību patiesībai, gan, jo īpaši reformētajā teoloģijā, morāles un ētikas jautājumus. Par baznīcas teologu galveno uzdevumu tika izvirzīta iekšējās mācības vienotības saglabāšana. Pareizi skaidroti Raksti kļuva par vienīgo autoritāti, kas veidoja jaunās kristīgās kopienas dzīvi. Tikai un vienīgi Rakstiem bija jāklūst par atbilžu sniedzējiem uz visiem jautājumiem. Tāpēc viss Rakstos teiktais bija jāsaprot kā paša Dieva teiktais. Filozofiskās domas brīvība apsīka, un teologu darbs orientējās uz loģiku un sholastiku. Jo tālāk baznīcas teologi bija no sākotnējās atklāsmes, jo vairāk to darbs bija citēšana un esošo dogmu pārformulēšana modernākā valodā. Ja lielie teologi (Origens, Augustīns, Anselms, Luters un Kalvins) šo procesu brīvi transcendēja,²⁵¹ tad vēlākie dogmatiķi šādu brīvību neatļāvās un visas pūles veltīja lielo domātāju ideju sistematizēšanai un sakārtošanai stabilās doktrīnās, teoloģiskos traktātos un ticības apliecībās. Taču par spīti cerētajam, tas nevainagojās ar kādas Bībelē vienotas un vienādi ticošas kristīgās tradīcijas izveidošanos. Tieši pretēji, jo skrupulozāk teologi strādāja pie Bībeles doktrīnām, jo vairāk radās domstarpības un straujāk kristīgā ticība fragmentējās dažādos radikālās reformācijas virzienos (piētismā, puritānismā uc.).²⁵²

Protestantiskā ortodoksija veidoja fundamentālu pamatu visai vēlākajai kristīgajai teoloģijai, kas vai nu centās pie tās atgriezties, vai arī to kritizēja. Zinot ortodoksā protestantisma pamatus, labāk var saprast vēlākās reakcijas uz to – Šleiermaheru, Ričlu, amerikāņu liberālismu un sociālo evaņģēliju. “Visa mūsdienu teoloģija kaut kādā veidā ir atkarīga no klasiskajām ortodoksijas sistēmām,” saka Pauls Tilihs.²⁵³ Svēto Rakstu inspirācijas doktrīna bija viena no šīs fundamentālās sistēmas pamatelementiem. Tā tika sargāta un no jauna apstiprināta dažādās protestantu ticības apliecībās. Domstarpībām pieaugot, Raksti kļuva par teoloģiskās argumentācijas kara lauku un teoloģisko domstarpību krīze padziļinājās. Verbālās inspirācijas doktrīna bija utopiska cerība, ka no tās izrietošā interpretācijas metode atrisinās visus konfliktus un nodrošinās stabilas Rakstos balstītas tradīcijas izveidošanos. **Taču notika pretējais, mēģinot atrisināt krīzi ar teoloģiju, kas**

²⁵¹ Edward Farley, Peter C. Hodgson, “Scripture and Tradition” in *Christian Theology*, ed. by Peter C. Hodgson and Robert H. King, 2nd edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 74.

²⁵² Šo nemitīgās fragmentācijas procesu, kas turpinās arī mūsdienās, pētnieki min kā būtisku argumentu par verbālās inspirācijas aizstāvju pārliecības par Bībeles nekļūdīgumu iluzoro raksturu. Skatīt Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 207.

²⁵³ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, 277.

balstījās uz Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnu, kristīgā teoloģija nonāca vēl dziļākā krīzē. Kā vēlāk norādīja Ernsts Trelčs (*Ernst Troeltsch*), kristīgā tradīcija pamazām apguva rūgto mācību, ka nav iespējams nevienu baznīcu vai arī kādu Rakstu interpretāciju nosaukt par nekļūdīgu.²⁵⁴ Taču priekšā bija vēl lielāka krīze. Pienākot 19. gadsimtam, protestantisms bija spiests sastapties ne tikai ar pieaugošu fragmentēšanos atšķirīgās Bībeles interpretācijas dēļ, bet arī ar apgaismības racionālismu un straujo zinātnes attīstību.

²⁵⁴ Kā norāda Ernsts Trelčs, 16. un 17. gadsimta protestantisms uz visiem laikiem salauza absolūto katoliskās baznīcas autokrātiju un līdz ar to pārtrauca “baznīcas civilizācijas” ietekmi. Visas trīs “nekļūdīgās” baznīcas (katoliskā, luteriskā un reformētā) cita citu izslēdza un nolādēja, tādā veidā pilnībā atņemot ticību vienotas baznīcas iespējai. Pret savu gribu un pretēji savai ticībai protestantisms izjauca kristīgās baznīcas pārdabiskos pamatus. Skatīt Ernst Troeltsch, *Protestantism and Progress. The Significance of Protestantism for the Rise of the Modern World* (Philadelphia: Fortress Press, 1986), 54.

4. VERBĀLĀ INSPIRĀCIJA UN EVANĢELIKĀLISMS

Protestantiskās ortodoksijas laikmeta sastingumam sekoja 18. gadsimta atmodas kustības, kas vienlaicīgi sākās gan Anglijas un Amerikas puritānisma, gan Eiropas piētisma ietekmē. Tie bija protestantiskās ticības virzieni, kuri lika uzsvāru uz kristīgo pieredzi un svētu dzīvi. Tā nenoliedzami bija reakcija uz institucionalizētās baznīcas ortodoksās ticības nedzīvajiem augļiem. Latvija šajā laikā piedzīvoja ietekmīgu piētisma atmodu, ko izraisa hērnhūtiešu misionāru no Vācijas ierašanās un strauja brāļu draudžu dibināšana Vidzemē. Šai vēstures lappusei sīkāk pievērsta uzmanība nākamajā nodaļā, bet tagad tā tikai pieminēta, lai norādītu uz Latvijas vēstures sasaisti ar globālajiem notikumiem.

Līdzīgi kā pārējā Eiropā, arī Anglijā 16. un 17. gadsimtā pieauga neapmierinātība ar Anglijas baznīcas nepietiekamo reformāciju. Galvenie valsts baznīcas kritizētāji bija dažādi puritānisma strāvotāji, kuri vēlējās attīrīt baznīcas rituālus un mācību, kā arī katra ticīgā dzīvi no liekiem piesārņojumiem. Puritāņu ticības viens no stūrakmeņiem bija Bībeles nekļūdīgums, tāpēc katra ticības īpatnība un katrs principiālais uzskats bija ar savu pamatojumu Rakstos.²⁵⁵ Evaņģelikālisma sākums tiek saistīts ar diviem metodisma dibinātājiem Džonu Vesliju un Džordžu Vaitfildu, kuru dievbijību bija ietekmējis Anglijas puritānisms.²⁵⁶ Abu aktīvais misijas darbs un evaņģēlija sludināšana, sākot ar 1730. gadu, iezīmē atmodas kustību sākumu Amerikā un Anglijā. Šie Amerikas agrīnās kristīgās filozofijas domas veidotāji balstījās Kalvina teoloģijā, kas jau bija piedzīvojusi pārmaiņas pēc Dortas sinodes (1618–1619) un ļoti principiāli ievēroja predestinācijas mācību. Tāpat Amerikas kalvinismu ietekmēja Ņūtona pasaules redzējums, kas norādīja uz stingrajām likumībām un Dieva noteikto kārtību pasaulē, kas ir nesatricināma. Šeit dzima ideja, ka Dievam savi iepriekš izredzētie nav jāgaida, bet viņš to dvēseles var atgūt ar vētrainu spēku.²⁵⁷ Līdz ar to par mācītāja uzdevumu tika izvirzīts mērķis pamodināt izredzētos un vadīt tos uz ticību un svētu dzīvi. Tāda arī ir evaņģelikālisma seja turpmākajos gadsimtos – ar dedzīgu pārliecību sludinātas Bībeles mācības, kas mudina katru klausītāju atgriezties pie ticības un dzīvot svētu dzīvi, jo likmes ir augstas, bet vilcināšanās bīstama.

²⁵⁵ Francis J. Bremer, *Puritanism A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2009), 7.

²⁵⁶ Jautājumā par evaņģelikālisma sākuma brīdi pētniecībā gan nav vienprātības. Vieni to saista ar reformācijas sākumu, citi ar evaņģēlija sludināšanas sākumu jeb Jēzus Kristus kalpošanu, bet vēl citi evaņģelikālismu redz kā relatīvi jaunu parādību, izrietošu no 19.-20.gs. fundamentālisma. Skatīt Mark Ellingsen, *The Evangelical Movement. Growth, Impact, Controversy, Dialog* (Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1988), 46-48.

²⁵⁷ Bruce Kuklick, *A History of Philosophy in America 1720-2000* (Oxford University Press, 2001), 5-8.

Šis laikmets raksturīgs ar vairākām spēcīgām garīgām atmodām, plašām evaņģelizācijas kampaņām un telts sanāksmēm. Džonatana Edvardsa un Džordža Vaitfilda izraisītās “Lielās atmodas” 1740. gadā rezultātā Ziemeļamerikas protestantismā valdīja entuziasma pilns noskaņojums un nerimstošas ilgas pēc jaunas atmodas. 1830. gados sākās jauns atmodas vilnis, kuru vadīja Čārlzs Finnejs. Lielais atmodas kustību sekotāju pulks liecināja par ļaužu ilgām pēc īpašas vēsts, spēcīga garīga piedzīvojuma un svētuma pilnas dzīves. Sakāpinātais entuziasms ļāva izpausties arī ļoti dedzīgām apokaliptiskā pasaules gala gaidīšanas kustībām.²⁵⁸ Atsevišķs šī laikmeta garīgā pacēluma rādītājs ir arī Amerikā plaši izplatītā spiritisma kustība. Ņemot vērā 19. gadsimtā strauji pieaugošo feminisma kustību un sieviešu cīņu par savām tiesībām, ir saprotams kāpēc spiritisma seansus organizēja tik daudz sievietes – tas bija veids kā sievietes kļuva sabiedrībā sadzirdamas un novērtētas. Tas atstāja savu iespaidu arī uz norisēm baznīcā. Kā norāda Elizabete Boldina (*Elizabeth Bouldin*), pateicoties plašajām evaņģelikāļu atmodas kustībām, 18. un 19. gadsimtā Amerikā “simtiem sieviešu vietējās draudzēs sludināja un pravietoja vai uzstājās kā ceļojošas evaņģēlistes”.²⁵⁹

Varētu vaicāt – kādi bija iemesli tik apjomīgi plašai garīgai atmodai un vispārējai aizrautībai? Pētnieki norāda, ka atšķirībā no citām zemēm pasaulē Amerikas atmodas kustību īpatnība bija tā, ka tās nesastapās ar pastāvošās baznīcas kritiku un pretestību. Amerikas kristīgā ticība veidojās it kā tukšā vietā. Tur nebija senās katoliskās baznīcas vai jau nostiprinājusies luteriskā baznīca, līdz ar to atšķirībā no Eiropas, kur lielās baznīcas pretojās jebkuram jauna entuziasma vilnim, Amerikā šādas pretestības no pastāvošās baznīcas nebija. Arī teoloģiskā tradīcija bija veidošanās stadijā, tāpēc Amerikas atmodas kustības ļoti spēcīgi ietekmēja specifiskas nācijas reliģiozitātes izveidošanos, kas savā būtībā pamatojās uz biblicismu un primitīvismu.²⁶⁰ Amerikas kā Eiropā vajātās kristietības patvēruma vietas vīzija bija sapnis par patiesi kristīgu un brīvu zemi, kas pamatojas Bībeles mācībā un īsteno Dieva taisnību. Taču šis sapnis saskārās ar nopietniem izaicinājumiem un nepārvaramiem šķēršļiem, kas radīja priekšnosacījumus teoloģiskai krīzei.

²⁵⁸ Piemēram, atsevišķs mācītāja Viljama Millera sekotāju pulciņš ticēja un gaidīja Jēzus kristus otro atnākšanu un pasaules galu 1844. gadā.

²⁵⁹ Bouldin, E. (2017). *Women Prophets*. <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199730414/obo-9780199730414-0190.xml> (skatīts 07.10.2020). Skatīt arī E. Hobby, “Prophecy” in Pacheco, A. (ed.) *A Companion to Early Modern Women's Writing* (MA: Blackwell, 2002), 264-281.

²⁶⁰ George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2006), 223.

4.1. Teoloģiskā krīze 19. gadsimta Ziemeļamerikā

18. gadsimta apgaismības racionālisma lielākais filozofs Kants uzskatīja, ka reliģijai ir viens galvenais mērķis – rūpēties par sabiedrības izglītības morālajiem pamatiem. Kants reliģiju saistīja vienīgi ar ētisko dimensiju. Jebkuras reliģijas galvenais uzdevums ir palīdzēt cilvēkam racionāli saprast savu lomu un pienākumu sabiedrībā. Kants runāja par augstāko realitāti jeb Dievu kā tādu, kas nav racionāli pierādāma un izskaidrojama, un tāpēc ir ārpus visiem zinātniskajiem diskursiem. Par Dievu var runāt tikai ticībā – kur beidzas zināšanas, tur sākas ticība. Dieva eksistenci nevar racionāli vai empīriski pierādīt, bet Dievam var ticēt. Kanta filozofija bija nozīmīgs pagrieziena punkts 19. gadsimta teoloģijā. Līdz Kantam tā bija darbojusies ar pārliecību, ka Dieva eksistence ir pierādīta, zināma un par to var spriest racionālā veidā, kā to darīja viduslaiku sholastiķi un ortodoksā protestantisma dogmatiķi. 19. gadsimta liberālā teoloģija sāka to apšaubīt un runāt par cilvēka ticību saistībā ar viņa pieredzi.

Frīdrihs Šleiermahers (1768–1836) uzskatīja ticību par indivīda personisku garīgu pieredzi vai pārdzīvojumu (*Gefühl*). Viņaprāt, vienīgais racionāli izskaidrojamais arguments Dieva eksistencei un darbībai pasaulē ir cilvēka absolūtās atkarības sajūta bezgalīgās realitātes priekšā. Racionālisma un romantisma ideju iespaidā Šleiermahers centās piešķirt kristietībai jaunu jēgu un padarīt to nozīmīgu sava laikmeta intelektuāļiem, no kuriem daudzi bija ļoti skeptiski noskaņoti pret reliģiju. Šleiermahers argumentēja, ka reliģijas būtība nav meklējama pārdabiskos notikumos, baznīcas dogmās vai rituālos, bet gan cilvēka pieredzē, kas izpaužas kā reliģiozs pārdzīvojums jeb sajūtas. Ticība ir vairāk intuitīvs pieredzes ar Dievu meklējumu process, bet viss, ko cilvēks var pateikt par Dievu, ir tas, kā viņš to iekšēji piedzīvo.²⁶¹ **Tas nozīmēja, ka arī Svētie Raksti ir subjektīvi cilvēku pieredzes un reliģisko sajūtu pieraksti, nevis objektīvi augstākās realitātes jeb Dieva atspoguļojumi.** Bībeles autoritāti Šleiermahers redzēja pakārtotu kristīgajai ticībai un

²⁶¹ Līdzīgai argumentācijai sekoja arī Sērens Kirkegors (1813–1855). Viņš uzskatīja, ka jebkura vēsturisko faktu zināšana par Jēzu Kristu, ieskaitot pat tieša aculiecinieka pieredze, nevienu nevar padarīt par mācekli. Par mācekļiem nekļūst, apgūstot doktrīnas un vēsturiskos faktus. Bībeles apoloģētika nevar cilvēkus pievērst ticībai, un Bībeles nepilnīgums nevar atņemt patiesam ticīgajam ticību. Patiesa ticība nesakņojās vēsturisko faktu patiesīgumā. Tāpēc Kirkegors neredzēja nepieciešamību aizstāvēt Svēto Rakstu vēsturisko nekļūdīgumu un nemaldīgumu, lai gan nenoliedza rakstu lomu kristīgajā ticībā. Viņš uzskatīja, ka ticības sākums nav meklējams objektīvā patiesībā, bet gan subjektīvā. Lai cilvēks varētu ticēt, tam ir jāveic “ticības lēciens”, nevis jāmeklē pierādījumi un jābalstās uz tiem. Skatīt S. Kirkegaard, *On Authority and Revelation* (Princeton, N.J., 1955), 59.

nevis kā ticību izraisošu elementu. Lai Rakstiem varētu tikt piešķirta autoritāte, vispirms ir jābūt ticībai, kas ir reliģiskās pieredzes un sajūtu rezultāts.²⁶²

Šleiermahers ieviesa jaunu skatījumu uz Rakstu lomu protestantismā. Viņš uzskatīja, ka visur esošā Svētā Gara inspirācija ir attiecināma ne tikai ekskluzīvi uz praviešu un apustuļu paveikto rakstveidā, bet arī ārpus rakstītā un daudz plašākā nozīmē, proti, inspirācija ir klātesoša mākslā, mūzikā, dzejā u.tml. Vēl vairāk – Šleiermahers argumentēja, ka patiesībā viss, kas notiek pasaules vēsturē, ir jāsaprot imanentā Dieva darbības kontekstā.²⁶³

Kā atzīst teologs Kērks Makgregors (*Kirk R. MacGregor*), šis Šleiermahera skatījums uz Dievu atbilst mūsdienu panenteistiskajam modelim, kas aplūko pasauli kā eksistējošu Dievā un nerunā par Dievu kā būtni, kas eksistētu ārpus tās realitātes, kurā dzīvojam.²⁶⁴ Šī ir cēloņu un seku realitāte, līdz ar to jebkādi pārdabiski notikumi un brīnumi tajā ir apšaubāmi un runāt par Bībeli, kas ir pārdabiskā veidā inspirēta un nemaldīga, nav adekvāti. Šleiermahera teoloģija ne tikai pārdefinēja tradicionālo baznīcas ticību Rakstu inspirācijai, bet arī meklēja alternatīvus skaidrojums klasiskajai kristoloģijai, soterioloģijai, eklezioloģijai un eshatoloģijai, lai kristīgo ticību pielāgotu modernajam laikmetam un apgaismotajai domāšanai. Viņa teoloģija kļuva par pamatu turpmākajai liberālajai teoloģijai gan Eiropā, gan Amerikā un radīja priekšnosacījumus 19. gadsimta teoloģiskajai krīzei.

Līdztekus liberālajai teoloģijai attīstījās arī Vecās un Jaunās Derības kritiskā pētniecība. Jau kopš 18. gadsimta tādi teologi kā Žans Astruks (*Jean Astruc*, 1684–1766), Johans Gotfrīds Eihorns (*Johann Gottfried Eichhorn*, 1752–1827) un Jūlijs Velhauzens (*Julius Wellhausen*, 1844–1918) uzskatīja, ka, piemēram, visas piecas Mozus grāmatas nav sarakstījusi vēsturiska personība Mozus, bet tās no atsevišķiem fragmentiem ir sakārtojuši kādi nezināmi redaktori. Šo Eiropas teologu skolu pārņēma arī Ņujorkas *Union Theological Seminary* profesors Čārlzs Brigs (*Charles Augustus Briggs*, 1841–1913), kurš savos pētījumos aizstāvēja vācu kritiskās teoloģijas skolas uzskatus. 1883. gadā iznāca viņa darbs *Biblical Study*, bet 1886. gadā *Higher Criticism of the Hexateuch*. Šo teologu interese par Vecās Derības tekstiem bija ekskluzīvi zinātniska, proti, analizēt Bībeles dokumentus kā jebkuru citu senu dokumentu no vēsturiskā, lingvistiskā,

²⁶² F. Schleiermacher, *The Christian Faith* (New York: T&T Clark, 2016), 591.

²⁶³ *Ibid.* 75-76, 597-599.

²⁶⁴ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 30-34.

tekstkritiskā viedokļa. Skaidrs, ka šāda teoloģijas attīstība garīgās atmodas pieredzējušajai Amerikas kristietībai nekādā veidā nesaistījās ar baznīcas tradicionālās teoloģijas atbalstīšanu. Jaunās pētniecības rezultāti satricināja līdzšinējo ticību Bībeles tekstu vēsturiskajai precizitātei un nopietni apšaubīja ortodoksā protestantisma doktrīnu par Svēto Rakstu verbālo inspirāciju.

Sākot no 18. gadsimta kā opozīcija pieaugošajam racionālismam un deismam, kas sāka apšaubīt Bībeles vēsturisko notikumu faktoloģiju, Eiropā veidojās jauns kristīgās interpretācijas virziens, ko teologs Hanss Freijs (*Hans W. Frei*) nosauc par supernaturālismu.²⁶⁵ Šie domātāji centās apvienot zinātniski racionālo pasaules redzējumu ar Bībeles pārdabiskajiem notikumiem. Tas bija 18. gadsimta teologu mēģinājums modernizēt biblisko vēstījumu. Tā rezultātā Bībele no Dieva inspirēta stāsta tika pārinterpretēta kā Dieva atklāsme vēstures notikumos. Viss, kas rakstīts Bībelē, tika skaidrots kā īsta vēsture – Bībeles stāsti tika lasīti burtiski to vēsturiskajā, nevis pārnestajā nozīmē. Šīs skolas pārstāvji bija Kristofs Matejs Pfafs (*Christoph Matthäus Pfaff*, 1686–1760), Lorencs fon Mosheims (*Lorenz von Mosheim*, 1694–1755) un Zigmunds Baumgartens (*Sigmund Jakob Baumgarten*, 1706–1757). Tie bija Eiropas piētisma kustības ietekmēti 18. gadsimta teologi, kuri centās luterisko ticību integrēt ar apgaismības racionālismu un skepticismu. Supernaturālisti centās iet vidusceļu starp pieredzē balstīto piētismu un racionālismā balstīto kriticismu. Šie vācu teologu mēģinājumi aizstāvēt Bībeli no vēsturiski kritiskās pētniecības skepticisma pavērsa biblisko teoloģiju jaunā apoloģētiskā virzienā. Par galveno mērķi tika izvirzīts uzdevums aizstāvēt Bībeles vēsturiskumu. Tās patiesums no stāsta idejiskā vēstījuma tika pārņemts uz notikuma vēsturiskumu. Ja stāsti nav vēsturiska patiesība, tad tie nav patiesi vispār. Līdz ar to Bībeles autoritātes jēdziens tika nopietni reducēts, jo tās interpretācijas virziens tika apgriezts otrādi – nevis Bībele bija tā, kas interpretēja realitāti ārpus Bībeles, bet realitāte ārpus Bībeles sāka interpretēt Bībeli.²⁶⁶

Par vācu supernaturālistu skolas turpinātāju Amerikas teoloģijas tradīcijā 19. gadsimta sākumā (1812) var uzskatīt Ņūdžersijas štata Prinstonas Teoloģijas semināru, kas lielā mērā noteica turpmākās simtgades evaņģelikāļu teoloģiju. Tā misija bija veidot ietekmīgu opozīciju liberālās teoloģijas un arī vēsturiski kritiskās ekseģēzes radītajam izaicinājumam. Tas bija mēģinājums pagriezt atpakaļ teoloģiju tās ortodoksās mācības (ar to saprotot reformēto teoloģiju)

²⁶⁵ Hans W. Frei, *The Eclipse of Biblical Narrative* (New Haven and London: Yale University Press, 1974), 87-88.

²⁶⁶ Richard R. Topping, *Revelation, Scripture and Church. Theological Hermeneutic Thought of James Barr, Paul Ricoeur and Hans Frei* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2007), 138.

un visu zinātņu karalienes pozīcijās. Viens no Prinstonas Teoloģijas semināra galvenajiem stūrakmeņiem bija bibliskā hermeneitika, kas nelokāmi atbalstīja Svēto Rakstu verbālās inspirācijas nekļūdīguma un nemaldīguma doktrīnu, kā to bija formulējis 17. gadsimta reformētās ortodoksijas teologs Francis Turetins, kura sistemātiskā teoloģija bija Prinstonas Teoloģijas semināra galvenais avots, uz kā pamata tika veidots tās teoloģiskais redzējums un sagatavoti kalpošanai prezbiteriāņu garīdznieki.²⁶⁷ Prinstonas Teoloģijas seminārs studentus neiepazīstināja ar dažādām teoloģijas tradīcijām un necentās tiem piedāvāt kritisku un visaptverošu ieskatu kristīgās teoloģijas daudzveidībā, bet mācīja vienīgo pareizo sistemātisko teoloģiju, kas ekskluzīvi balstījās uz Turetina opusa.

Prinstonas teoloģijas redzamākie pārstāvji bija Ārčibolds Aleksanders (1772–1851), Čārlzs Hodžs (1797–1878), Ārčibolds Aleksanders Hodžs (1823–1886) un Benžamins Vārfilds (1851–1921). Gan Č. Hodžs, gan B. Vārfilds detalizēti izstrādāja un vispusīgi argumentēja par Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnu. B. Vārfilds uz inspirāciju raudzījās kā uz sinerģisku procesu, kurā cilvēks un Dievs strādā kopā, lai radītu dievišķi cilvēcisku darbu. Cilvēka nepilnīgā daba šajā procesā nemainās un atstāj savu nospiedumu uz rezultātu, tomēr tas “nevar būt iekritis maldos, kuros, kā mēs sakām, ir cilvēcīgi iekrist, jo viņš nav darbojies ārpus dievišķās ietekmes”.²⁶⁸ Pēc būtības cilvēka iespaids uz pierakstīto izpaudās tikai un vienīgi literārajā stilā, leksikā un izteiksmes līdzekļos. Lai cik nevainojami vai tieši pretēji – neveikli – autoram sanāca teikumi, lai cik bagāta vai nabadzīga bija viņa valoda, rezultāts bija pilnīgs, izteiktā doma bija nemaldīga, fakti un argumentācija – nekļūdīga. To inspirācijas procesā garantēja dievišķais avots.

Kā aprāda K. Makgregors, Prinstonas teoloģija ne tikai sakņojās 17. gadsimta reformētās ortodoksijas sholastiskajā tradīcijā, bet arī 18. gadsimta apgaismības racionālisma idejās. Piemēram, Čārlzs Hodžs deva priekšroku skotu filozofa Tomasa Rīda (*Thomas Reid*, 1710–1796) tiešā reālisma metodei un mācīja, ka Bībele ir jāsaprot burtiski, tās apgalvojumi ir jāpieņem kā patiesība, izņemot vienīgi tos gadījumus, kad konteksts norāda uz pārnestas nozīmes saturu. Līdz ar to “Bībele kļūst par mācību grāmatu, kurā var atrast patiesus apgalvojumus par Dievu un pasauli. Nodarbošanās ar teoloģiju vienkārši nozīmē šo apgalvojumu savākšanu un likšanu kopā,

²⁶⁷ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 69.

²⁶⁸ B. Warfield, *Inspiration: The Undeniable Truth About the God-breathed Scriptures* (Ichthus Publications, 2015), Kindle location 656.

izmantojot loģiku”.²⁶⁹ Prinstonas Teoloģijas seminārs kļuva par šādas metodoloģijas atbalsta centru un radīja metodoloģisko pamatu 20. gadsimta sākuma fundamentālisma apoloģētikai.

Tajā pašā laikā milzīga loma Amerikas evaņģelikālismā bija radikālās reformācijas (anabaptisti, menonīti, huterīti) noskaņojumam, kas bija principiāli vērsts pret jebkādu teoloģisko izglītību, jo uzskatīja to par visiem saprotamu lietu sarežģīšanu un cilvēka prāta jaukšanu. Šis antiintelektuālisms sakņojās agrīnajā Eiropas radikālās reformācijas protestā pret jebkādu ortodoksās teoloģijas sholastiku, kas praksē bija izpaudusies kā citādi domājošo un ticošo nežēlīga vajāšana. Amerika kā ticības un vārda brīvības iemiesojums bija šo cilvēku patvērums. Daudzi metodistu, baptistu un prezbiteriāņu garīgie līderi iedrošināja savus klausītājus vienkārši lasīt Bībeli, domāt un ticēt pašiem, nevis ļauties reformētās ortodoksijas mēģinājumiem kontrolēt viņu prātus. Šī noskaņojuma ietekmē varēja brīvi veidoties dažādi universālisma un antitrinitārisma uzskati.²⁷⁰

19. gadsimta Amerikas kultūras straujā un ļoti kompleksā transformācija radīja ievērojamu politisku, ekonomisku un arī teoloģisku krīzi. Sabiedrības un baznīcas dzīvē milzīgu pārmaiņu ienesa četrus gadus ilga pilsoņu karš (1861-1865). Ilūzija par evaņģēlisku civilizāciju bija sagrauta asiņainā karā, kas izraisījās, neskatoties uz saviļņojošajām garīgām atmodām.²⁷¹ Tas izmainīja Amerikas sabiedrības ideālizēto vīziju par nāciju vienojošu ticību. Brūss Šellijs (*Bruce L. Shelley*) secina, ka 19. gadsimtā Amerikas evaņģelikālisms piedzīvo krīzi, kurai bija trīs galvenie cēloņi. Pirmām kārtām Čārlza Darvina 1859. gadā publicētā grāmata “Sugu izcelšanās” (*The Origin of Species*) un tajā aprakstītā evolūcijas teorija bija viens no lielākajiem izaicinājumiem evaņģelikāļu ticībai. Teorija piedāvāja no Bībeles radīšanas stāsta atšķirīgu skaidrojumu pasaules izcelsmei, un kristietībai bija jāizšķiras – vai turpināt ticēt burtiskam radīšanas stāstam, vai meklēt jaunus interpretācijas veidus.

Otrs kristietības izaicinājums bija Amerikas kristietības saskaršanās ar citām reliģijām un citām kristīgajām tradīcijām. 18.–19. gadsimts kristīgajā ticībā un teoloģijas vēsturē radīja vislielākās turbulences. Reformācijas izraisītais straujais konfesionalizēšanās process radīja apstākļus, kuros varēja dzimt arvien jaunas cita no citas atšķirīgas kristīgās kopienas, kas pulcējās

²⁶⁹ *Ibid.*, 70. Autora tulkojums.

²⁷⁰ Vairāk par 19. gadsimta antikalvinisma tendencēm var lasīt Nathan O. Hatch, *The Democratization of American Christianity* (New Haven: Yale University Press, 1989), 162-179.

²⁷¹ Ellingsen, *The Evangelical Movement*, 55.

ap sev raksturīgām Rakstu interpretācijas tradīcijām un rituāliem. Tomēr visspēcīgāk 19. gadsimta kristietību ietekmēja straujā industrializācija un cilvēku pārvietošanās no laukiem uz pilsētām. Tā rezultātā vienuviet saplūda un savsatrpēji saskārās visdažādāko ticību un tradīciju cilvēki ne tikai no Amerikas, bet arī ieceļotāji no Eiropas (Vācijas, Norvēģijas un Itālijas). Liams Freizers (*Liam J. Frazer*) norāda, ka vēl 19. gadsimta beigās 44% Amerikas iedzīvotāju joprojām strādāja lauksaimniecības darbus, un tikai 12% dzīvoja pilsētās. Tomēr jau 20. gadsimta sākumā pieaugošās imigrācijas no Eiropas dēļ strauji palielinājās lielpilsētu skaits. Šī urbanizācijas un imigrācijas kombinācija paātrināja arī sekularizācijas procesu, palielināja sociālo plurālismu, kā arī mainīja amerikāņu identitāti – palielinoties to imigrantu skaitam, kas nebija protestanti, arvien vairāk vājinājās evaņģēlisko protestantu dominance.²⁷²

Trešais izaicinājums bija Bībeles kritiskās pētniecības metodes, kas attīstījās vadošajās Eiropas universitātēs un tika pārņemtas arī Amerikas augstākajā teoloģiskajā izglītībā. Ja līdz reformācijai teoloģija bija Eiropas universitāšu galvenais studiju priekšmets (zinātņu karaliene), bet visas pārējās zinātnes tika aplūkotas no teoloģiskajām pozīcijām un kalpoja kā teoloģiju atbalstošas disciplīnas, tad 18. gadsimts sāka iezīmēt teocentrisma norietu universitātēs, un 19. gadsimta universitātes jau pilnībā nodarbojas ar zinātnisko pētniecību, lietojot empīriskās metodes. Sekulārā pasaule virzījās Renē Dekarta aizsāktā racionālisma un Erasma pārstāvētā humānisma virzienā. Eksakto zinātņu (matemātikas, fizikas, ķīmijas) attīstība mainīja pasaules sociālo, politisko un ekonomisko tēlu. Sekojot zinātniskajai metodei, šajā laikā veidojās vēsturiski kritiskā Bībeles eksegēze, bet, cenšoties cilvēka prāta racionālismu savienot ar ticību, dzima liberālā teoloģija. Tradicionālā kristīgā ticība piedzīvoja nopietnu teoloģisku krīzi, kuras cēlonis bija bažas, ka Bībelei tiek atņemta tās autoritāte un kristietībai draud pilnīga sakāve. Kā uzskata pētnieki, šie trīs izaicinājumi kopā kļuva par cēloni Rietumu kultūras kristīgās domāšanas un uzvedības sekularizācijai, kas neatgriezeniski ietekmēja gan sekulāro sabiedrību, gan kristīgo kopienu.²⁷³

²⁷² Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 134. Skatīt arī George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2006), 222-223.

²⁷³ Bruce L. Shelley, *Church History in Plain Language*, 4th ed. (Nashville: Harper Collins Christian Publishing, 2013), 407-408. Skatīt arī Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 128-134.

4.2. Fundamentālisms kā atbilde teoloģiskajai krīzei

Daudzu garīgo atmodu saviļņotajai Ziemeļamerikas kristietībai liberāli kritiskā Bībeles pētniecība šķita kā ateisma uzbrukums. Sākās visāsākā pretreakcija vācu kritiskās teoloģijas skolai, kuru amerikāņu tradicionālās teoloģijas pārstāvji nosauca par Bībeles augsto kritiku (*Higher criticism*). Kā norāda Džordžs Mārsdens (*George M. Marsden*), līdzās šai ārējai krīzei arī evaņģelikāļu vidū valdīja iekšēja spriedze, kuru izraisīja nevienprātība atbildēs uz jautājumu – kā pareizi reaģēt uz šo jauno ietekmju ienākšanu kristīgajā ticībā? Vieni bija pārliecināti, ka reakcijai jābūt radikālai, lai iznīcinātu visas nebībeliskās mācības, bet citi pārstāvēja viedokli, ka kristiešiem ir jāsludina patiesība un viss, kas ir kļūdainš, ar laiku izzudīs pats.²⁷⁴ Šīs abas pozīcijas evaņģelikālismā vienmēr pastāvējušas līdzās, tāpēc šī kustība jau no pirmsākumiem ir ļoti atšķirīga un fragmentēta. Modernisti vēlējās sekot laikmeta garam un meklēt jaunas atbildes uz agrākajiem jautājumiem, bet fundamentālisti no tā kategoriski norobežojās.

Bībeles burtiskā lasīšana un skaidrošana saskaņā ar katras denominācijas īpatnībām neizbēgami noveda pie hierarhiska despotisma un izrēķināšanās ar ikvienu, kas nebija saskaņā ar pieņemto mācību. Laika periodā no 1860. gada līdz 1906. gadam gandrīz katra Amerikas denominācija bija izmeklējusi un izslēgusi no savām rindām kādu modernās teoloģijas profesoru, kas nodarbojās ar Bībeles augsto kritiku.²⁷⁵ Patiesībā šie teologi nenoliedza Bībeles inspirāciju, bet gan piedāvāja pārskatīt luteriskās un reformētās ortodoksijas iedibināto un Amerikas protestantisma pārņemto verbālās inspirācijas doktrīnu. Piemēram, J. H. Railenss (*J. H. Rylance*) no Ziemeļaiovas Universitātes vēlējās paplašināt inspirācijas robežas, argumentējot, ka dievišķi inspirēti var būt arī ar kristietību nesaistīti cilvēki. Viņš norādīja uz 1Kor 12:11 kā apstiprinājumu, ka Dieva Gara dāvana nepakļaujas cilvēciskiem ierobežojumiem. Gars ir brīvs to piešķirt, kā vēlas. “To visu dara tas pats Gars, piešķirdams katram atsevišķi, kā viņš to grib.” Apustulis Pāvils

²⁷⁴ George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2006), 43-44.

²⁷⁵ Viens no pirmajiem 19. gadsimta Bībeles kritiskās pētniecības metodes aizstāvjiem Amerikas kontinentā bija Ņujorkas *Union Theological Seminary* profesors Čārlzs Brigs (1841–1913). Ņujorkas prezbitēriāņu baznīca Brigu apsūdzēja ķecerībā, un 1893. gadā Vašingtonas pilsētā *The General Assembly of the Presbyterian Church* izslēdza Brigu no baznīcas. Viena no izvirzītajām apsūdzībām profesoram bija Svēto Rakstu verbālās inspirācijas noliegšana. (*The Presbyterian Church in the United States of America Against the Rev. Charles A Briggs, DD, Washington, DC: Archive, 1893*). Džordžs Šraivers savā pētījumā apraksta arī citu amerikāņu 19. gadsimta “herētiķu” lietas – Philip Schaff: *Heresy at Mercersbury* (German Reformed, 1845), Crawford Howell Toy: *Heresy at Louisville* (Southern Baptist, 1878), Borden Parker Bowne: *Heresy at Boston* (Methodist Episcopal, 1904), Algernon Sidney Crapsey: *Heresy at Rochester* (Prostant Episcopal, 1906). Skatīt George H. Shriver, *American Religious Heretics. Formal and Informal Trials* (Nashville: Tenn.: Abingdon Press, 1966).

vairākās vietās citē nekristīgus antīkos autorus (1Kor 15:33, Tit 1:12, Apd 17:28). Vai šie nekristīgo autoru vārdi ir inspirēti tikai tāpēc, ka atrodas Bībelē? Pēc Railensa domām, tie bija inspirēti vēl pirms nonākšanas Bībelē, jo Dievs pasaulē darbojas arī citos veidos ne tikai caur jūdu un kristiešu Rakstiem. Railens kritizēja Rakstu atzīšanu par nekļūdīgiem; tas bija solis virzienā, lai arī baznīca varētu tikt atzīta par nekļūdīgu.²⁷⁶

Savukārt Krofords Toijs (*Crawford Howell Toy*) no Dienvidbaptistu semināra Lūvilā argumentēja, ka Bībeles inspirācijā ir jānodala dievišķais no cilvēciskā. Lai arī Bībele varētu nebūt zinātniski pareiza, tomēr tā ir reliģiski pareiza. Citiem vārdiem – lai arī 1. Mozus grāmatas radīšanas stāsts nav burtiski patiess jautājumā, kad un kā zeme tika radīta, tas ir patiess savā atklāsmē par to, kas aiz tā visa stāv.²⁷⁷ Lai arī Toija mēģinājums nodalīt Rakstu iekšējo patieso jēgu no ārējās nepilnīgās jēgas tika kritizēts kā nestoriānisks, viņš centās parādīt Svēto Rakstu divējādo raksturu – cilvēcisko un dievišķo. Tas, protams, nozīmēja atteikšanos no verbālās inspirācijas un Bībeles nemaldīguma doktrīnas.

Arī Ņujorkas *Union Theological Seminary* profesors Čārlzs Brigs norādīja, ka verbālās inspirācijas dogmai nav nekāda pamatojuma Bībelē. Tā ir baznīcas dogmatiku izveidota mācība, kuru neapstiprina ar kritiskās pētniecības metodi iegūtie rezultāti. Brigs ierosināja pavisam citu inspirācijas skaidrojumu, kas būtu atbilstošāks kristietībai, proti, teksta inspirācijas fakts pamatojas nevis autora inspirācijā, bet gan inspirētajā lasītājā:

Par rakstnieka inspirāciju mēs pārlicināties pēc grāmatas inspirācijas, un grāmatas inspirāciju mēs nosakām pēc tās iekšējā rakstura un Svētā Gara balss, kas tajā runā uz ticīgo.²⁷⁸

Tomēr šādam pavērsienam Amerikas denominācijas nebija gatavas. Gan Krofords Toijs, gan Čārlzs Brigs tika apsūdzēti ķecerībā un ekskomunicēti no savām baznīcām. Notika pretējs process – baznīca nevis pieņēma zinātnisko devumu teoloģijai, bet to noraidīja, paliekot pie iepriekšējos gadsimtos izveidotiem dogmatiskajiem konceptiem un ticības apliecībām. Tā vietā, lai pārskatītu līdzšinējo doktrīnu par verbālo inspirāciju, tika pieliktas pūles, lai to vēl vairāk nostiprinātu. Kristīgās teoloģijas pagājušo gadsimtu secinājumi tika pārvērsti par neapstrīdamām

²⁷⁶ J. H. Rylance, "Inspiration and Infallibility", *The North American Review*, Vol. 139, No. 334 (Sep., 1884), 227.

²⁷⁷ Gregory A. Wills, *Southern Baptist Seminary 1859-2009* (NY: Oxford University Press, 2009), 113.

²⁷⁸ Charles H. Briggs, "Theological Crisis," *The North American Review*, Vol. 153, No. 416 (Jul., 1891), pp. 99-114, 108-109. Autora tulkojums.

aksiomām un pacelti pāri zinātniskajiem diskursiem. Tas, protams, krīzi tikai padziļināja, jo šādām kristietības pozīcijām netrūka kritiķu. Piemēram, uz 19. gadsimta baznīcas teoloģijas antizinātnisko metodi norādīja Ernsts Trelčs (*Ernst Troeltsch, 1865-1923*). Pēc viņa domām, kristīgā tradīcija modernajā laikmetā turpināja dzīvot pēc vecās metodes, kas skatīja sevi šķirti no jebkāda vēsturiskā criticisma, jo lūkojās uz sevi no autoritātes pozīcijām, dogmas uzskatot par vienīgo patiesību, kas ir jāzina. Arī jebkāda analogija ar citām reliģiskajām tradīcijām tika noraidīta. Uz savu vēsturi tā raudzījās tikai kā uz “pestīšanas vēsturi” šķirti no jebkādam profānās vēstures studijām. Šīs tradicionālās dogmatiskās metodes pamatā ir pārdabisko notikumu vēsturiskie pierādījumi. Tā cenšas saukt par vēsturi to, kas patiesībā ir vēstures pretmets.²⁷⁹

Amerikā daudz vairāk nekā Eiropā novērojami enerģiski konservatīvo evaņģelikāņu teologu mēģinājumi sniegt maksimāli argumentētu atbildi šai modernās teoloģijas kritikai. Viena no spilgtākajām vēstures liecībām ir laika periodā no 1910. gada līdz 1925. gadam izdotās teoloģiskās esejas ar nosaukumu *The Fundamentals: A Testimony To The Truth*. Pie esejām kopā bija strādājuši 64 autori no lielākajām Amerikas protestantu konfesijām. Tās tika nosūtītas amerikāņu mācītājiem un misionāriem kā izglītojošs materiāls, lai radītu pretspēku pieaugošajai liberālās teoloģijas un Bībeles augstās kritikas ietekmei. Kā norāda Liams Freizers, *Fundamentals* izdošanai bija gan ideoloģiska, gan arī sociāla funkcija. Ideoloģiski izdevums popularizēja viedokli, ka modernā teoloģija un ateistiskā sabiedrība ir uzbrukusi ortodoksā protestantisma teoloģijai un tā rezultātā ir sākusies pakāpeniska civilizācijas sabrukšana. Bet no sociālā aspekta izdevuma mērķis bija nonākt ikviena ticīgā lasītāko grāmatu plauktā un tādā veidā formēt vienkāršo kristiešu viedokli un argumentus, saskaroties ar liberālās teoloģijas izaicinājumiem.²⁸⁰

Pateicoties šī apjomīgā darba nosaukumam, 20. gadsimta reliģijpētniecībā sāka lietot apzīmējumu “kristīgais fundamentālisms”. Džordžs Mārsdens norāda uz galvenajām tēzēm, kas pēc *Fundamentals* izdošanas ir pazīstami kā pieci fundamentālisma “punkti”: (1) oriģinālo Rakstu manuskriptu nemaldīgums, (2) Kristus piedzimšana jaunavai, (3) Kristus vietnieciskā salīdzināšana, (4) Viņa fiziskā augšāmcelšanās, (5) Rakstos aprakstīto brīnumu vēsturiskais

²⁷⁹ Ernst Troeltsch, “On the Historical and Dogmatic Methods in Theology [1898],” translated by Jack Forstman, *Gesammelte Schriften*, Volume II (Tübingen: J.C.B. Mohr, 1913), 728-753.

²⁸⁰ Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 139.

patiesums.”²⁸¹ Šis izdevums iezīmē teoloģisko krīzi, ko izraisīja kritiskās Bībeles pētniecības sadursme ar tradicionālo teoloģiju. Centrā bija hermeneitikas jautājums un jautājums par Bībeles autoritāti, kas atspoguļojās argumentācijā par labu Bībeles verbālai inspirācijai. Šī mācība padarīja tekstu svētu, neaizskaramu un nekritizējamu un bija vienīgais veids, kā palikt pie tradicionālajām un nemainīgajām kristīgās ticības atbildēm.

Fundamentals pirmajā sējumā tika iezīmētas problēmas lauks, kas galvenokārt bija Bībeles augstā kritika un jautājums par Bībeles inspirāciju. Bībeles augstās kritikas teologiem pārmeta Svētajos Rakstos aprakstīto brīnumu atmešanu, pravietojumu un atklāsmes noliegšanu. Viņi nerūpējās par vienkāršo kristiešu ticību, kuri nespēja izsekot līdzīvi viņu sarežģīti formulētajiem argumentiem un nonāca pie secinājuma, ka Bībele ir neuzticama. Tādā veidā vienkāršiem kristiešiem tika atņemta ticība. Cita problēma bija tā, ka augstākā kritika apdraudēja “kristīgās doktrīnas sistēmu un visas sistemātiskās teoloģijas struktūru”²⁸², jo līdz pat mūsu dienām jebkurš Bībeles teksts vai teksta fragments varēja tikt izmantots kā kristīgās mācības pierādījums un ar vienu citātu no Bībeles varēja izbeigt doktrinālās domstarpības. Tāpēc *Fundamentals* autori aicināja akli nesekot augstās kritikas aizstāvjiem, lai arī tie bija labi izglītoti teologi, jo viņi ir nepilnīgi cilvēki un var kļūdīties, bet, zinot, ka daži no tiem patiesībā nemaz nav kristieši, ir jābūt īpaši uzmanīgiem. Līdz ar to Bībeles dievišķā nekļūdība tika pretstatīta tās interpretētāja cilvēciskam kļūdīgumam, pieprasot izdarīt izvēli par labu vienam no tiem.

Fundamentals autori piedāvāja ļoti skaidru atbildi augstās kritikas teoloģijai – ar Bībeles tekstiem pamatotu mācību par Svēto Rakstu verbālo inspirāciju: “Inspirēti bija nevis autori, bet gan grāmata, nevis rakstītāji, bet gan Raksti”.²⁸³ Tomēr šeit bija vērojamas atšķirības no luteriskās ortodoksijas verbālās inspirācijas definīcijām. Uz jautājumu, kā saprast verbālo inspirāciju, tika sniegta šāda atbilde:

Ja tiek domāts, ka katrs vārds Bībelē ir Dieva izteikts un tāpēc katrs vārds ir paties, tad atbilde ir nē, bet, ja tiek domāts, ka Dievs izraisīja katru vārdu Bībelē – gan patiesu, gan nepatiesu –, tad atbilde ir jā. Inspirācija ietver ne tikai visas Bībeles grāmatas kopumā, bet

²⁸¹ George M. Marsden, *Fundamentalism and American Culture*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2006) Kindle Edition, 117.

²⁸² R.A. Torrey, A.C. Dixon ed., *Fundamentals: A Testimony to the Truth*, Vol. 1. (Grand Rapids, MI, Baker Book House, 1988), 30-39.

²⁸³ *Fundamentals*, Vol. 2., 11.

arī detaļās. Gan formu, gan arī saturu, gan vārdu, gan domu. To dažreiz sauc par verbālās inspirācijas teoriju.²⁸⁴

Šis inspirācijas modelis pieļauj, ka cilvēks nebija vienīgi sekretārs, kas pieraksta. Tā nebija mehāniska rakstīšana. Autorus ietekmēja kultūra, izglītība, temperaments un vide, kādā viņš atradās. Inspirācijas mērķis nebija mehāniski vadīt cilvēkus, bet gan ietekmēt tos tā, lai gala rezultāts būtu nekļūdīgs, t.i., bez kļūdām un trūkumiem. *Fundamentals* autori neatbalstīja domu inspirāciju, jo šis modelis negarantēja, ka inspirētās domas tiek pietiekami pareizi izklāstītas vārdos. Viņuprāt, Dievs nemaz nevar iedot domas, kas nav ietērptas vārdos. Tāpēc šie vārdi ir brīnumainas prāta kontroles rezultātā tapis Dieva domu absolūts transkripts. Pretējā gadījumā mēs nevarētu zināt, ko saka Dievs, un nevarētu lasīt Svētos Rakstus kā viņa vārdus.²⁸⁵

19. gadsimta Ziemeļamerikas konfesionālo teoloģiju skatījumā cīņa pret augsto kritiku tika aplūkota kā baznīcas sadursme ar kārtējo maldu mācību. Tomēr viss nebija tik vienkārši. Vērtējot situāciju no reliģijpētniecības viedokļa, Bībeles augstā kritika bija nopietns izaicinājums amerikāņu protestantismam, jo nodarbojās ar tekstu pētniecību, izmantojot zinātnisko metodi un racionālo domāšanu. *Fundamentals* autori saprata, ka Bībeles nemaldīgumu nevarēja aizstāvēt ar primitīviem argumentiem, proti, ja tajā tiek atrasts kaut kas pretējs vēstures vai zinātnes atklājumiem, tad tā ir vēsturnieku un zinātnieku problēma, nevis Bībeles. Zinātnei attīstoties, bija jāmainās arī teoloģijai. Tāpēc atsevišķa *Fundamentals* nodaļa tika veltīta zinātnes atklājumiem un Bībeles teksta analīzei to gaismā.²⁸⁶ Viens no *Fundamentals* autoriem Džeimss Grejs (*James Gray*) nodaļas, kas veltīta inspirācijai, noslēgumā centās veidot definīciju, kurā tiktu ņemti vērā kritiskās pētniecības atklājumi par manuskriptu atšķirībām un kļūdām tekstos. Viņš rakstīja: “Ja Bībelei, kāda tā mums šobrīd ir visdažādākajos tulkojumos un revīzijās, mēs noņemam nost visas tulkotāju, kopētāju un drukātāju kļūdas, tad tā ir Dieva vārds un tāpēc pilnībā bez kļūdām.”²⁸⁷ Šī definīcija paliks nemainīga arī 20. gadsimtā kā atbilde Bībeles kritiķiem, jo, kā zināms, mūsu rīcībā nav neviena teksta, kas būtu ar paša autora roku sarakstīts. Tālāk par šādu Bībeles teksta nepilnīguma atzīšanu evaņģelikāļu apoloģēti nebija gatavi virzīties, un plašāki mēģinājumi saskaņot tradicionālo teoloģiju ar kritisko pētniecību tika uzskatīti par neprātu. Kritiskā teoloģija tika

²⁸⁴ *Fundamentals*, Vol. 2., 16.

²⁸⁵ *Fundamentals*, Vol. 2., 18.

²⁸⁶ Skatīt James Orr, “Science and Christian Faith” in *Fundamentals*, Vol.1., 334-347.

²⁸⁷ James Gray, “The Inspiration of the Bible – Definition, Extent and Proof” in *Fundamentals*, Vol. 2., 43. Autora tulkojums.

pielīdzināta agrīnajam gnosticīmam, kas konstruēja Jēzus ticību saskaņā ar grieķu-orientālo filozofiju, un viduslaiku sholastikai, kas konstruēja kristietību saskaņā ar Aristoteļa loģiku un neoplatonisma filozofiju. Pēc evaņģelikāļu domām, 19. gadsimta augstā kritika nodarbojās ar kristietības konstruēšanu saskaņā ar evolūcijas hipotēzi, tāpēc tās gars iepretī tradicionālajai kristīgajai teoloģijai tika uzskatīts par sausi sholastisku un racionālistisku.²⁸⁸ Un tomēr ikviens lasītājs, kas sāktu lasīt *Fundamentals*, ātri pamanītu, ka arī šīs teoloģiskās perspektīvas pamatā ir visnotaļ racionālistiska argumentācija. Tāpēc ir jāpiekrīt mūsdienu pētniekiem, kas norāda, ka 20. gadsimta sākuma fundamentālisma cīņa pret moderno pētniecību un liberālo teoloģiju pēc būtības bija viena veida racionālisma cīņa pret cita veida racionālismu jeb “cīņa starp divām dažādām apgaismības vīzijām”.²⁸⁹

Kā norāda teologs Marks Nolls (*Mark A. Noll*), *Fundamentals* iezīmēja jauna perioda sākumu evaņģelikāļu teoloģijā, kas izpaudās kā universitātes akadēmiskās pētniecības un evaņģelikāļu teologu savstarpēja atsvešināšanās. Evaņģelikāļu teologu darba auditorija, kurai prezentēt savus pētniecības rezultātus, vairs nebija universitātes, bet plašā evaņģelikāļu kopiena. *Fundamentals* piedāvātā interpretācijas metode turpmākajās desmitgadēs sāka veidot pieaugošu plaisu starp akadēmisko un evaņģelikāļu teoloģiju.²⁹⁰ Šī plaisa turpina pastāvēt līdz pat mūsu dienām un izpaužas kā dažādu baznīcu neuzticība universitāšu piedāvātajai teoloģiskajai izglītībai. Fundamentālisti uz jebkuru liberālāku teoloģijas virzienu raudzījās kā uz ienaidnieku. Tie pat nevēlējās ieklausīties citā viedoklī, bet strādāja pie adekvātas pretreakcijas, proti, fundamentāli nostiprinātas doktrīnas, kas tika sistematizēta pēc labākajiem reformētās ortodoksijas paraugiem. Tiklīdz liberālā teoloģija apšaubīja Rakstu autoritāti, fundamentālisms atbildēja ar verbālo inspirāciju un Rakstu nemaldīgumu un nekļūdīgumu.²⁹¹ Fundamentālisma mentalitātes pamatā bija skaidra pārliecība, ka ir tikai viena patiesība un tā pieder viņiem. Tas raudzījās uz sevi kā ierautu lielā cīņā par patiesību, tāpēc kareivīga un asa rīcība bija attaisnojama. Ikviens, kas iebilda

²⁸⁸ J.J. Reeve, “My Personal Experience with Higher Criticism” in *Fundamentals*, Vol. 1., 351-361.

²⁸⁹ Theologs N. T. Raits precīzi norāda, ka fundamentālisma sadursmes ar mūsdienu bibliisko pētniecību nav nekāda cīņa par patieso mācību, bet gan viena veida apgaismības laika domāšanas sadursme ar cita veida apgaismības laika domāšanu. N. T. Wright, *Scripture and the Authority of God*, Kindle Edition, 93. Arī Mollija Vortena norāda, ka evaņģelikālisma divi šķirtie vecāki ir piētisms un apgaismība, bet tas uzvedas tā, it kā būtu bārenis. Molly Worthen, *Apostles of Reason* (Oxford University Press, 2014). Kindle Edition. 7.

²⁹⁰ Mark Noll, *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*, 2nd ed. (Grand Rapids: Baker Academic, 1991; repr., Vancouver: Regent College Publishing, 2004), 44-47.

²⁹¹ Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 566.

vai nostājās opozīcijā fundamentālismam, tika nosaukts par ļaunu un amorālu.²⁹² Fundamentālisms pieprasīja ļoti stingri un skaidri definētu domāšanas un uzvedības rāmi. Ja indivīds rīkojās vai izteicās ārpus šiem rāmjiem, tas tika izslēgts, sodīts vai pasludināts par pretinieku.

Par fundamentālisma augstāko punktu tiek uzskatīti 1920. gadi, kad norisinājās fundamentālisma un modernisma visasākās sadursmes, kas nonāca pat līdz leģendārajai tiesas prāvai par jautājumu, vai skolās drīkst mācīt evolūcijas teoriju (*Scopes Monkey Trial*, 1925). Šo cīņu fundamentālisms zaudēja, taču tas nenozīmē, ka tas padevās. 20. gadsimtā fundamentālisma pārliecība pastāvīgi sadūrās ar jauniem izaicinājumiem no dažādu zinātnisko disciplīnu puses. Gaismas gadu atklāšana lika pārdefinēt agrākos priekšstatus par Debesīm kaut kur Visumā, bioloģijas un bioķīmijas atklājumi, šķiet, reducēja cilvēka dzīvību līdz ķīmisko reakciju procesiem, antropoloģija un reliģijas socioloģija diskutēja par reliģijas ētiku un morāli kā mainīgiem fenomeniem. Līdz ar to fundamentālistu aizdomas un kritiku izpelnījās jau pati nodarbošanās ar zinātņi, jo tajā tika saskatīti slēpti mēģinājumi iznīcināt kristietību. Evolūcijas teorija 20. gadsimta sākumā vedināja cilvēkus optimistiski raudzīties uz nākotni, ticot, ka agrāk vai vēlāk, cilvēka evolūcijas procesam turpinoties, izveidosies taisnīga sabiedrība, kas atbrīvosies no ļaunuma un ciešanām. Pasaule, kas tika ierauta divos karos, šo vīziju izdzēsa uz ilgu laiku. Tas bija vēl viens arguments fundamentālistu cīņā pret evolūcijas teoriju, jo tik masīvas necilvēcības cēlonis nevarēja būt nekas cits kā modernisma izraisītā necieņa pret seno ticību. Vācu materiālistiskā filozofija noveda pasauli līdz postošam karam, un Bībeles augstā kritika bija šīs materiālistiskās filozofijas auglis. Vienīgo izeju fundamentālisms redzēja ortodoksās kristīgās mācības rehabilitācijā un vienīgo cerību nevis sabiedrības evolūcijas procesā, bet gan Jēzus otrās nākšanas apsoliņumā. Vēstures notikumi lielā mērā saskanēja ar fundamentālistu Bībeles interpretāciju, proti, pirms Jēzus Kristus otrās atnākšanas zemei ir jābūt katastrofu, cilvēku ļaunuma un Dieva atmešanas izpostītai. 20. gadsimta komunistiskais režīms Krievijā Amerikas fundamentālistiem kalpoja kā uzskatāms piemērs Bībeles kritikas un evolūcijas teorijas izraisītajai cilvēku atkrišanai no Dieva. Komunisms bija apzināti atmetis Dievu, izsmēja Rakstus un pielūdza varu. Tas bija pārvērtis ticību Dievam māņticībā, noliedza Bībeles nemaldīgumu un mācīja evolūcijas teoriju. Fundamentālistu skatījumā evolūcijas teorija nebija nekas vairāk kā brutāla spēka glorifikācijas filozofija, kurā valda vienīgi dzīvnieciska cīņa par izdzīvošanu. Fundamentālistu prātos modernisms, evolūcijas teorija un

²⁹² Martin E Marty, R. Scott Appleby, ed., *The Fundamentalism Project*, vol. 1 (Chicago: University of Chicago Press, 1991-1995), 814-840.

komunisms bija cits citu papildinoši spēki. Tāpēc radikālie fundamentālisti 20. gadsimta sākuma teoloģiskajā polemikā liberālās teoloģijas un evolūcijas teorijas piekritējus apsaukāja par komunistiem. Tādā veidā valdošās bailes no komunisma tika izmantotas agresīvā cīņā par ortodokso kristietību. Jaunie zinātniskie atklājumi tika vainoti ne tikai pieaugošajā agnosticismā un ateismā, bet arī komunismā.²⁹³ Šeit parādās fundamentālismam raksturīgās argumentācijas stratēģija, kas modernā laikmeta negatīvās tendences tiecas sasaistīt ar senās ticības atstāšanu un novēršanos no realitāti saturošajiem pamatiem.

Katram laikmetam ir savas sociālās un politiskās negācijas un turbulences, tāpēc fundamentālismam vienmēr būs iemesls jaunai argumentācijai par labu ortodoksajai ticībai. Jebkurām pārmaiņām fundamentālisms liek pretī nemainīgas zināšanas un pārliecību. Tāpēc fundamentālisms ir uzskatāms kā statiska un iecementēta pārliecība, kas nav gatava nekādām pārmaiņām. Tas neraugās uz patiesību kā neaizsniedzamu horizontu, uz ko cilvēkam vienmēr ir jātiecas, bet uzskata, ka šis horizonts ir sasniegts. Tiklīdz kādai teoloģiskai patiesībai tiek piešķirts universāls statuss, kas vairs nav jāapšaubā, tā pārstāj būt patiesība un pārvēršas fundamentālisma dogmā. Fundamentālisms nav kaut kāda ticības tradīcija, kas laika gaitā izzūd, bet ir saistīts ar cilvēka dziļi psiholoģisku vajadzību. Kā norāda mūsdienu socioloģiskie pētījumi, pat mūsdienu demokrātiskajās sabiedrībās bieži tiek izjūts brīvības nosacījumu, universālu patiesību un precīzu rīcības noteikumu trūkums.²⁹⁴ Šajā situācijā fundamentālisms palīdz. Tas ir patvērum vienmēr, kad neskaidrība un neziņa kļūst nomācoša. “Kad pietrūkst viedokļu un atbilžu, fundamentālisms tiecas neskaidrību okeānā veidot drošas noteiktību salas un tās aizsargāt ar visiem spēkiem.”²⁹⁵ Tāpēc radikālākajās formās tas var izpausties pat kā norobežošanās no sabiedrības un slēgtas kopienas vides uzturēšana. Tas uzvirto ikreiz, kad tiek apšaubītas un izaicinātas sabiedrības tradicionālās normas, vērtības un pārliecības un mēģina ietekmēt politiskos procesus sev vēlamajā virzienā.²⁹⁶

²⁹³ Plašāka analīze no laikabiedru pozīcijām atrodama Norman F. Furniss, *The Fundamentalist Controversy* (New Haven: Yale University Press, 1954), 9-49.

²⁹⁴ *Ibid.*

²⁹⁵ Davis, M. “Hermeneutics contra fundamentalism: Zygmunt Bauman’s method for thinking in dark times,” (2020) *Thesis Eleven*, 156 (1), pp. 27-44. Autora tulkojums.

²⁹⁶ Fundamentālisti aktīvi iesaistās politiskajos procesos, palīdzot konservatīvajiem politiķiem, īpaši republikāņiem, izcīnīt uzvaras vēlēšanās. Skatīt Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 119. Vēsturiski fundamentālisma iemesli bija arī ekonomiski. Lielu un pelnošu biznesu īpašnieki atbalstīja fundamentālisma uzsvāru uz stabilām un nemainīgām vērtībām. Tas veicināja un atbalstīja sabiedrības

No psiholoģiskā viedokļa fundamentālisms piedāvā drošības sajūtu, kas sakņojas stingrā ticības pārliecībā. Civilizācijas pagrimuma un morālās degradācijas baiļu situācijā tas piedāvā skaidras norādes pareizai attieksmei un rīcībai, sniedz situāciju strukturējošas un izskaidrojošas atbildes. To viennozīmīgais raksturs daudzus pārliecina un nomierina. Taču šeit ir vietā jautājums, vai cilvēki izvēlas fundamentālismu tāpēc, ka tas sniedz nepieciešamo stabilitāti, cerību un mieru dzīves nedrošās situācijās, vai tomēr tāpēc, ka tas vienkārši atbilst viņu domāšanas veidam? Uz šo jautājumu atbildi sniedz pētījums psiholoģijā, kura rezultāti neapstiprināja nozīmīgas atšķirības fundamentālistu un liberālāk domājošu cilvēku starpā viņu drošībā, cerībā un pašvērtējumā.²⁹⁷ Tātad fundamentālisms primāri ir pārliecības un domāšanas veids, nevis psiholoģiska miera un drošības iegūšanas veids. Tas tiešā veidā saistīts ar senās ticības un pasaules uzskata nosargāšanas uzdevumu. Arī sociologs Kristians Smits norāda, ka fundamentālistu mēģinājumi tiekties pēc viennozīmīgām atbildēm drīzāk ir saistīti nevis ar vēlmi risināt interpretācijas problēmu, bet ar psiholoģisku vajadzību pēc situācijas kontroles. Vēl vairāk, pēc Smita domām tas liecina par cilvēku uzticības trūkumu Dievam un līdz ar to fundamentālistu pārliecība par viņu mācības bibliskumu ir iluzora.²⁹⁸ Tieši šie cilvēciskie faktori par spīti apjomīgai analīzei un kritikai ļauj mūsu dienās fundamentālismam joprojām pastāvēt.²⁹⁹ Fundamentālisms bija, ir un paliks viena no ātrajām atbildēm pieaugošajam modernās pasaules plurālismam un teoloģiskajai daudzveidībai. Tas neprasa iedziļināšanos vai ieklausīšanos, bet piedāvā pavisam primitīvu “kristīgā pasaules uzskata” trafaretu, kura kontūras nosaka verbālā inspirācija. Viss, kas paliek tā ārpusē, ir noraidāms. Tas ir ērtākais veids, kā pārvarēt kristīgās ticības krīzes un izturēt nemierīgos sociālo un kulturālo pārmaiņu vējus.

stabilitāti un novērsa dažādu radikālu kapitālisma kritiķu, piemēram, sociālā evaņģēlija piekritēju, ietekmi uz pastāvošo iekārtu. Skatīt F. Furniss, *The Fundamentalist Controversy* (New Haven: Yale University Press, 1954), 40-41.

²⁹⁷ Natasha M. LaBalle, “The Benefits of Religious Fundamentalism” (2015). *University Honors Program Theses*, 82. <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/honors-theses/82>

²⁹⁸ Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 66

²⁹⁹ Mūsdienās amerikāņu fundamentālismu pārstāv dažādas neatkarīgu baznīcu savienības, kas sevi asociē ar baptistu, metodistu un prezbitēriāņu tradīciju. Šo baznīcu vienojošā organizācija ir *American Council of Christian Churches* (ACCC). Fundamentālistu mācību iestādes, kas šodien turpina ietekmēt amerikāņu sociālo, politisko un reliģisko dzīvi, ir *Liberty University* un *Regent University* Virdžīnijas štatā.

4.3. Krīze un inspirācijas meklējumi ārpus Rakstiem

Fundamentālisms bija tikai viena no reakcijām uz 19. gadsimta teoloģisko krīzi. Līdztekus fundamentālisma piedāvātajām teoloģiskajām atbildēm ne mazāk palīdzošas bija arī citas kristīgās ticības saglabāšanas un atjaunošanas stratēģijas. Marks Nolls līdzās fundamentālismam min arī dispensiālo premilenālismu, Kesvikas kustību un pentekostismu.³⁰⁰ Vienlīdz labu mierinājumu vispārējas nedrošības apstākļos var piedāvāt gan fundamentāla Bībeles interpretācija, gan ekstātiskas garīgas pieredzes, gan apokaliptiska pasaules gala tuvuma apziņa. Zīmīgi, ka šāda vajadzība pēc garīgā stiprinājuma nebija raksturīga tikai kristiešiem, bet arī nekristīgajai sabiedrībai. 19. gadsimta vidū sevišķi populāras kļuva dažādas spiritisma kustības, kurās aktīvi iesaistījās tieši sievietes. Pirmā feminisma viļņa ietekmē sievietes meklēja iespēju izpaust sevi arī jaunajās spiritisma kustībās, kas savā teoloģijā ļoti kontrastēja ar tradicionālo dogmatismu.³⁰¹ Šīs savdabīgā garīgumā orientētās kustības iepretī tradicionālajām baznīcām bija progresīvas un liberālas un faktiski vēl vairāk pastiprināja feminisma kustības ietekmi. Tikai atšķirībā no radikālā feminisma šīs kustības izpaudās samērā miermīlīgā garīgumā. Iesaistoties spiritisma seansā un kļūstot par mediju, kas nodod citiem vēstījumus no garīgās pasaules, sievietes no vienas puses palika uzticīgas savam aicinājumam būt pakļāvīgām, bet no otras puses ieguva arī tiesības publiski uzstāties, izteikties un tapt uzklusītām. Protams, tradicionālās baznīcas spiritisma kustību nosodīja.³⁰² Šīs savdabīgā garīguma vilnis noteikti ir saistāms ar laikmeta slāpēm pēc jaunām garīgām atmodām. Sekojot liberālās teoloģijas uzsvaram uz personīgo pieredzi un sajūtām, spiritisms spēja apmierināt noteiktas cilvēku grupas garīgās vajadzības un nodrošināja jaunu piedāvājumu šķietami grūstošās kristīgās ticības vietā.

Spiritismam līdzvērtīgs fenomens dažādās kristīgās kopienās 18.–19. gadsimtā bija sieviešu pravietošana. Eiropā un arī koloniālajā Amerikā dievišķas vizionāres darbojās gan katoliskās tradīcijas ietvaros, gan arī dažādās radikālā protestantisma jeb anabaptisma grupās. Sieviešu pravietiskā darbošanās meta jaunus izaicinājumus institucionālajām baznīcām. Amerikā šīs pravietiskais fenomens veidojās mijiedarbībā ar Eiropas, Āfrikas un Amerikas iedzīvotājiem.

³⁰⁰ Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co, 1994), 27.

³⁰¹ Ann Braude, *Radical Spirits; Spiritualism and Women's Rights in the 19th Century* (Bloomington, IN: Indiana University Press, 1989), 56-57.

³⁰² Romas katoļu baznīcas Svētā Krēsla dekrēts 1898. gadā nosodīja spiritisko praksi, vienlaicīgi arī apstiprinot šīs parādības zinātnisku izpēti. Gan protestantu, gan katoļu baznīcas izdeva plašu antispiritisma literatūras klāstu. J. Gordon Melton, (2013) *Spiritualism*, <https://www.britannica.com/topic/spiritualism-religion> (skatīts 07.10.2020).

kultūrām. Kā norāda Elizabete Boldina, 18. un 19. gadsimta Amerikā, pateicoties plašajām evaņģelikāļu atmodas kustībām, “simtiem sieviešu vietējās draudzēs sludināja, pravietoja vai uzstājās kā ceļojošas evaņģēlistes”.³⁰³ Šis fakts liecina par sieviešu vēlmi izrauties no tradicionālajiem baznīcas ierobežojumiem. Aiz tā slēpās ļoti vienkārša loģika: ja Bībele kā verbāli inspirēta grāmata aizliedza sievietēm mācīt, tad personīga dievišķa inspirācija šo atļauju no jauna piešķīra. Pieredzes likšana augstāk par oficiālo mācību sakņojās 18. un 19. gadsimta piētismā un liberālajā teoloģijā.³⁰⁴

Spilgts piemērs sieviešu pravietošanai 19. gadsimtā ir apokaliptiskās milleriešu kustības dalībiece Elena Vaita (*Ellen G. White*), kura kļuva par vienu no 20. gadsimtā zināmās Septītās dienas adventistu kustības dibinātājiem. Elena Vaita kopā ar vīru Džeimsu Vaitu dibina Septītās dienas adventistu baznīcu 1863. gadā. Elena Vaita jaunajā baznīcā ieņem pravietes lomu, jo, kā pati apgalvoja, – regulāri saņēma dievišķas atklāsmes un verbālus norādījumus no Dieva attiecībā uz tālāko draudzes organizēšanu un tās kalpotājiem. Laika posmā no 1844. gada līdz 1915. gadam viņa saņēma vairāk nekā 2000 vīziju, kuras tika uzskatītas par “Dieva inspirētām”.³⁰⁵ Elenas Vaitas ietekmi uz tālāko adventistu baznīcas un tās teoloģijas attīstību nevar novērtēt par zemu. “Viņas ietekme veidoja Septītās dienas adventistu baznīcu vairāk nekā jebkurš cits faktors, izņemot Bībeli.”³⁰⁶

Var secināt, ka arī adventistu baznīcas vēsturē vērojams mūsu izvirzītās tēzes apstiprinājums, proti, teoloģiskas krīzes brīdī risinājums tiek meklēts dievišķās inspirācijas fenomenā. Lai arī pati Elena Vaita epizodiski izteicās pret Bībeles verbālās inspirācijas mācību³⁰⁷, viņa bieži atsaucās pati uz savu pieredzi par dzirdētām Dieva tiešām runām sapnī vai atklāsmē. “Kungs man rādīja” ir viens no Elenas Vaitas plaši lietotiem izteicieniem viņas darbos. Adventistu baznīcas turpmākajā vēsturē šāds dievišķs padoms krīzes situācijās bija izšķirošs.³⁰⁸ Tādā veidā mēs varam

³⁰³ Elizabeth Bouldin, *Women Prophets*, <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199730414/obo-9780199730414-0190.xml> (skatīts 07.10.2020). Skatīt arī Elaine Hobby, “Prophecy” in *A Companion to Early Modern Women's Writing*, ed. by Anita Pacheco (MA: Blackwell, 2002), 264-281.

³⁰⁴ Atziņas par 19. gadsimta spiritismu un sievietēm autors iekļāvis arī pētījumā “Bībeles verbālā inspirācija, fundamentālisms un sievietes loma baznīcā”, kas iesniegts publicēšanai žurnālā “Reliģiski-filozofiski raksti” 2021.

³⁰⁵ *Seventh Day Adventists Believe*, 255-256.

³⁰⁶ *Ibid.*, 257.

³⁰⁷ Elena Vaita, *Izmeklētās vēstis*, 1. grāmata, tulkojis A. Zariņš (Rīga, 2011), 12-17.

³⁰⁸ Skatīt, piemēram, *Elena Vaita, Izmeklētās vēstis, 1. grāmata*, tulkojis A. Zariņš (Rīga, 2011), 21. E. Vaita raksta: “Kad Kungs pēdējo reizi man rādīja jūsu gadījumu un atklāja, ka jūs neesat ņēmuši vērā jums doto gaismu, tad man pavēlēja runāt Viņa vārdā skaidri un noteikti, jo pret jums bija iedegušās Viņa dusmas. Man tika teikti šādi vārdi: [...]”

runāt par adventisma tradīciju, kas ir ietekmējusies gan no 19. gadsimta atmodas kustībām, kuras lika uzsvāru uz garīgo pieredzi, gan no kristīgā fundamentālisma, kurš mācīja par verbālo inspirāciju, un līdz ar to arī Dieva tiešām, verbālām norādēm viņa izredzētajiem praviešiem.

19. gadsimtā līdzās adventistiem rodas arī Jehovas liecinieki un mormoņi. Arī Džons Smits (*John Smith*), kurš vēlāk dibināja Pēdējo dienu svēto Jēzus Kristus baznīcu jeb mormoņu baznīcu, saņēma atklāsmes no Dieva. Savās autobiogrāfiskajās piezīmēs viņš ļoti spilgti raksturo sava laikmeta teoloģisko krīzi:

Šajā vārdu un uzskatu karā es bieži vaicāju sev: ko lai dara? Kurai no visām pusēm ir taisnība? Vai tomēr visas ir vienlīdz kļūdainas? Ja tikai vienai ir taisnība, tad – kurai un kā lai es to zinu? Dažādu sektu līderi grauj visu uzticību, izšķirot jautājumus, vēršoties pie Bībeles. Tajā visā es nonācu pie secinājuma, ka man ir .. jāprasa Dievam.³⁰⁹

Tāpat ideju un dažādo ticības novirzienu daudzveidībā rodas apjukuma sajūta, kurā izeja tiek meklēta tiešā saziņā ar Dievu, kuram verbāli saprotamā veidā ir jāsniedz jautātajam īstā pareizā atbilde. Šāda prasīšana Dievam, atbilžu un norādījumu saņemšana no Dieva, kā arī īpašu zīmju un brīnumu klātbūtne dažādu draudžu dievkalpojumos sākot ar 20. gadsimtu kļūst arvien intensīvāka un nozīmīgāka. 1906. gadā pēc atmodas Azusas ielā (Losandželosa, Kalifornijā) dzimst Vasarsvētku kustība, pēc kuras Amerikas evaņģelikālisms kļuva vēl daudzveidīgāks, iekļaujot dažādus harismātiskus virzienus. Tiesa, pētnieki raugās uz šo pavērsienu atšķirīgi – ne visi pentekostālismu redz kā daļu no evaņģelikālisma, jo uzsvārs uz Svētā Gara izpausmēm reizēm šķiet pat lielāks nekā uz Svēto Rakstu mācību. Pentekostālismam raksturīgs izteikts piētisma, svētuma un misijas darba garīgums, un tas Rietumu pasaulē darbojas izteiktā konservatīvā protestantisma biblicisma ietvaros. Pentekosti augsti vērtē Bībeli un tās nozīmi garīgās dzīves veidošanā.³¹⁰ Tiesa, šajā jautājumā priekšroka tiek dota pašu interpretācijām, nevis kādām ortodoksām teoloģiskām sistēmām. Kā norāda Kreigs Elerts (*Craig Alert*), 19. gadsimta atmodas kustības iedrošināja kristiešus pašiem lasīt un interpretēt Bībeli Svētā Gara vadībā un neietekmēties no teoloģiskajām sistēmām un autoritātēm. Šī pozīcija bija veidojusies apgaismības domāšanas ietekmē, kas teoloģiju uzskatīja par autoritatīvu struktūru, kura jāatmasko.³¹¹ Tāpēc

³⁰⁹ Joseph Smith, *The Pearl of Great Price: Being a Choice Selection from the Revelations, Translations, and Narrations of Joseph Smith* (Salt Lake City: George Q. Cannon and Sons, 1891). Citēts Smith, Christian. *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group) Kindle Edition, 207.

³¹⁰ Amos Yong, *Evangélicals, Pentecostals, and Charismatics: A Difficult Relationship or Promising Convergence?* <https://fullerstudio.fuller.edu/evangelicals-pentecostals-and-charismatics/> (skatīts 21.06.2019).

³¹¹ Craig D. Allert, *A High View of Scripture?* (Baker Publishing Group, 2007) Kindle Edition, 28.

pneumatoloģiskā teoloģija agrāk vai vēlāk veda pie “jaunas atklāsmes” un tas neizbēgami piešķīra Svētajiem Rakstiem sekundāru lomu. Lai gan fundamentālisti kategoriski norobežojas no jebkādiem pieredzē un jaunās atklāsmēs balstītiem kristīgiem virzieniem, tomēr tie arī ir uzskatāmi par atbildēm uz skepticisma radīto teoloģisko krīzi. Tās veidošanās pirmsākumos pentakostu kustību var uzskatīt par apdraudētās brīnumainās Bībeles pasaules aizstāvēšanas mehānismu. Dažādie ticības virzieni, kas veidojās modernisma un fundamentālisma krīzes apstākļos, pēc būtības bija kritiķu apšaubītās dievišķās inspirācijas pierādījumu meklējumi cilvēka pieredzē. Pārdabiska inspirācija mūsdienās kalpoja kā apstiprinājums pārdabiskai inspirācijai arī Rakstos. To, ko modernā liberālā teoloģija bija dekonstruējusi, jaunā formā rekonstruēja jaunās reliģiskās kustības. Citā veidā tika sasniegts tas pats fundamentālisma izvirzītais mērķis. Tāpēc arī jaunās kustības bieži vien pēc savas būtības ir fundamentālistiskas.

4.4. Mūsdienu evaņģelikālisms un verbālā inspirācija

Atšķirībā no kristīgā fundamentālisma, kas bija rezervēts un kritisks pret modernās kultūras norisēm, evaņģelikālisms kopš 20. gadsimta otrās puses arvien vairāk centās iesaistīties mūsdienu sabiedriskajos un arī zinātniskajos procesos. Tā kā fundamentālisms raksturoja gadsimta sākuma evaņģelikālismu, tad jaunā uz sabiedrības pārmaiņām orientētā evaņģelikālisma virziena pārstāvji sevi dēvēja par neoevaņģelikāļiem vai progresīvajiem evaņģelikāļiem. Šī kustība joprojām apvienoja konservatīvi noskaņotus baptistus, prezbitēriāņus, luterāņus, kalvinistus un menonītus, kas centās sevi pozicionēt nišā starp fundamentālismu un liberālismu. Evaņģelikālisma pētnieks Deivids Bebingtons (*David W. Bebbington*) atzīmē četras pazīmes, kas atšķir evaņģelikālismu no pārējām kristīgajām tradīcijām: (1) **Biblicisms**. Svētie Raksti ir evaņģēliskās ticības centrā. Tie iemieso visu, kā evaņģelikāļi sludina, saprot pasauli un uz ko aicina visus pārējos. Tas ir kontrastā ar citiem kristīgās ticības virzieniem, kuros lielāks uzsvars ir uz baznīcas tradīciju, ticīgā personisko pieredzi vai analītiskā prāta lomu baznīcas un tās Rakstu interpretācijā. Evaņģelikāļu ticībā un darbībā noteicošais virzītājaspēks pieder Svētajiem Rakstiem. (2) **Krusta centrālā loma**. Evaņģēlija izpratnes centrālā tēma ir Kristus krusts. Tas nenozīmē, ka tiek mazināta augšāmcelšanās nozīme, tomēr pestīšanas notikuma centrā ir tieši krustā sišana un Jēzus nāve. Un tam ir ļoti spēcīgs iemesls, jo šī nāve tiek saprasta kā vietnieciska. (3) **Atgriešanās**. Evaņģelikāļu ticībā ir milzīgs uzsvars uz cilvēka atgriešanās pie Dieva piedzīvojumu, kas ietver personiskas

attiecības ar Dievu. (4) **Aktivitātes.** Evaņģelikālismā ir milzīgs uzsvars uz evaņģēlija sludināšanu un cilvēku aicināšanu atgriezties pie ticības. Ar sludināšanas un misijas darbu tiek saprasta arī sabiedrības izmainīšana, tāpēc evaņģelikālismā ir milzīga loma dažādām sociālajām aktivitātēm. Evaņģelikāļu vidū nevarēs atrast daudz tādu, kuri praktizē klusu, meditatīvu ticības dzīvi, jo galvenais uzdevums ir diezgan pragmatisks – kalpot Dievam, būt iesaistītam Dieva darbā un strādāt dvēseļu labā.³¹²

Timotijs Larsens (*Timothy Larsen*) precizē, ka evaņģelikālis pēc būtības ir ortodokss protestants, kura izcelsme saistāma ar 18. gadsimta atmodas kustībām, Džonu Vesliju un Džordžu Vaitfildu un kura kristīgajā dzīvē būtiska vieta ir Bībelei kā dievišķi inspirētai, galīgai autoritātei ticības un arī dzīvesveida jautājumos.³¹³ Kā redzams, Larsens klasisko Bebingtona definīciju papildina, liekot uzsvāru uz evaņģelikālisma vēsturisko izcelsmi un tā teoloģiskajām saknēm. Evaņģelikāļu ticība balstās uz ortodoksālās kristīgās teoloģijas pamatiem un ticības apliecībām, bet enerģiskais darbīgums mantots no atmodas kustību neatliekamā dedzīguma. Jaunā evaņģelikālisma saknē bija vēlēšanās atgūt fundamentālistu un modernistu cīņās zaudēto cieņu un atjaunot evaņģelikālisma ietekmi uz moderno sabiedrību. Pēc Mollijas Vortenas (*Molly Worthen*) domām, šajā posmā plašo evaņģelikāļu pasauli – lai cik daudzveidīgi atšķirīga tā būtu – vienoja trīs galvenie jautājumi:– (1) kā novērst plaisu starp garīgajām un racionālajām zināšanām, (2) kā būt pārliecinātam par savu pestīšanu un patiesām attiecībām ar Dievu un (3) kā atrisināt spriedzi starp ticīgā individuālajām garīgajām vajadzībām un sekulārās sabiedrības principiem.³¹⁴

Neoevaņģelikālisma veidošanos ietekmēja gan politiskās pārmaiņas, ko nesa abi pasaules kari, gan arī nozīmīgās pārmaiņas teoloģijā, ko ieviesa neoortodoksija. Pēc neoevaņģelikāļu domām, Pirmais un Otrais pasaules karš parādīja to, kurp ved novēršanās no agrākā kristīgā pasaules uzskata (*Weltanschauung*) un ļaušanās modernajam kriticisma un evolūcijas teorijas garam, ticības un prāta nošķiršanai.³¹⁵ Neoortodoksās teoloģijas kritika liberālajai teoloģijai dāvāja evaņģelikālismam jaunus argumentus. Amerikāņu reformētie teologi neoortodokso teoloģiju

³¹² D.W. Bebbington, *Evangelicalism in Modern Britain* (Michigan: William B. Eerdmans, 1993), 2-19.

³¹³ Timothy Larsen, “Defining and locating evangelicalism” in T. Larsen, D.J. Treier eds. *The Cambridge Companion to Evangelical Theology* (Cambridge University Press, 2007), 1.

³¹⁴ Molly Worthen, *Apostles of Reason* (Oxford University Press, 2014) Kindle Edition, 3-5.

³¹⁵ Molly Worthen, 26.

kritizēja kā sinkrētisku un nebībelisku,³¹⁶ tomēr tās uzsvars uz dievišķo transcendenci un cilvēka morāles samaitātību atstāja nozīmīgu iespaidu uz tālāko rakstu pētniecību. Jaunie atklājumi Tuvajos Austrumos – Nāves jūras tīstokļi un Nag Hammadi bibliotēkas teksti – sniedza jaunus impulsus evaņģelikāļu teoloģijas attīstībā.³¹⁷ Kā norāda Brevards Čailds, amerikāņu protestantisms sāka pamazām un negribīgi pieņemt liberālo teoloģiju un vēsturisko kriticismu, turpretī konservatīvā teoloģija nespēja piedāvāt adekvātu alternatīvu, tāpēc turpināja koncentrēties uz 17. gadsimta dogmatikas atkārtošānu.³¹⁸ Bija skaidra nepieciešamība pēc Bībeles jaunas pētniecības, kas ne tikai turpinātu strādāt pie ortodoksā protestantisma apoloģētikas, bet vērtētu jaunos pētniecības rezultātus, kā arī interesētos par sabiedrības vajadzībām. Šo virzienu iesāka Herolds Oknega (*Harold John Ocknega, 1905–1985*), kura 1942. gadā dibinātā Nacionālā Evaņģelikāļu asociācija (*National Association of Evangelicals*) apvienoja konservatīvi domājošus evaņģelikāļus, kuri mēģināja izrauties no esošās situācijas, kas evaņģelikālismu saistīja ar modernajam racionālismam naidīgu fundamentālismu un antiintelektuālismu. Neevaņģelikālisms saglabāja ortodoksālās kristietības vērtības, ticību Bībeles nemaldīgumam un nekļūdīgumam, bet centās būt intelektuāli laikmetīgāks, reflektējošāks un izglītotāks. To pārstāvēja vadošais evaņģelikāļu teologs Karls Henrijs (*Carl F. H. Henry, 1913–2003*), teologs un apoloģēts Edvards Karnels (*Edward Carnell, 1919–1967*), teologs Glīsons Ārčers (*Gleason Archer, 1916–2004*), baptistu mācītājs un radio evaņģēlists Čārlzs Fullers (*Charles E. Fuller, 1887–1968*), kurš kopā ar Oknegu 1947. gadā nodibināja Fullera Teoloģisko semināru, un evaņģēlists Billijs Greiems (*Billy Graham, 1918–2018*). Jaunais virziens lika milzīgu uzvaru uz misijas aktivitātēm – evaņģelizācijas kampaņām, izdevējdarbību un plašsaziņas līdzekļiem, sludinot ar televīzijas un radio raidījumu starpniecību. Neevaņģelikālisms, protams, neatbrīvoja evaņģelikālismu no fundamentālisma, bet faktiski izraisīja evaņģelikālisma sašķelšanos fundamentālajā un progresīvajā spārnā. Šis nevienprātības centrā bija jautājums par Bībeles inspirāciju, tās nemaldīgumu un nekļūdīgumu. Faktiski šis jautājums pat tika uztverts kā lakmusa papīrs pārbaudei, vai kāds var saukt sevi par evaņģelikāli vai nevar.³¹⁹

³¹⁶ Bruce L. McCormack, Clifford B. Anderson eds., *Karl Barth and American Evangelicalism* (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing, 2011), 13-41.

³¹⁷ Mark Noll, *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*, 2nd ed. (Vancouver: Regent College Publishing, 2004), 92.

³¹⁸ Brevard S. Childs, *Biblical Theology in Crisis* (Philadelphia, The Westminster Press: 1974), 19-20.

³¹⁹ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020), 163-164.

Pētnieki norāda, ka mūsdienu amerikāņu konservatīvais evaņģelikālisms patiesībā dzīvo pastāvīgās pretrunās. No vienas puses, tas cenšas pēc iespējas atteikties no stingra dogmatisma un būt atvērtāks pret sabiedrības pārmaiņām, tomēr, no otras puses, tas joprojām turas pie senajām paradigmām, kas liek skaidrot Bībeli un ticēt tai burtiski, aizstāvēt kristietības ekskluzīvo vietu līdzās citām reliģijām, turēties pie burtiskas izpratnes par elli un konservatīviem uzskatiem par laulību un dzimumu lomām.³²⁰ Patiesībā problēma ir vēl plašāka un norāda uz nopietnu autoritātes krīzi pašā evaņģelikālismā. Lai cik lielas pūles evaņģelikāļi pieliktu, cenšoties izlīdzināt visas nesaskaņas un vienoties vismaz par kādu kopīgu pamatu, tas nav iespējams, jo katrs skaidro Rakstus citādāk. Nesaskaņas ir jautājumos par to, kādai jābūt draudzes organizācijai, par veidu, kā jānotiek kristībām, par runāšanu mēlēs, eshatoloģiju, epistemoloģiju un ekseģēzi.³²¹

Šī interpretāciju daudzveidība daudziem evaņģelikāļu teologiem lika pārskatīt klasisko inspirācijas mācību, no kuras izrietēja Bībeles nekļūdīgums un nemaldīgums. Septiņdesmitajos gados Fullera semināra teologi sāka apšaubīt Bībeles nekļūdīguma atbilstību zinātniskajiem secinājumiem par teksta tradīciju un atteicās savā doktrinārajā paziņojumā no vārdiem, ka Raksti “ir pilnībā inspirēti un brīvi no jebkādam kļūdām kopumā un katrā to daļā”.³²² Atsakoties no verbālās inspirācijas un nekļūdīguma, progresīvie evaņģelikāļi turpināja runāt par Bībeles pilnīgu uzticamību un tās augstāko autoritāti. Tomēr jautājums daudziem šķita pietiekami principiāls, tāpēc izraisīja šķelšanos evaņģelikāļu vidū, kas raksturoja 20. gadsimta teoloģisko krīzi.

Uz šo bibliskās teoloģijas krīzi, tās rašanās vēsturiskajiem apstākļiem un iespējamo risinājumu jaunāko teoloģisko sasniegumu kontekstā norādīja divi Jēlas Universitātes profesori – Brevards Čailds un Hanss Freijs. B. Čailds norādīja, ka diskusijās ar fundamentālistiem bibliskā teoloģija bija nonākusi pie atteikšanās no Rakstu verbālās inspirācijas un centās runāt par Rakstiem kā dievišķu atklāsmi. Tomēr inspirācijas jautājums ar to netika atrisināts un bibliskā teoloģija arī nespēja to atrisināt, jo, mēģinot pētīt Bībeli ar liberālās teoloģijas pieņēmumiem, bet turpinot runāt ortodoksās teoloģijas valodā, veidojās nepārvarama dihotomija.³²³ Problēma bija abās pusēs – liberāļi bija pazaudējuši teoloģisko perspektīvu, bet fundamentālisti nolieguši derīgu biblisko kriticismu.³²⁴ Bibliskās teoloģijas krīzes saknē bija nespēja uztvert Bībeli kā pilnībā cilvēcisku

³²⁰ Skatīt Jonathan J. Edwards, *Superchurch: The Rhetoric and Politics of American Fundamentalism* (2015), 6. nodaļa

³²¹ Christian Smith, *The Bible Made Impossible*, 37.

³²² Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction*, 164

³²³ Brevard S. Childs, *Biblical Theology in Crisis*, 103.

³²⁴ Brevard S. Childs, *Biblical Theology in Crisis*, 34.

grāmatu, kura kalpo arī kā Dieva Vārds. Tāpēc Čailds aicināja nodarboties ar eksegēzi nevis lai saprastu Rakstu vēsturiskos notikumus, bet lai uztvertu tajos ietvertos stāstus. Svarīgākais ir nevis Bībelē aprakstītā brīnuma vēsturiskums, bet šī vēstījuma nodoms.³²⁵ Rakstu nekļūdīguma mācība bija mēģinājums aizstāvēt Bībeles unikalitāti, taču kļūda bija, ka tādā veidā tika aizstāvēti paši Raksti un nevis to kanoniskais konteksts. Rakstu konteksts ir kristīgā tradīcija un ticības dzīve. Rakstu unikalitāte ir ticības jautājums, nevis objektīva realitāte pati par sevi. B. Čailds rosināja runāt par inspirāciju Bībeles kanoniskajā un tās nozīmes baznīcas dzīvē kontekstā. Vēsturiski kritiskā pētniecība bija milzīgs solis uz priekšu modernajā pētniecībā, kas jāturpina attīstīt, paturot prātā to, kā Raksti darbojas baznīcas kontekstā – tie ir kristīgās ticības un dzīves Svētie Raksti.

Arī Hanss Freijs aicināja lasīt Bībeli burtiski, bet ne kā vēsturisku notikumu grāmatu, bet kā dievišķu vēstījumu savai baznīcai. Bībele ir jāuztver kā stāsts, kam ir ticības vēstījums, un tāpēc, ka tas ir stāsts no Dieva, tas ir paties un iedarbīgs. Abi pētnieki aicināja pievērsties Bībeles kanoniskajai un naratīvajai teoloģijai, kuras centrā nav jautājums par Rakstu faktoloģisko vēsturiskumu, bet gan pašā stāstā ielikta Jēzus Kristus apziņa jeb “lietas būtība”, kas ir svarīga ticības perspektīva ikvienam lasītājam.³²⁶ Tomēr šo teologu piedāvājums plašajā evaņģelikāļu auditorijā palika neievērots un, iespējams, pat nesaprasts, jo apoloģētisku apsvērumu dēļ Rakstu inspirācija un no tās izrietošais Bībeles nekļūdīgums bija drošāka un racionāli vieglāk aizstāvama pozīcija. Pieaugot Bībeles interpretācijas daudzveidībai un dažādiem mēģinājumiem risināt Rakstu autoritātes jautājumu, iezīmējās jaunas teoloģiskās krīzes situācija.

Reakcija uz pieaugošo krīzi bija organizācijas *International Council of Biblical Inerrancy* (ICBI) dibināšana 1977. gadā. Tā bija apņēmīga evaņģelikāļu rīcība ar mērķi aizstāvēt Bībeles nekļūdīgumu. 1978. gadā Čikāgā ICBI organizēja samitu, kurā piedalījās aptuveni 300 evaņģelikāļu teologu un izstrādāja dokumentu, kas pazīstams kā “Čikāgas Bībeles nekļūdīguma deklarācija” (*Chicago Statement of Biblical Inerrancy*). Par teoloģiskās krīzes klātbūtni liecina ievadā izteiktā doma, ka šī deklarācija tiek sagatavota “laikā, kad daudzi kristieši atkrīt no [Bībeles] nemaldīguma patiesības un doktrīna tiek pārprasta arī plašākā mērogā”.³²⁷

³²⁵ *Ibid.*, 52.

³²⁶ Hans W. Frei, *The Identity of Jesus Christ* (Eugene, OR: Cascade, 2013), 11-12.

³²⁷ “in the face of current lapses from the truth of inerrancy among our fellow Christians and misunderstandings of this doctrine in the world at large.” Chicago Statement of Biblical Inerrancy. Preface. <https://defendinginerrancy.com/chicago-statements/> (skatīts 26.08.2020). Autora tulkojums.

Viens no šīs deklarācijas punktiem skan: “Mēs atzīstam, ka Raksti kopumā un katra tā atsevišķā daļa līdz pat oriģinālteksta vārdiem ir doti ar dievišķas inspirācijas palīdzību.”³²⁸ Kā redzams, autori vairs nelieto jēdzienu “verbālā inspirācija”, bet gan “dievišķā inspirācija”, tādējādi atturoties no inspirācijas vienādošanas ar dievišķu vārdu diktātu. Tādā veidā tika mēģināts pateikt, ka pilnībā netiek izslēgts autoru cilvēciskais faktors – tie varēja lietot vārdus un izteikt domas tā, kā tas katram individuāli bija raksturīgs. Tomēr šī personības brīvība noraidīja jebkādu iespēju, ka autora izvēlētie vārdi un izteicieni kādā brīdī varētu būt maldīgi. Citiem vārdiem, Dievs ir kontrolējis cilvēka vārdu izvēli tā, ka visi izvēlētie vārdi bija derīgi un atbilstoši. Cits autors to pašu domu būtu tikpat veiksmīgi izteicis ar citiem vārdiem.³²⁹ Čikāgas deklarācija pauž pārliecību, ka inspirācijas rezultāts nebija mehāniska teksta pierakstīšana, apejot autora personību. Cilvēka vēsturiskais konteksts, literārais stils un personības īpašības tika saglabātas. Taču cilvēka trūkumi, iespēja kļūdīties un saprast lietas nepareizi inspirācijas procesā tika apietti.

Skaidrojot 2Tim 3:16 Čikāgas deklarācijas teologi norobežojas no *theopneustos* latīniskā tulkojuma *inspiratio* un tam līdzīgā angļu vārda *inspiration*, lai pateiktu, ka Dievs nevis “iedvesa” (*breathing in*) Rakstus, bet drīzāk tos “izdvesa” (*breathing out*).³³⁰ Šādā veidā tika mēģināts mazināt cilvēciskā faktora ietekmi Rakstu saņemšanas procesā, proti, ja tie būtu iedvesti, tad tie būtu vairāk pakļauti autora cilvēciskajai gribai, bet, ja Raksti ir “izdvesti”, tad tiem jau ir noteikta dievišķas pabeigtības forma, kas autoram bija vienkārši jāuzraksta. Šāda grieķu valodas vārda interpretācija, protams, ir vairāk ideoloģiska. Vienam vārdam tiek uzlikta pārāk liela slodze izšķirt tik būtisku jautājumu, par kuru patiesībā Bībele neko vairāk nepaskaidro. Ir jāpiekrīt Kristiana Smita secinājumam, ka evaņģelikāļi jebkurai Bībeles perikopei pieļauj jebkuru interpretāciju, ja vien tā ievēro attiecīgās interpretācijas skolas paradigmu.³³¹ Respektīvi, izejas punkts nav saprast, ko autors ar šo vārdu varētu būt gribējis pateikt, bet gan izmantot šo vārdu, lai pamatotu jau iepriekš formulētu doktrīnu. Uz šo apgriezto loģiku norāda arī teologs Pīters Enns, jo nekļūdīgums nav veids, kā Bībele liecina par cilvēku dzīvi un ticību. Bībele kā grāmata, kas tapusi ļoti ilgā laika periodā, atspoguļo ļoti dažādus cilvēku priekšstatus un pārliecības. Novērojams, ka autori pat

³²⁸ *Ibid.* Autora tulkojums.

³²⁹ Norman L. Geisler, *Explaining Biblical Inerrancy: Official Commentary on the ICBI Statements* (Bastion Books, 1983, Kindle Edition), loc. 572.

³³⁰ Norman L. Geisler, *Explaining Biblical Inerrancy: Official Commentary on the ICBI Statements* (Bastion Books, 1983, Kindle Edition), loc. 591.

³³¹ Smith, *The Bible Made Impossible*, 44.

savstarpēji cits citu kritizē, tāpēc nekļūdīgums nav tas vārds, kas raksturo Bībelē atrodamo daudzveidību un dinamiku.³³² Rakstu nekļūdīguma doktrīna nav tiešā veidā atrodama Bībelē. Fakts, ka tā tiek loģiski izsecināta no inspirācijas mācības (2Tim 3:16) nenozīmē, ka šāds secinājums ir attaisnojams. Evaņģelikāļu teologi šajā jautājumā nebija vienprātis.

1982. gadā notika otrais ICBI organizētais seminārs, kurā tika diskutēts jautājums par Bībeles interpretāciju. Diskusijā iezīmējās stingrais nodalījums, kuru evaņģelikāļi ievēro joprojām, starp Bībeles zemo kritiku un Bībeles augsto kritiku. Proti, tiek atzīts, ka viens no Bībeles hermeneitikas svarīgiem instrumentiem ir vēsturiski gramatiskais kriticisms, kas ietver centienus noskaidrot teksta sarakstīšanas nodomus, izmantoto vārdu nozīmi, valodas gramatikas un kultūrvēsturiskos apstākļus.³³³ Bet tiek noliegta vēsturiski kritiskā metode, kas primāri interesējas nevis par Bībeles teksta nozīmi, bet par tā izcelsmes vēsturiskajiem aspektiem. Galvenā evaņģelikāļu pretenzija pret šo metodi ir, ka tā noliedz Bībeles dievišķo izcelsmi, pēta to kā cilvēku veidotu dokumentu un dara to, par izejas punktu ņemot pieņēmumu, ka Bībele nav vēsturiski korekts dokuments. Tajā pašā laikā vēsturiski kritiskā metode netiek noraidīta pilnībā, bet tiek runāts par diviem augstās kritikas rezultātiem – “negatīvā augstā kritika” un augstā kritika, kas evaņģelikāļu hermeneitikā var būt noderīga: “Patiesai kritikai vajadzētu .. kalpot kā rīkam, kas palīdz Bībeles lasītājiem iegūt dziļāku izpratni par tās satura vēsturiskumu.”³³⁴

Evaņģelikālismam 20. gadsimta otrajā pusē ļoti aktuāli bija atgūt fundamentālisma kontraversēs zaudēto sabiedrības uzticību. Billija Greiema evaņģelizācijas panākumi, viņa laikmetīgā valoda un aktīva sabiedriskā darbība šajos centienos bija ļoti svarīga. Greiems bija pārliecināts fundamentālisma un ar to saistītā antiintelektuālisma pretinieks un vairāk nekā jebkurš cits aicināja evaņģelikālismu uz intelektuālu atmodu,³³⁵ tomēr viņa darbības plašais iespaids mudināja evaņģelikāļus vairāk iesaistīties sabiedriski politiskajos procesos, nevis meklēt saskares punktus ar universitāšu pētniecību. Rezultātā – kaut arī evaņģelikāļi 20. gadsimta beigās daudz

³³² Peter Enns, “Inerrancy doesn’t describe what the Bible does – some comments from my ETS talk” <https://peteenns.com/inerrancy-doesnt-describe-what-the-bible-does-some-comments-from-my-ets-talk/> (skatīts 25.05.2021).

³³³ Bruce Waltke, “Historical Grammatical Problems” in *Hermeneutics, Inerrancy, and the Bible*, ed. Earl D. Radmacher and Robert D. Preus (Grand Rapids: Zondervan, 1984), 73.

³³⁴ J. Barton Payne, “Higher Criticism and Biblical Inerrancy” in *Inerrancy*, ed. Norman L. Geisler (Grand Rapids: Zondervan, 1979), 101.

³³⁵ Mark A. Noll, *American Evangelical Christianity: An Introduction* (Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2000), 48-49.

pūļu bija veltījuši nopietnākā un apjomīgākā Bībeles pētniecībā, tās rezultātiem akadēmiskās pētniecības pārstāvji joprojām veltīja maz uzmanības.³³⁶

20. gadsimta nogalē evaņģelizācijas kampaņu norieta laikā vērojama evaņģelikāņu teologu interese par sadarbību ar katoļu tradīciju. Katoļu teologu spēja iesaistīties intelektuālās debatēs ārpus pašu baznīcas tradīcijas šķīta ievēribas cienīga un atdarināma. Mollija Vortena novēro, ka šī saikne sākotnēji veidojas akadēmiskā līmenī, evaņģelikāņu teologiem iesaistoties katoļu universitāšu programmās, bet vēlāk kā katoļu filozofiskās domas ietekme uz evaņģelikāņu teoloģiju.³³⁷ Katoļu teologu spēja pārstrukturēt savas baznīcas seno teoloģisko mantojumu un nākt klajā ar jaunām laikmetīgām idejām par teoloģijas virsuzdevumu bija uzrunājošas ne tikai evaņģelikāņu un protestantu teologiem, bet arī sekulārās sabiedrības interesentiem. Galvenā doma, kurai tika pakārtots viss pārējais teoloģijas diskurss, bija, ka Dievs ir radījis cilvēku un cilvēku attiecības ar noteiktu gala mērķi, un viņš ir veidojis pasauli, lai tā darbotos pēc tādiem likumiem, kas veicinātu šī mērķa sasniegšanu.³³⁸ Ar vairāku dekāžu nobīdi interese par šo katoliskās teoloģijas virzienu ienāca arī Latvijā. Īsā laika periodā latviešu valodā ir izdotas vairākas franciskāņu priesteru un teologa Ričarda Rora grāmatas. Latvijas konservatīvā kristietība gan pārsvarā šo piedāvājumu uztver ar aizdomām, tomēr tām ir pietiekami liels liberālā virziena intelektuāļu atbalsts, tostarp arī luterāņu Torņakalna draudzē jeb Rīgas Lutera draudzē. Integrālās izglītības institūts, kurā darbojas bijušie luterāņu mācītāji, 2018. gadā organizēja R. Rora vizīti Latvijā.³³⁹ Rors savās grāmatās aicina atbrīvoties no pragmatiskās Bībeles verbālās inspirācijas un nekļūdīguma dogmas un atklāt tajā dziļāk aplēpto un cilvēka dvēselei daudz nozīmīgāko garīgumu.

Cits mūsdienu evaņģelikālisma fragmentācijas piemērs ir topošās baznīcas kustība (*emerging church*), kas veidojās 20. un 21. gadsimta mijā. Tā veidojās kā alternatīva organizētajai un institucionālajai reliģijai kā “teoloģiski un liturģiski hibrīda kustība, kas selektīvi pārņem dažādu kristietības novirzienu idejas un prakses. Tā pastāv kā sociālo attiecību tīkls un nevis hierarhiska

³³⁶ Mark Noll, *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*, 202.

³³⁷ Molly Worthen, *Apostles of Reason* (Oxford University Press, 2014). Kindle Edition. 245.

³³⁸ *Ibid.*

³³⁹ Ričarda Rora vizīte un lekcijas Latvijā (07.06.2018) <https://www.iii3.lv/jaunumi/ricarda-rora-vizite-un-lekcijas-latvija/> (skatīts 26.05.2021).

struktūra”.³⁴⁰ Viens no daudz rakstošajiem topošās baznīcas teologiem Braiens Maklarens (*Brian D. McLaren*) savā grāmatā par jaunu kristīgās ticības vīziju velta daudz uzmanības Bībeles autoritātes tēmai. Viņš nelieto vārdus “nemaldīga” un “neklūdīga”, kā arī, runājot par inspirāciju, vairāk domā par grāmatas ietekmi uz lasītāju, nevis par tās brīnumainos izcelsmi. Viņa piedāvājums ir raudzīties uz Rakstiem nevis kā uz morāles, uzvedības un likumu konstitūciju, bet gan kā uz “kultūras un kopienas bibliotēku”. Tā ir inspirēta bibliotēka, kas iedvesmo lasītāju uzturēt nepārtrauktu sarunu ar un par Dievu.³⁴¹

Redzam, ka Amerikas evaņģelikālismā šodien joprojām ir ļoti spēcīgs pieprasījums pēc Bībeles, kas ir inspirēta, nemaldīga un neklūdīga. Šī doktrīna turpina ietekmēt teoloģisko un arī sociāli politisko noskaņojumu evaņģelikālismā, kas mūsdienās piedzīvo arvien pieaugošu fragmentēšanos dažādās jaunās kustībās un virzienos. Šī nemitīgā fragmentēšanās, pēc pētnieku domām, ir vēl viens apliecinājums tam, ka Bībeles nemaldīgums un neklūdīgums ir ilūzija. Tā nevar uzņemties tādas autoritātes slogu, jo lasītāji, kuriem šī grāmata ir domāta, nav nemaldīgi un neklūdīgi vienprātīgi. Ja Dievs tiešām gribēja dot cilvēcei grāmatu, kas būtu viennozīmīgi skaidra un saprotama, vai viņš tad nebūtu parūpējies, lai cilvēki to tiešām saprastu vienādi?³⁴²

Šī darba interese par evaņģelikālismu ir saistīta tieši ar Bībeles interpretāciju, tāpēc atsevišķi neveltīsim laiku ļoti plašai un nozīmīgai politiskās darbības tēmai evaņģelikālismā. Vienīgi jāatzīmē fakts, ka politiskās veiksmes vai neveiksmes bieži vien atrodas ciešā korelācijā ar evaņģelikāļu teoloģiskajiem uzsvāriem. Kā novēro Liams Freizers, “kamēr amerikāņu sabiedrība pieņēma konservatīvo evaņģelikālismu, brīdinājumiem par tiešas dievišķas darbības sekām nebija liela jēga. Tomēr, kad evaņģēlisti zaudēja sociālo un politisko varu, Svēto Rakstu lasīšana, kas uzsvēra Dieva tiesu un sodu, kļuva sociāli un psiholoģiski pievilcīga”.³⁴³ Evaņģelikālisma vēsturiskais mantojums 20. gadsimta Ziemeļamerikas kontinentā ir bagāts ar dažādiem politiskiem kompromisiem, veikliem gājieniem un aizsardzības manevriem, kuru rezultātus var raksturot kā pragmatisma un ideālisma savdabīgu kombināciju. Tas ir padarījis evaņģelikālismu par vienu no dinamiskākajiem un ietekmīgākajiem spēkiem visas kristietības vēsturē. Lai cik politiski angažēta

³⁴⁰ Valdis Tēraudkalns, Ņikita Andrejevs, (22.04.2021) “protestantisms” <https://enciklopedija.lv/skirklis/106527-protestantisms> (skatīts 26.05.2021).

³⁴¹ Brian D. McLaren, *A New Kind of Christianity* (Harper Collins, 2010) Kindle edition, 78-83.

³⁴² Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group) Kindle Edition, 26.

³⁴³ Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 128. Skatīt arī Christian Smith, *The Bible Made Impossible*, 25.

vai pat utopiski motivēta ir evaņģelikāņu aktīvā darbošanās, tās saknē ir pasaules redzējums, ko veido verbāli inspirēta, nemaldīga un nekļūdīga Bībele. Vienalga, vai tas būs abortu jautājums, sieviešu tiesību, imigrantu vai geju tiesību jautājums, kategoriskās atbildes nāks no Bībeles. Čikāgas deklarācija par Bībeles nemaldīgumu ir šķietami izsmeļoša atbilde uz jebkuru teoloģisku krīzi, kas var nākt mūsu priekšā.

Secinājumi

Neskatoties uz Amerikas kontinentā iegūto drošību un ticības brīvību, Jaunajā pasaulē turpinājās kristīgās tradīcijas fragmentācijas process. Doktrīna par Rakstu verbālo inspirāciju, kas bija pamatā reformētās teoloģijas puritānisma virzienam un ko lielā mērā no luteriskās ortodoksijas pieņēma piētisms, nepalīdzēja veidoties vienotai protestantiskai tradīcijai. Tas liecināja par to, ka vienprātība nav sasniedzama, aizstāvot nekļūdīgu, nemaldīgu un verbāli inspirētu Bībeli. 19. gadsimta teoloģisko krīzi padziļināja zinātnes straujā attīstība un zinātniskās metodes izmantošana Bībeles pētniecībā. Vēsturiski kritiskā metode, evolūcijas teorijas radītais skepticisms un liberālās teoloģijas attīstība radīja bailes, ka pilnība tiks sagrautas cilvēces morāles un ticības vērtības. Izjutot apdraudējumu modernās pasaules spiediena dēļ, kā opozīcija 19. gadsimta beigū un 20. gadsimta sākuma modernismam radās kristīgais fundamentālisms. Tas centās aizstāvēt protestantiskās ortodoksijas doktrīnu par verbālo inspirāciju atbilstoši jaunajiem apstākļiem. Mērķis bija atgūt Amerikas kristīgās ticības zaudēto nevainību, atgriezties agrākajā paradigmā par zemi, kas mērķtiecīgi virzās pa kristīgo vērtību un morāles ceļu. Sabiedrības atkrišanas no Dieva un sekojošās morāles pagrimuma krīzi bija iespējams atrisināt, vienīgi atgriežoties atpakaļ pie Bībeles pamatvērtībām, pie tās dievišķās kārtības, kāda tika īstenota pirmkristiešu draudzēs. Bībelē dotie norādījumi ir skaidri un saprotami, tāpēc labākais, ko var darīt, ir tos burtiski izpildīt.³⁴⁴ Cits risinājums bija meklēt dievišķās inspirācijas apstiprinājumu ārpus Rakstiem – ekstātiskajā pieredzē, kas izraisīja dažādu harizmātisku un apokaliptisku kustību veidošanos 19. un 20. gs. sākumā. Mēs varam secināt, ka vēsturē ir pietiekami plaši novērojama pazīme, ka verbālā inspirācija kalpoja kā vienkārša, skaidra un ērta atbilde uz teoloģiskām krīzēm.

³⁴⁴ Martin Riesebrodt, *Fundamentalismus als patriarchalische Protestbewegung. Amerikanische Protestanten (1910-1928) und iranische Schiiten (1961-1979) im Vergleich* (Tübingen: J.C.B. Mohr, 1990), 57.

20. gadsimta teoloģiskās diskusijas lika evaņģelikālisma tradīcijai pārstrukturēties, meklējot jaunus saskarsmes punktus ar modernā laikmeta cilvēka racionalitāti. Tomēr teoloģiskajā līmenī tā joprojām turpināja dzīvot krīzes apstākļos, kad postmodernā laikmeta plurālisms draudēja sagraut kristīgās vērtības un morāli. Skaidrs, ka bija pienācis laiks jauna veida teoloģijai, kas, nezaudējot būtisko, spētu runāt mūsdienu valodā. Neoevaņģelikālisms sāka ņemt vērā kritiskās pētniecības rezultātus un mēģināt pārdefinēt savus ticības pamatus. Tomēr pilnībā atteikties no verbālās inspirācijas mācības arī nebija iespējams. Čikāgas deklarācijā par Bībeles nekļūdīgumu var redzēt centienus apvienot kritisko pētniecību ar verbālās inspirācijas mācību par Bībeles nekļūdīgumu un nemaldīgumu. Līdz ar to evaņģelikālisma teoloģija joprojām nespēj adekvāti konkurēt ar mūsdienu universitāšu akadēmiskās teoloģijas zinātniskajiem rezultātiem, jo verbālās inspirācijas doktrīnas vārdā tās argumenti var būt pat nezinātniski un antiintelektuāli. Evaņģelikālisms dzīvo ilūzijā, ka atgriešanās pie Bībeles galu galā dos atbildes uz visiem jautājumiem. Tomēr neatgriezeniskā kristīgās ticības fragmentācija Amerikā liecina, ka vispārēja atgriešanās pie drošā pirmavota un nemaldīgās Bībeles vienota interpretācija nav iespējama.

Evaņģelikālisma tradīcijas cīņa par Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnu 20. gadsimtā liecina par teoloģisko krīzi, kurā Svēto Rakstu interpretācija tiek sargāta no modernā laikmeta pluralitātes un konsekventi pakļauta vienīgi burtiskajai skaidrošanas metodei. Bībeles verbālās inspirācijas aizstāvības nepieciešamību vēl vairāk pamatoja sajūta, ka modernā teoloģija ir pazaudējusi Rakstu autoritāti.

5. INSPIRĀCIJAS KONCEPTA RISINĀJUMI 20.–21. GADSIMTA TEOLOĢIJĀ

Galvenās diskusijas par Bībeles autoritāti norisinājās 20. gadsimta otrajā pusē. Modernā teoloģija turpināja meklēt veidus, kā runāt par kristīgo ticību 20. gadsimtā, ņemot vērā kritiskās pētniecības rezultātus. Pēc būtības visi postliberālās teoloģijas laika risinājumi kaut kādā mērā ir uzskatāmi par atbildēm uz vēsturiski kritiskās metodes izraisīto teoloģijas krīzi. Tikai atšķirībā no evaņģelikālisma teoloģijas šie risinājumi nepiedāvāja atteikties no vēsturiski kritiskās metodes, bet ņemt to vērā, piedāvājot jaunus teoloģiskos risinājumus bibliiskajam stāstam. Gandrīz visi teologi savos darbos kādā brīdī apstājās pie autoritātes jautājuma un aplūkoja to iepretī evaņģelikāļu aizstāvētajai verbālās inspirācijas doktrīnai. Šajā nodaļā tiek aplūkoti ievērojamākie 20. gadsimta teologu risinājumi inspirācijas problēmai un viņu ideju turpinātāji 21. gadsimtā. Šis ekskurss ir būtisks, jo sniedz priekšstatu par verbālās inspirācijas argumentu noturību. Evaņģelikāļu un fundamentālistu teoloģija ir veidota ar principiālu uzsvāru uz Bībeles nemaldīgumu. Tās nosargāšanas cena apzināti ir padarīta tik augsta, ka jebkāda atteikšanās no nemaldīguma doktrīnas pakļautu sabrukumam visu ticības sistēmu.³⁴⁵ Vai šāda problēmas nostādne ir attaisnojama, un vai tiešām kristīgā ticība zaudēs savu ietekmi un nozīmi, ja tā atteiksies no verbālās inspirācijas doktrīnas? 20. gadsimta teoloģijā ir sniegtas daudzveidīgas un nozīmīgas atbildes uz šo jautājumu.

5.1. Bībele kā liecība par atklāsmi

Karls Bārts (*Karl Barth*) pārstāv 20. gadsimta neoortodoksā protestantisma teoloģiju, kas bija reakcija uz 19. gadsimta liberālo teoloģiju. Liberālā teoloģija runāja par kristīgās ticības pieredzi, par to, ko cilvēks sajūt, kad meklē reliģisku pieredzi. Liberālā teoloģija iemiesoja apgaismības racionālisma un arī autonomijas meklējumus, atteicās no baznīcas autoritātes un dogmatisma un interesējās par ticīgā cilvēka subjektīvo pieredzi. Tāpēc liberālās teoloģijas viedoklis par Svēto Rakstu lomu bija reducēts. Piemēram, F. Šleiermahers Rakstus vērtēja kā cilvēku reliģiskos pārdzīvojumus un ilgas atspoguļojošus tekstus. Viņu interesēja Bībeles varoņu ticības pieredze, kā tie piedzīvoja Dievu un kā šīs sastapšanās viņus mainīja. Sākotnēji arī Karls Bārts sekoja šim liberālās teoloģijas virzienam, tomēr vēlāk no tā novērsās. Tas mainīja viņa

³⁴⁵ Carlos R. Bovell, *By Good and Necessary Consequence: A Preliminary Genealogy of Biblicist Foundationalism* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2009), 132, Kindle Edition.

vērtējumu par Svētajiem Rakstiem – viņš vairs neraudzījās uz Bībeli kā reliģisku grāmatu, kurā iepazīstamies ar pieredzi, bet kā numinozā, transcendentā, pilnīgi citādā, cilvēkam neaizsniedzamā Dieva atklāsmi. Liberālās teoloģijas saknes meklējamas 18. gadsimta naturālajā teoloģijā un skatījumā, ka patiess ir tikai tas, ko cilvēks, vērojot pasauli sev apkārt, secina un piedzīvo. Turpretī Bārts bija pilnīgi pārliecināts, ka cilvēks var aizsniegt Dievu tikai par tik, par cik Dievs pats vēlas tam caur Rakstiem atklāties. Kā norāda Katerīne Sonderēgere (*Katherine Sonderegger*), Bārts vienlīdz “kritiski noraidīja gan Dieva filozofiskos argumentus, gan viduslaiku analogijas un liberālā protestantisma reliģiskās pieredzes meklējumus, nosaucot to par elkdievību”.³⁴⁶ Ja Bārta agrīnajā darbā “Vēstules romiešiem komentārs” vēl var just viņa liberālā protestantisma un eksistenciālisma ietekmi, tad vēlākajās “Getingenes tēzēs” un “Baznīcas dogmatikā” viņš ir pilnībā atgriezies pie protestantisma pamatiem un Kristū centrētā teoloģijā.

Bārtam atklāsme ir trīsdaļīga. Augstākā atklāsme cilvēcei ir dzīvais Dieva Vārds, kas ir Jēzus Kristus. Arī Bībele ir Dieva vārds, tomēr vispilnīgākā, augstākā un patiesākā atklāsme ir Jēzus Kristus. Bībele pilda liecinieka uzdevumu par šo augstāko atklāsmi. Tādu pašu uzdevumu pilda arī baznīca, sludinot un mācot par Jēzu Kristu. Tāpēc kopā ar Bībeli kā rakstīto vārdu Dieva vārda funkciju pilda arī baznīca ar sludināto vārdu visā tā daudzveidībā. Ļoti būtiski ir saprast, ka Bārtam rakstītais un sludinātais Dieva vārds nav augstākā Dieva atklāsme, bet gan norāda uz augstāko Dieva atklāsmi Jēzu Kristu. Kristus ir tas, kas tiek pielūgts, ne Bībele. Kristus ir tas, uz ko cilvēki liek savas cerības, ne Bībele. Raksti ir gan Dieva vārds, gan arī “dievišķās atklāsmes liecinieki”. Tie vienlaicīgi ir un arī nav Dieva Vārds, jo augstākajā nozīmē Dieva Vārds ir pats Jēzus Kristus.³⁴⁷ Atklāsmes trīsdaļīgais redzējums tāpat ietver augstāko atklāsmi Dieva Vārdu Jēzu Kristu, Bībeli kā rakstīto Dieva vārdu un baznīcas sludināšanu un mācīšanu kā runāto Dieva vārdu. Tādā veidā Bārts noņēma milzīgo uzsvāru uz Bībeli kā vienīgo Dieva atklāsmi, norādot uz kristīgās ticības galveno fokusu – personu un nevis grāmatu. “Raksti nav atklāsme, bet no atklāsmes Sludināšana nav atklāsme vai Raksti, bet no abiem.”³⁴⁸

³⁴⁶ Katherine Sonderegger, “Barth on Holy Scripture” in George Hunsinger and Keith L. Johnson eds. *Wiley Blackwell Companion to Karl Barth*, Vol. 1 (John Wiley & Sons Ltd, 2020), 74.

³⁴⁷ “Dieva vārds ir pats Dievs Svētajos Rakstos. Jo reiz Dievs kā Kungs runāja ar Mozu un praviešiem, ar evaņģēlistiem un apustuļiem. Un šodien caur rakstīto vārdu viņš runā kā tas pats Kungs ar savu Baznīcu. Raksti ir svēti un Dieva Vārds, jo ar Svēto Garu tie kļūva un kļūs baznīcai par dievišķās atklāsmes liecinieku.” Karl Barth, *Church Dogmatics*, Vol. I/2 G.W.Bromiley, T.F.Torrance eds. (New York: T&T Clark, 2009), 457. Autora tulkojums.

³⁴⁸ Karl Barth, *The Göttingen Dogmatics. Instruction in the Christian Religion*, Vol.1, trans. by G.W. Bromiley, ed. by H.Reiffen (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Co., 1991), 14-15.

Uz Jēzus Kristus centrālo lomu ticībā balstās arī visa Bārta piedāvātā Bībeles hermeneitika. Atšķirībā no plaši izplatītās evaņģelikāļu un fundamentālistu hermeneitikas, kura saprot Bībeli kā padomu grāmatu katrai dzīves situācijai, Bārts uzsver tikai vienu galveno tēmu, uz ko jācentrē visa Bībeles lasīšana un skaidrošana – Jēzus Kristus.

K. Bārts raugās uz Rakstiem no diviem skatpunktiem. Kā transcendentā Dieva atklāsme un praviešu un apustuļu nodotā liecība Raksti turpina būt dievišķās atklāsmes liecinieki baznīcai. Tomēr Raksti ir šo cilvēku liecība, tāpēc nevar neņemt vērā ne atklāsmes saņēmēja cilvēcisko nepilnību, ne arī to, kas pierakstīja un nodeva tālāk šo liecību cilvēcisko nepilnību. Dieva atklāsmes priekšā pilnīgi visi ir vienādi – saņēmēji, pārrakstītāji, lasītāji jebkurā laikā un jebkurā vietā. Šajā ziņā Bībelei ir sava vieta literatūras, kultūras un reliģijas vēsturē. To nevar noliegt un no tā nevar atteikties. Ja to mēģināsim darīt, tad “izsitīsim sev pamatu zem kājām”. Tomēr tieši bailēs no šīs pretrunīgās vēstures realitātes, kas ir ietekmējusi Bībeli un pašas atklāsmes apslēpto būtību, cilvēki cenšas ņemt lietas savās rokās, lai tās padarītu stabilas un izskaidrojamas. Bārts uzskata, ka tieši tāds bija 17. gadsimtā izveidotās mācības par verbālo inspirāciju iemesls. Šo mācību, ka Bībeles autori nedomāja, bet rakstīja tikai to, ko tiem no debesīm diktēja, viņš sauc par “nožēlojamu”. Tas atklāsmi padara par tiešo atklāsmi un nevis pāvesta vietā ieliek Rakstus, bet gan “padara Rakstus par papīra pāvestu, no kura saņemam orākulus tāpat kā no kurpnieka kurpes”. Nespējot izturēt Bībeles cilvēciski vēsturiskās un dievišķās atklāsmes paradoksu, 17. gadsimta teologi nonāca pie mācības, kas “mehанизēja un stabilizēja Dieva vārdu”. Lai šo kļūdu atkal izlabotu, pēc Bārta domām, būs jāpaveic vēl grūtāks uzdevums nekā Luteram.³⁴⁹

K. Bārts uzskata, ka Dieva atklāsmes statusa piešķiršana Rakstiem būtu pārāk statiska. Dieva Vārds nekad nevar būt iesprostots starp grāmatas vākiem, jo Vārds ir dievišķa rīcība, kur un kad vien Dievs savā neatkarībā to izvēlas. Viņaprāt, Dieva atklāsme ir nepārtraukta, dinamiska un saistāma ar pasludināšanu (*kerygma*). Bībele un sludināšana no Bībeles ir netiešie dievišķā Vārda kanāli. Tie ir cilvēciski liecinieki par atklāsmes notikumu. Evaņģēlija sludināšana ir pastāvīga un nepārtraukta Jēzus Kristus pašatklāšanās. Bārts pat neuzsver cilvēcisko lomu šajā pasludinājumā. No tā var secināt, ka cilvēki var sludināt evaņģēliju, bet tikai Dievs izlemj to, vai caur šo sludināšanu atklājas Dieva Vārds vai ne. **Bībele ir tikai grāmata, tā pati par sevi nav atklāsme,**

³⁴⁹ Karl Barth, *The Göttingen Dogmatics. Instruction in the Christian Religion*, Vol.1, trans. by G.W. Bromiley, ed. by H. Reiffen (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Co., 1991), 217-218.

jo tie ir tikai burti un teikumi, tikai pats Dieva Dēls, iemiesotais Dieva Vārds, to pārvēš dzīvā atklāsmē. Kas nav iespējams ar cilvēciskiem spēkiem, tas ir iespējams ar Dieva spēku. Pats Dievs liek Svētajiem Rakstiem kļūt par Dieva Vārdu un Jēzus Kristus atklāsmi. Bārta dialektiskā teoloģija lieliski atklājas viņa vārdos: “Ja tēze, ka Raksti ir Dieva vārds, tiek nopietni apšaubīta vai arī nopietni pierādīta, tad tas var būt viss kas, tikai ne protestantiskais Rakstu princips.”³⁵⁰

K. Bārts 20. gadsimta sākumā norādīja, ka teoloģija atrodas krustcelēs, kur viens ceļš ir 17. gadsimta inspirācijas teorija, bet otrs ceļš – modernā teoloģija, kas sakņojas cilvēka garīgajā pieredzē. Viņš uzskata, ka mums nav jāizvēlas tikai viens, bet ka katrs no šiem ceļiem atspoguļo tikai daļu no atklāsmes uztveres notikuma. Lai atklāsmē varētu būt atklāsmē, mums ir gan jāpaskaidro “Garam, kas atklājas vārdos”, gan arī “Garam, kas ir mūsos”. Raksti nevar būt paši par sevi atklāsmē, bet cilvēkam vispirms tie ir jāatklāj. Tikai tad Raksti kļūst par atklāsmi. Tādā veidā K. Bārts ļoti būtiski paplašina inspirācijas notikumu, sakot, ka inspirācija nav kaut kas attiecināms ekskluzīvi uz Rakstiem, bet gan inspirācija ir attiecināma uz ikvienu cilvēku, kuram caur Rakstiem atklājas Dieva Vārds. “*Kaut kam ir jābūt ticamam, un tam ir jābūt ticamam priekš kāda.*”³⁵¹ K. Bārts apzinās briesmas, kas draud no paļaušanās uz cilvēka subjektīvajām sajūtām un pieredzi. Tāpēc viņš nevēlas nodalīt Garu, kas atklājas Rakstos, no Gara, kas atklājas mūsos. Tie ir komplementāri atklāsmes notikumi. Savstarpēji nešķirami un viens no otra atkarīgi.

Līdzās atklāsmes un inspirācijas notikumiem K. Bārts apstājas arī pie Rakstu autoritātes jautājuma. Viņš pievērš uzmanību Bībelei kā vēsturiskai grāmatai, kas atnākusi līdz mums nepilnīgā cilvēciskā valodā. Tajā nerunā pats Dievs, bet tajā tiek runāts par Dievu un no Dieva. Līdzās cilvēciskajai barjerai K. Bārts redz arī vēstures lomu, kas nepārtraukti ietekmē katru laikmeta lasītāja uztveri. Dieva vārds tiek uztverts citādāk 1000. gadā un 1500. gadā un tāpēc tas tiek uztverts citādāk arī šodien. K. Bārts to sauc par “kopienas autoritāti”,³⁵² kurā ir nozīme katram laikmetam. Šī kopienas autoritāte izpaudās arī, veidojot Bībeles kanonu. Tā izpaūžas vienmēr, kad kādi no Rakstu interpretiem tiek ievēroti un respektēti, bet citi noraidīti un atstāti. Tāpēc K. Bārta

³⁵⁰ *Ibid.*, 221.

³⁵¹ *Ibid.*, 223-225.

³⁵² “the authority of the fellowship”, Karl Barth, *The Göttingen Dogmatics. Instruction in the Christian Religion*, Vol.1, trans. by G.W. Bromiley, ed. by H. Reiffen (Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing Co., 1991), 231.

teoloģijā nevar runāt par Rakstu autoritāti šķirti no baznīcas autoritātes. “Kad Raksti nāk pie mums kā Dieva vārds, mēs sastopamies ar baznīcas autoritāti.”³⁵³

Mēs varam secināt, ka K. Bārta izpratne par dievišķo atklāsmi, inspirāciju un autoritāti liek raudzīties uz Svēto Rakstu lomu kristīgajā ticībā daudz plašāk, nekā to piedāvā doktrīnas par verbālo inspirāciju teoloģija. Bībele nav pati atklāsme, bet gan liecība par Dieva Vārda atklāsmi. Bārtam Dieva Vārds ir pats dzīvais Dievs savā atklāsmē, kas savā aktīvajā spēkā vienmēr satricina cilvēku, izraisot tajā ticību Vārdam un paklausību. Inspirācija ir notikums, kurā iesaistīts gan rakstītājs, gan lasītājs, gan klausītājs, un šis notikums ir cieši saistīts ar vēsturisko kontekstu, kurā tas notiek. Tāpat arī Rakstu autoritāte nav kaut kas vienīgi pašiem Rakstiem piemītošs, bet gan saistīta ar baznīcas autoritāti, kas šos Rakstus uztur un nes kā Dieva Vārdu. Verbālās inspirācijas teoloģiskais rezultāts Bārta skatījumā ir Bībeles kā teksta pacelšana dzīvā Dieva Vārda līmenī. Tas atklāsmi padara statisku un pakļaujamu cilvēku manipulācijām, kas vairāk līdzinās elkdievībai. Vienādojot atklāsmi ar Bībeli, Dievs tiek padarīts cilvēkam izskaidrojams un kontrolējams, izzināms ar cilvēciskiem spēkiem.³⁵⁴ Šis Karla Bārta skatījums uz Rakstu autoritāti vēlākajā pētniecībā tiks novērtēts kā ļoti kreatīvs veids, kā apvienot evaņģēlisko teoloģiju un Bībeles kriticismu.³⁵⁵

5.2. Bībele kā metaforisks vēstījums

Pauls Tillihs ir kritisks pret luteriskās ortodoksijas doktrīnu par verbālo inspirāciju. Vairāk sevi saistot ar liberālās teoloģijas tradīciju, viņš aprādīja, ka šis vēsturiskais pagrieziena iezīmēja pāreju no ticīgā cilvēka pieredzes uz doktrīnu. Savās lekcijās par kristīgās teoloģijas vēsturi Tillihs atsauca uz Pāvilu, kurš par Gara darbību saka, ka “Gars apliecina mūsu garam, ka esam Dieva bērni” (Rm 8:16). Pēc Tilliha domām, šie Pāvila vārdi norāda uz tiešu saikni starp Garu un cilvēku, kurā nav nepieciešama nekāda likuma starpniecība. Taču luteriskā ortodoksija Gara liecību pārcēla likuma realitātē, it kā sakot, ka “Gars apliecina, ka Bībelē ir patiesas doktrīnas”.³⁵⁶ Rezultātā luteriskā ortodoksija nonāca tā sauktajā nedzīvās sholastikas sastingumā, kur galvenā loma bija

³⁵³ *Ibid.*, 232.

³⁵⁴ Karl Barth, *Church Dogmatics*, 14 vols., ed. G.W. Bromiley and T.F. Torrance (Edinburgh, 1998), 1.2:522-523.

³⁵⁵ Bernard Ramm, *After Fundamentalism: The Future of Evangelical Theology* (San Francisco: Harper & Row, 1983), 34. Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 121-126. Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 107-114; 144-146.

³⁵⁶ Tillich, *A History of Christian Thought*, 277.

detalizēti izstrādātai sistemātiskai teoloģijai, kas bija pilnībā atsvešinājusies no cilvēku reālās dzīves. Realitātē doktrīna pastāvēja pati par sevi, bet cilvēku morāle bija nožēlojama. Tilliham teoloģijas uzdevums ir ne tikai pārstāvēt kristīgo pasludinājumu, bet arī pastāvīgi pārformulēt to saskaņā ar katru jauno paaudzi. Kā norāda teologs Kērks Makgregors, Tilliha teoloģija atradās starp diviem poliemi – mūžīgā patiesība un laicīgās vajadzības. Viņš saprata, ka kristīgais fundamentālisms kļūdījās, atzīstot tikai mūžīgo patiesību un neņemot vērā laicīgās pārmaiņas. Kerigmātiskās teoloģijas uzdevums ir pielāgot kerigmu, interpretējot to saskaņā ar mūsdienu sistēmām.³⁵⁷ Tāpēc Tilliha teoloģija balstās nevis uz doktrīnu, bet cilvēka eksistenciālo pieredzi. Centrā ir cilvēks, kas īsteno sevi absolūtajā ieinteresētībā (*ultimate concern*), nevis pakļaujas kādam doktrināram institūtam.

Tillihs bija ļoti kritisks pret pieņēmumu, ka pati Bībele tiek nosaukta par sistemātiskās teoloģijas pamatu un ka tās tapšana ir notikusi, cilvēka prātu pārņemot kādam mehāniskam spēkam no ārpusē, ar kuru prāts nevar būt vienots. Šis spēks pat var iznīcināt racionālo prātu, ja tas paliks pastāvīgi savienots ar to. Viņš uzskatīja, ka “mehāniska vai jebkāda cita neekstātiskas inspirācijas doktrīnas forma pēdējā analīzē ir dēmoniska. Tā iznīcina racionālo struktūru, kurai šī inspirācija ir jāsaņem”.³⁵⁸ Tāpat viņš nesaudzīgi vērsās pret Bībeles nemaldīguma un nekļūdīguma dogmu, kas izrietēja no verbālās inspirācijas, nosaucot to par “grāmatas nekļūdīguma monofizītisko dogmu”.³⁵⁹ Inspirāciju Tillihs saprata kā radošu noskaņojumu, kā aizrautību ar kādu ideju vai negaidītas intuīcijas izraisītu nonākšanu pie svarīgām “atbildēm saistībā ar mūsu absolūto ieinteresētību un eksistences mistēriju”.³⁶⁰

Tillihs atzina, ka, pateicoties reliģiju vēstures pētījumiem, zinātne bija nonākusi pie secinājuma, ka salīdzinājumā ar citiem antīkajiem dokumentiem Bībele nav uzskatāma par unikālu tekstu. Bībeles kā inspirētas un tāpēc svētas grāmatas koncepcija piedzīvoja arvien nopietnāku kritiku. Arvien biežāk Bībeles autoritāte tika apšaubīta, reaģējot uz tās izmantošanu ļaunprātīgu ideoloģiju un tradīciju atbalstīšanā. Tillihs piedāvāja veidot jaunu teoloģiju, kas nebalstās burtiskā Bībeles lasījumā, bet par galveno uzdevumu izvirza eksistenciāli nozīmīgu simbolu meklēšanu. Lai arī vēsturiskais kriticisms ir mūs atbrīvojis no mitoloģijas, Tillihs negribēja no tās atteikties.

³⁵⁷ Kirk R. MacGregor, *Contemporary Theology: An Introduction* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2019), 180-181.

³⁵⁸ *Ibid.*, 114.

³⁵⁹ *Systematic Theology*, vol.1, 158.

³⁶⁰ *Ibid.*, 115.

Mīti joprojām ir ļoti svarīgi un nepieciešami, jo ar vārdiem nav iespējams precīzi aprakstīt un formulēt realitāti. Skaidrot Bībeli burtiski ir racionālisms, bet brīdī, kad uztveram tās konceptu metaforisko nozīmi, sākam to saprast pareizi.³⁶¹ Mītu nedrīkst pārvērst realitātē, jo mīts pilda savu funkciju tikai tad, ja to uztver kā mītu. Pārvēršot to vēsturiskā faktā, tiek zaudēta mīta jēga un notiek pāreja no reliģiskās valodas racionālajā valodā. Mūsu absolūtā ieinteresētība ir izsakāma tikai simbolos. Brīdī, kad runājam par “dievu”, mēs transcendējam realitāti un nonākam simbolu pasaulē.³⁶² Ja Dievu varētu aprakstīt racionāli, tad viņš kļūtu mums satverams un definējams, bet tas nav iespējams, tāpēc par Dievu var runāt tikai ar mītu palīdzību. Tas nozīmē, ka dievišķo nekad nav iespējams pilnībā demitoloģizēt.

Atšķirībā no Rūdolfa Bultmana (*Rudolf Karl Bultmann*) Tillihs nevēlējās Bībeli pilnībā demitoloģizēt, bet atšķirībā no Karla Bārta Tillihs deva priekšroku liberālajai teoloģijai. Bībele ir cilvēku garīgās pieredzes svarīgs primārais avots, reliģiska satura literatūras apkopojums, kas gadsimtu gaitā krāts, kārtots un rediģēts. Tāpēc sistemātiskās teoloģijas pamats ir nevis Bībele, bet “Jauna radība Jēzū, kas ir Kristus”.³⁶³ Tā ir absolūtā realitāte, kas pastāv ārpus Bībeles un neatkarīgi no Bībeles. Protams, vēsturiski, saskaroties ar Rakstu vēstījumu, baznīca atvasināja no tā sistemātiskās teoloģijas tēmas, taču Bībeli nevar uzskatīt par pamatu kādai realitātei, tā var tikai norādīt uz to simbolu un metaforu veidā. Kā vēlāk norādīja Deivids Kelsijs (*David H. Kelsey*), ja sekojam Tilliha risinājumam un saprotam Rakstus kā simbolus, tad joprojām piekrītam, ka Raksti ietver kaut kādu atklāsmes elementu. Tomēr **Rakstu autoritāte slēpjas nevis to saturā, bet gan spēkā radīt jaunas atklāsmes, pieredzes un pārmaiņas.** Teoloģijas mērķis ir visus šos tēlus, simbolus un vēstījumus pārinterpretēt.³⁶⁴

Viens no 21. gadsimta teologiem, kurš Bībeles uzdevumu saprata ļoti līdzīgi kā Pauls Tillihs, ir Markuss Borgs (*Marcus J. Borg*). Viņš arī argumentēja, ka vienīgais veids, kā Bībeli var lasīt modernais cilvēks, ir tās metaforiska interpretācija. Viņš nenoliedz, ka kristīgajā tradīcijā bija laiks, kad Bībele tika lasīta un saprasta burtiski, taču apgaismība atnesa nenovēršamas pārmaiņas cilvēka apziņā, kuras nedrīkst neņemt vērā. M. Borgs seno agrīnās kristietības un viduslaiku ticību nosauc par dabisko burtiskumu (*natural literalism*). Tā bija pilnīgi dabiska kristiešu pārlicība, ka

³⁶¹ Frederick Sontag, “Biblical Authority and Tillich's Search for the Ultimate,” *Journal of Bible and Religion*, Oct. 1962, Vol. 30, No. 4 (Oct. 1962), 278-283.

³⁶² Paul Tillich, *Dynamics of Faith* (New York: Harper & Brothers, 1956), 50.

³⁶³ Paul Tillich, *Systematic Theology*, vol. 1 (Chicago: University of Chicago Press, 1957), 50-51.

³⁶⁴ David H. Kelsey, “The Uses of Scripture in Modern Theology” (Philadelphia: Fortress Press, 1975), 47-48

Raksti ir jāsaprot burtiski un tajos ir atrodami vēsturiski precīzi notikumu atspoguļojumi, kuri jāskaidro tieši un burtiski, nevis pārnesti, simboliski vai alegoriski.

Līdz ar apgaismības laikmetu un zinātnisko pētniecības metožu attīstīšanos cilvēki ieguva arvien dziļākas un plašākas zināšanas par pasauli, kas neizbēgami lika apšaubīt senos priekšstatus. Bībeles burtiska izskaidrošana bieži vien vairs neizturēja kritiku. Tomēr daudzi kristietības apoloģēti par savu augstāko uzdevumu uzskatīja palikšanu pie burtiskās Bībeles interpretācijas metodes par spīti kritikai. Šādu līdz pat mūsdienām spēcīgi dominējošu viedokli M. Borgs sauc par apzināto jeb tīšo burtiskumu (*conscious literalism*). Pēc būtības gan dabiskais, gan apzinātais burtiskums, skaidrojot Bībeli, nonāk pie ļoti līdzīgiem spriedumiem, tomēr atšķiras veids, kā tas notiek. Ja dabiskajam burtiskumam raksturīgs nepiespiests, ļoti dabisks, varētu pat teikt, ka naivi vientiesīgs pieņēmums, ka viss Bībelē rakstītais tieši tā notika un tieši tā ir jāsaprot, tad apzinātais burtiskums notiek piespiesti, par spīti pretargumentiem, cīnoties ar dažādiem iebildumiem un noraidot visu veidu zinātniskos iebildumus par atsevišķu Bībeles notikumu faktiskumu. Citiem vārdiem, ja kādā jautājumā Bībele un zinātne nonāk pretrunā, tad priekšroka ir jādod Bībelei, par spīti zinātniskajiem faktiem.³⁶⁵

M. Borgs aprāda, ka mūsdienu civilizācija dzīvo pavisam citā realitātē, kas rēķinās ar reliģisko plurālismu, kurā neviens vairs nevar pretendēt uz ekskluzīvu vietu. Tāpat cilvēki apzinās vēsturisko un kulturālo relativitāti. Mēs apzināmies arī, ka nākam no modernā laikmeta, kurā tiek izmantota zinātniskā metode, skepticisms un arī nepieciešamība pēc faktiem. Bet vēl vairāk mēs saprotam, ka esam iegājuši arī postmodernajā laikmetā, kas apšaubā modernā laikmeta atradumus, vairāk uzticas pieredzei un saprot, ka stāsti var būt patiesi, arī neesot burtiski vai faktiski pareizi. Šis skatījums ir centrālais Borga piedāvājumā lasīt Bībeli kā metaforisku vēstījumu. Viņš uzskata, ka “būt kristietim nenozīmē ticēt Bībelei vai ticēt kristietībai, bet tas nozīmē padziļināt attiecības ar Dievu, uz kuru Bībele norāda, dzīvojot kristīgajā tradīcijā kā svētā sakramentā”.³⁶⁶ Lai tas varētu notikt, Bībele ir jāsāk lasīt metaforiski, jo, tāpat kā Tillihs, arī teologs M. Borgs norāda, ka “mīti ir nozīmīgi, kad vēlamies runāt par pasaules pirmsākumiem un nākotni Dievā. Mums nav citas valodas šādam uzdevumam”.³⁶⁷

³⁶⁵ Markus J. Borg, *Reading the Bible Again for the First Time: Taking the Bible Seriously but Not Literally* (San Francisco: Harper Collins Publishers, 2001), 9.

³⁶⁶ *Ibid.*, 13-19.

³⁶⁷ *Ibid.*, 37.

M. Borgs lieto divus apzīmējumus “vēsturiskais Jēzus” un “kanoniskais Jēzus”. Ar pirmo viņš domā evaņģēliju dziļākos vēsturiskos slāņus, kuros atklājas Jēzus vēsturiskā personība. Savukārt ar otru tiek saprasts evaņģēliju virsējo slāņu Jēzus, kur vēsturiskais stāstījums jau ir savienots ar metaforisko vēstījumu, kurā Jēzus pavairo maizes, staigā pa ūdens virsu, pārvērš ūdeni vīnā un augšāmceļ no mirušajiem.³⁶⁸ Abi šie vēstījumi ir svarīgi. Katram no tiem ir eksistenciāla nozīme mūsdienu cilvēka garīgajos meklējumos.

M. Borga kolēģis un Jēzus semināra pētnieks Dominiks Krosans (*John Dominic Crossan*), kurš daudz pētījis Jēzus vēsturisko personību, arī argumentē par labu metaforiskajam Bībeles lasījumam. Borga un Krosana kopīgi izdotajā grāmatā par pirmajiem Ziemassvētkiem tiek piedāvāts šos stāstus lasīt kā metaforiskas līdzības, kas ietver daudz dziļāku nozīmi nekā burtisku vēstījumu. Tas, protams, neaizliedz lasīt stāstus arī burtiski, taču dziļāko jēgu tajos var atrast tieši paraboliskajā nozīmē. Pēc Borga un Krosana domām, tie ir realitāti apvērsoši stāsti gan laikā, kad tika stāstīti, gan arī šodien, kad tos lasām. Tie ir kā uvertūra evaņģēlijam, un to vēstījumā jau ietverts miniatūrs evaņģēlija pasludinājums ar arhetipiskiem simboliem.³⁶⁹

5.3. Teksts kā atsaukšanās Dieva inspirācijai

Vācu izcelsmes katoļu (jezuītu) teologs Karls Rāners ir viens no nozīmīgākajiem teologiem, kurš bija iesaistīts Vatikāna II koncila sagatavošanas darbā. Līdzās apjomīgajam ieguldījumam par eklezioloģijas tēmu Rāners izteica savas domas arī par dievišķo atklāsmi Svētajos Rakstos tēmā, kam tika veltīts viens no koncila pamatdokumentiem *Dei Verbum*. K. Rānera eseja *Inspiration in the Bible* tika izdota gadu pirms koncila un bija viņa piedāvājums, kā risināt Bībeles inspirācijas jautājumu, kurš atstāja savu nospiedumu uz *Dei Verbum* formulējumiem, tomēr lielā mērā netika ņemts vērā.³⁷⁰ Jau pats esejas virsraksts norāda virzienu, kurā Rāners dosies. Klasiskie evaņģelikāļu darbi parasti ir ar nosaukumu “Inspiration of the Bible”, bet Rāners dod priekšroku inspirācijai, kas ir atrodama Bībelē, nevis attiecināma uz visu Bībeli kopumā.

³⁶⁸ Borg, *Reading the Bible Again for the First Time*, 58.

³⁶⁹ Marcus J. Borg, John D. Crossan, *The First Christmas: What the Gospels Really Teach About Jesus's Birth* (New York: Harper Collins, 2007), 35-52.

³⁷⁰ Skatīt Denis Farkasfalvy, *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture* (Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2010), 179, 215.

Eseju *Inspiration in the Bible* Rāners sāk ar atziņu, ka katoļu ekseģēti nekad nav pievērsuši lielu uzmanību Rakstu inspirācijas jautājumam. Tas, protams, nenozīmē, ka katoļu teoloģijā inspirācija tiktu noliegta, tomēr ekseģēzes uzdevuma veikšanai šis jautājums nav noteicošs. Rakstu inspirācijas fakts ekseģēzes uzdevumu neietekmē. Vēl vairāk, Rāners ļoti pareizi norāda, ka inspirācijas jautājuma sākums nav meklējams pašos Svētajos Rakstos, bet gan baznīcas maģistērija mācībā un sholastiskās teoloģijas skaidrojumos.³⁷¹

Rāners sāk ar dažām ļoti svarīgām tēzēm. Pirmkārt, viņš uzsver, ka Bībeles cilvēciskie autori nav ne Dieva diktāta sekretāri, ne arī Dieva apgaismoti sekretāri, bet gan tādi paši autori kā citi cilvēki, kuri raksta savus darbus. Dievišķais spēks šajā notikumā ir klātesošs nevis lai cilvēcisko kaut kā savaldītu, bet gan lai atbrīvotu. Rāners noņem no Bībeles autoriem mistisko plīvuru, kas tos padarīja par pārcilvēkiem un Dieva vārdu medijiem. Viņa skatījumā autori “paliek dievišķās autorības pilnīgi un absolūti neskarti, caurstrāvoti un pieņemti, bet ne nomākti”.³⁷² Rāneram tas ir ļoti svarīgi – pilnībā saglabāt autora cilvēcību, jo citādāk dievišķajai autorībai zūd jēga. Otrkārt, lai saglabātu cilvēciskā autora autonomiju, dievišķā autorība ir transcendentā, nevis kauzāla. Dievs nepārkāpj cilvēka autonomijas robežas, un tāpēc Rakstiem nevar būt divi literārie autori, kas tos ir sarakstījuši. Tajā pašā laikā Rakstiem var būt divi autori transcendentā līmenī. Rāners lieto apgaismota prāta jēdzienu, sakot, ka ir skaidrs, ka vispārīgā nozīmē inspirācija “nemaina cilvēciskā autora apziņu”,³⁷³ bet ir jāsaprot kā prāta apgaismošana. Šī apgaismošana nav tikai pasīva vai kaut ko pieļaujoša, bet arī iepriekš paredzoša. Skaidrs, ka šāds skatījums iet pavisam citu ceļu nekā verbālās inspirācijas vai domu un ideju inspirācijas modelis. Jautājums par to, kā Dievs var būt patiess Svēto Rakstu autors, kļūst daudz sarežģītāks. Uz to nevar atbildēt ne ar dievišķo diktātu, ne autoram iedvesmotām domām, bet ir nepieciešams jauna veida dievišķās aktivitātes koncepts.

Rāners norāda uz vēl vienu problēmu, uzdodot ļoti labu jautājumu – kā baznīca zina, ka Raksti ir inspirēti? Lielākajā daļā gadījumu to nesaka paši autori, arī mēs nevaram *a priori* pieņemt, ka viņi paši to apzinājās. Rāners kā piemēru min Pāvilu, kurš diez vai kādreiz būtu deklarējis, ka viņa vēstule Filemonam bija inspirēta, pieprasot tai līdzvērtīgu statusu kā Ebreju Rakstiem. Arī Lūka diez vai šādā veidā saprata savu darbu, kas bija rūpīgs seno liecību apkopojums no dažādiem avotiem un pierakstiem. Tāpat arī vēsturē nav zināms, ka kāds no pēdējiem inspirētajiem

³⁷¹ Karl Rahner, *Inspiration in the Bible* (New York: Herder and Herder, 1961), 7. Autora tulkojums.

³⁷² *Ibid.*, 14. Autora tulkojums.

³⁷³ *Ibid.*, 21. Autora tulkojums.

apustuļiem vai apustuļu mācekļiem būtu saņēmis kādu skaidru un kategorisku atklāsmi par to, kuri teksti ir inspirēti un kuri nav. Līdzīgi arī vēlākajā kanona veidošanās procesā mums nav tādu liecību, ka kāds būtu saņēmis īpašas atklāsmes par atsevišķu grāmatu inspirāciju. Drīzāk šī izvēle tika izdarīta, pamatojoties uz liecībām par grāmatas piederību kādam no apustuļiem. Fakts, ka grāmatas autors ir apustulis, garantēja tās kompetenci atspoguļot kristietības sākotnējo ticību. Šeit Rāners pievēršas kanona jautājumam. Viņš atgādina, ka kanona veidošanās nenotika, pamatojoties uz inspirācijas priekšnoteikumu. Izvēle par labu tam, kuras grāmatas jāiekļauj kanonā, nenotika, par pamatu ņemot autora saņemto inspirāciju. Vienīgais kritērijs bija tas, vai autors pieder pie apustuļiem. Inspirācijas notikums tika saprasts implicēti, pēc Rānera domām, tā bija “inspirācijas fakta zināšana, vienlaicīgi tieši un formāli neko par to nezīnot”.³⁷⁴

Rāners līdzīgi kā Bārts aplūko Rakstus kā baznīcai piederošus. Bārts runā par atklāsmi, kas tiek uztverta, saprasta un skaidrota baznīcas ietvaros, arī Rāners atgādina, ka Raksti ir baznīcas ticības pašizteiksme – rakstveida liecība par to, kam baznīca ticēja un kā saprata savu ticību. Baznīca Jauno Derību nesaņēma kā Dieva vēstuli pēc tam, kad bija jau izveidota. Jaunās Derības raksti tika sarakstīti vienlaicīgi ar baznīcas veidošanās procesu un šo procesu arī atspoguļo. Faktiski rakstu tradīcijas izveidošanās bija daļa no baznīcas formēšanās procesa. No tā izriet, ka Dievs, veidojot Rakstus, izveidoja arī baznīcu. Viņš ir tikpat lielā mērā Rakstu autors, kā arī baznīcas autors. No šī secinājuma izriet Rānera tēze par Rakstu inspirāciju, ka tā “ir tikai Dieva cēloņsakarība attiecībā uz baznīcu tiktāl, ciktāl tā attiecas uz šo apustuliskās baznīcas strukturālo elementu, kas ir Bībele”.³⁷⁵ Šī cēloņsakarība ir vērojama gan Vecās Derības veidošanās laikā, gan arī Jaunās Derības tapšanā. Dievs darbojās pie kopienas ticības veidošanas, bet kopiena īsteno šo ticību, veidojot Rakstus.³⁷⁶ Vēlākajos darbos Rāners jau pavisam skaidri runā par Dievu, kurš ir Rakstu ierosinātājs (*Urheber*), nevis autors (*Verfasser*).³⁷⁷ Rakstu sarakstīšana bija apzināta un mērķtiecīga rīcība, kuras ierosinātājs bija Dievs. Taču autori vienam darbam nevar būt divi, tāpēc par autoru šī vārda laterālajā nozīmē var saukt vienīgi cilvēku, kurš raksta. **Inspirācija nav neapzināta vai ekstātiska, bet gan pilnīgi apzināta cilvēka atsaukšanās Dieva ierosinājumam rakstīt.**

³⁷⁴ *Ibid.*, 30. Autora tulkojums.

³⁷⁵ *Ibid.*, 50. Autora tulkojums.

³⁷⁶ “Dieva griba ir pārdabiska un vēsturiska pestīšanas kopiena, kuras objektīvais un sevi realizējošais augstākais papildījums ir grāmata.” *Ibid.*, 59. Autora tulkojums.

³⁷⁷ Karl Rahner, *Grundkurs des Glaubens* (Freiburg im Breisgau: Herder, 2008), 354.

Tāpat kā Bārts, arī Rāners uzsver, ka inspirācijas apzināšanās notiek vienīgi caur atklāsmes procesu.³⁷⁸ Bez atklāsmes nav iespējams saprast, ka Raksti ir inspirēti. Šī pārdabiskā un transcendentālā Dieva pieredze ir pieejama ikvienam cilvēkam, un tā nav beigusies ar pēdējā apustuļa nāvi.³⁷⁹ Atklāsmes beigas ir saistītas ar draudzes piepildījumu, tāpēc, kamēr draudze nav sasniegusi savu eshatoloģisko piepildījumu, Dieva inspirācija turpina darboties, un baznīca ir tā, kuras dzīvē tiek piedzīvota gan atklāsmes, gan arī inspirācijas. Šis Rānera aprādījums iedvesmoja arī citus pētniekus pievērsties tēmai, ka inspirācija ir plašāks jēdziens nekā atsevišķu izraudzītu Bībeles autoru pieredze.³⁸⁰ Faktiski šeit var runāt par vienotu baznīcas un tai piederīgo ticīgo cilvēku pieredzi katrā laikmetā. Šajā modelī nav vietas verbālai inspirācijai, jo teksta rakstīšana, valoda, izteiksmes līdzekļi ir pilnībā cilvēciski, bet tas notiek transcendentas pieredzes rezultātā. Tieši tā arī rakstītais teksts ir jālasa kā cilvēku transcendentās pieredzes atspoguļojums, kas notiek kopienas veidošanās procesā, gan par to reflektējot, gan arī to virzot.³⁸¹

5.4. Kanons kanonā

Vācu luterāņu teologs Volfharts Panenbergs (*Wolfgang Pannenberg*) verbālās inspirācijas doktrīnas aizsākumu saskata Lutera polemikā ar Erasmu, kurā Luters atsaucās uz Rakstiem kā galveno principu, pēc kuriem var izdarīt spriedumus. Tam sekoja Vienprātības grāmatas formulējumi par Rakstiem kā vienīgo likumu un normu. Sekojošajā luteriskās ortodoksijas periodā 17. gadsimta teologi centās “viduslaiku Rakstu inspirācijas idejas transformēt savā doktrīnā par Rakstu inspirāciju”.³⁸² Tomēr šī doktrīna nevarēja izturēt laika pārbaudi, jo to nav iespējams atbalstīt no Rakstu eksegēzes viedokļa. Panenbergs pamatojumu dievišķajai inspirācijai Rakstos saskata nevis 2Tim 3:16, kas patiesībā runā tikai par Vecās Derības tekstu funkciju, bet gan 2Kor 3:8, kur Pāvils runā par “Gara kalpošanu”, kas pārsniedz dzīvi pēc likuma burta, jo “burts nokauj,

³⁷⁸ Karl Rahner, *Inspiration in the Bible*, 63.

³⁷⁹ Karl Rahner, *Grundkurs des Glaubens*, 155-158.

³⁸⁰ Skatīt, piemēram, Kern R. Trembath, *Evangelical Theories of Biblical Inspiration: A Review and Proposal* (New York: Oxford University Press, 1987)

³⁸¹ Domu, ka rakstus nevar šķirt no kopienas vēsturiskajiem apstākļiem, paudis arī Vecās Derības pētnieks Valters Brugemans (Walter Brueggeman). Viņš norāda, ka atklāsmes parādās kā pārlicība, kas tiek dota un saņemta kopienā, ņemot vērā šī notikuma socioloģiskos apstākļus. Tas nozīmē, ka atšķirīgas kopienas atšķirīgos apstākļos saņems atšķirīgas atklāsmes. Skatīt Walter Brueggeman, *Divine Presence Amid Violence* (Eugene: Cascade Books, 2009), 28. Kindle ed.

³⁸² Wolfgang Pannenberg, “Theological Table Talk: On the Inspiration of Scripture,” *Theology Today* 07 1997; vol. 54, 2: 212.

bet Gars dara dzīvu” (2Kor 3:6). Tas nozīmē, ka Jaunās Derības apustuļu darbošanās bija Gara iedvesmas pilna, viņu atstātie teksti šo iedvesmu atspoguļo un iedvesmo arī to lasītājus. Panenbergs norāda, ka inspirācija ir Gara darbības rezultāts pie kopienas cilvēkiem, bet Bībele ir tikai šo inspirāciju atspoguļojošs teksts: “Jaunās Derības raksti kaut kādā mērā *piedalās* šajā dievišķajā inspirācijā.”³⁸³ Tātad Raksti, tāpat kā cilvēki, var būt inspirācijas nesēji, nevis tās iemiesojums.

Panenbergs uzskata, ka primāri par inspirāciju liecina Pāvila evaņģēlija teksti, kuros ir atspoguļota Jēzus glābjošā darbība, krusta nāve un augšāmcelšanās. Rakstu autoritātes kritērijs un inspirācijas doktrīnas pamats ir Gara caurstrāvotais evaņģēlijs. Bibliskās inspirācijas pamats ir Jēzus Kristus evaņģēlijs. Panenbergs uzsver garīgo realitāti, kas pastāv visu laiku – “Tas Kungs ir Gars” (2Kor 3:17), Jēzus ir “dzīvu darītājs Gars” (1Kor 15:45). Inspirācija izriet nevis formālā veidā no Svētajiem Rakstiem, bet gan no Jēzus Kristus evaņģēlija. Tāpēc par inspirāciju ir jārunā nevis saistībā ar kristīgās mācības dogmatiku, bet gan saistībā ar Jēzus Kristus evaņģēliju. Cilvēkiem ir nevis jāapgūst inspirētā mācība, bet gan jāpiedzīvo inspirētais evaņģēlijs un tikai pēc tam seko baznīcas mācības.

Panenberga analīze par Rakstu inspirāciju ir labāk saprotama kontekstā ar viņa pieeju atklāsmes jautājumam. Viņa teoloģijā vēstures gaita pieder Dieva atklāsmei.³⁸⁴ Vēsture ir universāla, tā ietver visu notiekošo notikumu kopumu un norisinās saskaņā ar Dieva nodomu. Vēsture attīstās, tuvojoties piepildījumam – Dieva atklāsmei. Ja vēsture netiek uzskatīta par Dieva atklāsmi, tad nav jēgas ne vēsturei, ne teoloģijai. Panenberga izpratne par atklāsmi bija kritika tradicionālajai protestantu izpratnei par Dieva pašatklāsmi caur Rakstiem, kā arī katoļu priekšstatam par pestīšanas vēsturi. Turpretī Panenberga konstruktīvajā teoloģijā ir četri svarīgi secinājumi: (1) Dievs nav sevi atklājis kādai slēgtai sabiedrībai, kurā notiek pestīšana, bet Dievs ir atklājis sevi visai pasaulei. (2) Viņš neatklājas tiešā teofānijā, bet gan caur savu darbību vēsturē. (3) Mēs nekad pilnībā nesapratīsim Dieva atklāsmi; tas būs iespējams tikai vēstures beigās. (4) Atšķirībā no tiešās atklāsmes Dieva atklāsmē caur vēsturi ir pieejama un redzama visiem.³⁸⁵

³⁸³ *Ibid.*, 213.

³⁸⁴ Wolfhart Pannenberg, *Revelation as History* (New York: The Macmillan Company, 1968), 125-132.

³⁸⁵ *Ibid.*, 125-148.

Panenberga skatījums uz vēsturi ir ļoti cieši saistīts ar Jēzus augšāmcelšanos. Šis notikums iezīmē beigas – līdz ar Jēzus nāvi un augšāmcelšanos ir pienācis vēstures noslēgums, un viss, kas joprojām notiek, tikai norāda uz šo notikumu.³⁸⁶ Tajā pašā laikā vēsture turpina virzīties uz priekšu, un katrs tās notikums ir saistīts gan ar tās vēsturisko kontekstu, gan ar Dieva atklāsmi.³⁸⁷ Panenbergs nenodala vispārējo atklāsmi no speciālās atklāsmes. Bībele ir daļa no Dieva atklāsmes vēsturē, un mēs varam runāt par tās inspirāciju tik lielā mērā, cik tajā apustuļu darbos Svētā Gara iedvesmā ir atklāts un tālāk caur baznīcu nodots Jēzus Kristus evaņģēlijs – visu vēsturi sumējošais un virzošais notikums. Tieši Kristus evaņģēlija pasludinājums ir tas, kas piešķir Rakstiem inspirēta vēstījuma nozīmi, un tas nekādā veidā nav saistīts ar dievišķi inspirētiem vārdiem vai teikumiem. Panenbergs secina: “Raksti noteikti ir jāsaprot kā dievišķi iedvesmoti to formulējumu burtiskā konkrētībā, bet tikai tiktāl, ciktāl tie liecina par Jēzus Kristus evaņģēliju.”³⁸⁸ Tas ir attiecināms kā uz Jaunās Derības tekstiem, tā arī uz Vecās Derības tekstiem, kurus kristieši vienmēr ir lasījuši nevis kā likuma burtu, bet gan kā praviētiskas liecības par Jēzus Kristus evaņģēliju. **Inspirēts ir nevis Rakstu burts, bet gan tajos atrodamais evaņģēlijs.** Arī Rakstu autoritāte ir nevis burta vai teksta, bet satura autoritāte, kas ir garīga autoritāte – krustā sistā un augšāmceltā Jēzus autoritāte. Līdz ar to inspirācijas notikums Panenbergam ir nevis ekskluzīva praviešu un apustuļu pieredze, bet daudzveidīga Svētā Gara liecība cilvēkiem visas vēstures gaitā. Lai to saprastu, ir nepieciešama pastāvīga interpretācija (burtisko interpretāciju ieskaitot), ņemot vērā vēsturiskās pārmaiņas.

Panenberga piedāvājums luteriskajā teoloģijā tiek saukts arī par kanona meklēšanu kanonā. Šo pieeju aizstāv arī viens no mūsdienu luteriskās teoloģijas pārstāvjiem Teds Pīters. Nodaļā, kas veltīta teoloģijas metodes meklējumiem, viņš iezīmē mūsdienu teoloģijas problēmu, kritizējot vēsturiski kritiskās metodes rezultātu, kas aizved vienīgi pie vēsturiskiem secinājumiem, bet ne teoloģiskiem. Vēsturiski kritiskā metode palīdz mums nodarboties ar Bībeles vēsturi, bet ne vienmēr ar Bībeles teoloģiju. Līdz ar to baznīcai, kuras garīdzniecība pārzina vēsturiski kritisko metodi, kļūst arvien sarežģītāk uzturēt savus tradicionālos uzskatus. Iezīmējas zinātniskās metodes konflikts ar baznīcas dogmatisko tradīciju. Taču vai baznīcas tradīcijas dēļ ir jāatsakās no zinātniskā devuma? Teds Pīters norāda uz problēmu ar tradīcijas jēdzienu, kas dalās divos

³⁸⁶ *Ibid.*, 142-145.

³⁸⁷ Wolfhart Pannenberg, *Basic Questions in Theology*, Vol. 1 (Philadelphia: Fortress Press, 1970), 40.

³⁸⁸ Pannenberg, “Theological Table Talk,” 215.

virzienos – “vitālas izaugsmes un dogmatiskā autoritātē”. Vienu varētu saukt par Rakstu interpretācijas tradīciju, otru par baznīcas institūcijas tradīciju. Vitālā izaugsme vienmēr ir saistīta ar pastāvīgu Rakstu izpratnes paplašināšanos, bet dogmatiskā autoritāte palielina ticības punktu skaitu.³⁸⁹ Vitālās izaugsmes tradīcija iekļauj katra laikmeta atradumus, lai paplašinātu savu redzeslauku, tā ir Bībeles teoloģija, kas atrodas pastāvīgā kanona meklēšanā kanonā. Pīters kritizē vēsturisko protestantu Rakstu autoritātes skaidrojumu, kas galveno uzsvaru lika uz Rakstu inspirāciju ka Bībeles kanonu noteicošu kritēriju. Viņš argumentē, ka **Bībele ir autoritatīva nevis tāpēc, ka tā ir inspirēta, bet tāpēc, ka baznīca vienmēr ir ticējusi, ka tā ir uzticama liecība.** Svētā Gara vadīti cilvēki sanāca kopā un bija pārliecināti, ka Bībele uzticamā veidā atklāj Jēzus Kristus evaņģēliju.³⁹⁰ Līdzīgi kā Panenbergs uzsver Svētā Gara darbību vēsturē kā atklāsmi, arī Teds Pīters runā par Garu, kurš vienlīdz spēcīgi ir darbojies gan pie Bībeles sarakstītājiem, gan kanona veidotājiem un ticīgajiem arī šodien. Teoloģijas uzdevums ir lūkoties tālāk nekā Bībeles vārdi un teikumi, meklējot vēstījuma dziļākās struktūras. Neatkarīgi no vārdiem vēstījuma saturs ir Kristus evaņģēlijs. Meklēt kanonu kanonā nozīmē lasīt Bībeli ar atvērtu attieksmi, cenšoties tajā saklausīt evaņģēliju, ņemot vērā visas grāmatas kopīgo garu. Kā norāda Pīters, verbālās inspirācijas doktrīna šādu pieeju neatbalsta, jo viss teksts ir vienlīdz svarīgs, katrs vēstījums ir būtisks un Rakstu lasīšanas rezultāts ir dažādu mācību un doktrīnu veidošana. Mēs nonākam pie labi aprādītas verbālās inspirācijas kļūdas, kas slēpjas nepareizajā loģikā – ja Bībele ir Dieva vārds, tad katra tās daļa ir Dieva Vārds un galu galā katrs vārds ir no Dieva.

Līdzās katoliskajai baznīcas dogmas tradīcijai un kristīgajam fundamentālismam Teds Pīters norāda uz trešo problemātisko virzienu, kas saistīts ar Jēzus semināra pētījumiem (iepriekš minētie Borgs un Krosans), kā arī Paula Tilliha kultūras teoloģiju. Pīters to nosauc nevis par kanona meklēšanu kanonā, bet kanona meklēšanu ārpus kanona. Bībele ir vēsturiskā Jēzus meklējumu galvenais avots, mitoloģisko slāņu noņemšana vēstījumam parāda Jēzus portretu, kas, pēc Pītera domām, ir “līdzīgs pašiem pētniekiem, mūsdienu sekulārajam cilvēkam”.³⁹¹

³⁸⁹ Ted Peters, *God – The World's Future* (Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015) Kindle Edition, 101.

³⁹⁰ *Ibid.*, 106.

³⁹¹ *Ibid.*, 114.

5.5. Naratīvais un kanoniskais skatījums uz Rakstu inspirāciju

Amerikas Jēlas skolas teologa Hansa Freija hermeneitika ir vēl viens nozīmīgs risinājums rakstu autoritātes atjaunošanai 20. gadsimtā. H. Freijs pagājušā gadsimta 70. gados pētīja 18. un 19. gadsimta vācu un britu teoloģiju un secināja, ka šajā laikā notika ļoti kļūdainis pavērsiens. Bībeles interpretācija ir aizgājusi vai nu racionāli vēsturiskā, vai ētiski metaforiskajā virzienā. Cilvēki sāka interpretēt Bībeli, ņemot vērā savu pieredzi, un attiecīgi skaidroja to vai nu kā daļu no cilvēka vēsturiskās pieredzes, vai kā morāli ētisku mācību kopumu, ko piemērot savai dzīvei.

Freija ierosinājums ir, ka Bībele nav jālasa ne vienā, ne otrā veidā. Bībeli lasīt kā pamācošu stāstu ir zaudēt nozīmīgu tā vēstījuma daļu, un arī Bībeles vēsturiskā materiāla precizitāte, kā tas tiek pasniegts evaņģēlijos, nav noteicošā. Evaņģēlijs ir jāpieņem kā paties stāsts. Freijs piedāvā atgriezties atpakaļ pie burtiskās Bībeles lasīšanas un interpretācijas, tikai darīt to nevis burtiski vēsturisko notikumu nozīmē, bet burtiski Bībeles vēstījumu patiesuma nozīmē. Respektīvi, uztvert Bībeles stāstus kā autoritatīvus realitātes aprakstus, saskaņā ar kuriem kristieši var interpretēt arī pasauli un notikumus ārpus bibliskajiem stāstiem.³⁹²

Freija skatījumā teoloģijas kļūda ir mēģinājumi pieskaņot evaņģēlijus cilvēka pieredzei. Piemēram, Paula Tilliha piedāvājums sākt ar cilvēka eksistenciāliem jautājumiem Freija skatījumā ir radikālāks no šādiem mēģinājumiem. Ja teoloģija sākas ar eksistenciāliem jautājumiem, tā aizved vai nu pie Bībeles kā vēstures grāmatas, vai pie mūžīgu morāles patiesību krājuma uztveres.³⁹³

Rakstu vēstījums ir svarīgāks un nozīmīgāks nekā to vēsturiskums. Jebkurā kopienā Raksti tiek lasīti reliģiozos un nevis vēsturiskos nolūkos. Tāpēc jautājums, vai Rakstos ir vēsturiski apstiprināma patiesība, nav galvenais. Galvenais jautājums ir, vai Rakstos ir patiesība, kas uzrunā cilvēku šodien. Jautājums ir nevis par to, vai evaņģēlijos ir aprakstīta vēsturiska patiesība, bet par to, ka šie apraksti ir patiesi, tie ir jāsaprot burtiski, jo nozīmē to, ko tie vēstī, piemēram, ka Jēzus ir augšāmcēlies. Tā nav ne vēsturiski pierādāma, ne arī vēsturiski noliedzama patiesība. Tā ir lietas

³⁹² Richard R. Topping, *Revelation, Scripture and Church. Theological Hermeneutic Thought of James Barr, Paul Ricoeur and Hans Frei* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2007), 130.

³⁹³ William C. Placher, "Hans Frei and the Meaning of Biblical Narrative," pieejams tiešsaistē <https://www.religion-online.org/article/hans-frei-and-the-meaning-of-biblical-narrative/> (skatīts 31.03.2021).

būtība, kura mums nebūtu pieejama, ja nebūtu evaņģēliju stāsta. Freijs to nosauc par reālistiskā stāstījuma (*realistic narrative*) pieeju evaņģēlija notikumam.³⁹⁴

Kristīgā ticība var veidot savu tradīciju, kas, laikmetiem ejot, mainās. Tās skaidrojumiem nav jābūt cieši saistītiem ar agrīnajām Rakstu interpretācijas metodēm. Brevards Čailds to nosauc par stingru biblicistu pieejas Bībelei noraidījumu, vienalga, vai tas nāk no labējā vai kreisā spārna. Nav iespējams mūsdienās kopēt senās baznīcas ticību un Rakstu uztveri. Tas arī nav nepieciešams. Tāpat arī senās baznīcas Rakstu interpretācijas metodes nav pārņemamas šodien kā vispareizākās tikai tāpēc, ka tās ir vissenākās. B. Čailda piedāvātā kanoniskā pieeja Svētajiem Rakstiem atzīst, ka Rakstu autora un arī teksta nozīme senajā pasaulē nav normatīva šodien. Kanoniskā Rakstu interpretācijas metode par būtiskāku uzskata senās kopienas nodomus, veidojot vienotu Bībeles kanonu. Kāds bija šīs kopienas redzējums, izvēloties vienas grāmatas, bet no citām atsakoties. **Kanoniskajā pieejā inspirācija neattiecas uz atsevišķiem vārdiem vai teikumiem, bet vairāk tiek saprasta kā vispārēja dievišķā vadība paša kanona tapšanā.**

Anglikāņu teologa N. T. Raita uzskati ir interesanti ar to, ka viņš Rakstu autoritātes problemātiku risina postmodernajā kontekstā. Viņš mēģina atrisināt modernitātes un postmodernisma radīto iespaidu, ka Bībeles vēstījums šodien zaudējis aktualitāti. Lai arī postmodernisms atmaskoja modernisma imperiālismu, tomēr tas turpināja uzturēt vēstījumu, ka redz un saprot lietas labāk nekā jebkurš cits. Raitis iebilst pret jebkādu patiesības monopolizāciju un aicina atbrīvot vietu Rakstos atklātajam. Viņš raksta: “Viss, ko dekonstrukcija var sasniegt, ir nihilisms, kura vienīgais atbalsta punkts ir hermeneitiskais narcisms.”³⁹⁵ Savukārt attiecībā uz kristīgā fundamentālisma cīņu pret liberālismu 20. gadsimta sākumā Raitis uzskata, ka pēc būtības tā bija divu dažādu apgaismības laikmeta radīto vīziju sadursme.³⁹⁶ Tāpēc viņš atsakās no liberālisma tikpat lielā mērā kā no fundamentālisma. Fundamentālisms viņa skatījumā ir nevis atgriešanās pasaulē pirms modernā laikmeta, bet gan patiesībā tas ir jāskaidro kā pievēršanās noteiktai modernās pasaules tendencei, kas izpaužas kā “Bībeles lasīšana kvazi- vai pseidozinātniskos meklējumos pēc “objektīvas patiesības””.³⁹⁷

³⁹⁴ Hans W. Frei, *The Identity of Jesus Christ* (Eugene, OR: Cascade, 2013), 11-12.

³⁹⁵ N. Boyle, *Who Are We Now?* (T&TClark, 1998). Citēts N.T. Wright, *Scripture and the Authority of God*, Kindle edition, 99.

³⁹⁶ *Ibid.*, 93.

³⁹⁷ *Ibid.*, 7.

Norādot, ka nav cita avota, uz kura pamata veidot kristīgo ticību, kā Raksti, Raitis kritizē arī Rakstu autoritātes novietojumu vienā līmenī ar tradīcijas, saprāta un pieredzes autoritātēm. Raita skatījumā Raksti ir vienīgais atbalsta punkts, uz kā un ap ko veidojas viss pārējais. Ja galējā autoritāte būs pieredze, tad rezultātā paliks vispār bez jebkādas autoritātes. Tāpēc **Raksti ir tas avots, caur ko Dievs īsteno savus valstības veidošanas nodomus**. Raita tēze ir, ka Rakstu autoritāte patiesībā ir Dieva autoritāte, kuru viņš īsteno caur Rakstiem. Citiem vārdiem – Dievs darbojas caur Rakstiem. Tas notiek, Svētajam Garam darbojoties, ikreiz, kad baznīcā tiek lasīti, mācīti vai sludināti Raksti.³⁹⁸

Raits uzsver nepieciešamību pēc jauna veida Dieva valstībā orientētas un vēsturē sakņotas ekseģēzes. Nozīmīga loma šeit ir vēstures izpētei. Svarīgs ir viss – gan tas, ko mēs par vēsturi zinām, gan tas, ko mēs par vēsturi esam sapratuši. Tā visa ir daļa no Dieva pasaules, kas jāanalizē ar pareiziem paņēmieniem. Vēsturei ir jābūt vienotai ar teoloģiju.

Līdzās Rakstu lomai svarīga ir arī baznīcas loma. Baznīca ir Rakstus lasošā kopiena. Rakstu autoritāte katram baznīcai piederošajam atgādina par viņa lomu “Dieva lielajā stāstā”. Rakstu autoritāte sāk darboties brīdī, kad baznīca pasludina pasaulei Jēzus Kristus evaņģēliju, labo vēsti par to, ka Dievs ir Kristū uzvarējis ļaunuma spēkus un sācis jaunās radīšanas darbu. Vēsturiskajā kontekstā tas ir vēstījums par to, ka Kungs ir Jēzus un nevis Cēzars. Rakstu autoritāte ir pastāvīgais Dieva darbs, ar Rakstiem atklājot Jēzu un rosinot cilvēku mainīties ar mīlestības Gara spēku. Tradīcija ļauj baznīcai saprast savu vēsturi. Saprāts un zinātne sniedz svarīgu informāciju par to, kā jālasa Raksti šodien. Raitis piedāvā “piecu cēlienu” hermeneitiku, lai jebkura saruna par Rakstiem varētu sasniegt mērķi. Šie cēlieni ir radīšana, grēkā krišana, Izraēlis, Jēzus un draudze. Tie atspoguļo dievišķā nodoma pasaulei piecus cēlienus.³⁹⁹ Lai gan Raitis norāda, ka Raksti ir kultūras noteikti teksti un tāpēc ļoti daudzveidīgi un savstarpēji atšķirīgi, pētniekam ir jāspēj ieraudzīt vienojošais stāsta motīvs plašākā mērogā. Nav iespējams dalīt Bībeles tekstus novecojušos un formālos, un jaunus, un progresīvos, bet viss ir jālasa no lielā Dieva stāsta perspektīvas, kurā visa piepildījums ir Jēzus nāve un augšāmcelšanās.

Lai arī Raitis savu Bībeles analīzi nenosauc kanoniskajā vārdā, bet drīzāk uzsver vēsturiskā skatījuma lomu tekstu lasīšanā, tomēr viņa hermeneitiskā pieeja ir orientēta uz Bībeles

³⁹⁸ *Ibid.*, 137.

³⁹⁹ *Ibid.*, 122.

interpretāciju tās kopainā, lasot Veco un Jauno Derību kā vienu otru papildinošus vēstījumus par Dieva valstības atnākšanu. Vecā un Jaunā Derība ir stāsts par radīšanu un jauno radījumu. Kristiešiem jālasa Raksti, apzinoties sevi kā daļu no jaunās derības un arī jaunās radīšanas. Pēc Raita domām, kristiešiem ir sevi jāredz kā dzīvojošus laikā kaut kur starp Apustuļu darbiem un noslēdzošajām Atklāsmes grāmatas ainām. Mēs dzīvojam Dieva lielajā stāstā par viņa valstības atnākšanu un papildīšanos jaunajā radīšanā. “Lai saprastu Rakstus un ļautu tiem darīt savu darbu pie mums un caur mums, ir jāiemācās tos lasīt un saprast vispārējā stāsta gaismā”.⁴⁰⁰ Vecā Derība Raita skatījumā ir tikai daļa no stāsta. Viņš atsaucas uz Vitgenšteinu, kurš vienu pašu Veco Derību nosauc par ķermeni bez galvas, bet Jauno Derību par galvu, uz kuras vēl nav uzlikts kronis.⁴⁰¹ Šajās Bībeles daļās ietvertie stāsti norāda uz kādu realitāti nākotnē – Dieva jauno radīšanu. Taču Raitis nepaliek pie domas, ka “Dieva lielais stāsts” ir vienīgi informācija par Dieva nodomiem nākotnē, bet kā dzīvošana šī stāsta radītajā realitātē jau ir jaunā radīšana pati par sevi:

Bībele ir stāsts par radīšanu un jauno radīšanu un ar nepārtraukto Svētā Gara darbu, kurš to ir inspirējis, kalpo kā instruments jaunai radīšanai cilvēku dzīvēs un kopienās.⁴⁰²

Tātad uzsvars nav uz tekstu, kas būtu jāuztver kā dievišķas mācības un norādījumu krājums, vai tekstu, kas ir vienīgi dažādu cilvēku garīgās pieredzes atspoguļojums, bet gan tekstu, kas iezīmē “Dieva lielo stāstu”, kura papildījums ir jaunā radīšana. Raksti nav teksts, kas mūs par kaut ko informē vai kaut ko uzdod un pieprasa, bet Raksti mūs aicina iekļauties šajā stāstā, mudinot iet svētuma un mīlestības ceļu.⁴⁰³

5.6. Secinājumi

Kā novērojām, 20. un 21. gadsimta akadēmiskajā teoloģijā piedāvātie inspirācijas jautājuma risinājumi variē no akadēmiskās teoloģijas metaforiskajiem un postliberālās teoloģijas kanoniskajiem risinājumiem līdz neoortodoksās teoloģijas Dieva atklāsmes konceptiem. Lai arī katrs teoloģiskais virziens iet savu ceļu, tomēr vienojošais visos risinājumos ir Rakstu autoritātes jēdziena pilnīga nošķiršana no inspirācijas notikuma. Raksti netiek saukti par autoritatīviem tāpēc,

⁴⁰⁰ N.T. Wright, *Surprised by Hope* (New York: Harper One, 2008), 281. Autora tulkojums.

⁴⁰¹ *Ibid.*, 314.

⁴⁰² *Ibid.*, 282. Autora tulkojums.

⁴⁰³ Skatīt arī N.T. Wright, *The Last Word: Scripture and the Authority of God – Getting Beyond the Bible Wars* (Harper Collins Publishers, 2006).

ka tie ir dievišķi inspirēti. Rakstu autoritāte neslēpjas to pārdabiskajā izcelsmē, bet gan to izšķirošajā nozīmē kristīgās ticības un arī teoloģijas vēsturē. Bībele vienmēr ir bijusi kristīgās ticības, cerības un mīlestības iedvesmas avots. Tās vēstījumi kalpoja par iedrošinājumu kristiešiem vislielākajās krīzēs. Lai arī daudziem kristiešiem ir bijusi svarīga tieši burtiska Rakstu skaidrošana, tomēr garīgo iedvesmu sniedz nevis teksta vēsturiskums, bet tā vēstījuma aktualitāte ticīgā cilvēka dzīvē šodien.

Tāpat visos risinājumos kopīgais ir kritika luteriskās ortodoksijas un vēlākā kristīgā fundamentālisma izveidotajiem verbālās inspirācijas un no tiem izrietošajiem Bībeles nemaldīguma un nekļūdīguma postulātiem. Tie tiek saprasti kā cilvēciski mēģinājumi ņemt kontroli savās rokās, skaidrot transcendentu Dievu ar racionāliem paņēmieniem, kas drīzāk līdzinās elkdievībai nekā patiesam garīgumam.

Kā novērojām, aplūkotie teologi izvēlas runāt nevis par inspirāciju, bet atklāsmi. Proti, Jēzus Kristus ir Dieva atklāsme pasaulei un Svētie Raksti ir liecība par šo atklāsmi. Šis būtu sabalansētas teoloģijas izejas punkts. Ja tomēr lietojam jēdzienu “inspirācija”, tad tā ir atrodama pašā vēstījumā un nevis tā vārdos, detaļās vai vēsturiskajā precizitātē. Vēl vairāk – inspirācija ir Dieva nepārtrauktās darbības līdzeklis, jo tā darbojas arī šodien, kad Bībele tiek lasīta un caur lasīto vai dzirdēto tiek atklāts un piedzīvots dzīvais Dieva vārds – Jēzus Kristus. Nevienam no aplūkotajiem teologiem necenšas reducēt Rakstu nozīmi kristīgajā ticībā un teoloģijā. Raksti veido valodu, kurā runā kristīgā tradīcija. Caur Rakstiem Dievs īsteno savus valstības veidošanas nodomus. Tāpēc, lai cik Raksti ir cilvēciski un nepilnīgi, tie kļūst par Dieva atklāsmi, kad tos lasa ticībā. Šī transcendentā pieredze, kas ir pilnībā Dieva un viņa Svētā Gara kompetence, ir pieejama ikvienam cilvēkam. Ierobežot inspirāciju tikai pie Bībeles autoriem drīzāk nozīmē Dieva Gara darbības reducēšanu un ierobežošanu. Ja Dievs nevar atklāties caur vēsturi, bet tikai caur Bībeli, tad cilvēks atsakās no izaugsmes un patiesībā vēlas dzīvot nemainīgā pagātnes realitātē. Tomēr arī Bībele ir vēsture un tā turpina piedalīties vēsturē, kamēr vien turpinās teoloģiskais diskurss un ir aktuāla garīgā pieredze.

Visi aplūkotie risinājumi arī uzskatāmi demonstrē, ka, atsakoties no verbālās inspirācijas, Bībeles nekļūdīguma un nemaldīguma, nekādā veidā netiek pazaudēta Bībeles autoritāte un tās izšķirošā nozīme kristīgajā ticībā. Bībeles vēstījums joprojām ir dzīvs un aktuāls. Līdz ar to

fundamentālisma un konservatīvā evaņģelikālisma bažas par kristīgās ticības un morāles sabrukšanu mūsdienu pasaulē nav saistāmas ar Bībeles autoritātes pazaudēšanu, bet drīzāk sakņojas no verbālās inspirācijas izrietošajā duālistiskajā pasaules uzskatā, kas jebkuru vēsturiski sarežģītu situāciju novērtē kā kritisku apdraudējumu ticībai.

Šajā verbālās inspirācijas domas vēstures pētījumā esam nonākuši pie secinājuma, ka verbālās inspirācijas doktrīna tiek uzsvērtā un īpaši aktualizēta dažādu teoloģisko krīžu brīžos. Tās atbalstītāji redz sevi pastāvīgā polemikā ar katra laikmeta teoloģiskajām tendencēm un nemitīgi piedzīvo arī nopietnu kritiku. Jebkura atteikšanās no verbālās inspirācijas aizstāvētās Bībeles nemaldīguma un nekļūdīguma doktrīnas tiek uzskatīta par jaunu teoloģisku krīzi, pret ko ir jāvēršas, tāpēc mācība nav zaudējusi savu aktualitāti arī mūsdienās. Tomēr esam arī novērojuši, ka mūsdienu pētniecībā uz teoloģiskām krīzēm var atrast atbildes, kas ņem vērā zinātniskos diskursus un kritiskās pētniecības rezultātus. Šajā darbā aplūkoti teologi inspirācijas jautājumu nekādā veidā nesaista ar kādu pašreiz nozīmīgu teoloģisku krīzi. Šādas sakarības saskata un izjūt vienīgi verbālās inspirācijas aizstāvji.

Darba pirmajā daļā veiktās verbālās inspirācijas domas vēstures un arī mūsdienu risinājumu izpētes rezultātā var secināt, ka verbālā inspirācija un Rakstu nemaldīgums vēsturiski ir bijusi viena no kristīgās ticības raksturīgajām atbildēm teoloģiskajā krīzē, **tomēr modernā teoloģija aprāda, ka šāda atbilde nemaz nav nepieciešama.** Tā vairāk tiek uzturēta, lai nosargātu seno ticības sistēmu un lai saglabātu nemainītu agrāko tradīciju. Vēl vairāk – no vēsturisko apstākļu analīzes un aplūkoto inspirācijas mūsdienu risinājumu daudzveidības var secināt, ka verbālās inspirācijas argumentācija tiecas teoloģisko krīzi identificēt situācijās, kurās tās nemaz nav. Tiek uzsākta cīņa par principiem, kuri nav galvenie problēmjautājumi, un līdz ar to aizstāvētie teoloģiskie risinājumi neiztur mūsdienu teoloģijas kritiku, nav ilgtspējīgi un aktuāli. Pretēji tās aizstāvju bailēm atteikšanās no verbālās inspirācijas kristīgo ticību nesagrauj, bet paver daudzveidīgas iespējas, kā runāt par Dieva atklāsmi un autoritāti mūsdienās.

6. EVANĢELIKĀLISMA IMPLIKĀCIJAS LATVIJAS KRISTĪGAJĀ TICĪBĀ

Latvija lielā mērā ir bijusi gan Eiropā, gan Amerikā notikušo 19. un 20. gadsimta nozīmīgo procesu līdzdalībniece. Jau nākamajos gadsimtos pēc reformācijas Latvijā vispirms ienāk otrā protestantisma viļņa atnestais piētisms, kas 19. gadsimta beigās piedzīvo norietu. 20. gadsimta sākumā to nomaina jaunas ietekmes, kas sakņojas Anglijā dzimušā un no Amerikas ienākušā puritānismā, kas izpaudās kā dažādas atmodas kustības. Pateicoties pirmās brīvvalsts laika iespējai brīvi ceļot un iegūt izglītību Rietumu augstskolās, arī Latvija bija iesaistīta 20. un 30. gados Amerikā notikušajās modernisma un fundamentālisma domstarpībās. Tomēr nozīmīgā naivā piētisma ietekme, stabilas teoloģiskās pētniecības tradīcijas trūkums un inteliģencei postošie padomju gadi Latvijas apstākļos šīs kontroverses rezultātus nosvēra par labu vairāk fundamentālismā balstītām ticības pārliecībām un praksēm. Rietumu liberālās vērtības un modernā teoloģija piedzīvoja grūtas dienas, no kurām joprojām ir grūti atkopties.

6.1. Piētisma ietekme uz Latvijas kristīgo ticību

Vēsturiski būtu aplūkojami divi nozīmīgi posmi. Senākais saistās ar 18. gadsimtu, kad Latvijā Ziemeļu kara un mēra izpostītajā Vidzemē ienāca piētisms. 1729. gadā Rīgā ieradās pirmie hernhūtieši un sāka savu misijas darbu latviešu vidū Vidzemē. Par piētisma centru Latvijā kļuva Valmieras draudze, kur veidojās labvēlīgi apstākļi pirmās Brāļu draudzes dzimšanai. Pirmie mēģinājumi izveidot Brāļu draudžu kopienu sākās netālu no Valmieras esošajā Valmiermuižā. 1738. gada 23. augustā tika pabeigts un iesvētīts hernhūtiešu veidotais skolotāju seminārs Valmiermuižas Jērakalnā (*Lammberg*). 1739. gadā seminārā bija 15 audzēkņu, bet 1740. gada rudenī – jau ap 100. Īsā laika posmā Brāļu draudžu aktīvās darbības rezultātā viss Valmieras novads piedzīvoja milzu pārvērtības. Kara un trūkuma nomocītie cilvēki atsaucās hernhūtiešu sludinātajai pestīšanas un cerības vēstij. Pēc kara posts un morālais pagrimums radīja labvēlīgu vidi, lai uzmanību pievērstu patiesai ticībai, kas ietekmē un maina cilvēka dzīvi. Prof. Roberts Feldmanis raksta: “Viss notiekošais vēl ap 18. gadsimta vidu lielā mērā bija latviešu garīgās un morālās dzīves pakrēsla, un Brāļu draudze bija tas vienīgais gaišais stars, .. kas patiesībā tautas garīgās pilngadības izpausmi sevī nesa līdzī.”⁴⁰⁴ Laikabiedru liecībās teikts, ka daudzas dvēseles

⁴⁰⁴ Roberts Feldmanis, *Latvijas Baznīcas vēsture* (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2011) 202-203.

tika modinātas, un “visa zeme” raudāja par saviem grēkiem, cilvēki cits citam lūdza piedošanu, atdeva nozagtās mantas, mitējās dzeršana un izlaidība, apmeklētāju trūkuma dēļ slēdza krogus. Tiesas palika bez darba, bija pat jāslēdz cietumi, jo tie stāvēja tukši.⁴⁰⁵

Brāļu draudžu rašanās ir uzskatāma par pirmo piētisma izraisīto garīgās atmodas kustību Latvijā. Tās ietekmē ne tikai auga tautas un sevišķi zemniecības morāles līmenis, mazinājās žūpība, māņticība un noziedzība, bet tautā arī “apzinīgi tika pieņemtas un izpaudās kristīgās mācības un dzīves normas”.⁴⁰⁶ Savā pētījumā par Brāļu draudzes reliģiskās pieredzes īpatnībām Solveiga Krūmiņa izdala draudzei raksturīgos un no luterāņu baznīcas atšķirīgos uzskatus par reliģiskajiem sakramentiem: kristības bija svēta mazgāšanās, šķīstīšanās un atjaunošanās *symbols*, Kunga mielasts jeb maizes laušana bija Jēzus nāves *piemiņas*, ticīgo draudzības un nākamās godības derības mielasts. Svarīga loma bija arī grēksūdzes sakramentam. Brāļu draudzēs tā tika īstenota kā savdabīgs privātās un publiskās grēksūdzes apvienojums: katram draudzes loceklim bija pienākums regulāri sūdzēt savus grēkus draudzes priekšā.⁴⁰⁷

Brāļu draudzēm raksturīgie dziļi personīgo attiecību meklējumi ar Pestītāju Jēzu Kristu zināmā mērā pavisam organiski noveda pie dažādu pārdabisku pieredžu un vīziju piedzīvošanas, jo tās vistiešākā veidā atbildēja cilvēka ilgām pēc atpazīstamas Kristus klātbūtnes. Sakāpinātā garīgā emocionalitāte dievkalpojumos sāka izpausties kā atsevišķu cilvēku krišana ekstāzē, gulēšana zemē kā nesamaņā, bet pēc pamošanās tie stāstīja par brīnumainām vīzijām. Daži sāka sevi uzdot par praviešiem.⁴⁰⁸ Lai arī šādas izpausmes nebija pazīstamas Brāļu draudžu pirmsākumos un vecākie brāļi tās galu galā nodēvēja par dēmoniskām, šīs liecības ļoti labi ilustrē Brāļu draudžu agrīnā piētisma vispārējo atvērtību dažāda veida garīgajām pieredzēm un Dieva pielūgsmes emocionālajai dimensijai. Šis agrīnais harismātisms nepazuda, bet turpinās izpausties arī vēlāk, veidojoties baptistu draudzēm un Vasarsvētku kustībai. Tajā pašā laikā līdzās bieži pārspīlētam garīgumam un emocionalitātei Brāļu draudzes lielas pūles veltīja izglītībai – gan Bībeles lasīšanai un mācīšanai, gan arī pamatizglītības veicināšanai draudzes locekļu vidū. Tas liek secināt, ka Latvijā, tāpat kā arī citur Rietumeiropā, piētisms nebija viengabalains, bet ļoti atšķirīgs un bieži

⁴⁰⁵ Ludvigs Adamovičs, *Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks 1710 – 1740* (Mīneapolisa: Sējējs, 1963), 520.-529.

⁴⁰⁶ Feldmanis, *ibid.*

⁴⁰⁷ Solveiga Krūmiņa, “Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās īpatnības un pieredze,” *Ceļš*, Nr. 1, (46) 1995, 106.

⁴⁰⁸ Adamovičs, 528.

vien iekšēji pretrunīgs. Tas variēja no piētismam sekojošiem intelektuāliem teoloģijas pasnie-
dzējiem Tērbatas universitātē 19. gadsimta sākumā⁴⁰⁹ līdz samērā naivai un burtiskai Bībeles
interpretācijai sekojošiem piētistiem Latvijā, kas lielāku nozīmi piešķīra ticības emocionālajam
pārdzīvojumam, nevis intelektuālas dabas jautājumiem.

Piētisma Bībeles pētniecības metode pamatojās verbāli inspirētā teksta mācībā. Šo doktrīnu
piētisma tēvs Filips Jakobs Špēners (*Pfiliip Jakob Spener*, 1603–1666) bija pārņēmis no sava
skolotāja, luteriskās ortodoksijas teologa Johana Konrāda Danhauera (1635–1705). Špēners
nepieļāva domu, ka Bībele varētu nebūt nemaldīga un nekļūdīga un tajā varētu būt kļūdas. Tāpēc
inspirācija Špēnera skatījumā bija attiecināma nevis uz Rakstu autoriem, bet uz visiem Bībeles
vārdiem.⁴¹⁰

Brāļu draudzēs praktizētais piētisms atstāja uz vēlāko kristietību gan pozitīvu, gan negatīvu
iespaidu. Pozitīvais bija Rietumeiropas piētisma un šaurākā nozīmē Latvijas Brāļu draudžu ticības
uzsvars uz garīgo pieredzi, svētu dzīvi un kalpošanu līdzcilvēkiem. Ortodoksā luterisma formālā
ticība bija zaudējusi savu ietekmi uz 18.–19. gadsimta sabiedrību. Piētisma atmoda kļuva par
pamatu liberālās teoloģijas dzimšanai Eiropā, par kuras redzamāko pārstāvi tiek uzskatīts Frīdrihs
Šleiermahers. Tomēr, kā norāda pētnieki, piētisma protests luteriskās ortodoksijas sholastikai
radīja arī negatīvu efektu, proti, atsevišķos gadījumos tas veidoja paliekošus antiintelektuālisma
iedīgļus, kas iepretī garīgajai emocionalitātei ļoti zemu vērtēja zinātnisku pieeju Rakstu pētniecībā,
teoloģijas studijas un izglītošanās iespējas universitātēs.⁴¹¹ Brāļu draudžu pamatā bija izpratne par
ticības brīvību un katra cilvēka personīgo atbildību Dieva priekšā. To raksturoja vēlēšanās izrauties
no baznīcas noteiktā institucionālisma un vāciskās baznīcas diktāta (no šejienes arī sākotnēja
nepatika pret dogmatismu), kā arī ilgas pēc dziļām, personīgām attiecībām ar Dievu.

Situācija mainījās 18. gadsimtā, kad veidojās neopiētisms, kas bija reakcija pret apgaismības
religiski filozofiskās domas ietekmi uz luterisko baznīcu. Neopiētisms atšķirībā no klasiskā
piētisma apoloģētiskos nolūkos bija spiests lielāku vērību pievērst dogmatikai.⁴¹² Tāpēc līdztekus
uzsvaram uz kristīgās atgriešanās pieredzi un svētu dzīvi piētisti arvien lielāku nozīmi piešķīra

⁴⁰⁹ Valdis Tēraudkalns, *Jaunā reliģiozitāte 20. gs. Latvijā: Vasarsvētku kustība* (Rīga: N.I.M.S, 2003), 70.

⁴¹⁰ Johannes Wallmann, *Pietismus und Orthodoxy* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2010), 293-294. Citēts Dace Balode,
Ģirts Rozners, "Fundamentālisms kā kristīgās ticības fenomens Latvijā", *Ceļš* 71 (2020): 22.

⁴¹¹ Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co,
1994), 47-49.

⁴¹² Tēraudkalns, 70.

ticības doktrīnām. Bībeles interpretācija lielā mērā balstījās uz luteriskās ortodoksijas pamatprincipiem, pie kuriem pieskaitāma arī verbālās inspirācijas doktrīna.

19. gadsimta beigās Krievijas impērijas politikas rezultātā cilvēki tika mudināti pievienoties pareizticībai un Brāļu draudžu iespaids mazinājās. Ar vājiem panākumiem tās turpināja darboties vēl 20. gadsimta sākumā, kad tās vietu sāka ieņemt jaunās reliģiskās kustības – baptistu⁴¹³, adventistu⁴¹⁴, metodistu⁴¹⁵ un Vasarsvētku draudzes⁴¹⁶. Visas šīs kustības ienāca Latvijā 19. gadsimta beigās 20. gadsimta sākumā un strauji auga gan Rīgā, gan citās Latvijas pilsētās.

Kā norāda prof. Valdis Tēraudkalns, pastāv saistība un mijiedarbība starp 19. gadsimta Brāļu draudzēm un pirmajiem baptistiem.⁴¹⁷ Pirmie baptisti bija ar Brāļu draudžu vai luterāņu ticības pieredzi,⁴¹⁸ tāpēc baptistu draudžu pirmsākumu entuziasms un emocionalitāte ir salīdzināma ar Brāļu draudžu darbības īpatnībām.⁴¹⁹ Piētismā balstītais uzsvars uz ticības pieredzi izskaidro arī baptistu draudžu iekšējo polemiku par harismātiskām izpausmēm dievkalpojumos. Ja vieniem tās šķita pilnībā atbalstāmas Svētā Gara izpausmes pie patiesi ticīgajiem, tad citi uz to raudzījās ar šaubām un neuzticību. Līdztekus straujai draudzes izaugsmei pieauga iekšējā nevienprātība, kas laikā no 1926. gada līdz 1934. gadam noslēdzās ar baznīcas sadalīšanos divās draudžu savienībās, no kurām viena (LBDS) bija tradicionāli konservatīva, bet otra (OBDS) ar pentakostisku ievirzi, kuras vadībā bija harismātisks mācītājs Viljams Fetlers (1883–1957).

⁴¹³ Pirmais latviešu baptistu mācītājs, vēlāk arī bīskaps Adams Gertners 1861. gadā Kurzemē kristīja 72 cilvēkus un tika dibinātas pirmās baptistu draudzes Sakā, Užavā un Ventpilī. Par spīti cariskās Krievijas vajāšanām, jaunas baptistu draudzes tika veidotas arī Vidzemē. 1867. gadā divas draudzes tika nodibinātas Rīgā – viena latviešu un otra vācu valodā runājošajiem. 1879. gadā izveidoja Kurzemes un Vidzemes Baptistu sabiedrību. Skatīt Jānis Rīss, *Latvijas baptistu izcelšanās un viņu tālākā attīstība*, atkārtots izdevums (Latviešu baptistu draudžu apgādība, 1913), 235.

⁴¹⁴ Adventistu kustības pirmsākums Latvijā saistās ar 1896. gadu, kad vācietis Ludvigs Konradi organizē pirmo draudzi Rīgā. 1912. gadā jau tiek uzcelts pirmais adventistu dievnams Liepājā.

⁴¹⁵ Par pirmās metodistu draudzes dibināšanas datumu tiek minēts 1921. gada 17. aprīlis, kad Krusta Brāļu draudze oficiāli tiek atzīta par pirmo Latvijas metodistu draudzi. Metodistu episkopālā baznīca Latvijā tika oficiāli atzīta, un tajā bija 125 locekļi. Metodisma ienākšana Latvijā ir saistīta ar amerikāņu izcelsmes evaņģēliskālo misionāru Džordžu Saimonu.

⁴¹⁶ Vasarsvētku kustības pirmie sludinātāji Latvijā sāka darboties 1920. gados. Par kustības celmlauzi tiek uzskatīts latviešu izcelsmes misionārs Džeimss Grēviņš (1889–1971). Dž. Grēviņš dzimis Dobelē. 1909. gadā viņš emigrēja uz ASV, kur 1914. gadā saņēma Svētā Gara kristību un pēc Bībeles skolas beigšanas kā misionārs atgriezās Latvijā, Dobelē un 7. jūnijā noturēja pirmo dievkalpojumu.

⁴¹⁷ Valdis Tēraudkalns, *Jaunā reliģiozitāte 20. gs. Latvijā: Vasarsvētku kustība*, 71.

⁴¹⁸ [www.matejs.lv/sadaļa "Vesture"](http://www.matejs.lv/sadaļa/Vesture/), <https://matejs.lv/vesture/> (skatīts 17.06.2019).

⁴¹⁹ Prof. Ilmārs Hiršs savās pārdomās par šo laiku citē mācītāju Pēteri Egli: "Mūsu pagātnē sastopam daudz bērnišķību, daudz naivu uzskatu, sīku ķildu, bet visu negatīvo sedz, izlīdzina un pārlej ar savu spožumu lielais ideālisms, sajūsma, ticība darbam, kas apgaroja vecos celmlaužus. Tie bija dārgumus atraduši, un visa viņu dzīve, vēlākie gadi kalpoja vienīgi šo dārgumu pasniegšanai tālāk, nelūkojoties uz grūtībām." Ilmārs Hiršs, "Īss ieskats Latvijas baptistu draudžu 160 gadu vēsturē", <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2020/08/Ieskats-LBD-160-gados.pdf> (skatīts 12.05.2021).

Viljamu Fetleru bija dziļi iespaidojusi 1904. gadā notikusī Velsas atmoda un tās līderis Evans Roberts, kurš atmodas laikā saņēma dažādas vīzijas. Šo vīziju analīze liecina, ka saturiski tās bija kā reakcija uz gadsimtu mijas liberālās un kritiskās pētniecības ierosināto plaši izplatīto skepsi pret Bībeles brīnumiem.⁴²⁰ 1912. gadā Fetlers noturēja savus atmodas dievkalpojumus Rīgā, kuri bija pilni ar dramatismu un piesaistīja ļoti daudz klausītāju. Viņš interesējās par Vasarsvētku kustības izcelsmi ASV un aktīvi to popularizēja Latvijā baptistu draudžu vidū.⁴²¹ Savu ietekmīgo sludināšanu Fetlers bagātīgi pamatoja ar piemēriem no Bībeles, taču viņa galvenā uzmanība bija vērsta uz ticīgā atgriešanās piedzīvojumu un Svētā Gara izraisīto garīgo atmodu.⁴²² Fetlers bija atradis sev sabiedrotos starp Amerikas Dienvidbaptistiem, kuri pārstāvēja amerikāņu evaņģelikālisma fundamentālistu spārnu. Viņš kritiski izteicās par Latvijas baptistu sadarbību ar Amerikas Ziemeļbaptistiem, kuri akceptēja no Vācijas nākušo liberālās teoloģijas skolu, kas noraidīja Bībeles verbālās inspirācijas teoriju.⁴²³ Esot Amerikā, Fetlers piedalījās fundamentālistu sanāsmēs pret modernistiem, bet, darbojoties un uzstājoties Latvijā, kopēja amerikāņu fundamentālistu argumentāciju pret evolucionismu.⁴²⁴ Tādā veidā Latvijas baptisti un pentakosti iepazinās ar Amerikas fundamentālistu pārliecību un argumentāciju, kas bija savijusies ar svētošanās kustības un pentakostisma uzskatiem. Arī šodien daudzi baptisti Fetleru uzskata par ievērojamu “garīgās atmodas darbinieku .. un garīgā darba milzi”.⁴²⁵

Vēl viena redzama liecība Amerikas evaņģelikālisma ienākšanai Latvijā starpkaru periodā bija misionāra Džeimsa Grēviņa ierašanās, kurš 1927. gadā nodibināja Amerikas Misiones biedrību. Šodien to par savu sākumpunktu uzskata Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība.⁴²⁶ Grēviņš bija izceļojis no Latvijas un Amerikā studējis teoloģiju, pēc tam jutis aicinājumu atgriezties, lai sāktu aktīvu pentakostu ticības sludināšanu.

⁴²⁰ John Harvey, “Spiritual Emblems: The Visions of the 1904-5 Welsh Revival”, *Journal of Welsh Labour History*, 1993, Vol. 6 Issue 2, 75-93.

⁴²¹ Tēraudkalns, 77.

⁴²² Fetlers rakstīja: “Šī pestīšanas ticība ir Dieva dāvana, un tā nenāk citādi kā vien kopā ar bērnam līdzīgu uzticēšanos Devējam un visai Viņa atklāsmei, kas pausta gan Vecajā, gan Jaunajā derībā, un turklāt pirms šīs pestīšanas ticības nāk patiesa nožēla Dievam (Apd 20:21). Lai vai kā šai nožēlai jāsastāv no atbrīvošanās no jebkura zināma grēka un riebuma izjušanas un atsacīšanās no visas “Vecās Dzīves”, un rezultātā visas lietas kļūst jaunas: Atdzimšanā un staigāšanā Atjaunotā Dzīvē.” (Viljams Fetlers, *Atmodas pamatprincipi jeb vai nav vairs nekādu zāļu Gileādā?* Tulk. no angļu valodas Daniela Lūsis-Grīnberga (London: The Revival Press, 1930), 4.)

⁴²³ Tēraudkalns, 96.

⁴²⁴ Tēraudkalns, 97.

⁴²⁵ Jānis Šmits, anotācija Džons Fetlers, *Pērkonbalss* (Rīga: Amnis, 2015).

⁴²⁶ Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienības mājas lapa, sadaļa “Vēsture”, <https://vda.dzivibasavots.lv/vesture/> (skatīts 12.05.2021).

Līdzās izteikti fundamentālistiskām un harismātiskām tendencēm baptistu vidū bija arī Amerikas liberālo Ziemeļbaptistu virzienu atbalstoši mācītāji. Tāds bija teoloģijas goda doktors un bīskaps Jānis Aleksandrs Freijs (1863–1950) un bīskaps Pēteris Egle (1903–1993), kuriem kolēģi pārmeta sekošanu modernismam un liberālismam.⁴²⁷

6.2. Teoloģiskās izglītības aizsākumi pirmās brīvvalsts laikā

Tūlīt pēc pirmās brīvvalsts izveidošanas 1919. gadā tika veidota arī Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca. 1920. gadā tiek izveidota Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, kuras mācībspēki pamatā ir luterāņu konfesijai piederīgie, kas arī noteica tās darbību tieši Evaņģēliski luteriskās baznīcas interesēs.⁴²⁸ Līdz tam latvieši teoloģisko izglītību varēja iegūt Tērbatas universitātē. Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte sekoja Eiropas akadēmiskās teoloģijas tradīcijām, nepievēršot uzmanību konfesionālai dogmatikai. Tas bija pirmais nopietnais solis teoloģiskās izglītības veicināšanā mūsu zemē. Kā norāda prof. Feldmanis, “tās nepieciešamību pierādīja pastāvīgi pieaugošais studentu skaits un fakultātes absolventu novietošanās baznīcas darbā. 1939/40 gadu mijā jau apmēram 2/3 draudzēs mācītāji bija fakultātes absolventi”.⁴²⁹ Šis bija vēsturiski nozīmīgs solis, jo fakultāte pārstāvēja ievēribas cienīgu teoloģisku alternatīvu aktīva kristīgā fundamentālisma laikmetā. Fakultātē izglītību ieguvušie mācītāji bija nozīmīgi viedokļa līderi draudzēs, kurās tie devās kalpot.

Kopš 1919. gada viens no Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes darbiniekiem bija sistemātiskās teoloģijas profesors Voldemārs Maldonis (1870–1941). Par viņa redzējumu Bībeles autoritātes un inspirācijas jautājumā liecina 1939. gadā sarakstītais darbs “Evaņģēliskā dogmatika”. Viņš atsaucās uz F. Šleiermaheru, kurš ir norādījis, ka “pirms Svēto Rakstu izcelšanās un to kanonizēšanas ir jau bijusi kristīgā ticība resp. kristietība, kurai pietika ar Kristus vēsti kā ticības pamatu”.⁴³⁰ Tādā veidā V. Maldonis līdzīgi Luteram lika uzsvāru nevis uz Bībeles tekstu vispār, bet tajā atklāto Kristus vēsti, kas bija vēl pirms Jaunās Derības rakstiem. Tā ir mīlestības vēsts, kas ir skanējusi kopš pasaules pirmsākumiem, ir dzirdama Vecajā Derībā, bet īsti atklājās Jēzus

⁴²⁷ Tēraudkalns, 95-96.

⁴²⁸ L. Adamovičs, *Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte 1919-1939* (Rīga: Latvijas Universitāte, 1939), 14-15.

⁴²⁹ Roberts Feldmanis, (1995) “Teoloģijas fakultātes 75 gadi”. http://www.robertsfeldmanis.lv/lv/?ct=teologiski_raksti_2&&fu=a&id=23 (skatīts 11.05.2021).

⁴³⁰ V. Maldonis, *Evaņģēliskā dogmatika*, otrs, nepārgrozītais izdevums (Sējējs, 1962), 40.

personā. Tāpēc Jaunā Derība ir īstais dogmatikas avots, tomēr ir jāņem vērā, ka tajā “valda dažādu autoru subjektīvi uzskati .. un tie vērtējami no Kristus mīlestības resp. pestīšanas darba viedokļa”. V. Maldonis nevis vienkārši runāja par Rakstiem kā visas dogmatikas vienīgo nemaldīgo pamatu, bet norādīja uz cilvēka intuīcijas un intelekta nozīmi dogmatisko sistēmu veidošanas procesā. Par dogmatikas drošo avotu kļuš nevis Raksti kā Dieva dāvāts teksts, bet “eksistenciālā mīlestības atziņa”.⁴³¹ Nenoniecinošot Rakstu autoritāti, V. Maldonis par dogmatikas uzdevumu izvirzīja tilta celšanu no Bībeles laika jēdzieniem uz mūsu laika jēdzieniem. Šie jēdzieni ir psiholoģiski, vēsturiski un filozofiski jāskaidro. Svarīgāk par Bībeles notikumu un jēdzienu ārējo sakarību ir sakarības meklēšana starp Dievu, Jēzu un paša cilvēka reliģiozo pašapziņu. V. Maldonis nonāk pie dogmatikas metodes, kas ir mīlestības princips, kurā apvienojas antropocentriskais, teocentriskais un kristocentriskais.

Arī citas konfesijas pirmās brīvvalsts laikā veidoja savas mācību iestādes darbinieku izglītošanai. 1922. gadā tiek atklāts baptistu Garīgais seminārs. Tā dibinātājs un pirmais vadītājs bija mācītājs, teoloģijas goda doktors Jānis Aleksandrs Freijs, bet no 1930. gada līdz 1940. gadam semināru vadīja Jānis Rīss. Četrgadīgo kursu semināra pastāvēšanas gados kopumā absolvēja 53 audzēkņi.⁴³²

Freija kā semināra vadītāja teoloģiskais redzējums nav īsti skaidrs. No vienas puses, viņš rīta svētbrīžos studentus esot iepazīstinājis ar amerikāņu liberālā teologa H. E. Fosdika (*Harry Emerson Fosdick*)⁴³³ grāmatu *The Meaning of Prayer* (1915), bet, no otras puses, izmantojis arī konservatīvā teologa Rūbena Torija (*Reuben Archer Torrey*) grāmatu *What the Bible Teaches* (1898). Ievadkursu Bībeles teoloģijā veidojis pēc Džozefa Angusa (*Joseph Angus*) grāmatas *The Bible Handbook – An Introduction to The Study of Sacred Scripture* (1854).⁴³⁴ Torijs, kā zināms, bija viens no *Fundamentals* publikācijas autoriem, kas ļoti principiāli mācīja Bībeles verbālo inspirāciju un tās nemaldīgumu un neklūdīgumu. Turpretī Angusa darbā ir līdzsvarotāks skatījums uz inspirācijas jautājumu. Viņš nepiekrīta verbālās inspirācijas diktātam, tomēr galu galā nonāca

⁴³¹ *Ibid.*

⁴³² Ilmārs Hiršs, “Īss ieskats Latvijas baptistu draudžu 160 gadu vēsturē”. <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2020/08/Ieskats-LBD-160-gados.pdf> (skatīts 13.05.2021).

⁴³³ H. E. Fosdiks ir pazīstams ar 1922. gadā teikto sprediķi pret fundamentālismu – *Shall the Fundamentalists Win?* Pieejams tiešsaistē <http://baptiststudiesonline.com/wp-content/uploads/2007/01/shall-the-fundamentalists-win.pdf> (skatīts 18.05.2021).

⁴³⁴ Jānis Tervits, *Latvijas baptistu vēsture* (Rīga: LBDS, 1999), 275.

pie secinājuma par Bībeles nemaldīgumu, sakot, ka “Raksti viscaur ir dievišķās gudrības izteicēji un tajos atspoguļotās idejas ir Svētā Gara gribētas”.⁴³⁵ Kopumā Garīgā semināra programma bija pietiekami augstā līmenī, jo mācīta tika Jaunās Derības grieķu valoda, baznīcas vēsture un Bībeles eksegēze. Vairāki semināra absolventi pēc tā pabeigšanas, turpinot studijas ārzemēs, ieguva teoloģijas bakalaura, maģistra un pat doktora grādus.⁴³⁶

Līdztekus baptistu Garīgajam semināram no 1925. gada līdz 1929. gadam Viljama Fetlera vadībā darbojas arī Misiones un Bībeles skola, kas uzskatāma par LBDS opozīcijas strāvojuma jeb OBDS vajadzībām izveidota garīgo strādnieku sagatavošanas skola. Vairāki skolas pasniedzēji bija Sperdžena koledžas Londonā absolventi, arī pats Fetlers. Vienu gadu skolā lekcijas pat lasījis Sperdžena koledžas prezidents Dr. Ārčibolds Makeigs.⁴³⁷ Šī koledža bija (un joprojām ir) evaņģelikālisma tradīcijā sakņota mācību iestāde.⁴³⁸

No 1923. gada līdz 1940. gadam darbojas arī adventistu izveidotā misijas skola “Suži”, kuru kopumā absolvēja 149 audzēkņi.⁴³⁹ Lai arī adventistu konfesija vēsturiski ir norobežojusies no evaņģelikāļu un fundamentālistu diskursiem, tomēr teoloģiski konfesija šajā laikā iet savdabīgu fundamentālisma ceļu, kas vairāk ievirzīts apokaliptiskajā drīzā pasaules gala gaidīšanā. Līdz ar to misijas skolā uzsvars bija uz Daniēla, Atklāsmes un praviešu grāmatu konfesionālo interpretāciju apgūšanu.

Iepretī Teoloģijas fakultātes vairāk liberālajai pozīcijai un interesei par zinātnisko pētniecību, konfesionālā teoloģiskā izglītība bija vairāk konservatīva. Konfesionālās mācību iestādes bija orientētas uz darbinieku sagatavošanu draudžu vajadzībām, tāpēc piedāvātais mācību saturs bija virzīts uz konfesionālās ticības nostiprināšanu. Tas neiepažīstināja studentus ar kritiskās pētniecības rezultātiem, Bībeles eksegēzi un hermeneitiku. Gadsimta sākuma modernisma un fundamentālisma krīzes ietekmē tā bija globāla tendence, ko labi raksturo viens no nozīmīgākajiem Amerikas evaņģelikālisma pētniekiem Marks Nolls. Viņš norāda, ka jaunās kristīgās kustības (fundamentālisms, apokaliptisms, pentakostisms) primāri veidojās kā izdzīvošanas stratēģijas un reakcija uz 19. gadsimta beigu reliģiskajām krīzēm. “Dažādos veidos katrs saglabāja kaut ko

⁴³⁵ Joseph Angus, *The Bible Handbook – An Introduction to The Study of Sacred Scripture*, 2nd ed. (New York: Nelson & Phillips, 1873), 93.

⁴³⁶ Tervits, 275-276.

⁴³⁷ Tervits, 279.

⁴³⁸ Vairāk informācijas skatīt <https://www.spurgeons.ac.uk/mission-and-values/> (skatīts 18.05.2021).

⁴³⁹ Andris Pešelis, *Septītās Dienas Adventistu Latvijas draudžu vēsture* (Rīga: Patmos, 2013), 40.

būtisku no kristīgās ticības. Bet visas kopā bija intelekta katastrofa.”⁴⁴⁰ Nenoliedzami, šis anti-intelektuālisms, kas raksturīgs kristīgajam fundamentālismam un agrīnajam pentekostālismam, 20. gadsimta pirmajā pusē bija novērojams arī Latvijā. Tomēr bija arī labvēlīgi apstākļi, lai līdztekus akadēmiskās teoloģijas izglītībai Latvijas Universitātē darbotos progresīvas uz evaņģelikālo teoloģiju virzītas mācību iestādes (piemēram, baptistu Garīgais seminārs). Tikko aizsācies daudzveidīgais fragmentācijas un sekularizācijas process nākotnē varēja veidoties kā plašs un konkurētspējīgs dažādu teoloģisko skolu piedāvājums. Taču līdz ar Otro pasaules karu sekojošā valstiskās neatkarības zaudēšana to visu iznīcināja.

6.3. Padomju režīma izolācija un stagnācija

Otrais pasaules karš un tam sekojošais padomju okupācijas režīms Latvijas kristietībai bija teoloģiskās izglītības deficīta un cīņas par izdzīvošanu laiks. Baptistu draudžu savienība tiek pievienota Vissavienības evaņģēlisko kristīgo baptistu savienībai (VEKBS). Vasarsvētku draudzes darbojās pagrīdē vai neoficiāli baptistu draudžu paspārnē, bet metodistu draudzes bija spiestas pievienoties luterāņiem. Tika slēgti visi konfesionālie garīgie semināri un likvidēta arī Teoloģijas fakultāte. No 1941. gada līdz 1969. gadam bija vairāk nekā 20 gadu pārrāvums, kad Latvijā vispār nebija iespējams iegūt nekādu augstāko teoloģisko izglītību. Mācītāja amatā bieži tika iecelti cilvēki ar ļoti nepilnīgām teoloģiskajām zināšanām, jo uzsvars tika likts uz praktisko teoloģiju un pastorālo aprūpi. Šajā situācijā nozīmīgs kļuva bibliskais princips par visu ticīgo priesterību, jo atbilda draudžu reālajai vajadzībai, ka par draudzes garīgo vadītāju var kļūt jebkurš draudzes loceklis bez teoloģiskās izglītības.⁴⁴¹ Kaut arī praksē tika meklētas iespējas, kā izglītēt jaunos darbiniekus, padomju vara šos mēģinājumus visādi nomāca.

1948.–1968. gadā luteriskās baznīcas arhibīskapa amatu ieņēma Gustavs Turss, un viņa centieni iegūt padomju varas atļauju izveidot Teoloģisko semināru nevainagojās panākumiem. Augstākais, ko luteriskajai baznīcai izdevās panākt, bija atļauja organizēt Teoloģiskos kursus, lai sagatavotu darbiniekus. Kā raksta profesors Roberts Feldmanis, kursu mācībspēki bija “Fakultātes

⁴⁴⁰ Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co, 1994), 27.

⁴⁴¹ Jānis Tervits, *Mēs esam baptisti* (Rīga: LBDS TS, 1990) 10. Citēts Ainars Baštiks, “Latvijas Baptistu baznīcas darbība no 1944. līdz 1990. gadam” (maģistra darbs, Latvijas Universitātes Vēstures un Filozofijas fakultāte, 1999), 36. Pieejams tiešsaistē <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2015/01/Bastiks.pdf> (skatīts 16.05.2021).

kandidāti un licenciāti. Kursu nodarbības notika tikai 3 dienas mēnesī .. Pārējā laikā kursu dalībniekiem bija jāgatavojas patstāvīgi mācības spēku vadībā.”⁴⁴² Kursu līmenis nebija augsts, sagatavoti tika vienīgi evaņģēlisti un mācītāju palīgi, bet neviens jauns mācītājs.⁴⁴³ Līdzīga situācija veidojās arī pārējās konfesijās, – laikam ejot, brīvvalsts laikā izglītību ieguvušo mācītāju skaits samazinājās, bet pašmācības ceļā izglītoto skaits palielinājās.

1969. gadā luteriskās baznīcas arhibīskapa amatu ieņēma Jānis Matulis, kuram izdevās panākt Teoloģijas semināra izveidošanu ar “visumā Teoloģijas Fakultātei atbilstošu mācību programmu un mācību plānu”.⁴⁴⁴ Taču arī šīs mācību iestādes devums Latvijas kristīgās teoloģijas attīstībā bija niecīgs, jo savā pastāvēšanas laikā tika sagatavoti vien 20 darbinieki.

Līdzīgi mēģinājumi atjaunot teoloģisko izglītību bija arī baptistu draudzēs. Septiņdesmitajos gados 15 topošajiem mācītājiem bija iespēja pabeigt VEKBS piedāvātos divu gadu Bībeles kursus neklātienē.⁴⁴⁵ Astoņdesmitajos gados pēc bīskapa Jāņa Tervita iniciatīvas bez jebkādam atļaujām pagrīdes apstākļos tika veidoti mācītāju teoloģiskie kursi. Kā raksta mācītājs Ainārs Baštiks: “Šos kursus nosauca par Sludināšanas lekcijām ar trīs gadu mācību programmu un tie deva vidējo teoloģisko izglītību. SL pirmo sasaukumu (1980–1983) beidza 12 absolventi. Otro sasaukumu (1984–1988) beidza 6, kaut studijas uzsāka 19.”⁴⁴⁶

Padomju kontroles un ideoloģiskā spiediena apstākļos draudzes visus spēkus veltīja iekšējai vienotībai, konfesionālo tradīciju stiprināšanai un saglabāšanai. Kamēr Rietumos šajos gados norisinājās neoortodoksijas un otrā feminisma viļņa izraisītie diskursi, mūsu zemē teoloģija un pētniecība bija faktiski apstājusies. Tā nesekoja līdzi dažādiem Bībeles inspirācijas risinājumiem, ko piedāvāja teologi 20. gadsimta vidū. Šādas izolēšanās un pašsaglabāšanās dzīves apstākļos notika teoloģiska stagnācija. Visas pūles tika veltītas zināšanu atkārtotai un esošo pamatu stiprināšanai. Tā LELB bīskaps Matulis intervijā vācu kristīgajam žurnālam raksturoja Latvijas kristietību: “Latvijas Baznīca nav izstrādājusi kādu īpašu teoloģijas virzienu. Mēs esam

⁴⁴² Feldmanis, *ibid.*

⁴⁴³ Linards Rozentāls, *Izdzīvošana. Sinodālais pārvaldes princips Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā 1948-1984. gadā* (Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017), 218-219.

⁴⁴⁴ Feldmanis, *ibid.*

⁴⁴⁵ Ainārs Baštiks, “Latvijas Baptistu baznīcas darbība no 1944. līdz 1990. gadam” (maģistra darbs, Latvijas Universitātes Vēstures un Filozofijas fakultāte, 1999), 46. Pieejams tiešsaistē <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2015/01/Bastiks.pdf> (skatīts 16.05.2021).

⁴⁴⁶ Baštiks, 36.

konservatīvi noskaņoti. Konservatīvisms, savienots ar veselīgu fundamentālismu, ir labāks nekā liberālā teoloģija.”⁴⁴⁷

Mēs varam secināt, ka šis teoloģiskais profils – “konservatīvisms, savienots ar veselīgu fundamentālismu” – padomju apstākļos bija gan nepieciešams, gan neizbēgams. Apstākļos, kad ar jautājuma zīmi bija kristīgās ticības izdzīvošana, nebija iespējama kāda teoloģiska attīstība, bet bija jānosargā un jā saglabā sasniegtais. Vienīgā teoloģiskā diskursa vieta bija baznīca, uz kuras dievkalpojumiem nāca vienkārši cilvēki. Viņu lielākā vajadzība bija uzturēt drošu un stabilu ticību, kas balstīta Bībelē apkārt valdošā ateisma spiediena apstākļos. Burtiska Bībeles interpretācija, tās nemaldīgums un nekļūdīgums bija dabiska un iedarbīga reakcija uz ateisma radīto teoloģisko krīzi. Šī krīze izpaudās gan kā padomju režīma īstenotā ticības noliegšana un vajāšanas, gan kā liberālās un kritiskās pētniecības Latvijā izzušana, gan arī kā padziļinātas teoloģiskās izglītības trūkums garīdzniekiem.

6.4. “Veselīgais fundamentālisms” postpadomju Latvijā

Atjaunojoties Latvijas neatkarībai, jau 90. gados sāka veidoties tādas jaunas neopentakostiskas draudzes kā “Prieka vēsts” un “Jaunā paaudze”. Dažādo kustību nodalīšanās no konfesijām un autonomu draudžu veidošanās 20. gadsimta beigās ir uzskatāma par vienu no pirmajām evaņģelikālisma implikācijām Latvijā. Evaņģelikālisms nav ļoti orientēts uz eklezioloģiju. Tā galvenie uzsvāri saistās ar misijas darbu, Dieva vārda sludināšanu, cilvēku atgriešanu, Svētā Gara dāvanām, nevis uz piederību konkrētai konfesijai, draudzes dzīves kopšanu un diakonijas darbu. Kā novēro Kīta Matisone (*Keith Mathison*), tas vairāk sāk līdzināties nevis *sola scriptura*, bet *solo scriptura* principam, kas ļauj katram ticīgajam palikt kopā ar savu Bībeli un personīgām attiecībām ar Jēzu bez vajadzības pēc draudzes un jebkādas tās autoritātes.⁴⁴⁸ 21. gadsimts iezīmējas ar ļoti plašu un daudzveidīgu dažādu reliģisko organizāciju un draudžu spektru, kuru sludināto ticību var raksturot gan kā harismātisku, gan arī kā evaņģelikālu. Latvijas evaņģēliskās draudzes lielā mērā atbilst vai nu Amerikas fundamentālismam, vai progresīvajam evaņģelikālismam.

⁴⁴⁷ “Glaube in der 2. Welt” *Zeitschrift für Religionsfreiheit und Menschenrechte*, 1985, 13. Jahrgang, Nr. 1.

⁴⁴⁸ Keith Mathison, *The Shape of Sola Scriptura* (Moscow: Canon Press, 2001), 238.

1990. gadā uz luterāņu Teoloģijas semināra pamata tiek atjaunota arī Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, kas piedāvāja teoloģijas un reliģijpētniecības studijas studentiem no dažādām konfesijām un arī interesentiem bez konfesionālās piederības. Tā bija kritiskajai domāšanai atvērta un brīva vide, kuras mērķis nebija indoktrinēt studentus kādā konfesionālā pārliecībā, bet ievadīt akadēmiskās teoloģijas studijās. Līdz ar to ir saprotama pieaugošā konfesiju norobežošanās no fakultātes, izvēloties savus mācītājus sagatavot pašu organizētos kursus un semināros.⁴⁴⁹

1997. gadā tiek izveidota Lutera Akadēmija, kas paredzēta kā luterāņu garīgos darbiniekus izglītojoša mācību iestāde. 2013. gadā tiek akreditētas divas akadēmijas mācību programmas: Teoloģija un Baznīcas mūzika.⁴⁵⁰

1991. gadā tika izveidots baptistu Teoloģiskais seminārs, kuru savā vēstures aprakstā Jānis Tervits nenovērtē kā līdzvērtīgu brīvvalsts Garīgajam semināram.⁴⁵¹ 2005. gadā Teoloģiskais seminārs pārtop Kristīgās vadības koledžā, kas tiek akreditēta 2014. gadā. 2008. gadā tiek izveidots Baltijas Pastorālais institūts, kas nav akreditēta iestāde un ir paredzēta darbinieku sagatavošanai Latvijas Baptistu draudžu savienības un tās draudžu aktivitātēs. Institūta pastorālās kalpošanas programmā, kas ir trīs gadu nepilna laika programma, teoloģijai ir veltīti divi priekšmeti “Bībele un tās interpretācija” un “Teoloģijas pamati”.⁴⁵²

Mēs varam runāt par pakāpenisku izešanu no stagnācijas, ko iezīmēja izglītošanās iespēju atjaunošanās dažādu konfesiju garīdzniekiem. Tomēr kultūras plaša un padomju izolācija ir atstājusi savus nospiedumus teoloģiskās domas plašumā. Emigrācijā dzīvojošie luterāņi tajā saskatīja “virspusēji jūtamas paralēles ar veco komunistu ideoloģiju, mācību, disciplīnu un hierarhisku paklausību. Arī bailes no tiem, kas atrodas varas pozīcijās”.⁴⁵³

⁴⁴⁹ Visspilgtāk to raksturo katoļu baznīcas mēģinājums 2016. gadā izveidot Latvijas Universitātē citu Kristīgās teoloģijas fakultāti, kas “būtu ekumeniska – piedāvātu gan katoļu, gan luteriskajai, gan pareizticīgo, gan baptistu baznīcām pieņemamu saturu”. “Kristīgās teoloģijas fakultātes ideja viedokļu krustugunis”, *Kultūršoks*, 03.06.2016, pieejams tiešsaistē https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/kristigas-teologijas-fakultates-ideja-viedoklu-krustugunis_a186045/ (skatīts 19.05.2021).

⁴⁵⁰ Lutera Akadēmijas vēsture. Pieejama tiešsaistē <http://www.luteraakademija.lv/?ct=vesture> (skatīts 17.05.2021).

⁴⁵¹ Jānis Tervits, *Latvijas baptistu vēsture* (Rīga: LBDS, 1999), 287.

⁴⁵² “Pastorālā kalpošana: Programma”, *BPI*, <https://www.bpiriga.lv/nozares/pastorala-kalposana/programma> (skatīts 17.05.2021).

⁴⁵³ Indra Skuja Grīslis, Aija Zvirbule, (2010) “LELB gaisotnes un virziena maiņa pirmajos gados pēc arhibīskapa Kārļa Gailīša nāves.” <https://www.sieviesuordinacija.lv/lelb-vesture/so-1993--1999?a=2&b=1&lbu=8495> (skatīts 26.10.2020).

Visuzskatāmāk par padomju režīma stagnējošo ietekmi liecina Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas (LELB) un Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas ārpus Latvijas (LELBĀL) attiecības tūlīt pēc neatkarības atjaunošanas. Ja emocionālajā neatkarības atgūšanas laikā 1989. gadā abas baznīcas cerēja apvienoties un 1992. gadā sadarbība vainagojās ar jaunas kopīgas dziesmu grāmatas sagatavošanu, tad vēlāk atklājās, ka abas baznīcas ir pārāk atšķirīgas. Kā norāda prof. Tēraudkalns, latviešu garīdznieki emigrācijā bija ieguvuši izglītību ārpus Latvijas un ietekmējušies no luterānisma, kāds tas bija viņu mītnes zemē. Tāpat arī tiem, kas atgriezās Latvijā, atmiņā vēl bija agrākā kultūrvide, kas padomju gados bija izzudusi.⁴⁵⁴

Jautājums par sieviešu ordināciju vēlāk kļūst par vēl vienu šķērsli abu baznīcu apvienošanā. Lai arī padomju gados (1975) arhibīskaps Jānis Matulis pirmo reizi Latvijas vēsturē bija ordinējis mācītāja amatā trīs sievietes un arī vēlākais arhibīskaps Kārlis Gailītis 1989. un 1991. gadā ordinēja divas sievietes, tomēr 1993. gadā, kad par arhibīskapu kļuva Jānis Vanags, sieviešu ordinācija tika pārtraukta. Publiskajā telpā J. Vanags izteicās par feminisma draudiem, kas ir Rietumu liberālisma jaunās ietekmes rezultāts un “ideoloģijas karagājiens pret veselo saprātu”.⁴⁵⁵ Skaidrs, ka šādi signāli nebija nesaprotami LELBĀL, kas vienmēr bija atvērta pret sieviešu ordināciju. Ar 2000. gadu sākās sieviešu teoloģu migrācija uz LELBĀL, “kur arvien biežāk par prāvestiem tika ievēlētas arī sievietes”.⁴⁵⁶

Līdz ar neatkarības atjaunošanu bija novērojama LELB cenšanās saglabāt “konservatīvā un veselīgā fundamentālisma” virzienu, meklējot sadraudzības partnerus nevis liberālajā Eiropā, bet Amerikas fundamentālistu vidū. 2001. gadā LELB noslēdza sadraudzību un altāra un kanceles kopību ar Amerikas luterisko Misūri sinodi. Kā nozīmīgi jautājumi šīs sadraudzības slēgšanā tika uzsvērti sieviešu ordinācijas atcelšana un homoseksuāla dzīvesveida neatbalstīšana. Tāpat nozīmīgs aspekts šīs sadraudzības noslēgšanā bija abpusēja sapratne, ka Bībele ir “neklūdīgs un inspirēts Dieva Vārds un ka Luterāņu Apliecības ir to precīzs izklāsts”.⁴⁵⁷ Pietiekami izsmeļošu

⁴⁵⁴ Valdis Tēraudkalns, (2020) “Religion in Latvia after the Fall of the Soviet System: Fragmentation and Postsecularism,” *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*: Vol. 40: Iss. 6, Article 2, 7. Available at: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol40/iss6/2>.

⁴⁵⁵ Indra Skuja Grīslis, Aija Zvirbule, op. cit.

⁴⁵⁶ “LELB notikumu hronika 2000. – 2010”, <https://www.sieviesuordinacija.lv/lelb-vesture/so-2000---2010> (skatīts 18.05.2021).

⁴⁵⁷ LCMS News: Latvian Church among 4 bodies to be considered for fellowship. LCMS News Nr.43, May 24, 2001. Citēts U. Glīneke, “Luterāņu baznīca – Misūri Sinode. Bibliskie un konfesionālie principi. Salīdzinājums ar ELBA nostāju” (maģistra darbs, Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, 2002), 80.

priekšstatu par Misūri sinodes teoloģiju Rakstu inspirācijas jautājumā var iegūt no tās bijušā prezidenta un sistemātiskās teoloģijas profesora Franča Pīpera (1852–1931) *Christliche Dogmatik*, ko vēlāk apkopojis Konkordijas semināra sistemātiskās teoloģijas profesors Džons Teodors Millers grāmatā ar tādu pašu nosaukumu. 1999. gadā grāmata tulkota latviešu valodā, kuru ar nosaukumu *Kristīgā dogmatika* izdevis Luterisma mantojuma fonds. Millers par Bībeles inspirāciju raksta:

Šī inspirācija nebija vienkārši “domu inspirācija” (*suggestio realis*) vai “personu inspirācija” (*inspiratio personalis*), bet *verbālā inspirācija* (*suggestio verbalis*, *Verbalinspiration*), proti, inspirācija, kurā Svētais Gars iedvesa rakstniekiem burtiski pierakstāmos vārdus.⁴⁵⁸

Millers uzskata, ka tie, kas nemāca verbālo inspirāciju, bet runā par domu vai personu inspirāciju patiesībā nenodarbojas ar Bībeles, bet gan “apgaismības” mācīšanu, citiem vārdiem, paceļ cilvēka prātu augstāk par Dieva. Millers savus skaidrojumus par inspirācijas būtību pilnībā balsta uz luteriskās ortodoksijas autoriem – Gerhardu, Kvenštetu, Holacu un Kalikstu.⁴⁵⁹ Ja grāmatu Latvijā izmantoja, kā norādīts tās nosaukumā, par teoloģijas rokasgrāmatu mācītājiem, tad tas lielā mērā varēja veicināt postpadomju jauno mācītāju paaudzes “veselīgā fundamentālisma” virzienu.

Tas gan nenozīmē, ka postpadomju teoloģiskais diskurss attīstījās tikai vienā virzienā. Citu luteriskās teoloģijas skatījumu atradīsim 2001. gadā izdevniecības “Ceļš” izdotajā Karla Brātena (*Carl E. Braaten*) grāmatā *Luteriskās teoloģijas principi*. Šeit Brātens kritizē luterisko ortodoksiju, kas “pazaudēja Dieva Vārda atšķirību no Svētajiem Rakstiem”, kā arī “pazaudēja atšķirību starp Svētajiem Rakstiem un Svēto Garu”. Viņš norāda, ka “Svētajiem Rakstiem ir jātic to galvenā satura – Kristus dēļ”. Brātens atsaucas uz Paulu Tillihu un Karlu Bārtu un uzskata, ka “Jaunā Derība ir jāskaidro, ņemot vērā tās mītisko raksturu”.⁴⁶⁰

Latvijas postpadomju protestantiskās baznīcas bija doktrināras, tāpēc tām saprotams un pieņemams bija arī evaņģelikālismam raksturīgais biblicisms. Par to lielā mērā liecina lielā Alfa kursu popularitāte Latvijā, sākot no 2003. gada. Šī evaņģelizācijas projekta autors ir harismātiskais anglikāņu draudzes Londonā mācītājs Nikijs Gambels (*Nicky Gumbel*). Pēc pētnieku domām, Alfa

⁴⁵⁸ Džons Teodors Millers, *Kristīgā dogmatika. Doktrinālās teoloģijas rokasgrāmata mācītājiem, skolotājiem un lajiem* (Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 1999), 128.

⁴⁵⁹ *Ibid.*, 129-131.

⁴⁶⁰ K. Brātens, *Luteriskās teoloģijas principi* (Rīga: Ceļš, 2001), 5-21.

kursa pamatā ir “neveikla fundamentālisma un harismātiskās apoloģētikas kombinācija”.⁴⁶¹ Tomēr mērķis apvienot divas tik atšķirīgas un pat savstarpēji pretrunīgas auditorijas Latvijas apstākļos darbojās. Alfa kursus vienlīdz aktīvi organizēja ne tikai Vasarsvētku, baptistu un adventistu draudzes, bet arī luterāņu un katoļu. Ja vienā gadījumā kurss vairāk nosliecās uz fundamentālistiski doktrināro stilu, tad citā gadījumā uzsvars bija uz harismātisko pieredzē balstīto argumentāciju. Šeit gan jāatgādina, ka 21. gadsimtā pētniecībā, runājot par fundamentālismu, šis jēdziens tiek lietots daudz plašāk, nekā analizējot 19. un 20. gadsimta kustības. Pēc pētnieku domām, mūsdienu fundamentālisma galvenā pazīme ir, ka tā “asinsritē joprojām ir no kļūdām pilnīgi brīvās Bībeles ideāls un viss, kas no tā teoloģiski izriet”.⁴⁶² Latvijas situācijā fakts, ka Alfa kurss atrada piekritējus visās lielākajās protestantu konfesijās, ļoti labi ilustrē postpadomju kristīgās ticības orientāciju uz to, kas teoloģiski izriet no nekļūdīgās Bībeles – doktrinārs fundamentālisms jeb biblicisms.

Tomēr fundamentālisms negarantē vienprātību visos jautājumos. Līdztekus vienprātībai Bībeles nekļūdīguma un nemaldīguma jautājumā vērojama arvien lielāka kristietības fragmentācija,⁴⁶³ jo, kā jau minēts iepriekš, Bībeles interpretāciju daudzveidība neļauj dažādiem kristīgajiem virzieniem sasniegt vienprātību. Teoloģiskajos diskursos noteicošu lomu ieņem konkrētās baznīcas piedāvātā Rakstu interpretācijas tradīcija. Latvijā to labi ilustrē jau aplūkotais jautājums par sieviešu ordināciju. Ja, piemēram, Latvijas luterāņu un baptistu baznīcas oficiāli sieviešu ordināciju uzskata par nebībelisku, tad metodistu un luterāņu draudzes ārpus Latvijas raugās uz jautājumu pilnīgi pretēji. Savukārt adventistu un Vasarsvētku draudzes sievietēm ļauj pildīt mācītāja funkcijas, bez īpašas ordinācijas, jo pagaidām šajā jautājumā nav vienprātības. Toties uz personīgo pieredzi un Gara īpašo vadību orientētās harismātiskās draudzes (“Prieka vēsts”, “Jaunā paaudze”) neredz problēmu sieviešu kā mācītāju kalpošanā.

Viens no tipiskākajiem fundamentālisma pārstāvjiem Latvijā ir Latvijas Kristīgais radio, kurā principiāli tiek aizliegts veidot raidījumus, kuros uzstājas sievietes mācītājas.⁴⁶⁴ Kristīgā radio prezidents T. Tālbergs vairākkārt ir izpelnījies sabiedrības ievērību ar saviem paziņojumiem, piemēram, par Jura Rubeņa grāmatas “Viņa un Viņš” dedzināšanu, jo “Juris Rubenis sevi

⁴⁶¹ Harriet A. Harris, “Fundamentalism in a Protestant Context” in M. Percy and I. Jones eds. *Fundamentalism, Church and Society* (London: SPCK, 2002), 18.

⁴⁶² *Ibid.* 9.

⁴⁶³ Tēraudkalns, 4-11.

⁴⁶⁴ Autora personīgā pieredze, kādreiz gatavojot dievkalpojumu translācijas Latvijas Kristīgajam radio, bija LKR prezidenta Tālivalža Tālberga kategoriska nostāja pret dievkalpojumu un svētbrīžu pārraidēm, kurās sludina sievietes.

pozicionē kā kristieti un šinī grāmatā viņš pauž pretkristīgas idejas, kuras Dieva vārda gaismā un konfesionālajās atziņās ir uzskatāmas kā inde.”⁴⁶⁵ Kā arī ar Bībeles interpretācijām, kas it kā nostājas pret vakcinēšanos pret COVID-19: “Bībelē par vakcīnu nekas nav teikts, bet būs baisi laiki un šobrīd notiekošais uz to ved. Cilvēki tiek trenēti uz komandu izpildīšanu.”⁴⁶⁶

Šī ir fundamentālismam raksturīga pozīcija – risināt aktuālus jautājumus, atsaucoties uz Bībeli kā universālu autoritāti, kas spēj sniegt atbildes uz pilnīgi visiem mūsdienu cilvēka jautājumiem. Fundamentālisms nenodarbojas ar teoloģiju, tam ir svarīga vienīgi mācība jeb doktrīnas. Tā vietā, lai pievērstu uzmanību, ko Bībeles teksts patiešām vēstī, fundamentālisti izmeklē un citē tekstus, kas atbalsta viņu pārliecību.⁴⁶⁷

Šodien mēs, protams, nevaram runāt par evaņģelikālismu kā Latvijā ietekmīgu tradīciju, taču varam novērot, kā šī ietekmīgā Amerikas kustība ietekmē Latvijas protestantiskās baznīcas. Tas, kas atstāj vislielāko iespaidu, ir evaņģelikālisma plašā un spēcīgā ietekme uz politiskajiem procesiem, ko Latvijas lielo konfesiju vadītāji labprāt redzētu īstenojamies arī savā zemē. Viens no redzamākajiem mēģinājumiem veidot kristīgu koalīciju, kas varētu ietekmēt politiskos procesus, bija Latvijas Evaņģēliskās alianses (LEA) izveidošana, kurai ir pievienojušās vairākas baptistu, Vasarsvētku, metodistu un pat adventistu draudzes, bet starp tās atbalstītājiem ir teju visas tradicionālās Latvijas konfesijas. LEA ir saistīta ar Eiropas Evaņģēlisko aliansi (EEA) un Pasaules Evaņģēlisko aliansi (PEA). Jebkura baznīca, kļūstot par tās biedru, automātiski kļūst arī par EEA un PEA biedru. ASV pavisam normāla parādība ir dažādo aliansu centieni baznīcas apvienot ar politiskajiem spēkiem, piemēram, konservatīvie evaņģelikāļi ir apvienojušies ar labējiem republikāņu spēkiem, bet progresīvie evaņģelikāļi – ar kreisajiem demokrātu spēkiem. Šīm aliansēm ir bijusi nozīmīga loma gan Amerikas prezidentu vēlēšanās, gan arī dažādās sociālā taisnīguma un izglītības kampaņās.⁴⁶⁸

⁴⁶⁵ “Mediju uzraugs vērtēs aicinājuma dedzināt Rubeņa grāmatu atbilstību Kristīgā radio ētikas kodeksam”, *Kultūršoks*, 27.01.2017, <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/mediju-uzraugs-vertes-aicinajuma-dedzinat-rubena-gramatu-atbilstibu-kristiga-radio-etikas-kodeksam.a221136/> (skatīts 19.05.2021).

⁴⁶⁶ Inga Sprinģe, “Pret Dievu ar vakcīnu”, *IR*: 1.-7. aprīlis, 2021. Pieejams tiešsaistē <https://ir.lv/2021/03/31/pret-dievu-ar-vakcinu/> (skatīts 19.05.2021).

⁴⁶⁷ Harriet A. Harris, “Fundamentalism in a Protestant Context” in M. Percy and I. Jones eds. *Fundamentalism, Church and Society* (London: SPCK, 2002), 15.

⁴⁶⁸ Charles J. Scalise, “Protestant Evangelicalism” in Bonnie J. Miller-McLemore ed. *The Wiley-Blackwell Companion to Practical Theology* (Blackwell Publishing Limited, 2012), 582.

LEA mēģinājumi ietekmēt politisko situāciju Latvijā ir vērtējama kā šīs organizācijas Amerikas pieredzes atdarināšana. Zīmīgi, ka Latvijā tam ir izteikti ekumēnisks raksturs un LEA aktivitātes notiek sadarbībā ar lielāko konfesiju vadītājiem un mācītājiem. Viens no alianses goda biedriem ir pirmais atjaunotās brīvvalsts prezidents Guntis Ulmanis. Kopš 2006. gada viena no redzamākajām aktivitātēm (līdzīgi kā ASV) bija Latvijas Valsts Lūgšanu brokastis, kas piesaistīja Latvijā ievērojamus politiskos un biznesa darbiniekus. Prezidente Vaira Vīķe-Freiberga gan uz ielūgumiem neatsaucās, bet 2008. un 2009. gada Lūgšanu brokastīs piedalījās un runu teica toreizējais valsts prezidents Valdis Zatlers.⁴⁶⁹

Kā citu evaņģelikālisma implikāciju var minēt arī kādu laiku populāro ideju par kristietī politikā. Spilgtākais piemērs tam ir 2002. gadā dibinātā Latvijas Pirmā partija jeb tautā sauktā Mācītāju partija, kurā iesaistījās mācītāji gan no luterāņu, gan baptistu baznīcām. Pateicoties Pirmās partijas panākumiem, Mateja baptistu draudzes mācītājs Ainārs Baštiks tika iecelts par īpašu uzdevumu ministru bērnu un ģimenes lietās. Ar šo notikumu Latvijas kristieši saistīja lielas cerības, jo uzskatīja to par panākumu Latvijas evaņģelizācijā. Vēlēšanās būt līdzdalīgiem politikajās norisēs, parādīt, ka kristiešiem rūp valstī notiekošais, ir Latvijas evaņģelizēt gribošo kristiešu iezīme, kas turpinās joprojām.⁴⁷⁰ Dažkārt jāatzīst, ka aiz tā ir stāvējušas politisko manipulatoru un oligarhu intereses, tomēr lielo baznīcu vadītāji nav laiduši garām izdevību palikt ievērotiem.⁴⁷¹

Tāpat kā citur pasaulē, arī Latvijā evaņģelikālisms nav monolīts, bet sadrumstalots un pretrunīgs. LEA valdē līdzās baptistu baznīcas pārstāvjiem darbojas arī pentakostu draudzes pārstāvji. Iespējams, šī sadarbība nespēja pilnībā apmierināt visus iesaistītos, tāpēc sava veida alternatīva un arī turpinājums LEA evaņģeliskajām aktivitātēm bija neatkarīgās draudzes “Kristus pasaulei” organizētās ekumēniskās sapulces Skonto hallē ar nosaukumu “Lūgšana par Latviju”. Līdzās mērķim organizēt vēl vienu uz ekumenismu orientētu plašu evaņģelizācijas pasākumu, galvenā lūgšanu sapulces iniciatīva bija petīcijas un atklātas vēstules par kristīgām un ģimenes

⁴⁶⁹ “Zatlers teiks uzrunu Lūgšanu brokastīs”, *LETA*, 01.11.2008 <https://www.apollo.lv/5376901/zatlers-teiks-uzrunu-lugsanu-brokastis> (skatīts 17.05.2021). “Valdis Zatlers apmeklēja Lūgšanu brokastis”, 06.11.2009, <https://www.delfi.lv/izklaide/dzivesstils/ballites/valdis-zatlers-apeklejis-lugsanu-brokastis.d?id=27869331> (skatīts 17.05.2021).

⁴⁷⁰ Kā spilgts pēdējā laika piemērs ir 2021. gada vasarā iznākusi politiķa un biznesmeņa Aināra Šlesera reklāmas avīze “Latvija – pirmajā vietā!”, kurā savu atbalstu politikim pauž Latvijas Baptistu draudžu savienības bīskaps emeritus Pēteris Sproģis un baptistu mācītājs Ainars Baštiks. Skatīt P. Sproģis, “Šlesera atgriešanās – labākais šī gada politiskais notikums” un A. Baštiks, “Ģimenes galva, kas gatavs ziedoties,” *Latvija – pirmajā vietā!*, Rīga, 2021.

⁴⁷¹ Aidis Tomsons, “Oligarhi, Šlesers un baznīca”, 05.06.2017, <https://jauns.lv/raksts/zinas/246677-aidis-tomsons-oligarhi-slesers-un-baznica> (skatīts 19.05.2021).

vērtībām Latvijā iesniegšana Latvijas Republikas Saeimas deputātiem un Saeimā pārstāvētajām politisko partiju frakcijām. Atklātā vēstule tika iesniegta arī Valsts prezidentam un Ministru kabinetam, kā arī nosūtīta visām pilsētu un novadu pašvaldībām. Vēstulē tika uzsvērts, kādas negatīvas sekas Latvijai rada kristīgo morāles standartu ignorēšana izglītības sistēmā, kā arī bezatbildīga dzīvesveida un viendzimuma attiecību popularizēšana. Latvijas vadītāji tika aicināti atbalstīt idejas, iniciatīvas, likumdošanas projektus un noteikumus, kuri atbilst valsts konstitūcijā noteiktajām vērtībām, kā arī aizsargāt tradicionālo ģimenes modeli kā Satversmē garantētu nemaināmu vērtību.⁴⁷²

Fundamentālisma pētnieku novērotā tendence evaņģelikāļiem kļūt arvien harismātiskākiem⁴⁷³ Latvijas situācijā varētu būt pretēja – harismātiskās kustības sāk darboties pēc evaņģelikāļu parauga. Savos argumentos tās kļūst arvien fundamentālistiskākas, taču ne doktrinārā, bet sociāli kontrolējošā un autoritatīvi sektantiskā virzienā.⁴⁷⁴ Līdz ar to kristīgo konfesiju un brīvo draudžu vienprātība ir atšķirīgi interpretēta un tāpēc ļoti nestabila. Tradicionālo konfesiju vadītāji pret harismātisko kustību iniciatīvām vienmēr izturas piesardzīgi.

Viendzimuma pāru attiecību legalizēšanas jautājums ir bijis vēl viens kopīgajai cīņai vienojošs faktors. Četru tradicionālo konfesiju līderi parakstīja atklātu vēstuli pret Stambulas konvencijas par vardarbību pret sievietēm ratifikāciju, aicinot Saeimas deputātus labot tajā esošās nepilnības. Lai arī konvencijas mērķis ir vardarbības pret sievietēm novēršana, atklātās vēstules autoru satraukums bija vērsts pret to, ka “konvencija neaicina cīnīties ar patiesajiem vardarbības cēloņiem, bet paver iespējas uzspiest Latvijā sociālā dzimuma (*gender*) ideoloģijā balstītu sabiedrības pārveidošanas projektu”.⁴⁷⁵ Cits mēģinājums, kurā atkal vienprātīgi iesaistījās visi lielāko konfesiju vadītāji, bija publiski pausts aicinājums Saeimai izskatīt iespēju balsot par izmaiņām Satversmē, iekļaujot tajā sašaurinātu ģimenes definīciju, kas liegtu par ģimenēm saukt viendzimuma pārus.⁴⁷⁶ Šāds sabiedrības morāles sargu tēls ir bijis izdevīgs gan baznīcai, gan

⁴⁷² Aizvadītas jau divas tautas lūgšanu sapulces “Dievs, svētī Latviju!”, <https://dievssvetilatviju.info> (skatīts 21.04.2021).

⁴⁷³ Harriet A. Harris, “Fundamentalism in a Protestant Context”, 17.

⁴⁷⁴ *Ibid.*

⁴⁷⁵ “Kristīgo konfesiju līderi iesaistās cīņā pret Latvijas pievienošanu Stambulas konvencijai”, 02.05.2016, <https://www.delfi.lv/news/national/politics/kristigo-konfesiju-lideri-iesaistas-cina-pret-latvijas-pievienosanos-stambulas-konvencijai.d?id=47386977> (skatīts 21.06.2020).

⁴⁷⁶ “Reliģisko konfesiju vadītāju aicinājums,” *LBDS ziņas*, 27.12.2020, <https://www.lbds.lv/zinas/religisko-konfesiju-vaditaju-aicinajums> (skatīts 26.04.2021).

politiķiem, jo bauda pietiekami lielu sabiedrības atbalstu. Šis kristīgais ekskluzīvisms, kas tiek īstenots, aizsedzoties ar “nemainīgo patiesību” un “Rakstu autoritāti”, patiesībā nomāc bezgalīgo daudzveidību, kas ir atklājama Rakstos un caur Trīsvienības iekļaujošo teoloģiju.⁴⁷⁷

Secinājumi

Latvijas kristīgo tradīciju kopš 18. gadsimta ietekmējusi gan piētiski harismātiskā, gan kopš 20. gadsimta puritāniskā Prinstonas paradigma. Mūsu zeme lielā mērā bija ne tikai Eiropas, bet arī Amerikas pārmaiņu procesu ietekmēta. Teoloģiskā izglītība akadēmiskā līmenī tika aizsākta luteriskās baznīcas paspārnē, taču pirmās brīvvalsts laikā attīstījās arī dažādi konfesionālie garīgie semināri. Attīstoties pētniecībai, bija vērojama gan liberālā, gan konservatīvā virziena klātbūtne. Tomēr Otrais pasaules karš un sekojošā padomu okupācija šos teoloģiskos procesus iesaldēja. Šķirta no vēlākajiem Rietumu teoloģiskajiem diskursiem, Latvijas kristīgā ticība turpināja pastāvēt nopietnas ateisma izraisītas teoloģiskās krīzes apstākļos. Lai izdzīvotu šādos apstākļos, verbālās inspirācijas piedāvātā Bībeles interpretācija bija visdrošākā un vieglāk īstenojamā.

Mūsdienu Latvijas protestantiskās ticības teoloģiskajos diskursos ir novērojamas konservatīvā evaņģelikālisma un fundamentālisma pazīmes. Tāpat atsevišķu sabiedriski aktīvu evaņģelikāļu publiskajos izteikumos varam novērot evaņģelikālismam raksturīgo antiintelektuālismu. Vērojama izstumjoša retorika pret atsevišķām sociālajām grupām. Tajā pašā laikā Latvijas daudzveidīgo konfesionālo noskaņojumu vieno ilgas pēc kādas inteligentas kristīgas autoritātes, kas spēs apklusināt visas nesaskaņas un piedāvāt universālu plānu, kā sakārtot visu, kas ir sabojāts un apdraudēts. Tāpēc atkal un atkal tiek liktas jaunas cerības uz kristiešu ienākšanu politikā, kā arī meklēti arvien jauni saskarsmes punkti ar politiskajiem spēkiem.

Latvijas apstākļos fundamentālisms un konformisms darbojas kā sabiedrības attīstību bremsējošs faktors un vairāk veicina negatīvu attieksmi pret kristīgo pasludinājumu un baznīcas lomu sabiedrības ilgtspējas nodrošināšanā. Tas nav orientēts uz sabiedrības un draudzes izglītošanās procesu, bet gan uz moralizējošu kritiku.

⁴⁷⁷ Chul Min Jun, “The paradigm shift of practical theology and theological practice to overcome modernism and postmodernism” in *Pacific Science Review*, Volume 16, Issue 2, June 2014, 156-166.

7. VERBĀLĀ INSPIRĀCIJA UN 21. GADSIMTA GARĪDZNICĪBA: LATVIJAS SITUĀCIJA

Mācītāji ir uzskatāmi par Latvijas aktīvo kristiešu viedokļu līderiem, kuri formē un ietekmē ticīgās sabiedrības daļas priekšstatus par Bībeli un tās interpretācijas veidiem. Savukārt Bībele ir kopīgs pamats un autoritāte jebkurā kristīgajā konfesijā, līdz ar to tās interpretācijas jautājums ir nozīmīgs visiem. Garīdznieku viedokļi lielā mērā arī reprezentē viņu pārstāvēto kopienu skatījumu uz teoloģiskajiem jautājumiem, jo mācītāja pienākumos ietilpst Bībeles stundu pasniegšana, Bībeles interpretācija sprediķos un arī personīgās sarunās ar lajiem. Viņu piedāvātās Bībeles interpretācijas metodes tiek tālāk pārņemtas kā argumentācijas stratēģijas draudžu locekļu saskarsmē ar pārējo sabiedrību. Līdz ar to garīdznieki kā sabiedrības viedokļa līderi ietekmē nozīmīgu sabiedrības daļu, kas sevi uzskata par kristiešiem, piedāvājot tiem hermeneitiskus risinājumus, kas palīdz izmantot Rakstus savām vajadzībām.

Lai iegūtu pēc iespējas precīzāku iespaidu par garīdznieku pārliecību jautājumā par Rakstu inspirāciju, nejaušas izlases veidā tika izvēlēti un aicināti piedalīties intervijā 50 mācītāji (23 luterāņu, 10 baptistu, 8 adventistu, 7 Vasarsvētku un 2 reformātu). Aicinājumi tika izteikti, personīgi sazvanoties ar katru, izskaidrojot pētījuma mērķi un interesējošos jautājumus. No 50 uzrunātajiem 23 mācītāji atsaucās uzreiz un piedalījās intervijā. Ar 28 mācītājiem, kuri neatbildēja pēc pirmās sazināšanās, notika atkārtota telefoniska sazināšanās. 24 apliecināja gatavību piedalīties pētījumā, bet 4, iepazīnušies ar intervijas jautājumiem, atteicās un nevēlējās turpināt dalību intervijā. Kā varēja saprast no paskaidrojumiem, mācītājus darīja piesardzīgus fakts, ka pētījums tiek veikts Latvijas Universitātes pārāk liberālās Teoloģijas fakultātes mācību programmas ietvaros. Pēc atkārtotas sazināšanās izdevās papildus iegūt vien 6 atbildes. Kopumā, neskatoties uz atkārtotiem aicinājumiem un atbildēm par gatavību piedalīties, intervijās tomēr nepiedalījās 21 mācītājs. Daudzi no tiem aizbildinājās par pārāk lielo aizņemtību un laika trūkumu. Gala rezultāts ir šāds: pētījuma ietvaros veiktas 29 strukturētas intervijas ar Latvijas protestantisko konfesiju garīdzniekiem. Tika intervēti 12 luterāņu, 7 baptistu, 6 adventistu, 3 Vasarsvētku un 1 reformātu draudzes mācītājs.

Pamatojoties uz pētījuma vēsturisko sadaļu, intervijām tika sagatavoti pamatjautājumi, kas reprezentē verbālās inspirācijas galvenos mezglu punktus. Izvērstas atbildes uz tiem sniegtu priekšstatu par šīs teoloģiskās problēmas risinājumu mācītāju skatījumā. Strukturētā intervija

sastāvēja no pieciem jautājumiem, uz kuriem garīdznieki atbildēja rakstveidā, sazinoties ar e-pasta starpniecību. Jautājumi tika formulēti kā apgalvojumi reāli teiktu un arī modelētu citātu formā, par ko respondents tika aicināts izteikt savu viedokli. Respondentu atbildes ir kodētas ar alfabēta burtiem, kas attiecīgi norāda uz garīdznieka konfesijālo piederību: A – adventistu, B – baptistu, L – luterāņu, R – reformātu un V – Vasarsvētku. Tika uzdoti šādi jautājumi ar paskaidrojošiem komentāriem:

- 1) Kā Jūs komentētu luteriskās ortodoksijas pārstāvja Johana Kvenšteta (17. gs.) vārdus par Bībeles inspirāciju?
“Svētais Gars nevis vienkārši iedvesmoja (inspirēja) praviešiem un apustuļiem Rakstu saturu un vārdu nozīmi, lai tie pēc tam varētu šīs domas ietērt savos vārdos un stilā, bet Svētais Gars burtiski deva, inspirēja un diktēja gan vārdus, gan katru domu atsevišķi.”⁴⁷⁸
“Vis, kas ir Dieva inspirēts, ir paties un stāv pāri cilvēka kritikai. Visos laikos un visos apstākļos tā ir patiesība, kas brīva no kļūdām un maldiem.”⁴⁷⁹
- 2) Kā Jūs komentētu izteicienu: “Ja Bībeles pasaules radīšana sešās dienās netiks saprasta burtiski, tad visa kristietība sabruks”?⁴⁸⁰
- 3) Kā Jūs komentētu apgalvojumu: “Ja Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga, tad ir tikai viens vienīgs veids, kā tā pareizi jāsaprot un jāskaidro”? Paskaidrojiet, lūdzu, savu atbildi!
- 4) Ko Jūs domājat par apgalvojumu: “Bībele atspoguļo Dieva gribu, tāpēc tās interpretācija noteiktos jautājumos nav maināma, piemēram, jautājumā par sievietēm kā mācītājam vai jautājumā par homoseksuālām attiecībām”?
- 5) Vai, Jūsprāt, šodien joprojām ir svarīgi runāt par Bībeli kā Dieva inspirētu grāmatu? Kāpēc “jā” vai kāpēc “nē”?

Jautājumi ietver gan verbālās inspirācijas konceptu kā tādu, gan arī no šī koncepta izrietošu uzskatu formulējumus, proti, ja Raksti ir verbāli inspirēti, tad tiem ir jābūt nemaldīgiem un nekļūdīgiem, tiem jābūt burtiski interpretējamiem un šī interpretācija nedrīkst mainīties līdz ar vēstures un kultūras kontekstu. Tādā veidā tika plānots iegūt pietiekami dziļu priekšstatu par

⁴⁷⁸ *Systema*, P.I, C.4, S.2, q.4 (I, 72), citēts Robert D. Preus, *The theology of post-Reformation Lutheranism* (Saint Louis: Concordia Pub. House, 1970), 281.

⁴⁷⁹ Quenstedt, *Theologia didactico – polemica*, I, 79. Citēts David R. Law, *Inspiration*, 78-79.

⁴⁸⁰ Bobby Ross Jr., “If Christians don’t believe in a literal Genesis, they have no foundation for their doctrine” *Christian Chronicle*, March 20, 2018. <https://christianchronicle.org/if-christians-dont-believe-in-a-literal-genesis-they-have-no-foundation-for-their-doctrine/> (skatīts 22.10.2019).

intervēto garīdznieku pārlicību un argumentācijas stratēģiju ar verbālo inspirāciju saistītajās tēmās. Ja pirmie trīs jautājumi ir hermeneitiski, tad intervijas ceturtais jautājums pieskaras tēmai no praktiskās teoloģijas puses, jo aktualizē šobrīd Latvijas sabiedrībā ļoti pretrunīgi vērtētos jautājumus par sieviešu ordināciju, kā arī attieksmi pret homoseksuālām attiecībām. Savukārt piektā jautājuma mērķis bija noskaidrot garīdznieka viedokli par Bībeles inspirācijas jautājumu šodienas jeb modernās pasaules kontekstā, izraisot iespējamu refleksiju par laikmeta problemātiku un Bībeles lomu, meklējot tam risinājumus.

Nav iespējams izslēgt, ka mācītāji, kuri piedalījās intervijās, to darīja, apzinoties sava amata pienākumu. Garīdznieks, kurš pieder konkrētai konfesijai, redz sevi kā piederīgu savas ticības tradīcijai un savos izteicienos cenšas būt saskaņā ar tās pamatpārlicību. Tāpat viņš arī apzinās savā konfesijā valdošos uzskatus kolēģu vidū un vēlas būt ar tiem vai nu saskaņā, vai opozīcijā. Tāpat nevar izslēgt to, ka saskarsmē ar intervētāju mācītājs sevi redz kā misionāru, kura uzdevums ir pasludināt evaņģēliju, kad vien tas ir iespējams. Pētījumā varēja novērot arī mācītāju atbildības pilno reakciju, saņemot uzaicinājumu uz interviju. Atsevišķos gadījumos mācītāji kļuva izvairīgi, sakot, ka viņi nespēs pietiekami augstā līmenī sniegt atbildes. Arī analizējot atsevišķas intervijas, ir jūtamas atbilžu sagatavošanā pieliktās pūles, lai tās būtu teoloģiski korektas un bibliski pamatotas. Tas, protams, mazina pētījumā iegūto datu atbilstību kādai mācītāju ļoti personiskai un subjektīvai pārlicībai, taču tāds nemaz nebija šī pētījuma mērķis. Mācītāju kā kopienu viedokļu līderu saskarsme ar cilvēkiem notiek līmenī, kurā viedoklis vai padomi tiek sniegti izglītojošā un pamācošā veidā. Tāpēc ir pamats domāt, ka atbildes uz interviju jautājumiem tika sniegtas tikpat mērķtiecīgi un atbildīgi, kā tas tiktu darīts saskarsmē ar jebkuru jautājumu uzdodošu cilvēku. Tas nozīmē arī, ka intervijā sniegtās atbildes reprezentē mācītāju pamata pārlicības, uz kuru pamata tie gatavo un runā savus sprediķus, veic pastorālo darbu un izsakās par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem. Citiem vārdiem, mācītāju sniegtās atbildes uz jautājumiem par verbālo inspirāciju pēc būtības ir baznīcas kā sociālās institūcijas ietekmētas un uz noteiktu kristīgās ticības pārlicības konstruēšanu orientētas.⁴⁸¹

⁴⁸¹ Anita Pīpere, "Datu analīzes metodes kvalitatīvā pētījumā", *Pētniecība: teorija un prakse*, K. Martinsones, A. Pīperes, D. Kamerādes red. (Rīga: Izdevniecība RaKa, 2016), 399.

Garīdznieku atbildes ir pievienotas šī darba pielikumā. Atbildes tika analizētas, izmantojot kvalitatīvās kontentanalīzes un diskursu analīzes metodes, noskaidrojot respondentu argumentācijas stratēģijas un analizējot respondentu izvēlētās diskursīvās stratēģijas. Diskursīvā analīze pievēršas varas un sociālās nevienlīdzības jautājumiem, kas tiek apstiprināti caur valodu. Tā ietver arī politikas, morāles un sociālo izmaiņu jautājumus. Valoda tiek saprasta ne tikai kā teksts, bet arī kā sociāla darbība. Pētīts tiek tas, kā valodas izmantošana ietekmē pētījuma dalībnieku sociālo identitāti un attiecības. Diskursīvās analīzes mērķis nav precīzi atklāt cilvēku attieksmi vai uzskatus par Bībeles verbālo inspirāciju, bet gan analizēt uzvedību un domas determinējošas sociālās ietekmes.⁴⁸²

7.1. Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir Dieva inspirēta” analīze

Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir Dieva inspirēta” pamatā ir intervijā ietvertais jautājums par luteriskās ortodoksijas radīto verbālās inspirācijas jēdzienu un ideju par inspirāciju kristīgajā teoloģijā vispār. Fokusa grupas atbildēs var novērot gan piekrišanu, gan arī dažāda līmeņa kritiku par jautājumā ietverto apgalvojumu. Interpretatīvais repertuārs tiek sadalīts trīs daļās: verbālās inspirācijas diskurss, kontenta inspirācijas diskurss un eksistenciālās inspirācijas diskurss, kuri tiek aplūkoti, analizējot katru repertuāru atsevišķi. Ar kontenta inspirāciju mēs saprotam nevis rakstīto vārdu inspirāciju, bet tekstā ietvertās idejas, vēstījuma satura inspirāciju. Dievs deva autoriem idejas, un autori tās izteica un rakstīja paši ar saviem vārdiem. Ar eksistenciālo inspirāciju, nevis tiešu vārdu vai ideju inspirāciju, bet cilvēku iedvesmošanu caur viņu pieredzi. Arī lasītājs kļūst šī inspirācijas notikuma dalībnieks.⁴⁸³

7.1. tabula. Verbālās inspirācijas repertuāra raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Dievs ir Bībeles autors.	Tā [Bībele] ir Dieva vēstule cilvēcei. (L8)
Dievs izmanto Bībeles autoru vārdu krājumu.	Kā vecāks pat sarežģītas lietas savam bērnam skaidros, izmantojot bērna vārdu krājumu, rūpīgi izvēloties pareizos vārdus, tā arī Dievs izmanto Jeremijas vai Pāvila valodas bagāžu, lai komunikētu. (L8)

⁴⁸² Pipere, 399-400.

⁴⁸³ Vairāk par kontenta un eksistenciālo inspirācijas modeli var lasīt Mark J. Zia, *What are They Saying About Biblical Inspiration?* (New York: Paulist Press, 2011), 20-30; 53-63.

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Bībelē pravieši un apustuļi citē Dievu.	Bieži vien pravieši burtiski citēja to, ko saņēma no Dieva . Tā saka Tas Kungs... Arī apustuļi, atsaucoties uz Kunga sacīto, nepārstāsta savas domas, bet to, ko Kristus viņiem ir sacījis . Šādā nozīmē Rakstos ir atrodama šī burtiskā inspirācija. (L9)
Bībele ir Dieva izdvesta.	“Dieva vārdi”, tād Svētie Raksti, tād Bībele, ir Dieva izdvesta un cilvēki šos tekstus ir pierakstījuši Svētā Gara vadīti... (L10)
Bībeles vārdi ir inspirēti.	Es neticu “domu” inspirācijai, bet “vārdu” inspirācijai . (L10)
Evaņģēliju stāstu atšķirības ir Dieva gribētas.	Četrus evaņģēliju atšķirības ir skaidrojamas ar cilvēku līdzdalību pierakstīšanas procesā, jo katrs redz citādāk un izmanto citus avotus, tomēr viss, kas ir uzrakstīts, ir rakstīts ar Dieva nodomu. Atšķirības ir Dieva gribētas , tāpēc nav nekādu šaubu, ka katrs vārds Bībelē ir no Dieva . (L19)
Bībeles verbāla inspirācija nav “ceļa sākuma” atziņa, to saprot pamazām.	Nevar šādam uzskatam par Bībeles nemaldīgumu pieprasīt piekrist uzreiz “ceļa” sākumā. Tomēr ticības ceļa gaitā, ceļa galā var secināt – personīgā pieredze, objektīvā realitāte, arī patiesa zinātne sakrīt ar Bībeles būtību . (L21)
Raksti ir cilvēka sasniegums, ko akceptēja Svētais Gars.	Cilvēki rakstot ir sasnieguši to, ko Svētais Gars ir akceptējis kā pietiekamu izziņai, pestīšanai un Dieva Valstības pastāvēšanai. (B3)
Verbālā inspirācija ir atsevišķās vietās Bībelē.	Ir vietas Bībelē, kur Dievs diktē tekstu tiešā burtiskā veidā , un tieši tā tas arī ir jāpieņem. (B4)
Dievs lika rakstīt tā, kā ir uzrakstīts.	Ja Dievs ir licis rakstīt , ka tās ir dienas, tad viņš zināja, kāpēc viņš tā lika darīt. (V22)
Lai arī autori dažādi, Dievs garantē rezultātu.	Cilvēki nebija roboti, tie bija dažādi, jo katra grāmata atšķiras pēc sava žanra. Cilvēki saglabāja savas personības. Tajā pašā laikā Dievs izdvešot ir garantējis , ka rezultāts ir pēc Dieva gribas. (R16)

Kā redzams, verbālo inspirāciju atbalstošajā repertuārā attiecībā uz Bībeles teksta veidošanos tiek lietoti izteicieni “Dievs izdvesa”, “Dievs izmanto”, “Dievs grib”, “Dievs diktē”, “Dievs liek”, “Dievs garantē” un “Svētais Gars akceptē” (7.1. tabula). Tātad Dievs tiek saprasts kā nepastarpināti aktīvs, saskaroties ar Bībeles autoriem fiziskajā realitātē, dodot viņiem skaidrus un nepārprotamus norādījumus un vēstījumus. Šie argumenti atbalsta luteriskās ortodoksijas pārstāvja redzējumu par unikālu, pārdabisku Dieva ienākšanu pasaulē ar nodomu uzrakstīt Bībeli,

kas būtu svēts vēstījums jeb vēstule (L8) visai cilvēcei. To darot, Dievs neatstāj bez ievēribas laikmetu un kultūru, tāpēc izmanto vārdus, stāstus un argumentus, kuri atklāsmes brīdī ir saprotami saņēmējiem. Tomēr tie nav cilvēku izvēlētie vārdi, bet “Dieva izmantotie”. Cilvēku inteliģences un vārdu krājuma atšķirību dēļ ir novērojamas arī būtiskas atšķirības starp dažādām Bībeles grāmatām, tomēr arī šis process ir Dieva pārraudzīts, jo visas atšķirības ir Dieva gribētas. Lai arī frāze “Dieva vēstule” attiecībā uz Bībeli varētu tikt saprasta kā metafora, tā, vienalga, uzliek zināmu atbildības slodzi teksta izcelsmes skaidrojumiem.

Interesants ir Bībeles izdvešanas motīvs (R16), kas tiek iztēlots kā pretstatījums iedvešanai. Mērķis ir mazināt autoru cilvēciskās līdzdalības un līdz ar to arī tekstā iespējamo nepilnību faktoru. Tiek radīts iespaids, ka teksts jau bija, pirms tas tika pierakstīts, un kādā vēstures brīdī Dievs to “izdvesa”, ļaujot autoriem, praviešiem to “ieraudzīt”, “satvert” un pierakstīt. Šis motīvs par Dievu, kas Rakstus izdveš, sasauca ar jau aplūkoto Vēdu izcelsmes skaidrojumu hinduismā (sk. 26.–27. lpp.), kur Vēdas tiek saprastas ne kā cilvēciski pierakstīts teksts, bet teksts, kas ir Dieva radīts. Lai gan atšķirības abos skatījumos ir būtiskas, kopīga ir cilvēciskās līdzdalības faktora samazināšana vai pilnīga izslēgšana ar mērķi piešķirt tekstam pārpasaulīgas absolūtas uzticamības autoritāti.

Verbālās inspirācijas argumentācija balstās uz priekšstatu par to, ka Bībele ir Dieva sarakstīts teksts – Bībele ir “Dieva vēstule cilvēcei” (L8) un “Dieva vārdi” (L10). Tādā veidā Bībele var tikt uzlūkota kā paša Dieva viedoklis par dažādiem jautājumiem. Ja Bībelē ir kaut kas nosodīts, tad to nosoda arī Dievs. Ja Bībelē kaut kas tiek atbalstīts, tad to atbalsta arī Dievs. Šī argumentācijas stratēģija tiek pētīta, analizējot mācītāju sniegtās atbildes uz jautājumu, kas skar šobrīd aktuālo sieviešu ordinācijas jautājumu un attieksmi pret homoseksualitāti. Šis skatījums inspirācijas jautājuma pētniecībā tiek kritizēts, jo liek vienādības zīmi starp tekstu un Dievu, kas patiesībā transcendē jebkādu tekstu.⁴⁸⁴

Atbildēs novērojama institucionālā konteksta jeb sociālās organizācijas ietekme, kas kļūst par būtisku argumentācijas stratēģijas elementu. Tā, piemēram, kā jau novērojām, Adventistu baznīcā nemainīgi autoritatīvs ir tās dibinātājas Elenas Vaitas viedoklis. Mācītāju atsaukšanās uz 19. gadsimta draudzes līderi varētu liecināt par viņu lojalitāti savas baznīcas vēsturei un mācībai.

⁴⁸⁴ Kern Robert Trembath, *Evangelical Theories of Biblical Inspiration: A Review and Proposal* (New York: Oxford University Press, 1987), 115.

Tajā pašā laikā tas ir arī drošākais veids, kā izteikties par tik sarežģītu jautājumu kā Bībeles inspirācija, nepārkāpjot kādus kanonus. Viens no adventistu mācītājiem raksta:

Bībeli sarakstījuši inspirēti cilvēki, bet tas nav Dieva domu izteiksmes veids. Šis darbs ir cilvēcisks. Dievs kā rakstnieks tur neatklājas. Inspirēti nav Bībeles vārdi, bet cilvēki. Inspirācija iedarbojās nevis uz cilvēka vārdiem vai viņa izteiksmes veidu, bet gan uz pašu cilvēku, kurš Svētā Gara iespaidā tika piepildīts ar īpašām domām. Bet vārdi saņēma katra atsevišķā cilvēka prāta nospiedumu. Dievišķās domas un griba savienojās ar cilvēciskajām domām un gribu, lai tādā veidā cilvēciskie izteicieni kļūtu par Dieva Vārdu. (A27)

Šī rindkopa ir precīzs citāts no Elenas Vaitas grāmatas “Izmeklētās vēstis”.⁴⁸⁵ Mācītājs nemēģina formulēt atbildi ar saviem vārdiem un izteikt savu viedokli, bet ir pilnībā apmierināts ar 19. gadsimta baznīcas autoritātes izteiktu atziņu, kas šķietami noraida verbālās inspirācijas priekšstatus. Tajā pašā laikā šis mācītājs ir pārliecināts, ka “Dievs Bībeles autoriem ir devis nemaldīgu un nekļūdīgu vēstījumu”, kas ir no verbālās inspirācijas izrietošs secinājums. Faktiski atsaukšanās uz garīgajām autoritātēm liecina par mācītāja lojalitāti savai baznīcai un vēlēšanos palikt savas tradīcijas piedāvāto skaidrojumu aprisēs. Analizējot atklāsmes jautājumu, adventistu teoloģijā nav lielas intereses par Rakstu ārējo kritiku (ētisko, vēsturisko, lingvistisko, zinātnisko, filozofisko un teoloģisko), bet gan par to, kas ir rakstīts Bībelē. Citiem vārdiem, primārs pār jebkura veida pētnieka secinājumiem ir Bībeles teksts un tā nozīme. Izejas punkts diskusijai par Bībeles interpretāciju ir tēze, ka “pravieši, apustuļi un, galvenais, arī pats Jēzus atzina Rakstus par uzticamu un autoritatīvu Dieva Vārdu, ko cilvēku valodā ir dāvājis Svētais Gars”.⁴⁸⁶ Tātad, lai arī verbālā inspirācija teorētiski tiek noraidīta kā pārāk radikāla, tomēr Bībeles interpretācija joprojām notiek saskaņā ar tās nostādņēm.

Institucionālais konteksts ir novērojams arī luterāņu garīdznieku atbildēs, kuri izmanto “Vienprātības grāmatā” atrodamos skaidrojumus:

Svētie Raksti vienīgais mācības avots kristīgajā draudzē un vienīgā mēraukla, norma un standarts, pēc kura izvērtējami visas mācības un mācītāji. (L20)

⁴⁸⁵ Elena Vaita, *Izmeklētās vēstis*, 1. sēj., <https://adventisti.lv/lv/gramatas/29/Izmekletas-vestis-1-sejums?pg=3> (skatīts 20.01.2021).

⁴⁸⁶ Peter M. van Bemmelen, “Revelation and Inspiration” in *Handbook of Seventh-Day Adventists Theology*, Raoul Dederen ed. (Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000), 22

Raksti ir augstākais likums, mēraukla un norma, pēc kuras jāvērtē visas mācības, vai tās ir patiesas vai nē. (L10)⁴⁸⁷

Mācītāji izvēlas turēties pie autoritatīvas interpretācijas tradīcijas, ko piedāvā viņu baznīca. *Regula fidei* un *doctrina* jeb *dogma*, kas ir baznīcas standarta skaidrojumi, tiek uzskatīti par nemaldīgiem. Mūsdienu garīdzniekam vai teologam nav jāmeklē jauni skaidrojumi un atbildes, jo viss jau ir pateikts. To uzdevums ir saglabāt iekšējo mācības vienotību un struktūru, kā arī esošo dogmu citēšana un pārformulēšana modernā valodā. Taču, kā norāda mūsdienu pētnieki, baznīca vienmēr nav darbojusies saskaņā ar šādiem uzskatiem, tieši pretēji, lielie teologi – Origenis, Augustīns, Anselms, Luters un Kalvīns – transcendēja šo mācības saglabāšanas procesu.⁴⁸⁸ Tā rezultātā kristīgā ticība varēja attīstīties un piedzīvot būtiskas pārmaiņas. Domājot par mācītāju atsaucēm uz savas tradīcijas veidotājiem, varam jautāt – vai mācītājam vienmēr ir jābūt savas konfesijas mācības replikatoram? Vai protestantiskais sirdsapziņas brīvības princips nenosaka, ka arī katrs mācītājs var transcendēt tradicionālos skaidrojumus un, paliekot uzticīgs savai tradīcijai, meklēt un piedāvāt jaunas teksta nozīmes?⁴⁸⁹ Šķiet, reliģiskajā diskursā, kas norisinās Latvijas konfesionālo tradīciju ietvaros, šāda domu dažādība tiek pieļauta reti.

Līdzās argumentācijai par labu verbālajai inspirācijai atbildēs ir pārstāvēts arī ne tik radikāls inspirācijas fenomena skaidrojums. Šeit izmantotie argumenti un valoda ir ļoti daudzveidīga un nav iespējams runāt par kaut kādu dominējošo argumentācijas stratēģijas repertuāru. Vārdu inspi-rācija tiek noliegta, apzinoties Bībeles sarakstīšanas laika cilvēku ierobežotību. Pirms zinātniskā laikmeta pasaules mitoloģiskais skatījums ietvēra arī pārdabiskas Dieva intervences ne tikai dabas procesos, bet arī cilvēku dzīvē. Tomēr Dieva iejaukšanās rezultāts nevarēja būt šķirts no sociālās realitātes, kurā cilvēki dzīvoja. Kā norāda pētnieki, pēc būtības inspirācijas notikumā piedalās ne tikai inspirāciju dodošā (Dievs) un inspirāciju saņemošā puse (cilvēks), bet arī medijs (vēsturiskie apstākļi, pieredze, zināšanas). Tāpēc inspirācijas notikumā klātesošais medijs spēcīgi

⁴⁸⁷ Konkordijas formulas *Epitome* 1. paragrāfā teikts, ka Svētie Raksti ir “vienīgā norma un mēraukla, pēc kuras ir jāizvērtē un jāiztiesā visas mācības, kā arī mācītāji.” *Epitome* 3. paragrāfā teikts, ka “Svētie Raksti paliek par vienīgo tiesnesi, normu un mērauklu, par atskaites punktu, pēc kura visām mācībām ir jātop izvērtētām un iztiesātām.” *Vienprātības grāmata*, Konkordijas formula: *Epitome* (Rīga: Augsburgas institūts, 2001), 466-467.

⁴⁸⁸ E. Farley, P.C. Hodgson, “Scripture and Tradition,” in *Christian Theology: An Introduction to Its Traditions and Tasks*, P.C. Hodgson, R.H. King ed., 2nd edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 74.

⁴⁸⁹ Protams, ne visi mācītāji ir teologi un kritiskās eksegēzes rezultāti nav noteicošie sludināšanas darbā. Sprediķa veidošanā lielāka nozīme ir doktrīnām un ticības konstruktiem, ko atzīst mācītājs. Tas noteiks veidu, kā Bībeles teksts tiks izmantots un skaidrots. Lai arī mācītājs pievērsīs lielu uzmanību teksta niansēm, detaļām un simboliem, tomēr veids, kā notiks interpretācija, būs saistīts ar sākotnējo pozīciju par to, kas ir kristietības galvenais saturs. Skatīt E. Farley, P.C. Hodgson, “Scripture and Tradition”, 82.

ietekmē rezultātu. Atsevišķos gadījumos esam spiesti nonākt pie atziņas, ka noteikti Bībeles teksti no mūsdienu skatpunkta ir zaudējuši aktualitāti. Kā jau pētījuma vēsturiskajā sadaļā novērojām, uz šo būtisko faktoru norādīja jau luteriskās ortodoksijas oponenti, katoļu jezuītu ordeņa teologi gan 17., gan arī 19. gadsimtā, verbālās inspirācijas vietā argumentējot par kontenta inspirāciju.⁴⁹⁰ Kontenta inspirāciju atbalstošais repertuārs ir plaši pārstāvēts arī pētījuma interviju atbildēs un apkopots 7.2. tabulā.

7.2. tabula. Kontenta inspirācijas repertuāra raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Bībeles valoda ir sena. Pasaules uzskats cits.	Bībele izmanto sava laika valodu , kur tā laika nomads diez vai pasauli uzlūkoja caur tūkstošiem gadu vēlāk dzīvojoša mūsdienu tehnokrāta konceptiem. (L8)
Inspirācijas notikums ir kā improvizācijas, nevis marionešu spēle.	Pasaules vēsture atklāj Dievu drīzāk kā improvizācijas teātra režisoru , nevis marionešu meistarū leļļu teātrī. (L8)
Dievišķais ir mistiskā mijiedarbībā ar cilvēcisko.	Var runāt par tādu kā mistēriju starp dievišķo un cilvēcīgo Rakstu tapšanā , līdzīgi kā ļoti grūti un pat neiespējami ir aprakstīt Jēzu kā patiesu Dievu un patiesu cilvēku, kā šīs divas dabas savstarpēji komunicē. (L10)
Ne visi autori ir pravieši un Jēzus apustuļi, tāpēc viņu tekstos var būt kādas kļūdas.	Vairāk nosliecos uz to, ka ir vietas Bībelē, kuras var būt ar cilvēciskās nepilnības kļūdas procentu, kas galveno Bībelei caurvīto evaņģēlija vēsti neietekmē . To varētu attiecināt arī uz visiem citiem Bībeles autoriem, kuri neatbilst pravieša vai apustuļa kategorijai . (B2)
Ticība verbālai inspirācijai draud ar Bībeles pataisīšanu par elku.	Bībele nav Dievs! Cenšanās padarīt Bībeli ideālu .. ir cenšanās to ielikt Dieva vietā, un tad tas kļūst par elku! (B2)
Es nevaru atbildēt, bet ticu.	Vai Dievs tiešā veidā ir diktējis katru vārdu, es nevaru atbildēt .. Ticu , ka saturs ir Dieva inspirēts, bet tas nenozīmē, ka tam ir jābūt inspirētam tiešā veidā diktējot. (B6)
Svarīgāks par inspirācijas izskaidrojumu ir tās mērķis – evaņģēlijs.	Dieva vārdam ir jāvirza uz vienu mērķi – evaņģēliju. Tādēļ es uzskatu, ka mums nav jākoncentrējas uz to, lai pārliecinātu , ka katrs vārds vai pat zilbe ir tiešā veidā diktēta no Dieva. (B6)

⁴⁹⁰ Mark J. Zia, *What are They Saying About Biblical Inspiration?* (New York: Paulist Press, 2011), 21.

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Bībelē ir domu inspirācija, izņemot vietas, kur ir Dieva tiešā runa.	Dieva Gars deva domu , un Bībeles sarakstītāji pierakstīja to saviem vārdiem, izņemot vietas, kur ir tiešā runa no Dieva, piemēram, Dieva desmit baušļi. (A24)
Bībelē ir tekstuālas kļūdas, bet ne aplamas mācības vai maldi.	Zinot to, ka Bībeles teksti ir tapuši ar cilvēku roku palīdzību, tad tajos ir pieļautas kļūdas , lai gan tās netiek saistītas ar aplamu mācību un maldu radīšanu. (A25)
Inspirēti ir nevis vārdi, bet cilvēki.	Inspirēti nav Bībeles vārdi, bet cilvēki. Inspirācija iedarbojās nevis uz cilvēka vārdiem vai viņa izteiksmes veidu, bet gan uz pašu cilvēku, kurš Svētā Gara iespaidā tika piepildīts ar īpašām domām . Bet vārdi saņēma katra atsevišķā cilvēka prāta nospiedumu. (A27)
Tiešs teksts no Dieva ir 10 baušļi.	Vienīgā vieta, kur varētu būt tiešs teksts, ir 10 derības vārdi . (A28)
Bībelē ir sastopamas neprecizitātes.	Bībeles teksts nav diktēts, un tai ir arī cilvēcīgā puse. Jo daudzkārt liecības pārnestas no mutes mutē, pēc vairākām paaudzēm pierakstītas – tādā veidā iespējamas arī neprecizitātes laika, vietas un domu izpratnē . Vienīgā vieta, kur varētu būt tiešs teksts, ir 10 derības vārdi (mūsu rokās nav minētās akmens plāksnes). (A28)

Šajā diskursā ir ļoti dažādi mācītāju viedokļi. Mācītāji pieļauj, ka varbūt arī viss teksts nav Dieva dots jeb “tiešā veidā diktēts” (B6), tomēr izsaka pilnīgu pārliecību, ka tas nekādā veidā nesašūpo Bībeles vēstījuma uzticamību. Inspirācijas notikums ir garantija tam, ka teksts ir uzticams. Neviens neuzdrošinās aprakstīt inspirācijas notikumu un atzīstas, ka nezina, kā patiesībā viss ir noticis, tomēr par labāko atbildi Bībeles inspirācijas jautājumam uzskata ticību (B6). Argumenti par to, ka Bībelē kā cilvēku sarakstītā dokumentā varētu būt iekļuvušas arī kļūdas un nepilnības tiek izteikti piesardzīgi. Tās pilnīgi noteikti nav izraisījušas maldus vai negatīvi ietekmējušas lielās evaņģēlija patiesības (B2, A24, A25). Tāpat inspirācijas notikuma nepieciešamība ir nodrošināt Rakstu nemaldīgumu un uzticamību.

Cilvēciskais kļūdīgums, šķiet, vairāk tiek saistīts ar katra autora ierobežotiem valodas izteiksmes līdzekļiem, kultūras īpatnībām un arī seno tekstu pārrakstīšanas kļūdām, tomēr tas “galveno Bībelei caurvīto evaņģēlija vēsti neietekmē” (B2). Bībeles teksts viscaur ir sens un pastāvīgi interpretējams, rēķinoties ar kultūrvēsturisko plaisu, kas šodienas lasītāju šķir no senā

teksta (L8). Tomēr attiecībā uz praviešu un apustuļu sarakstītiem darbiem joprojām tiek uzvērts īpašais dievišķās inspirācijas precizitātes rezultāts (B2, A25). Respektīvi, Bībele var saturēt neprecizitātes “laika, vietas un domu izpratnē” (A28), tajā “izmantota sava laika valoda” (L8) un tās “sarakstītāji pierakstīja to saviem vārdiem” (A24), tomēr “Bībele ir Dieva iedvesta, un pats Dievs īpaši rūpējies par tās satura nonākšanu mūsu rokās” (A28), tā pilda savu mērķi “pamācīt lasītāju un sagatavot dzīvei” (A28), un, to lasot, “cilvēciskām interpretācijām nav jādominē pāri pār Rakstu patiesību” (L8).

Šāds inspirācijas skatījums, no vienas puses, apliecina zinātniskās metodes atklājumus par Bībeles tekstiem un to veidošanās vēsturi, tomēr, no otras puses, nonāk pie līdzīgiem rezultātiem kā verbālās inspirācijas modelis, proti, (1) inspirācija ir ekskluzīvi uz Bībeles tekstu attiecināms fenomens, (2) teksta vēstījuma uzticamība pamatojas inspirācijas notikumā un (3) teksts, lai arī satur nepilnības un kļūdas, ir nemaldīgs. Citiem vārdiem, lai arī verbālās inspirācijas teorija, respektējot mūsdienu kritiskās pētniecības rezultātus, tiek teorētiski noraidīta, tā tiek izmantota implicēti, aizstāvot Bībeles teksta nemaldīgumu un dievišķumu.

Līdzās verbālās un kontenta inspirācijas repertuāram pētījumā atklājās, ka gandrīz katrā konfesijā ir mācītājs, kas izmanto eksistenciālās inspirācijas modelim raksturīgus argumentus. Eksistenciālais inspirācijas modelis galveno uzsvaru liek uz inspirācijas notikuma mediju un saņēmēju, interesējoties ne tikai par Bībeles sarakstītājiem, bet arī par Bībeles lasītājiem līdz pat mūsu dienām.⁴⁹¹ Līdz ar to šajā repertuārā parādās argumentācija par Bībeli nevis kā par Dieva gribētu vai dotu grāmatu, bet gan kā par cilvēka pieredzes un Dieva uztveres vēsturi. Šajā argumentācijā inspirācijas fenomens tiek saprasts daudz plašāk. Reaģējot uz verbālās inspirācijas argumentāciju, eksistenciālās inspirācijas atbalstītāji norāda, ka šāds teksta rašanās skaidrojums Bībelei ir piedēvēts vēlāk (B5, A26, L11).

**7.3. tabula. Eksistenciālās inspirācijas repertuāra raksturojums:
apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti**

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Verbālā inspirācija neļauj interpretēt tekstu kritiski.	Protestantiskā teoloģija ir veidojusies uz Rakstu interpretāciju un kritiku . (B5)

⁴⁹¹ Mark J. Zia, *What are They Saying About Biblical Inspiration?* (New York: Paulist Press, 2011), 62-63.

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Verbālā inspirācija nepieļauj radošumu un jaunu ideju iespējamību.	[...] lai atklātu teksta kodolu, ir daudz slāņu – kultūra, laikmets, vēstures notikumi utt. [...] šāds apgalvojums liez man radoši, brīvi domāt par tekstu , kļūdoties interpretācijā, būt radošam, ieraudzīt un attīstīt jaunas domas. (B5)
Inspirācijas dievišķais mandāts autoriem ir šķietams un piešķirts vēlāk.	Bībele ir daudzu gadsimtu laikā tapis rakstu apkopojums, kuru ir rakstījuši dažādi, pārsvarā ebreju tautības cilvēki, kuriem šķitis, ka ir saņēmuši dievišķu uzdevumu vai vēsti , kuru to ar atpakaļ ejošu datumu pielāgojuši savai darbībai un paši saviem vārdiem aprakstījuši. Šo cilvēku sacītajiem vārdiem tika piešķirta dievišķa autoritāte , un tekstā aprakstīto “Dieva cilvēku” darbiem piešķirts dievišķais mandāts . (A26)
Inspirācija ir vairāk jāsaprot kā cilvēka uztvere.	[Bībele] ir ne tik daudz Atklāsmes kā uztveres vēsture , kurā var novērot zināmu attīstību, atklāšanos, padziļināšanos un paplašināšanos tajā, kā cilvēki laika un savas individuālās un kolektīvās apziņas attīstības gaitā ir uztvēruši Dievu. (L11)
Bībeles tekstā nevar ignorēt rakstītāju intereses, mērķus un nodomus.	Bībele nav nokritis no debesīm . To ir veidojuši, rakstījuši, likuši kopā konkrēta laikmeta cilvēki ar savām interesēm, saviem mērķiem, saviem nodomiem . (L11)

Šajā interpretatīvajā repertuārā tiek lietoti izteicieni, kas raksturo nevis Dievu, kurš kaut ko dara, bet gan cilvēku, kurš kaut ko meklē, – radošums, kritiskums, brīvība. Rakstu lasītājs vēlas “radoši, brīvi domāt par tekstu” un nodarboties ar “kritisku interpretāciju” (B5). Bībele ir kā līdzeklis un iedvesmas avots cilvēka garīgo meklējumu procesā. Rakstu lasītājs sevi redz kā piederīgu kādam nepārtrauktam procesam, kurā inspirācija nav kaut kas ierobežots ar Bībeles tekstu, bet gan klātesoša Bībeles interpretācijas procesā. Tā negarantē nekļūdīgu rezultātu, bet gan uztur interesi “attīstīt jaunas domas” (B5).

Rakstu inspirācija tiek aplūkota no tradīcijas veidošanās vēstures perspektīvas. Mēs varam runāt par Bībeli kā “konkrētā laikmeta cilvēku interešu, mērķu un nodomu” (L11) atspoguļojumu, lai saglabātu ticības tradīciju, tās vienotību un struktūru. Atskatoties uz savu garīgo pieredzi un sākot to strukturēti pierakstīt, tekstam ar laiku “tika piešķirta dievišķā autoritāte”, kas objektīvā vērtējumā ir šķietama (A26). Argumentācijā par to, ka “Dieva cilvēku vārdiem un darbiem tika

piešķirts dievišķais mandāts un autoritāte” (A26), redzams mēģinājums inspirācijas pārdabisko nozīmi dekonstruēt, norādot uz teksta tapšanā nozīmīgo cilvēku pieredzes aspektu.

Inspirācija ir vairāk “uztveres vēsture” par to, kā Dieva uztvere piedzīvo nemitīgu “attīstību, atklāšanos, padziļināšanos un paplašināšanos” (L11). Tas nozīmē, ka inspirācijas process turpinās un ietver gan Dieva, gan cilvēka iniciatīvu. Dievs atklājas caur interpretācijas procesu, tāpēc teksts netiek uztverts kā pabeigts vēstījums, bet gan kā daļa no cilvēka nemitīgi notiekošās pieredzes ar Dievu. Šajā inspirācijas modelī Bībeles autoru inspirācija ir vienā līmenī ar lasītāju inspirāciju, jo tā ir Dieva pastāvīgā aktivitāte visas vēstures gaitā, kas piedāvā cilvēkiem labākas dzīves un pestīšanas piedzīvojumu:

Bībeles teksts mums parāda galvenās vadlīnijas, kritērijus, lielos stāstus, kā cilvēks un cilvēki nonāk pie mīlošā Dieva. Pie realitātes, kura tevi pieņem un ir laba. Pie dzīves, kuru vērts dzīvot mūžīgi. Šie lieli stāsti ir kā lakmusa papīrs, kurš palīdz mums pie tā nonākt mūsu dzīves stāstā. (L11)

Svarīgs priekšnosacījums inspirētā lasītāja pieredzē ir ticība. Teksts ir inspirēts nevis pats par sevi, bet tiek tā uztverts, tikai darbojoties ticībai. Svarīga ir orientācija uz darbību, kurai ir jāizpaužas kā Bībeles mitoloģiskā pasaules skatījuma dekonstrukcijai, tās vietā piedāvājot jēgpilnus metaforu skaidrojumus:

Tas ir teksts, kuru var izmantot kā iedvesmas avotu, veidojot to cilvēku iztēli, vērtības un pašapziņu, kuri šim tekstam tic. Mācītāja uzdevums ir nevis sludināt pasakas, bet gan, izmantojot Bībeles teksta padomus, metaforas un līdzības, rosināt cilvēkus dzīvot tālāk, pārvarēt dzīves sarežģījumus, lūkoties uz dzīves gaišo pusi, atturot tos no skriešanas ar pieri sienā un utopiskas sapņošanas ārpus realitātes. (A26)

Kā redzams, šajā interpretatīvajā repertuārā uzsvars tiek likts uz Bībeles interpretāciju, nevis inspirāciju. Tiek konstruēta cita Bībeles lasīšanas realitāte, kuras mērķis ir cilvēka vērtības un pašapziņas veidošana, dzīves sarežģījumu pārvarēšana, optimisms un dzīve ārpus mitoloģiskās pasaules utopiskās realitātes. Vai, kā to norāda Marks Nolls, tā ir apzināšanās, ka nav iespējama ekseģēze bez iepriekšpieņēmumiem. Ticība, ka Bībele māca par progresējošu Jaunās Radības atklāšanos. Pārliecība, ka Bībeles galvenais mērķis ir liecināt par jaunu dzīvi Garā, līdz ar to pat modernās Rietumu sabiedrības attīstības tendences ir kristiešiem visnotaļ pamācošas.⁴⁹²

⁴⁹² Mark Noll, *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*, 2nd ed. (Grand Rapids: Baker Academic, 1991), 207.

7.2. Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga” analīze

Kā jau vēsturiskajā sadaļā novērojām, apgalvojums, ka Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga, izriet no verbālās inspirācijas. Šī darba pētījumā saklausāma tā pati argumentācijas stratēģija: “Ja Raksti ir Dieva izelpoti, tad tajos nav kļūdu un maldu” (L10), “Dievs nekļūdās, tāpēc arī Bībele ir nekļūdīga” (B7), un “Dieva iedvesmots vārds nav apstrīdams” (V23). Šīs argumentācijas pamatā ir inspirācijas modelis, kurā notiek divu aģentu savstarpējā mijiedarbība – Dievs dod, cilvēks saņem. Nekas, kas varētu ietekmēt šo sadarbību (jebkurš medijs kā trešais aģents), netiek uzskatīts par vērā ņemamu faktoru, lai apšaubītu Rakstu pilnību. Rakstu trūkumi netiek noliegti, bet pamatoti ar cilvēka uztveres ierobežotību iepretī Dieva bezgalībai. Cilvēks savā ierobežotībā nespēj pilnībā saprast Dievu, tāpēc viņa spriedumi ir ierobežoti, nepilnīgi, bet ne kļūdīgi vai maldīgi (B4). Šīs ierobežotības pārvarēšanas process ir spēja iedziļināties (V23), vairāk pētīt un izprast (B4) un tā rezultātā nonākt pie pareizajiem secinājumiem.

7.4. tabula. Bībeles nekļūdīguma repertuāra raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Ja Raksti ir Dieva izelpoti, tad tajos nav kļūdu un maldu.	Līdz ar to es neticu tam, ka Bībelē ir atrodami arī Dieva vārdi blakus cilvēku vārdiem (liberāli-kritiskā pieeja). Nē, Bībele IR Dieva vārds. Ja Raksti ir Dieva izelpoti, tad tie stāv pāri kritikai un Rakstos nav kļūdu un maldu. Ne velti luterāņu ticības apliecības uzsver, ka vienīgi Raksti ir augstākais likums, mēraukla un norma, pēc kuras jāvērtē visas mācības, vai tās ir patiesas vai nē. (L10)
Svētie Raksti runā par reāliem vēsturiskiem notikumiem.	Svēto Rakstu teksta resurss nav primāri un ekskluzīvi Svētais Gars un kāda metafiziska, tīri garīga – intelektuāla jeb domājama – realitāte, bet reāli, vēsturiski notikumi .. teksta autori ir bijuši Dieva darbu un pestīšanas notikumu liecinieki. (L20)
Svētie Raksti ir nemaldīgi jo tie ir vienīgā mēraukla, norma un standarts.	Par Bībeles teksta uzticamību un nemaldīgumu ir ļoti svarīgi runāt, jo Svētie Raksti ir vienīgais mācības avots kristīgajā draudzē un vienīgā mēraukla, norma un standarts, pēc kura izvērtējamās visas mācības un mācītāji. (L20)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Bībele ir nekļūdīga neatkarīgi no tā, kā to skaidro.	Nav pamatotāka pamata par Svētajiem Rakstiem (Bībeli), tāpēc to nevar padarīt nekļūdīgāku ar kļūdainākiem pamatojumiem un skaidrojumiem. (L29)
Bībelē izteiktās domas ir nemaldīgas. Šaubas par to ir cilvēka ierobežotības dēļ.	Inspirācija attiecas tikai uz teksta saturā izteikto domu un šajā ziņā ir nemaldīgs... Ja nu tomēr ir kādas faktuālas nianšes Bībelē, kas šķiet šaubīgas un nesakrītīgas, tad tas pārsvarā ir saistīts ar vēl līdz galam neizpētīto un līdz galam nesaprasto. (B4)
Dievs nekļūdās, tāpēc arī Bībele ir nekļūdīga.	Dievs nekļūdās; tas, ko Viņš ir iedevis, ir Viņa inspirēts vārds, un tajā nav ne kļūdu, ne maldu pēc būtības. (B7)
Bībele ir jāpieņem, nevis jāmeklē tajā kļūdas.	Vislabākais, ko cilvēks var izvēlēties, ir pieņemt visu Dieva Vārdā atklāto patiesību , nevis to kritizēt, meklēt tajā kļūdas un maldus. (A24)
Raksti ir nepilnīgi tikai tiktāl, ciktāl cilvēki nevar uztvert Dieva lielumu.	Dievs Bībeles autoriem ir devis nemaldīgu un nekļūdīgu vēstījumu. Taču jāņem vērā, ka cilvēciskās izteiksmes vājuma dēļ tā nespēj atspoguļot visus Dieva lielos nodomus. (A27)
Tas, ko Dievs iedvesmojis, nevar apstrīdēt.	Dieva iedvesmots vārds nav apstrīdams. (V23)
Kļūdas patiesību neizmaina.	Ir neskaitāmi tulkojumi. Es lietoju Gliku, un tur ir nopietnas atšķirības. Tomēr nekad nav bijis, ka tulkojumi runā pretī, mainās tikai dziļumi. (V23)

Aplūkojamā interpretatīvā repertuāra argumentācijas stratēģija seko ļoti duālistiskam realitātes skatījumam. Proti, Bībeles nemaldīguma jautājumā iespējamās tikai divas pozīcijas – vai nu ticēt, vai neticēt. Labākais, ko cilvēks var darīt, ir pieņemt visu Bībeli, kāda tā ir, bet šaubīties, kritizēt, meklēt tajā kļūdas un maldus nevajag (A24). Tātad šaubīšanās un jautājumu uzdošana tiek interpretēta kā novirzīšanās no ticības. Savukārt ticība tiek pretstatīta cilvēka interesei kritiski izvērtēt, meklēt atbildes, uzdodot jautājumus, saprast. Frāze, kas atbildēs atkārtojas, ir tā, ka Raksti ir “mēraukla, norma” (L10, L20, L29), arī “standarts” (L20), kas paceļ rakstīto tekstu pāri jebkuram citam par realitāti reflektējošam tekstam. Viss tiek pakļauts Rakstu mērauklai un attiecīgi pieņemts kā derīgs vai nederīgs. Raksti tiek izmantoti kā līdzeklis doktrinārajā polemikā. Tie pilda ne tikai sociālās un kulta dzīves noteicēja lomu, bet ir arī līdzeklis, kā autorizēt “visas mācības un mācītājus” (L20).⁴⁹³ Šī pieeja liecina par apziņu, kas joprojām nav pametusi cīņas par pareizo

⁴⁹³ Uz šo kristīgajai tradīcijai raksturīgo argumentācijas stratēģiju tiek norādīts arī pētniecībā. Skatīt, piemēram, E.Farley, P.C.Hodgson, “Scripture and Tradition,” / *Christian Theology: An Introduction to Its Traditions and Tasks*, P.C. Hodgson, R.H. King ed., 2nd edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 68.

mācību kaujaslauku. Kā pētījuma vēsturiskā sadaļa parāda, Raksti kā doktrinārās polemikas centrālais ierocis ir bijis 4. gadsimta, 17. gadsimta un 19. gadsimta interpretāciju sadursmēs. Arī interviju interpretatīvajā repertuārā tiek izmantota valoda, kas iezīmē konfliktu ar kādu realitāti. Rakstiem ir jābūt mērauklai un normai, pret ko izvērtēt jebkuru mācību un arī kolēģi mācītāju, – Rakstu interpretācija faktiski kļūst par instrumentu viedokļu cīņās.

Cita reakcija uz intervijā izteikto apgalvojumu par Rakstu nekļūdīgumu un nemaldīgumu ietver diskusiju par to, cik lielā mērā šāds apgalvojums atbilst Rakstos atklātajai daudzveidībai.

**7.5. tabula. Bībeles kļūdīguma repertuāra raksturojums:
apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti**

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Evaņģēliju atšķirības neļauj sniegt viennozīmīgas atbildes par inspirācijas burtisku nemaldīgumu.	[..] man pašam nav viennozīmīgas atbildes uz to, kā šo uzskatu – “inspirēts un nekļūdīgs” – var attiecināt uz evaņģēliju autoriem, kas, piemēram, dažādi apraksta Kristus augšāmcelšanās notikumu, – Matejs un Marks apraksta, ka sievas redzēja vienu eņģeli, bet Lūka raksta, ka sievas redzēja divus. Vai šeit inspirācija ir nemaldīga burtiski? Vai Svētais Gars tiešām šeit spēlējas ar faktiem? (L21)
Dievs darbojas caur cilvēcisko un vājo.	Un .. tieši tāpēc Bībele ir mūsu Svētie Raksti, jo Dievs darbojas nevis caur pabeigto, perfekto, nekļūdīgo, bet caur cilvēcisko, vājo, trauslo, pārjautājamo, apšaubāmo. (L11)
Bībeles spēks ir tās subjektīvajā ietekmē uz cilvēku.	Tā satur terapeitisku, dziedinošu spēku nevis tāpēc, ka to priekšā uzrakstījis Dievs, bet gan tāpēc, ka mēs to lasām kā Dieva iedvesmoti un inspirēti cilvēki. (L11)
Bībele nav Dievs.	Dievam nav vajadzīgs cilvēcisks gods. Viņam nav nepieciešams, lai cilvēks piešķir Bībelei tādu godu, kādu pats Dievs nepiešķir, respektīvi, Dievs nesaka, ka Bībele ir Dievs. Bībele ir nepilnīga, jo tā nav Dievs. (B2)
Rakstu nekļūdīgums ir kristiešu iztēles auglis.	Mūsdienu kristiešiem patīkami ir iztēloties Rakstu tapšanas procesu kā heroisku un titānisku darbu , kur debesu mala ir noliekusies pie rakstītāja, iečukstot tam ausī, kas būtu jāraksta, vai kaut kā mistiski iedvešot viņa galvā tekstu, saslēdzot smadzenes neironus, lai rakstot nepieļautu haplogrāfiju vai ditogrāfiju “svētajā” tekstā, rakstot glīti, bez gramatiskām kļūdām. (A26)

Jautājums “Vai Svētais Gars tiešām šeit spēlējas ar faktiem?” (L21) ir ironisks, jo acīmredzamās evaņģēliju atstāstu atšķirības liecina nevis par Dievu kā objektīvi nekļūdīgu autoru, bet evaņģēlistu kā subjektīvi cilvēcisku stāstītāju. Tiek norādīts, ka nekļūdīgs teksts nav Dieva ambīcija, jo nevar tekstam piešķirt dievišķus atribūtus. “Bībele nav Dievs” (B2). Nekļūdīguma un nemaldīguma atribūti Bībelei drīzāk ir cilvēku iztēles auglis. Lai novērstu šaubas, Rakstu tapšanas procesam tika piedēvēts dievišķās visvarenības princips (A26).⁴⁹⁴ Adventistu mācītāja tēlainā ilustrācija ironizē par augsto skatījumu uz Bībeles inspirāciju, kas ir pilnībā šķirta no reālās pasaules, kurā dzīvojam. Tas norāda uz verbālās inspirācijas nekļūdīgo un nemaldīgo rezultātu kā mitoloģisku risinājumu cilvēciskajai vajadzībai pēc tiešas dievišķas vadības. Šis idealizēti pārspīlētais tēlojums patiesībā norāda uz tieši pretēju realitāti – rakstu tapšanā noteicošais ir cilvēciskā nepilnība un ierobežotība. Un tas nav faktors, kas liek apšaubīt Bībeles autoritāti, bet tieši pretēji – padara grāmatu cilvēciski saprotamu. Subjektīvais un godīgais vēsturiskās pieredzes atspoguļojums uzrunā arī lasītāju viņa personīgajā un pretrunīgajā vajadzībā. Lai Bībele varētu kļūt par “mūsu Svētajiem Rakstiem”, tai ir jābūt “cilvēciskai, vājai, trauslai, pārjautājamai, apšaubāmai” (L11). Tātad Bībeles uzticamību un derīgumu ticības dzīvei nosaka nevis tas, vai tā ir vēsturiski, faktoloģiski un citādi nemaldīga un nekļūdīga, bet gan tas, cik tā ir atklāta un patiesa un atspoguļo nepilnīgo cilvēku ticības cīņas, pārbaudījumus, kļūdas un arī risinājumus. Šajās atbildēs saklausāma nostāja, ka Bībeles kā noslēgtas atklāsmes un dogmatiskas sistēmas objektīvā funkcija ir zaudējusi aktualitāti, tai jāklūst par subjektīvu atklāsmi, kas atbalsojas un turpinās katra inspirētā lasītāja dzīvē. Bībeles dziedinošais spēks ir nevis pārlicēbā, ka to uzrakstījis Dievs, bet gan tajā, “ka mēs to lasām kā Dieva iedvesmoti un inspirēti cilvēki” (L11).

Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga” analizē iezīmējas atšķirīgi mācītāju viedokļi par Bībeli kā kristīgās kopienas Svētajiem Rakstiem. Lietojot savu argumentācijas stratēģiju, apgalvojumam mācītāji vai nu piekrīt, vai nepiekrīt, dodot priekšroku vienam no diviem pamatvirzieniem. Viens ir orientēts uz tekstu, ko runā Dievs un kas ir pilnīgs, nemaldīgs un normatīvs visos laikos. Otrs skatījums cenšas šo rakstu funkcionālo lomu dekonstruēt, mēģinot likt uzsvaru uz teksta iedvesmojošo lomu katram indivīdam, kas to lasa, personīgi. Tas ir jautājums par to, vai teksts tiek interpretēts kā normatīva mēraukla, standarts un mācība, vai tomēr tiek runāts

⁴⁹⁴ *Ibid.*

par tekstu, kas atrodas nemitīgā vēsturiskā mijiedarbībā ar tā uztvērēju, ļaujot to vienmēr pārinterpretēt un aktualizēt savā dzīves realitātē (*Wirkungsgeschichte*).

7.3. Interpretatīvā repertuāra “Bībele ir jāsaprot burtiski” analīze

Šajā intervijā iekļautajā jautājumā ir ielikts ļoti radikāls apgalvojums par pasaules radīšanas stāstu sešās dienās, kas it kā noliek atbildētāju principiālas izvēles priekšā, ka kristīgās ticības saglabāšanas vārdā Bībele jāskaidro burtiski. Jautājumā tiek arī norādīts, ka izvēle par labu viena stāsta metaforiskai interpretācijai tiek leģitimizēta arī citu stāstu (piemēram, Jēzus brīnumu) metaforiska interpretācija. Šādai piedāvātai loģikas ķēdei vairāki mācītāji piekrita (L8, L10, L20, B2, A24, A25, A26).

7.6. tabula. Bībeles burtiskā skaidrojuma repertuāra raksturojums:
apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Stāstu simbolisks skaidrojums padara tos par fantāziju.	Pavirša attieksme, grūtāk saprotamās Bībeles vietas steidzot norakstīt kā daiļliteratūru, neiedziļinoties un varbūt pat nepieļaujot domu, ka tur pateikts kas vērtīgs, var novest pie tā, ka arī pret evaņģēlijiem cilvēks attiecas kā Marvela komiksiem. (L8)
Demitoloģizācija ir lielākais ļaunums teoloģijā.	Vēlme demitoloģizēt Bībeli ir ļaunākais, ko teoloģija var izdarīt. (L12)
Simboliskais skaidrojums var padarīt apšaubāmas kristietības pamatmācības.	Ja radīšanas stāstā “viena diena” tiek skaidrota simboliski, tad .. pat Kristus nāvi un augšāmcelšanos “trešajā dienā” var skaidrot nevis burtiski, [...] bet kaut kā simboliski (šeit cilvēku fantāzijai un izdomai nav vairs robežu). (L10)
Bībeles vēstījums ir uzticamāks par zinātnes hipotēzēm.	Zinātne joprojām neko nezina un nesaprot par pasaules pirmsākumu, un tā pat nav tās kompetence, kā saka “rokas par īsu”. (L10)
Pārnestajai nozīmei ir arī noteikta burtiskā nozīme, ko nedrīkst patvaļīgi “aizskaidrot” prom.	Viss Bībelē ir jāsaprot burtiski, ja vien nav atrunāts, ka tā ir līdzība vai acīmredzami tiek lietoti tropi jeb vārdu pārnestā nozīme. Bet arī tad burtiskā nozīme nav atcelta, – līdzības teksts ir burtiski jāsaprot kā līdzība, jo burtiski ir rakstīts, ka tā ir līdzība, un tropam jeb pārnestajai nozīmei ir sava burtiskā nozīme, ko nedrīkst patvaļīgi “aizskaidrot” prom. Tāpat arī simboliem nav kāda brīva, patvaļīgi atvasināma nozīme, bet simbolam ir burtiska saikne ar to, ko tas simbolizē. (L20)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Radīšanas teksta skaidrošana alegoriski ir neticība Dieva varenībai un cenšanās saskaņoties ar nepierādītiem un nezinātniskiem apgalvojumiem, lai neizskatītos smieklīgi.	Kāpēc gan [radīšanas] tekstam vispār būtu jābūt skaidrotam simboliski vai alegoriski? Vai lai saskaņotu Bībeles tekstu ar to cilvēku priekšstatiem, kuru pasaules aina veidojusies no kādiem citiem avotiem, piem., no kādiem nepierādāmiem un nepierādītiem “zinātniskiem” apgalvojumiem, vai lai neizskatītos smieklīgi to cilvēku acīs, kas netic Dieva visvarenībai un Viņa vārda spēkam, bet tic evolūcijai? (L20)
Pareiza Bībeles interpretācija var notikt tikai Baznīcas ietvaros, jo Dievs Rakstus deva Baznīcai.	Baznīcā Raksti ir dzimuši jeb Dievs tos ir dzemdinājis un baznīca arī Rakstus ir kanonizējusi. Tāpēc Baznīca ir tā, kura autorizē un nosaka, kura Bībeles interpretācija ir pareiza. (L19)
Mozus grāmatās ir aprakstīti vēsturiski notikumi – plūdi, radīšana.	Mozus grāmatas atspoguļo vēsturiskus notikumus, jo Dievs visu pasauli ir gatavojis lielajiem notikumiem. Citu tautu mīti to neietekmē. (L19)
Ja Jēzus varēja pabarot tūkstošus, tad Dievs varēja radīt pasauli 6 dienās.	Ja pasaules radīšana bija periods, tad – kā Viņš tik ātri varēja radīt maizi tūkstošu paēdināšanai? (B7)
Bībeli var pieņemt burtiski, kamēr nav pierādīts pretējais.	[..] zinātne uzskata, ka Zemei ir vairāki miljardu gadu, ko tā nevar pierādīt, tas neliedz arī pieņemt un uzskatīt, ka tai ir vairāki tūkstošu gadu. Līdz ar to arī pieņemt, ka tā ir radīta sešās dienās. (A25)
Burtiskā interpretācija ir svarīga teksta autentiskuma saglabāšanai.	Ja šo dienu nav bijis vispār, tad arī visa turpmākā teksta autentiskumu nākas apšaubīt. (A26)
Atsakoties no burtiskās interpretācijas, atņemam Dievam spēku.	Ja domājam par periodiem, tad samazinām Dieva spēku un varenību to paveikt īsā laikā. (V22)
Burtiskās interpretācijas apšaubītāji to dara, lai attaisnotu savu aiziešanu no Dieva.	Šis jautājums vienmēr skan no cilvēkiem, kuri meklē argumentus nevis lai paliktu, bet lai aizietu no Dieva. (V23)
Zinātne bez Bībeles nav pilnvērtīga.	Zinātne Dievu nenoliedz, bet zinātne bez kristīgā skatījuma nav iespējama. Ja ir konflikts starp zinātnei un Bībeli, tad galu galā Bībele uzvarēs. (R16)

Bībeli lasīt un saprast burtiski ir ļoti nozīmīgs princips daļai no mācītājiem. No iegūtajām atbildēm var saprast, ka ar to saistās jautājums par Bībeles ticamību un uzticamību. Vienkāršāk ir meklēt argumentus tam, ka Rakstus arī mūsdienās joprojām var skaidrot burtiski, nekā meklēt veidus, kā pārinterpretēt Bībeles stāstus simboliskā valodā. Argumenti, ka metaforiska rakstu skaidrošana panāks, ka “pret evaņģēlijiem cilvēks attiecas kā Marvela komiksiem” (L8) un “demitoloģizēt Bībeli ir ļaunākais, ko teoloģija var izdarīt” (L12), liecina, ka rakstu simboliskā

interpretācija mācītāju skatījumā ir līdz galam neapgūta un bīstama teritorija. Ar to nodarbojoties, var nonākt pie visu rakstu un arī evaņģēlija notikumu vēsturiskuma apšaubīšanas (L10). Tāpēc tiek piedāvāta pretēja argumentācijas stratēģija, uzdodot vienkāršu jautājumu: “Ja pasaules radīšana bija periods, tad kā Viņš [Jēzus] tik ātri varēja radīt maizi tūkstošu paēdināšanai?” (B7, šo argumentu lieto arī A28) Proti, ja lasām evaņģēliju brīnumainos stāstus kā burtiskus vēsturiskus notikumus, tad nebūtu jābūt grūtībām lasīt arī Vecās Derības notikumus tikpat burtiskā un brīnumainā veidā. Ja cilvēks savas racionalitātes dēļ nespēj pieņemt Bībeles vēstījumus burtiski, tad var palīdzēt vienkāršas loģikas ceļš. Ja Dievs ir visvarens, tad viņš var visu, bet, “ja domājam par [radīšanas] periodiem, tad samazinām Dieva spēku un varenību to paveikt īsā laikā” (V22). Šīs argumentācijas stratēģijas pamatā ir brīdinājums, ka, atsakoties no Bībeles burtiskā skaidrojuma, netiek respektēts Kristus un Dieva visvarenības atribūts.

Tāda pati apgrieztā argumentācija tiek izmantota diskusijā par Bībeli un zinātni, proti, zinātne un Bībele tiek aplūkota vienādās argumentācijas pozīcijās – zinātnei ir sava hipotēze, bet Bībelei sava. Abu apgalvojumi tiek reducēti līdz ticības jautājumam, līdz ar to kristietim ir jādod priekšroka ticēt Bībelei, nevis zinātnei. Gatavība atsaukties uz zinātņi kristietībā vienmēr ir bijusi aktuāla tiktāl, ciktāl zinātne apstiprina vai neapgāž nozīmīgas ticības apliecības. Tiklīdz rodas domstarpības, strīdu izšķir ar Bībeles palīdzību. Tas noved pie nākamās argumentācijas stratēģijas – ja kādi zinātnes atklājumi sāk apšaubīt Svētos Rakstus, tad svarīgāk par iesaistīšanos zinātniskā diskursā ir noturēt kristietības pamatmācības. Šeit apgalvojumi jau ir diezgan radikāli: “Zinātne joprojām *neko nezina un nesaprot* par pasaules pirmsākumu, un tā pat *nav tās kompetence*, kā saka “rokas par īsu”” (L10); “Zinātne bez kristīgā skatījuma nav iespējama. Ja ir konflikts starp zinātņi un Bībeli, tad galu galā Bībele uzvarēs.” (R16) Bībeles pārākums pār zinātņi ir sava veida aksioma, tāpēc vienkāršas ticības atbilde tai ir – “ja Bībelē ir teikts, tad tā arī notika” (V23, B4). Šaubīšanos par rakstu vēsturiskumu un faktoloģiskā materiāla ticamību un jebkādu iebildumu izteikšana galu galā tiek nosaukti kā “argumenti nevis lai paliktu, bet gan aizietu no Dieva” (V23). Citiem vārdiem, zinātniskais skepticisms kristīgajai mācībai nav jāuztver kā izaicinājums doties pēc jaunām atbildēm rakstu interpretācijā, bet gan kā novēršanās no Dieva.

Iepretī ļoti principiālajām un radikālajām atbildēm par Bībeles burtisko skaidrojumu, daļa mācītāju argumentēja par labu radīšanas stāsta simboliskai interpretācijai, kurā sešas radīšanas

dienas nav burtiskas, lai gan skaitlis “seši” joprojām tiek saprasts burtiski – kā seši laikmeti vai periodi.

**7.7. tabula. Bībeles simboliskā skaidrojuma repertuāra raksturojums:
apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti**

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Bībeles burtiska un simboliska nozīme vienlaicīgi.	Jēzus brīnumi [...] nav atcelti tādēļ vien, ka Radīšanas stāstā ir kādi poētismi. Vienlaikus jāatceras, ka evaņģēlijos Jēzus brīnumi tiek pieteikti kā zīmes, tātad notikumi, kam tiešām ir arī simboliska nozīme. (L8)
Bībele ir daudzslāņaina ar daudzām nozīmēm.	Uzskatu, ka Bībele kā Dieva Vārds ir ļoti daudzslāņains teksts, kuram nav tikai viena nozīme. Es balsotu par centrālo ideju, kas iedarbina arī citus nozīmju un refleksiju procesus. (L14)
No pieredzes redzams, ka Bībeles alegoriskie skaidrojumi kristīgo pasaules redzējumu nesagrauj.	Esmu sastapis cilvēkus, kuri ir kristieši, bet radīšanu sešās dienās saprot un skaidro dažādi. Esmu sastapis arī tādus, kuri runā par Dieva apdvesto evolūciju. Viņi visi tic, un viņu kristīgais pasaules redzējums nav sabrucis. (L9)
Bībeles burtiska lasīšana padara to neticamu un neļauj saklausīt tās patieso vēstījumu, tāpēc tā ir herētiska.	Tā ir, patiesībā, herētiska Bībeles lasīšana, jo novirza cilvēku projam no tā, par ko Bībele vēstī, tā padara Bībeles tekstu smieklīgu, novecojušu, neticamu. (L11)
Interpretējot Bībeli, ir jāņem vērā jaunās zināšanas par cilvēku.	Bībeles konkrēto vietu izpratne var mainīties atbilstoši jaunām zināšanām , pieredzēm, perspektīvām uz cilvēku. (L11)
Piekrišana vienai vai otrai interpretācijai neraksturo kristieša lojalitāti.	Šis interpretāciju karš nav tas, kur es būtu gatavs iesaistīties, jo tas nedefinē kristietī kā lojālu vai nelojālu Kristus mācekli. (B4)
Svarīgāks par burtisko skaidrojumu ir jautājums, ar kādu mērķi teksts ir rakstīts.	Manuprāt, radīšanas stāsta mērķis nebija atspoguļot, cik ilgā laikā Dievs ir radījis pasauli , bet atklāt mums, ka aiz visas radības stāv Radītājs, kurš ir radījis šo pasauli ar nolūku. (B6)
Bībeles skaidrošanā ir jāņem vērā zinātnes atklājumi.	Aizvien vairāk pat kristīgi zinātnieki apgalvo, ka šī pasaule un kosmos ir daudz senāks nekā vairāki tūkstoši gadu un to ignorēt mēs nevaram. (B6)
Patiesība, ka Dievs radīja pasauli, nemainās no tā, vai Bībeli saprotam burtiski vai citādāk.	Pasaule ir Dieva radīta. Dievs to radīja sešās dienās [...] un saprotam to vai nesaprotam burtiski vai kā citādi – tā ir patiesība , par to mums vēsta Bībele. (V17)

Mācītāji, kuri Bībeles radīšanas stāsta ekskluzīvi burtiskai interpretācijai nepiekrīt, savos argumentos lieto piesardzīgu valodu. Burtiskais lasījums netiek noraidīts, bet simboliskajam lasījumam tiek dota priekšroka kā dziļāku patiesību atklājošam (L8, L14, B6). Šajā grupā vērojama arī gatavība respektēt zinātnes secinājumus attiecībā uz zemes vecumu un netiek izslēgta teistiskā evolūcija (L9). Tajā pašā laikā joprojām tiek paturētas arī burtiskās detaļas, piemēram, sešas radīšanas dienas saucot par sešiem radīšanas periodiem: “Es domāju, ka Radīšanas stāstā ir runa par periodiem un septītā diena ir Dieva atpūtas diena kā periods, kas joprojām turpinās.” (R16)

Atšķirībā no Bībeles burtiskās interpretācijas aizstāvjiem šie mācītāji atsauca arī uz savu pieredzi. Viņu paziņu lokā ir zināmi cilvēki, kas tic simboliskai radīšanas stāsta interpretācijai un tāpēc nav zaudējuši ticību (L9, B1). Šis arguments noņem uzvaru no teksta un vairāk interesējas par tā ietekmi uz cilvēku šodien. Jebkura interpretācija ir tiesīga pastāvēt, ja tā palīdz cilvēkam dzīvot labāku dzīvi. Mācītājs L11 šajā jautājumā pat ir diezgan kategorisks, sakot, ka burtiska lasīšana “ir, patiesībā, herētiska Bībeles lasīšana, jo novirza cilvēku projām no tā, par ko Bībele vēsti, tā padara Bībeles tekstu smieklīgu, novecojušu, neticamu”. Citiem vārdiem, cīņā par burtiskumu teksts kļūst par senu, neticamu vēstījumu, kuram mūsdienu cilvēks nespēj vairs ticēt. Taču, izmantojot dažādas Bībeles interpretācijas metodes, teksta garīgais vēstījums un šodienas aktualitāte var tikt atjaunota. Domai par to, ka svarīgāks par Bībeles vēsturisko precizitāti ir tās eksistenciālais vēstījums cilvēkam, atšķirīgos veidos saklausāma arī citos mācītājos (B4, V17).

Varam novērot, ka diskursā par Bībeles burtisko interpretāciju mācītāju vidū jūtama gan luteriskās ortodoksijas, gan 19. gadsimta evaņģelikāļu izmantotās argumentācijas stratēģijas, kas daļēji vai pilnībā atsakās no simboliskā skaidrojuma. Bībele kā Dieva vārds ir autoritatīvs un vēsturisks vēstījums, kuram ir vienkārši un pazemīgi jātic. Tie mācītāji, kuri redz nozīmi arī citām interpretācijām, dara to pārsvarā ļoti piesardzīgi, vairoties metaforiskās nozīmes piešķirt arī Jaunajā Derībā aprakstītajiem notikumiem.

7.4. Interpretatīvā repertuāra “Pareiza ir tikai viena interpretācija” analīze

Šajā intervijas jautājumā iekļautais arguments tiek pasniegts kā loģisks secinājums no iepriekšējā apgalvojuma – ja Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga, tad arī tās skaidrojumam jābūt nemaldīgam un nekļūdīgam. Tie mācītāji, kas principiāli piekrīt tādai loģikas ķēdei, šķiet, tiecās pēc stabilitātes un noteiktības kristīgajā ticībā. To var rast, raugoties uz ticību kā uz skaidru

noteikumu un principu sistēmu (L10), ievērojot seno baznīctēvu interpretācijas (L19), uzticoties savas baznīcas dibinātāja Mārtiņa Lutera atklātajam principam, ka Raksti izskaidro Rakstus (L20, L29), un atsakoties no jaunām interpretācijām, kas veco patiesību relativizē (L10, L19, L21, B7).

**7.8. tabula. Repertuāra “Pareiza ir tikai viena interpretācija” raksturojums:
apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti**

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Rakstus skaidro Kristus, nevis cilvēki.	Kristus ir tas, kas skaidro Rakstus, un cilvēciskām interpretācijām nav jādominē pāri pār Rakstu patiesību. (L8)
Mainīgas interpretācijas atņem ticībai skaidrus spēles noteikumus.	Ja viss ir tikai cilvēku vārdi, cilvēku mainīgās interpretācijas, tad kāpēc gan lai es svētdienā ietu uz baznīcu un klausītos šajās mainīgajās interpretācijās. Tad jau golfa vai hokeja spēle būtu daudz interesantāka nodarbe svētdienas rītā, tur vismaz ir skaidri spēles noteikumi. (L10)
Ja seko principam, ka Svētie Raksti skaidro paši sevi, tad var nonākt pie vienotas rakstu izpratnes.	Šādai izpratnei par vienu vienīgu leģitīmu Bībeles skaidrošanas veidu ir pamatojums klasiskajā luteriskajā principā, ka Svētie Raksti skaidro paši sevi; šis princips ir instruments, ar kuru var nonākt pie vienas un vienotas izpratnes. (L20)
Dieva griba nav maināma ar interpretāciju.	Dieva griba nav maināma nekad un nekādos apstākļos, ja vien Dievs pats to neatceļ vai nemaina. Dieva gribu nevar arī "aizinterpretēt prom" ne ar kādām interpretācijām un nekādos apstākļos vai laikos. (L20)
Interpretācijas maiņa var izmainīt citus nozīmīgus jautājumus.	[Interpretācija] nav maināma. Jo tad ar tiem pašiem argumentiem var izmainīt jebko arī citos jautājumos, jo, redzi, tas ir “morāli novecojis”. (L21)
Nemainīgs Bībeles interpretācijas mērķis ir risināt grēkošanas problēmu.	Nekādas izmaiņas Bībeles interpretācijā nav nepieciešamas. Salamans saka, ka nav nekā jauna šajā pasaulē. Cilvēki grēko to pašu desmit bausļu ietvaros, mainījies ir tikai veids, kā tas tiek darīts, bet būtība paliek tā pati. (L19)
Interpretāciju daudzveidība kristietību padarītu par preferenču dzīvesveidu.	Katrs cilvēks varētu teikt, ka “tu saproti tā, es citādi un mums abiem taisnība”, kristietību padarītu par preferenču dzīvesveidu, nevis uzticēšanos vienam Kungam. (B7)
Brīdī, kad interpretācijas atšķiras, nesekojam Dieva inspirācijai.	Ja sākam katrs domāt citādāk, tad tā ir mūsu inspirācija. (V22)

7.8. tabulā iekļautie apgalvojumi rāda, ka mācītāji izmanto ļoti teoloģisku argumentāciju. Lai arī reālā dzīve rāda, ka viena vienīgā, patiesā interpretācija nav sasniedzama cilvēciskajā līmenī, tā noteikti ir pašam Jēzum Kristus (L8, L14, L15). Protams, apgalvojums, ka ir viens

Dievs, viena patiesība un viena taisnība, ir idealizēts un nav cilvēciski sasniedzams. Nav iespējams arī teikt, ka šo rezultātu kāds jau būtu sasniedzis. Tomēr mācītāju atbildēs ir jūtams viedoklis, ka pastāv kaut kāds pareizais virziens un interpretācijas rāmis, kuru nedrīkst pamest. Apgalvojumi “Bībeli izskaidro Kristus” (L8, L15) un “Bībele izskaidro Bībeli” (L20, L29, A24) ir vēsturiski luteriskās teoloģijas interpretācijas principi, kurus nevar aplūkot šķirti no šīs tradīcijas hermeneitikas. Ar tās palīdzību “var nonākt pie vienotas izpratnes” (L20). Tāpēc luteriskās tradīcijas pārstāvji šos principus pilnīgākajā veidā īstenojamies redz tieši savas tradīcijas ietvaros, bet par tiem, kas nonāk pie citādiem rezultātiem, runā kā “Dieva gribas aizinterpretēšanu prom” (L20) un “cilvēcisko interpretāciju dominēšanu” (L8). Arī adventistu mācītājs atsaucas uz luteriskās teoloģijas principu, ka Bībele izskaidro Bībeli (A24), kas liecina par gatavību ar rakstiem aizstāvēt savas ticības atšķirības. Līdzīgs kritisks skatījums vērojams arī baptistu un Vasarsvētku draudzes mācītāju vārdos, kuri brīdina no interpretāciju daudzveidības, jo tas novedīs pie “kristietības padarīšanas par preferenču dzīvesveidu” (B7, B4) un cilvēciskās, nevis dievišķās inspirācijas rezultātiem (V22).

Mācītāji labāk dod priekšroku ticībai ar skaidri definētiem principiem, kur nav nenoteiktības un neskaidrības. Mācībai ir jābūt ar vienkāršiem un skaidriem “spēles noteikumiem” (L10), jaunas interpretācijas nav vajadzīgas, drošākas ir jau sen noformulētās atziņas – luteriskās teoloģijas tēvi (L20) vai baznīctēvi:

Mums nav nepieciešami kaut kādi jauni un atšķirīgi skaidrojumi, bet ir jāatgriežas pie baznīctēvu tekstiem, kuros viss jau ir pateikts. Jaunās atziņas ir vecās izpratnes pārstāsti. Un ne vienmēr veiksmīgi. Atbalsis no atbalsīm. Tāpēc labāk ir atgriezties pie pirmavotiem – baznīctēviem. (L19)

Tāpat ticības tradīcijas uzdevums ir palikt nemainīgai. Baznīcai ir jā saglabā tas, kam tā ir gadsimtiem ilgi ticējusi. Visprecīzāk baznīcas ticība ir izteikta baznīctēvu darbos, pie kuriem ir jāvēršas neskaidrību un domstarpību gadījumos. Jauni skaidrojumi, kas atspoguļotu mūsdienu teoloģijas zinātnes atklājumus, nav nepieciešami, jo viss, kas bija jāpasaka, ir pateikts. Raksti ir skaidri un saprotami, un tie ir jālasa un jāsaprot burtiski. Ja burtiskais lasījums sagādā grūtības, nav saprotams vai pieņemams, tad ir jāievēro princips, ka rakstiem ir taisnība, bet cilvēkam pietrūkst zināšanu:

Tas gan nenozīmē to, ka Bībelē nebūtu grūti saprotamu vietu. Tādas noteikti ir. Taču tas norāda uz cilvēka neskaidro prātu, nevis uz Bībeles neskaidrību. Līdz ar to, ja kaut ko nesaprotu, tad es vienmēr “noceļu cepuri” Rakstu priekšā un lasu tālāk cerībā, ka

reiz sapratīšu. Nevis visu nesaprotamo atmetīšu, kritizēšu, izsmiešu utt. Nevis es esmu kungs pār Rakstiem un nosaku, kādiem tiem ir jābūt, bet gan Raksti ir Kungs pār mani, kura priekšā es “noceļu cepuri”. (L10)

Cilvēka loma rakstu interpretācijā tiek maksimāli samazināta. Teksts nav kritizējams, tas ir neaizskarams un jāpieņem kā dievišķs vēstījums. Šajā gadījumā teoloģijai un hermeneitikai zūd jēga, jo viss, kas ir pāri pār burtisko un tiešo teksta uztveri, kļūst cilvēcis un iedomīgs. Bībele nav jāskaidro, bet jāsaprot burtiski kā dzīves noteikumu un recepšu grāmata, kam vienkārši jāseko. Bībele ir skaidra un saprotama, un tajā nav nekādu pretrunu. Tie, kas tajā atrod pretrunas, ir subjektīvi un tendenciozi skaidrotāji. Jebkādi kritiskās Bībeles pētniecības atradumi un secinājumi ir jāatspēko un jānoraida, jo to atzīšana par patiesiem sagraus visus kristīgās ticības pamatus.⁴⁹⁵ Vienīgais veids, kā pareizi interpretēt rakstus, ir burtiskais skaidrojums. “Noliegt “mūžīgo uguni” kā soda vietu un interpretēt to savādāk/citādāk nozīmē ignorēt “vienu vienīgo veidu”, kā saprast šo līdzību.” (L10) Pat līdzībām, kuras pēc būtības ir simboliski stāsti, tiek pieprasīta viena vienīgā interpretācija, kurai jābūt saskaņā ar baznīcas dogmatiskajiem principiem. Šeit parādās pētījuma vēsturiskajā sadaļā aplūkotās tēzes motīvs, proti, vienas interpretācijas nepieciešamība iepretī stabilitāti un līdzsvaru pilnībā apdraudošajai interpretāciju daudzveidībai.

Daudzi teologi un draudžu locekļi ir apmulsuši no vēsturiski kritiskās pieejas Bībelei kā jebkuram citam literāram darbam. Tas ir populāri visu kritizēt, apšaubīt, uzsvērt mainīgumu, nepastāvību utt. Konsekventi turoties pie šādas Bībeles kritikas, cilvēkam vajadzētu palikt par vai nu nihilistu, vai nu agnostiķi, vai nu skeptiķi un atkrist no kristīgās ticības pavisam. (L10)

Ja interpretācijas ir mainīgas, tad viss ir vienīgi cilvēka rokās un tajā nav nekādas noteiktības. Interpretāciju daudzveidība atvērs durvis visatļautībai (L21), un kristietība izirs dažādu cilvēcisku attieksmju un izvēļu piedāvājumos (B7). **Tas rada draudošas krīzes iespaidu, kam drošākā atbilde ir turēšanās pie vienas, labi zināmās un tradicionālās interpretācijas.** Inspirācijas jautājums kalpo kā drošības un stabilitātes garants. Tas ir veids, kā iespējams strukturēt un sakārtot ticību, veidojot to par skaidru noteikumu sistēmu, kurā nav nekādas nenoteiktības. Ticībā jābūt tikpat skaidriem noteikumiem kā golfā vai hokejā. Pretējā gadījumā tā kļūst sentimentāla, garlaicīga un tukša (L10).

⁴⁹⁵ Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 161-162.

Vienas pareizās interpretācijas rezultāts tiek iegūts, liekot vienādības zīmi starp tekstu un Dieva gribu (L20). Tas, ko teksts saka, ir Dieva griba, kurai nav vajadzīga interpretācija. Šo Dieva gribu var mainīt vienīgi pats Dievs. Teksts kļūst par ļoti cieši noslēgtu sistēmu, kas viennozīmīgi reprezentē Dieva gribu, kuru nedrīkst mainīt vai “aizinterpretēt prom”. Tajā pašā laikā teorētiskā līmenī tiek pieļauta arī jaunu zināšanu iegūšana, bet jauno zināšanu avots var būt vienīgi pats Dievs. Šeit ir vietā diskusija par Dieva atklāsmi – vai tā ir aplūkojama tikai Svēto Rakstu slēgtās sistēmas ietvaros, vai tā ir plašāks jēdziens, kas ietver arī baznīcas un ticības tradīcijas vēsturi. Ja atklāsme ir vienīgi Svētie Raksti, tad pieļāvums, ka Dievs var mainīt savu gribu, nozīmē pieļaut, ka viņš var mainīt Svētos Rakstus (L20). Tas ir hipotētisks pieņēmums, kas praktiski nav īstenojams. Tāpēc vienas pareizās interpretācijas meklējumi kļūst absolūti nepieciešami. Lasītājs iepretī tekstam tiek nolikts šķietami vieglā pozīcijā, jo, lasot Bībeli, viņš iepazīstas ar skaidri izteiktu Dieva gribu jeb “normējošo normu” (L29). Vēl vairāk, izmantojot metodi “Bībele izskaidro pati sevi”, viņam pašam būtu jāspēj induktīvā veidā nonākt pie universālajām patiesībām, ko tā māca.⁴⁹⁶ Ja garīdznieki ticētu šādai iespējamībai, tad droši vien viņu kalpošana būtu citādāka – tiem vairs nebūtu jānodarbojas ar Bībeles stundu pasniegšanu, iesvētes mācības nodarbību vadīšanu un rakstu izskaidrošanu no kanceles. Tomēr realitātē katra konfesija seko pietiekami stingrai kārtībai, kas nosaka piederību draudzei un paredz cilvēku apmācību pareizā rakstu skaidrošanā. Līdz ar to nav iespējams runāt par Svēto Rakstu interpretāciju, kas ir brīva no cilvēku ietekmes.

Process, kas tiek aprakstīts ar vārdiem “Jēzus izskaidro rakstus” un “Bībele izskaidro pati sevi”, nevar norisināties bez cilvēka klātbūtnes ne satura skaidrošanas, ne arī satura uztveršanas līmenī. Tāpēc Bībele neizbēgami ir pakļauta cilvēka uztverei un “visaptverošai interpretāciju daudzveidībai”.⁴⁹⁷ Par to liecina gan teoloģiskās atšķirības starp dažādām kristīgajām konfesijām, gan arī teoloģiskā daudzveidība, kas novērojama vienas konfesijas ticīgo vidū. Šī daudzveidība liek šaubīties par vienas pareizās Bībeles interpretācijas iespējamību. Lai arī teorētiskā līmenī tā šķiet iespējama, praktiskā līmenī sasniegt šādu vienprātību nav iespējams. Par to liecina arī

⁴⁹⁶ Christian Smith, *The Bible Made Impossible* (Baker Publishing Group, 2011) Kindle Edition, 11.

⁴⁹⁷ *Ibid.*, 3-26.

atsevišķu garīdznieku sniegtās atbildes, kas apkopotas 7.9. tabulā. Tās aprāda Bībeles interpretācijas procesu kā pastāvīgu cilvēka dialogu ar tekstu, kuram nevar novilkt beigu robežu (L8, B1, B5, B6, A25, R16).

Katrā konfesijā ir garīdznieki, kuri uzskata, ka viena Bībeles interpretācija nav iespējama. Kristīgās tradīcijas vēsture, kur baznīca piedzīvo arvien jaunu dalīšanos, ir fakts, ar kuru nevar nerēķināties (B1). Tāpat nenoliedzama realitāte ir cilvēka mainīgums (V23) un pastāvīgā nepieciešamība pēc arvien jaunas interpretācijas (L11). Bībeles teksts pats par sevi ir ļoti daudzslāņains, tāpēc pastāv dažādas interpretāciju iespējas (L14). Par jaunas interpretācijas nepieciešamību liecina arī tas, ka Bībele satur norādījumus un likumus, kas mūsdienās ir zaudējuši aktualitāti. Jaunā interpretācija ir nepieciešama ne tikai mainīgā kultūras konteksta dēļ, bet arī jaunu modernās sabiedrības morāles un ētikas principu dēļ (B5).

7.9. tabula. Repertuāra “Viena interpretācija nav iespējama” raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Vienīgā pareizā skaidrojuma aizstāvjiem trūkst pazemības.	Mums vajadzētu saglabāt zināmu pazemību, pirms paziņojam, ka paužam to VIENU VIENĪGO PAREIZO skaidrojumu. (L8)
Cilvēka likteņa traģisms ir svarīgāka problēma nekā cīņa par pareizo Bībeles interpretāciju.	Kristīgās denominācijas kontraversālā veidā deklarē savas “sarkanās līnijas.” Bet, šādi aizraujoties ar pozicionēšanos, manuprāt, ir risks nepagūt apzināties ne cilvēciskā likteņa traģismu , ne potenciālu, ne pozitīvos izaicinājumus. (L13)
Bībele ir daudzslāņains teksts, kam nav vienas nozīmes.	Bībele kā Dieva Vārds ir ļoti daudzslāņains teksts, kuram nav tikai vienas nozīmes . Es balsotu par centrālo ideju, kas iedarbina arī citus nozīmju un refleksiju procesus. (L14)
Vienīgā pareizā interpretācija pieder Kristum.	Vienīgais veids ir Kristus skaidrojums . Cilvēku skaidrojumi atbilst viņu zināšanām un garīgajam līmenim. (L15)
Bībeles atšķirīgie skaidrojumi atspoguļo dažādu cilvēku spēju un vēlēšanos iedziļināties detaļās.	Dažādās izpratnes un skaidrojumi par to, kā tehniski norisinājās pasaules radīšana, negrauj kristietību, bet atspoguļo dažādu cilvēku spēju un vēlēšanos iedziļināties detaļās . (L9)
Interpretācija nevar būt viena, jo interpretācijas process nebeidzas.	Bībeles interpretācijai vēl nav pienācis gals , un vienas domas nomaina citas domas un vienā gadsimtā saprastais mūsu gadsimtā tiek revidēts un pārspēts. (L11)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Reformācija un kristietības vēsture apgāž uzskatu, ka Bībeli var interpretēt tikai vienā veidā.	Tāds pieņēmums nav patiess. To apgāž vēsture. Kaut vai reformācija. Un šodienas daudzās konfesijas un pieredzes. (B1)
Pareizā interpretācija nav ne viena, ne daudzas.	Abi uzskati – gan tas, ka Bībeli var skaidrot vienā veidā, domājot – manā veidā, gan tas, ka daudzos veidos, – ir galējības. Abos veidos pastāv iespēja manipulēt teksta saturu sev vēlamajā virzienā. (B4)
Mainīgo sabiedrību nevar pakļaut nemainīgam tekstam.	Ir teksti, kurus grūti ielikt šodienas dzīves aprisēs, jo šodienas sabiedrība ir mainījusies , dzīvo pēc citiem morāles, ētikas un vērtību principiem. (B5)
Bībeles interpretācijas process nekad nebeidzas.	Cilvēks, kurš apgalvo, ka visu ir sapratis un ka viņa skaidrojums ir pats pareizākais, patiesībā neko vēl nav sapratis. [...] mums būs vajadzīga visa dzīve, lai nonāktu pie šī pareizā. (B6)
Jebkurš skaidrojums ir kļūdīgā cilvēka skaidrojums.	Zinot to, ka neviens cilvēks nav nekļūdīgs, tad arī nebūs viens veids, kā Bībeli pilnīgi pareizi paskaidrot un interpretēt. (A25)
Laikam ejot, cilvēka domas mainās.	Es pats savā dzīvē jūtu, ka manas domas ar laiku mainās. (V23)
Ir tikai viena pareizā interpretācija, bet, vai tā vienmēr ir precīzi atrasta, to neviens nevar pateikt.	Tā ir, bet mēs to pareizo veidu nezinām. Mēs zinām visu pētīšanas metodiku, tomēr neviens nevar pateikt, ka viņš ir precīzi sapratis , ko Dievs ir gribējis pateikt. (R16)

Tomēr šķiet, ka ne visi mācītāji, kas apšauba vienas pareizās interpretācijas pastāvēšanu, ir gatavi teikt, ka šāds viens vienīgais pareizais interpretācijas veids nav kādreiz sasniedzams (L15, R16). Protī, vienīgā pareizā rakstu interpretācija nav pieejama cilvēkam, bet ir zināma vienīgi pašam Dievam, Jēzum Kristum, bet cilvēks atrodas pastāvīgos tās meklējumos (B6). No vienas puses, tiek atzīts, ka Rakstu atšķirīgās interpretācijas iemesli ir cilvēka nepilnīgā izpratne (A25), cilvēka mainīgā pieredze (V23) un cilvēka iedomība (L8), un tas liek domāt, ka intervētie nav gatavi atklāti piedēvēt sev vai kādam citam vienīgās pareizās interpretācijas zināšanu. Tomēr no otras puses, mācītāji arī neizslēdz iespēju, ka vienīgā pareizā interpretācija pastāv vismaz teorētiskā līmenī (R16). Šeit veidojas neatrisināma pretruna starp praktiski novērojamo un teorētiski vēlamo rezultātu. Lai arī Raksti ir kristīgās ticības pamats, tomēr to skaidrošanas daudzveidība dažādās tradīcijās ir nenoliedzami atšķirīga. Neviens no mācītājiem savās atbildēs nerunā par to, ka šī interpretāciju daudzveidība ir kaut kādā mērā mulsinoša vai ticību atņemoša. Tas nozīmē, ka katrs savas konfesionālās interpretācijas robežās jūtas pietiekami ērti.

Ir jāatzīst, ka mācītāji, kuri norāda uz vienas pareizās interpretācijas neiespējamību, savos viedokļos joprojām ir diezgan atšķirīgi. Atbildēs ir saklausāma ticība, ka kaut kur ārpus konkrētiem cilvēkiem kāda vienīgā pareizā interpretācija pastāv. Tikai cilvēciskā nepilnīguma dēļ tā nav mums pieejama. Vien daži mācītāji savās atbildēs runā par pastāvīgi mainīgu Rakstu interpretācijas procesu kā neizbēgamu un pašu par sevi pilnībā apmierinošu rezultātu (L11). Nav iespējama viena absolūti pareizā un pēdējā analizē galējā interpretācija ne tagad, ne kaut kad nākotnē. Rakstu interpretācijas process vienmēr notiek kādas tradīcijas ietvaros. Kā norāda hermeneitikas nozares pārstāvji, nav iespējama absolūti neitrāla interpretācija. Jebkura interpretācija ir vēstures, kultūras, valodas un arī tradīcijas ietekmēta. Rakstu forma neizbēgami ved pie Bībeles lasīšanas daudzveidīgas uztveres, kurā vienotību iespējams noturēt, lasot to baznīcas interpretācijas tradīcijas ietvaros. Tā ir ļoti svarīga hermeneitikas atziņa, ka nav iespējams lasīt Bībeli bez kādas baznīcas ietekmes. Raksti ir tikai autoritāte, kuru interpretāciju nosaka baznīca kā lasītāju kopiena. Jebkura tradīcija, kurai piederam, mūs savieno ar pagātni jēgpilnā veidā. Tradīcija ir tā, kas piešķir vēsturiskiem notikumiem nozīmi mūsu dzīvē.⁴⁹⁸ Tas nozīmē, ka, lai cik augsts būtu mūsu skatījums uz Rakstiem, tie tik un tā atšķirīgās tradīcijās tiks interpretēti atšķirīgi.

No iegūtajām atbildēm var secināt, ka garīdznieki apzinās un atzīst jebkuras ticības tradīcijas ietekmi uz Rakstu skaidrošanu. Katrai tradīcijai ir sava Rakstu interpretācijas vēsture un savi cilvēka pieredzes skaidrojumi, kas kādā brīdī ir konkrēto cilvēku (arī intervēto mācītāju) uzrunājusi. Daļa garīdznieku savu tradīciju pat uzskata par pietiekami objektīvu un tās piedāvāto interpretāciju – par pietiekami pilnīgu: “Mūsu Baznīcā (luterāņu) ir pieņemts Sv. Rakstus skaidrot ar Sv. Rakstiem.” (L29) “Šis princips ir instruments, ar kuru var nonākt pie vienas un vienotas izpratnes.” (L20) Tātad šeit ir metode, kas izslēdz iespēju kļūdīties cilvēciskās interpretācijas dēļ. Rakstus skaidro nevis cilvēks, bet paši Raksti. Cilvēks šajā procesā šķietami nav noteicošais. Nozīme ir tikai tam, ko saka teksts, un nevis tam, kā šis teksts skan mūsdienu uzskatu un kultūras kontekstā. Priekšplānā ir Rakstu burtiskā autoritāte, un lasītāju interesē tas, kas ir “aiz teksta”, un nevis tas, kas ir “teksta priekšā”.⁴⁹⁹ Tas nozīmē, ka vēsturei, laikmetam un kultūrai ir sekundāra nozīme. Teksts ir iekšēji slēgta un pabeigta sistēma, kurai ir nepieciešama pareiza atslēga.

⁴⁹⁸ Michael Coors, “Theologische Texttheorie. Theologische Erkundungen zur Textualität der Heiligen Schrift”, *Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 2009, 51/4, 402. Skatīt arī Jens Zimmermann, *Hermeneutics: A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2015), 1-19.

⁴⁹⁹ Paul Ballard, “The Use of Scripture” in *The Wiley-Blackwell Companion to Practical Theology*, First Edition. Edited by Bonnie J. Miller-McLemore. (Blackwell Publishing Ltd. 2012), 164.

Visdrošākais veids ir par atslēgu izmantot pašus Rakstus, jo tādā veidā interpretācijā tiek samazināts cilvēciskais faktors.

Kā liecina mūsdienu hermeneitikas zinātne, šāda pieeja ved pie samērā radikāliem secinājumiem, jo ticība tekstam, kurš tiek saņemts un arī skaidrots bez jebkādas cilvēciskās ietekmes uz teksta nozīmi, raksturo fundamentālismu.⁵⁰⁰ Pētnieki uzdod ļoti pamatotu jautājumu – ja tiešām Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga un ja tiešām tā ir pilnīga Dieva grības atklāsme, tad kāpēc tās interpretācijas jautājumos mēs praksē nenovērojam loģiski izrietošu vienprātību?⁵⁰¹ Kāpēc ir tā, ka pat vienā konfesijā divi mācītāji var sniegt atšķirīgas atbildes? Viens domā, ka līdzības ir jāskaidro “vienā vienīgā veidā” (L10), bet cits, ka “līdzības un metaforas atstāj vietu dažādām interpretācijām” (L14). Cilvēks labākās interpretācijas meklējumos pavada visu dzīvi (B6). Šiem meklējumiem jānotiek ar lūgšanām, Svētā Gara vadībā un draudzes ietvaros (B4). Neviena tradīcija nevar pretendēt uz absolūto patiesību (L11, A25). Lai arī paša garīdznieka pieredzē viņa izvēlētā tradīcija šobrīd sniedz labākās iespējamās atbildes uz kristīgās ticības jautājumiem, tomēr tas nenozīmē, ka šai ticībai viņš ir piešķīris absolūtās patiesības statusu. Esam spiesti atzīt, ka reālā pieredze liecina, ka Bībeles teksts pieļauj interpretāciju daudzveidību un nepastāv kaut kāda viena dievišķā teoloģija, bet gan teoloģiju dažādība.⁵⁰²

No interviju analīzes var secināt, ka Latvijas garīdzniekiem jautājumā par Bībeles interpretāciju ir pat diametrāli pretēji viedokļi. Ja luterāņu, Vasarsvētku un adventistu garīdznieku vidū ir atrodami vienlīdz spēcīgi viedokļi gan par labu vienai pareizajai Bībeles interpretācijai, gan arī interpretāciju daudzveidībai, tad baptistu garīdznieku vidū pārliecinošāk ir pārstāvēts viedoklis, ka viena interpretācija praktiski nav sasniedzama. Izskatās, ka ticība Rakstiem, kas ir nemaldīgi un nekļūdīgi Dieva inspirēti, galu galā ir jāuzskata par vairāk teorētisku paziņojumu, jo praktiskajā līmenī tiek atzīts, ka viena interpretācija nav sasniedzama. Vēlamais rezultāts neatbilst reālajam. Līdzās teorijai par to, ka “Rakstus izskaidro Kristus” un “Raksti jāskaidro ar Rakstiem”, daži mācītāji mēģina iezīmēt Bībeles interpretācijas praktiskos rezultātus:

Ja interpretētais vārds nes labus augļus, kas tajos klausās. Ja tas izraisa pašātvības ticību Dievam, kas izpaužas aktīvā mīlestībā, izmaina cilvēku raksturus un dzīves, piedzīvo jauna veida brīvības, kur tiek salauztas atkarību važas. (B4)

⁵⁰⁰ Zimmermann, *Hermeneutics*, 73.

⁵⁰¹ Christian Smith, *The Bible Made Impossible*, 39.

⁵⁰² Christian Smith, *The Bible Made Impossible*, 53.

Kā redzams, pareizas interpretācijas rezultātam nemaz nav jābūt doktrināri teoloģiski šķeļošam, bet gan vairāk praktiskajā teoloģijā un pieredzē virzītam. Ja cilvēks ir kļūdīgs, tad arī jebkura interpretācija ietver kaut kādas kļūdas un nepilnības (A25, B6). No teoloģiskā diskursa viedokļa, tā ir ļoti svarīga atziņa, jo atver dialoga iespējas starp dažādām interpretācijām. Šeit mācītāji lietoja tādu argumentu kā pazemības nepieciešamība, skaidrojot Rakstus un paužot savu pārliecību citiem (L8). Tāpat tika norādīts, ka pareizās interpretācijas meklējumi var atraut kristiešus no reālās pasaules vajadzībām, padarot cilvēkus nespējīgus ieklausīties citu vajadzībās (L13). Liekot uzsvāru uz kādu centrālo ideju, konfesionālās un interpretāciju atšķirības teorētiski izskatās pārvaramas (L12, L14, B3).

Tomēr realitātē interpretācijas jautājums kļūst ļoti svarīgs, jo no Rakstu verbālās inspirācijas izriet problēma, vai esam pareizi sapratuši to, ko skaidri saka Dievs. Tas kļūst par cilvēka uztveres jautājumu (L10). Jo vairāk piekrītam verbālai inspirācijai, jo lielāka spriedze veidojas starp to, ko saucam par skaidru un saprotamu Dieva gribu, un to, kā to saprotam kontekstā ar šodienas zināšanām vēsturē, socioloģijā un antropoloģijā. Veidojas paradoksāla situācija, kad garīdznieku viedokļi par to, kā Raksti būtu jālasa un jāskaidro, ir ļoti līdzīgi, tomēr sasniegt vienprātību nav iespējams; un nevienam nav tiesību apgalvot, ka viņš ir pilnībā sapratis visus Svētos Rakstus.

Šajā brīdī ļoti nepieciešams ir nākamais jautājums, kas palīdz saprast, cik lielā mērā mācītāji ir gatavi saglabāt atvērtību pret dažādām interpretācijām pavisam konkrētos jautājumos par sievietēm kā mācītājiem un viendzimuma cilvēku attiecībām.

7.5. Interpretatīvā repertuāra “Bībeles interpretācija nav maināma” analīze

Ja Bībele ir verbāli inspirēta, tad viss, kas tajā rakstīts, ir jālasa burtiski un jāsaprot kā Dieva nemainīgā griba. Kurts Štrasners (*Kurt Strassner*) uzskata, ka burtiskā Bībeles interpretācija un ticība burtiskam radīšanas stāstam sargā četrus būtiskus kristīgās ticības stūrakmeņus: cilvēka godu, Dieva varu, atšķirību starp vīrieti un sievieti un pienākumu pret Dievu un līdzcilvēku.⁵⁰³ Kā redzams, viens no uzsvāriem ir dzimumu lomu nošķiršana, kas pēdējā analīzē nonāk pie jautājuma par LGBT tiesību noraidīšanu un sieviešu kalpošanas baznīcā ierobežošanu.

⁵⁰³ Kurt Strassner, *Opening Up Genesis* (Leominster: Day One Publications, 2009), 24-25. Citēts Frazer, 182.

Jautājumi par sieviešu ordināciju un viendzimuma pāru attiecībām ir Latvijas sabiedrībā un arī kristiešu vidē pietiekami plaši diskutēti. Atkarībā no tā, cik lielā mērā pieļaujam laikmeta, kultūras un cilvēka zināšanu ietekmi uz Bībeles saturu, mūsu viedoklis noteiktos jautājumos šodien būs citādāks nekā Bībeles sarakstīšanas laikā.

7.5.1. Jautājums par sieviešu ordināciju

No septiņām tradicionālajām konfesijām Latvijā tikai metodistu baznīca pieļauj sieviešu ordināciju garīdznieka amatā. Sievietes var saņemt ordināciju arī anglikāņu baznīcā un luteriskajā baznīcā pasaulē (LELBP). Cita aina ir ar lielajām baznīcām. Latvijas luteriskā baznīca kā lielākā protestantiskā konfesija mūsu valstī samērā nesen atšķirībā no citām Eiropas luterāņu baznīcām ir atteikusies no sieviešu ordinācijas.⁵⁰⁴ Arī baptistu, adventistu, Vasarsvētku un reformātu baznīcās sievietes, lai arī var kalpot, tomēr pilnu ordināciju saņemt nevar. Iemesls tam ir Rakstu interpretācija, jo Bībelē atrodams ļoti tiešs aizliegums sievietēm kristīgajā kopienā runāt un mācīt.⁵⁰⁵ Ja šie teksti ir verbāli inspirēti, tad tie ir jāinterpretē kā Dieva griba visos laikos.

7.10. tabulā apkopots repertuārs, kas norāda uz Bībeles nostāju pret sieviešu ordināciju.

7.10. tabula. Repertuāra “Bībeles interpretācija sieviešu ordinācijas jautājumā nav maināma” raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Dievs par mācītājiem aicina vienīgi vīriešus.	Kristus bija vīrietis, par 12 apustuļiem tika izraudzīti tikai vīrieši. Kristus ķermenis ir liecība, izvēlētie apustuļi ir liecība , tā skaidri norāda uz Dieva gribu. (L12)
Sieviešu laišana kancelē ir sākums Baznīcas degradācijai.	Var taču pienākt laiks, ka interpretācija par sievietēm mācītājam NOMAINĪSIES pret kādu citu interpretāciju, piemēram, dresētus suņus arī varētu laist kancelē . (L10)

⁵⁰⁴ Annija Petrova, “Latvijas luteriskā baznīca aizliedz sievietēm kļūt par mācītājam”, (2016), <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/latvijas-luteriska-baznica-aizliedz-sievietem-klut-par-macitajam.a186057/> (skatīts 20.04.2021).

⁵⁰⁵ “Sievai lai draudzes sapulcēs cieš klusu, kā tas parasts visās ticīgo draudzēs; jo tām nav atļauts runāt, bet jābūt paklausīgām, kā arī bauslība nosaka. Bet, ja tās grib ko zināt, lai prasa mājās saviem vīriem; jo sievai ir par kaunu runāt draudzes sapulcē.” (1Kor 14:34, 35) “Sievai lai klusībā mācās visā padevībā; taču mācīt es sievai nepieļauju, nedz valdīt pār vīru, bet viņai jāturas klusībā. Jo Ādams ir pirmais radīts, pēc tam Ieva. Un Ādams netika pievilts, bet sieva tika pievilta un krita pārkāpumā.” (1Tim 2:11, 12)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Sievietes vēlēšanās būt mācītājai liecina par sava bioloģiskā dzimuma funkciju neizpratni.	Sieviešu ordinācija, no vienas puses, ir sieviešu cīņas par savām tiesībām rezultāts, no otras [pusēs], saistīta ar bioloģiskā dzimuma relativizāciju mūsdienu sabiedrībā. (L14)
Bībeles paraugi sievietes lomai sabiedrībā ir normatīvi arī šodien.	[...] es nedomāju tādās kategorijās, ka sieviete būtu mazāk spējīga nekā vīrietis, bet ka tas ir aplami, jo tiek nojaukti Bībelē dotie paraugi un arhetipi . (L14)
Radīšanas stāsts, grēkā krišanas stāsts un Pāvila izteikumi liecina par sievietes nepiemērotību garīgajam amatam draudzē.	Taču attiecībā uz garīgo amatu draudzē ir specifiski noteikts gan radīšanas kārtībā, gan grēkā krišanas stāstā, gan arī Pāvila, gan Pētera izteikumos – sievām klusēt, paklausīt. Ādams pirmais . (L21)
Sievietes var būt mācītājas, bet tas nav viņām piemērots darbs, jo ir “netīrs”.	Sievietēm tik netīru darbu nenovēlu, bet viņas to paveikt var . Sievietēm uzticēts svarīgākais – Dieva bērnu radīšana un audzināšana. (L15)
Baznīca vēsturiski neordinēja sievietes un ar to pietiek, lai to nedarītu šodien.	Ja baznīcai vēsturiski arī vēlāk nekad nav bijušas sievietes kā draudzes vadītājas (mācītājas), un arī šobrīd katoļu baznīcā un pareizticīgo baznīcā nav, tad ar to arī pilnībā pietiek, lai šodien neko nemainītu . (L19)
Dzimumu līdztiesībai ir Dieva gribas noteikta robeža – sieviete nedrīkst būt mācītāja.	Dzimumu līdztiesības jautājums vēsturiski ir attīstījies, ļaujot sievietēm piedalīties vēlēšanās, darīt lietas, ko agrāk nevarēja, un tas ir labi, tomēr Svētie Raksti ir nofiksējuši robežu, kuru pārkāpt arī šodien nav vajadzīgs, – sievietei nav jābūt mācītājai, un tā ir Dieva griba . (L19)
Cilvēciski altāra priekšā var stāvēt pat sunīši, bet tas, ka tur nevar būt sievietes, ir Dieva griba, ne cilvēku.	Ne tikai sievietes, arī sunīši ir ļoti uzticami , var nosargāt altāri, ka neviens kaķis tur neielīdīs iekšā. No praktiskā viedokļa pie altāra stāvēt var jebkurš, bet izšķirošais ir grēku piedošana. Šo funkciju Kristus uztic apustuļiem un par apustuļu dzimumu mums nav nekādas šaubas . (L19)
Sievietes iestādīts sakraments nav sakraments, un tāpēc ticīgais var zaudēt debesis.	Un šīs problēmas nav teorētiskas dabas, jo dzīviem cilvēkiem tas var laupīt iespēju nokļūt Debēsīs. Piemēram, kad sakramenti (sakramentālās Baznīcās) vairs nav derīgi (jo sievietes priesterienes iestādīts sakraments nav sakraments). (L29)
Noraidījums sievietēm kļūt par mācītājām sargā draudzi no grēka.	Var jau nepaklausīt, bet tad ir jāreķinās ar sekām – tiks izjaukta Dieva ieliktā kārtība jeb attiecīgās ētikas protonormas, kas sabojās draudzi un dos vietu grēkam un iespēju velnam ietekmēt draudzi . (B2)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Nedrīkst pieļaut sieviešu dominanci.	Biežāk šajās kontraversijās dominē vēlme būt amatā, nevis kalpošanā. [...] Sieviete var sludināt, bet ne dominēt. (B4)
Šajā jautājumā bibliskais norādījums stāv pāri kultūras maiņai.	Sieviete kā mācītāja nav kultūras noteikts jautājums un nav pārskatāma interpretācija. Sieviešu kalpošana notiek, tomēr tas nav pareizi, ka vīrieši tiek nolikti pie vietas. (R16)

Kā redzams, sieviešu ordinācijas jautājumā garīdznieku viedoklis ir diezgan kategorisks un argumentācijas stratēģija atsevišķos gadījumos pat ir pretējo dzimumu pazemojoša. Divi luterāņu garīdznieki savos izteikumos izmanto salīdzinājumu, ka nav atšķirības, vai pie altāra runā sieviete vai rej suns (L10, L19). Iespējams, tā ir atziņa, kas paņemta no kāda diskursa luterāņu garīdznieku vidū par sieviešu ordinācijas jautājumu. Cilvēka vienādošana ar dzīvnieku baznīcas vidē un tam iepretī mācītāja vīrieša lomas izcelšana raisa pārdomas par elementārām kristīgās ētikas normām, kurā nebūtu jānotiek cilvēka emocionālai pazemošanai. Latvijā ir konfesijas, kurās par garīdzniekiem kalpo sievietes, arī luterāņu konfesijā, un tas nozīmē, ka šie apzīmējumi tiek veltīti kolēģiem pašu zemē. Lieki piebilst, ka tā ir šo cilvēku pazemošana un viņu darba noniecināšana. Ne mazāk pazemojošs sievietei garīdzniecei ir apgalvojums, ka “sievietes priesterienes iestādīts sakraments nav sakraments” un ka sieviete, kas kalpo kā garīdznieks ar sakramentu, nevis piepilda savu aicinājumu Dieva priekšā, patiesībā vada cilvēkus pazušānā (L29). Šķiet, ka tik radikāli paziņojumi liecina nevis par vienkārši konservatīvu nostāju, bet izteiktu fundamentālismu Rakstu interpretācijā.

Savdabīga ir argumentācija, kas atsaucas uz Kristus un viņa izredzēto apustuļu dzimumu, kas it kā pierāda Dieva izvēli par labu vīriešiem (L12, L19). Arī šī argumentācija izriet no verbālās inspirācijas paradigmas, proti, laikmetam un kultūrvidei nav nekādas nozīmes, un tā, kā lietas tika risinātas 1. gadsimtā, tās tieši tāpat ir jārisina arī 21. gadsimtā. Lai arī luteriskajā teoloģijā apustuļu roku uzlikšanas sukcesija netiek atzīta, tomēr šī interpretācija rada sajūtu, ka ir jānotiek kaut kādai apustuliskā dzimuma sukcesijai.

Atsevišķi garīdznieki norāda uz Bībeli kā pozitīvu piemēru vīrieša pārākumam pār sievieti: “Dieva pavēle sievietei vienmēr ir palikt pakļautībā vīrietim” (B2), “Ādams pirmais” tika radīts (L21), “sieviete ir *ezer* (palīgs) vīrietim” (R16), kā arī bažas par šo “Bībeles paraugu un arhetipu

nojaukšanu” (L14). Jautājums, kas ir jārisina mūsdienu teoloģijā, ir – vai šie senie dzimumu lomu modeļi ir joprojām atdarināmi mūsdienu sabiedrībā? Neviens mūsdienu teologs neapšaubīs dzimuma atšķirības senajā pasaulē, kas bija izteikti patriarhāla. Bībeles laikmetā sievietes tika uzskatītas par otrās šķiras cilvēkiem, no kurām bija jāvairās un jāuzmanās. Tomēr vidē, kurā bieži izskanēja mācības par sievietes postošo ietekmi, Jēzus tās atainoja kā atdarināšanas vērtu piemēru.⁵⁰⁶ Jēzus centās šīs dzimuma diskriminācijas lomas mainīt, runājot ar sievietēm, tās dziedinot un norādot saviem mācekļiem uz to patieso ticību. Šīs senās kultūrvides neievērošana mūsdienu cilvēku vedina domāt par sievietēm līdzīgi kā Bībeles laikos. Sieviete tiek uzlūkota kā grēcīgāka un baznīcai bīstamāka nekā vīrietis. Sieviete tika radīta otrā, bet krita grēkā pirmā (L21). To iecelšana mācītāja amatā “sabojās draudzi un dos vietu grēkam, un iespēju velnam ietekmēt draudzi” (B2). No pētniecības viedokļa, tie ir tipiski fundamentālisma argumenti. Fundamentālisms paliek uzticīgs Bībeles tekstam arī jautājumos par sievietes lomu draudzē. Pāvila izteicieni par sievietēm joprojām ir autoritatīvi un aktuāli. Ja attiecībā uz galvas apsega valkāšanu evaņģelikāļu teoloģijā ir vispārēja vienprātība, ka tas ir kultūrā pamatots norādījums, kas mūsdienās nav aktuāls, tad argumentācija pret sievietēm mācītājām mūsdienās joprojām sakņojas senajos aizspriedumos, ka sievietes, kas māca, palielina pievilšanas iespējas, jo vispirms pievilta tika Ieva, tikai pēc tam Ādams.⁵⁰⁷

Garīdznieki atzīst, ka jautājums par sieviešu ordināciju “ir sieviešu cīņas par savām tiesībām rezultāts”, kas acīmredzot nav nekas slikts, tomēr tam ir saistība “ar bioloģiskā dzimuma relativizāciju mūsdienu sabiedrībā” (L14). Šajā dzimumu lomu vienlīdzībā mācītājs saskata apdraudējumu. Cits garīdznieks norāda uz sievietes galveno uzdevumu – “Dieva bērnu radīšanu un audzināšanu” (L15). Šie argumenti atbilst klasiskai 19. gadsimta viktoriāņu laikmeta izpratnei par sievietes lomu sabiedrībā, kad sievietes tika uzskatītas par mentāli un emocionāli pārāk trauslām. Tām bija jādzīvo saskaņā ar četriem tikumiem: dievbijība, šķīstība, padevība un saimnieciskums.⁵⁰⁸ Šos principus pārkāpjot, rodas bažas, ka sievietes varētu sākt dominēt (B4).

Šajos argumentos izskan bažas par pastāvošās pasaules kārtības sabrukšanu, ja sievietēm piešķirs tādu pašu lomu kā vīriešiem. Mūsdienu reformētās teoloģijas pārstāvji Dž. Pipers

⁵⁰⁶ Gilbert Bilezikian, *Beyond Sex Roles: What the Bible Says about a Woman's Place in Church and Family*, 3rd ed. (Grand Rapids, MI: Baker Academics, 2006), 63.

⁵⁰⁷ Harriet A. Harris, *Fundamentalism and Evangelicals* (Oxford University Press, 1998), 312.

⁵⁰⁸ N. Johnson, *Gender and Rhetorical Space in American Life 1866-1910* (Carbondale: Southern Illinois University Press, 2002), 4-5.

(J. Piper) un V. Grudems (W. Grudem) šīs bažas izsaka dzimtes jautājumiem īpaši veltītās grāmatās. Viņuprāt, mazākais, kas var notikt, ir apjukums, kad “vīrieši un sievietes vairs nesapratīs, kādas ir viņu lomas,”⁵⁰⁹ bet vēl lielāku trauksmi rada bažas par “visa, kas ir unikāli vīrišķīgs, noliegumu”.⁵¹⁰ Tas izklausās pēc cīņas ar iedomātu ienaidnieku, modelējot šķietamas sieviešu dominances sekas un izrādot pārspīlētas bažas, ka “vīrieši tiek nolikti pie vietas” (R16). Lai gan patiesībā tā ir verbāli inspirētā tekstā balstīta atteikšanās atzīt, ka realitātē ir noticis tieši pretējais un šāda netaisnība jau sen notiek pret sievietēm.

Kā norāda pētnieki, fundamentālismam raksturīgais antifeminisms visbiežāk parādās kā aizstāvēšanās un tiekšanās pēc kārtības uzturēšanas.⁵¹¹ Pārlicība par verbāli inspirēto Bībeles vēsti rada patiesi nopietnas rūpes par modernā laikmeta pasaules kārtības saglabāšanu saskaņā ar Rakstiem. Bībeles autoritāte iemieso Dieva nemainīgo gribu pasaulē – tās neievērošana beigsies ar katastrofu. Tāpēc verbālās inspirācijas aizstāvji feminisma teoloģijā neieklausās pēc būtības, jo saklausa tajā klaju uzbrukumu Svēto Rakstu autoritātei.⁵¹² Sieviešu ordinācijas nolieguma pamatā ir sajūta, ka, ejot šo ceļu, pasaule sairs bezprincipu relatīvismā:

Varbūt labāk ieklausīties suņu skaņās, nevis cilvēkā, kuram viss ir mainīgs, nepastāvīgs, nezināms, apšaubāms, neskaidrs un kritizējams, vai arī klausīties no kanceles komunistu marksistu lozungus par brālību, vienlīdzību, mieru, toleranci, mīlestību utt. (L10)

Aplūkojamās problēmas radītās teoloģiskās krīzes saknē ir cilvēka pašapziņas krīze, kas, it kā neko ļaunu nedomādams, pretējā dzimuma pārstāvi garīdznieka amatā nostāda vienā līmenī ar dzīvnieku. Cilvēka mainīgums tiek saprasts kā trūkums iepretī dzīvnieku uzvedības nemainīgumam. Nemitīgā izziņas procesa dēļ cilvēka mainīgā apziņa tiek vērtēta zemāk par dzīvnieka dabai raksturīgo nemainīgumu. Tas izriet no verbāli inspirētās Bībeles nemainīgās interpretācijas. Izjūtot šo modernās pasaules spiedienu, ir nepieciešamība tam pretoties. Mainīgajam pretī jāliek nemainīgais un mūžīgais. Viena no argumentācijas stratēģijām ir norobežošanās. Atteikšanās pieņemt modernās pasaules citādību un izvēlēšanās palikt senajā – pirms apgaismības laikmeta – domāšanā:

⁵⁰⁹ J. Piper, W. Grudem, *Recovering Biblical Manhood and Womanhood. A Response to Evangelical Feminism* (Wheaton, Illinois: Crossway Books, 1991), 10.

⁵¹⁰ Wayne Grudem, *Evangelical Feminism: A New Path to Liberalism?* (Wheaton, Illinois: Crossway Books, 2006), 223-225.

⁵¹¹ Margaret Lambert Bendroth, *Fundamentalism and Gender, 1875 to the Present* (New Haven, 1993), 32.

⁵¹² Grudem, 261.

Jautājumā par sievietēm mācītājām vai homoseksualitāti Svētajos Rakstos ir izteikta skaidra nostāja, un teoloģiskā diskusija par šiem jautājumiem nav radusies bibliskā ietvarā, bet ir saistīta ar spiedienu no ārpuses jeb laikmetīgu idejisku strāvojumu ietekmi, kuru izcelsme nav saistīta ar kristīgo draudzi. (L20)

Pārliecība par nepieciešamību interpretēt Bībeli burtiski un lasīt to kā Dieva gribu visos laikos veicina apzinātu atteikšanos ieklausīties un iedziļināties modernā laikmeta izgaismotajā problemātikā. Baznīca tiek nošķirta no sabiedrības un dzīvo savu dzīvi. Kopienas uzdevums ir pasargāt to no laicīgās ietekmes un dzīvot drošībā saskaņā ar Dieva noteikto kārtību. Tomēr ne visi garīdznieki šai argumentācijas stratēģijai piekrīt. Atbildēs redzams arī sieviešu ordinācijai labvēlīgs skatījums, kas apkopots 7.11. tabulā.

7.11. tabula. Repertuāra “Bībeles interpretācija sieviešu ordinācijas jautājumā ir jāmaina” raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Jautājums par sievietēm kā mācītājām joprojām ir diskutējams.	Par “sievietēm mācītājām” var diskutēt, ko tieši Pāvils ir sacījis un kāpēc viņa tekstos ir gan presbiteri, gan presbiteres. (L8)
Mūsdienu zināšanas par cilvēku noraida jebkādu diskrimināciju pēc dzimuma.	Jautājums, vai sievietes var būt mācītājas, ir pagājušā gadsimta jautājums , līdzīgs kā – vai sievietes var vadīt auto. Pieredze un zināšanas par cilvēku norāda, jā, var. (L11)
Ordinācija nepiešķir cilvēkam kādas spējas vai prasmes.	Šī gadsimta jautājums ir, kāpēc vispār mēs iedomājamies, ka ordinācija pati par sevi ir kaut kas, kas piešķir cilvēkam kādas kompetences un prasmes? (L11)
Dieva griba nav atrauta no cilvēces vēstures konteksta, kas ir mainīgs.	Dieva griba acīmredzot ir universāla – nemainīga konkrētā laikā un telpā, bet pieļauju, ka visā cilvēces vēstures gaitā tā ir jāsaprot kontekstā. (B1)
Pieredze rāda, ka dažreiz sievietes ir labākas mācītājas nekā vīrieši.	Esmu piedzīvojis, ka dažāda laba sieviete ļoti svētīgi kalpo kā mācītāja un par dažiem vīriešiem mācītājiem vienkārši ir kauns. (B5)
Liegums sievietēm būt mācītājām ir kultūrvēsturisks jautājums, kas šodien izskatās citādāk.	Mēs nedrīkstam ignorēt kultūrvēsturisko kontekstu un laikmetu , kurā tas ir sarakstīts. (B6)
Dieva gribas formulējums ir saistīts ar indivīdu, kurš par to reflektē.	[...] individuālā izpratne par “Dieva gribu”, lasot Bībeli, kuru veido indivīda pašreizējā izpratne par to, izglītības līmenis, informētības līmenis, kultūrvide, apkārtējās sabiedrības spiediens, audzināšana, intelekts, garīgā veselība un tamlīdzīgi. (A26)
Sievietes ir līdzvērtīgas, subordināciju ierosināja tradīcija.	Tradīcija nosaka tās otršķirīgo lomu. Savukārt, Bībele sievieti nostāda līdzvērtīgu vīrietim. (A28)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Sievietes kā mācītājas jautājums ir jāvērtē pēc augļiem.	[...] ja Dievs ir aicinājis, tad neatkarīgi, vai aicinātais ir sieviete vai vīrietis, sludinātais Vārds ir spēcīgs, kam seko labi augļi. No augļiem mēs pazīstam, kas ir sēts. (V17)
Atļauja sievietēm pravietot ir pārāka nekā mācītājas pienākums.	Pāvils saka, ka sieviete var arī pravietot un tas ir pārāks pienākums nekā mācīt. (V22)
Šajā jautājumā bieži vadāmies pēc personiskajām sajūtām.	Esmu par to, ka to nevajag darīt sievietēm, bet, ja Dievs aicina, tad nevajag stāties pretī. (V23)

Argumentācijā par labu sieviešu ordinācijai vispirms vērojama reakcija pret uzdotajā jautājumā iekļauto loģiku, ka Bībelē atrodama skaidra Dieva griba. Dieva gribas izpratne nav universāls ārpus cilvēka uztveres esošs jēdziens. Tas ir koncepts, kas ir atkarīgs no mūsdienu teoloģijas, filozofijas un socioloģijas rezultātiem. “Kristū Dieva mīlestība ir kļuvusi redzama, un tā ir mīlestība, kas tiecas iekļaut visus un izdzēst robežu starp mēs un viņi.” (L11) Tāpat to, kas konkrētā brīdī tiek saukts par Dieva gribu, bieži vien nosaka katra cilvēka “izglītības līmenis, informētības līmenis, kultūrvide, apkārtējās sabiedrības spiediens, audzināšana, intelekts, garīgā veselība”. Lai to ilustrētu, mācītājs min Bībeles piemērus, kuros sava laika kontekstā tika īstenota Dieva griba: “Sabata pārkāpējs ir jānomētā ar akmeņiem, laulības pārkāpēji ir jānomētā ar akmeņiem, sievietēm dievkalpojumos ir jāvalkā lakatiņi un jāstāv klusu, bet moābiešus nekad neuzņemt Dieva draudzē.” (A26) Šeit, protams, veidojas teoloģiska diskusija, jo, piemēram, reformētās ticības garīdznieks uzskata, ka “sieviete kā mācītāja nav kultūras noteikts jautājums un nav pārskatāma interpretācija” (R16). Tas ir jautājums par to, vai dzimuma fiziskās vai psiho-emocionālās atšķirības var būt par iemeslu vispārējam aizliegumam sievietei veikt mācītājas kalpošanu? Vai lēmums par kāda derīgumu vai nederīgumu mācītāja amatam nav balstāms pavisam citos kritērijos? Vai šodien joprojām ir jāvadās pēc 19. gadsimta viktoriāņu laikmeta uzskatiem par dzimuma lomu sabiedrībā? Vai ir pamats trauksmei, ka 19. un 20. gadsimta feminisma viļņi izgaismo nopietnas problēmas mūsdienu sabiedrības veselībā? Vasarsvētku garīdznieks norāda uz šo feminisma viļņu taustāmajām sekām: “Reāli Lutera Akadēmijā un LU Teoloģijas fakultātē sievietes jau māca. Tāpēc tā ir liekulība, ja saka, ka tā jau nav baznīca.”

(V22)⁵¹³ 21. gadsimtā joprojām liegt sievietēm pilnu kalpošanu baznīcā nozīmē neņemt vērā reālo situāciju, ka sievietes daudz aktīvāk iesaistās gan teoloģijas studijās, gan baznīcas kalpošanā.

Arguments, kas liedz sievietēm veikt tieši altāra kalpošanu un konsekret Vakarēdienu, rada jautājumu par ordinācijas būtību. Mūsdienu diskursos arvien biežāk izskan jautājums par ordinācijas teoloģisko nozīmi. “Kāpēc mēs iedomājamies, ka ordinācija rada cilvēka spēju konsekret Svēto Vakarēdienu, kristīt, iesvētīt, laulāt un tamlīdzīgi. Kompetence un prasme, zināšanas un spējas rodas citādāk.” (L11) Citiem vārdiem, ordinācija nav jāaplūko kā dievišķu spēju piešķiršanas rituāls, bet baznīcas tradīcijas noteikts sakraments, kas nošķir garīdznieku no vienkāršā draudzes locekļa un autorizē kalpošanas darbam. Tāpēc atšķirības noteikšana starp sievieti un vīrieti mācītāja amata jautājumā ir saistāma ar baznīcas tradīciju, kam saknes meklējamas jau Vecās Derības laikos. Turpretī Jaunā Derība daudz skaidrāk iezīmē abu dzimumu līdzvērtību (A28).

Tas ir mainīgās Bībeles interpretācijas un sieviešu ordinācijas atbalstošo garīdznieku viens no galvenajiem argumentiem – Svētie Raksti ir jālasa arī kā kultūrvēsturiska liecība, tā satur sava laikmeta sabiedrībai raksturīgas īpatnības, kas, mainoties laikmetiem, izmainās. Tas, ko kādreiz uzskatīja par pareizu un pieņemamu, šodien tāds vairs nav, jo cilvēks un sabiedrība ir pastāvīgā pārmaiņu procesā. Tāpēc Dieva griba “visā cilvēces vēstures gaitā ir jāsaprot kontekstā” (B1), un “mēs nedrīkstam ignorēt kultūrvēsturisko kontekstu un laikmetu, kurā tas ir sarakstīts” (B6). Turklāt mainās ne jau tikai sabiedrība, sociālā vide un cilvēku attiecības, bet arī teoloģija un veids, kā runājam par Dievu.

Šeit iespējamas divas pieejas. Viens veids ir meklēt Bībelē vietas, kuras iespējams interpretēt kā sieviešu ordināciju atbalstošas. Piemēram, viens mācītājs norāda uz Pāvila tekstiem, kuros

⁵¹³ Ar 1960. gadu Amerikā sākās otrais feminisma vilnis, kas iezīmējās ar arvien lielāku sieviešu interesi studēt teoloģiju, iegūt doktora grādu un iesaistīties pētniecībā. Šajā laikā stabilas pozīcijas teoloģijas studiju programmās ieņēma arī feminisma teoloģija. Laika periodā no 1970. gada līdz 2000. gadam Amerikā sieviešu īpatsvars teoloģiskajās izglītības iestādēs jau bija 40-60% (R. R. Ruether, ‘The emergence of Christian feminist theology’ in Parsons S. F. (ed.) *The Cambridge Companion to Feminist Theology* (Cambridge University Press, 2004), 8). Līdzīgs teoloģiju studējošo sieviešu pieaugums vērojams arī Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē. Ja periodā no 1919. gada līdz 1939. gadam studējošo sieviešu daudzums bija robežās 14,5%-21%, periodā no 1991. līdz 2014. gadam tie ir 38%-73% (D. Balode, “Sievietes LU Teoloģijas fakultātē. 75. gadskārtējās LU konferences referāts,” Rīga, 2015), bet periodā no 2016. gada līdz 2020. gadam studējošo sieviešu skaits bakalaura programmā ir palielinājies no 56% līdz 68%, maģistra programmā no 58% līdz 79% (Latvijas Universitātes Studentu servisu departamenta dati 2020. gada oktobrī). Dati iesniegti publicēšanai Ģ. Rozners, “Bībeles verbālā inspirācija, fundamentālisms un sievietes loma baznīcā,” *Reliģiski filozofiski raksti*, XXIX, Rīga, 2021.

parādās gan presbiteri, gan presbiteres (L8). Cits mācītājs argumentē, ka “Pāvils saka, ka sieviete var arī praviot un tas ir pārāks pienākums nekā mācīt” (V22). Tomēr šķiet, ka pārlicinošāk izklausās tie argumenti, kas pievērš uzmanību Bībeles laikmetam un sabiedrībai.

Analizējot apustuļa Pāvila argumentāciju 1Tim 2:11-15 par sievietēm, kurām jāstāv klusu,⁵¹⁴ Karloss Bauvels (*Carlos R. Bovell*) pareizi norāda, ka patiesībā Pāvila argumenti nav ne zinātniski, ne arī teoloģiski korekti, bet vairāk balstīti viņa personīgajos uzskatos par dzimumu lomām.⁵¹⁵ Ir pilnīgi skaidrs, ka uzskatīt Bībeles autorus par cilvēkiem, kas bija brīvi no sava laikmeta paradigmām un ticības īpatnībām, nozīmētu ignorēt elementāros hermeneitikas pamatprincipus.

Šeit acīmredzot noteicošais ir mūsdienu konteksts, kurā reāli piedzīvojam, ka sievietes izjūt aicinājumu iesaistīties baznīcas kalpošanā. Baznīcas attieksmei pret to būtu jābūt nevis noraidošai, bet respektējošai un pieņemošai. “Mīlēt cilvēku nozīmē mīlēt arī viņa aicinājumu un ticēt, ka aicinājums ir no Dieva.” (L11) Tas nozīmē, ka adekvātai argumentācijai par sieviešu ordināciju būtu jābūt balstītai pieredzē. Tieši vēsture un pieredze ir tā, kas liek mums pārvērtēt agrākos uzskatus un paradigmas. “Esmu piedzīvojis, ka dažāda laba sieviete ļoti svētīgi kalpo kā mācītāja un par dažiem vīriešiem mācītājiem vienkārši ir kauns.” (B5) Tas nozīmē, ka pieredze rāda, ka ne katrs vīrietis ir derīgs mācītāja amatam, un ir sievietes, kas šo amatu spēj pildīt daudz pilnvērtīgāk nekā vīrieši. Zīmīgi, ka uzsvars uz pieredzi sieviešu ordinācijas jautājumā ir sevišķi raksturīgs tieši Vasarsvētku draudzes garīdzniekiem. Šajā konfesijā garīgajai pieredzei ir noteicošā loma, līdz ar to arī secinājumi: “[...] ja Dievs ir aicinājis, tad neatkarīgi, vai aicinātais ir sieviete vai vīrietis, sludinātais Vārds ir spēcīgs, kam seko labi augļi. No augļiem mēs pazīstam, kas ir sēts.” (V17) Cits garīdznieks atzīst, ka personīgi neuzskata, ka sievietei vajadzētu būt mācītājai, taču neuzskata to par teoloģiski principiālu jautājumu, bet gan atstāj to Dieva ziņā: “Esmu par to, ka to nevajag darīt sievietēm, bet, ja Dievs aicina, tad nevajag stāties pretī.” (V23) Šīs Vasarsvētku garīdznieku atbildes liecina par harismātiskajām kustībām raksturīgo pieaugošo tendenci piešķirt lielāku

⁵¹⁴ “Sieva lai klusībā mācās visā padevībā; taču mācīt es sievai nepieļauju, nedz valdīt pār vīru, bet viņai jāturas klusībā. Jo Ādams ir pirmais radīts, pēc tam Ieva. Un Ādams netika pievilts, bet sieva tika pievilta un krita pārkāpumā; taču viņa tiks izglābta, dzemdējot bērnus, ja tā paliks ticībā un mīlestībā un svētā dzīvē ar savaldību.”

⁵¹⁵ Carlos R. Bovell, *Inerrancy and the Spiritual Formation of Younger Evangelicals* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2007), 44.

autoritāti Svētā Gara darbībai nekā Bībelei. Šī tendence ir raksturīga arī mūsdienu evaņģelikālajām baznīcām, kas kļūst arvien vairāk harismātiskas.⁵¹⁶

Kā novēro Karloss Bauvels, ticība, kurai ir nākotne, ir balstīta tieši pieredzē, nevis racionālajos Bībeles nemaldīgumu aizstāvošajos argumentos. Šie argumenti, mainoties laikmetiem, zaudē savu nozīmi un ticamību, kas noved pie neizbēgamas ticības krīzes, bet reāla garīgā pieredze, kas “kulturāli un saistoši interpretēta, izmantojot kristīgo metanaratīvu”, vienmēr ir adekvāta un nozīmīga.⁵¹⁷

Intervijās ar Vasarsvētku garīdzniekiem piedalījās arī viena sieviete. Viņas atbalsts sievietei kā garīdzniekam ir pilnībā personīgajā pieredzē balstīts:

Kā lai nekalpo? Tāpēc, ka sieviete??? Es pirmo vēsti par Dieva mīlestību izšķirīgā dzīves mirklī dzirdēju no kalpotājas Džoizas Maieres. Un tiku glābta!!! Ko lai tagad daru? Tā bija kļūda? Tie bija maldi? Atteikties no tā brīža un gaidīt, kad kāds vīrietis man to pasludinās?(V17)

Lai arī šis arguments ir ļoti emocionāls, tomēr balstīts dziļi personīgā pieredzē un ir lieki to mēģināt apstrīdēt. Arī savu lomu draudzes mācītājas kalpošanā pati intervētā redz kā atsaukšanos dievišķajam aicinājumam: “Kad draudze sāka irt mācītāja grēka dēļ, draudzes virsvadība piedāvāja brāļiem, lai ieņem mācītāja vietu... Viņi atteicās.” (V17) Sievietes kļūšana par mācītāju bija pat ne viņas personīgā vēlēšanās vai godkārtība, bet gan apstākļu noteikta vajadzība. Konkrēta situācija, kurā viņa izjuta aicinājumu atsaukties piedāvājumam. Acīmredzot arī tā ir mūsdienu sabiedrību raksturojoša parādība, ka noteiktas vēsturiskas vīriešu profesijas sāk uzņemties sievietes, jo vīrieši zaudē par tām interesi. Ja tas ir noticis skolotāju profesijā, kāpēc ne mācītāja?

Jāatzīst, ka intervijās sniegtās atbildes liecina par attieksmi katrā konfesijā, kas veidojusies vēsturiski. Vispārliciecinātāk pret sieviešu ordināciju izsakās tieši luterāņu garīdznieki. Luteriskā baznīca Latvijā ietur konservatīvu nostāju šajā jautājumā jau kopš 90. gadiem. Lai arī pirms tam atsevišķas sievietes tika ordinētas, vienprātības šajā jautājumā nebija. Ne tik kategoriski un brīžam piesardzīgāki ir baptistu garīdznieki, bet vairāk pieredzē orientētās Vasarsvētku draudzes mācītāji ir gatavi atbalstīt pozitīvas izmaiņas šajā jautājumā.

⁵¹⁶ Harriet A. Harris, “Fundamentalism in a Protestant Context” in M. Percy and I. Jones eds. *Fundamentalism, Church and Society* (London: SPCK, 2002), 17.

⁵¹⁷ Carlos R. Bovell, *By Good and Necessary Consequence: A Preliminary Genealogy of Biblicist Foundationalism* (Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2009), 137. Kindle Edition.

7.5.2. Jautājums par viendzimuma pāru attiecību atzīšanu

Intervijās jautājums par Bībeles interpretācijas maiņu ietvēra arī norādi uz viendzimuma pāru attiecībām, kas Latvijā joprojām ir daudz diskutēts jautājums un sabiedrībā izraisījis pietiekami asu polemiku. Demonstrējot savu attieksmi pret seksuālajām minoritātēm, jau 2005. gadā Saeima nobalsoja par izmaiņām Latvijas Satversmē, nosakot, ka laulība ir starp vīrieti un sievieti. Saistībā ar Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedumu par kādas viendzimuma attiecībās esošas sievietes sūdzību⁵¹⁸ 2020./2021. gadumijā izcēlās jauns diskusiju vilnis gan politiskajās, gan baznīcas aprindās.⁵¹⁹ Iebilstot pret ģimenes tiesību piešķiršanu geju pāriem, lielāko konfesiju vadītāji apvienojās aicinājumā mainīt Satversmi, nosakot ģimenes definīciju, kas neļautu homoseksuāliem pāriem pretendēt uz valsts noteiktiem ģimenes pabalstiem.⁵²⁰ Savukārt atsevišķas politiskās partijas pievienojās aicinājumam, piedāvājot mainīt Satversmes tekstu. Tas liecina par Latvijas politiskās un reliģiskās vides samērā zemo tolerances līmeni pret seksuālajām minoritātēm.⁵²¹ Šī pētījuma interese ir par garīdznieku teoloģiskajiem argumentiem, komentējot homoseksuālisma jautājumu, kā arī par valodu un attieksmi, kas izriet no šiem argumentiem. 7.12. tabulā apkopotas mācītāju atbildes uz jautājumu, vai Bībeles interpretācija attiecībā uz homoseksuālismu mūsdienās nav maināma.

⁵¹⁸ Satversmes tiesa, "Norma, kas paredz bērna tēvam tiesības uz atvaļinājumu sakarā ar bērna piedzimšanu, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, ciktāl tā neparedz aizsardzību un atbalstu bērna mātes partnerei sakarā ar bērna piedzimšanu," Lieta Nr. 2019-33-01, 2020. gada 12. novembris, https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/11/2019-33-01_PR_par_spriedumu.pdf (skatīts 26.04.2021).

⁵¹⁹ Linda Spundiņa, Māris Klūga, "Satversmes tiesa atzīst viendzimuma pāra tiesības uz bērna dzimšanas atvaļinājumu," *LSM.LV*, 2020. gada 12. novembris, <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/satversmes-tiesaatzist-viendzimuma-para-tiesibas-uz-berna-dzimšanas-atvalinajumu.a381484/> (skatīts 26.04.2021).

⁵²⁰ "Reliģisko konfesiju vadītāju aicinājums," *LBDS ziņas*, 2020. gada 27. decembrī, <https://www.lbds.lv/zinas/relijisko-konfesiju-vaditaju-aicinajums> (skatīts 26.04.2021).

⁵²¹ Pētījumos Latvija tiek ierindota starp homofobiskākajām valstīm Eiropā. Skatīt Rūdolfs Krieviņš, "OECD: Homofobija Latvijā – aizvien plaši izplatīta," *LSM.LV*, 2017. gada 30. jūnijs, <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/homofobija.a241765/> (skatīts 28.04.2021). Skatīt arī "Rainbow Europe 2021", <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2021> (skatīts 16.06.2021), no 49 valstīm Latvija ir devītā starp tām, kurās netiek ievērotas LGBT tiesības.

7.12. tabula. Repertuāra “Bībeles interpretācija homoseksuālisma jautājumā nav maināma”

raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Homoseksuālisma atzīšana par normu atvērs durvis vispārējai amoralitātei.	Ja vēlamies atcelt homoseksuālas uzvedības aizliegumu, tad mums vienlaikus jāatceļ visi 3. Mozus grāmatā minētie aizliegumi , tai skaitā – incests, pedofilija, zoofilija un cilvēku upurēšana ugunī. (L12)
Homoseksuālisms ir pielīdzināms incestam, zoofilijai un laulības pārkāpšanai.	Ir netiklība, kas Bībelē tiek saukta par grēku, vienalga vai runa par homoseksualitāti, incestu, zoofiliju, laulības pārkāpšanu utt. (L8)
Homoseksuāli cilvēki ir “mīkstie”, viņu mīlēšanās ir nešķīstība.	Ja Bībele ir Dieva vārds, tad, protams, tā atspoguļo arī Dieva gribu, kas attiecas uz visām cilvēka dzīves sfērām – laulību un ģimeni, darbu, politiku, draudzi. Laulība joprojām ir starp vīrieti un sievieti. Divu “mīksto” mīlēšanās ir nešķīstība. (L10)
Homoseksuālisms ir grēks, netiklība, novirze no Dieva plāna.	Jā, homoseksuālisms ir grēks, novirze no Dieva plāna un nodoma. Dekaloga bauslis saka: "Neesi netikls!" (L14)
Homoseksuālas attiecības ir grēks. Dievs pieņem grēcinieku, bet ne grēku.	Piemēram, viendzimuma seksuālās attiecības ir grēks arī Jaunajā Derībā. Iedzimtības arguments homoseksualitātei tikai pastiprina faktu par grēka iedzimtību. Dieva griba šeit ir pieņemt grēcinieku, nevis pieņemt grēku. (L21)
Homoseksuālisms ir ārstējama slimība.	[..] homoseksualitāti sāk uztvert kā normu un nevis psiholoģisku neurozi , kuru var ārstēt. (B2)
Homoseksuālisms Dieva priekšā ir novirze.	 Tā var būt slimība , dažreiz paša izvēle , bet Dieva priekšā absolūta novirze. (B3)
Homoseksuālisms ir cilvēka izvēle.	[..] nav izdevies iegūt pat pārliecinošus zinātniski ticamus datus, ka homoseksualitātei ir bioloģiska predispozīcija. Līdz ar to tas ir sociāls konstrukts un pieder pie cilvēka izvēļu sfēras. (B4)
Homoseksuālisms grauj sabiedrību.	Bet tajā pašā laikā Bībele skaidri runā par morāles jautājumiem, kurus pārkāpjot tiek grauta sabiedrība. (B6)
Homoseksuālisms ir slimība un lepņības grēks.	[..] tā nav Dieva griba, bet tā ir novēršanās no Radītāja sekas, tā ir grēka sekas. Dievs vēlas, lai Viņa griba svinētu uzvaru šo cilvēku dzīvē: lai slimie tiktu dziedināti un lepnie pazemotos. (A28)
Homoseksuālisms var būt arī mode un protests pret veco kārtību.	Viena lieta ir iedzimtības sekas, otra lieta ir mode un protests pret “vecu kārtību” , un te nekādi nevar piekrist, ka Dieva griba par ģimeni ir mainījusies un varam popularizēt homoseksuālismu. (A28)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Homoseksuāli ir nāvei nolemti.	Bībelē homoseksuāli cilvēki ir kā nāvei nolemti. Tas ir viens no apzinātiem grēkiem, tā ir izdeldējama no mūsu vidus, un tas nav apspriežams jautājums. (V23)
Homoseksuālas attiecības nav ģimene.	Bibliskais arguments ir, ka ģimene ir vīrs un sieva. (R16)

Kā liecina garīdznieku atbildes uz jautājumu par Bībeles tekstu interpretāciju, jautājumā par homoseksuālismu mācītāji dod priekšroku teksta vienkāršam lasījumam, kas problēmu atrisina tieši un bez jautājumiem. Vairāki mācītāji homoseksuālas attiecības vienādo ar seksuālām attiecībām ar dzīvniekiem (L8, L10, L12, L14). Šie luterāņu mācītāji savu pozīciju pamato ar Mozus bauslību, kurā homoseksuālisms minēts līdzās dažādiem citiem seksuāla rakstura pārkāpumiem. 3. Mozus grāmatas 18. nodaļa aizliedz seksuālas attiecības ar radniekiem, kā arī starp diviem vīriešiem. 22. pantā tā ir nosaukta par preteklību. Tāpēc mācītāji homoseksuālismu pieskaita pie apzināta grēka un šos cilvēkus uzskata par netikļiem. Vēlēšanās apzināti grēkot šādā veidā atsevišķu mācītāju izpratnē varētu būt kā sekošana modei vai protests pret veco kārtību (A28). Tā ir “cilvēku vēlme sagrozīt Dieva gribu saskaņā ar savu egoismu vai paštaisnību” (B2). Viens no mācītājiem (L10) pat lieto pazemojošu sinekdohu “mīkstie”, kas palīdz abstrahēties no runāšanas par cilvēkiem kā personībām, bet izteikties par tiem nediferencēti un vienādojoši. Tas ļauj daudz vienkāršāk un pārliecinošāk paust savu noraidošo attieksmi, sadalot sabiedrību normālajos cilvēkos un “mīkstajos”. Tātad homoseksuāli cilvēki ir degradēti dzīvniecisku instinktu sabojāti cilvēki, kuri apzināti vēlas pārveidot sabiedrības morāli, popularizējot amorālas attiecības kā jaunu modes tendenci. Līdz ar to homoseksuālisms tiek uztverts kā mērķtiecīgs un apzināts uzbrukums ģimenes vērtībām (R16, A28). Tas ir principiāls morāles jautājums, kuru “pārkāpjot tiek grauta sabiedrība” (B6).

Samērā bezcerīgi noliedzošu attieksmi paūž arī viens Vasarsvētku baznīcas mācītājs, sakot, ka “homoseksuāli cilvēki ir kā nāvei nolemti” un ka “tas ir viens no apzinātiem grēkiem” (V23). Zinot homoseksuālu cilvēku psihoemocionālo stāvokli, kad viņi mēģina praktizēt kristīgo ticību, šāda nostāja atņem jebkuru cerību. Pētījumos, intervējot homoseksuālus cilvēkus, kas pieder kādai kristīgai baznīcai, ir secināts, ka homoseksuāli cilvēki dzīvo pastāvīgā spriedzē un nomācošā iekšējā konfliktā. Galvenie šī konflikta izraisītāji ir konfesionālā mācība, Svēto Rakstu teksti un

draudzes aizspriedumi. To rezultātā rodas kauns, depresija un domas par pašnāvību, tikpat postošas sekas izraisa sajūtas, ka Dievs viņus ir noraidījis un viņu reliģiskā kopiena notiesājusi.⁵²² Garīdznieku principiālā nostāja šajā jautājumā nevis sniedz atbalstu izmisušam cilvēkam, bet to vēl vairāk atgrūž, radot sajūtu, ka no viņa ir novērsies pats Dievs: “Tas nav apspriežams jautājums,” ir ļoti kategoriska nostāja, kas necenšas meklēt risinājumu (V23).

Daļa mācītāju homoseksuālismu nosauc par slimību (neirozi) un apzinātu netiklību (B2, B3, B4, A28). Tie uzskata, ka ar attiecīgas terapijas palīdzību seksuālo orientāciju ir iespējams izmainīt, izārstēt kā slimību. Līdz ar to – ja cilvēks neizmanto iespēju ārstēties, tad tas nozīmē, ka viņš apzināti izvēlas palikt slim – apzināti vēlas turpināt dzīvot grēkā. Šī loģika atkal izpaužas kā pašu homoseksuālu cilvēku vainošana viņu atšķirīgumā. Lai arī pastāv viedoklis, ka homoseksuālu orientāciju terapijas ceļā ir iespējams mainīt, šim viedoklim spēcīgi oponenti zinātnieki, un tas pārsvarā ir balstīts reliģioza rakstura argumentācijā. Protams, ārēju uzvedību ir iespējams mainīt, tāpat ir iespējams apzināti atturēties no partnera meklēšanas, tomēr nav pārliecinošas metodes, kā izmainīt orientāciju no homoseksuālas uz heteroseksuālu.⁵²³

Ne tik radikāls homoseksuālisma vērtējums ir atsevišķiem adventistu mācītājiem, kuri to ierindo pie grēka sekām. Homoseksuālisms ir nevis apzināts grēks, bet iedzimtā grēka sekas – tāpat tas ir nevis cilvēka izvēles jautājums, bet orientācija, kas kaut kādā mērā tiek saņemta no senčiem (A27, A28). Tiek atzīts, ka, spriežot pēc Rakstiem, dažādos jautājumos Dievs grēka seku izraisītās cilvēciskās novirzes ir tolerējis (piemēram, daudzsievības jautājums, alkohola lietošana, monarhijas pieņemšana), “lai nepārtrauktu sadarbību ar cilvēkiem viņu nevarēšanas un negribēšanas dēļ”, bet ir principiāli jautājumi, kuros tolerance nav iespējama, – cilvēku upurēšana un arī homoseksuālisms (A27). Šajā interpretācijā cilvēciskās novirzes no dievišķā ideāla tiek saprastas nevis kā paša cilvēka izraisītas un risinātas, bet kā Dieva pieļautas un noteiktas, kas pēc būtības ir verbālās inspirācijas biblicismā balstīts arguments.

Faktiski šajā intervijas sadaļā var novērot rezultātus, kas ir iegūti jau agrākos socioloģiskos pētījumos par cilvēku attieksmi un uzskatiem attiecībā uz viendzimuma seksuālo orientāciju. Proti,

⁵²² N. Subhi, D. Geelan, “When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict,” *Journal of Homosexuality*, 59 (2012): 1385.

⁵²³ Skatīt, piemēram, Jack Drescher, Kenneth J. Zucker, eds., *Ex-Gay Research Analyzing the Spitzer Study and Its Relation to Science, Religion, Politics, and Culture* (New York: Harrington Park Press, 2006). Grāmata veidota kā kritiska reakcija uz Robert L. Spitzer pētījumu, kas ziņo par pozitīviem orientācijas maiņas terapijas rezultātiem.

pētījumos ir noskaidrots, ka, izsakoties par homoseksuālisma izcelsmi, cilvēki pārstāv ļoti atšķirīgus viedokļus un vienlīdzīgā mērā uzskata, gan ka homoseksuālisms ir ģenētiski mantota orientācija, gan ka tā pieskaitāma pie sociālās vides izraisītas cilvēka izvēles. Kaut arī joprojām nav atklāti homoseksuālās orientācijas ne bioloģiski, ne psiholoģiski cēloņi, tomēr cilvēki izsakās par šo jautājumu droši, pārstāvot dažādus aizgūtus skaidrojumus, kas nereti ir arī reliģiozos uzskatos balstīti.⁵²⁴ Līdzīgs uzskatu sadalījums ir vērojams arī mūsu intervētajā grupā, kurā argumenti mainās par labu vienam vai otram homoseksuālisma izcelsmes skaidrojumam, bet galējais un izšķirošais lēmums ir atstāts reliģiskajam tekstam – Bībelei. Tāpat loģisks šķiet secinājums, ka augstāks tolerances līmenis attieksmē pret homoseksuāliem cilvēkiem vērojams tad, kad homoseksuālisma izcelsme tiek saistīta ar ģenētiskiem cēloņiem, nekā gadījumos, kad homoseksuālā orientācija tiek saprasta kā cilvēka izvēle.⁵²⁵

Garīdznieki labprāt atsaucas uz zinātniskiem pētījumiem, sakot, ka “nav izdevies iegūt pat pārliecinošus zinātniski ticamus datus, ka homoseksualitātei ir bioloģiska predispozīcija” (B4). Šeit, protams, ir jautājums, vai viss, kas raksturo cilvēku un viņa dzīvi, ir atrisināms vienīgi ar bioloģisko procesu pētniecību? Vai līdzās eksaktajām zinātnēm nav jāņem vērā arī humanitāro zinātņu – psiholoģijas, socioloģijas un antropoloģijas – secinājumi? Tomēr neviens no homoseksualitāti noraidošajiem garīdzniekiem neizrāda interesi un neizsakās par homoseksuālas orientācijas sarežģītajiem psiholoģiskajiem aspektiem. Iespējams, tāpēc, ka polemikā starp mūsdienu zinātni un Bībeli konservatīvs vai pat fundamentālistisks kristietis priekšroku dod vienīgi Bībelei, bet zinātnes secinājumi tiek ņemti vērā un izmantoti vienīgi tad, ja tie atbalsta Bībeles vēstījumu. Apgrieztā argumentācija nedarbojas. Tā pat nav pieļaujama, jo apšaubā Bībeles nekļūdīgumu. Šeit novērojams mūsdienu biblicismam raksturīgais antiintelektuālisms, kas principiāli noraida filozofiju un psiholoģiju kā kristīgo ticību izslēdzošas vai ar to konkurējošas nozares. Iespējams, šī iemesla dēļ garīdznieki faktiski neizsakās par citādāk orientēto cilvēku psiholoģiskajām problēmām un nepieciešamību tos iekļaut, atbalstīt vai palīdzēt. Rodas iespaids, ka baznīca nevēlas sniegt patvērumu šiem cilvēkiem, kuri cieš no vispārējas Latvijas sabiedrības

⁵²⁴ Jane P. Sheldon, Carla A. Pfeffer, Toby Epstein Jayaratne, Merle Feldbaum, Elizabeth M. Petty, “Beliefs about the Etiology of Homosexuality and about the Ramifications of Discovering Its Possible Genetic Origin,” *Journal of Homosexuality*, 2007; 52(0): 111–150, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4545255/> (skatīts 04.05.2021).

⁵²⁵ *Ibid.*

neiecietības. Baznīca ir gatava nosodīt un pamācīt, nevis atbalstīt un iekļaut, jo – kāda sabiedrība, tāda ir arī baznīca.

Spriežot pēc luterāņu un arī pārējo garīdznieku atbildēm, Latvijas protestantiskajās baznīcās šobrīd spēcīgi dominē socioloģijas profesora Dauna Mūna (*Downe Moon*) nosauktais burtiskais Bībeles lasījums. Kā norāda Mūns, jautājumā par homoseksuālismu ir iespējama divu veidu pieeja Svētajiem Rakstiem. Tos var lasīt burtiski kā nemainīgu vārds vārdā patiesību un kontekstuāli, pieņemot, ka patiesība ir lielāka nekā cilvēku valoda un ka tā jāsaprot kontekstā, kurā tā tiek lasīta, ļaujot cilvēkiem atrast dziļāku patiesību. Mūns arī norāda, ka cilvēku, kas diskutē par Svētajiem Rakstiem, attieksmi var klasificēt vai nu kā modernistu, kas uzskata, ka zinātne piedāvā precīzāku ieskatu dabas procesos nekā Svētie Raksti, vai kā fundamentālistu, kas uzskata, ka Bībelē rakstītās patiesības atspoguļo Dieva skaidro un neapstrīdamo gribu visos laikos.⁵²⁶ Svarīgi, ka šis burtiskais un Dieva neapstrīdamās gribas lasījums nav novērojams vienīgi Latvijas baznīcās kalpojošās garīdzniecības līmenī, bet arī tās augstākās vadības nostājās. Kā jau ievadā norādīts, 2020./2021. gadumijā Latvijas sabiedrībā aktualizējās jautājums par viendzimuma pāru tiesībām. Reaģējot uz šo diskusiju, savu atbildi tam, kāpēc kristietim ir jābūt noraidošam pret homoseksuālu attiecību atbalstīšanu, privātā *Facebook* lapā piedāvāja LELB arhibīskaps Jānis Vanags. Savas domas arhibīskaps pamatoja, analizējot gan Vecās Derības, gan Jaunās Derības tekstus, izmantojot ortodoksāli burtisku Bībeles hermeneitiku, kas par izejas punktu nosaka Bībeles inspirāciju un domu par tekstu kā dievišķās gribas atspoguļojumu.⁵²⁷ Pavisam sekundāru nozīmi šajā interpretācijā ieņem teksta vēsturiskais konteksts un arī mūsdienu secinājumi psiholoģijā, antropoloģijā un socioloģijā. Mūsdienu ortodoksālais burtiskums vai evaņģelikālais fundamentālisms zinātniskos secinājumus parasti izmanto vienīgi tad, ja tie atbalsta ieņemto pozīciju. Nenoliedzami, arhibīskapa nostāja atspoguļo vispārēju Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas pozīciju šajā jautājumā un spēcīgi ietekmē tās paspārnē strādājošo garīdznieku viedokli. Atbildes uz intervijas jautājumiem neliecina, ka luterāņu mācītāji vairītos brīvi izteikties par šo jautājumu. Negatīvā nostāja pret homoseksuālismu ir viņu pārliecība, kas pamatojas vienkāršā Bībeles teksta lasīšanā un lineārā attiecināšanā uz modernā cilvēka dzīvi šodien. Garīdznieki ir noraidoši ne tikai

⁵²⁶ D. Moon, "Religious views of homosexuality", in D. Richardson & S. Seidman (Eds.), *Handbook of lesbian and gay studies* (London, UK: Sage, 2002), 313-328. Citēts N. Subhi, D. Geelan, "When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict," *Journal of Homosexuality*, 59 (2012): 1384.

⁵²⁷ Jānis Vanags, Ieraksts *Facebook* 2021. gada 22. janvārī, <https://www.facebook.com/janis.vanags.7545/posts/4284142441602075> (skatīts 28.04.2021).

pret homoseksuālisma praktizēšanu, bet pret pašu orientāciju kā tādu, un uzskata to vai nu par ārstējamu slimību, vai apzinātu netiklības grēku.

Šie rezultāti liek domāt par to, cik lielā mērā garīdznieki ir informēti par socioloģijas un psiholoģijas diskursiem homoseksuālisma jautājumā un cik gatavi tie ir ieklausīties citādāk orientēto cilvēku sajūtās. Pētījumos ir atzīts, ka vairumā gadījumu homoseksuāli cilvēki, kas uzauguši kristīgā tradīcijā, pēc savas orientācijas apzināšanās joprojām mēģina to savienot ar kristīgo ticību.⁵²⁸

Tomēr negatīvā baznīcas attieksme pret homoseksuālismu rada iekšēju konfliktu un veidojas kognitīvā disonanse, kas noved pie depresijas, sevis vainošanas, izmisuma un domām par pašnāvību. Nespējot pretoties savai iekšējai būtībai, viena no loģiskām izvēlēm ir pamest baznīcu un ticību. Tomēr biežāk šie cilvēki vai nu nolemj savu identitāti neizpaust, vai arī meklē citu vidi, kura ir pieņemošāka. Tas nozīmē, ka homoseksuāliem cilvēkiem abas identitātes ir vienlīdz svarīgas – gan kristīgā ticība, gan viņu seksuālā orientācija. Kā iekšējo konfliktu veicinoši papildfaktori ir kristīgajā ticībā paliekošu homoseksuālu cilvēku izstumšana arī no līdzīgi orientēto vidus, kuri ir skeptiski pret kristietību tās homofobiskās attieksmes dēļ.⁵²⁹ Skaidrs, ka realitātē homoseksuāliem cilvēkiem ir ļoti nepieciešams baznīcas atbalsts, kas respektē šo iekšējo konfliktu un palīdz atrast mieru un saskaņu. Diemžēl izskatās, ka Latvijas situācijā šādu atbalstu no baznīcas būs grūti sagaidīt. Iespējams, ja mācītāji savās draudzēs pavisam praktiski saskartos ar kādu citādāk orientētu cilvēku problēmām, viņu viedoklis par šiem cilvēkiem mainītos, tomēr ir tā, ka principiālā nostāja un Bībeles interpretācija aizslēdz durvis, pirms jebkāds dialogs ir sācies.

Tikai daži mācītāji neizteica kategoriskus apgalvojumus par viendzimuma attiecībām. Acīmredzot, zinot vispārpieņemto Bībeles interpretāciju šajā jautājumā, mācītāji nevis mēģināja

⁵²⁸ Piemēram, aptaujā sociālajos tīklos starp adventistu draudzei piederošiem homoseksuāliem cilvēkiem noskaidrots, ka “32 % respondentu norāda, ka viņu motīvs piederēt pie Adventistu baznīcas ir adventisma doktrīnas. Respondentiem ir nozīmīgas tādas doktrīnas kā sabats un atlikuma teoloģija, kā arī Adventistu baznīcas Atklāsmes grāmatas interpretācija, adventisma pravietiskā loma, Lielās cīņas motīvs u.c. doktrīnas. Adventistu baznīcas doktrīnām ir tendence ietekmēt adventistu uzskatus par piederības svarīgumu tieši Adventistu baznīcai. Tikpat daudz – 32 % respondentu – kā motīvu piederēt pie Adventistu baznīcas min adventistu kopienas kultūru. Lielu ietekmi uz šiem respondentiem ir atstājušas viņu ģimenes, adventistu izglītības iestādes, draudzes apmeklējums bērnībā un draugi no Adventistu baznīcas. Daudz lielāka varbūtība piederēt pie Adventistu baznīcas ir tiem, kuri jau kopš bērnības ir bijuši iesaistīti Adventistu baznīcā.” Skatīt Ieva Jākobsone, “Homoseksualitāte un Adventistu baznīca: LGBT piederība adventistu kopienai”, *Ceļš* 65 (2015): 142.

⁵²⁹ N. Subhi, D. Geelan, “When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict,” *Journal of Homosexuality*, 59 (2012): 1395-1397.

to kaut kā pārinterpretēt, bet gan norādīt uz bīstamību, ja Bībeles teksts tiek nosaukts par Dieva gribu. Brīdī, kad cilvēks sevi sāk apzināties par Dieva gribas īstenotāju, viņš nonāk ļoti bīstamā zonā, kurā aiz Dieva gribas iespējams nomaskēt cilvēciski diskriminējošu un pat vardarbīgu attieksmi:

Ir ļoti viegli savu nepatiku, aizspriedumus paslēpt zem vārdiem – tā ir Dieva griba, Bībele to atspoguļo. Vienkārši aiziet no šī jautājuma risināšanas. Te rodas diskriminācijas jautājumi, ar ko sievietes ir sliktākas par vīriešiem un vai citādas seksuālās orientācijas cilvēkiem ir jāliek varavīksnes zvaigznes pie apģērba? (B5)

Varavīksnes zvaigznes pie apģērba acīmredzot ir asociācija ar nacisma īstenoto holokaustu pret ebrejiem Otrā pasaules kara laikā, tikai šoreiz attiecībā pret citādāk orientētiem cilvēkiem. Protams, diez vai 21. gadsimtā iespējams atjaunot raganu medības un būvēt geto homoseksuāliem cilvēkiem, tomēr pazemojoša un diskriminējoša attieksme un naida uzbrukumi joprojām ir realitāte. Viens no veidiem jebkādas diskriminējošas attieksmes īstenošanā ir konkrētās grupas mērķtiecīga dēmonizēšana, un šajā ziņā Bībele kā Dieva gribas izteicēja un cilvēks kā nemaldīgs šīs gribas skaidrotājs var izrādīties ļoti ērts paņēmieni. Iespējams, apzinoties šīs briesmas, daži mācītāji izvēlas būt piesardzīgi, runājot par Bībeli kā nemainīgu Dieva gribu:

Dieva gribu atklāt un saprast nav tik vienkārši. Īpaši jau tad, ja ir laikmeta uzslāņojumi. (B1)

Tātad Dieva griba nav no cilvēka autonomi pastāvošs jēdziens, bet tas atrodas pastāvīgā laikmeta un kultūras ietekmē. Dieva griba cilvēka dzīvē ir saistāma arī ar paša cilvēka sevis apzināšanās procesu, kurā notiek nemitīgs transformācijas process. Ņemot vērā cilvēka un sabiedrības pārmaiņas un laikmeta uzslāņojumus, nav iespējams spriest par Dieva gribu Bībelē, izmantojot deduktīvo pētniecības metodi. Jautājums par Dieva gribu ir risināms vienīgi indukcijas ceļā, kur izejas punkts ir Bībeles vēstījums par Dieva iekļaujošās mīlestības principiem:

Dieva mīlestībai nav atšķirīgas attieksmes ne pret vienu mūsu izteiktos kritērijos iezīmētu un konstruētu cilvēku grupu, saprotams, arī pret homoseksuāliem cilvēkiem. Dieva griba ir, ka jebkurš cilvēks ir tavs brālis vai māsa, un attiecīgi tā arī pret viņu ir jāizturas. (L11)

Dieva mīlestība tiek saprasta kā robežu izdzēšana starp mēs un viņi, liekot visiem cilvēkiem apzināties sevi kā vienas kopienas pārstāvjiem. Līdz ar to pirmais un svarīgākais solis, uz ko norāda mācītājs, ir citādā iekļaušana, uzklausīšana, saprašana, nevis moralizēšana un izstumšana. Tāds bija Jēzus kalpošanas ceļš, kurš sava laika reliģiozi stingrajā sabiedrībā uzdrošinājās

pārdefinēt baušļus, izsakot tos daudz plašākā un dziļākā nozīmē. Jautājums, uz kuru arī šodien jāatbild mācītājiem, ir – vai šī Jēzus rīcība nav kaut kādā mērā attiecināma uz mūsu attieksmi pret homoseksuāliem cilvēkiem? Vai mums ir tiesības izcelt atsevišķus Bībeles pantus kā svarīgākus par daudziem citiem, kuros runāts par cilvēku pieņemšanu, neskatoties uz viņu atšķirīgumu? Vai tiešām Dieva valstībā nav vietas homoseksuāliem cilvēkiem, kuri viens otru mīl un ir solījušies palikt kopā vienmēr? Un vai mūsu gatavība vienu cilvēku grupu notiesāt un pasludināt par nederīgiem Dieva valstībai patiesībā nepadara nederīgus mūs pašus?⁵³⁰

Latvijas garīdznieki kopumā ir orientēti uz visai fundamentālistisku Bībeles interpretāciju. Tie principiāli neiebilst vai iebilst ļoti atturīgi Bībeles verbālās inspirācijas un no tās izrietošajai Svēto Rakstu nemaldīguma un nekļūdīguma doktrīnai. Faktiski mācītāji pat labprātāk piekrīt nemaldīgumam un nekļūdīgumam nekā verbālajai inspirācijai, kas liecina, ka mācītājus vairāk interesē rezultāts nekā veids, kā līdz tam ir nonākts. Fundamentālisma psiholoģijas pētījumos ir apstiprināts, ka tam nav saistības ar aizspriedumiem pret melnādainiem cilvēkiem vai rasismu, tomēr tam ir saistība ar aizspriedumiem pret sievietēm, homoseksuāliem cilvēkiem un komunistiem. Šie aizspriedumi ir teoloģiski, jo pamatojas uz Bībeles tekstiem, kuros saklausāms noraidījums pret gejiem, sievietēm un ateistiem.⁵³¹

Līdz ar to ir saprotams, kāpēc jautājumos par sieviešu ordināciju un homoseksuālismu mācītāji ieņem arvien radikālākas pozīcijas un faktiski atver durvis pat ļoti diskriminējošai attieksmei un neiecietībai. Piemēram, salīdzinot sievietes kancelē ar dzīvniekiem vai homoseksuālas attiecības vienādojot ar zoofiliju. Līdz ar to var apgalvot, ka inspirētā teksta kā kristīgās rīcības virzītāja rezultātā ir iespēja veidoties diskriminējošai, pazemojošai un ļaunprātīgai attieksmei pret citas seksuālās orientācijas cilvēkiem un sievietēm baznīcas kalpošanā. Šī attieksme varbūt nenāks no paša garīdznieka, jo viņš ir profesionālis, bet mācītāja kā viedokļa līdera paustie uzskati var tikt izmantoti par attaisnojumu kāda kristietībā mazāk informēta draudzes locekļa neiecietībai vai pat naidam.⁵³²

⁵³⁰ Paul Gibson, *Discerning the Word. The Bible and Homosexuality in Anglican Debate* (Toronto: Anglican Book Centre, 2000), 88.

⁵³¹ Sara Savage, "A Psychology of Fundamentalism: The Search for Inner Failings" in Martyn Percy and Ian Jones eds. *Fundamentalism, Church and Society* (London: SPCK, 2002), 29.

⁵³² Uz šādu iespējamu saistību starp baznīcu līderu vēstuli Saeimai, aicinot sašaurināt Satversmes ģimenes definīciju, un 2021. gada aprīlī notikušo homofobisko uzbrukumu Tukumā norādīja komunikācijas zinātnes eksperte, profesore

7.6. Interpretatīvais repertuārs par Bībeli un mūsdienu teoloģisko krīzi

Mācītāju atbildēs par Bībeles verbālo inspirāciju un tās interpretāciju jautājumā par sieviešu ordināciju un homoseksuālismu līdzās argumentācijai, kas balstījās uz Rakstiem, parādījās arī viedokļi, kas norādīja uz modernās pasaules mainīgo nedrošību un relatīvismu, kas apdraud vērtības un sabiedrības morāli. Mēs novērojām, ka mācītāju izvēlētajā Bībeles hermeneitika un argumentācijas stratēģija bieži vien atbilst kristīgā fundamentālisma pieejai. Kā secināts darba teorētiskajā sadaļā, fundamentālisms vēsturiski veidojās kā atbilde 19. gadsimta teoloģiskajai krīzei. Tā pamatā bija pretestība modernā laikmeta spiedienam, zinātnes racionālismam un skepticismam. Kā to izsaka pats nosaukums, fundamentālisms meklē stabili pamatu un drošu virzienu. Pētnieki norāda, ka fundamentālisms kā pretošanās modernismam ir vērojams visur, kur notiek pārmaiņas, kas ietekmē reliģiskos, kultūras, sociālos un politiskos procesus.⁵³³ Fundamentālisma reakcija uz šiem procesiem izpaužas kā separātisms jeb norobežošanās un vēlme pēc morālas un doktrināras tīrības.⁵³⁴ 7.13. tabulā ir apkopoti intervijās izskanējušie apgalvojumi un argumenti, kas atspoguļo garīdznieku vērtējumu par modernās pasaules, un viņu piedāvātās atbildes.

7.13. tabula. Repertuāra “Bībele un mūsdienu teoloģiskā krīze” raksturojums: apgalvojumi un tos ilustrējošie citāti

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Palikšana pie tradicionālās Bībeles interpretācijas atturēs sabiedrību no degradācijas.	Vai arī interpretācija par homoseksuālām attiecībām NOMAINĪSIES par attiecībām ar dzīvniekiem. Un kāpēc gan ne! Kurš gan uzdrošināsies iebilst? Vai tad ir tikai viens vienīgs skaidrojums? Viss ir MAINĪGS un MAINĀMS! (L10)

Sandra Veinberga. Skatīt Sandra Veinberga, “Par slepkavības mēģinājumu Tukumā atbildība jāuzņemas Latvijas politiķiem un baznīcai” <https://www.tvnet.lv/7233153/par-slepkavibas-meginajumu-tukuma-atbildiba-jauznemas-latvijas-politikiem-un-baznicai> (skatīts 26.04.2021).

⁵³³ Thomas Meyer, „Fundamentalismus. Die andere Dialektik der Aufklärung“, in: *Der Fundamentalismus: Aufstand gegen die Moderne* (Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1989), 17. Thomas Meyer, *Was ist Fundamentalismus: eine Einführung* (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011), 21-23.

⁵³⁴ Liam Jerrold Fraser, *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation* (Cambridge, University Press, 2018), 188.

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
Modernā pasaule mulsina, jo Bībele nesniedz skaidras atbildes par Dieva gribu attiecībā uz dažādiem mūsdienu medicīnas sasniegumiem.	Pateicoties mūsdienu medicīnas sasniegumiem un iespējām, brīžiem ir diezgan grūti saprast Dieva gribu konkrētās situācijās, kas saistītas ar mākslīgo apaugļošanu, eitanāziju, izvairīšanos no grūtniecības utt. Nenoliedzami, atsevišķās jomās pats personīgi nezinu, kā precīzi interpretēt Dieva gribu, jo Raksti par to vispār nerunā , ir tikai vispārīgas vadlīnijas. (L10)
Brālība, vienlīdzība, miers, tolerance un mīlestība ir komunistu marksistu lozungi.	Labāk ieklausīties suņu skaņās, nevis cilvēkā, kuram viss ir mainīgs, nepastāvīgs, nezināms, apšaubāms, neskaidrs un kritizējams vai arī klausīties no kanceles komunistu marksistu lozungus par brālību, vienlīdzību, mieru, toleranci, mīlestību utt. (L10)
Individuālisma laikmetā nepieciešams vienojošs Evaņģēlija pasludinājums.	Manuprāt, kritiskāk jāizvērtē mūsu katra ekspektācijas. Vai sabiedrība ir tik vienota un viengabalaina, un kas tad to pārstāvētu? Vai drīzāk katra indivīda intereses un vajadzības nav primāras! Tradicionālā draudze teiktu, ka tā ir situācija, kur atkal no jauna ir jāpasludina Evaņģēlijs. (L13)
Postmodernisma subjektīvismā un relatīvismā, lai pastāvētu, ir vajadzīgas vērtības, kas nemainās. Tās atrodamas Bībelē.	Postmodernismā valda subjektīvais un relatīvais – katram sava taisnība. Labais ir tas, ka katrs ir vērtīgs, katram sava pieredze. Taču vai visi ir eksperti. Vai visi viedokļi ir patiesi. Galējība ir tur, ka nekur īsti nav patiesība, jo viss ir relatīvs, sašķelts. Taču mūžīgais Vārds, ko atklāj Bībele, rāda – ir vērtības un ir mūžīgā patiesība – ir Viens, ir Jēga, ir vērtības, kas nemainās. Tajā varam būt vienoti. Uz tā varam pastāvēt pārmaiņās. (L21)
Diskusija par sievietēm mācītājām vai homoseksualitāti ir saistīta ar spiedienu no ārpusē jeb laikmetīgu idejisku strāvojumu ietekmi.	Jautājumā par sievietēm mācītājām vai homoseksualitāti Svētajos Rakstos ir izteikta skaidra nostāja, un teoloģiskā diskusija par šiem jautājumiem nav radusies bibliskā ietvarā, bet ir saistīta ar spiedienu no ārpusē jeb laikmetīgu idejisku strāvojumu ietekmi , kuru izcelsme nav saistīta ar kristīgo draudzi. (L20)
Universitātes pārstāv liberālās pasaules aroganci, jo apšaubā inspirāciju.	[..] piemērs liberālās pasaules arogantai attieksmei, apšaubot Bībeles saturu kā ticamu un inspirētu dokumentu, ir no pagājušā un aizpagājušā gadsimta universitāšu vidēm. (B4)
Stāvēšana augstāk par Dieva inspirāciju ir antropocentrisms, un teoloģija kļūst bezjēdzīga.	Ja cilvēka kritika stāv pāri Dieva inspirācijai, tad antropocentrisms valda (<i>rullē</i>). Šādos apstākļos teoloģija ir bezjēdzīga un kļūst par antropoloģijas apakšnozari. (B4)

Apgalvojumi	Ilustrējoši citāti no intervijām
“Apgaismotais cilvēks” vēlas rediģēt Dieva vārdu.	[..], pēc kura gan augstāka kritērija vai mērauklas Dieva vārds būtu rediģējams? Vienīgais, kas šim apgalvojumam tieks likts pretī, ir mūsdienu “apgaismotā cilvēka” viedoklis. (B4)
Teoloģija nedrīkst kalpot cilvēka ērtībām.	Teoloģija beidzas tur, kur cilvēks Rakstus pielāgo , lai tie būtu ērtāki. (B4)
Homoseksualitātes jautājumus virza fondētās politikas, mediju kontroles un sociālās inženierijas instances.	[..] spēka demonstrējumi caur precīzi mērķētām un labi fondētām politiskām dienas kārtībām un mediju kontrolēm, .. dienaskārtībām, ko organizē ieinteresētās puses, kas nodarbojas ar sociālo inženieriju. (B4)
Informācijas, uzskatu daudzveidības un neziņas laikā Raksti ir vienīgie, kas dod stabilitāti.	Šodien ir tik daudz informācijas un uzskatu par to, kas ir labs vai slikts, kas ir patiesība un kas maldī. Vienīgā drošā un pārbaudītā vērtība ir Svētie Raksti, kas var dot stabilitāti nestabilajā un neziņas pilnajā laikā. (A24)
Šodien Bībeles autoritāti apdraud neomarksisms.	Katrā laikmetā ir bijusi aktuāla Bībeles autoritātes noturēšana – Darvins, 20. gadsimta vidus racionālisms, šobrīd ir neomarksisma spiediens, kad ir jānotur vārda brīvības un apziņas brīvība. (R16)
Kultūras apvērsums tiecas apklusināt Bībeli.	Šobrīd populāra <i>Woke</i> kultūra, kurā neviens neko nedrīkst pateikt pret otru, jo tas ir netaisnīgi. Notiek kultūras apvēršanas mēģinājumi. (R16)
Kristīgo vēsti šodien var stiprināt intelektuāla kristietība.	[..] kristiešu vidū kādu laiku tika promotēts antiintelektuālisms , un tas kristīgo vēsti vājināja. (R16)

Kā redzams, mainīgo pasaules vērtību spiediens, kas aicina uz toleranci pret seksuālām minoritātēm un sieviešu vienlīdzību, mācītājos raisa bažas par morāles pagrimumu un sabiedrības sabrukumu. Viendzimuma pāru attiecību atzišana tiek uztverta kā pēdējā robeža, aiz kuras paredzams slidkalniņš amorālā visatļautībā (L10). Tāpēc diskusija, kura norāda uz pārmaiņām sabiedrībā, raisa pretreakciju, kas norāda uz nepieciešamību pēc stabilitātes un pastāvīguma. Lietu atstāšana nemainīgi, tā, kā tās vienmēr ir bijušas, ir drošības garants. Relatīvais un mainīgais norāda uz patiesības trūkumu (L21).

Baznīca tiek uztverta kā vide, kas pastāv pati par sevi neatkarīgi no sabiedrības. Tāpēc sabiedrības procesi, kas tiecas iespaidot baznīcu, tiek uzskatīti par traucējošiem un nevēlamiem. Pārmaiņu iniciatīva var nākt vienīgi no pašas baznīcas (L20). Mācītāju izpratnē sabiedriskos un politiskos procesus šodien ietekmē “komunistu, marksistu lozungi” (L10), “fondētās politiskās

dienas kārtības, mediju kontrole un sociālā inženierija” (B4), “neomarksisma spiediens”, “*Woke* kultūra” un “kultūras apvēršanas mēģinājumi” (R16). Vārda brīvība, apziņas brīvība, brālība, vienlīdzība, miers, tolerance un mīlestība tiek nosaukti par negatīvām vērtībām, jo aiz tām patiesībā tiek slēpti ļauni nolūki (L10, B4, R16). Diskursā jūtamas bažas par vārda brīvības apspiešanas mēģinājumiem un postmodernās kultūras liberālo uzskatu spiedienu, kas liks sabiedrībai un indivīdiem atteikties no savas identitātes un morāles. Ticība, baznīca un garīdznieks tiek saprasti kā cīnītāji par mūžīgajām, nemainīgajām Bībeles vērtībām, kuras tiek apšaubītas un mērķtiecīgi iznīcinātas.

Marksisma un neomarksisma piesaukšana Latvijas konservatīvo un liberāļu diskursos notiek samērā bieži. Tā ir argumentācija, ko publiskajās intervijās izmanto arī LELB arhibīskaps Jānis Vanags.⁵³⁵ Ņemot vērā Latvijas padomju okupācijas pieredzi, Marksa vārda piesaukšana jau pati par sevi sabiedrībā izraisa asociācijas ar komunistisko režīmu, ideoloģisko diktātu un represijām pret citādāk domājošajiem. Tas nozīmē, ka, pat neorientējoties neomarksisma idejās, cilvēks, vien izdzirdot šo vārdu, tiek ideoloģiski pretstatīts mūsdienu liberālajām un progresīvajām idejām kā vēsturiskam ļaunumam. Šeit varam saklausīt argumentācijas stratēģiju, kas tika plaši izmantota 20. gadsimta pirmajā pusē fundamentālistu cīņās ar modernistiem, kad zinātniskā racionalitāte un evolūcijas teorijas izraisītais skepticisms tika uzskatīts par komunisma un ateisma augļiem.⁵³⁶ Arī šodien tiek radīts iespaids, ka “brālība, vienlīdzība, miers, tolerance, mīlestība” (L10) tiks uzspiesta ar naidīgā genderismā un feminismā pamatotām metodēm, jo “marksisms nekad nav daudz raizējies par upuriem savā ceļā”.⁵³⁷

Iepriekš minētajā intervijā arhibīskaps Jānis Vanags postmoderno neomarksismu identificē kā tādu, kas “Bībelei pieļauj bezgalīgu skaitu interpretāciju, no kurām neviena nevar būt kano-niska”.⁵³⁸ Tātad patiesība, drošība un nākotne ir tur, kur ir viena kanoniskā Bībeles interpretācija, bet interpretāciju daudzveidība ir postmodernās pasaules nenoteiktības pazīme. Šķiet, līdzīgam

⁵³⁵ “Ja dzirdat kādu braši saukājam citus par tumsoņām, tad ir diezgan droši, ka tur runā postmodernais neomarksists. Marksisms nav miris, tikai uzspodrināts ar postmodernu politūru. Latvijā to visredzamāk pārstāv Progresīvie.” Elita Veidemane, *nra.lv*, 01.03.2019, “Arhibīskaps Jānis Vanags: Sabiedrībā notiek mulsinošas pārvērtības.” <https://nra.lv/latvija/274204-arhibiskaps-janis-vanags-sabiedriba-notiek-mulsinosas-parvertibas.htm> (skatīts 07.05.2021).

⁵³⁶ Norman F. Furniss, *The Fundamentalist Controversy* (New Haven: Yale University Press, 1954), 9-49.

⁵³⁷ Elita Veidemane, *nra.lv*, 01.03.2019, “Arhibīskaps Jānis Vanags: Sabiedrībā notiek mulsinošas pārvērtības.” <https://nra.lv/latvija/274204-arhibiskaps-janis-vanags-sabiedriba-notiek-mulsinosas-parvertibas.htm> (skatīts 07.05.2021).

⁵³⁸ *Ibid.*

noskaņojumam seko arī intervētie garīdznieki, sakot, ka “vienīgā drošā un pārbaudītā vērtība ir Svētie Raksti, kas var dot stabilitāti nestabilajā un neziņas pilnajā laikā” (A24), “Bībele rāda – ir vērtības, kuras nemainās” (L21). Arī šie garīdznieki dod priekšroku burtiski vēsturiskajai Rakstu interpretācijai, kas atzīst vienīgi tradicionāli konfesionālos skaidrojumus. Līdz ar to brīdī, kad teoloģiskā krīze tiek definēta kā Bībeles interpretāciju daudzveidība, atbilde tai ir nemainīgā interpretācija, kas pamatojas Rakstu dievišķajā izcelsmē jeb inspirācijā. Daudzu interpretāciju cēlonis tiek saprasts kā cilvēciskā godkārbība: “Ja cilvēka kritika stāv pāri Dieva inspirācijai, tad antropocentrisms valda. Teoloģija beidzas tur, kur cilvēks Rakstus pielāgo, lai tie būtu ērtāki.” (B4)

Garīdznieku atbildēs inspirācija tiek pieņemta kā autoritāte ārpus cilvēka apziņas un kritiskās domāšanas, kas nav pakļaujama zinātniskai analīzei un interpretācijai. Cilvēks Rakstu lasītājs iepretī tekstam kļūst maznozīmīgs. No tā tiek sagaidīta paklausība Rakstu autoritātei, kas ir dievišķi inspirēts vēstījums, kas ir saprotams un pietiekams pat neizglītotam cilvēkam.⁵³⁹ Rakstu kā vēsturiska teksta pētniecība iznīcina to autoritāti un par noteicošo kļūst “apgaismotā cilvēka viedoklis” (B4). Bībeles autoritātes un interpretācijas nemainīguma vārdā apgaismības laikmets tiek uzskatīts par nevēlamu pagrieziena cilvēces vēsturē, bet zinātniski kritiskā metode tiek uzskatīta par ticības un Dieva noliegumu, kuras cēlonis ir “pagājušā un aizpagājušā gadsimta universitāšu vides arogantā attieksme” (B4). Tātad kristīgā ticība nevis iesaistās dialogā ar universitāšu izglītību, bet atrodas ideoloģiskā opozīcijā. Par Dievu adekvāti runāt spēj tikai baznīca un nevis universitāte. Pret izglītību, kas tiek iegūta ārpus konfesionālajām organizācijām, ir jāizturas ar aizdomām. Tās piedāvātās pētniecības atšķirīgie rezultāti no tradicionālajām baznīcām ir ateisma uzbrukums ticībai. Akadēmiskais godīgums un neitralitāte tiek pielīdzināta arogancei.

Šis skatījums varētu arī nebūt balstīts personīgā teoloģijas studiju pieredzē tieši Latvijā, bet tomēr atspoguļo Latvijā samērā bieži dzirdamu garīdznieku skepsi attiecībā uz akadēmiskās teoloģijas studiju rezultātiem.⁵⁴⁰ Zīmīgi, ka tiek lietots daudzskaitlis “universitātes”, kas ir paplašināts vispārinājums un tiek attiecināts uz sekulāro universitāšu izglītību vispār. Izglītības iegūšana šādā vidē kristietim ir maz noderīga vai pat potenciāli bīstama, jo universitātēm tiek

⁵³⁹ Dace Balode un Ģirts Rozners, “Fundamentālisms kā kristīgās ticības fenomens Latvijā”, *Ceļš* 71 (2020): 22.

⁵⁴⁰ J. Vanags: “[...] postmodernais neomarksisms ir stipri jūtams universitātēs, dažādās humanitārajās programmās.” Elita Veidemane, *nra.lv*, 01.03.2019, “Arhibīskaps Jānis Vanags: Sabiedrībā notiek mulsinošas pārvērtības.” <https://nra.lv/latvija/274204-arhibiskaps-janis-vanags-sabiedriba-notiek-mulsinosas-parvertibas.htm> (skatīts 07.05.2021).

piedēvēts liberālisms, neomarksisms un arogance. Šāda nostāja nav raksturīga vienīgi Latvijai. Plaša vērojama arī starp Amerikas evaņģelikāņu teologiem un akadēmiskās pētniecības pārstāvjiem, un šķiet, ka šeit aktualizējas jautājumi, par kuriem vērts reflektēt abām pusēm. Proti, gatavība ņemt vērā un rēķināties ar zinātniskās metodes rezultātiem no vienas puses un akadēmiskais godīgums un tolerance ticības jautājumos no otras puses.

Iepretī universitāšu izglītības kritikai mācītāji izrāda arī bažas par kristīgajai ticībai pārņemto antiintelektuālismu (R16). Tas vēlreiz apliecina jau zināmo faktu, ka, lai cik konservatīvs teoloģiskais skatījums būtu, tas nekad pilnībā nenoliegs zinātņi, jo tās argumentācijas pamatā ir jābūt atsaucēm uz racionālo prātu. To pieprasa modernais laikmets. Tomēr, kā jau aprādīts, zinātne šajā argumentācijā tiek izmantota tikai tik tālu, cik tā atbalsta pastāvošās teoloģiskās doktrīnas.

8. SECINĀJUMI

Šī pētījuma vēsturiskajā sadaļā tika noskaidrots, ka doma par Rakstu dievišķo inspirāciju ir aktuāla kopš agrīnās kristietības un baznīctēvu laikiem. Bībeles autoru inspirācija kristīgajā ticībā uzturēja dievišķās providences apziņu. Nonākot dažādās ticības krīzēs, sevišķi aktuāls kļuva jautājums par šīs inspirācijas apmēru. Teksta inspirācijas fenomēns tika uzsvērts gan hellēnisma laika jūdu diasporas krīzē, gan agrīnās kristietības sadursmēs ar gnostiķu herēzēm, gan protestantisko sholastiķu polemikā ar katoļu teologiem, kā arī laikā pēc apgaismības piētisma un puritānisma reakcijās uz institucionālo baznīcu un zinātniskā laikmeta racionālismu un skepticismu. Brīžos, kad krīze īpaši skāra Rakstu autoritāti, relevanta kļuva verbālās inspirācijas argumentācija. Pārlicība par Dieva pārdabiskā veidā dotu nemaldīgu un nekļūdīgu Bībeli krīzes laikā sniedza drošību par skaidru dievišķo pozīciju un viņa gribu.

Sevišķi raksturīga verbālās inspirācijas mācība bija reformētajā teoloģijā balstītajā puritānismā, kas Rakstus lasīja burtiski un tos skaidroja kā dievišķus norādījumus ticīgajiem. Arī no luteriskās tradīcijas iznākušajā piētismā, kas lielu uzsvaru lika uz garīgo pieredzi (lūgšanu un liecināšanu), Raksti bija dievišķi un autoritatīvi un stāvēja pāri jebkurai institucionālas baznīcas tradīcijai. Šis bija laiks, kad kļuva skaidrs, ka verbālās inspirācijas doktrīna negarantēja vienprātību Rakstu interpretācijā. Nonākot Amerikā, piētisms un puritānisms varēja brīvi un bez institucionālās baznīcas nozīmīgas kritikas attīstīties, kļūstot par impulsu atmodas kustībām un evaņģelikālismam. 19. gadsimta industrializācija un sekularizācija izraisīja jaunu teoloģisko krīzi, kurai kā atbilde veidojās fundamentālisms. Amerikas evaņģelikālismu ietekmēja divi radikāli virzieni – verbālo inspirāciju pārstāvošais fundamentālisms un liberālā teoloģija, kas aprādīja, ka Bībeles teksta interpretēšanas tradīciju lielā mērā nosaka cilvēka pieredze. Tā bija jauna teoloģiskā krīze, kurā evaņģelikālisma atbilde bija par labu verbālajai inspirācijai. 20. gadsimts iezīmēja šīs teoloģiskās krīzes turpinājumu, kurā notika evaņģelikālisma fragmentēšanās un pozicionēšanās iepretī fundamentālismam un modernajai teoloģijai.

20. gadsimta sākumā Latvija lielā mērā bija iesaistīta Eiropas kristīgās ticības pārmaiņu procesos, kas iezīmējas ar pieaugošu evaņģelikālisma ietekmi uz kristīgo ticību. Ja 18.–19. gadsimtā mūsu zemē noteicošā bija piētiski pentekostālā evaņģelikālisma paradigma, tad 20. gadsimta sākumā līdz ar baptisma, metodisma un adventisma attīstīšanos arvien jūtāmākas

kļuva tradīcijas, kas sekoja puritāniskai Prinstonas paradigmai.⁵⁴¹ Šeit racionālā argumentācija bija nozīmīgāka nekā ticīgā pieredze, tāpēc Bībeles inspirācijas jautājums daudz svarīgāks. Līdztekus konfesionālajiem diskursiem un teoloģiskajiem semināriem attīstījās arī teoloģija kā akadēmiska disciplīna, kuru pārstāvēja luteriskā tradīcija. Latvijā bija visas iespējas veidoties daudzveidīgam kvalitatīvā teoloģiskajā izglītībā balstītam kristīgo tradīciju diskursam, taču sekojošā padomju izolācija Latvijā šos procesus apturēja. Bībeles pētniecība un teoloģijas attīstība mūsu zemē apstājās. Līdz ar to vairākas kristiešu paaudzes lielā mērā dzīvoja burtiski interpretētas un verbāli inspirētas Bībeles paradigmā. Tā bija drošākā un ilgtspējīgākā paradigma smagās ateisma krīzes apstākļos.

Sekojošajos pēcpadomju gados Latvija bija dažādu evaņģelikālo sludinātāju pastiprinātas misijas lauks. Ienākošais konservatīvais evaņģelikālisms ar nekļūdīgo un nemaldīgo Bībeli vecās paradigmas tikai nostiprināja. Ateisma ideoloģiju centās nomainīt vīzija par kristīgu sabiedrību ar kristīgu valdību. Sabiedrības atsaucība un augstais uzticības reitings baznīcai ļāva tai aktīvāk iesaistīties politiskajos procesos un pozicionēt sevi kā konservatīvu un drošu kristīgā pasaules uzskata un kristīgo vērtību virzienu. Rietumu liberālo diskursu ienākšana Latvijā šo pozīciju vēl vairāk nostiprināja. Mainīgās modernās pasaules priekšā Latvijas kristīgās baznīcas centās saglabāt senās paradigmas, aizstāvot tās ar argumentiem no cita konteksta. Proti, tiek runāts par liberālās teoloģijas draudiem Latvijas kristīgajai ticībai, lai gan realitātē nevienā no kristīgajām konfesijām nav vērojama ietekmīga liberālā tradīcija.

Šāda atbilde modernā laikmeta teoloģiskajai krīzei parādās vairāku mūsu intervēto garīdznieku atbildēs. Tie iebilst modernajam laikmetam, kurā iepretī Bībeles stabilajai un nemainīgajai noteiktībai viss ir mainīgs, nepastāvīgs un kritizējams. Intervijās pārmaiņas sabiedrībā tiek raksturotas kā negatīvi sabiedrību graužoši procesi. Par labāko veidu, kā to konfrontēt, tiek minēta Bībele, kas jāpaceļ pāri kultūrai. Kristīgā tradīcija tiek saprasta nevis kā kultūru izmainoša, bet kā kultūrai opozīcijā esoša. Kā atklājās intervijās, šo kultūras radīto spiedienu garīdznieki saskata liberālo universitāšu izglītībā, liberālās teoloģijas relatīvismā, sabiedrības sekularizācijā un ideju plurālismā un pārliecībā par sociālās inženierijas un kultūras apvēršanas mēģinājumiem. Tie jūt, ka Bībeles nemaldīgā patiesība tiek relativizēta, bet cilvēces morāle un kristietības būtība

⁵⁴¹ Par šīm divām evaņģelikālisma paradigmām – piētiski pentakosto un puritānisko Prinstonas – vairāk skatīt Roger E. Olson, *The Story of Christian Theology* (Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990), 594.

apšaubīta. Tāpēc, saskaroties ar kritiskiem ticības izaicinājumiem, verbāli inspirēta teksta ideja ļauj vieglāk pildīt apoloģētiskās funkcijas, jo tad teksts kļūst neatkarīgs no cilvēka un tā burtiskais skaidrojums atbrīvo no interpretāciju plurālisma problēmas. Nemaldīga Bībele pasludina tikai vienu absolūto interpretāciju, vienu atbildi un vienu izeju no krīzes. Līdz ar to Rakstu verbālā inspirācija vēsturiski ir bijusi un šodien joprojām paliek kā šķietami ātra un vienkārša atbilde realitātei, kas kļūst arvien sarežģītāka un pretrunīgāka. Tas ir veids, kā turpināt saglabāt kontroli pār zināmo un saprotamo un aizsargāties pret nezināmo un nesaprotamo.⁵⁴²

Lai arī daļa garīdznieku neatzīst pilnīgu Svēto Rakstu verbālo inspirāciju, tomēr lielākoties piekrīt Bībeles nemaldīgumam un nekļūdīgumam. Tas liecina par joprojām augstu skatu uz Bībeli, kuras interpretācijā verbālās inspirācijas metodoloģijai tiek sekots implicēti. Kaut arī mācītāji izsakās piesardzīgi par Bībeles tekstu kā pārdabiski pierakstītu Dieva gribu, tajā pašā laikā atbildēs par sieviešu ordināciju un homoseksuālismu Bībele tiek uzlūkota kā nemainīgs morāles un ētikas etalons. Tas norāda uz dihotomiju, kas rodas starp iegūtās pieredzes plašumu un verbālās inspirācijas noteikto robežu šaurumu. Līdz ar mācītāja amatu akceptētais dogmatiskais ietvars ne vienmēr ir saskaņā ar pieredzē gūtajiem intuitīvajiem secinājumiem. Ierobežotā pieeja Rietumu teoloģiskajiem diskursiem un šādu diskursu trūkums Latvijā traucē iegūt pietiekami plašu priekšstatu par Bībeles inspirācijas risinājumiem mūsdienu teoloģijā.

Bībeles verbālās inspirācijas problemātika Rietumu pasaulē bija nozīmīga pagājušā gadsimta 70.–80. gados, kad tika plaši diskutēti par inspirācijas jautājumiem. Latvija šajā laikā atradās aiz dzelzs priekškara, un šiem diskursiem nebija iespējams sekot līdz. Bībeles verbālās inspirācijas vēstures nezināšana, kā arī padomju gados piedzīvotā nošķirtība no fundamentālisma pētniecības Rietumos mūsdienu Latvijas garīdzniecības zināšanās ir radījušas dziļus izpratnes robus. Mācītāji fiziski dzīvo mūsdienu pasaulē, bet teoloģiski joprojām tiecas atgriezties pirms modernā laikmeta mitoloģiskajā realitātē. Līdz ar to pētījumā ļoti skaidri novērojamas tendences, kas raksturīgas fundamentālismam un konservatīvam evaņģelikālismam, – garīdznieku vidū ir jūtams skepticisms pret universitātēs piedāvāto augstāko teoloģisko izglītību. Vairāki mācītāji redz kristīgo ticību postmodernā relatīvisma un dažādu ideoloģiju radītā spiediena izaicinājumu priekšā. Viņuprāt, kristīgās ticības uzdevums ir saglabāt savu vēsturisko autentiskumu, neļaujoties jaunajām Bībeles

⁵⁴² Cilvēku mēģinājumi tiekties pēc viennozīmīgām atbildēm drīzāk ir saistīti nevis ar vēlmi problēmu atrisināt, bet ar vajadzību pēc situācijas kontroles. Skatīt Davis, M. "Hermeneutics contra fundamentalism: Zygmunt Bauman's method for thinking in dark times," (2020) *Thesis Eleven*, 156 (1), 27-44.

interpretācijas vēsmām, kas nāk no sekulārām universitātēm. Šī nostāja ir cieši saistīta ar Bībeles inspirācijas un attiecīgi arī tās interpretācijas jautājumu. Ja Bībele ir nemaldīgs un nekļūdīgs vēstījums no Dieva, tad tā ir lasāma burtiski un tā ir skaidra un saprotama ikvienam lasītājam. Tas nozīmē, ka padziļināta Bībeles pētniecība un cenšanās to saprast mūsdienu kontekstā ir noderīga tikai tik tālu, cik tas nostiprina ticību un ir saskaņā ar konfesionālo pārliecību. Līdz ar to veidojas plaisa starp universitātēs piedāvāto augstāko teoloģisko izglītību un konfesionālo mācību. Šī plaisa, kā precīzi to raksturo Marks Nolls, sekmē kristiešu antiintelektuālismu un kultivē naivu ticību, kas vairāk sakņojas pieredzē un emocijās, bet mazāk godīgā pētniecībā un kritiskajā domāšanā. Šāda ticība ir gatava pat noliegt zinātnei, ja tā nesaskan ar pieņemto Bībeles interpretāciju.⁵⁴³

Apkopojošs pētījuma rezultāts par verbālo inspirāciju kā atbildi teoloģiskām krīzēm un tās implikācijām Latvijas diskursā, autors nonācis pie šādiem vispārīgiem un arī specifiski Latvijas situāciju raksturojošiem secinājumiem.

1) Mūsdienu Latvijas teoloģiskajā diskursā joprojām ir vērojama skepse pret universitāšu akadēmiskās pētniecības rezultātiem. Šī skepse izpaužas uzskatos, ka Bībeli nevar kritiski pētīt, jo tā ir svēta grāmata un tās pakļaušana vēsturiski kritiskajai metodei nozīmē Dieva noliegšanu.

2) Lai arī zinātniskie rezultāti netiek noliegti, tomēr skeptiski apšaubīti ikreiz, kad tie nonāk pretrunā ar kādiem tradicionāliem teoloģiskiem pieņēmumiem. Zinātne ir pieņemama tikai tiktāl, cik tā ir saskaņojama ar Bībeli. Zinātne ir apšaubāma, jo tā ir sekulāri ateistiska un tai ir nepieciešama konvertācija ticībā. Līdz ar to joprojām tiek meklēti jauni veidi, kā burtisko Bībeles interpretāciju saskaņot ar zinātniskajiem atradumiem.

3) Latvijas teoloģiskajā diskursā ir jūtams zināšanu un intereses trūkums par kristīgās teoloģijas vēsturi un 20. gadsimta fundamentālisma un modernisma strīdu teoloģiskajiem risinājumiem. Garīdznieku argumentācijas stratēģijas lielā mērā seko Rietumu konservatīvo evaņģelikāļu un fundamentālistu domāšanas paradigmai.

4) Lai arī verbālā inspirācija ne vienmēr tiek atklāti atbalstīta, no tās izrietošā Bībeles interpretācijas metodoloģija tiek izmantota implicēti. Tas izpaužas kā Bībeles burtiskās nozīmes

⁵⁴³ Mark A. Noll, *The Scandal of the Evangelical Mind* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co, 1994), 27.

izcelšana pār metaforisko, kā rezultātā vēsturisks teksts tiek lineāri pielāgots mūsdienām. Tādā veidā tiek attaisnota sociālā netaisnība baznīcā un neiecietība seksuālās orientācijas dēļ.

5) Saistībā ar Rietumu liberālo vērtību ienākšanu Latvijas politikā un sabiedrībā intervijās ar garīdzniekiem parādās izteicieni, kas norāda uz pasaules morālo degradāciju. Mācītāji runā par neomarksistu kultūras draudiem un liberālisma radītajiem sabiedrības morāles sabrukuma draudiem. Mācītāji pauž bažas par liberālo ideju ienākšanu baznīcā, kā rezultātā kristīgā ticība tiks diskreditēta. Līdz ar to garīdznieki dzīvo pieaugošas teoloģiskas krīzes apziņā, kurai drošākā atbilde ir palikšana verbālās inspirācijas paradigmā.

6) Latvijas teoloģisko diskursu daudz mazākā mērā ietekmē mācītāju viedoklis, ka verbālās inspirācijas doktrīna neatbilst mūsdienu atklājumiem un par piemērotāku inspirācijas risinājumu jāizvēlas inspirētā lasītāja modelis. Šo viedokli pārstāvošie mācītāji atzīst, ka Bībeles interpretācijas process nekad nebeidzas un nav iespējams runāt par kādu vienu vienīgu un pareizo interpretācijas metodi.

7) Latvijas teoloģisko diskursu daudz mazākā mērā ietekmē mācītāju viedoklis, ka kristīgo vērtību sabrukuma un teoloģiskās krīzes sajūtu izraisa nevis liberālā teoloģija, bet gan kristīgais fundamentālisms.

8) Latvijas teoloģisko diskursu daudz mazākā mērā ietekmē mācītāju viedoklis, ka mūsdienu baznīcas teoloģijai vajadzētu sekot zinātnei un ekseģēzei un nevis otrādi.

9) Latvijas teoloģisko diskursu daudz mazākā mērā ietekmē mācītāju viedoklis, ka pieredze un zināšanas ir tikpat nozīmīgi teoloģijas avoti kā Bībeles teksts un ticības tradīcija.

Promocijas darba veiktais pētījums parāda, ka Latvijas situācijā ir izteikta nepieciešamība pēc visaptverošas teoloģiskās izglītības, kas būtu pieejama garīdzniekiem un arī laikiem. Lai arī Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte to piedāvā, tomēr konfesionālajā vidē vērojama neuzticība akadēmiskās teoloģijas piedāvājumam. No vienas puses, tā balstās uz principiālu nostāju, ka Rakstus studēt un interpretēt iespējams vienīgi konfesionālās baznīcas ietvaros, bet ne sekulārā mācību iestādē. Tāpēc pētniecība ārpus baznīcas tradīcijas kontroles tiek uzskatīta par kalpojošu vienīgi cilvēka interesēm, bet ne Dieva. No otras puses, neuzticībai akadēmiskās pētniecības rezultātiem var būt arī politiskās neitralitātes trūkums pašās universitātēs. Uz šo problēmu jau 90. gados norādīja pētnieks Marks Nolls, analizējot plaisu starp Amerikas

evaņģelikālo un akadēmisko Bībeles pētniecību. Viņš secināja, ka šo plaisu pārvarēt nopietni kavē akadēmiskās neitralitātes trūkums. Universitātes bieži aizstāv un propagandē ideoloģijas, kurām evaņģelikālie Bībeles pētnieki vairs nevēlas sekot.⁵⁴⁴ Tāpēc labākais veids, kā pieaugošo plaisu mazināt, būtu veidot akadēmisko pētniecību, kas vienlaikus ir gan neitrāla, gan arī respektē Bībeli kā kristīgās ticības avotu un autoritāti. Tas nozīmē, ka Teoloģijas fakultātei būtu jādarbojas vismaz divos virzienos.

Pirmkārt, sabiedrības un arī kristīgās vides informēšana un izglītošana par: (1) kristīgās baznīcas nozīmīgiem vēsturiskiem procesiem, kas ietekmējuši Latvijas kristīgo tradīciju, (2) 20. gadsimta fundamentālisma un modernisma debatēm Amerikā, (3) Bībeles verbālās inspirācijas doktrīnu kā reakciju uz nozīmīgām teoloģiskajām krīzēm un (4) pētniecības piedāvātajiem veidiem, kā risināt Bībeles inspirācijas jautājumu 20. gadsimtā. Šo izglītošanu fakultāte varētu veikt ne tikai ar studentiem piedāvāto programmu palīdzību, bet arī sagatavojot pētnieciskas publikācijas un monogrāfijas, kā arī organizējot seminārus un kursus.

Otrkārt, būtiski ir uzturēt neitrālu, godīgu un arī atvērtu studiju procesa vidi, kurā akadēmiskais personāls nopietni uztver studējošo dažādību un spēj apmierināt pat viskonservatīvāk noskaņoto studentu vēlēšanos iegūt padziļinātas zināšanas teoloģijā veidā, kas respektē viņu dziļākās ticības pārlicības. Latvijas kristīgās ticības izteikti evaņģelikālais un pat fundamentālistiskais profils pieprasa saudzīgu un tālredzīgu pieeju izglītības procesam, jo nepieciešamās paradīgu maiņas ir ļoti apjomīgas. Studentiem ir svarīgi just, ka pasniedzēji nepārstāv kādu svešu akadēmiski intelektuālu pozīciju, bet ir tādi paši patiesības meklētāji kā viņi.

⁵⁴⁴ Mark Noll, *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*, 2nd ed. (Grand Rapids: Baker Academic, 1991), 208-209.

9. NOBEIGUMS

Veiktais pētījums uzskatāmi demonstrē nepieciešamību nodalīt Bībeles autoritātes jēdzienu no Bībeles inspirācijas, kā to tradicionāli saprot kristīgajā ticībā. Bībeles autoritāte meklējama tās vēstījumā cilvēkiem, aiz tā stāvošā avota klātbūtnē un realitātē. Atzīt Bībeles autoritāti nozīmē apzināties, ka aiz tās stāv kāda mūžīga un patiesa realitāte, kura pieņem savas aprises cilvēka apziņā. Bībele ir cilvēku pieredzes, vērojumu un secinājumu par Dievu liecība. Lai arī tā ir nesaraujami saistīta ar katra laikmeta kosmoloģiskajiem un mitoloģiskajiem priekšstatiem, tomēr tā joprojām ir liecība par mūžīgā Dieva eksistenci un klātbūtni pasaulē un pie cilvēkiem. Šī liecība, Pāvila vārdiem runājot, ir “mīklaina, kā spoguļi” (1Kor 13:12), to ietekmē cilvēku, Bībeles sarakstītāju izpratne un pieredze, un tomēr mēs varam aiz tā visa saklausīt mūžīgās patiesības aicinājumu. Bībeles autoritāte neslēpjas tās vēstures faktu un ģeogrāfisko vietu precizitātē, tās mērķis nav mūs iespaidot ar unikālu faktoloģisko materiālu un tādā veidā pierādīt, ka tā ir nekļūdīgs un nemaldīgs vēstures, arheoloģijas, paleontoloģijas, ģeogrāfijas, fizikas un astronomijas faktu avots. Tieši otrādi – jo vairāk mēs zinām visās šajās zinātnes nozarēs, jo skaidrāk redzam, ka Bībele pavisam noteikti nepretendē ne uz kādu konkurenci ar zinātniskajiem atklājumiem. Tās mērķis ir atklāt mums mūžīgā Dieva esamību un klātbūtni pasaulē un mūsu dzīvē. Bībele kļūst par autoritāti tajā brīdī, kad lasītājs piedzīvo šo grāmatu kā patiesi ticīgu un Dievam nodevušos cilvēku liecību par Dievu, kuru viņi ir personīgi pieredzējuši un iepazīnuši.⁵⁴⁵

Bībeles autoritāti nekādi neizmaina veids, kā to interpretējam. Bībele neizvirza par pienākumu to skaidrot un saprast vienā vienīgā veidā. Kā darbā tika novērots, laika gaitā ir veidojušās ļoti dažādas interpretācijas skolas – no alegoriskās līdz burtiskai. Visās šajās pieejās Bībeles autoritāte nebija jautājums, ko apšaubīja. Tā bija grāmata par Dievu, grāmata, kas nāk no Dieva, un grāmata, kas ved pie Dieva. Tomēr veids, kādu ceļu interpretētājs izvēlas iet, nav ierobežots. Vienīgais teoloģijas uzdevums ir, lai katrs no šiem ceļiem aizved pie mūžīgā, patiesā un labestīgā Dieva. Teoloģija var būt konservatīva, liberāla, protestantu vai katoļu, feministu vai atbrīvošanās, konstruktīva vai komparatīva – vienalga kāda, Bībeles autoritāte joprojām būs savā vietā, kamēr tās interpretācija vadīs pie dzīvības avota, mūžīgā mīlestības Dieva.

⁵⁴⁵ Kā to precīzi pasaka Kristians Smits: “Ņemot vērā Bībeles tekstu daudzveidīgo nozīmi, ir skaidrs, ka Raksti mūsdienās nevar būt autoritatīvi, ja netiek interpretēti mūsdienu lasītājam nozīmīgā veidā.” (Smith, *Bible Made Impossible*, 50. Autora tulkojums.)

Vai kristīgās tradīcijas pastāvēšanai un tās vēstījuma uzturēšanai pēc definīcijas ir nepieciešams inspirēts teksts? Brīdī, kad uz kristīgo tradīciju lūkojamies no cilvēku pieredzes perspektīvas, Rakstu autoritāte pamatojas pieredzē un nevis teksta inspirācijas faktā. Tāpēc inspirētā teksta doktrīna nevar būt nosacījums baznīcas pastāvēšanai. Atteikšanās no doktrīnas par inspirēto tekstu nekādā veidā nepieprasa Rakstu atmešanu. Tieši pretēji – Bībeles teksti joprojām var tikt pieņemti kā baznīcas dzīvi un ticību noteicoši Raksti, kuri veido un uztur visas kopienas ticību, ļauj katram tās piederīgajam piedzīvot pestīšanu un pārveidošanos.⁵⁴⁶

Mēs, protams, varam teikt, ka Bībele ir inspirēta, tomēr tas nav priekšnosacījums tās autoritātei. Lai cilvēks runātu patiesību, tam nav noteikti jābūt inspirētam. Mēs neieklausāmies gudru un cienījamu cilvēku vārdos tāpēc, ka zinām, ka tie ir pārdabiskā veidā inspirēti. Cilvēks kļūst par autoritāti un viņa viedoklis autoritatīvs tajā brīdī, kad tas uzrunā mūsu prātu, sirdi un domas un mēs saprotam, ka tas ir patiess. Mēs jūtam, ka tas saskan ar mūsu pieredzi. Mēs pieņemam šī vēstījuma autoritāti brīdī, kad iekšēji atsaukamies dzirdētajam padomam vai aicinājumam, uzticamies tam un dzīvojam saskaņā ar to. Šeit absolūti nav būtiska kādu pārdabisku fenomenu klātbūtne. Tieši pretēji – moderno cilvēku pat izbiedē un dara aizdomīgu, ja kādi aicinājumi vai padomi tiek izteikti kā dievišķas atklāsmes vai vīzijās saņemti norādījumi.

Noteikti jāuzsver, ka šeit runājam par mūsdienu cilvēku. Pasaule kopš 19. gadsimta ir mainījusies. Mūsu zināšanas vairs neļauj spriest par garīgām tēmām tā, kā to darīja viduslaikos vai antīkajā pasaulē. Varētu šķist, ka Dievs ir izspēlējis ļaunu joku, arvien vairāk atvērdamas cilvēka prātu izzināt, izpētīt un iejaukties materiālajā pasaulē un tādā veidā nonākt pie skeptiskiem secinājumiem par ticību. Tie, kas šādā veidā raugās uz moderno zinātņi, jūt kārdinājumu no tās atteikties un palikt Bībeles senajā, mitoloģiskajā vēstījumā. Dažkārt pat dzirdami paziņojumi, ka zinātnieki ir sazvērējušies pret Dievu. Daudzi kristieši joprojām dzīvo ilūzijā, ka vienā brīdī notiks zinātnes un viņu burtiskās Bībeles pārlicības sastapšanās un zinātne atgriezīsies pie bibliskā pasaules un Dieva redzējuma. Dievs atklās to, kas visu laiku bija zinātniekiem apslēpts, un notiks zinātnes konversija kristīgajā ticībā. Tāpēc kristieši bieži jūtas privileģēti zinātnes priekšā, jo viņiem ir Bībele, kurā viss sen jau ir atklāts. Tāda nostāja bija jūtama arī mūsu intervijās. Šo antizinātnisko pozīciju uztur Bībeles verbālās inspirācijas doktrīna. Nav iespējams baznīcai

⁵⁴⁶ Edward Farley, Peter C. Hodgson, "Scripture and Tradition" in *Christian Theology*, ed. by Peter C. Hodgson and Robert H. King, 2nd ed. (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 62.

pilnvērtīgi iesaistīties mūsdienu aktuālajos diskursos un cerēt tikt sadzirdētai, kamēr tās pamatos ir antizinaīniska doktrīna. Ja Bībeles autoritāte tiek saskatīta tās pasniegtās informācijas nekļūdfīgumā, tad zinātne tiešām to var sagraut. Arguments, ka Bībele tik un tā ir pareizāka nekā zinātne, jo tā ir Dieva inspirēta, drīzāk liecina par stūrgalvību, nevis ticību. Inspirācijas arguments, lai cik tas izklausītos dīvaini, sāk kalpot kā Bībeles autoritāti graujošs faktors.

Šajā darbā tika noskaidrots, ka 20. un 21. gadsimta teoloģijā inspirācija netiek uzskatīta par nosacījumu Bībeles autoritātei. Lai Bībeles senie teksti varētu dzīvot šodien, uzrunāt moderno cilvēku un izraisīt tajā redzamas pārmaiņas uz labu, tiem nav jābūt pārdabiskā veidā iedvestiem, verbāli inspirētiem. Ne jau teksts izmaina cilvēkus, bet gan Dieva Gars. No tāda viedokļa raugoties, ir skaidrs, ka Gars nevarētu būt viena teksta ierobežots. Gars var izmantot visdažādākos veidus, lai uzrunātu cilvēku, – literatūru, mūziku, kino vai tēlotājmākslu. Bībeles pārākumu nenosaka tas, ka līdzās visiem citiem medijiem, tā ir pārdabiskā veidā inspirēta. Šāda pārliecība ir ticēšana Dievam brīnumu dēļ. Jēzus teica: “Ja jūs zīmes un brīnumus neredziet, jūs neticiet.” (Jņ 4:48) Tomēr, kā norāda pētnieki, kaut kāda atšķirība pastāv starp tiem rakstiem, kas vēstī par kristīgās ticības izcelsmi, un visiem pārējiem rakstiem, kas vēlāk šo ticību palīdzēja noturēt.⁵⁴⁷ Šis Bībeles pārākums meklējams tās autoritātē, nevis inspirācijā. Kā liecina mūsdienu teologu skaidrojumi, Bībeles autoritāte patiesībā ir Dieva autoritāte, nevis teksta autoritāte, proti, tā ir grāmata, kas liecina nevis pati par sevi, bet atklāj Dievu, norāda uz Dievu un runā par Dievu. Te arī ieskanas tā patiesība, pie kuras nonāca Mārtiņš Luters. Bībele ir Dieva vārds, nevis Dieva vārdi. Bībeles vārdos mēs atrodam dzīvo Dieva vārdu – Jēzus Kristus atklāsmi. Tas ir vēstījums un aicinājums, kas ieskanas lasītāja sirdī un ko sadzird dvēsele. Turklāt tas darbojas ļoti neparastā veidā, jo atkarībā no katra lasītāja situācijas, vajadzības un intereses viens un tas pats teksts izraisīs ļoti atšķirīgas pārdomas. Iegūtās atbildes dažādās dzīves situācijās būs atšķirīgas. Bībeles autoritāte tiek apstiprināta tajā brīdī, kad lasītājs to lasa kā Dieva vārdu, kas meklē savu klausītāju.

Un vēlreiz, Bībeles autoritāte nav kaut kas pats par sevi. Bībeles autoritāte nav īsta, ja tā nav saistīta ar Dieva autoritāti. Mūsu dzīvē Bībele kļūst par autoritāti brīdī, kad Dievs kļūst par autoritāti. Vispirms ir cilvēka vēlēšanās iepazīt Dievu. Interese par Svētajiem Rakstiem rodas no eksistenciālās vajadzības atrast un piedzīvot savā dzīvē mūžīgo. Diemžēl, kā šajā pētījumā tika

⁵⁴⁷ Edward Farley, Peter C. Hodgson, “Scripture and Tradition” in *Christian Theology*, ed. by Peter C. Hodgson and Robert H. King, 2nd edition (Philadelphia: Fortress Press, 1985), 84.

novērots, kristīgais fundamentālisms raksturojas ar to, ka Bībeles autoritāte sāk aizēnot Dieva autoritāti. Svarīgāks kļūst tas, ko kādās situācijās saka Bībele, un nevis tas, kādu Dievu mēs pazīstam un kā tas ietekmē mūsu dzīvi. Nozīmīgāks kļūst Bībeles burts, nevis Dieva gars. Par lielāku autoritāti kļūst mūsu pieņemtā Rakstu interpretācija.⁵⁴⁸

Kā atzīst prof. Ilmārs Hiršs, lai arī inspirācija kristīgajā teoloģijā bieži tiek uzskatīta par pamatojumu Bībeles autoritātei, tomēr gluži praktiskā līmenī nemaz nav tik viegli novilkt robežu starp dievišķo un cilvēcisko. Līdzīgi kā katra indivīda personīgajā dzīvē nav iespējams skaidri pateikt, kas ir no Dieva un kas ir vairāk cilvēcisks, tāpat to nevar absolūti droši izdarīt arī ar Bībeles tekstiem.⁵⁴⁹ Tas nozīmē, ka inspirācijas premisa reāli nedarbojas. Tā varbūt kalpo kā papildu arguments Bībeles autoritātes raksturošanai, tā varbūt palīdz atbildēt uz jautājumu, kā autori spēja uzrakstīt tik nozīmīgu tekstu, bet tā nekādā veidā nepalīdz šodienas cilvēkam lasīt un izšķirt, kas no tā ir lietojams šodienas dzīvē un kas nav. Līdz ar to inspirācijas jautājums ir ļoti nestabils un teorētisks. Visi mēģinājumi to noturēt balansā varbūt izdodas Bībeles teologiem, bet ne vienkāršajiem ticīgajiem. Ja līdzsvarotu inspirācijas skatījumu iedomājamies kā kalna virsotni, tad vairumā gadījumu kristiešu priekšstati noslīd lejā pa vienu vai otru tā nogāzi. Vienā gadījumā tā būs pilnīga atteikšanās no jebkāda inspirācijas notikuma, otrā gadījumā ieslīgšana verbālās inspirācijas (vai tai līdzīgā) radikālismā. Iemesls tam ir pavisam vienkāršs – cilvēki ilgstoši nevar palikt pastāvīgas nenoteiktības stāvoklī. Lai iegūtu dzīvē drošību un ticībā skaidras vadlīnijas, ir vajadzīgas vienkāršas atbildes. Verbālā inspirācija tās radikālākajā formā visnotaļ apmierina cilvēcisko vajadzību redzēt visu Bībeli kā vienkāršu, absolūtu un normatīvu patiesību. Tā arī atbrīvo no dziļākas vajadzības turpināt kritiski reflektēt par Bībeles aktualitāti modernajā laikmetā. Verbālās inspirācijas skatījums teorētiskā līmenī visus Svēto Rakstu tekstus nosaka kā vienlīdz svarīgus un nozīmīgus, bet praktiskajā līmenī par autoritatīvu (dažkārt pat inspirētu) uzskata tās konfesijas Bībeles interpretāciju, kurai indivīds pieder.

Kā pētījumā tika novērots, verbālās inspirācijas doktrīnas uzdevums teoloģiskās krīzes apstākļos bija atņemt autoritāti baznīcai kā institūcijai un to pilnībā pārcelt uz tekstu un tā individuālu interpretāciju. Tas momentāni izraisīja nākamo teoloģisko krīzi, kurā bija atkal jāmeklē baznīcas loma. Šīs teoloģiskās krīzes aprāda, ka Bībeles autoritāte nav kaut kas pats par

⁵⁴⁸ Ilmārs Hiršs, *Bībele. Šaubas, autoritāte un integrācija*, otrais izdevums (Rīga, 2019), 62.

⁵⁴⁹ *Ibid.*, 71.

sevi pastāvošs, bet tā kļūst par autoritāti brīdī, kad kopiena to sāk paskaidrot un interpretēt. Bībeles autoritāte vienmēr parādās un darbojas konkrētas kopienas ietvaros. Tāpēc pirmā pieredze ar Bībeles autoritāti ir nevis apgalvojums par tās inspirāciju, unikalitāti vai nekļūdīgumu, bet veids, kā Bībele tiek lasīta, skaidrota un piedzīvota kādas kopienas vidē un attiecībās.⁵⁵⁰ Rakstu forma neizbēgami ved pie Bībeles lasīšanas daudzveidīgas uztveres, kurā vienotību iespējams noturēt, lasot to baznīcas interpretācijas tradīcijas ietvaros. Kā norāda Maikls Kūrs (*Michael Coors*), nav iespējams lasīt Bībeli bez baznīcas ietekmes. Rakstu vienotu izpratni nodrošina baznīca kā lasītāju kopiena.⁵⁵¹ Šī ir Bībeles autoritātes jautājumā iebūvētā pastāvīgo jauno teoloģisko krīžu konstante. Jebkura kopiena ir dažādi domājoši, ticoši un pasauli uztveroši cilvēki. Tāpēc baznīca nekad nebūs brīva no jaunām teoloģiskām krīzēm. Mācoties no pagātnes kļūdām, ņemot vērā pieredzi un Dieva autoritāti, Raksti un baznīcas tradīcija kļūst par nepārtraukta kristīgās kopienas attīstības procesa virzītājiem, kas palīdz kristīgajai ticībai visos laikos pastāvēt un darboties kā cilvēka eksistenci transformējošam spēkam.

⁵⁵⁰ Darrell H. Todock, *The Church's Bible: Its Contemporary Authority* (Augsburg Fortress, 1989), 110.

⁵⁵¹ Michael Coors, "Theologische Texttheorie. Theologische Erkundungen zur Textualität der Heiligen Schrift", *Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 2009, 51/4, 400-426.

BIBLIOGRĀFIJA

- 1) Adamovičs, Ludvigs. *Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte 1919-1939*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1939.
- 2) Adamovičs, Ludvigs. *Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks 1710-1740*. 2. izd., Sējējs, 1963.
- 3) Allert, Craig D. *A High View of Scripture? (Evangelical Ressourcement): The Authority of the Bible and the Formation of the New Testament Canon*. Ed. D.H. Williams. Grand Rapids: Baker Academic, 2007.
- 4) Angus, Joseph. *The Bible Handbook – An Introduction to The Study of Sacred Scripture*. 2nd ed. New York: Nelson & Phillips, 1873.
- 5) Aquinas, Thomas. *Summa Theologica*. Transl. by Fathers of the English Dominican Province. Coyote Canyon Press. Kindle Edition.
- 6) Augustīns. *Atzīšanās*. Tulk. Laura Hansone. Rīga: Liepnieks & Rītups, 2008.
- 7) Ballard, Paul. “The Use of Scripture.” *The Wiley-Blackwell Companion to Practical Theology*. First Edition. Edited by Bonnie J. Miller-McLemore. Blackwell Publishing Ltd. 2012.
- 8) Balode, D. Rozners, Ģ. “Fundamentālisms kā kristīgās ticības fenomēns Latvijā.” *Ceļš 71* (2020): 20-36.
- 9) Bannerman, James. *Inspiration: The Infallible Truth and Divine Authority of the Holy Scriptures*. Edinburgh: T&T Clark, 1865.
- 10) Barth, Karl. *Church Dogmatics*. 14 vols. Ed. G.W. Bromiley and T.F. Torrance. Edinburgh, 1998.
- 11) Barr, James. *Escaping from Fundamentalism*. London: SCM Press, 1984.
- 12) Bauman, Zygmunt. *Hermeneutics and Social Science. Approaches to Understanding*. London: Hutchinson & Co, 1978.
- 13) Beale, Gregory K. *The Erosion of Inerrancy in Evangelicalism*. Wheaton, IL: Crossway Books, 2008.
- 14) Bebbington, D.W. *Evangelicalism in Modern Britain*. Michigan: William B. Eerdmans, 1993.
- 15) BeDuhn, Jason. “The New Marcion.” In *Challenging Common Conceptions of Early Christianity*, (Forum 3, 4.2, Fall 2015).

- 16) Beisser, Friedrich. "Luthers Schriftsverständnis." In Peter Manns ed. *Martin Luther, Reformator und Vater im Glauben*. Zabern, 1985.
- 17) Bendroth, M. Lambert. *Fundamentalism and Gender, 1875 to the Present*. New Haven, 1993.
- 18) Bilezikian, Gilbert. *Beyond Sex Roles: What the Bible Says about a Woman's Place in Church and Family*. 3rd edition. Grand Rapids, MI: Baker Academics, 2006.
- 19) Bovell, Carlos R. *By Good and Necessary Consequence: A Preliminary Genealogy of Biblicist Foundationalism*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2009.
- 20) Bovell, Carlos R. *Inerrancy and the Spiritual Formation of Younger Evangelicals*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2009.
- 21) Brātenš, Karls E. *Luteriskās teoloģijas principi*. Tulk. Laura Hansone, Biruta Puidza, Ilze Ezerniece. Rīga: Ceļš, 2001.
- 22) Bremer, Francis J. *Puritanism A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2009.
- 23) Brunner, Emil. *The Christian Doctrine of God: Dogmatics*. Vol. 1. Eugene, OR: James Clarke Lutterwothr Press, 1950.
- 24) Budiselić, Ervin. "Lessons from the Early Church for Today's Evangelical Christianity." *KAIROS - Evangelical Journal of Theology* / Vol. XI No. 1 (2017).
- 25) Calvin, John. *The Institutes of the Christian Religion*. Transl. by Henry Beveridge. Kindle Edition.
- 26) Childs, Brevard S. *Biblical Theology in Crisis*. Philadelphia, The Westminster Press: 1974.
- 27) Childs, Brevard S. *Biblical Theology of the Old and New Testaments. Theological Reflection on the Christian Bible*. Minneapolis: Fortress Press, 1993.
- 28) Clement of Alexandria. *Fathers of the Second Century: Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus, and Clement of Alexandria*. Vol. 2. A. Roberts, J. Donaldson, & A. C. Coxe (Eds.). Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885.
- 29) Collins, John J. Harlow, Daniel C. ed. *The Eerdmans Dictionary of Early Judaism*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2010.
- 30) Coors, Michael. "Theologische Texttheorie. Theologische Erkundungen zur Textualität der Heiligen Schrift." *Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie*, 2009, 51/4.

- 31) Davis, M. “Hermeneutics contra fundamentalism: Zygmunt Bauman’s method for thinking in dark times.” (2020) *Thesis Eleven*, 156 (1), 27-44.
- 32) Dederen, Raoul, ed. *Handbook of Seventh-Day Adventists Theology*. Hagerstown, MD: Review and Herald, 2000.
- 33) *Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft*. 3 Auflage. 3 Band. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1959.
- 34) Ellingsen, Mark. *The Evangelical Movement. Growth, Impact, Controversy, Dialog*. Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1988.
- 35) Enns, Peter. *Inspiration and Incarnation*. Grand Rapids, MI: Backer Academic, 2015.
- 36) Erasmus, Desiderius. *In Novum Testamentum Annotationes*. Basel, 1542.
- 37) Farkasfalvy, Denis. *Inspiration and Interpretation: A Theological Introduction to Sacred Scripture*. Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2010.
- 38) Farley, Edward. Hodgson, Peter C. “Scripture and Tradition” in *Christian Theology*. Ed. by Peter C. Hodgson and Robert H. King. 2nd edition. Philadelphia: Fortress Press, 1985.
- 39) Feldmanis, Roberts. *Latvijas Baznīcas vēsture*. Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2011.
- 40) Fraser, L. Jerrold. *Atheism, Fundamentalism and the Protestant Reformation*. Cambridge, University Press, 2018.
- 41) Frei, Hans W. *The Eclipse of Biblical Narrative*. New Haven and London: Yale University Press, 1974.
- 42) Frei, Hans W. *The Identity of Jesus Christ*. Eugene, OR: Cascade, 2013.
- 43) Furniss, Norman F. *The Fundamentalist Controversy*. New Haven: Yale University Press, 1954.
- 44) Gallagher, Edmon L. Meade, John Daniel. *The Biblical Canon Lists from Early Christianity: Texts and Analysis*. Oxford, UK: Oxford University Press, 2017.
- 45) Geisler, Norman L. Sproul, R. C. *Explaining Biblical Inerrancy: Official Commentary on the ICBI Statements*. Mathews, NC: Bastion Books, 1983.
- 46) Geisler, Norman L. *Biblical Inerrancy. The Historical Evidence*. 3rd edition. Bastion Books, 2013.
- 47) Geisler, Norman L. Ed. *Inerrancy*. Grand Rapids: Zondervan, 1979.
- 48) Geisler, Norman L. “The Chicago Statement on Biblical Inerrancy” in *Inerrancy*. Ed. N. Geisler. Grand Rapids: Zondervan, 1990.

- 49) Gerhard, John. *Loci theologici*. Ed. J. F. Cotta. Tübingen, 1762.
- 50) Glīneke, U. “Luterāņu baznīca – Misūri Sinode. Bibliskie un konfesjonālie principi. Salīdzinājums ar ELBA nostāju.” Maģistra darbs, Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte, 2002.
- 51) Grafton, Anthony. Williams, Megan. *Christianity and the Transformation of the Book: Origen, Eusebius, and the Library of Caesarea*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press, 2008.
- 52) Grislis, Egil. “Scriptural Hermeneutics.” In Torrance Kirby, Rowan Williams eds. *A Companion to Richard Hooker*. Brill Academic Pub, 2008.
- 53) Grudem, W. *Evangelical feminism: A new path to liberalism?* Wheaton, Illinois: Crossway Books, 2006.
- 54) Grudem, W. *Systematic Theology: An Introduction to Christian Doctrine*. Grand Rapids: Zondervan, 1994.
- 55) Gulley, Norman R. *Systematic Theology. Prolegomena*. Berrien Springs, MI: Andrews University Press, 2003.
- 56) Halton, Thomas P. ed. *The Fathers of the Church*. Vol. 97. John Clark Smith transl. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 1998.
- 57) Hamilton, Alastair. “Humanists and the Bible.” In Jill Kraye, ed. *The Cambridge Companion to Renaissance Humanism*. Cambridge University Press, 1996.
- 58) Hatch, Nathan O. *The Democratization of American Christianity*. New Haven: Yale University Press, 1989.
- 59) Harris, Harriet A. *Fundamentalism and Evangelicals*. Oxford University Press, 1998.
- 60) Herren, Michael W. *The Anatomy of Myth: The Art of Interpretation from the Presocratics to the Church Fathers*. Oxford University Press, 2017.
- 61) Hirsch, Emanuel. *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatik*. Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1963.
- 62) Irenaeus. *Against Heresies*. Ed. by Paul A. Boer. Veritatis Splendor Publications, 2012.
- 63) Jun, Chul Min. “The paradigm shift of practical theology and theological practice to overcome modernism and postmodernism” in *Pacific Science Review*, Volume 16, Issue 2, June 2014.

- 64) Justin. *Address to Greeks*. 8; Athenagoras, *Supplication*, 7, 9. Isaac Reeve, *The Vision*. Houlston & Stoneman, 1857.
- 65) Kister, Menahem. “Allegorical Interpretation of Biblical Narratives in Rabbinic Literature, Philo, and Origen: Some Case Studies.” *New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity*. Edited by Florentino García Martínez. Vol 106. Leiden: Koninklijke Brill, 2013.
- 66) Kirkegaard, S. *On Authority and Revelation*. Princeton, N.J., 1955.
- 67) Körtner, Ulrich H. J. *Der inspirierte Leser: Zentrale Aspekte biblischer Hermeneutik*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1994.
- 68) Krūmiņa, Solveiga. “Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās īpatnības un pieredze.” *Ceļš*, Nr.1, (46) 1995.
- 69) Kuklick, Bruce. *A History of Philosophy in America 1720-2000*. Oxford University Press, 2001.
- 70) Laing, K. R. “The Logos and the Authority of Scripture: A Proposal Motivated by Irenaeus’ Trinitarian Account of Revelation.” *International Journal of Systematic Theology*. Vol. 20, Issue 4, October 2018.
- 71) Larsen, T. Treier, D.J. Eds. *The Cambridge Companion to Evangelical Theology*. Cambridge University Press, 2007.
- 72) Law, David R. *Inspiration*. London: Continuum, 2001.
- 73) Law, Timothy M. *When God Spoke Greek*. New York: Oxford University Press, 2013.
- 74) Lord, Eleazar. *Inspiration not Guidance or Intuition, Or, The Plenary Inspiration of the Holy Scriptures*. New York: A.D.F. Randolph, 1858: 60-63.
- 75) Lull, Timothy, ed. *Marthin Luther’s Basic Theological Writings*. Minneapolis: Fortress, 1989.
- 76) Luther, Martin. *Luther’s Works*. 55 vols. Ed. Jaroslav Pelikan & Helmut T. Lehmann. St.Louis, MO: Concordia, 1955.
- 77) McGregor, Kirk R. *Contemporary Theology: An Introduction*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2020.
- 78) McGuckin, J. A. “The Exegetical Metaphysic of Origen of Alexandria.” In Matthew Baker and Mark Mouchain, ed. *What Is the Bible? The Patristic Doctrine of Scripture*. Minneapolis: Fortress Press, 2016.

- 79) McLaren, Brian D. *A New Kind of Christianity*. Harper Collins, 2010.
- 80) Maldonis, Voldemārs. *Evaņģēliskā dogmatika*. Otrs, nepārgrozītais izdevums. Sējējs, 1962.
- 81) Marsden, George M. *Fundamentalism and American Culture*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2006.
- 82) Mathison, Keith. *The Shape of Sola Scriptura*. Moscow: Canon Press, 2001.
- 83) Martínez, Florentino García. Ed. *New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity*. Vol 106. Leiden: Koninklijke Brill, 2013.
- 84) Marty, Martin E. Appleby, Scott R. Eds. *The Fundamentalism Project*. 5 vols. Chicago: University of Chicago Press, 1991-1995.
- 85) Meyer, Thomas. *Was ist Fundamentalismus: eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011.
- 86) Metzger, Bruce M. *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance*. NY: Oxford University Press, 1987.
- 87) Millers, Džons Teodors. *Kristīgā dogmatika. Doktrinālās teoloģijas rokasgrāmata mācītājiem, skolotājiem un laikiem*. Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 1999.
- 88) Miller-McLemore, Bonnie J. Ed. *The Wiley-Blackwell Companion to Practical Theology*. Blackwell Publishing Limited, 2012.
- 89) Moll, Sebastian. *The Arch-Heretic Marcion*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.
- 90) Nimmo, Paul T., Fergusson, David A. S. eds. *The Cambridge Companion to Reformed Theology*. Cambridge University Press, 2016.
- 91) Noll, Mark A. *American Evangelical Christianity: An Introduction*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2000.
- 92) Noll, Mark A. *Between Faith and Criticism: Evangelicals, Scholarship, and the Bible in America*. 2nd ed. Grand Rapids: Baker Academic, 1991. Repr. Vancouver: Regent College Publishing, 2004.
- 93) Noll, Mark A. *The Scandal of the Evangelical Mind*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Co, 1994.
- 94) O'Collins, SJ, Gerald, *Inspiration: Towards a Christian Interpretation of Biblical Inspiration*. Oxford: Oxford University Press, 2018.

- 95) Olson, Roger E. *The Story of Christian Theology*. Downers Grove, IL: Inter Varsity Press, 1990.
- 96) Origen. *Homilies on Joshua*. Trans. Barbara J. Bruce. Ed. Cynthia White. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2002.
- 97) Osborn, Eric. *Cement of Alexandria*. New York: Cambridge University Press, 2006.
- 98) Pacheco, A. (Ed.) *A Companion to Early Modern Women's Writing*. MA: Blackwell, 2002.
- 99) Pannenberg, Wolfhart. "Theological Table Talk: On the Inspiration of Scripture." *Theology Today* 54:2 (1997): 212-215.
- 100) Pannenberg, Wolfhart. "Dogmatic Thesis on the Doctrine of Revelation." In *Revelation as History*, ed. Wolfhart Pannenberg, 125-58. New York, NY: Macmillan, 1968.
- 101) Pannenberg, Wolfhart. *On the Inspiration of Scripture*, Theological Table Talk.
- 102) Percy, Martyn. Jones, Ian. Ed. *Fundamentalism, Church and Society*. London: SPCK, 2002.
- 103) Peters, Ted. *God – The World's Future*. Minneapolis, MN: Fortress Press, 2015.
- 104) Piper, J. Grudem, W. *Recovering Biblical manhood and womanhood. A response to evangelical feminism*. Wheaton, Illinois: Crossway Books, 1991.
- 105) Pius XII. *Encyclical Letter Divino Afflante Spiritu*. Trans. by G. D. Smith. London: Catholic Truth Society, 1944.
- 106) Pokorny, Petr. Heckel, Ulrich. *Einleitung in das Neue Testament*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- 107) Preus, Robert D. *The Inspiration of Scripture: A Study of the Theology of the Seventeenth Century Lutheran Dogmaticians*. 2nd Edition. ed. Edinburgh and London: Oliver and Boyd, 1957.
- 108) Preus, Robert D. *The Theology of Post-Reformation Lutheranism*. Saint Louis, MO: Concordia Publishing House, 1970.
- 109) Preus, J. A. O. *The Second Martin. The Life and Theology of Martin Chemnitz*. St. Louis, MO: Concordia Publishing House, 1994.
- 110) Radmacher, Earl D., Preus, Robert D., eds. *Hermeneutics, Inerrancy, and the Bible*. Grand Rapids: Zondervan, 1984.
- 111) Rahner, Karl. *Inspiration in the Bible*. New York: Herder, 1961.
- 112) Rajak, Tessa. et al. (eds.). *Jewish Perspectives on Hellenistic Rulers*. Berkeley: University of California Press, 2007.

- 113) Ramm, Bernard. *After Fundamentalism: The Future of Evangelical Theology*. San Francisco: Harper & Row, 1983.
- 114) Reu, M. *Luther and the Scriptures*. Columbus, Ohio: Wartburg Press, 1944.
- 115) Riesebrodt, Martin. *Fundamentalismus als patriarchalische Protestbewegung. Amerikanische Protestanten (1910-1928) und iranische Schiiten (1961-1979) im Vergleich*. Tübingen: J.C.B. Mohr, 1990.
- 116) Rīss, Jānis. *Latvijas baptistu izcelšanās un viņu tālākā attīstība*. Atkārtots izdevums. Latviešu baptistu draudžu apgādība, 1913.
- 117) Roberts, A. Donaldson, J. Coxe A. C., eds. *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian*. Vol. 3. Transl. by P. Holmes. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885.
- 118) Roberts, A. Donaldson, J. Coxe A. C., eds. *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*. Vol. 1. Transl. by M. Dods. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885.
- 119) Roberts, A. Donaldson, J. Coxe A. C., eds. *Fathers of the Second Century: Hermas, Tatian, Athenagoras, Theophilus, and Clement of Alexandria*. Vol. 2. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885.
- 120) Roberts, A. Donaldson, J. Coxe A. C., eds. *Latin Christianity: Its Founder, Tertullian*. Vol. 3. Transl. P. Holmes. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885.
- 121) Rozentāls, Linards. *Izdzīvošana. Sinodālais pārvaldes princips Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā 1948-1984. gadā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017.
- 122) Ruether, R. R. "The emergence of Christian feminist theology." In Parsons S. F. (ed.) *The Cambridge Companion to Feminist Theology*. Cambridge University Press, 2004.
- 123) Scalise, Charles J. "Protestant Evangelicalism" in Bonnie J. Miller-McLemore ed. *The Wiley-Blackwell Companion to Practical Theology*. Blackwell Publishing Limited, 2012.
- 124) Schleiermacher, F. *The Christian Faith*. New York: T&T Clark, 2016.
- 125) Selderhuis, Herman J. ed. *A Companion to Reformed Orthodoxy*. Leiden: Brill, 2013.
- 126) Schaff, P. Wace, H. eds. *St. Ambrose: Select Works and Letters*. Vol. 10. Transl. by H. de Romestin, E. de Romestin, H. T. F. Duckworth. New York: Christian Literature Company, 1896.
- 127) Schaff, P. ed. *St. Augustin's City of God and Christian Doctrine*. Vol. 2. Transl. by J. F. Shaw. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1887.

- 128) Shelley, Bruce L. *Church History in Plain Language*. 4th ed. Nashville: Harper Collins Christian Publishing, 2013.
- 129) Shriver, George H. *American Religious Heretics. Formal and Informal Trials*. Nashville: Tenn.: Abingdon Press, 1966.
- 130) Sipilä, Seppo. "Septuagint Translation Technique and Its Influence on the Textual Criticism of the Old Testament." In *Bībele: Raksti, teksts, kultūrvide*. 2. laidziens. Rīga: Latvijas Bībeles Biedrība, 2002.
- 131) Skarsaune, Oskar. "Biblical Interpretation." Ed. by Philip Francis Esler. *The Early Christian World*. New York: Routledge, 2017.
- 132) Smith, Christian. *The Bible Made Impossible*. Baker Publishing Group, 2011.
- 133) Smith, G. Birney. "Testing the Doctrine of Inspiration." *The Biblical World*, Vol. 36, No. 3 Sep., 1910.
- 134) Sproul, R. C. *Essential Truths of the Christian Faith*. Tyndale House Publishers, 1992.
- 135) Stanley, E. Anderson. "Verbal Inspiration Inductively Considered." In *Evangelicals and Inerrancy*, ed. R. Youngblood; Nashville, TN: Nelson, 1955.
- 136) Steinmetz, David C. "John Calvin as an interpreter of the Bible." In Donald K. McKim ed. *Calvin and the Bible*. Cambridge University Press, 2006.
- 137) Subhi, N. Geelan, D. "When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict." *Journal of Homosexuality*, 59:1382–1402, 2012.
- 138) Sullivan, Bruce M. *Seer of the Fifth Veda*. Delhi, India: Motilal Banarsidass Publishers, 1999.
- 139) Swinburne, Richard. "The Bible as Inspired Text." *Bībele: raksti, teksts, kultūrvide*. Latvijas Bībeles biedrība, Rīga, 1999.
- 140) Tertullian. *On Monogamy*. Savage, MN: Lighthouse publishing, 2016.
- 141) Tēraudkalns, Valdis. *Jaunā reliģiozitāte 20. gs. Latvijā: Vasarsvētku kustība*. Rīga: N.I.M.S, 2003.
- 142) Tēraudkalns, Valdis. (2020) "Religion in Latvia after the Fall of the Soviet System: Fragmentation and Postsecularism." *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*: Vol. 40: Iss. 6, Article 2.
- 143) Tervits, Jānis. *Latvijas baptistu vēsture*. Rīga: LBDS, 1999.

- 144) *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus*. Vol. 1. Buffalo, NY: Christian Literature Company, 1885. Logos Edition.
- 145) *The Council of Trent. The Fourth Session. The canons and decrees of the sacred and ecumenical Council of Trent*. Transl. by J. Waterworth. London: Dolman, 1848.
- 146) *The Works of Philo*. Transl. by Yonge, C. D. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1993. Kindle Edition.
- 147) Thompson, Alden. *Inspiration: Hard Questions, Honest Answers*. Hagerstown, MD: Review and Herald Pub. Association, 1991.
- 148) Thompson, Mark D. *A Sure Ground on Which to Stand: The Relation of Authority and Method in Luther's Approach to Scripture*. Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2004.
- 149) Tillich, Paul. *History of Christian Thought*. Ed. Carl E. Braaten. Touchstone Books, 1972.
- 150) Tillich, Paul. *Systematic Theology*. Vol. 1. Chicago: University of Chicago Press, 1957.
- 151) Todock, Darrell H. *The Church's Bible: Its Contemporary Authority*. Augsburg Fortress, 1989.
- 152) Toom, Tarmo. "Augustine on Scripture." In C. C. Pecknold, T. Toom eds. *The T&T Clark Companion to Augustine and Modern Theology*. London: Bloomsbury T&T Clark, 2013.
- 153) Topping, Richard R. *Revelation, Scripture and Church. Theological Hermeneutic Thought of James Barr, Paul Ricoeur and Hans Frei*. Hampshire: Ashgate Publishing, 2007.
- 154) Trembath, Kern R. *Evangelical Theories of Biblical Inspiration: A Review and Proposal*. New York: Oxford University Press, 1987.
- 155) Trevett, Christine "Montanism." In Philip Francis Esler ed. *The Early Christian World*. New York: Routledge, 2017.
- 156) Troeltsch, Ernst. *Gesammelte Schriften*. Transl. by Jack Forstman. Volume II. Tübingen: J.C.B. Mohr, 1913.
- 157) Troeltsch, Ernst. *Protestantism and Progress. The Significance of Protestantism for the Rise of the Modern World*. Philadelphia: Fortress Press, 1986.
- 158) Turretin, Francis. *The Doctrine of Scripture*. Ed. and trans. by John W. Beardslee III. Grand Rapids: Baker Book House, 1981.
- 159) Vawter, Bruce. *Biblical Inspiration*. Philadelphia: Westminster Press, 1972.
- 160) Waltke, Bruce. "Historical Grammatical Problems." In *Hermeneutics, Inerrancy, and the Bible*. Ed. Earl D. Radmacher and Robert D. Preus. Grand Rapids: Zondervan, 1984.

- 161) Wallmann, Johannes. *Pietismus und Orthodoxie*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.
- 162) Warfield, Benjamin B. *The Inspiration and Authority of the Bible*. Philadelphia PA.: Presbyterian and Reformed Publishing Co., 1948.
- 163) Warfield, Benjamin B. *Inspiration: The Undeniable Truth About the God-breathed Scriptures*. Ichthus Publications. Kindle Edition, 2015.
- 164) Warfield, Benjamin B. *Works of Benjamin B. Warfield*. Vol. 1: Revelation and Inspiration. Baker Book House, 1981.
- 165) Wedel, Christine Christ. *Erasmus of Rotterdam: Advocate of a New Christianity*. University of Toronto Press, 2013.
- 166) Worthen, Molly. *Apostles of Reason*. Oxford University Press, 2014.
- 167) Wright, N. T. *How God Became King: The Forgotten Story of the Gospels*. New York: Harper Collins, 2012.
- 168) Wright, N.T. *Scripture and the Authority of God*. London: SPCK Publishing, 2013.
- 169) Wright, N.T. *Surprised by Hope*. New York: Harper One, 2008.
- 170) Wright, N.T. *The Last Word: Scripture and the Authority of God – Getting Beyond the Bible Wars*. Harper Collins Publishers, 2006.
- 171) Zia, Mark J. *What Are They Saying About Biblical Inspiration?* New York: Paulist Press, 2011.
- 172) Zimmermann, Jens. *Hermeneutics: A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2015.

Interneta resursi

- 173) Adam, James. *The Religious Teachers of Greece*, “Lectures 10 and 11: Heraclitus”. 1965. <https://www.giffordlectures.org/books/religious-teachers-greece/lectures-10-and-11-heraclitus> (skatīts 10.09.2019).
- 174) A Statement of Scriptural and Confessional Principles, “The Infallibility of Scripture.” <https://www.lcms.org/about/beliefs/doctrine/statement-of-scriptural-and-confessional-principles#IV> (skatīts 16.02.2021).

- 175) Bouldin, Elizabeth. "Women Prophets." *Oxford Bibliographies*, 18. jūnijs 2017. <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199730414/obo-9780199730414-0190.xml> (skatīts 07.10.2020).
- 176) Belgic Confession. <https://www.crcna.org/welcome/beliefs/confessions/belgic-confession#toc-article-3-the-written-word-of-god> (skatīts 14.02.2012).
- 177) Bite, A. "Biblisks pamatojums tikai vīriešu ordinācijai mācītāja amatā." 2016. <http://bikerudraudze.lv/biblisks-pamatojums-tikai-viriesu-ordinacijai-macitaja-amata/> (skatīts 16.09.2020)
- 178) "Chicago Statement of Biblical Inerrancy. Preface." <https://defendinginerrancy.com/chicago-statements/> (skatīts 26.08.2020).
- 179) Grīslis, Indra Skuja. Zvirbule, Aija. "LELB gaisotnes un virziena maiņa pirmajos gados pēc arhibīskapa Kārļa Gailīša nāves." 2010. <https://www.sieviesuordinacija.lv/lelb-vesture/so-1993--1999?a=2&b=1&lbu=8495> (skatīts 26.10.2020).
- 180) Hiršs, Ilmārs. "Īss ieskats Latvijas baptistu draudžu 160 gadu vēsturē." <http://hirss.lv/wp-content/uploads/2020/08/Ieskats-LBD-160-gados.pdf> (skatīts 12.05.2021)
- 181) "John Calvin on Errors in Scriptures." *The PostBarthian*. <https://postbarthian.com/2014/01/30/john-calvin-on-errors-in-scriptures-quotations-from-calvins-commentaries/> (skatīts 03.05.2021).
- 182) K. David. "The Presbyterian Beginnings of Fundamentalism." *PHS*, April 13, 2015. <https://www.history.pcusa.org/blog/2015/04/presbyterian-beginnings-fundamentalism> (skatīts 14.02.2021).
- 183) Krieviņš, Rūdolfs "OECD: Homofobija Latvijā – aizvien plaši izplatīta," *LSM.LV*. 30. jūnijs, 2017. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/homofobija.a241765/> (skatīts 28.04.2021).
- 184) "Kristīgo konfesiju līderi iesaistās cīņā pret Latvijas pievienošanos Stambulas konvencijai." *DELFI.LV*, *BNS*, 2. maijs 2016. <https://www.delfi.lv/news/national/politics/kristigo-konfesiju-lideri-iesaistas-cina-pret-latvijas-pievienosanos-stambulas-konvencijai.d?id=47386977> (skatīts 21.06.2020).
- 185) "Kristīgās teoloģijas fakultātes ideja viedokļu krustugunīs." *Kultūršoks*, 3. jūnijs 2016. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/kristigas-teologijas-fakultates-ideja-viedoklu-krustugunis.a186045/> (skatīts 19.05.2021).

- 186) LaBalle, Natasha M. "The Benefits of Religious Fundamentalism." *University Honors Program Theses*, 82. 2015. <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/honors-theses/82> (skatīts 15.09.2021)
- 187) Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība. "Vēsture." <https://lvda.dzivibasavots.lv/vesture/> (skatīts 12.05.2021)
- 188) "LELB notikumu hronika 2000. – 2010." <https://www.sieviesuordinacija.lv/lalb-vesture/so-2000---2010> (skatīts 18.05.2021).
- 189) "Lutera Akadēmijas vēsture." <http://www.luteraakademija.lv/?ct=vesture> (skatīts 17.05.2021).
- 190) "Mediju uzraugs vērtēs aicinājuma dedzināt Rubeņa grāmatu atbilstību Kristīgā radio ētikas kodeksam." *Kultūršoks*, 27. janvāris, 2017, <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/mediju-uzraugs-vertes-aicinajuma-dedzinat-rubena-gramatu-atbilstibu-kristiga-radio-etikas-kodeksam.a221136/> (skatīts 19.05.2021).
- 191) "Pastorālā kalpošana: Programma." *Baltijas Pastorālais institūts*. <https://www.bpiriga.lv/nozares/pastorala-kalposana/programma>. (skatīts 17.05.2021).
- 192) Paul VI. *Dei Verbum*. 18. novembris 1965. https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_en.html (skatīts 17.03.2021).
- 193) Petrova, Annija. "Latvijas luteriskā baznīca aizliedz sievietēm kļūt par mācītājām." *LSM.LV*, 3. jūnijs, 2016. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/latvijas-luteriska-baznica-aizliedz-sievietem-klut-par-macitajam.a186057/> (skatīts 20.04.2021).
- 194) Placher, William C. "Hans Frei and the Meaning of Biblical Narrative." *Religion Online*. <https://www.religion-online.org/article/hans-frei-and-the-meaning-of-biblical-narrative/> (skatīts 31.03.2021).
- 195) "Rainbow Europe 2021." *Ilga Europe*, May 17, 2021. <https://www.ilga-europe.org/rainboweurope/2021> (skatīts 16.06.2021)
- 196) "Reliģisko konfesiju vadītāju aicinājums." *LBDS ziņas*, 27. decembris 2020. <https://www.lbds.lv/zinas/religisko-konfesiju-vaditaju-aicinajums> (skatīts 26.04.2021).
- 197) "Ričarda Rora vizīte un lekcijas Latvijā." *III3.LV*, 7. jūnijs, 2018. <https://www.iii3.lv/jaunumi/ricarda-rora-vizite-un-lekcijas-latvija/> (skatīts 26.05.2021).

- 198) Ross Jr., Bobby. "If Christians don't believe in a literal Genesis, they have no foundation for their doctrine." *Christian Chronicle*, March 20, 2018. <https://christianchronicle.org/if-christians-dont-believe-in-a-literal-genesis-they-have-no-foundation-for-their-doctrine/> (skatīts 22.10.2019).
- 199) Satversmes tiesa. "Norma, kas paredz bērna tēvam tiesības uz atvaļinājumu sakarā ar bērna piedzimšanu, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, ciktāl tā neparedz aizsardzību un atbalstu bērna mātes partneri sakarā ar bērna piedzimšanu." *Lieta Nr. 2019-33-01*. 12. novembris, 2020. https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/11/2019-33-01_PR_par_spridumu.pdf (skatīts 26.04.2021).
- 200) Sheldon, Jane P. Pfeffer, Carla A. Jayaratne, Toby Epstein. Feldbaum, Merle. Petty, Elizabeth M. "Beliefs about the Etiology of Homosexuality and about the Ramifications of Discovering Its Possible Genetic Origin." *Journal of Homosexuality*, 2007; 52(0): 111–150. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4545255/> (skatīts 04.05.2021).
- 201) Sprinģe, Inga. "Pret Dievu ar vakcīnu." *IR.LV*, 31. marts, 2021. <https://ir.lv/2021/03/31/pretdievu-ar-vakcinu/> (skatīts 19.05.2021)
- 202) Spundiņa, Linda. Klūga, Māris. "Satversmes tiesa atzīst viendzimuma pāra tiesības uz bērna dzimšanas atvaļinājumu." *LSM.LV*, 12. novembris 2020. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/satversmes-tiesaatzist-viendzimuma-para-tiesibas-uz-berna-dzimsanas-atvalinajumu.a381484/> (skatīts 26.04.2021).
- 203) "The Letter of Aristeas to Philocrates." <http://www.attalus.org/translate/aristeas1.html> (skatīts 19.09.2019).
- 204) "The New Hampshire Confession of Faith." <http://baptiststudiesonline.com/wp-content/uploads/2007/02/the-new-hampshire-confession-of-faith.pdf> (skatīts 14.02.2021).
- 205) Tomsons, Aidis. "Oligarhi, Šlesers un baznīca." *JAUNS.LV*, 5. jūlijs 2017. <https://jauns.lv/raksts/zinas/246677-aidis-tomsons-oligarhi-slesers-un-baznica> (skatīts 19.05.2021).
- 206) Vaita, Elena. „Izmeklētās vēstis, 1. sēj.” <https://adventisti.lv/lv/gramatas/29/Izmekletas-vestis-1-sejums?pg=3> (skatīts 20.01.2021).
- 207) "Valdis Zatlers apmeklējis Lūgšanu brokastis." *DELFI.LV*, 6. novembris, 2009, <https://www.delfi.lv/izklaide/dzivesstils/ballites/valdis-zatlers-apseklejis-lugšanu-brokastis.d?id=27869331> (skatīts 17.05.2021).

- 208) Vanags, J. “Homoseksualitāte un Bībele. Pārdomas par Satversmes Tiesas spriedumu.” *LELB ziņas*, 23. janvāris 2021. http://www.lleb.lv/lv/?ct=lelb_zinjas&fu=read&id=2873 (skatīts 15.09.2021)
- 209) Vanags, J. “Arhibīskaps komentē iniciatīvu par eitanāzijas legalizēšanu.” *Latvijas Avīze*, 15. marts 2017. <https://www.la.lv/baznica-komente-inicitivu-par-eitanazijas-legalizesanu> (skatīts 15.03.2021).
- 210) Vanags, J. *Ieraksts Facebook*. 22. janvāris 2021. <https://www.facebook.com/janis.vanags.7545/posts/4284142441602075> (skatīts 28.04.2021).
- 211) Veidemane, Elita. “Arhibīskaps Jānis Vanags: Sabiedrībā notiek mulsinošas pārvērtības.” *NRA.LV*, 1. marts, 2019 <https://nra.lv/latvija/274204-arhibiskaps-janis-vanags-sabiedriba-notiek-mulsinosas-parvertibas.htm> (skatīts 07.05.2021).
- 212) Veinberga, Sandra. “Par slepkavības mēģinājumu Tukumā atbildība jāuzņemas Latvijas politiķiem un baznīcai.” *TVNET.LV*, 26. aprīlis 2021. <https://www.tvnet.lv/7233153/par-slepkavibas-meginajumu-tukuma-atbildiba-jauznemas-latvijas-politikiem-un-baznicai> (skatīts 26.04.2021).
- 213) Westminster Confession of Faith. <https://www.apuritansmind.com/westminster-standards/chapter-1/> (skatīts 14.02.2021).
- 214) What We Believe. “What the Bible and Lutherans teach.” <https://wels.net/about-wels/what-we-believe/> (skatīts 16.02.2021).
- 215) Yong, Amos. “Evangelicals, Pentecostals, and Charismatics: A Difficult Relationship or Promising Convergence?” *Fuller Studio*. <https://fullerstudio.fuller.edu/evangelicals-pentecostals-and-charismatics/> (skatīts 21.06.2019)
- 216) “Zatlers teiks uzrunu Lūgšanu brokastīs.” *LETA*, 1. novembris, 2008. <https://www.apollo.lv/5376901/zatlers-teiks-uzrunu-lugsanu-brokastis> (skatīts 17.05.2021).
- 217) Zeiferte, Ieva. red. “LELB notikumu hronika 2000. – 2010.” *www.sieviesuordinacija.lv*. <https://www.sieviesuordinacija.lv/lelb-vesture/so-2000---2010> (skatīts 18.05.2021).

PIELIKUMI

INTERVIJAS AR BAPTISTU GARĪDZNIEKIEM

Respondents Nr. 1

1. Nedomāju, ka inspirācija bija burtiska. Bībelē gan ir norādes, ka Dievs/Svētais Gars liek piefiksēt kādas pavēles, atklāsmes vai secinājumus burtiski, taču nekur nav minēts, ka visa konkrētā Bībeles grāmata vai nodaļa ir pierakstīta vārds vārdā. Tad jau vieni un tie paši notikumi, piem., sinoptiskajos evaņģēlijos būtu atspoguļoti pilnīgi vienādi. Tā tomēr nav, jo ir subjektīvais autora skatījums.

Var piekrist, ka Dieva inspirācija ir patiesa, bet interpretācijas ir atšķirīgas.

2. Vienalga, vai saprotam burtiski vai simboliski kādu principu, nekas nesabruks. Ir maldīgi domāt, ka kādas vienas patiesības vai principu dažāda izpratne vai pat neievērošana var novest pie kristietības sabrukuma.

3. Tāds pieņēmums nav paties. To apgāž vēsture. Kaut vai reformācija. Un šodienas daudzās konfesijas un pieredzes.

4. Dieva griba acīmredzot ir universāla – nemainīga konkrētā laikā un telpā, bet pieļauju, ka visā cilvēces vēstures gaitā tā ir jāsaprot kontekstā. Citādi jau sanāk, ka Vecās Derības nepārprotamās pavēles arī būtu jāpilda šodien. Dieva gribu atklāt un saprast nav tik vienkārši. Īpaši jau tad, ja ir laikmeta uzslāņojumi.

Respondents Nr. 2

1. Manuprāt, būtu jānošķir apustuļi, pravieši un citi autori. Piemēram, Lūka nebija apustulis, bet pierakstīja lietas, ko bija dzirdējis no apustuļiem. Domāju, ka Lūkas evaņģēlijs rakstīts, balstoties uz liecībām, tāpēc nedomāju, ka Lūkam tā bija tieša atklāsmes no Dieva. Viņa galvenais adresāts ir Teofils, tāpēc Lūka raksta ar apzinātu nolūku ar savu cilvēka skatījumu, lai evaņģēlijs un Apustuļu darbi būtu kā liecība. Viņa detalizētie apraksti par dziedināšanas situācijām liecina par viņa paša kā ārsta interesi. Tāpēc vairāk nosliecos uz to, ka ir vietas Bībelē, kuras var būt ar cilvēciskās nepilnības kļūdas procentu, kas galveno Bībelei caurvīto evaņģēlija vēsti neietekmē. To varētu attiecināt arī uz visiem citiem Bībeles autoriem, kuri neatbilst pravieša vai apustuļa kategorijai. Par brīvu no kļūdām un maldiem šo autora darbos es uzskatītu tikai:

- tiešos Dieva citātus,
- doktrinālos principus,
- liecības par Dieva darbiem, bet ne obligāti detaļas,
- evaņģēlija vēsti u.tml.

Personīgi uzskatu, ka nav jābaidās no cilvēciskajām kļūdām Bībelē, jo to procents varētu būt ļoti mazs un nekādā veidā neizmaina galveno evaņģēlija vēsti. Ar to ir pilnīgi pietiekami, lai cilvēks uzzinātu, kā tapt glābtam un sastaptos ar Dievu. Domāju, ka šīs cilvēciskās kļūdas vēl tikai vairāk var apstiprināt Dieva autoritāti, kurš ir uzticējies tik svarīgu vēsti “māla traukiem”, kuri to nodod tālāk kā liecību no cilvēka uz cilvēku.

Es drīzāk Johana Kvenšteta izteikumā varētu ieraudzīt kādu citu bīstamību. Proti, Rakstus pataisīt par elku, kā tas bija farizejiem. Bībele nav Dievs! Tā nevar aizstāt Dievu! Cilvēks var tikt glābts, arī nekad neizlasot Bībeli, kā tas ir noziedzniekam pie krusta, analfabētiem vai cilvēkam uz

miršanas gultas. Cenšanās padarīt Bībeli ideālu, ar to es domāju, noliedzot jebkādu cilvēcisko kļūdu iespējamību, ir cenšanās to ielikt Dieva vietā, un tad tas kļūst par elku! Farizeji zināja Rakstus un gribēja nogalināt Jēzu! Absurds! Burts grib nokaut garu! Jēzus taču pats teica:

“Un Tēvs, kas Mani ir sūtījis, pats ir liecību devis par Mani. Bet jūs Viņa balsi nekad neesat dzirdējuši, nedz Viņa seju redzējuši, un Viņa vārds nemīt jūsos, tāpēc ka jūs neticat Tam, ko Viņš sūtījis. Jūs pētījat rakstus, jo jums šķiet, ka tajos jums ir mūžīgā dzīvība, un tie ir, kas dod liecību par Mani! Bet jūs negribat nākt pie Manis, lai iegūtu dzīvību. No cilvēkiem Es godu nepieņemu.” (Jņ 5:37-41) No tā mēs varam saprast vairākas lietas:

1) Raksti ir tie, kas dod LIECĪBU, nevis MŪŽĪGO DZĪVĪBU! Mūžīgo Dzīvību var dot tikai Jēzus Kristus ar Svētā Gara palīdzību! (39. p.)

2) Var lasīt, zināt un pētīt Rakstus, bet Dieva vārds var nemānot mūsos (38. p.). Tas notiek tad, kad Raksti ir ieņēmuši Svētā Gara vietu. Respektīvi, ir izveidojusies maldus Trīsvienība – Tēvs, Dēls un Bībele. Tādā gadījumā aiz šādas mācības spēcīgi sāk darboties velns, jo Svētā Gara augļu vietā tiek radīti miesas augļi – tiesāšana, ienaidis, garīgs aklums, fanātisms, Svētā Gara apslāpēšana, akla reliģiozitāte utt.

3) Dievam nav vajadzīgs cilvēcisks gods. Viņam nav nepieciešams, lai cilvēks piešķir Bībelei tādu godu, kādu pats Dievs nepiešķir, respektīvi, Dievs nesaka, ka Bībele ir Dievs.

4) Raksti nav pašmērķis. Raksti ir doti, lai mēs caur tiem sastaptos ar Jēzu Kristu. Tie mums ir tikuši tādēļ, lai palīdzētu atgriezties pie Dieva un palīdzētu ar Viņu uzturēt attiecības. Raksti mums ir doti tikai šīs zemes dzīvei, jo Debesīs mēs skatīsim Dievu vaigu vaigā, un tie mums vairs nebūs nepieciešami! Mēs varam arī uzturēt attiecības ar Bībeli, bet nebūt attiecībās ar Dievu, kā tas ir bijis ateistiem, kas pētīja Bībeli, lai argumentētu pret kristiešu ticību. Gribētos teikt tā – mums nav jāstāpjas ar Bībeli, bet mums ir jāstāpjas ar Bībeles Garu – to, kurš ir iedvesmojis cilvēkus tos rakstīt.

Varētu vēl paraudzīties uz Bībeli, izmantojot šādu piemēru. Farmācijas uzņēmuma direktors deleģē savai sekretārei uzrakstīt bukletu, lai tajā tiktu atspoguļota informācija par nesen atklāto medikamentu, ar ko var izārstēt vēzi. Šajā bukletā sekretāre apraksta notikumus, kā šīs zāles tika atklātas, citē direktoru un viņa skaidrojumus, kā arī viņš sniedz skaidras medikamentu lietošanas instrukcijas, jo viņš pats ir arī zinātnieks, kas šīs zāles atklāja. Tāpat bukletā direktors pareģo, kad šīs zāles būs pieejamas cilvēkiem! Pēc tam, kad direktors sekretāres sarakstīto bukletu ir atzinis par labu esam un lūdz to publicēt, – kurš būtu uzskatāms par šī bukleta patieso autoru – direktors zinātnieks vai sekretāre? Skaidrs, ka pirmais, jo buklets atklāj viņa darbu pie atklātajiem medikamentiem un no viņa nāk arī skaidras instrukcijas to lietošanā! Viņš iedvesmo šo sekretāri to visu pierakstīt un pasludināt pasaulei kā LABO VĒSTI!

Respektīvi, Raksti ir Dieva inspirēti, taču pierakstīti ar cilvēka līdzdalību, tāpēc nebūtu jāuzskata par nekļūdīgiem pašiem par sevi! Tāpat kā kristietis, kurš Kristū Dieva priekšā ir “svēts un nevainojams” (Ef 1:4), ir un paliek cilvēks – nepilnīgs un kļūdains, jo pats par sevi nav Dievs. Kā Pāvils saka, ka “nepilnīga ir mūsu atziņa”, bet Dievs ir vairāk kā atziņa un Raksti! Šādi skatoties, mēs varētu teikt: Bībele ir nepilnīga, jo tā nav Dievs!

2. Domāju, ka zeme ir radīta sešās dienās, kā to centies pierādīt *Kent Hovind* (viņam ir lekcijas par šo tēmu *Youtube* kanālā), uzskatot, ka zeme nav miljoniem gadus veca, bet aptuveni 6000 gadu veca. Ja radīšanas diena būtu simboliski, piemēram, 1000 gadi, kā tad varētu trešajā dienā radītā augu valsts pastāvēt tik ilgi bez saules gaismas, kura tika radīta tikai ceturtajā dienā. Varētu piekrist tam, ka cenšanās evolūcijas teoriju savienot ar Radīšanas stāstu var izraisīt haosu un apjukumu cilvēkos, radot maldīgu priekšstatu, ka zeme ir miljoniem gadu veca, kaut gan zinātnei par to nav pierādījumu, pēc Kenta Hovinda teiktā. Šāds solis var nebūt noteicošais, lai kristietība sabruktu, jo tā pirmām kārtām balstās uz Kristu, nevis Bībeles precizitāti (kontekstā ar atbildi uz 1. jautājumu), bet tā noteikti būtu šķērslis uzticēties Bībeles citiem stāstiem, izraisītu šaubas par kristietību neticīgajos un mazticīgajos un varētu būt par piedauzību, lai cilvēki neiemantotu pestīšanu.

3. Kā jau minēju, es pieļauju Bībelē cilvēcīgās kļūdas niansēs, tāpēc pieļauju, ka būtu dažādi ceļi, kā Bībeli izskaidrot par kādiem attiecīgajiem notikumiem vai faktiem. Uzskatu, ka ir lietas, kuras Bībelē ir jāinterpretē kontekstā ar tā laika kultūru vai attiecīgā cilvēka kontekstu, piemēram, galvassegu lietošana sievietēm, priekšādas apgraižošana, šķiršanās rakstu došana utt. Jēzus Veco Derību interpretēja kā Dievs, bet ne kā cilvēks, tāpēc pareiza Bībeles interpretācija būtu vienmēr jāveic cilvēkam, kura Kungs ir Jēzus Kristus un kurš ir piedzimis no Svētā Gara.

Uzskatu, ka ir Bībeles principi un glābšanai svarīgās doktrīnas, kuras ir jāsaprot tikai vienā veidā, tās nesagrozot. Taču ir lietas, kuras ir kultūras konteksti un ieradumi, kuri var mainīties līdz ar gadsimtiem un kultūras izmaiņām. Šos neaizskaramos principus, uzskatus vai vērtības mēs varētu nosaukt par protonormām, kuras mainot sāk grūt un bojāties patiesība par Dievu, respektīvi, tiek sagrozīta realitāte. Piemēram, ka glābšana būtu iespējama ārpus ticības Jēzum Kristum. Taču mainīgās vērtības mēs varētu nosaukt par mainīgajām normām, kuras ir vajadzīgas tikai kā atbalsta punkts, lai saglabātu protonormas nemainīgas un lai tās varētu efektīvāk iedzīvināt sabiedrībā. Piemēram, lai kultūrā, kurā vīrieši nicināja jebkādu sievietes viedokli un sievietes nepakļāvība varēja būt par traucēkli evaņģēlija pieņemšanai, Pāvils Korintā dod konkrētus norādījumus par sieviešu galvassegām un publisko mācīšanu. Vai arī, lai galatieši nepaļautos uz to, ka tiks glābti apgraižīšanās dēļ un nevis ticības uz Jēzu Kristus dēļ, viņš aicina nicināt apgraižīšanas praksi vai īpašu ēdienu ēšanu, vai īpašu dienu svinēšanu kā glābšanas nosacījumu.

5. Mēs zinām, ka Bībelē ir vietas, kur Pāvils izsaka tikai savas domas un konkrētas Dieva pavēles viņam nav (1Kor 7:25: “Bet, kas attiecas uz jaunavām, tur man nav mūsu Kunga pavēles; es izsaku tikai savas domas kā tāds, kam Tas Kungs piešķīris Savā žēlastībā uzticību.”) Tas varētu likt domāt, ka citos kontekstos šo pavēli varētu arī neievērot un palikt Dieva gribā.

Citā vietā Pāvils konkrēti norāda uz to, ka raksta to, ko Dievs ir pavēlējis (1Kor 14:33-37: “Jo Dievs nav nekārtības, bet miera Dievs. Sievas lai draudzes sapulcēs cieš klusu, kā tas parasts visās ticīgo draudzēs; jo tām nav atļauts runāt, bet jābūt paklausīgām, kā arī bauslība nosaka. Bet, ja tās grib ko zināt, lai prasa mājās saviem vīriem; jo sievai ir par kaunu runāt draudzes sapulcē. Vai tad Dieva vārds ir no jums izgājis? Jeb vai tas pie jums vien ir nācis? Kas sevi tur par pravieti vai gara cilvēku, tam jāatzīst, ka tas, ko es jums rakstu, ir Tā Kunga pavēle.”) Šajā gadījumā nepaklausība Pāvilam būtu arī nepaklausība Dieva gribai. Var jau nepaklausīt, bet tad ir jāreķinās ar sekām –

tiks izjaukta Dieva ielikta kārtība jeb attiecīgās ētikas protonormas, kas sabojās draudzi un dos vietu grēkam un iespēju velnam ietekmēt draudzi.

Citur Pāvils vēl saka: “Sievai lai klusībā mācās visā padevībā; taču mācīt es sievai nepieļauju, nedz valdīt pār vīru, bet viņai jāturas klusībā.” (1Tim 2:11-12) Taču mums būtu arī jāpieļauj doma, ka var būt konkrēta Dieva pavēle konkrētai situācijai, kas nav jāuztver kā vispārējs princips, bet konkrēta norāde uz rīcību konkrētā situācijā un kontekstā. Piemēram:

1) Sievietēm nav aizliegts mācīt pēc būtības, bet ir nosacījumi, ka tam ir jāpaliek kontekstā ar pakļāvību vīrietim. Domāju, ka ir sievietes, kurām ir dota skološanas dāvana no Svētā Gara, kuras var mācīt arī citus vīriešus, ja vīrs viņas esošais mācītājs vīrietis to pieļauj!

2) Pieļauju ideju, ka maskulīnajās kultūrās (slāvu, arābu) Dievs var dot pavēli sievietēm nemācīt publiski, bet feminīnajās (skandināvu) var dot pavēli mācīt publiski, jo tas netraucē evaņģēlija vēstij izplatīties (taču šis mans viedoklis ir tikai pagaidu variants, kurš vēl man pašam ir jāpārdomā un ir vairāk kā hipotēze).

3) Bībelē nekur konkrēti nav pateikts, ka sieviete nevar būt mācītāja, taču mēs tomēr redzam, ka:

- Dieva pavēle sievietei vienmēr ir palikt pakļautībā vīrietim;
- sievietes identitāte ir palīgs nevis vadītājs (varētu būt runa par sievieti kā “palīgmācītāju”, bet viņa nevar būt par draudzes galveno mācītāju, ja ir vēlme paklausīt pilnīgajai Dieva gribai);
- nosacījumos par bīskapiem (vecajiem un presbīteriem) 1Tim 3:2 ir norādīts, ka var kļūt tikai vīrs, kam ir viena sieva (nevis sieviete, kurai ir viens vīrs!).

Tas, manuprāt, nozīmē, ka Dieva griba paliek nelokāma – sieviete var mācīt, bet tikai kā pakļauta vīrietim kā galvenajam mācītājam un drīzāk būtu saucama par palīgmācītāju vai labāk – skolotāju.

Cita problēma šajā jautājumā par sievietēm mācītājām ir tā, ka šajā terminā “mācītājs” ir ielikta ideja par draudzes vadīšanu. Ef 4:11 norāda uz 5 dažādām vadības dāvanām, bet mūsu baznīcu kultūra to ir iekļāvusi vienā vārdā, kas, manuprāt, ir nebibliski. Es domāju, ka sieviete var darboties misijā, pravietošanā, evaņģelizācijā, ganīšanā un skološanā, taču būt par Dieva ģimenes galvu jeb draudzes vadītāju, manuprāt, nav Dieva griba, un tā paliek negrozāma.

Attiecībā uz homoseksualitāti Bībele Dieva gribu parāda vēl skaidrāk gan Vecajā Derībā, gan Jaunajā Derībā kā par sievietēm mācītājām. Dieva griba paliks negrozāma – homoseksualitāte ir un paliks grēks.

Abos jautājums veselīgais saprāts, zinātne un loģiska skatīšanās uz lietām, pat neminot reliģiskus argumentus, norāda, ka ir zināmas negatīvas sekas, kad sievietes sāk vadīt vīriešus vai kad homoseksualitāti sāk uztvert kā normu un nevis psiholoģisku neurozi, kuru var ārstēt. (Mans komentārs – šeit parādās fundamentālisma pamatisms, kas vēlas savas pārlicības redzēt, balstītas veselajā saprātā un zinātnē, lai gan patiesībā šis atbalsts nemaz nav tik viennozīmīgs.)

Līdz ar to, manuprāt, homoseksuāla sieviete mācītāja nekad nebūs Dieva griba, bet cilvēku vēlme sagrozīt Dieva gribu saskaņā ar savu egoismu vai paštaisnību.

Respondents Nr. 3

1. Šim uzskatam drīzāk nepiekrītu. Dieva atklāsme Rakstos izgāja caur pierakstītāja domu, atziņu, pieredzes un vārdisko ietēru. Tomēr bija tik neklūdīga, ka Kristus draudzēs Svētā Gara vadībā nekas būtisks nav ticis mainīts kopš pirmajiem manuskriptiem. Uzskatu, ka Svētie Raksti nav verbāli inspirēti, bet Dieva izredzēti cilvēki rakstot ir sasnieguši to, ko Svētais Gars ir akceptējis kā pietiekamu izziņai, pestīšanai un Dieva Valstības pastāvēšanai.

Drīzāk pievienojos šim domu virzienam. Kristietība ir unikāla ar to, ka ir universāla ticība, īstenojama jebkurās klimata zonās, kultūrā un vēstures periodos. Atziņu sadursmes ir ap kultūras un vēsturiskajiem aspektiem, bet Svētais Gars, kurš arvien vada Kristus Valstību pasaulē, ļauj to izmainīt un pieņemt izmaiņas, kuras nav pretrunā ar Dieva Gara darbu caur Bībeli un atklāsmi.

2. Dievs ir laika kungs un var procesus veikt jebkurā laikā. Es nesaskatu pretrunu Bībeles patiesībā par pasaules radīšanu, ja “diena” ir noslēgts laika process, kurā tiek īstenota katram periodam uzticētā radīšanas daļa, kuros tika īstenoti Dieva atšķirīgās aktivitātes četri radīšanas vārdi, un tās nav mūsu laika 24 stundas.

3. Jā, tā to atzīstu. Bet Dievs ir pacietīgs un ar laiku atklāj, kas bija cilvēku piemaisījums un Savu Vēsti attīra. Jau tagad mēs redzam, ka vairums kristīgo konfesiju galvenajās līnijās vienojas ap svarīgākajām Bībeles patiesībām – Bībeles autoritāte, Kristus kā personīgs Pestītājs, palīglīdzekļi vienībai caur Svēto Garu ar Dievu, ētika un dzīves līnija no dzimšanas līdz Godībai. Mazāksvarīgie jautājumi parasti ir domstarpību iemesls, nereti aizēnojot svarīgāko.

4. Attiecībā uz homoseksualitātes praktizēšanu Bībele dod mums nemaināmu Dieva skatījumu. Tā var būt slimība, dažreiz paša izvēle, bet Dieva priekšā absolūta novirze no cilvēkam domātā dzīves modeļa, tāpat – grēks. Kristus ir nācis, lai cilvēki grēku atzītu un Viņš to piedotu un dziedinātu.

Par sievietēm garīdzniekiem – Kristus draudzē garīdznieks, priesteris, Dieva sūtnis nes Kristus tēlu Viņa draudzes vadīšanā. Ir vēsturiski laiki un vietas, kad nav vīru, kuri šo kalpošanu nestu, tad Dievs aicina to darīt sievietēm. Bībele nemudina sievietes uzstājīgi iegūt vīriešu vietu sabiedrībā un draudzē. Sievietēm ir cits uzdevums gan ģimenē, gan draudžu dzīvē. To, ko var izdarīt teoloģiski izglītota pestīšanu piedzīvojusi, Dieva gribu savā dzīvē meklējoša sieviete, vīri bieži nevar aizstāt. Dievs ir kārtības Dievs, kur katram ir savs aicinājums un vieta.

Respondents Nr. 4

1. Tā kā ir plaši zināms fakts, ka Jaunās Derības manuskriptos ir ieviesušās grieķu [*koinē*] valodas gramatiskās un pareizrakstības kļūdas, tad inspirācija neattiecas uz teksta tehnisko pusi. Pats teksta pieraksts atsevišķos segmentos satur cilvēciskā faktora kļūdas. Inspirācija attiecas tikai uz teksta saturā izteikto domu, un šajā ziņā tas ir nemaldīgs. Par teksta domas un saturisko nemaldīgumu liecina kaut vai ārpus bībeliskie avoti. Piemēram, pēdējo gadu arheoloģiskie atklājumi Kumrānā, Dr. *Randall Price* arheoloģiskās ekspedīcijas un 2014. gadā Dr. *Eliat Mazar* atklājumi, kā arī citu

arheologu pētījumi, kas apstiprina Bībeles satura patiesumu. Izrādās, Bībeles teksti satur ne tikai reliģiskas patiesības, bet arī pārbaudāmas vēsturiskas patiesības.

“Bībeles teksti ir vienīgie, kas uzdrošinās minēt precīzas ģeogrāfiskas vietas; vēsturiskos notikumus; personības; ekonomiskās situācijas; tautas; valstis; reģionam atbilstošus cilvēku vārdus; karadarbības aprakstus un neskaitāmas citas detaļas. Cilvēciski sagudrotiem tekstiem apokrifiem, pseidoepigrāfiem vai cita veida reliģiskajiem tekstiem nav šādas uzdrošināšanās būt tik detalizētiem, jo, minot detaļas, var ātri pieķert nesakritības.”

Apokrifi un pseidoepigrāfi satur daļējas patiesības un faktuālas kļūdas. Tomēr nevar teikt, ka tur ir 100% aplamību. Piemēram, Makabeju grāmatas ir labs vēstures izziņas avots. Ja nu tomēr ir kādas faktuālas nianse Bībelē, kas šķiet šaubīgas un nesakritīgas, tad tas pārsvarā ir saistīts ar vēl līdz galam neizpētīto un līdz galam nesaprasto. Piemēram, kad īsti norisinājās *exodus* un kuru ūdens tilpni Izraēlis šķērsoja – Sarkano vai Niedru jūru utt. Šī problēma, piemēram, ir saistīta ar ebreju teksta pareizu vai nepareizu tulkošanu u. c. problēmām.

Labs piemērs liberālās pasaules arogantai attieksmei, apšaubot Bībeles saturu kā ticamu un inspirētu dokumentu, ir no pagājušā un aizpagājušā gadsimta universitāšu vides, kur mēdza izsmiet kristiešus par to, ka viņi tic, ka Bībelē minētās pilsētas un tautu nosaukumi ir vēsturiski autentiski. Smiešanās bija līdz brīdim, kad arheoloģiskās ekspedīcijas veica izrakumus gan Irākā, atrokot Ūru un vēlāk arī Jordānijā Edomiešu cietoksni Petru un daudzas citas vietas.

Vecās Derības pravietojumu piepildīšanās Jaunās Derības laikā ir vēl viens elements, kurš norāda uz Bībeles satura dievišķo izcelsmi. Īpaši gribu akcentēt Kristus dzimšanas un nāves apstākļu detalizētu aprakstu Vecajā Derībā, kas tiek piepildīts Viņa dzīves laikā. Tas ir nozīmīgi tā iemesla dēļ, ka veidi, kā cilvēks piedzimst un nomirst, un apstākļi, kādi izveidojās šo notikumu laikā, nav safabricējami vai kontrolējami, pat ja to vēlētos kāds indivīds vai grupa.

Jautājums – vai teksta forma vienmēr ir kļūdaina? Mana atbilde ir nē. Ir vietas Bībelē, kur Dievs diktē tekstu tiešā burtiskā veidā, un tieši tā tas arī ir jāpieņem. Mt 5:18 pat satur brīdinājumu par teksta sagrozīšanu vai pat [‘] jot izlaišanu.

Johanam ir pilnīga taisnība. Ja cilvēka kritika stāv pāri Dieva inspirācijai, tad antropocentrisms valda (*rullē*). Šādos apstākļos teoloģija ir bezjēdzīga un kļūst par antropoloģijas apakšnozari.

2. Nezinot plašāku kontekstu, no kurienes ir ņemts šāds citāts, ir grūti komentēt; šķiet, ka šāds apgalvojums ir nedaudz sakāpināts. Kristietība nav apdraudēta nevienā laikmetā, un neviena uzskatu sistēma to nevar nograut. Kristietības pamatā ir Kristus augšāmcelšanās fakts un Viņa iemājošana tajos, kas Viņam tic. Kristietība pastāvēs līdz pat Viņa otrajai atnākšanai, un nekas to nevarēs apturēt.

Ir dažādas kristiešu grupas, kuras tic burtiskai sešu dienu radīšanai, citas turpretim Dieva vadītam evolucionāram sešu laikmetu procesam. Šis interpretāciju karš nav tas, kur es būtu gatavs iesaistīties, jo tas nedefinē kristietī kā lojālu vai nelojālu Kristus mācekli. Abu pārliecību grupu uzskatu kristieši var būt vienlīdz autentiski Kristus sekotāji. Daļai kristiešu ir problēma ticēt tam, ka radīšana varēja notikt burtiski sešās dienās. Tiem, kas tam tic burtiski, liberālās aprindas piedēvē tumsonību un zinātnes faktu ignorēšanu. Savukārt konservatīvās aprindas norāda uz liberālu uzskatu cilvēku ticības trūkumu tam, ka Dievs savā visvarenībā, ja vien gribētu, varētu radīt

Visumu kaut vai vienā dienā. Kādu laiku pētnieku aprindās cirkulēja “The Gap Theory”. Teorija izriet no Ebreju teksta Gen. 1:2, kas varētu dot norādes uz universa tapšanu daudz agrāk un katastrofu, kas piemeklēja pasauli, un tam sekojošo pārradīšanu. Mēs nezinām, jo klāt nestāvējām, kad tas notika. Mans ieteikums šādā situācijā ir ļaut cilvēkiem ievākt un godprātīgi pašiem izanalizēt datus un katram pieņemt savu lēmumu. Šāda tipa jautājums neizsaka cilvēka sirds vai morālo stāvokli iepretim Dievam. Ir jāstāv pāri otršķirīga tipa jautājumu kautiņos Kristus mīlestībā.

3. Šeit būtu jāprecizē jautājums. Kurš veids? Šis ir neiedomājami plašs temats. Nav viena veida mērauklas, ar kuru drīkst mērīt visas sešdesmit sešas Bībeles grāmatas. Skaidrs, ka tās ir Dieva iedvesmotas. Tomēr ir jāsaprot, kādā žanrā tās ir rakstītas – vai kā poēzija, vēstures hronika, vēstules, likumi vai apokaliptiskā tēlu un simbolu sistēmas literatūra. Galvenais princips būtu godprātīga izpēte esošā žanra ietvaros. Vai tā ir alegorija, hiperbola, dzeja, pamācība, pavēle, kādā kontekstā tas tiek teikts. Jāzina, kas tieši.

Pretējs uzstādījums šim trešā jautājuma apgalvojumam būtu, ka teksts var nozīmēt ļoti daudz ko un var tikt interpretēts dažādās variācijās. Un es varu izvēlēties, kurā virzienā “stūrēt”. Šī ir tik pat nepieņemama teorija, jo “brīvais interpretētājs” var ietulkot tekstā, kādas vien idejas ienāk prātā. Teksti tomēr ir rakstīti ar zināmu mērķi, lai tos saprastu un pielietotu, nevis kā prāta vingrinājumi, ar kuriem var brīvi šurpu turpu dreifēt biežā miglā.

Abi uzskati, gan ka Bībeli var skaidrot vienā veidā, domājot – manā veidā, gan ka daudzus veidos, ir galējības. Abos veidos pastāv iespēja manipulēt teksta saturu sev vēlamajā virzienā. Nereti to izmanto kultu vadoņi vai ārpus draudzes esoši Kristus miesai nepiederoši intelektuāļi.

Autentiska teksta interpretācija var notikt tur, kur ir lūgšanu dzīve un vēlme tikt Svētā Gara vadītam. Svarīgs elements teksta interpretēšanas procesā ir draudzes videi, kas sastāv no brīviem cilvēkiem, kuri uzdrošinās uzdot jautājumus un cieņpilni apšaubīt sludinātāja un mācītāja interpretēto, ja tam ir pamats. Jo kļūdīties var arī tas, kurš sludina. Šāda vide ir iespējama tur, kur nav piramidāla baznīciska hierarhija. Šajā ziņā vēlamais modelis būtu līdzīgs, kā tas bija Brāļu draudžu kustībā līdz Otrajam pasaules karam. Vide, kur katrs kalpo ar savām dāvanām, un neviens nav dominējoši hierarhiski pārāks (1Kor 12). Jo Dieva vārds ir dots draudzei. Līdzīgi kā Svētais Gars izlējās pār visu miesu (draudzi), tā arī Dieva vārds nav atsevišķu vadītāju monopols.

Otrs neatņemams faktors teksta interpretācijā ir Svētā Gara klātbūtne. Un šeit ir jāsaprot, ka šis elements nepadodas nekādiem akadēmiskiem mērījumiem. Bet ir cits veids, kā to novērot un konstatēt. Ja interpretētais vārds nes labus augļus, kas tajos klausās. Ja tas izraisa pašāvēības ticību Dievam, kas izpaužas aktīvā mīlestībā, izmaina cilvēku raksturus un dzīves, piedzīvo jauna veida brīvības, kur tiek salauztas atkarību važas utt. Gal.5:22:ff; Tomēr, arī šis vienmēr nebūs rādītājs, jo Vecajā Derībā pravieši uzticīgi sludināja un tauta tāpat turpināja būt garīgi kurla un dumpīga.

4. Mūsdienu pasaulē pastāv jautājumu grupas, ar kuru palīdzību tiek identificēts, vai cilvēks ir liberāls vai konservatīvs. Es šādā no ārpuses uzspiestā spēlē nevēlos piedalīties, jo tam ir manipulatīvs raksturs. Man svarīgi ir apskatīt katru jautājumu atsevišķi, nevis grupās vai blokos, tādēļ viena jautājuma atbildes var izklausīties liberālas, citas atkal konservatīvas. Man ir svarīgi,

lai tās, cik vien iespējams, būtu godīgas pret Bībeles saturu, pat ja atbildes brīžiem šķiet man neērtas vai nepieņemamas.

Es piekrītu jautājumā minētajam apgalvojumam, ka Dieva vārds pauž Viņa gribu un nav koriģējams, jo – pēc kura gan augstāka kritērija vai mērauklas Dieva vārds būtu rediģējams? Vienīgais, kas šim apgalvojumam tiek likts pretī, ir mūsdienu “apgaismotā cilvēka” viedoklis. Ja Bībeles saturu rediģē cilvēks un ja tādā veidā tas tiek pasniegts, tad tajā pašā brīdī teoloģija pārtop jau par antropoloģiju, jo tad cilvēks kļūst par visu lietu mēru un kritēriju. Teoloģija beidzas tur, kur cilvēks Rakstus pielāgo, lai tie būtu ērtāki.

Piemēram, šķetinot homoseksualitātes etioloģisko problēmu, līdz šim brīdim nav izdevies iegūt pat pārliecinošus zinātniski ticamus datus, ka homoseksualitātei ir bioloģiska predispozīcija. Līdz ar to tas ir sociāls konstrukts un pieder pie cilvēka izvēļu sfēras. Lai gan arī šis apgalvojums būtu jālieto ar piesardzību, jo Mateja evaņģēlijs min bezdzimuma cilvēku problēmu (Mt 19:12).

Lietas, kas traucē diskutēt par šīm tēmām, pamatā ir divas. Pirmkārt, problēma šajās diskusijās nav fakts, bet gan emocijas. Neieklausīšanās un necieņa vai teiktā sagrozīšana, pat rupjība vai draudi no visām pretēji iesaistīto nometņu pusēm. Otrkārt, spēka demonstrējumi caur precīzi mērķētām un labi fondētām politiskām dienas kārtībām un mēdiju kontrolēm. Runa gluži nav par politiķiem, bet dienaskārtībām, ko organizē ieinteresētās puses, kas nodarbojas ar sociālo inženieriju. Vide ir perfekti samaitāta, lai dialogi būtu neauglīgi un izraisītu karus. Bet tas ir cits stāsts, ko es šeit tālāk neizvērsīšu.

Par sievietēm mācītājām. No personīgās pieredzes ģimenes draugu lokā zinu kādu sievieti, kas izsūtījuma laikā Sibīrijā mēdza izvadīt mirušos un mācīja Dieva vārdu, jo mācītāju tur nebija. Cienījama sieviete, kas sēja cerības vārdu izmisuma vidē. Bībele runā par sievietēm, kas māca – Loida, Eunika, Foiba, Priskilla u.c. Es redzu, ka sievietes var mācīt un reizēm pat ietekmīgāk nekā vīrietis. Sievietes ir cienījamas un nopietni vērtējamas ar savu pieredzi un viedokli, ko Dievs viņām dod. Viņām nav mazāk Gara vai intelekta.

Pastāv sajukums uzskatos, kur bieži tiek ievilkta vienādības zīme starp sludināšanu un draudzes vadīšanu. Runāšana no kanceles ir tikai viens no daudziem vadīšanas elementiem.

Kas attiecas uz draudzes vadīšanu un lēmumu pieņemšanu draudzē un ģimenē, tad pastāv Dieva iedibināta kārtība 1Kor 11:2-16. Vadīšanai ir jālīdzinās pēc Kristus upurējošā parauga. Kā Kristus ir galva κεφαλή draudzei, tā vīrs ģimenei, un vajadzības gadījumā jābūt gatavam “nolikt galvu” par savu ģimeni. Problēmu rada draudžu institucionalizētās kārtības un strukturētais amatu sadalījums. Tas sajauc prātus. Draudze nekad nav bijusi institūcija, bet oīkoš, kas ir ārā sauktie εκκλησία vai nošķirtie. Draudzes vadīšana ir tas pats, kas oīkoš vadīšana. Institūcijās ir amati un ietekmes, bet draudzēs un ģimenēs kalpošanas vajadzības saskaņā ar Dieva noliktām lomām, uzdevumiem un aicinājumiem.

Ja ir paties Dieva aicinājums kalpot cilvēkiem ar Dieva vārda pasludināšanu, tad to vajag darīt un paklausīt Dievam neatkarīgi no tā, vai oficiāla institūcija (baznīca) piešķir amatu vai ne. Patiesu aicinājumu neviens pasaulīgs līdzeklis nevar apturēt. Biežāk šajās kontraversijās dominē vēlme būt amatā, nevis kalpošanā. Kalpošana var notikt arī vidē bez kanceles un statusa, vienkārši atverot Bībeli kaut vai kafejnīcā vai mājās un palīdzot izprast Dieva gribu draugiem un draudzenēm. Būšu skarbs: Irānā, Jemenā, Kīnā, Saūda Arābijā neviens nepiedāvā oficiālas kanceles kristīgiem skolotājiem, jo tur ir vajāšanas. Žēlošanās par neiegūtu amatu ir liels pārpratum par Rakstu

pasludināšanas iespējām. Esmu pārliecināts, ka Loidas un Eunikas Rakstu mācīšanas devums pasaules vēsturē ir daudz ietekmīgāks nekā viena otra lielas auditorijas mācītāja (neizglābta) mācīšana no kanceles.

Es teiktu, sieviete var sludināt, bet ne dominēt. Viņas pašas labā; viņa sludinot var atrasties zem vīra vai mācītāja autoritātes, kurš viņu apstiprina un iedrošina. Sievietes loma nav būt par galvu *κεφαλή* draudzē 1Kor 11:2-16.

Respondents Nr. 5

1. Ja man būtu jāpieturas pie šī viedokļa, tas būtu visnotaļ grūti. 1) Kurš tad būtu tiesīgs Rakstus interpretēt, apzinoties grēcīgumu, ko visnotaļ zemtekstā konkrētais apgalvojums atgādina. Kuram ir tāda autoritāte uzdrošināties Rakstus skaidrot un interpretēt. 2) Protestantiskā teoloģija ir veidojusies uz Rakstu interpretāciju un kritiku. Man šķiet, tas ir viens no virzošiem spēkiem teoloģiskās domas attīstībā, Rakstu izpratnē, pētniecībā. No vienas puses, Raksti ir vēstījums, Dieva atklāsme cilvēkiem, kas neizbēgami ir atklājušies un nonākuši pie mums caur cilvēku, kurš ir apveltīts ar Svēto Garu, kā mēs to baznīcas vidē saprotam. Taču, lai atklātu teksta kodolu, ir daudz slāņu – kultūra, laikmets, vēstures notikumi utt., līdz ar to, lai saprastu un tuvāk patiesībai interpretētu Rakstus, neizbēgami ir jāuzdod jautājumi, lai Raksti, kuru vēstījums ir nemainīgs, tiktu saprasti šodienas kontekstā. 3) Ko darīt un kā saprast, piem., sprediķu sagatavošanu pie šādiem apgalvojumiem. Man liekas, šāds apgalvojums liedz man radoši, brīvi domāt par tekstu, kļūdiņties interpretācijā, būt radošam, ieraudzīt un attīstīt jaunas domas.

2. 1) Neesmu kreacionists. Ja no tā ir atkarīga kristietība, tad tas ir skumji. 2) Šajā apgalvojumā jau pašā ir kļūda, tiek izcelta sešu dienu burtiskā izpratne un tai pašā laikā tiek ignorēta septītā diena, kura, šķiet, sasaista visas sešas kopā un dod šo radošo, pabeigto funkciju. 3) Es vairāk pieturos pie izpratnes par periodiem; vērojot šodienas zinātnieku pētījumus, procesus un norises dabā, ir skaidrs, ka dabas procesiem vajag laiku, tas nenotiek 24 h izpratnē. Un vispār – kāda bija laika atskaite pie radīšanas? Kas bija viena diena? Ko nozīmēja 1 h, 1 min un 1 sek? Man liekas, ka svarīgākais ir rezultāts un tā autors un ka tas viss ir fantastiski radīts ar mērķi, ko saprotam ar vārdiem: “un Dievs uzlūkoja visu, ko Viņš bija darījis, un redzi, tas bija ļoti labs.” Šķiet, šie vārdi ir svarīgāks vēstījums nekā 6 dienu koncepts, vēstījums, kas iet pāri jebkādam laika robežam.

3. Ja ar burtisko Rakstu izpratni saprotam šo veidu, tad tam nepiekrītu. Ja Rakstus nostādām kā pašu Dievu un sākam pielūgt, tad tā jau ir elkdievība. Tas visnotaļ nav veselīgi. Manuprāt, pastāv dažādas pieejas, piem., akadēmiskā vidē lietotā vēsturiski kritiskā metode, kas uzstāda dažādus jautājumus, rosina dialogu ar pašu tekstu, ļauj ieraudzīt tā dažādos slāņus, ieraudzīt, nemazinot Rakstu nozīmi, ka ir teksti, kurus grūti ielikt šodienas dzīves aprisēs, jo šodienas sabiedrība ir mainījusies, dzīvo pēc citiem morāles, ētikas un vērtību principiem. Man svarīgi ir, ka gan pats, gan cits lasītājs, gan sprediķa klausītājs tiek aicināts domāt par dzirdēto. Kad ar dzirdēto Svēto Rakstu interpretāciju klausītājs tiek rosināts integrēt dzirdēto vēstījumu praktiski savā dzīvē.

4. Manuprāt, šis apgalvojums personīgi liek padomāt par sekojošām lietām.

1. Ir ļoti viegli savu nepatiku, aizspriedumus paslēpt zem vārdiem “tā ir Dieva griba”, “Bībele to atspoguļo”. Vienkārši aiziet no šī jautājuma risināšanas.

2. Te rodas diskriminācijas jautājumi, ar ko sievietes ir sliktākas par vīriešiem un vai citādas seksuālās orientācijas cilvēkiem ir jāliek varavīksnes zvaigznes pie apģērba.

3. Bībelē ir daudz rakstvietu, kur tieši Dieva griba ir pasludināt vēsti caur sievietes personību, jo vīrieši vienkārši tajā brīdī ir vāji vai to nav, vai arī tie ir garīgi degradējušies. Un paša Jēzus ienākšana pasaulē ir dabiski caur sievieti; caur sievieti dzīvais vārds materializējas, iemiesojas.

4. Kā būs debesis? Vai tiešām debesis būs sadalītas pa kvartāliem, kā tas ir pie mums, – bagāto, nabago, dīvaino utt.

Es varbūt nosaucu tikai dažas domas, ko šis apgalvojums rosina. Bet esmu piedzīvojis, ka dažāda laba sieviete ļoti svētīgi kalpo kā mācītāja, un par dažiem vīriešiem mācītājiem vienkārši ir kauns. Tā pat arī ir piedzīvots, ko maksā un cik sāpīgi ir būt atstumtam, citu nosodītam, izsmietam, atšķirīgam. Es nevēlos iet šo vardarbības ceļu, ko atraisa šis apgalvojums, ja tam seko. Patiesībā es neizmainu Bībelē sacīto, bet runa ir par interpretācijām.

Respondents Nr. 6

1. Jo vairāk es lasu Bībeli, jo grūtāk man ir atbildēt uz šo jautājumu. Es ticu, ka Svētie Raksti ir Dieva vārds. Tas nav tikai teksts, tie nav tikai teikumi, bet tā ir Dieva atklāsme cilvēkiem. Taču, vai Dievs tiešā veidā ir diktējis katru vārdu, es nevaru atbildēt. Lasot Bībeli, mēs varam redzēt, ka cauri vijās grāmatu, evaņģēliju un vēstulu autoru raksturs, pieredze un personība. Tas ir ļoti svarīgi, jo tas atklāj, ka Dievs darbojas caur konkrētu cilvēku. Manuprāt, svarīgākais ir visās detaļās nepazaudēt Dieva lielo Stāstu. Visam Dieva vārdam ir jāvirza uz vienu mērķi – evaņģēliju. Tādēļ es uzskatu, ka mums nav jākoncentrējas uz to, lai pārliecinātu, ka katrs vārds vai pat zilbe ir tiešā veidā diktēta no Dieva (es to arī neizslēdzu), bet drīzāk uz to, ko Dievs caur šīs grāmatas vai vēstules autoru vēlas mums pateikt šodien. Tādēļ ticu, ka saturs ir Dieva inspirēts, bet tas nenozīmē, ka tam ir jābūt inspirētam, tiešā veidā diktējot.

2. Šim apgalvojumam es līdz galam nevaru piekrist. Pirmkārt, prasās vairāk paskaidrot, ko mācītājs Makarturs ar to bija domājis. Otrkārt, kristietība nebalstās radīšanas stāstā vai tajā, cik dienās vai laika periodos Dievs ir radījis šo pasauli, bet kristietība balstās tajā, ko Kristus ir mūsu dēļ izdarījis pie krusta. Dievs var radīt pasauli sešās dienās, Viņš to var radīt pat sešās minūtēs, un Viņš var radīt pasauli daudz ilgākā laika periodā. Manuprāt, radīšanas stāsta mērķis nebija atspoguļot, cik ilgā laikā Dievs ir radījis pasauli, bet atklāt mums, ka aiz visas radības stāv Radītājs, kurš ir radījis šo pasauli ar nolūku. Aizvien vairāk pat kristīgi zinātnieki apgalvo, ka šī pasaule un kosmos ir daudz senāks nekā vairāki tūkstoši gadu, un to ignorēt mēs nevaram. Taču tas nemazina Kristus nāves un augšāmcelšanās nozīmi ticīgo dzīvē.

3. Ir jābūt ļoti piesardzīgam pret šādu apgalvojumu. Bībele ir Dieva atklāsme, kas turpina mūs uzrunāt, atklāt pat jaunā gaismā, iespējams, vairākas reizes lasītu un pārdomātu rakstvietu. Bībeli mēs nevaram uztvert kā grāmatu, ko tu izstudē un tad vari nolikt malā. Tas ir dzīvs Dieva un

cilvēka dialogs. Jā, piekrītu, ka Bībelē ir rakstvietas, kuras lasot mums vairs nav jautājumu, taču, manuprāt, mums nevajadzētu baidīties no tā, ka, lasot Dieva vārdu, mums var rasties vairāk jautājumu nekā atbilžu. Cilvēks, kurš apgalvo, ka visu ir sapratis un ka viņa skaidrojums ir pats pareizākais, patiesībā neko vēl nav sapratis.

Iespējams, ka ir viens veids, bet es domāju, ka mums būs vajadzīga visa dzīve, lai nonāktu pie šī pareizā. Iespējams, ka tikai mūžībā mēs nonāksim pie pareizajām atbildēm un skaidrojumiem, bet varbūt mūžībā tam vairs nebūs nekādas nozīmes.

4. Vispirms es šos divus piemērus neliktu vienā kategorijā. Viens no tiem ir izteikts tā laika kultūras kontekstā, bet otrs ir morāles jautājums. Tā būtu jāskatās uz paustajām patiesībām Bībelē. Mēs nedrīkstam ignorēt kultūrvēsturisko kontekstu un laikmetu, kurā tas ir sarakstīts. Bet tajā pašā laikā Bībele skaidri runā par morāles jautājumiem, kurus pārkāpjot tiek grauta sabiedrība. Šie morāles punkti ir nemainīgi visos laikmetos un visos kontekstos.

Respondents Nr. 7

1. Domāju, ka nav viens veids, kā raksturot inspirāciju. Bībelē pašā ir piemēri, kuri norāda uz burtisku inspirāciju, un piemēri, kuri runā par pieredzētā atstāstu, ko, protams, nevar izdarīt 100% detalizēti. Tai pašā laikā jebkura inspirācija ir devusi mums pieejamo Bībeles tekstu, kuru uzlūkot kā galējo variantu.

Pati Bībele rāda, piem., Ijaba gr. vai Psalmi, ka cilvēki savās sāpēs izteica lietas, kuras viņi nebūtu teikuši pie citas pieredzes vai citā savas dzīves periodā. Līdz ar to “spriešana par” vēl nav patiesības noliegšana.

Tā kā Bībele izmanto dažādus izteiksmes līdzekļus un tā rakstīta zināmā kontekstā, kas pilnībā nav zināms mums šodien, tad var rasties pārpratumi vai jautājumi par Bībeles kļūdainību. Tā kā Dievs pats nekad nekļūdās un Viņš zināja, ka cilvēki spriedīs visu ko par Bībeli gadsimtu laikā, tad Viņš noteikti izdarīja visu, lai mums šodien pieejamais rakstītais vārds būtu pietiekams, lai caur to nonāktu pie ticības Jēzum un saņemtu mūžīgās dzīvības dāvanu. Līdz ar to tas, kas cilvēkiem izskatās kā kļūda, vairs nav būtisks jautājums: Dievs nekļūdās; tas, ko Viņš ir iedevis, ir Viņa inspirēts vārds, un tajā nav ne kļūdu, ne maldu pēc būtības. Paskaidrošu. Piem., jauns āmurs un vecs nodauzīts āmurs. Reti kurš teiktu, ka tikai ar jaunu var iedzīt naglu. Naglu var iedzīt arī ar vecu āmuru. Tā arī Bībeles teksts var būt ar dažādiem stiliem, izteiksmes veidiem, šķietamām kļūdām, bet Dievs tos lieto savu nolūku piepildīšanai. Priekš manis tas ir Dieva vārds. Un man nav svarīgi, vai tas izskatās pēc veca vai jauna “āmura” (Dieva vārds nav āmurs!); Dievs ar to panāk savu nolūku, jo tas nāk no nekļūdīga Dieva un to nekļūdīgs Dievs Svētais Gars attiecina uz cilvēka dvēseli.

2. Nezinu kontekstu, bet minēšu: laikam jau viņš runā par ticību Dievam, kas darbojas radīšanas stāstā, un ticību Dievam, kas darbojas kristietībā. Jautājums varētu būt par to, vai radīšanas stāsts un citi stāsti Bībelē ir tulkojami atšķirīgi, vai arī radīšanas stāstā un citos stāstos ir vai nav viens un tas pats trīsvienīgais Dievs.

Man uz šo jautājumu palīdz atbildēt tas, ko es ticu par Jēzu. Nu, piemēram, vai es ticu, ka Jēzus varēja radīt maizi vienā mirklī, lai paēdinātu tūkstošiem cilvēku. Vai arī es uzskatu, ka Jēzus vispirms iesēja graudus, izaudzēja labību, samala graudus miltos, izcepa maizi utt. Ja es ticu, ka Jēzus to spēja izdarīt vienā mirklī, tad kāpēc neticēt, ka tikpat ātri Viņš radīja pasauli. Ja pasaules radīšana bija periods, tad – kā Viņš tik ātri varēja radīt maizi tūkstošu paēdināšanai? Kāds teikums: divi nesavienojami stāsti! Bet es jau nerunāju par stāstiem, bet par vienu un to pašu trīsvienīgo Dievu, kas abos notikumos ir klātesošs un darbīgs. Līdz ar to priekš manis tas pamatā nav jautājums par diviem stāstiem, bet par vienu personu abos stāstos. Es ticu, ka Dievs abos stāstos ir viens un tas pats ar to pašu spēku.

3. Laikam jau jautājums ir par to, vai Bībeles autors Dievs vai konkrētās grāmatas autors, piem., Pāvils, rakstot konkrēto frāzi, domāja divas dažādas lietas vai arī vēlējās, lai viņa mērķauditorija saprastu kādu konkrētu lietu, par kuru nu viņš tur runāja. Es pieradu pie tiem, kas uzskata, ka Bībeles autors Dievs vai konkrētās grāmatas autors, piem., Pāvils, domāja vienu konkrētu lietu. Protams, es atzīstu, ka ir tādi vārdi, kas pēc savas nozīmes ir ar bagātīgu un dziļu nozīmi, kuras izskaidrošanai ir jāņem talkā konteksts un citi vārdi.

Ja tā nebūtu, tad mīlestība un daudzas citas lietas kļūst abstraktas un neiespējamās, jo katrs cilvēks varētu teikt, ka “tu saproti tā, es citādi un mums abiem taisnība”, kas kristietību padarītu par preferenču dzīvesveidu, nevis uzticēšanos vienam Kungam un Glābējam Jēzum.

Bet tas jautājums varētu būt arī tāds: vai tekstam un tā interpretācijai ir jābūt savstarpēji saistītiem? (1) Ja atbilde ir apstiprinoša, tad, protams, ir tikai viens pareizais skaidrojums un jebkura novirze no pareizā skaidrojuma ir kļūda. Problēma tikai tajā, ka ne vienmēr varam pateikt, ka skaidrojums ir pareizais Bībeles teksta oriģinālās domas atspoguļojums. Līdz ar to ir jācenšas pēc tā, bet arī jāpieļauj, ka tas, ko šodien saprotu nepilnīgi (1Kor 13), rīt es vai kāds cits sapratīs labāk.

Ja atbilde uz sākotnējo jautājumu ir noliedzīga, tad var brīvi teikt, ko grib, jo nav jau vairs robežu variācijām par tekstu. Bez tam šī uzskata pārstāvjiem būtu vienādi un ar smaidu jāpieņem visu citu viedoklis – pat “vienīgais pareizais” viedoklis –, jo viņi paši jau ir pozicionējuši sevi kā dažādu interpretāciju pieļāvējus.

Ja nav absolūtas patiesības, tad arī tiem, kas to apgalvo, nav taisnība. Tā pat vairs nav jāmeklē un muļķīgi izskatās tie, kas tā uzskata, bet meklē veidu, kā pierādīt savu patiesību, proti, ka nav absolūta patiesība! Savukārt, ja ir viena absolūta patiesība, tad tie, kas to meklē, var tikai pazemīgi to meklēt, vienmēr pieļaujot, ka nav apstāšanās, jāieklausās citos, un jāturpina meklēt. Viņiem vertikālā bijība, t.i., pret Dievu, ir lielāka, līdz ar to vajadzētu būt arī lielākai horizontālajai līdzjutībai, proti, pret citu viedokļu pārstāvjiem.

4. (1) Ja Bībele ir Dieva gribas atspoguļojums un interpretācija par to tiek uzskatīta kā divas dažādas lietas, tad šis jautājums ir lokāms, kā grib un kad grib.

(2) Ja Bībele ir Dieva gribas atspoguļojums un interpretācija par to tiek uzskatīta kā vienīgais vēlamais rezultāts, tad būtu jābīstas nemeklēt šo vienīgo vēlamo rezultātu.

(3) Divi pieminētie piemēri man liekas pašsaprotami, jo neesmu lasījis pat ne kaut cik pārliecinošus argumentus par to, lai to atbalstītu. Nenoliedzu, ka sievietē nevarētu mācīt. Bībele dod pietiekami

daudz piemēru un mācību par to. Tikai neredzu pamatojumu tam, lai sieviete būtu draudzes gans. Homoseksuāli cilvēki ir mīlami kā jebkurš grēcinieks. Uz viņiem attiecas tie paši aizrādījumi, kas Bībelē uzrakstīti par jebkuru grēkojošu cilvēku.

(4) Vai šodienas laikmets liek Bībeli interpretēt citādāk nekā agrāk? Citiem vārdiem: vai kādas sabiedrības daļas vēlmes nosaka, kā interpretēt Bībeles tekstu? Vai šie cilvēki to pašu teiktu 19. gs.? Un 17. gs.? Un 5. gs.? Bet kā būtu, ja viņi būtu stāvējuši blakus Pāvilam, kad viņš par to rakstīja? Vai viņi nebūtu teikuši: neraksti to! Vai arī: raksti citādāk! Bet kā būtu, ja viņi būtu varējuši savu viedokli izteikt jau 6. dienas – radīšanas dienas – rītā? Kāda pasaule būtu šodien? Citādāka? – Laikam jau šāda jautāšana palīdz pārbaudīt mūsu motīvus attiecībā uz padomdošanu Dievam.

Ja nu tomēr ticam, ka Dievs ir nekļūdīgs un ka Viņš ar prieku ir iedevis tieši šo mums pieejamo Bībeli, tad: bīsimies Dievu, mīlēsīm Dievu un mīlēsīm cilvēkus!

INTERVIJAS AR LUTERĀŅU GARĪDZNIEKIEM

Respondents Nr. 8

1. Citātiem piekrītu, bet diez vai piekrītu šo citātu interpretācijai, ka “katrs vārds ir Dieva gribēts”. Noteikti arī citātu autori nebija tajās domās, ka Bībelē dokumentētie zaimošanas vai bezdievīgu runu gadījumi bija “Dieva gribēti un inspirēti”.

Šai ziņā ir atšķirības starp hronikām un pravietojumiem, starp Pilāta tekstiem un Jēzus līdzībām, starp Ījaba draugu pārdomām un Dieva uzrunu Ījabam.

Katra vārda nozīme atklājas kopējā vēstījumā, un tos nedrīkst izraut no konteksta, taču, tāpat kā vecāks pat sarežģītas lietas savam bērnam skaidros, izmantojot bērna vārdu krājumu, rūpīgi izvēloties pareizos vārdus, tā arī Dievs izmanto Jeremijas vai Pāvila valodas bagāžu, lai komunicētu. Savukārt hronikas, līdzīgi kā pasaules vēsture, atklāj Dievu drīzāk kā improvizācijas teātra režisoru, nevis marionešu meistarū leļļu teātrī.

2. Šis jautājums ir ticis iztirzāts, fokusējoties uz valodnieciskām niansēm, vai Radīšanas dienas var apzīmēt ne gluži 24h laika nogriežņos, kā, piem., “ķēniņa Dāvida dienās” utt. Un, protams, mēs nevaram ignorēt to, ka Bībele izmanto sava laika valodu, kur tā laika nomads diez vai pasauli uzlūkoja caur tūkstošiem gadu vēlāk dzīvojoša mūsdienu tehnokrāta konceptiem. Tāpat aktuāls ir jautājums par Radīšanas stāsta žanru.

Līdzīgi kā tas, ka Jēzus plēsa jokus par balķi acī vai kamieli caur adatas aci, nenozīmē, ka tādēļ arī Golgāta uzskatāma par joku, tā arī Jēzus brīnumi, kurus nespēja noliegt viņa pretinieki, tādēļ izvirzīja teorijas par Jēzus sakariem ar belcebulu, nav atcelti tādēļ vien, ka Radīšanas stāstā ir kādi poētismi. Vienlaikus jāatceras, ka evaņģēlijos Jēzus brīnumi tiek pieteikti kā zīmes, tātad notikumi, kam tiešām ir arī simboliska nozīme.

Kristietības pamats gan ir Jēzus nāve un augšāmcelšanās, nevis tas, kurā dienā kuras radības čumēja zemes virsū un ūdeņos. Taču Makartura aizrādījumu var labi saprast, jo pavirša attieksme, grūtāk saprotamās Bībeles vietas steidzot norakstīt kā daiļliteratūru, neiedziļinoties un varbūt pat nepieļaujot domu, ka tur pateikts kas vērtīgs, var novest pie tā, ka arī pret evaņģēlijiem cilvēks attiecas kā Marvela komiksiem. Cik zināms, sholastikas interpretu meistarības

paraugdemonstrējumu nogurdinātais Luters esot vadījies pēc principa, ka vispirms jāmēģina Bībeles tekstu saprast burtiski, un tikai tad var domāt par citiem variantiem. Pieņemu, ka arī Makartura izjūta bijusi līdzīga. Un tajā ir sava loģika.

3. Gan jau tā arī ir. Tikai mēs esam grēcinieki, kas joprojām mēdz maldīties. Ja pat Jēzus mācekļi daudz ko saprata tikai ar novēlošanos, lai gan viņiem taču jau vislabākais skolotājs bija pieejams, tad arī mums vajadzētu saglabāt zināmu pazemību, pirms paziņojam, ka paužam to VIENU VIENĪGO PAREIZO skaidrojumu. Protams, tas nenozīmē izlikties neredzam acīmredzamo un slēpties aiz frāzēm “kas ir patiesība”, “kurš ir mans tuvākais” utt.

4. Bībele nav maināma. Bet interpretācijas vienmēr ir izvērtējamas, vai tās tiešām atbilst Bībelei. Uzskatu, ka arī Emavas ceļa stāsts lieliski ilustrē to, ka Kristus ir tas, kas skaidro Rakstus, un cilvēciskām interpretācijām nav jādominē pāri pār Rakstu patiesību.

Un ir aplami arī dažādas kategorijas jautājumus “progresīvi” sabloķēt, pat it kā izmantojot “piemēram”. Dzimums nav grēks, un grēks nav dzimums. Ja par “sievietēm mācītājām” var diskutēt, ko tieši Pāvils ir sacījis un kāpēc viņa tekstos ir gan presbiteri, gan presbiteres, un kāda vispār ir vīriešu un sieviešu loma Kristus draudzē, tad tomēr pilnīgi cits gadījums ir netiklība, kas Bībelē tiek saukta par grēku, vienalga, vai runa par homoseksualitāti, incestu, zoofiliju, laulības pārkāpšanu utt. Protams, grēcinieks vienmēr centīsies kaut ko “interpretēt” sev vēlamā gultnē, kā jau Jēzus novēroja: “Jums labi izdodas atnest Dieva bausli, lai turētu savas paražas. Mozus taču ir teicis: godā savu tēvu un māti, – un: kas runā ļaunu par tēvu un māti, lai mirdams mirst. Bet jūs sakāt: ja kāds cilvēks savam tēvam vai mātei saka: es ziedošu Dievam to, kas jums pienākas no manis, – tad jūs viņam neko vairs neļaujāt darīt tēva un mātes labā, jūs ar savām paražām, ko esat ieviesuši, atceļat Dieva vārdu; un daudz ko tamlīdzīgu jūs darāt.” (Mk 7:9 utt)

5. Protams, ka ir. Ja tā ir Dieva vēstule cilvēcei, tad par to ir jārunā.

Respondents Nr. 9

1. Ja pareizi saprotu, tad runa ir par Praviešiem un apustuļiem, nevis par visu Bībeli. Šādā nozīmē var piekrist tam, ka bieži vien pravieši burtiski citēja to, ko saņēma no Dieva. Tā saka Tas Kungs ... Arī apustuļi, atsaucoties uz Kunga sacīto, nepārstāsta savas domas, bet to, ko Kristus viņiem ir sacījis. Šādā nozīmē Rakstos ir atrodama šī burtiskā inspirācija.

Jā, Dieva Vārds ir patiesības mēraukla, kritērijs un etalons. Dieva Vārds ir brīvs no kļūdām, bet Dieva Vārda sludinātāji un skaidrotāji gan var kļūdīties tajā, kā viņi Vārdu saprot un skaidro.

2. Te būtu autoram jāpajautā, lai labāk saprastu, ko viņš saprot ar burtisku sapratni. Esmu sastapis cilvēkus, kuri ir kristieši, bet radīšanu sešās dienās saprot un skaidro dažādi. Esmu sastapis arī tādus, kuri runā par Dieva apdvesto evolūciju. Viņi visi tic, un viņu kristīgais pasaules redzējums nav sabrucis. Ja runa ir par kristietību kā tādu, tad... elles vārtiem to nebūs uzvarēt. Dažādās izpratnes un skaidrojumi par to, kā tehniski norisinājās pasaules radīšana, negrauj kristietību, bet

atspoguļo dažādu cilvēku spēju un vēlēšanos iedziļināties detaļās. Ir cilvēki, kuri vienkārši tic tam, ka Dievs radījis pasauli, un ar to viņiem pietiek.

3. Bībele ir apgalvojumu un vēstījumu kopums, kas skar ļoti plašu jautājumu loku, tādēļ ir jārūnā nevis par Bībeles saprašanu un skaidrošanu vispārīgi, bet gan par to, kā tiek saprasti un skaidroti konkrēti vārdi, apgalvojumi un notikumi.

5. Tāpēc, ka: “Tiešām, vērtīgi ir tie, kas Dieva Vārdu dzird un pasargā”. Cilvēkam, kas ir radīts pēc Dieva tēla un līdzības, ir nepieciešams atjaunot zaudēto saikni ar Radītāju un atjaunoties Viņa līdzībā.

Respondents Nr. 10

1. Es ticu verbālajai inspirācijai (Visi Raksti ir Dieva “izelpoti, izdvesti” – 2Tim 3:16; pravietojumus pasludināja Svētā Gara vadīti cilvēki – 2Pēt 1:21). Es neticu “domu” inspirācijai, bet “vārdu” inspirācijai. Taču mani mulsina vārds “diktēja”. Izklusās kā skolā, kad skolotājs lasa diktātu un skolnieki klausās un pieraksta. Man nepatīk, ka tiek lietots vārds “teorija” attiecībā uz verbālo inspirāciju. Aprakstīt dievišķas lietas ar teorijas palīdzību ir tas pats, kas ar virtuves nazi operēt smadzenes. Bet tam, ka “Dieva vārdi”, tāpat Svētie Raksti, tāpat Bībele, ir Dieva izdvesta un cilvēki šos tekstus ir pierakstījuši, Svētā Gara vadīti, es ticu.

Var runāt par tādu kā mistēriju starp dievišķo un cilvēcīgo Rakstu tapšanā, līdzīgi kā ļoti grūti un pat neiespējami ir aprakstīt Jēzu kā patiesu Dievu un patiesu cilvēku, kā šīs divas dabas savstarpēji komunicē. Līdz ar to es neticu tam, ka Bībelē ir arī atrodami Dieva vārdi, blakus cilvēku vārdiem (liberāli kritiskā pieeja). Nē, Bībele IR Dieva vārds.

Ja Raksti ir Dieva izelpoti, tad tie stāv pāri kritikai un Rakstos nav kļūdu un maldu. Ne velti luterāņu ticības apliecības uzsver, ka vienīgi Raksti ir augstākais likums, mēraukla un norma, pēc kuras jāvērtē visas mācības, vai tās ir patiesas vai nav. Zīmīgi, ka 16. gs. luterāņu puse nemaz nerunāja par “verbālo inspirācijas teoriju”, jo pats par sevi uzskatīja, ka Raksti ir augstākā autoritāte. Kļūdas rodas, pārrakstot manuskriptus, tulkojot manuskriptus. Līdz ar to, lasot, piemēram, Bībeli latviešu valodā, tajā atradīsies gan tulkojuma, gan redakcionālas kļūdas.

2. Domāju, ka šim apgalvojumam ir sava taisnība (neesmu gan pārliecināts, ka tad sabruktu visa kristietība). Jo, ja radīšanas stāstā “viena diena” tiek skaidrota simboliski, tad kāpēc gan lai arī citus notikumus neizskaidrotu simboliski. Tad pat Kristus nāvi un augšāmcelšanos “trešajā dienā” var skaidrot nevis burtiski, ka Viņš tiešām ir miris, tiešām ir augšāmcēlies no mirušajiem, pie tam tas ir noticis trešajā dienā, bet gan kaut kā simboliski (šeit cilvēku fantāzijai un izdomai nav vairs robežu).

Man vienmēr ir pretjautājums tiem, kas noraida burtiski 7 dienas: kāpēc jūs neticat, ka Dievs ir radījis 7x24h ciklā? Kādi iebildumi? Pieļauju, ka viena standarta atbilde būtu: septiņu dienu radīšanu noraida ZINĀTNE. Uz ko mana atbilde būtu: zinātne joprojām neko nezina un nesaprot par pasaules pirmsākumu, un tā pat nav viņas kompetence, kā saka “rokas par īsu”.

3. Dievs mūs uzrunā cilvēcīgā valodā ar cilvēku vārdiem, lai nodotu mums dažādas vēstis skaidri un saprotami, bez divdomības. Līdz ar to Bībele ir “skaidra”. Dievs dod savus vārdus nevis lai kaut ko noslēptu, bet gan lai atklātu; nevis lai kaut ko samudžinātu un maldinātu, bet gan lai noskaidrotu un apgaismotu. Piemēram, bauslis “Tev nebūs laulību pārkāpt”, ir ļoti skaidrs un saprotams un tam ir iespējams tikai viens skaidrojums: nepārkāp laulību.

Piemēram, līdzība par pēdējo tiesu Mt 25:31 skaidri runā par mūžīgo uguni, kas sagatavota velnam un viņa eņģeļiem, kā arī līdzībā pieminētajiem cilvēkiem. Noliegt “mūžīgo uguni” kā soda vietu un interpretēt to savādāk/citādāk nozīmē ignorēt “vienu vienīgo veidu”, kā saprast šo līdzību.

Tas gan nenozīmē to, ka Bībelē nebūtu grūti saprotamu vietu. Tādas noteikti ir. Taču tas norāda uz cilvēka neskaidro prātu, nevis uz Bībeles neskaidrību. Līdz ar to, ja kaut ko nesaprotu, tad es vienmēr “noceļu cepuri” Rakstu priekšā un lasu tālāk cerībā, ka reiz sapratīšu. Nevis visu nesaprotamo atmetīšu, kritizēšu, izsmiešu utt. Nevis es esmu kungs pār Rakstiem un nosaku, kādiem tiem ir jābūt, bet gan Raksti ir Kungs pār mani, kura priekšā es “noceļu cepuri”.

4. Cik prognozējams bija šis jautājums. Atkal tās sievietes mācītājas! Atkal tie LGTBCDEFGGL... nedod mieru! Saprotu, mūsdienās jābūt politiski korektam un teologiem esot jāseko līdzī “meinstrīmam”, jo citādi taču modernā pasaule tos nesapratīs un atmetīs. Un tad teologam nebūs ko ēst... Ja Bībele ir Dieva vārds, tad, protams, pats par sevi saprotams, tā atspoguļo arī Dieva gribu, kas attiecas uz visām cilvēka dzīves sfērām – laulību un ģimeni, darbu, politiku, draudzi. Zagšana un korupcija joprojām ir Dieva baušļa pārkāpums. Laulība joprojām ir starp vīrieti un sievieti. Divu “mīksto” mīlēšanās ir nešķīstība. Neslavas celšana par otru cilvēku joprojām ir ļauna. Vecāki joprojām ir jāgodā un jāciena. Iekāre ir postoša utt., utt.

Šis jautājums ietver nodalījumu starp Dieva gribu un tās interpretāciju. Domāju, tas ir leģitīmi. Jo pats apzinos, ka, piemēram, pateicoties mūsdienu medicīnas sasniegumiem un iespējām, brīžiem ir diezgan grūti saprast Dieva gribu konkrētās situācijās, kas saistītas ar mākslīgo apaugļošanu, eitanāziju, izvairīšanos no grūtniecības utt. Nenoliedzami, atsevišķās jomās pats personīgi nezinu, kā precīzi interpretēt Dieva gribu, jo Raksti par to vispār nerunā, ir tikai vispārīgas vadlīnijas. Tomēr daudzos jo daudzos gadījumos es neredzu problēmu, kā interpretēt Dieva gribu.

Tomēr šis nodalījums starp Dieva gribu un tās interpretāciju, liekas man arī aizdomīgs un nepieņemams. Šķiet, ka jautājums ietver šādu skatījumu: “Jā, Dieva griba ir un pastāv. Taču mūsu interpretācijas par to ir mainīgas un kurš gan pretendēs uz vienīgo pareizo interpretāciju (tas ir mūsdienu lielākais grēks). Reiz mēs domājam tā, tagad mēs domājam šādi, bet pēc 100 gadiem domāsim vēl citādāk utt.” Faktiski šādā skatījumā cilvēks ir atkal uzkundzējies pār Dievu, un viņš vēlas, lai viss notiek tā, kā modernā pasaule to grib. Ja pasaule pēc 100 gadiem gribēs dzīvot laulībā, kurā ir 3 vīrieši un 3 sievietes, tad arī mēs, teologi, mainīsimies līdzī modernajai pasaulei un teiksim uz to Āmen.

Taču šis skatījums ir kā bedre, kurā iekrīt tie, kas šādi skatās uz lietām. Proti, ja mūsu interpretācijas ir MAINĪGAS, tad var taču pienākt laiks, ka interpretācija par sievietēm-mācītājām NOMAINĪSIES pret kādu citu interpretāciju, piemēram, dresētus suņus arī varētu laist kancelē (varbūt labāk ieklausīties suņu skaņās, nevis cilvēkā, kuram viss ir mainīgs, nepastāvīgs, nezināms, apšaubāms, neskaidrs un kritizējams, vai arī klausīties no kanceles komunistu marksistu lozungus

par brālību, vienlīdzību, mieru, toleranci, mīlestību utt.). Vai arī interpretācija par homoseksuālām attiecībām NOMAINĪSIES pret attiecībām ar dzīvniekiem. Un kāpēc gan ne! Kurš gan uzdrošināsies iebilst? Vai tad ir tikai viens vienīgs skaidrojums? Viss ir MAINĪGS un MAINĀMS!

5. Viss ir atkarīgs no auditorijas. Tēma par Bībeles inspirāciju ir svarīga teologu un draudžu locekļu aprindās. Daudzi teologi un draudžu locekļi ir apmulsuši no vēsturiski kritiskās pieejas Bībelei kā jebkurai citam literāram darbam. Tas ir populāri visu kritizēt, apšaubīt, uzsvērt mainīgumu, nepastāvību utt. Manā skatījumā, konsekventi turoties pie šādas Bībeles kritikas, cilvēkam vajadzētu palikt vai nu par nihilistu, vai nu agnostiķi, vai nu skeptiķi un atkrist no kristīgās ticības pavisam. Ja viss ir tikai cilvēku vārdi, cilvēku mainīgās interpretācijas, tad kāpēc gan lai es svētdienā ietu uz baznīcu un klausītos šajās mainīgajās interpretācijās. Tad jau golfa vai hokeja spēle būtu daudz interesantāka nodarbe svētdienas rītā, tur vismaz ir skaidri spēles noteikumi. (Starp citu, tas ir galvenais iemesls, kāpēc neapmeklēju draudzes, kurās ir liberāli mācītāji, kas netic Bībeles inspirācijai. Viņu vārdi/sprediķi ir garlaicīgi, sentimentāli, salkani un tukši.)

Taču sarunā ar neticīgo Kristum nekad nesāktu ar šādu tēmu par Bībeles inspirāciju. Vispirms runātu par Bībeles galveno vēsti, galveno saturu, proti, par visgrandiozāko Dieva darbu, kuru Viņš ir paveicis caur Savu Dēlu. Tas ir līdzīgi, kā es nerunātu par trīsvienības mācību (tomēr tā ir mācība, kas radusies vēlākos gs.), bet gan runātu par Radītāja darbiem, par Pestītāja darbiem utt.

Respondents Nr. 11

1. Manuprāt, Bībele ir mūsu (kristiešu) Svētie Raksti, kuri līdzās citu reliģiju Svētajiem Rakstiem atspoguļo jūdu un agrīno kristiešu skatījumu uz Dievu, tā ir ne tik daudz Atklāsmes kā uztveres vēsture, kurā var novērot zināmu attīstību, atklāšanos, padziļināšanos un paplašināšanos tajā, kā cilvēki laika un savas individuālās un kolektīvās apziņas attīstības gaitā ir uztvēruši Dievu. Un tas, kas tiek uztverts, nepaliek neietekmēts no tā, kurš vai kuri to uztver. Līdz ar to Bībele ataino Dieva priekšstatu attīstību zināmā virzībā – pretī autentiskākam un patiesīgākam priekšstatam, ka Dievs ir mīlestība. Taču reliģijas un teoloģijas vēsture nebeidzas ar Bībeli. Līdz ar to es nevaru piekrist viedoklim, ka Bībele būtu Dieva diktēts teksts arī, ja Bībeles tekstā parādās Dieva “tiešā runa”. Svētais Gars var dot tikai tādas domas, kuras cilvēks savā konkrētajā attīstības pakāpē var uztvert. Un, kā reiz, tieši kritisks skatījums uz Bībeles tekstu un tā izvērtējums ir tas, kas padara kristīgo ticību ticamu. Dievs nav muzeja sargs. Bībele nav nokritisusi no debesīm. To ir veidojuši, rakstījuši, likuši kopā konkrēta laikmeta cilvēki ar savām interesēm, saviem mērķiem, saviem nodomiem. Bībele nav nejauši izveidota bibliotēka. Tai ir savi autori, veidotāji, ideologi, konstruktori. Šie teksti ir vairākkārt pārstrādāti, ievietoti jaunās kopsakarībās. Teikums pēc teikuma, vārds pēc vārda, tas ir cilvēku veidots teksts un tāpēc arī pakļauts cilvēcīgiem ierobežojumiem un arī kļūdām. Un kā reiz tieši tāpēc Bībele ir mūsu Svētie Raksti, jo Dievs darbojas nevis caur pabeigto, perfekto, nekļūdīgo, bet caur cilvēcisko, vājo, trauslo, pārjautājamo, apšaubāmo. Bībele ir Dieva Vārds tādā nozīmē, ka cilvēks, kas ar to sastopas, uzticas tās vēstij. Bībele ir Dieva Vārds nevis objektīvā, bet subjektīvā nozīmē. Bībele ir bibliotēka. Ja es uzticos, ka šī bibliotēka ir avots tam, lai es varētu saprast, kā dzīvot laimīgu un piepildītu dzīvi un pieredzēt savu dzīvi kā laimīgu un piepildītu, un mēģinātu arī citiem cilvēkiem palīdzēt tā ieraudzīt savas dzīves, tad es dzirdu no tās to, ko Dievs man saka, kas man ir jā dara un par kādu cilvēku man un mums visiem ir jātop, lai šī cilvēce varētu

dzīvot mūžīgi. Bībele kļūst par Dieva Vārdu. Tā satur sevī terapeitisku, dziedinošu spēku nevis tāpēc, ka to priekšā uzrakstījis Dievs, bet gan tāpēc, ka mēs to lasām kā Dieva iedvesmoti un inspirēti cilvēki. Tas ir, kā to sacīja senie teologi, lasīt Bībeli Svētā Gara vadībā.

2. Man ir bažas, ka pasaules radīšana sešās dienās burtiskā izpratnē, kā arī daudzu citu Bībelē atrodamu metaforu, līdzību, uvertūru, dzeju un simbolu burtiska izpratnē ir viens no iemesliem, kāpēc mēs piedzīvojam kristietības brūkšanu un iršanu šodien. Bībele kļūst neticama, ja to saprot burtiski – sekojot pasaules garam, faktu fundamentālisma garā redzot Bībelē tikai faktus. Tā patiesībā ir herētiska Bībeles lasīšana, jo novirza cilvēku projām no tā, par ko Bībele vēstī, tā padara Bībeles tekstu smieklīgu, novecojušu, neticamu.

3. Bībeles teksta svētuma un dzīvīguma atslēga ir tajā, ka tas ir interpretējams teksts. Bez interpretācijas tas kļūst nedzīvs. Tā kā kristiešu Svēto Rakstu kanons ir starpreliģisks (judeokristīgs), kristietībai būtu vairāk uzmanības jāpievērš ebreju Rakstu skaidrošanas tradīcijai un jāapzinās tās nozīme nākotnē – ebrejiem nav nevienas instances, kas galēji interpretētu kādu Bībeles teksta fragmentu. Viens saka par šo lietu tā, cits saka citādāk. Nav neviena, kas pateiktu, kā ir, un tāpēc tas viss var atrasties viens otram līdzās nepabeigts, joprojām procesā, joprojām meklējumos. Bībeles interpretācijai vēl nav pienācis gals, vienas domas nomaina citas domas, un vienā gadsimtā saprasta mūsu gadsimtā tiek revidēts un pārspēts. Jaunais tiek integrēts pastāvošajā, nostiprinās un kļūst par tradīciju. Neviena tradīcija nav bijusi no paša sākuma, un neviena tradīcija automātiski nav mūžīga. Līdz ar to tas nav saskaņā ar Bībeles un Baznīcas garu – kādu Bībeles vietu interpretēt tikai vienā vienīgā veidā vai postulēt, ka šīs konkrētās vietas interpretācija ir beigusies.

4. Saskaņā ar iepriekš teikto Bībeles konkrēto vietu izpratnē var mainīties atbilstoši jaunām zināšanām, pieredzēm, perspektīvām uz cilvēku. Tas, ka vispār ir radusies kāda interpretācija par kādu Bībeles vietu, norāda, ka cilvēka domāšana pēc būtības nemainās – viņš grib izprast, saprast, analizēt, secināt. Ja 5. vai 7. gadsimtā (un jebkurā citā) ir kaut kas interpretēts un atzīts, tad tas nozīmē, ka arī šodien to var interpretēt. Un šodienas interpretācija nav nepareizāka. Turklāt līdzās var pastāvēt arī pretrunīgas interpretācijas. Dieva griba ir meklējama kristocentriski – Kristū Dieva mīlestība ir kļuvusi redzama un tā ir mīlestība, kas tiecas iekļaut visus un izdzēst robežu starp mēs un viņi. Tas nozīmē, ka šai mīlestībai nav atšķirīgas attieksmes ne pret vienu mūsu izteiktos kritērijos iezīmētu un konstruētu cilvēku grupu, saprotams, arī pret homoseksuāliem cilvēkiem. Dieva griba ir, ka jebkurš cilvēks ir tavs brālis vai māsa un attiecīgi tā arī pret viņu ir jāizturas. Kas attiecas uz sievietēm mācītājiem, tad, manuprāt, mīlēt Dievu nozīmē mīlēt arī cilvēku, bet mīlēt cilvēku nozīmē mīlēt arī viņa aicinājumu un ticēt, ka aicinājums ir no Dieva. Jautājums, vai sievietes var būt mācītājas, ir pagājušā gadsimta jautājums, līdzīgs kā – vai sievietes var vadīt auto. Pieredze un zināšanas par cilvēku norāda, jā, var. Man tas vairs nav nopietni uzdodams jautājums (lai arī es saprotu, cik nopietns jautājums tas ir). Šī gadsimta jautājums ir, kāpēc vispār mēs iedomājamies, ka ordinācija pati par sevi ir kaut kas, kas piešķir cilvēkam kādas kompetences un prasmes? Kāpēc mēs iedomājamies, ka ordinācija rada cilvēka spēju konsekret Svēto Vakarēdienu, kristīt, iesvētīt, laulāt un tamlīdzīgi. Kompetence un prasme, zināšanas un spējas rodas citādāk. Ordinācija var tās apliecināt, lai būtu skaidrs, vai konkrētam cilvēkam ir tiesības “piedalīties

satiksmē” vai nav. Turklāt attiecībā uz Svēto Vakarēdienu šī kompetence nav tik daudz tāda, kurā maize un vīns pēc noteiktiem vārdiem iegūst jaunu nozīmi, bet gan mīlestības un pieņemšanas kompetence, kas bez aizspriedumiem un nepatikas ļauj būt kopā un vadīt šo mielastu visiem un jebkuram cilvēkam. Un šī kompetence nerodas tik vienkārši kā ar roku uzlikšanu un svētības saņemšanu.

5. Absolūti. Bībeles teksts mums parāda galvenās vadlīnijas, kritērijus, lielos stāstus, kā cilvēks un cilvēki nonāk pie mīlošā Dieva. Pie realitātes, kura tevi pieņem un ir laba. Pie dzīves, kuru vērts dzīvot mūžīgi. Šie lielie stāsti ir kā lakmusa papīrs, kurš palīdz mums pie tā nonākt mūsu dzīves stāstā. Par Bībeli kā Dieva inspirētu grāmatu ir vērts runāt tāpēc, ka tajā atrodamais Dieva mīlestības uguns, ko sava laika cilvēki uztvēra un satvēra, spēj aizdedzināt arī mūsu lāpas un arī mēs varam kļūt par šīs mīlestības iemiesotājiem. Bet, protams, te nav runa tikai par tekstu (melnajiem burtiem), bet arī par to jēgu, nozīmi, izpratni, kas tiek atklāta un saprasta arvien no jauna un katrā paaudzē no jauna (baltie burti).

Tajā pašā laikā Bībeles teksts nav vienīgais Dieva inspirētais teksts, līdzīgi kā kristieši nav vienīgie Dieva izvēlētie. Tas ir teksts, kura kanons ir veidojies divu reliģiju mijiedarbībā un vēsturē. Un, ja jau divu reliģiju Svētie Raksti ir Dieva inspirēti, tad kāpēc ne trīs, četru, piecu? Bet, protams, pirmais solis ir nonākt pie tā, ka Bībele ir Dieva inspirēta. Tad jau nākamie kļūst daudz skaidrāki.

Respondents Nr. 12

1. Pilnīgi piekrītu. Dieva Vārds ir pilnībā Dieva iedvesmots un ir atklāts cilvēkam viņa pestīšanas labad. Bībele nav zinātnes vai fizikas grāmata, tā ir pestīšanai domāta, lietosim to atbilstoši tās atklāšanas un pierakstīšanas mērķim.

2. Vēlme demitoloģizēt Bībeli ir ļaunākais, ko teoloģija var izdarīt. Dievs rada telplaiku, tāpat kā podnieks podu. Meklēt Podnieku podā ir lielākā muļķība. Kas mums ir miljons gadi, Dievam var būt viena diena. Raksti to māca, man viena diena ir kā tūkstoš gadu un tūkstoš gadu kā viena diena. Mani ceļi nav jūsu ceļi, un manas domas nav jūsu domas. No Dieva viedokļa raugoties, pasaule ir radīta sešās dienās, tā ir patiesība.

3. Piekrītu. Tā ir jāsaprot cilvēka un cilvēces pestīšanas kontekstā. Visa atklāsme un Dieva darbs, to paveicot un atklājot, Dieva nodomam tiekot īstenotam, norāda uz Kristus personu, Viņa piedzimšanas sagatavošanu, nākšanu un paveikto pestīšanas darbu. Jebkāds cits izskaidrojums ir pretrunā ar Bībeles mērķi un uzdevumu.

4. Pilnībā piekrītu. Ja vēlamies atcelt homoseksuālas uzvedības aizliegumu, tad mums vienlaikus jāatceļ visi 3. Mozus grāmatā minētie aizliegumi, tai skaitā – incests, pedofilija, zoofilija un cilvēku upurēšana ugunī. Kristus bija vīrietis, par apustuļiem (12) tika izraudzīti tikai vīrieši. Kristus ķermenis ir liecība, izvēlētie apustuļi ir liecība, tā skaidri norāda uz Dieva gribu. Cienīgākā sieviete kļūst par mācītāju būtu bijusi Kunga Māte. Taču viņa nevēlējās par tādu kļūt.

5. Neapšaubāmi, jā, kamēr vien Baznīca vēlas palikt Baznīca. Kristus ir Iemiesotais Dieva Vārds. Ja vēlamies saprast Dieva Vārdu – Bībeli –, tad lūkosimies uz Kristus Personu. Kā Persona ir nokāpusi no Debesīm, tā Dieva Vārds ir Dieva inspirēts un mums atklāts. Kā dzīvot un kā mirt. Lai svētīga Dr. darba izstrāde!

Respondents Nr. 13

1. Ticības un garīgajā dzīvē visam ir nozīme: katram vārdam (gan tulkojumam, gan oriģināltekstam), gramatikai un sintaksei, domai, jēgai un teksta kontekstam; nodomam – kāpēc tas rakstīts; vēsturiskajam kontekstam (*Sitz im Leben*) un šābrīža aktualitātei; objektīvajam un subjektīvajam; uztverei, emocijām un jūtām, grūtniecībai un bezbērnībai, izglītībai un dzīves pieredzei; stereotipiem, aizspriedumiem un maldiem; muļķībai un gudrībai pēc katra vajadzībām. Visam ir nozīme, bet tiklab kaut kam atsevišķajam var tikt piešķirta lielāka nozīme, vai nekam pieminētajam nav nekādas nozīmes! Bibliskais teksts laikam ir pieredzējis visu iespējamo, t.sk. noliegumu un zaimus, bet tajā brīdī, kad cilvēks ticībā/lūgšanā meklē pēc nozīmes, jēgas... pēc Dieva (piem., ko var nolasīt augstīniskajā tradīcijā: pie M. Lutera no ticības taisnais dzīvos, pie P. Tilliha *ultimate concern* u.c.), šis teksts/vārdi uz mums sāk “runāt.” Dieva vārds – Evaņģēlijs – var “uzrunāt” caur atsevišķu cilvēku liecību, stāstījumu, dzīves pieredzi, caur draudzi, kurā esam ienākuši un sākam tai dzīvot līdzīgi. Par šo pārveidojošo pieredzi var lasīt evaņģēlijā (piem., Jņ. 6:60-71). Daudzi no Jēzus mācekļiem sacīja: “Šie vārdi ir smagi, kas viņos var klausīties?” Tad Jēzus uzdeva konfrontējošo jautājumu apustuļiem, vai arī viņi grib aiziet (μη και υμεις θελετε υπαγειν), Pēteris atbildēja: “Kungs, pie kā gan mēs iesim? Tev ir mūžīgās dzīvības vārdi, un mēs esam ticējuši un atzinuši, ka tu esi Dieva Svētais.” (κύριε προς τινα απελευσομεθα ρηματα ζωης αιωνιου εχεις και ημεις πεπιστευκαμεν και εγνωκαμεν οτι συ ει ο αγιος του θεου)

No sistemātiskās un konfesionālās teoloģijas perspektīvas atbilde ir viennozīmīga – Bibliskā teksta inspirācijas subjekts ir Sv. Gars, kurš darbojas ar un caur rakstīto, pasludināto vārdu – vai nu uz atgriešanos, vai sirds nocietināšanu.

Savukārt pasludinājuma, diakonālās kalpošanas un pastorālās teoloģijas perspektīva ir nedaudz cita – uzrunāt, solidarizēties un atrasties viskarstākajā punktā – cilvēka dzīves viducī un sirdī, kurā izšķiras arī vislielākās garīgās cīņas.

2. Jūsu komentārs/viedoklis: problēma ir no abām pusēm: gan no evolucionistiem, gan kreacionistiem, t.sk. jēdziens “simbolisks apraksts” arī sašaurina biblisko vēstījumu. Jo, manuprāt, patiesais “karstais” jautājums ir par to, vai senais bibliskais vēstījums tādā veidā, kā tas līdz šodienai ir nonācis, joprojām ir autoritatīvs un ar kaut ko nozīmīgs? Vai arī mēs no tā atsakāmies kā no novecojuša savu laiku pārdzīvojuša teksta. Akadēmiski par to varam sacīt, ka tas ir jautājums par metodoloģiju. Neesmu drošs, vai prof. Džons F. Makartūrs ir spējis sniegt visiem viedokļiem apmierinošas atbildes. Līdzīgi kā citus tradicionāli un konservatīvi domājošus teologus ir interesanti mājas kārtībā lasīt, bet vai viņus sadzird ārpus draudzes? Viņi brīnišķīgi pārstāv un šodienīgi argumentē savu teoloģisko tradīciju. Noteikti daudzi teologi un draudžu locekļi atrod viņos iedvesmas avotu. Par argumentāciju draudzē nav jāšaubās, bet vai ārpus teologu aprindām, ārpus draudzes tas sasniedz dzirdīgas ausis? Vēl vairāk, kopumā mūsdienu Latvijas sabiedrībā un specifiski izglītības jomā – kādas un vai vispār ir vēlmes tolerēt ar kristīgo tradīciju un

pasludinājumu? Tāpat arī pašas Baznīcas apoloģētikas kapacitāte nav tā jaudīgākā. Sabiedrībā pieprasītāks vairāk ir sekulārais ezotēriski gnostiski eklektiskais garīgums, kas ar universālisma pretenzijām pārkāpj gan akadēmiskās, gan tradicionāli teoloģiskās robežas. Manuprāt, kritiskāk jāizvērtē mūsu katra ekspektācijas. Vai sabiedrība ir tik vienota un viengabalaina, un kas tad to pārstāvētu? Vai drīzāk katra indivīda intereses un vajadzības nav primāras! Tradicionālā draudze teiktu, ka tā ir situācija, kur atkal no jauna ir jāpasludina Evaņģēlijs.

Vai bibliskais, t.sk. evaņģēliskais vēstījums ir pašpietiekams? Vai mums tam vajag vēl kaut ko pievienot vai no kaut kā atsacīties, vai kā īpaši skaidrot? Varbūt jāļauj vēstij pašai runāt, atstājot nemainītu, kāda tā ir! Evaņģēliskajā teoloģijā varam atrast labus piemērus, kas šos jautājumus no jauna pārdomājuši un reflektējuši. Volfhārts Panenbergs (dz. 1928. g.) “Dogmātiskajās tēzēs par Atklāsmi” (1982. gadā) rakstīja, ka “atklāsme ir atvērta katram, kam ir acis redzēt... nav vajadzīga vēl ticība, lai Israēla un Jēzus Kristus vēsturē atrastu Dieva atklāsmi. Gluži otrādi, tieši šo notikumu vienkārša uztvere modina patiesu ticību”. (283.-284. lpp.) Evaņģēlisko teologu lielākā interese bez iestigšanas valodas fenomenoloģiskajās problēmās ir bijusi Atklāsme par Jēzu Kristu. Ingolfs U. Dalferts (dz. 1948. g.) “Pilns kaps, tukša ticība? Strīds par krustā sistā uzmodināšanu” (1988. gadā) rakstīja, ka Jēzus mācekļiem neizskaidrojamais fenomēns vienlaikus bija zināšanas par viņa nāvi un Lieldienās gūtā pieredze, ka viņš atkal ir dzīvs. Viņaprāt, šie ir vēsturiski aptveramie, neapstrīdamie fakti, no kuriem var vislabāk izsecināt apgalvojumu par krustā sistā uzmodināšanu. I. U. Dalferts lieto tā saucamo “abduktīvo” principu – spriešanas veidu, kurā no visiem pieņēmumiem tiek izvēlēts tas, kas vislabāk izskaidro zināmos faktus. Līdzīgi mēs varam paraudzīties arī uz citiem bibliskajiem faktiem – liecībām. Minētie autori ir tikai daži, kuri varbūt visredzamāk ir mēģinājuši teoloģiski reflektēt par biblisko Atklāsmi tādā veidā, kāda tā ir mantota.

3. Iepriekšējos jautājumos uz to jau mēģināju atbildēt. Bībele ir Trīsvienīgā Dieva vārds, kuru Viņš runā – sevi un savu gribu atklāj. Tas, kas skar ticību un morāli, Bībeles teksts ir pietiekami skaidrs un viennozīmīgs. Bībeles interpretācija ir vienlaikus arī jautājums par Bībeles autoritāti.

4. Visbiežāk tas jau nav strīds par Dieva gribu, bet par mūsu pašidentificēšanos, vajadzībām un iespējām savus nodomus adekvātā veidā īstenot, t.i., kā mēs savas vajadzības un ekspektācijas “iekāpjam”? Par sevi, tuvāko, sabiedrību, Baznīcu! Redzot deklarētās vērtību “sarkanās līnijas”, jājautā, vai tādā gadījumā arī Dievs, ticība un sirdsapziņa ir daļa no šīs t.s. performatīvās realitātes? Sekulārais garīgums to atļauj, katrs izvēlas savam pasaules uzskatam atbilstošāko dzīvesveidu un attiecību modeli. Iespējams, ka samērā brīvā sabiedrībā tā var justies un eksperimentēt – ar identitāti, ķermeni, seksualitāti un piederību tai vai citai grupai.

Tāpat līdzīgā veidā bieži vien arī kristīgās denominācijas kontraversālā veidā deklarē savas “sarkanās līnijas.” Bet, šādi aizraujoties ar pozicionēšanos, manuprāt, ir risks nepagūt apzināties ne cilvēciskā likteņa traģismu, ne potenciālu, ne pozitīvos izaicinājumus! Risks arī neieraudzīt, ka Dievs caur tuvāko vēlas mūs uzrunāt un svētīt.

Bibliskā vēsts atklāj ticības un attiecību ar Dievu dimensiju. Dieva dotie Baušļi jeb likumi ir rakstīti sirdsapziņā. Kristiešiem baušļi nav vienīgi robeža, ko radījušas bailes, vai ārējs spiediens, bet paklausība un mīlestība uz Dievu un viņa vārdu. Ticot un uzticoties, ka Dievs savus baušļus un Evaņģēliju ir devis mūsu labklājības dēļ. Ne ārēji uzspiesta kārtība jeb svešais likums (heteronomos), bet Dieva likums, ko spiež pildīt iekšēja ētiska nepieciešamība (autonomos). Dieva likums, kas vienlaikus sargā un arī dara brīvu.

Manuprāt, starp tekstu un lasītāju spriedze ir pastāvējusi un pastāvēs. Dzīvām attiecībām un ticībai tas ir raksturīgi. Tāpēc tie nav vienīgi teoloģiskās izglītības, teologu kompetences, bet galvenokārt garīgās izšķiršanās jautājumi.

Bibliskais teksts runā vienlaikus gan par, gan pret sieviešu kalpošanu dažādos amatos, t.sk. presbiteru (draudžu vecājo), evaņģēlistu, diakonu. Aizliegums kā tāds jau vien norāda uz pastāvējošo dispozīciju – aicinājumu, kalpošanu, kas bijusi praktizēta. Tā vienlaikus ir katra kristieša, draudžu un bīskapu teoloģiskā atbildība!

Seksualitāte ir cilvēciskās identitātes un iedabas neatņemama daļa, t.sk. nedrīkstam aizmirst grēka un cilvēka samaitātības realitāti. Teoloģisks jautājums ir, kā to teoloģiski atbildīgi, veselīgi un dziedinoši risināt. Tas pieder pie teologu krusta. Jo mēs redzam, ka šie jautājumi ātri var kļūt Baznīcu šķeļoši.

5. Jā, noteikti! Tā ir daļa no bibliskās Atklāsmes un Liecības par Jēzu Kristu! Ar ko aizstāt Evaņģēliju? (neliela meditācija) Lielā cerība – viedie stāstnieki, dižciltīgie askēti, kā Antonijs vai Francisks ar savām harismātiskajām pieredzēm? Kur ir nīčiskā spēka iemiesotie zaratustras? Kas spējīgi izturēt lielo Neko! Pasaulei atvērtām sirdīm! Nez kāpēc neviens nepiesakās! Tik dedzīgs, ka uzdrošinātos kā Pāvils nostāties šodienas areopaiga vidū. Un varonīgi izturēt reliģisko ekspertīzi. Ja jau reliģiskā psiholoģija saka, ka katrs pats ir sev kungs un dievs. Tad laikam vien atliks noraudzīties performatīvajos teatralizētajos priekšnesumos ar “noslēpumu, brīnumu un autoritāti”. Tā to aprakstījis F. Dostojeskis “Brāļos Karamazovos” par lielinkvizitora cerībām uz Kristu. Bet kopumā lielinkvizitoru sāk kaitināt Kristus. Tik tālu, ka tiek nolemts vēlreiz sodīt viņu kā savam laikam neatbilstošu, pat apgrūtinošu un traucējošu, kurš savu iespēju – piespiest ar varu ticēt – ir izniekojis.

Respondents Nr. 14

1. Es ticu Bībeles autoritātei. Neesmu domājis par to, kādos vārdos es varētu to formulēt. Tiecos saredzēt visu Bībeli kā vienotu Dieva vēstījumu cilvēcei un autoritāti kā Dieva gribētu un iedvesmotu, bet augstāks minētais skaidrojums man šķiet pārāk mehānisks.

2. Gribētu nodalīt 2 lietas: 1) Genesis 1-11 interpretāciju – vai mēs par šiem notikumiem runājam kā par mītiem vai vēsturiskiem notikumiem; 2) Bībeles simbolisko vai alegorisko interpretāciju; Par pirmo – par šiem notikumiem domāju kā par vēsturiskiem notikumiem, lai gan paliek jautājums par precīziem laikiem (ja vien nepieņem, ka pasaules vecums atspoguļojas ebreju laika skaitīšanā); par otro – simboliskai teksta skaidrošanai ir sava nozīmīga vieta Bībeles tekstu interpretācijā. Uzskatu, ka Bībele kā Dieva Vārds ir ļoti daudzslāņains teksts, kuram nav tikai viena nozīme. Es balsotu par centrālo ideju, kas iedarbina arī citus nozīmju un refleksiju procesus. Pārdomas raisa jautājums, vai ir iespējams konstatēt kritērijus, kad alegoriskai metodei būtu pielietojums un kad ne.

Mans viedoklis par pasaules radīšanu. Vai Dievs varēja radīt pasauli 6 dienās? – Parasti cilvēku argumentācija ir šāda: “Nu, nevajag iedomāties, ka notika tieši tā, kā ir uzrakstīts.” Vai Dievs

varēja? Nemaz nešaubos, ka noteikti varēja. Kā bija patiesībā, to es nezinu. Bet iebilstu pret kreacionisma un evolucionisma sapludināšanu vienotā teorijā. Domāju, ka mums ir jāizvēlas.

3. Nedaudz atbildēju jau iepriekš. Pamatā piekrītu, ka ir teksti, kuri ir vienkārši un skaidri, un tajos ir izteikta viena centrālā ideja. Tas gan bieži ir atkarīgs no literārā žanra, ko lietojis Bībeles autors. Līdzības un metaforas atstāj vietu dažādām interpretācijām, ja vien pats Jēzus nav devis izskaidrojumu.

4. Interesants jautājuma formulējums. Pirmkārt, jautājums ir par to, ko par šiem jautājumiem saka sakrālie teksti. Nākamais jautājums, vai tā ir Dieva griba? Nākamais: Vai tā bija Dieva griba toreiz un tagad vairs nav aktuāla, respektīvi, ir novecojusi. Negribētu abus jautājumus ielikt vienā maisā, bet abi noteikti atspoguļo modernā laikmeta tendences.

Par homoseksuālismu. Pats vārds Bībelē nav minēts, bet ir saprotams, kas ar to domāts – seksuālas attiecības starp viena dzimuma partneriem. Jā, homoseksuālisms ir grēks, novirze no Dieva plāna un nodoma, kas radīja vīrieti un sievieti vienu priekš otra. Dekaloga bauslis saka: “Neesi netikls!” Citi teksti paskaidro, ka ar netiklību VD izpratnē ir jāsaprot: seksuālas attiecības starp cilvēkiem, kas nav vīrs un sieva (attiecības pirms laulībām, neuzticība laulībā); seksuālas attiecības ar dzīvniekiem; seksuālas attiecības starp viena dzimuma partneriem.

Par sieviešu ordināciju. Es neesmu pārliecināts, ka pareizi būtu lietot vārdu grēks, bet, manuprāt, tā ir novirzīšanās no Jēzus un apustuļu iedibinātās prakses. VD laikos bija sievietes priesteres, bet tas bija pagāniskajos kultos. Parasti tas bija saistīts ar kulta prostitūciju. Tādas sievietes VD tiek sauktas par "kedēšā", "svētā", "iesvētītā" no vārda "kadoš" – svēts. Arī JD laikos bija sievietes priesteres ar līdzīgām funkcijām. Jēzus aicina 12 apustuļus, bet nedod vārdiskus norādījumus par šo tematu. Jautājums ir, kā to interpretēt. Mūsdienu situācijā saredzu tā: sieviešu ordinācija, no vienas puses, ir sieviešu cīņas par savām tiesībām rezultāts, no otras puses, saistīta ar bioloģiskā dzimuma relativizāciju mūsdienu sabiedrībā. Mana attieksme ir tāda: es nedomāju tādās kategorijās, ka sieviete būtu mazāk spējīga nekā vīrietis, bet ka tas ir aplami, jo tiek nojaukti Bībelē dotie paraugi un arhetipi.

5. Ir svarīgi. Ja cilvēks vēlas iepazīt Dievu, kas ir atklājies pasaulei Israēla tautas liktenī un caur savu Dēlu Jēzu Kristu. Ja cilvēks vēlas dzīvot saskaņā ar Dieva likumiem un meklē savai dzīvei augstāku dievišķu aicinājumu, tad Bībele ir viņa vadonis un rokasgrāmata. Lasot Bībeli, mēs lūdzam Dievu, lai Dieva Svētais Gars mūs apgaismo un dāvina pareizu sapratni. Lūgšanas nepieciešamība pati par sevi jau norāda, ka Bībeles teksts savā ziņā ir “aizslēgts”, pēc manām domām, aizslēgts paviršam lasītājam. Gribu izcelt vēl vienu aspektu. Bībeles lasīšana mums māca lietas ieraudzīt “Dieva acīm”. Manuprāt ļoti svarīga lieta, alternatīvs skatījums uz realitāti, kas mudina mūs uz kritisku dialogu ar notiekošo informācijas telpā.

Respondents Nr. 15

1. Dieva inspirācija darbojas uz dažāda garīgā līmeņa cilvēkiem. Grēki rada izmaiņas saņemtajā inspirācijā. Attēli un runa ir precīzi. Interpretācijas ir atbilstošas valodas līdzekļiem un saņēmēja izpratnei, zināšanām. Ir arī neverbālas inspirācijas, kad Gars iedvesmo, kā tas ir Psalmos un Sv. Pāvila teoloģijā.

Bībelē ir Dieva inspirācija un par Dieva inspirāciju cilvēkiem. Tajā ir Dieva vārdi un arī cilvēku vārdi, kā viņi uztvēra Dieva vēsti caur savu apziņas filtru. Bībelē kopumā ir apziņas matrica, sūtīta cilvēkiem izveidot attiecības ar Dievu.

2. Vārds “burtiski” ietver garīgo dimensiju, kas ir patiesība Dievā, un cilvēku ielikto jēgu vārdā. Tās var atšķirties. Kas Dievam viena nakts sardze, tas cilvēkiem tūkstoš gadu. Tā kā Kristus nāk drīz, tad Dieva dienas var būt ļoti garas priekš cilvēku laika. Jāprot atšķirt līdzības, alegorijas un notikumu apraksti, kā tos redzēja aculiecinieki un viņu stāstu pierakstītāji.

3. Vienīgais veids ir Kristus skaidrojums. Cilvēku skaidrojumi atbilst viņu zināšanām un garīgajam līmenim.

4. Dievs grib mācītājus ar šķīstu sirdi. Mācītājs ir instruments Dieva rokās grēku atlaišanai. Šis pienākums ir iznīcinošs katram, kas pats grēko, kas nav tīrs Dieva priekšā. Kā zinām, tikai Kristus ir bez grēka. Par homoseksuāļu šķīstību šaubos. Sievietēm tik netīru darbu nenovēlu, bet viņas to paveikt var. Sievietēm uzticēts svarīgākais – Dieva bērnu radīšana un audzināšana.

5. Bībele ir inspirāciju vēsture, kas ir aktuāla mūžīgi mūžos. Kad Gars runās uz visiem, izlīs pār visiem, tad arī atklāsies Bībeles dziļais saturs, bet tad jau būs turpinājums dzīvei Dieva apziņā.

Respondents Nr. 20

1. Visumā piekrītu Kvenšteta un citu luteriskās ortodoksijas autoru formulējumiem. Apzinot, ka viņi vienkāršā un kodolīgā veidā ir mēģinājuši izteikt noslēpumainas un cilvēka prātam neizprotamas lietas un procesus, par kuriem ir maz detalizētu norāžu Svētajos Rakstos un nav arī uzticamas cilvēciskas pieredzes liecību. Šķiet, ka Kvenšteta piedāvātais un daudz kritizētais verbālinspirācijas zināmā mērā robustais un “tehniskais” formulējums (“Svētais Gars burtiski deva, inspirēja un diktēja gan vārdus, gan katru domu atsevišķi.”) ir radies kā iespējams skaidrojums tam, kā varēja nonākt pie tāda Svēto Rakstu teksta, kas gan tolaik, gan arī šodien Baznīcā tiek plaši uzskatīts par autoritatīvu un nemaldīgu (“Viss, kas ir Dieva inspirēts, ir paties un stāv pāri cilvēka kritikai. Visos laikos un visos apstākļos tā ir patiesība, kas brīva no kļūdām un maldiem.”).

Ir svarīgi uzsvērt, ka, lai labāk saprastu jautājumu par Svēto Rakstu būtību, ir jāmēģina rast atbildi uz jautājumu par Bībeles teksta resursu un dislokāciju jeb vietu atklāsmē un pestīšanas oikonomijā.

Bībeles teksts nav tīrā “teksta pasaulē” eksistējošs fenomens, kā tas ir ar vairumu literāro darbu un pagānu reliģisko mītu. Svēto Rakstu teksta resurss nav primāri un ekskluzīvi Svētais Gars un kāda metafiziska, tīri garīga – intelektuāla jeb domājama – realitāte, bet reāli, vēsturiski notikumi. Teksta autori nav bijuši tikai Svētā Gara sekretāri, kas tikai pierakstījuši kādu diktētu tekstu (kas gan atsevišķos gadījumos – īpaši pravietojumos – tā varētu arī būt bijis), bet teksta autori ir bijuši Dieva darbu un pestīšanas notikumu liecinieki (piem., apustulis Jānis) vai pētnieki un, pēc liecinieku teiktā, "dokumentētāji" (piem., Sv. Lūka).

To varētu saprast labāk, arī uzdodot jautājumu: Kāda realitāte atrodas viņpus teksta? Vai tikai teksta uzrakstītājs, kuram Svētais Gars ir diktējis kādus dievišķus vārdus, kas rada kādu dievišķu un pašu par sevi garīgi iedarbīgu vēstījumu? Manuprāt, ir svarīgi atcerēties, ka visbūtiskākais viņpus teksta ir pestīšanas vēstures notikumi, kurus Dieva iedvesmotais teksts adekvāti komunicē lasītājam un dod par tiem arī adekvātu izpratni.

Tādējādi Svētā Gara vadībā ir tapis teksts, kas ir būtiski tāpatīgs reālam notikumam, kas ir tā pamatā, un Dieva darbam, kas īstenots šajā notikumā. Šī teksta un notikuma būtiskā tāpatība ir arī Bībeles teksta, Dieva vārda, iedarbības pamatā. Piemēram, Bībelē rakstītais par to, ka ar Kristus nāvi un augšāmcelšanos mēs esam glābti, gūst savu pestījošo spēku nevis tieši no Svētā Gara, bet no Kristus nāves un augšāmcelšanās notikuma. Svētais Gars caur šo vēstījuma tekstu tikai ņem no tā, kas pieder Kristum un dod/pasludina mums (Jņ. 16:14).

2. Kā teicis Luters, burtiskā teksta nozīme ir Svēto Rakstu izpratnes ķēniņiene ("Ķēniņienes kundze, kas paceļas pāri visiem smalkajiem, veiklajiem, sofistiskajiem prātojumiem."). Tikai pamatojoties šajā izpratnē viņš nonāca pie tās teoloģiskās izpratnes, kas izraisīja reformāciju, un vēl šodien tā ir evaņģēlija mācības drošais pamats.

Mana pārlicība ir tāda, ka viss Bībelē ir jāsaprot burtiski, ja vien nav atrunāts, ka tā ir līdzība vai acīmredzami tiek lietoti tropi jeb vārdu pārnēstā nozīme. Bet arī tad burtiskā nozīme nav atcelta; līdzības teksts ir burtiski jāsaprot kā līdzība, jo burtiski ir rakstīts, ka tā ir līdzība, un tropam jeb pārnēstajai nozīmei ir sava burtiskā nozīme, ko nedrīkst patvaļīgi “aizskaidrot” prom. Tāpat arī simboliem nav kāda brīva, patvaļīgi atvasināma nozīme, bet simbolam ir burtiska saikne ar to, ko tas simbolizē.

Piekrītu arī apgalvojumam, ka Bībeles teksta burtiskās uzticamības noliegums (kas izpaužas arī patvaļīgās “garīgās” un simboliskās interpretācijās) savā galējā konsekvencē varētu sagraut (ja Dievs kaut ko tādu pieļautu) visa Bībeles teksta autoritāti, adekvātu izpratni un tādējādi arī visu kristietību. Par laimi, Dievs ir uzticams un elles vārti neuzvarēs Kristus Baznīcu, bet atsevišķu kristiešu ticību tas var sagraut un izpostīt.

Protams, konkrētajā piemērā ar pasaules radīšanu sešās dienās rodas jautājums: kāpēc gan šim tekstam vispār būtu jābūt skaidrotam simboliski vai alegoriski? Vai lai saskaņotu Bībeles tekstu ar to cilvēku priekšstatiem, kuru pasaules aina veidojusies no kādiem citiem avotiem, piem., no kādiem nepierādāmiem un nepierādītiem “zinātniskiem” apgalvojumiem, vai lai neizskatītos smieklīgi to cilvēku acīs, kas netic Dieva visvarenībai un Viņa vārda spēkam, bet tic evolūcijai? Tas nav leģitīms iemesls teoloģijā un līdz ar to arī Svēto Rakstu hermeneitikā.

3. Manuprāt, neapšaubāmi tas tā ir. Šajā ziņā tas pilnībā sakrīt ar Vienprātības grāmatā apkopotu luterisko ticības apliecību mācību, ko pieņem arī LELB. Tūlīt gan jāpiebilst, ka šim vienam vienīgajam veidam saprast Rakstus var būt krietni plašāka un dziļāka gultne, kas var nebūt pilnībā aptverta kāda atsevišķa Bībeles skaidrotāja vai kādas atsevišķas kopienas skaidrojumā.

Šādai izpratnei par vienu vienīgu leģitīmu Bībeles skaidrošanas veidu ir pamatojums klasiskajā luteriskajā principā, ka Svētie Raksti skaidro paši sevi; šis princips ir instruments, ar kuru var nonākt pie vienas un vienotas izpratnes. Tas nozīmē, ka kopā apskatāmas un harmonizējamas būtu visas Bībeles liecības par konkrēto apskatāmo tēmu. Tas būtu jādara, iespējami distancējoties no visām privātām idejām, iepriekšpieņēmumiem, “veselā” saprāta spriedumiem par konkrēto tēmu vai īpašām “atklāsmēm”. Pretējā gadījumā mēs nevaram nonākt pie vienotas un arī adekvātas izpratnes par Rakstu izpratni (1Kor 1:10 u.c.), bet varam nonākt tikai pie sektantiskas izpratnes, kas veidojas tādējādi, ka eksegētam vai teologam “viss jau ir zināms”, pirms viņš godprātīgi ir meklējis atbildi Rakstos. Tādā situācijā tiek tikai piemeklēts Svēto Rakstu citātu vai interpretāciju piesegs, kas šķietami atbalsta cilvēka iepriekš noformulētās jeb iepriekšpieņēmumos balstītās idejas.

4. Es piekrītu apgalvojumam, ka Bībelē ir atspoguļota Dieva griba. Tas skaidri redzams no Svēto Rakstu vēstījuma veida, jo vairāk nekā 2000 reizu mēs tur lasām: "Tā saka Tas Kungs", "Es, Tas Kungs, to esmu sacījis" u.tml. Es ticu un zinu, ka Dieva griba nav maināma nekad un nekādos apstākļos, ja vien Dievs pats to neatceļ vai nemaina. Dieva gribu nevar arī “aizinterpretēt prom” ne ar kādām interpretācijām un nekādos apstākļos vai laikos. Taču Dieva griba, kas izteikta Svētajos Rakstos, ir ļoti uzmanīgi jāpēta un pareizi jāsaprot, uz kādām personām vai tautām tā ir attiecināma (piem., Mozus bauslība dota un attiecas uz Vecās Derības Israēli, bet uz pagānu kristiešiem – ne). Tas ir pamatots burtiskajā Rakstu izpratnē, par ko bija jautājums iepriekš. Jaunās Derības tekstos tam ir daudz apstiprinājumu un norāžu.

Tieši tāpat jautājumā par sievietēm mācītājām vai homoseksualitāti Svētajos Rakstos ir izteikta skaidra nostāja un teoloģiskā diskusija par šiem jautājumiem nav radusies bibliskā ietvarā, bet ir saistīta ar spiedienu no ārpuses jeb laikmetīgu idejisku strāvojumu ietekmē, kuru izcelsme nav saistīta ar kristīgo draudzi. Visi centieni atrast kādu analogiju vai sasaistīt šos jautājumus ar citām JD teoloģiskām tēmām (piem., ar diskusijām par galvassegām 1Kor) nav teoloģiski pamatojami.

(Detalizētas pārdomas par šo jautājumu sk. <http://bikerudraudze.lv/biblisks-pamatojums-tikai-viriesu-ordinacijai-macitaja-amata/>.)

5. Par Bībeles teksta uzticamību un nemaldīgumu ir ļoti svarīgi runāt, jo Svētie Raksti ir vienīgais mācības avots kristīgajā draudzē un vienīgā mēraukla, norma un standarts, pēc kura izvērtējamas visas mācības un mācītāji. Bez uzticības Rakstiem nav un nevar būt kristīgās baznīcas. Katram draudzes loceklim ir skaidri jāapzinās un ar prieku jāpieredz, ka Dieva vārds ir mūsu kāju spīdeklis un gaišums visos ceļos, ka šis vārds atveras un pat vientiesīgo dara gudru, gudrāku par visiem gudrajiem un pasaulīgajiem skolotājiem (Ps 119). Jāņa vārdiem izsakoties: "Ikviens, kas grib tiekties tālāk par Kristus mācību un tajā nepaliek, ir bez Dieva. Kas paliek mācībā, tam ir gan Tēvs, gan Dēls." (2Jņ 9)

Par šo Rakstu nemaldīgumu ir svarīgi domāt un uz to paļauties katram kristīgam teologam pašam, to mācīt cilvēkiem, par to nevairīties diskutēt ar pretiniekiem, lai godā tiktu celts Dieva svētais [person]vārds un līdzī celta tiktu kristīgā draudze.

Respondents Nr. 21

1. Man J. Kvenštets bija nedzirdēts kā autors. Bet doma pazīstama. Mūža garumā pats esmu mācījis Bībeles burtam un garam uzticēties aizvien vairāk un vairāk. Man tas ir bijis process no šaubām un jautājumiem par Dievu Bībelē pie dzīvas pieredzes ar pašu Dievu. Un tad no dzīvā Dieva ceļš atkal pie Bībeles, kas izrādījās patiesa, jo sakrīt ar pieredzi. Nevar šādam uzskatam par Bībeles nemaldīgumu pieprasīt piekrist uzreiz “ceļa” sākumā. Tomēr ticības ceļa gaitā, ceļa galā var secināt – personīgā pieredze, objektīvā realitāte, arī patiesa zinātne sakrīt ar Bībeles būtību. Mani fascinē tas, ka stāsts par akla cilvēka dziedināšanu kopumā var būt gan burtisks fakts, gan Vārda metaforiska gudrība šeit, tagad, man. Tai pašā laikā man pašam nav viennozīmīgas atbildes uz to, kā šo uzskatu – “inspirēts un nekļūdīgs” – var attiecināt uz evaņģēliju autoriem, kas, piemēram, dažādi apraksta Kristus augšāmcelsšanās notikumu – Matejs un Marks apraksta, ka sievas redzēja vienu eņģeli, bet Lūka raksta, ka sievas redzēja divus. Vai šeit inspirācija ir nemaldīga burtiski? Jeb inspirācija šeit ir tik rafinēta, ka patiesība ir tikai lielajā faktā, ka Kristus ir patiesi augšāmcēlies, pat ja evaņģēlisti to apraksta dažādi. Katrā ziņā, kriminālizmeklētājiem šodien tieši pārāk vienāda aculiecinieku liecība ir mazāk ticama – aizdomīga, safabricēta. Tomēr – vai Svētais Gars tiešām šeit spēlējas ar faktiem???

2. Jā, ja Bībele kļūst tikai par patiesām metaforām, tad tā neatšķiras no mītiem un pasakām. Uzskatu, Bībele runā gan burtiski, gan metaforiski. Dievs runājot rada “lai top”. Dievs arī runā ar šiem notikumiem šodien – pasaule ir radīta, Dieva gribēta un mīlēta. Vai burtiski 6x24 stundās? Tad tas ir stāsts par relatīvo laika dabu.

3. Pamatā ir jābūt faktam un patiesībai. Skaidrojums, balstoties faktos, jautā – ko tas nozīmē man, tev, citiem, toreiz, šodien utt.

4. Jā, nav maināma. Jo tad ar tiem pašiem argumentiem var izmainīt jebko arī citos jautājumos, jo, redzi, tas ir “morāli novecojis”. Piemēram, viendzimuma seksuālās attiecības ir grēks arī Jaunajā Derībā. Iedzimtības arguments homoseksualitātei tikai pastiprina faktu par grēka iedzimtību. Dieva griba šeit ir pieņemt grēcinieku, nevis pieņemt grēku.

Tāpat Dieva griba – ejiet, sludiniet, dariet par mācekļiem visas tautas; visi vienādi, aicinājums ir visiem piedalīties misijā ar savām dāvanām un pilnvarām – vīri, sievas, vergi, brīvie – visi ir vispārējā, ķēnišķīgā priesterībā. Taču att. uz garīgo amatu draudzē ir specifiski noteikts gan radīšanas kārtībā, gan grēkā krišanas stāstā, gan arī Pāvila, gan Pētera izteikumos – sievietēm klusēt, paklausīt. Ādams pirmais.

5. Postmodernismā valda subjektīvais un relatīvais – katram sava taisnība. Labais ir tas, ka katrs ir vērtīgs, katram sava pieredze. Taču vai visi ir eksperti. Vai visi viedokļi ir patiesi. Galējība ir tur, ka nekur īsti nav patiesība, jo viss ir relatīvs, sašķelts. Taču mūžīgais Vārds, ko atklāj Bībele rāda – ir vērtības un ir mūžīgā patiesība – ir Viens, ir Jēga, ir vērtības, kas nemainās. Tajā varam būt vienoti. Uz tā varam pastāvēt pārmaiņās. Vēl vairāk tādos jautājumos kā Dievs, Jēzus, glābšana un mūžība mēs balstāmies nevis uz viedokļiem vai varbūtībām, mēs balstāmies Dieva paša sacītājā un iedvesmotajā – Bībelē.

Respondents Nr. 29

1. Tas ir ļoti svarīgi, jo Sv. Raksti ir normējošā norma tādēļ, ka Dievs ir inspirējis to tapšanu no sākta gala un procesā un visu Bībeli, nevis tikai tās atsevišķus tekstus. Kā inspirētie Raksti garīgi iedvesmo lasītāju, tā tie vēl vairāk ir iedvesmojuši tos, kuri ir rakstījuši. Ja Sv. Raksti tikai saturētu Dieva Vārdu, tad būtu vajadzīgs kritērijs (un kas/kurš tad noteiks šo kritēriju, lai tas būtu nemaldīgs?), kā izšķirt, kuri teksti ir dievišķi un vērā ņemami kā Dieva griba un pavēle un kuri nav. Šādi centieni jau ir bijuši, un daudzi vēl joprojām domā šādā redzējumā, bet tas ievēd veselā problēmu pasaulē.

2. Ciktāl ir jautājums par principu, uz ko balstāties Sv. Rakstu interpretācijā, tad svarīgi par pamatu un atskaites punktu likt Sv. Rakstus, nevis ideoloģijas, mācības, atklājumus, ko pasaule, valdības, cilvēki vai pat zinātne ir tagad atklājusi, jo ideoloģijas, mācības un zinātnes atklājumi mainīsies atkal un atkal, bet Dieva Vārds paliek. Mēs esam aicināti paļauties uz Dievu, ka Viņš ir radījis mūsu garīgo pasauli un matēriju tā, kā Rakstos fiksēts. Zinātne maina teorijas, un kādas vairāk vai mazāk norāda uz radīšanas kārtību. Radīšana manā draudzes mācītāja praksē nav saistījies ar tēmu par Rakstu inspirāciju, bet drīzāk ar to interpretāciju. Mēs ticam, ka Jēzus Kristus ir patiess Dievs un patiess cilvēks, ka ir bezvainīgi ieņemts un ka Viņš ir augšāmcēlies trešajā dienā pēc nāves pie krusta Golgātā, tāpēc ka tas ir rakstīts Evaņģēlijā, t.i., Rakstos, kas ir Dieva inspirēti un uzticami. Ticībā mēs piedzīvojam visa tā patiesumu.

3. Es to saprotu, ka nav pamatotāka pamata par Sv. Rakstiem (Bībeli), tāpēc to nevar padarīt nekļūdīgāku ar kļūdainākiem pamatojumiem un skaidrojumiem. Tāpēc mūsu Baznīcā (luterāņu) ir pieņemts Sv. Rakstus skaidrot ar Sv. Rakstiem. Savukārt, ja ir vajadzīgs Sv. Rakstu mācību mācīt, tad ilustrācijas ir tikai palīdzošas, lai pasaulīgais klausītājs vai lasītājs, vai skatītājs varētu adekvāti uztvert. Šādu pieeju izmantoja pats Kungs, stāstot līdzības evaņģēlijos.

4. Saprotu, ka tas ir jautājums par uzticības saglabāšanu mūsdienu pasaulē, kurā kā nekad iepriekš ir novērojama vērtību, patiesības izpratnes un reliģiskās prakses sadrumstalotība. Jautājums paliek – uz ko mēs balstām savu dievbijību un Baznīcas mācību un no tās izrietošo praksi? Ja Sv. Raksti neatspoguļo Dieva gribu vai arī ja tie tikai satur Dieva gribu, tad atkal noteicējs kļūst grēcīgais cilvēks, kurš ir pakļauts laika diktētajiem kontekstuālajiem nosacījumiem. Tāpēc senā Baznīcā bija ļoti strikti nosacījumi kanona veidošanai. Sv. Rakstu interpretācija citreiz šķiet nekaitīga un interesanta, kad tā paliek tikai pētniecības laukā. Tomēr tā var radīt lielas problēmas dzīvajā Baznīcas miesā, kad tiek mainīta mācība un no tās izrietošā Baznīcas kalpošana. Un šīs problēmas nav teorētiskas dabas, jo dzīviem cilvēkiem tas var laupīt iespēju nokļūt Debesīs. Piemēram, kad sakramenti (sakramentālās Baznīcās) vairs nav derīgi (jo sievietes priesterienes iestādīts sakraments nav sakraments) vai arī grēks tiek uzskatīts un skaidrots, ka tas nav grēks, tad tas vispirms sajauc cilvēkiem prātus, dezorientē garīgi un rada garīgu stāvokli, kad grēcinieks dzīvo bez savu grēku nožēlas un Dieva piedošanas.

5. Jā, ir svarīgi gan runāt, bet vēl svarīgāk ir dzīvot saskaņā ar Sv. Rakstu vērtībām un mācību. Vispirms tādēļ, lai šajā vērtību ziņā nestabilajā un dezorientētajā pasaulē būtu kāds stabils un uzticams pamats, atskaites punkts, uz ko var balstīties un pēc kā vadīties. Tas ir svarīgi misijas darbā uz cilvēkiem, kuri nav dzirdējuši Vēsti. Cilvēkam vajag dzirdēt Sv. Rakstu vārdus, lai Dieva Vārds tos uzrunā un veic Dieva noteikto darbu cilvēka dvēselē. Baznīcai Sv. Raksti ir lielākais dārgums, kas kā Dzīvais ūdens uztur garīgo dzīvību tajos, kas kalpo, un draudžu locekļos. Ja nodala Sv. Rakstus un Dieva inspirāciju, tad tie kļūst par reliģisko un kultūras mantojumu, kas tikai palīdz vai varētu palīdzēt cilvēkiem dzīvot. Tad vajadzētu veidot sinkrētisku reliģisku mācību kopumu, lai cilvēki līdzīgi kā veikalā varētu izvēlēties sev piemēroto garīgo praksi kā dzīvesveidu.

INTERVIJA AR REFORMĀTU GARĪDZNIEKU

Respondents Nr. 16

1. Jā, ja runa ir par oriģinālo tekstu. Cilvēki nebija roboti, tie bija dažādi, jo katra grāmata atšķiras pēc sava žanra. Cilvēki saglabāja savas personības. Tajā pašā laikā Dievs izdvešot ir garantējis, ka rezultāts ir pēc Dieva gribas. Liels uzbrukums baznīcai no neomarksisma un islāma būtu jānodarbojas ar apoloģētisko skatījumu.

Piemēram, verdzību Pāvils neatbalsta, bet arī nemudina taisīt revolūciju, jo viņš saka, ka labāk cilvēkam būt brīvam. Uz Veco Derību jāskatās ar Jēzus acīm. Jērikas nopostīšana nav derīga visiem laikiem. Toreiz tā varēja, bet šodien tas vairs neder. Kā var izšķirt, kas der un kas neder? To nosaka Jaunā Derība un kultūras attīstība. Kulturālais aspekts ir, piemēram, kad Pāvils runā par sievietēm, kurām dievnamā ir jāapsedz galvas ar apsegu. Bet sievietei nebūs mācīt, jo vīrietis ir ģimenes galva.

Atklāsmes grāmata rāda, ka būs tiesa un Jēzus nāks kā tiesnesis, un tā tiesa būs šausmīga.

2. Ebreju vārds *jom* (diena) manā skatījumā ir periods. Dievs ir visvarens un var radīt arī 6 dienās un 6 sekundēs, tomēr es domāju, ka Radīšanas stāstā ir runa par periodiem un septītā diena ir Dieva atpūtas diena kā periods, kas joprojām turpinās. Es domāju, ka nekas nesagāzīsies, ja skaidrosim Radīšanas stāstu. Zinātne Dievu nenoliedz, bet zinātne bez kristīgā skatījuma nav iespējama.

Ja ir konflikts starp zinātni un Bībeli, tad galu galā Bībele uzvarēs. Dievs ir izdvešis savu Vārdu, un tur viss teiktais ir patiess. Bībele nav zinātnes grāmata, bet tā nav pret zinātni, jo tajā ir patiesas zināšanas.

3. Tā ir, bet mēs to pareizo veidu nezinām. Mēs zinām visu pētīšanas metodiku, tomēr neviens nevar pateikt, ka viņš ir precīzi sapratis, ko Dievs ir gribējis pateikt. Mūsdienu nekristīgie vēsturnieki nedaudz iesmej par liberāliem kristiešiem, jo vēsturiskas autoritātes norāda uz ārpus Bībeles dokumentiem, kuras liberāļi noliedz. Vai ir kāds dzīvs cilvēks šodien, kas zinātu tā laika ebreju valodu, kultūru un Pāvila teoloģiju? Tāda cilvēka nav.

4. Jevgeņijs Petersons “Kristus rotaļājas desmit tūkstoš vietās” stāsta gadījumu, kur viņa mamma gāja pie fermeriem un sludināja Dieva Vārdu. Kad viņai pateica, ka to nedrīkst, viņa pārtrauca. Situācija to prasīja, bet tie ir izņēmumi. Sieviete ir ezer vīrietim, tas ir vārds, ko bieži attiecina uz Dievu, kuru apraksta kā palīgu cilvēkam. Sieviete kā mācītāja nav kultūras noteikts jautājums un nav pārskatāma interpretācija. Sieviešu kalpošana notiek, tomēr tas nav pareizi, ka vīrieši tiek nolikti pie vietas.

Par homoseksuālām attiecībām tas pats – bibliskais arguments ir – ģimene ir vīrs un sieva.

5. Dieva izdvesta grāmata, Dievs gādāja, lai pie mums nonāktu arī labas kopijas, kurām varam uzticēties. Tas balstās uz Dieva autoritāti mūsdienās, kurā Dievs parāda visu. Neomarksisms nāk ar savām grāmatām, islāms nāk ar savu piedāvājumu, neomarksisti cīnās par Black Lives Matter, kuri sadarbojas ar Ķīnas komunistisko partiju. Katrā laikmetā ir bijusi aktuāla Bībeles autoritātes noturēšana – Darvins, 20. gadsimta vidus racionālisms, šobrīd ir neomarksisma spiediens, kad ir jānotur vārda brīvības un apziņas brīvība. Šobrīd populāra *Woke* kultūra, kurā neviens neko nedrīkst pateikt pret otru, jo tas ir netaisnīgi. Notiek kultūras apvēršanas mēģinājumi. Mēs nezinām, ko nesīs nākotne, tomēr mēs varam likt roku Dieva rokā un droši sekot viņam.

Kļūda, ka kristiešu vidū kādu laiku tika promotēts antiintelektuālisms, kas kristīgo vēsti vājināja.

INTERVIJAS AR VASARSSVĒTKU GARĪDZNIEKIEM

Respondents Nr. 17 (sieviete)

1. Dieva Vārds ir patiesība, un tā ir Dieva atklāsme par Sevi cilvēkiem. Svētā Gara iedvesmoti un aicināti cilvēki rakstīja to, ko Dieva Gars atklāja. Bez Svētā Gara vadības Dieva Vārds cilvēkam nav pilnībā saprotams vai saprotams nepilnīgi, virspusēji. Jebkuru rakstīto mācību vai teoriju var studēt un pētīt, tādējādi atklājot tās būtību. Svēto Rakstu patiesumu var pierādīt dažādos kontekstos (universālais, vēsturiskais), bet bez Svētā Gara vadības nevar saņemt personīgu atklāsmi par pašu Dievu, kurš ir visu radījis, dzīvs un mīlošs Tēvs. Dievs ir darījis Sevi pazīstamu caur Jēzu Kristu, ienākot pasaulē pārdabiskā veidā. Jēzus Kristus mums Dievu un Viņa mīlestību darīja zināmu, runājot uz cilvēkiem un darot pie cilvēkiem visu, ko saņēma no Tēva. Tā laika Rakstu pazinēji un mācītāji atzina Dieva Vārdu kā patiesību, bet Jēzu Kristu neieraudzīja un nepieņēma kā Dieva Dēlu. Aizejot Jēzus Kristus apsolīja Padomdevēju, Skolotāju, Aizstāvi – Svēto Garu, ko arī sagaidīja tie, kas ticēja. Svētais Gars šodien katram, kas tic, nemitīgi atgādina visu, ko Jēzus ir teicis, lai mēs būtu Kristus liecinieki. Dieva Vārds ir patiesība, kurā nav kļūdu un nav maldu.

2. Jāsaka, ka šis ir visai dīvains apgalvojums. Pasaule ir Dieva radīta. Dievs to radīja sešās dienās... un – saprotam to vai nesaprotam burtiski vai kā citādi – tā ir patiesība, par to mums vēsta Bībele. Kristietību kāds var graut savā izpratnē, bet nevar sabrukt Dieva nodoms, lai tiktu glābta cilvēce.

3. Bībele ir nemaldīga, un tā ir patiesība, tās skaidrošanas un saprašanas veids ir tikai viens – Svētā Gara vadībā. Tā ir jālasa un jāstudē, izmantojot induktīvo metodi, lai mēs saprastu, ko teksts nozīmēja pirmajiem lasītājiem un ko tas šodien nozīmē man. To atklāj Svētais Gars.

4. Ko es domāju par šādu apgalvojumu? Dieva griba ir, lai visi cilvēki tiek glābti un nāk pie patiesības atziņas. Jūs šajā jautājumā ietverat divas tik pretnostatītas lietas... Homoseksualitātes iemesls ir aprakstīts Pāvila vēstulē romiešiem: “[..] apmainījuši neiznīcīgā Dieva godību pret iznīcīgam cilvēkam un putniem, lopiem un rūpuļiem līdzīgiem tēliem” (1:23), “[..] dievišķo patiesību apmainījuši pret meliem un sākuši dievināt un pielūgt radību, atstājot novārtā Radītāju...” (1:25)

Nevaru apgalvot par ikvienu sievieti, kas sludina, bet, ja Dievs ir aicinājis, tad neatkarīgi, vai aicinātais ir sieviete vai vīrietis, sludinātais Vārds ir spēcīgs, kam seko labi augļi. No augļiem mēs pazīstam, kas ir sēts... Jēzus aicina ikvienu, kam slāpst, lai nāk pie Viņa un dzer... Bez mēra Viņš dod Svēto Garu un aicina lūgt pēc dāvanām, lai varam kalpot draudzē, sagatavojot svētos kalpošanas darbam. Ja Svētais Gars dod dāvanu, tad – kā lai es to nelietuju? Ja cilvēki atdod dzīves Dievam un tiek kristīti Svētajā Garā, ja saistītie top brīvi, ja notiek dziedināšanas, ja atjaunojas ģimenes un Dievam tiek mantoti bērni... Kā lai nekalpo? Tāpēc, ka sieviete??? Es pirmo vēsti par Dieva mīlestību izšķirīgā dzīves mirklī dzirdēju no kalpotājas Džoisas Maieres. Un tiku glābta!!! Ko lai tagad daru? Tā bija kļūda? Tie bija maldi? Atteikties no tā brīža un gaidīt, kad kāds vīrietis man to pasludinās? Aicinājums nāk no Dieva Svētā Gara, un Dievs Savu darbu apstiprina ar līdzvejošām zīmēm, no kurām lielākā, es uzskatu, ir pilnībā izmainītas dzīves! Es zinu, ka Jēzū Kristū nav ne dzimuma, ne tautības, bet visi viens, jo garam nav dzimuma! Mūsu miesa ir vīrišķa un sievišķa. Protams, Ieva tika pievilta, nevis Ādams. Bet šodien Jēzus Kristus asinis mūs ir nomazgājušas un Svētais Gars ir Aizstāvis un Patiesības Gars, kas vada visā patiesībā.

Piedodiet, ka mana atbilde ir šajā jautājumā tik gara... Bet arī šis moments manā kalpošanā ir svarīgs – kad mūsu draudze sāka irt mācītāja grēka dēļ, draudzes virsvadība piedāvāja brāļiem, lai ieņem mācītāja vietu... viņi atteicās. Šodien draudze pastāv un turpina būt dzīva Kristus miesa.

Lai Dievs svētī katru, kas ir Viņa aicinātais un uzticamais kalps, neatkarīgi, vai tas ir mans brālis vai māsa!

Respondents Nr. 22

1. Es domāju tieši tāpat, ka grāmata ir Svētā Gara diktēta. Šī grāmata ir brīva no kļūdām. Kļūdas un nepilnības ir jaunākos tulkojumus.

2. Ja Bībele ir Svētā Gara iedvesmota un diktēta, tad jautājums par radīšanu nonāk tajā pašā līmenī. Ja Dievs ir licis rakstīt, ka tās ir dienas, tad viņš zināja, kāpēc viņš tā lika darīt. Ja domājam par periodiem, tad samazinām Dieva spēku un varenību to paveikt īsā laikā.

3. Jā, ir tikai viens veids. Jārīkojas, kā teikts Bībelē. Ja sākam katrs domāt citādāk, tad tā ir mūsu inspirācija. Bībele ir Dieva Vārds, un, ja ir vajadzīga konkrēta lieta, tad es meklēju, ko Bībele par to runā. Bieži izrauj no konteksta un saka nepatiesi. Bībele ir jāskaidro tā, kā tur rakstīts. Burtiskā izpratne ir: kā lasu, tā saprotu. Nevar meklēt Rakstu vietas, kas manu domu apstiprina.

4. Pirmkārt, Bībele nerunā, ka sievietes nevar būt mācītājas. Bet par homoseksuāļiem Pāvils saka, ka tā ir negantība. Par sievietēm Gars dod Gara dāvanas, un Dievs tās dod, kā vēlas. Es zinu, ka ir bijušas situācijas draudzēs, kur sievietēm aizliedza runāt, bet Pāvils saka, ka sieviete var arī praviot, un tas ir pārāks pienākums nekā mācīt. Reiz es biju kādā Ukrainas draudzē, kur mācītājs tomēr deva vārdu sievietei, jo bija pārliecināts, ka šai dāvanai viņš nedrīkst likt šķēršļus. Reāli Lutera Akadēmijā un LU Teoloģijas fakultātē sievietes jau māca. Tāpēc tā ir liekulība, ja saka, ka tā jau nav baznīca. Vasarsvētku baznīcā ir trīs pakāpju ordinācija – sludinātājs, mācītājs un bīskaps. Sievietes tiek līdz otrajam līmenim.

5. Ir viena lieta teikt, ka tā ir Dieva inspirēta grāmata, bet otra lieta ir parādīt tiem, kas klausās, ka tā ir patiesība, ko Dievs piepilda cilvēku dzīvē. Tas nozīmē, ka ir svarīgi teoriju savienot ar praksi. Kad cilvēks dzērājs izmaina savu dzīvi, tas nozīmē, ka Bībele ir patiesība. Ir liela nozīme pieredzei, kas ir pamatota Bībelē. Esmu piedzīvojis visādus brīnumus. Vienīgais, ko neesmu redzējis, ir mirušo augšāmcelšanās. Esmu redzējis, kā ļauno garu izdzen, kā divi brāļi lūdz un cilvēks ar 40 grādu temperatūru pieceļas vesels. Esmu redzējis krukļu kaudzes un dzirdes pastiprinātājus, kas vairs nav vajadzīgi, jo cilvēki ir dziedināti. Ir svarīgi, lai būtu šī prakse.

Respondents Nr. 23

1. Dieva iedvesmošana liek paskatīties uz lietām citādāk. Dieva iedvesmots vārds nav apstrīdams. Bībelei neko nevajag pielikt un atņemt. Nav runa par diktēšanu. Nav jādombā, ka stāsimies tiesas priekšā. Ja dzīvojam Garā, tad tas vārds, ko Dievs grib, to arī saka. Mēs nevaram teikt, ka cilvēks visu zina. Dievs atklās, kas jāzina. Svarīgi, lai ir interese.

Pilnīgi piekrītu, bet ir neskaitāmi tulkojumi. Es lietoju Gliku, un tur ir nopietnas atšķirības. Tomēr nekad nav bijis, ka tulkojumi runā pretī, mainās tikai dziļumi.

2. Sabruks, ja Bībeles stāstu apšaubīs kā tādu. Šis jautājums vienmēr skan no cilvēkiem, kuri meklē argumentus nevis lai paliktu, bet lai aizietu no Dieva. Ja šajās lietās centīsimies meklēt un domāt kā tur ir, tad jāsaprot, ka tās nav cilvēkam pestīšanas lietas. Ja Bībelē ir teikts, tad tā arī notika. Svarīgi apzināties, ka arī šodien notiek reāli brīnumi. Jesaja saka: jūs skatāties un neredzat, dzirdat un nesaprotat.

3. Stiepjams jēdziens, jo interpretācijas ir diezgan atšķirīgas. Mēs dzīvojam Jaunās Derības laikā. Mēs tomēr nevaram visu Vecās Derības tekstu pieņemt savai dzīvei. Tas vairāk ir vajadzīgs, lai

saprastu, kā tas senāk notika, lai saprastu Kristus nākšanas nepieciešamību. Es pats savā dzīvē jūtu, ka manas domas ar laiku mainās. Dieva Vārdu mēs saprotam, izejot no savas pieredzes ar Dievu, un tur arī veidojas mani uzskati par rītdienu. Mēs katrs esam savā dzīvē ielikti, un es redzu, kā Dieva vārds darbojas manā dzīvē, nevis tikai svētdienā. Dievs runā caur to vietu, kur tevi ielika, caur taviem sviedriem. Dieva atklāsme darbojas arī šodien. Paiet gadi, un es jautāju, kā es to agrāk nesapratu.

4. Abi jautājumi ir diametrāli pretēji. Bībelē homoseksuāli cilvēki ir kā nāvei nolemti. Tas ir viens no apzinātiem grēkiem, tā ir izdeldējama no mūsu vidus, un tas nav apspriežams jautājums.

Sievietes mācītājas ir slidenāka tēma. Karš ir pagājis, un šodien netrūkst vīriešu. Tas ir nožēlojami, ka šīs lietas ir jāuzņemas sievietēm. Tauta kādreiz tika apzināti nodzirdīta. Kad tu esi piedzimis no augšienes, tad tu esi jauns radījums un tur nav ne sievietes, ne vīriešu. Esmu par to, ka to nevajag darīt sievietēm, bet, ja Dievs aicina, tad nevajag stāties pretī. Par sievietēm negatīvi izteicās Pāvils.

5. Katoļiem ir sava mācība, kas nav bībeliska, bet Vasarsvētku draudzēs neviens neapšauba Bībeli. Es necenšos uzsvērt darbā, ka Bībele ir inspirēta un daudzu autoru sarakstīta. Tas nav tas, caur ko kāds no pasaules atgriezīsies. Labāk ir nevis spiest uz to, ka Bībele ir Dieva Vārds un tikai, jo tam nav argumentācijas – cilvēki, kad lasa to pirmo reizi, neko nesaprot. Tāpēc ir svarīgi, kāds tu esi reālā dzīvē, kā tu rīkojies. Ja runājam uz cilvēkiem, tomēr ir svarīgi, ja 70% no tā, ko sakām, ir Bībele un pārējais tikai mani vārdi.

INTERVIJAS AR ADVENTISTU GARĪDZNIEKIEM

Respondents Nr. 24

1. Vislabāk šo jautājumu paskaidro pati Bībele, kur 2Tim 3:16 rakstīts, ka “Visi šie raksti ir Dieva iedvesti”, tāvad inspirēti, kas arī paskaidro Bībeles kopējo domu, ka Dieva Gars deva domu un Bībeles sarakstītāji pierakstīja to saviem vārdiem, izņemot vietas, kur ir tiešā runa no Dieva, piemēram, Dieva desmit baušļi.

Saistībā ar otro Johana Kvenšteta rakstīto rindkopu, uzticos Jēzus vārdiem Jņ 17:17: “Svētī tos patiesībā; Tavi vārdi ir patiesība,” un piekritu, ka Dieva Vārds “ir patiesība visos laikos un visos apstākļos”. Vislabākais, ko cilvēks var izvēlēties, ir pieņemt visu Dieva Vārdā atklāto patiesību, nevis to kritizēt, meklēt tajā kļūdas un maldus. Dieva Vārdam ir jāveido mūsu domas un prāts (Ebr 4:12), lai kļūstam Kristum paklausīgi (2Kor 10:5).

2. Kristietības pamats ir Jēzus Kristus, caur Kuru arī mūsu pasaule ir radīta. Noraidot Bībeles radīšanas stāstu burtiskās dienās, vairākas Bībeles patiesības zaudē savu nozīmi kā, piemēram, Sabats. Noraidot vienu patiesību, rodas domino efekts, kas izraisa arī citu patiesību atmešanu, un, galu galā, tiek noraidīts pats Jēzus, Viņa brīnumradošais spēks un dievišķība.

3. Lai arī uzskatu, ka Bībelē ir atklāta nemaldīga un nekļūdīga Dieva gribas atklāsme, veidi, kā to saprast un skaidrot, ir dažādi. Cilvēki ir dažādos vecuma un pieredzes posmos, tāpēc ir vajadzīga dažāda veida skaidrojumi, piem., vislabākais un precīzākais – Bībele skaidro Bībeli. Kāds ir ticības ceļa sākumā, tam piemērots “piens”, pieaugot nepieciešama arī “rupjmaize”.

4. Kad Dievs atklāj Savu gribu, to labāko, kas ir vajadzīgs cilvēkam, bet tas izvēlas to nepieņemt vai apzināti interpretēt citādāk, tā ir izvēle nostāties Dieva pretinieka pusē, atklājot, ka “es” zinu labāk, – tā ir iedomība, augstprātība, kas ir arī pašiznīcība. Lasot Bībeli, svarīgs ir jautājums, kāds mums ir priekšstats par pašu Dievu. Dievs ir mīlestības Dievs, Kurš nemainās (Ebr 13:8), Viņa Vārdā atklātie pamatprincipi visos laikos ir nemainīgi (Mt 24:35), Viņš ir ieinteresēts cilvēka laimē, Viņš dāvā cilvēkiem brīvu izvēli.

Piekrītu, ka Dieva griba un principi nav maināmi, bet abi (dažāda rakstura piemēri) minētie jautājumi nav jautājumi, pēc kuriem spriest par Dieva gribas mainību vai nemainību.

5. Noteikti jā, jo ko gan citu lai cilvēki ņemtu par pamatu un mērauklu, ja ne Bībeli? Šodien ir tik daudz informācijas un uzskatu par to, kas ir labs vai slikts, kas ir patiesība un kas maldi. Vienīgā drošā un pārbaudītā vērtība ir Svētie Raksti, kas var dot stabilitāti nestabilajā un neziņas pilnajā laikā. Un vissvarīgākais – Bībele atklāj Dieva glābšanas plānu mums, cilvēkiem, proti, kā atsaukties Dieva mīlestībai, kā palikt sadraudzībā ar Jēzu līdz galam un kā kalpot tā, kā Jēzus kalpoja.

Respondents Nr. 25

1. Ja tiek pieņemta doma, ka Raksti ir diktēti burtiski no Svētā Gara, tad svarīgs ir sākotnējais teksts. Ko iesākt ar tik daudz dažādiem manuskriptiem, jo tie visi nav vienādi. Vai tādā gadījumā var uzticēties esošam/iem Rakstu tekstam/tiem. Ja tiek pieņemts, ka teksts ir diktēts, tad tieši sākotnējam tekstam ir milzīga nozīme. Rodas vēl kāds problēmjautājums, kas attiecas uz tulkojumiem. Nevienu tekstu nevar iztulkot burtiski, lai tas būtu saprotams. Tulkojot tekstus, notiek to interpretācija un līdz ar to zūd diktēto vārdu burtiskums. Lai nezustu diktētie vārdi, tos nedrīkstētu tulkot līdzīgi kā Korānu.

Zinot to, ka Bībeles teksti ir tapuši ar cilvēku roku palīdzību, tad tajos ir pieļautas kļūdas, lai gan tās netiek saistītas ar aplamu mācību un maldu radīšanu.

2. Nedomāju, ka visa kristietība sabruks, jo tad jau būtu sabrukusi. Kristietība šodien nav viengabalaina. Kas attiecas uz Zemes izcelsmi, tad zinātne uzskata, ka Zemei ir vairāki miljardu gadu, ko tā nevar pierādīt, tas neliedz arī pieņemt un uzskatīt, ka tai ir vairāki tūkstoši gadu. Līdz ar to arī pieņemt, ka tā ir radīta sešās dienās. Protams, Bībeles teksti nerisina zinātniskos jautājumus, kā arī zinātnei ir cits jautājumu spektrs. Piekrītu, ka, interpretējot radīšanas stāstu metaforiski, tas veicina iespēju interpretēt un lietot metaforisku vēstījumu daudzos Bībeles stāstos.

3. Protams, varētu teikt, ka Baznīcai ir tiesības skaidrot un izveidot “rāmi”, kā jāsaprot Bībele, jo no tās kaut kādā ziņā ir nākusi. Tomēr viss nav tik vienkārši. Arī Baznīcai nākas reizēm pārskatīt savus skaidrojumus vai uzskatus, attiecīgi mainot vai papildinot tos.

Zinot to, ka neviens cilvēks nav nekļūdīgs, tad arī nebūs viens veids, kā Bībeli pilnīgi pareizi paskaidrot un interpretēt, jo problēma slēpjas tajā, ka daudzi Bībeles teksti rakstīti senatnē un šodienas lasītājam nozīme var būt sveša. Un tā nebūt nav vienīgā problēma. Ietekmē arī paša skaidrotāja personība – vecums, kultūra, kurā izaudzis, izglītība, zināšanas, mentālā veselība utt.

4. Piekrītu, ka ir lietas, kuras nav maināmas līdz brīdim, kad būs jauna atskārsme.

5. No reliģiskā viedokļa, ir svarīgi runāt par inspirāciju, jo tā nes līdzī apjausmu par Augstāko Realitāti, Autoritāti, kas aiz tās stāv.

Respondents Nr. 26

1. Mans privātais viedoklis: Bībele ir daudzu gadsimtu laikā tapis rakstu apkopojums, kuru ir rakstījuši dažādi, pārsvarā ebreju tautības cilvēki, kuriem šķitis, ka ir saņēmuši dievišķu uzdevumu vai vēsti, kuru to ar atpakaļ ejošu datumu pielāgojuši savai darbībai un paši saviem vārdiem aprakstījuši. Šo cilvēku sacītajiem vārdiem tika piešķirta dievišķa autoritāte, un tekstā aprakstīto “Dieva cilvēku” darbiem piešķirts dievišķais mandāts.

Vēlākajās paaudzēs šo praviešu un skolotāju sarakstīto tekstu rediģēja, gramatiski koriģēja, laboja gramatiskās kļūdas un kanonizēja par Svēto Rakstu tekstu, pie kura vairs neko nedrīkstēja ne pielikt, ne atņemt. Šis teksts nepierāda Dieva kā Autora eksistenci, jo pieņem Viņa eksistenci kā “acīmredzamu” un “pašsaprotamu.” Mums nemaz nav informācijas, kā šis teksts ir ticis uzrakstīts un kāda ir bijusi tā sākotnēja forma. Svēto Rakstu teksts satur to, kas tur ir uzrakstīts, un šo tekstu vēlākās paaudzes ir pieņēmušas par Dieva Vārdu un nodēvējušas par Svētajiem Rakstiem, piedēvējot tiem visdažādākās īpašības: nemaldīgumu, brīvību no kļūdām, verbālo inspirāciju vai pat dziednieciskās spējas. Tomēr pašu autoru skatījumā viņi nebija rakstījuši kārtējo Bībeles grāmatu, bet bija rakstījuši to, ko bija sapratuši. Vēl ir liels jautājums, vai šie autori, kuri tiek atzīmēti virsrakstos kā autori, ir rakstījuši šīs grāmatas, jo te ir iespējams, ka šie autori bija atstājuši pēc sevis tikai mutvārdu nostāstus, kurus vēlāk pierakstījuši nākamo paaudžu rakstītāji, lai mutvārdu nostāsts netiktu nozaudēts. Mūsdienu kristiešiem patīkami ir iztēloties Rakstu tapšanas procesu kā heroisku un titānisku darbu, kur debesu mala ir noliekusies pie rakstītāja, iečukstot tam ausī, kas būtu jāraksta, vai kaut kā mistiski iedvešot viņa galvā tekstu, saslēdzot smadzenes neironus, lai rakstot nepieļautu haplogrāfiju vai ditogrāfiju “svētajā” tekstā, rakstot glīti, bez gramatiskām kļūdām. Atkārtosot, Bībeles teksts ir tapis daudzu gadsimtu laikā, vēlākie autori ir ietekmējušies no agrīnajiem autoriem, centušies ieturēt vienotu līniju, kura viņiem daļēji ir izdevusies, ja neskaita Vecās un Jaunās Derības lielās atšķirības un apustuļa Pāvila darbus, kuri kategoriski atšķiras pat no četru evaņģēlistu teksta un ne reizes nelieto vārdu salikumu: “tā saka Jēzus Kristus”. Toties Apokalipses autors ir pacenties savilkt kopā sava laika aktualitātes ar

daudzām Vecās Derības metaforām, alūzijām un simboliem, izveidojot tekstu, kurš loģiski noslēdz kanonu, bet kuru vēl 3. gs. vairākas kristiešu draudzes neatzina par kanonisku tekstu.

2. Pilnībā piekrītu šim Makartura viedoklim. Visa Bībeles teksta interpretācija top pakļauta veidam, kā tiek saprastas šīs radīšanas dienas. Ja tās ir burtiskas, tad arī sabats ir burtisks un tā ievērošanai ir jāievēro burtisks sabats nedēļas septītajā dienā, un daudzas citas Bībelē aprakstītās lietas top par obligāti ievērojamām. Ja šīs dienas ir garīgas, tad sabats pārtop par mieru Kristū un daudzās, it kā burtiski skanošās, rakstu vietas iegūst metaforisku nokrāsu. Ja šo dienu nav bijis vispār, tad arī visa turpmākā teksta autentiskumu nākas apšaubīt.

3. Jēzus viennozīmīgi bija sacījis tekstu, kuru nepasniedz alegoriski, bet burtiski: “Ja tava labā acs tevi apgrēcina, tad izrauj to un met prom; jo tas tev labāk, ka viens no taviem locekļiem pazūd, nekā ja visa tava miesa top iemesta ellē. Un, ja tava labā roka tevi apgrēcina, tad nocērt to un met prom; jo tas tev labāk, ka viens no taviem locekļiem pazūd, nekā ja visa tava miesa nāk ellē.” (Mt 5:29-30).

Ja Bībele ir nemaldīga un nekļūdīga, tad ikvienam kristietim būtu jārikojas atbildīgi tieši tā, kā to ir sacījis Lielais Skolotājs Kristus. Taču, cik man ir zināms, šī teksta burtiskajai izpratnei ir sekojis vien (filozofs un alegoriķis) baznīctēvs Origenis, sev burtiski nogriežot nost grēcīgo dzimumlocekli.

4. Lietojot frāzi “Dieva griba” jeb “Dieva prāts”, runātājs lieto tikai saukli, kura detalizētajā izpētē nav piedalījies. Viena no Dieva gribas izpausmēm ir bijusi, ka sabata pārkāpējs ir jānomētā ar akmeņiem, laulības pārkāpēji ir jānomētā ar akmeņiem, sievietēm dievkalpojumos ir jāvalkā lakatiņi un jāstāv klusu, bet moābiešus nekad neuzņemt Dieva draudzē. Jau pašas Bībeles tapšanas laikā nācās pieņemt grozījumus atspoguļotās “Dieva gribas” īstenošanā. Moābiete Rute tapa par Dāvida ciltsmāti, sievietes lakatiņus dievkalpojumos nevalkā, sievietes veic lielu daļu no draudžu kalpošanas, bet mētāties ar akmeņiem negribēja pats Jēzus Kristus.

Vārdu kopa “Dieva griba” ietver vairākus slāņus:

a) Dieva griba mūžības izteiksmē, kur noteikti principi tiek pieņemti kā laikmetos nemainīgi (piem., Dekalogs),

b) Dieva griba konkrētajā laika periodā, kura atšķiras no citiem laika periodiem (piem., Jesajam bija jāsludina tā, lai apcietinātu klausītāju sirdis un tie neatgrieztos no grēkiem, bet Ecehiēla uzdevums bija brīdināt bezdievjus, lai tie atgrieztos. Abos gadījumos tā bijusi “Dieva griba”),

c) Dieva griba pašu Dieva sekotāju izpratnē, kura bieži vien var atšķirties no abiem iepriekš minētajiem gadījumiem. Tā ir individuālā izpratne par “Dieva gribu”, lasot Bībeli, kuru veido indivīda pašreizējā izpratne par to, izglītības līmenis, informētības līmenis, kultūrvide, apkārtējās sabiedrības spiediens, audzināšana, intelekts, garīgā veselība un tamlīdzīgi.

5. Tas ir teksts, kuru var izmantot kā iedvesmas avotu, veidojot to cilvēku iztēli, vērtības un pašapziņu, kuri šim tekstam tic. Mācītāja uzdevums ir nevis sludināt pasakas, bet gan, izmantojot Bībeles teksta padomus, metaforas un līdzības, rosināt cilvēkus dzīvot tālāk, pārvarēt dzīves sarežģījumus, lūkoties uz dzīves gaišo pusi, atturot tos no skriešanas ar pieri sienā un utopiskas sapņošanas ārpus realitātes. Manuprāt, cita nolūka Bībelei nekad arī nav bijis, kādēļ šis teksts ir ticis uzrakstīts uz papīra. Šis teksts iedvesmo vēl aizvien, un mācītāja uzdevums ir izcelt šī teksta vērtīgākās daļas, lai lasītāji neapmulstu, saskaroties ar šī teksta dīvainībām, bet tiešām būtu iedvesmoti cerēt uz to labāko, ko no šī teksta lappusēm viņiem piedāvā Jēzus Kristus.

Respondents Nr. 27

1. Šos J. Kvenšteta izteikumus par Bībeles inspirāciju vērtēju noraidoši, jo uz Svētajiem Rakstiem verbālo inspirāciju neattiecinu. Bībeli sarakstījuši inspirēti cilvēki, bet tas nav Dieva domu izteiksmes veids. Šis darbs ir cilvēcisks. Dievs kā rakstnieks tur neatklājas. Inspirēti nav Bībeles vārdi, bet cilvēki. Inspirācija iedarbojās nevis uz cilvēka vārdiem vai viņa izteiksmes veidu, bet gan uz pašu cilvēku, kurš Svētā Gara iespaidā tika papildīts ar īpašām domām. Bet vārdi saņēma katra atsevišķā cilvēka prāta nospiedumu. Dievišķās domas un griba savienojās ar cilvēciskajām domām un gribu, lai tādā veidā cilvēciskie izteicieni kļūtu par Dieva Vārdu.

2. Personīgi ticu Bībeles pasaules radīšanas stāsta burtiskam skaidrojumam. Taču šobrīd nepiekrītu apgalvojumam, ka visa kristietība sabruktu, ja radīšanu sešās dienās neuztvertu burtiski. Personīgi pazīstu cilvēkus, kuru kristietība nav sabrukusi šī iemesla dēļ. Tomēr tas nenozīmē, ka visas radīšanas interpretācijas un versijas būtu pieņemamas. Kristietībai bīstamas varētu izrādīties tās, kuras noliegtu Radītāja klātbūtni un pārdabisko spēku radīšanā. Gadījumā, ja metaforiskais radīšanas skaidrojums neizbēgami vadītu arī pie citu nozīmīgu Bībeles notikumu metaforiska skaidrojuma (piemēram, Jēzus Kristus augšāmcelšanās), tad tas varētu apdraudēt kristietības pamatus.

3. Domāju, ka Dievs Bībeles autoriem ir devis nemaldīgu un nekļūdīgu vēstījumu. Taču jāņem vērā, ka cilvēciskās izteiksmes vājuma dēļ tā nespēj atspoguļot visus Dieva lielos nodomus. Jo bezgalīgās idejas nav iespējams pilnībā iekļaut ierobežotos domu izteiksmes līdzekļos. Tomēr ticu, ka Dievs ir rūpējies, lai Viņa nodoms būtu lasītājiem uztveramas. Katra izteiktā patiesība ir ļoti daudzšķautņaina. To varam aplūkot ļoti daudzpusīgi. Un dažādi Bībeles pētnieki izcels dažādas atziņas. Taču šīs atziņas nevarētu būt viena otru izslēdzošas vai nesavienojamas ar pārējo Rakstu kopumu.

4. Bībele atspoguļo Dieva gribu – pilnībā vai daļēji. Rakstos ir atklāts Dieva ideāls daudzās dzīves jomās. Un tad ir Dieva saskarsme ar cilvēcisko realitāti, kas grēka dēļ tik ļoti atšķiras no ideāla. Dievs vairākos jautājumos ir norobežojies no sava sākotnējā nodoma un gribas (kā, piemēram, daudzsievības jautājums, alkohola lietošana, monarhijas pieņemšana), lai nepārtrauktu sadarbību ar cilvēkiem viņu nevarēšanas un negribēšanas dēļ. Taču tas nenotiek visos jautājumos. Ir robežas (piemēram, cilvēku upurēšana), kuras Dievs nepārkāpj. Visos šajos gadījumos Dieva likumi,

principi, ideāli nemainās. Bet Viņš pieņemoši tuvojas cilvēkam, lai šie ideāli tiem reiz būtu sasniedzami. Vēl šie “piekāpšanās” jeb “tuvošanās” gadījumi ir Dieva iniciēti. Viņš nosaka noteikumus. Viņš tos formulē, un tie ir pierakstīti Dieva Vārdā. Šādas pilnvaras, manuprāt, nepiemīt cilvēkiem.

5. Bībeles spēks, manuprāt, ir ticībā, ka tā ir Dieva Vārds. Pārliecība, ka tā ir paša Dieva atklāsme par pasauli, cilvēku un Viņu, mums liek ieklausīties, novērtēt. Ir nepieciešama pārliecība, ka Svēto Rakstu teksts nav tikai citu cilvēku gudrība, viedoklis vai stāsts, bet saskarsme ar Mūžīgā domām, sirdi un klātbūtni. Apziņa, ka Bībele ir inspirēta grāmata, liek mums nepadoties pie pirmajām neskaidrībām un grūtībām pētījumos. Ticība inspirācijai jeb dievišķai izcelsmei mums dod iespēju Bībeli pieņemt kā autoritatīvu vēstījumu, kura saturs ir saistošs tā izcelsmes un Autora dēļ.

Respondents Nr. 28

1. Gan Bībeles saturs, gan tās ietekme cilvēku dzīvē liecina par Svētā Gara iedvestu domu praviešiem un apustuļiem ar mērķi iepazīstināt ar Dievu, Viņa nodomiem, lai pamācītu lasītāju un sagatavotu dzīvei. Tomēr Bībeles teksts nav diktēts, un tai ir arī cilvēcīgā puse. Jo daudzkārt liecības pārnestas no mutes mutē, pēc vairākām paaudzēm pierakstītas – tādā veidā iespējamās arī neprecizitātes laika, vietas un domu izpratnē. Vienīgā vieta, kur varētu būt tiešs teksts, ir 10 derības vārdi (mūsu rokās nav pieminētās akmens plāksnes).

2. Radīšanas stāsts mums atklāj pašu galveno, ka Dievs ir visa Radītājs. Ar to sākas Bībele, un to pierāda dzīvā, nedzīvā daba. Zinot, ka nav tā sauktās pirmvielas, bet viss pastāv uz enerģijas pamata, nav jābrīnās, ka Dievs visu varētu radīt sešās dienās, kā tas tiek atgādināts Sinaja kalnā ceturtajā bauslī. Jēzum nevajadzēja vairākus mēnešus, lai ūdeni pārvērstu vīnā. Atrastās fosilijas liecina par milzīgām pārmaiņām, par plūdiem, vulkāniskiem izvirdumiem, par daudziem citiem procesiem, kurus nezinām ne laikā, ne izpausmē. Pateicoties radīšanas stāstam, cilvēka dzīves jēgu piepilda izpratne, ka mēs esam radīti, mums visiem ir viens Tēvs, mūsu dzīve nav gadījums, tai ir nolūks. Kristus rūpes par mums ir atgādinājumā, ka Viņš ir Dievs, Radītājs, Glābējs un kā sabata Kungs.

3. Bībele ir liecība par vienīgo patieso Dievu. Skaidrojot konkrētās Rakstu vietas, ir jāizprot literārais, vēsturiskais konteksts. Lasot kontekstā, nevarēs pieņemt par nekļūdīgiem Ījaba draugu apgalvojumus, nevarēs pieņemt par nemaldīgām darbībām, kas aprakstītas Soģu grāmatā. Turklāt mutiskās liecības, noraksti, tulkojumi – vārda sākotnējā nozīme ne vienmēr ir skaidri saprotama – tas viss sākotnēji var radīt pārpratumus. Un tomēr Bībele ir Dieva iedvesta, un pats Dievs īpaši rūpējies par tās satura nonākšanu mūsu rokās un tās izpratni rakstītājā, tulkotājā un lasītājā ar iemājojošā Gara palīdzību. Tāpēc Bībele ir jāpētī ar lūgšanu un ticību. Bībele ir jāskaidro ar Bībeli.

4. Bieži Bībeles interpretācija ir balstīta uz sākumā pieņemtiem viedokļiem, un tā tiek laužti šķēpi par sievietes ordināciju. Tradīcija nosaka tās otršķirīgo lomu. Savukārt Bībele sievieti nostāda

līdzvērtīgu vīrietim. Bībele uzrāda sievietes izšķirošo lomu Vecās Derības notikumos: Ieva, Sāra, Mirjama, Debora, Rāhaba, Anna. Jaunās Derības rakstos Elizabete un Marija – Jēzus māte saņem neapprakstāmus uzdevumus. Savukārt Jēzus ar savu attieksmi lauž tradicionālo viedokli, rādot līdzvērtīgu attieksmi: Marijas kā mācekles atrašanās pie Jēzus kājām. Jēzus sievietei pirmajai uztic augšāmcelšanās stāstu. Jaunās Derības rakstos pamanām sievietes vietu starp apustuļiem, tur minētas sievietes kā pravietes, evaņģēlistes un diakones.

Dieva griba attiecībā uz ģimeni lasāma gan radīšanas stāstā, gan Jēzus bauslības skaidrojumā Kalna svētrunā. Ģimene ir viens vīrs vienai sievai. Cilvēks, aizejot no šī sākotnējā modeļa, piedzīvo problēmas. Ābrahamam divas sievas ir veidojušas divas naidīgas nācijas. Jēkaba četras sievas nesa ķildīgas attiecības starp brāļiem. Tālāk runājot par homoseksuālismu, – tā nav Dieva griba, bet tā ir novēršanās no Radītāja sekas, tā ir grēka sekas. Viena lieta ir iedzimtības sekas, otra lieta ir mode un protests pret “vecu kārtību”, un te nekādi nevar piekrist, ka Dieva griba par ģimeni ir mainījusies un varam popularizēt homoseksuālismu. Mēs visi esam Dievam mīļi. Dievs mīl arī šos cilvēkus, bet Dievs vēlas, lai Viņa griba svinētu uzvaru šo cilvēku dzīvē: lai slimie tiktu dziedināti un lepnie pazemotos.

5. Noteikti, Bībele ir inspirēta. Jo tā atklāj patiesā Dieva rīcību cilvēces vēsturē un Viņa nodomus nākotnē. Tā ir vienīgais ticības pamats, tā atklāj Kristu kā vienīgo ceļu, patiesību, dzīvību, tā ved pie Dieva, tā audzina sirdsapziņu, tā sagatavo cilvēku labiem darbiem.

Promocijas darbs “Verbālā inspirācija kā atbilde teoloģiskai krīzei – implikācijas Latvijas teoloģiskajā diskursā” izstrādāts LU Teoloģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Ģirts Rozners 04.01.2022.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ Dace Balode, Dr. theol.

Recenzenti:

1) _____

2) _____

3) _____

Darbs iesniegts LU Akadēmiskajā departamentā _____

Darbs aizstāvēts LU Filozofijas, ētikas un reliģijas zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē _____